

วารสาร

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

JOURNAL OF HUMANNITIES AND SOCIAL SCIENCES SURIN RAJABHAT UNIVERSITY

ปีที่ 21 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน) ประจำปี 2562
VOL.21 No.1 (January-June) 2019

ISSN(Print) 1905 – 551X
ISSN (Online) 2672 – 9849

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
FACULTY OF HUMANNITIES AND SOCIAL SCIENCES SURIN RAJABHAT UNIVERSITY

กำหนดเผยแพร่ :

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

JOURNAL OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES SURIN RAJABHAT UNIVERSITY

ISSN (Print) : 1905 – 551X ISSN (Online) : 2672-9849

มีกำหนดเผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน) / ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม)

วัตถุประสงค์ :

ส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคม และการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหาให้แก่สังคม

เงื่อนไขการตีพิมพ์ :

ทุกบทความที่ตีพิมพ์ต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อยสองท่าน (Double-Blind Peer Review) ทักษะและข้อคิดเห็นของบทความในวารสารฉบับนี้ เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

คณะกรรมการที่ปรึกษา

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉลอง สุขทอง

รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ มีกุล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทนต์ รัตนรวมการ

รองศาสตราจารย์ ดร.สารภี วรรณตรง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คณินันต์ ไสยโสภณ

อาจารย์ ดร.อัคราพร สุขทอง

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้ทรงคุณวุฒิประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

บรรณาธิการ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรายุ ทรัพย์สิน

ผู้ช่วยบรรณาธิการ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันชัย สุขตาม

กองบรรณาธิการ :

อาจารย์ ดร.อภิชาติ แสงอัมพร

อาจารย์ ดร.สิริพัฒน์ ลาภจิตร

อาจารย์ ดร.วิโรจน์ ทองปลิว

รองศาสตราจารย์ ดร.จินฉัตร ปะโคทั้ง

รองศาสตราจารย์ ดร.สมมาตร ผลเกิด

รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ

รองศาสตราจารย์ สมหมาย ชินนาค

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กานต์ เนตรกลาง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัครพนธ์ เนื้อไม้หอม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันดี ปัญญาแก้ว

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุวัต กระสังข์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัญวรัตน์ แจ่มใส

อาจารย์ ดร.จักรพันธ์ ชัดข่มแสง

อาจารย์ สุรศักดิ์ ชะมารัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ (Peer Reviews)

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาถ้อยแถลงภายใน

รองศาสตราจารย์ ดร.สารภี วรรณตรง
รองศาสตราจารย์ ธงชัย วงศ์เสนา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉลอง สุขทอง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คณินันต์ ไสยโสภณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิเศษ ชิมวงษ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวรรณา รัตนธรรมเมธี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรายุ ททรัพย์สิน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สันทนา กุลรัตน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทีป แพร่มย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤษฎา พิณศรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุไร จันทมัตตการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรวัตร ภูระธีรานรัชต์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรัณยพัชร ศรีเพ็ญ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุทัศน์ กองทรัพย์
อาจารย์ ดร.อัษฎพร สุขทอง
อาจารย์ ดร.อภิชาติ แสงอัมพร
อาจารย์ ดร.ดำเกิง โถทอง
อาจารย์ ดร.อิทธิวัตร ศรีสมบัติ
อาจารย์ ดร.ชาตรี เกษโพนทอง
อาจารย์ ดร.จิรวรรณ อยู่เกษม
อาจารย์ ดร.วสันต์ชัย กากแก้ว
อาจารย์ ดร.เบญจวรรณ วงษาดี
อาจารย์ ดร.พนา จินดาศรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาถ้อยแถลงภายนอก

ศาสตราจารย์ ดร.สุวิทย์ อีระศักดิ์
รองศาสตราจารย์ ดร.สมานา มูลสาร
รองศาสตราจารย์ ดร.จิณณวัตร ปะโคทั้ง
รองศาสตราจารย์ ดร.สมมาตร ผลเกิด
รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ
รองศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์
รองศาสตราจารย์ ดร.เอกพงษ์ วงศ์คำจันทร์
รองศาสตราจารย์ ดร.จิตติ กิตติเลิศไพศาล
รองศาสตราจารย์ สมหมาย ชินนาค
รองศาสตราจารย์ บุญยัง หมั่นดี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปวีณา คำพุทะ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัครพนธ์ เนื่อไม้หอม

มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
นักวิชาการอิสระ
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิงแก้ว ปะติตังโ	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัญรัตน์ แจ่มใส	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมปอง สุวรรณภูมา	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญยแสนอ ศรีวิเศษ	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กานต์ เนตรกลาง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พชรวิทย์ จันทศิริสิริ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอมอร แสนภูวา	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพลินพิศ ธรรมรัตน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภูมิวิทย์ ไสยโสภณ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริเพ็ญ อุตไพบูลย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีระศักดิ์ วรรณิตร	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วสันต์ ปัญญาแก้ว	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุวัต กระสังข์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปราโมทย์ ด้านประดิษฐ์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิระชัย ยศโสธร	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โชติ บัณฑิตรัฐ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฮาตรี มหันตรัตน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
อาจารย์ ดร.อนุรัตน์ อนันทนารถ	มหาวิทยาลัยบูรพา
อาจารย์ ดร.จักรพันธ์ ชัดชุมแสง	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
อาจารย์ ดร.ปรารภนา แซ่อึ้ง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
อาจารย์ สุรศักดิ์ ชะมาร์มย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

เลขานุการ : นางปิยนุช ผมพันธ์

ผู้ช่วยเลขานุการ : นางสาวกตพร ศรีโกตะเพชร

ศิลปกรรม : นายอนันต์ แสงวงมี / นายณัฐนันท์ แสงสว่าง / นายพัทธ์ สุทธิประภา

ฝ่ายประชาสัมพันธ์ : นางนุตตรา มิ่งมงคล / นางสาวศศิธร จันครา / นางสาวอุษณีย์ จะมัวดี

สำนักงาน : กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

สำนักงานคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ อาคาร 38 ชั้น 1

เลขที่ 186 หมู่ที่ 1 ถนนสุรินทร์ – ปราสาท ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000

โทรศัพท์/โทรสาร 044-513369, 082-7553460

<https://www.tci-thaijo.org/index.php/jhssrru>

E-mail : jhssrru@srru.ac.th

จัดพิมพ์โดย : ร้านพีดีไซน์ 172/1 ถนนเทศบาล 4 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000

Periodicity :

JOURNAL OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES SURIN RAJABHAT UNIVERSITY

ISSN (Print) : 1905 – 551X ISSN (Online) : 2672-9849

Two issues per year (January-June and July-December)

Objective :

To promote and encourage lecturers, academicians, students and other interested people to have the opportunity to disseminate academic works and research works in humanities and social sciences and related fields including political science, public administration, law, sociology, economics, social development and education. In addition, the analytical studies presenting the problem solution to society.

Publishing Conditions :

All published articles must be reviewed by at least two peer reviewers (Double-Blind Peer Review). The views and opinions of any articles in this journal are belonging to each author without responsibilities of editorial board.

Editorial Advisor :

President of Surin Rajabhat University

Vice President of Surin Rajabhat University

Asst. Prof. Dr. Chalong Sukthong

Assoc. Prof. Dr. Phaithoon Meekuson

Asst. Prof. Tanon Ratanaruamkarn

Assoc. Prof. Dr. Saraphi Wantrong

Asst. Prof. Dr. Kanuengnit Saiyasophon

Dr. Atchara Sukthong

Surin Rajabhat University

Expert for Faculty of Humanities and Social Sciences

Rajamangala University of Technology Isan, Surin Campus

Surin Rajabhat University

Surin Rajabhat University

Surin Rajabhat University

Managing Editor : Asst. Prof. Dr. Jirayu Supsin

Assistant Editor : Asst. Prof. Dr. Wanchai Suktam

Editorial Board :

Dr. Aphichart Sangampom

Dr. Siriphat Lapchit

Dr. Wirot Thongplew

Assoc. Prof. Dr. Jinnawat Pakotang

Assoc. Prof. Dr. Sommart Phonkerd

Assoc. Prof. Dr. Sanya Kenaphoom

Assoc. Prof. Sommai Chinnak

Asst. Prof. Dr. Kant Netklang

Asst. Prof. Dr. Akkarapon Nuemaihom

Asst. Prof. Dr. Wasan Panyagaew

Asst. Prof. Dr. Anuwat Krasung

Asst. Prof. Dr. Thanwarut Jamsai

Surin Rajabhat University, Thailand

Surin Rajabhat University, Thailand

Surin Rajabhat University, Thailand

Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand

Buriram Rajabhat University, Thailand

Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand

Ubon Ratchathani University, Thailand

Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Thailand

Buriram Rajabhat University, Thailand

Chiang Mai University, Thailand

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Sisaket Rajabhat University, Thailand

Dr. Jaggapan Cadchumsang
Mr. Surasak Chamaram

Khon kaen University, Thailand
Roi Et Rajabhat University, Thailand

Peer Reviewers :

Internal Peer Reviewers :

Assoc. Prof. Dr. Saraphi Wantrong	Surin Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Chalong Sukthong	Surin Rajabhat University, Thailand
Assoc. Prof. Thongchai Wongsena	Surin Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Kanuengnit Saiyasophon	Surin Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Wiset Chinnawong	Surin Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Suwanna Ruttanathummatee	Surin Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Jirayu Supsin	Surin Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Santhana Goonrat	Surin Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Prateep Khaeram	Surin Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Kritsada Pinsri	Surin Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Urai Jantamattukarn	Surin Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Theerawat Purateeranrath	Surin Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Saranpat Sripen	Surin Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Suthat Kongsup	Surin Rajabhat University , Thailand
Dr. Atchara Sukthong	Surin Rajabhat University, Thailand
Dr. Aphichart Sangamporn	Surin Rajabhat University, Thailand
Dr. Damkemg Tothong	Surin Rajabhat University, Thailand
Dr. Itthiwat Srisombat	Surin Rajabhat University, Thailand
Dr. Chatree Ketphonthong	Surin Rajabhat University, Thailand
Dr. Jirawan Yookasem	Surin Rajabhat University, Thailand
Dr. Wasanchai Gargkeow	Surin Rajabhat University, Thailand
Dr. Benchawan Wongsawadee	Surin Rajabhat University, Thailand
Dr. Pana Jindasri	Surin Rajabhat University, Thailand

External Peer Reviewers :

Prof. Dr. Suwit Theerasasawat	Khon kaen University, Thailand
Assoc. Prof. Dr. Summana Moolsarn	Ubon Ratchathani University, Thailand
Assoc. Prof. Dr. Jinnawat Pakotang	Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand
Assoc. Prof. Dr. Sommart Phonkerd	Buriram Rajabhat University, Thailand
Assoc. Prof. Dr. Sanya Kenaphoom	Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand
Assoc. Prof. Dr. Phakdee Phosing	Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand
Assoc. Prof. Dr. Akekapong Wongkamjan	Sisaket Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Jitti Kittilertpaisan	Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand
Assoc. Prof. Sommai Chinnak	Ubon Ratchathani University, Thailand
Assoc. Prof. Boonyoung Mundee	Independent Scholar, Thailand
Asst. Prof. Dr. Paweena Khampukka	Ubon Ratchathani University, Thailand

Asst. Prof. Dr. Akkarapon Nuemaihom	Buriram Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Kingkaew Patitungkho	Buriram Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Thanwarut Jamsai	Sisaket Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Sompong Suwannaphuma	Chaiyaphum Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Bunsanoe Triwiset	Buriram Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Kant Netklang	Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Patcharawit Jansirisi	Maha Sarakham University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Emon Saenphuwa	Sisaket Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Ploenpit Thummarat	Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Sukhumwit Saiyasophon	Khon kaen University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Siripen Attapailoon	Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Peerasak Worachat	Maha Sarakham University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Wasan Panyagaew	Chiang Mai University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Anuwat Krasung	Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Busakorn Watthanabut	Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi, Thailand
Asst. Prof. Dr. Pramote Danpradit	Maha Sarakham University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Weerachai Yossothorn	Buriram Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Chot Bodeerat	Pibulsongkram Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Thatri Mahantararat	Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand
Dr. Anurat Anantanatom	Burapha University, Thailand
Dr. Jaggapan Cadchumsang	Khon kaen University, Thailand
Dr. Prathana Sae-ung	Nakhon Pathom Rajabhat University, Thailand
Mr. Surasak Chamaram	Roi Et Rajabhat University, Thailand

Secretary : Mrs. Piyanut Phomphan

Assistant Secretary : Miss Phataphon Srigotapet

Journal Design and Artworks: Mr. Anan Sawaengmee / Mr. Nattanan Saengsawang / Mr. Phat Sutthiprapha

Public Relations: Mrs. Nutsara Mingmongkol / Miss Sasithon Jankra / Miss Utsanee Jamuadee

Office : Editorial Board, Journal of Humanities and Social Sciences, Surin Rajabhat University
Dean Office, Faculty of Humanities and Social Sciences, Surin Rajabhat University
Building 38 1st Floor, 186 Moo 1, Surin – Prasat Rd., Nok Mueang, Muang Surin, Surin, Thailand 32000
Tel./Fax. (+66) 044-513369, 082-7553460
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/jhssru>
E-mail : jhssru@sru.ac.th

Published by: P.P.Design Shop 172/1 Thetsaban 4 Rd., Nai Mueang, Muang Surin, Surin, Thailand 32000

บทบรรณาธิการ (Editorial)

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ เป็นวารสารทางวิชาการที่ได้รับการพิจารณาคุณภาพวารสารของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index : TCI) โดยจัดกลุ่มคุณภาพวารสาร เป็นวารสารกลุ่มที่ 1 และจะถูกคัดเลือกเข้าสู่ฐานข้อมูล ASEAN Citation Index (ACI) ต่อไป ซึ่งวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ มีรูปแบบการตีพิมพ์ฉบับพิมพ์ ISSN 1905-551X (Print) ตั้งแต่วันที่ 13 ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2554 และได้เริ่มจัดทำในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ ISSN 2672-9849 (Online) ตั้งแต่วันที่ 21 ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2562 ทั้งนี้ กองบรรณาธิการได้ปรับปรุงรูปแบบการนำเสนอบทความพร้อมกับข้อเสนอแนะสำหรับผู้นิพนธ์มีคุณภาพและมาตรฐานที่เข้มข้นกว่าเดิมตามหลักเกณฑ์และข้อเสนอแนะของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย ที่ได้จัดให้มีการประเมินคุณภาพวารสารรอบที่ 4 ในคราวประชุมเพื่อชี้แจงเกณฑ์การประเมินคุณภาพวารสารวิชาการไทยในฐานข้อมูล TCI เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2561 ณ โรงแรมอวานี จังหวัดขอนแก่น ที่ผ่านมา อาทิ การระบุวันรับ การแก้ไข และตอบรับบทความ การกำหนดนโยบาย จริยธรรม และเงื่อนไขของวารสารที่ชัดเจนมากกว่าเดิม เป็นต้น เพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพวารสารและยกระดับขึ้นสู่ฐานข้อมูลสากล ทั้งนี้ ช่องทางการนำเสนอบทความเพื่อพิจารณาเผยแพร่ นั้น สามารถนำเสนอบทความออนไลน์ได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/jhssrru> ซึ่งเป็นระบบการบริหารงานวารสารออนไลน์ด้วยงานระบบ ThaiJo2.0

โดยบทความในวารสารฉบับนี้มีผู้นิพนธ์มาจากหลากหลายหน่วยงานทั้งภายในและภายนอก ซึ่งผลงานทางวิชาการดังกล่าวทางกองบรรณาธิการได้จัดส่งไปให้คณะกรรมการกลั่นกรองบทความทางวิชาการที่มาจากหลากหลายหน่วยงานของแต่ละสาขาเป็นผู้พิจารณาเพื่อตรวจสอบคุณภาพของบทความ และมอบให้ผู้นิพนธ์นำบทความไปปรับปรุงแก้ไขเป็นการเรียบร้อยแล้วก่อนการตีพิมพ์ตามกติกาและรูปแบบการตีพิมพ์เผยแพร่ สำหรับเนื้อหาของวารสารฉบับนี้ถือได้ว่ามีความโดดเด่นที่เน้นกระบวนการวิจัยที่เข้มข้น ประกอบไปด้วยจำนวนบทความรวม 25 บทความ โดยแบ่งเป็นบทความวิจัย 23 บทความ บทความวิชาการ 1 บทความ และบทวิจารณ์หนังสือ 1 บทความ ซึ่งบทความโดยภาพรวมหลักเป็นการพัฒนาจากงานวิจัยที่ศึกษากรณีเฉพาะ (Case Study) ที่แต่ละบทความได้เน้นกระบวนการวิจัยเชิงลึกในหลายรูปแบบทั้งในรูปแบบของการสนทนากลุ่ม การสอบถาม และการสัมภาษณ์ ประกอบกับบทความส่วนใหญ่แสดงถึงการทำงานร่วมกันของผู้นิพนธ์ในลักษณะทีมงาน ทำให้บทความมีความละเอียดรอบคอบถี่ถ้วน มีการวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะได้อย่างสมบูรณ์น่าสนใจ

ขอขอบคุณคณาจารย์ นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปทุกท่านที่ให้ความสนใจร่วมส่งบทความเผยแพร่ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ และขอขอบคุณกองบรรณาธิการผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาถ่วงดุลบทความทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรายุ ทรัพย์สิน

บรรณาธิการ

สารบัญ (Content)

	หน้า (Page)
กองบรรณาธิการ (Editorial Board)	I
คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ (Peer Reviewers)	II
บทบรรณาธิการ (Editorial)	VII
บทความวิจัย (Research Articles)	
ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนมโนทัศน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก ที่มีต่อมโนทัศน์และความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 The Effects of Organizing Learning Actives Using Concept Attainment Model and Active Learning on Mathematical Concepts and Reasoning Ability of Mathayomsuksa IV Students วนิดา ศรีนอก, เวชฤทธิ์ อังกะระภัทรขจร และอาพนันต เจนจิต Wanida Srinok, Vetcharit Angganapattarakajorn and Apunchanit Jenjit	1
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ Factors Influencing Creative Community-Based Tourism Management รัตติยา พรหมกัลป์, พระเทพปริยัติเมธี และนัยนา เกติวิชัย Rattiya Promkan, Phratheppariyattimedhi and Naiyana Girdwichai	13
การพัฒนาารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการในเขตเทศบาลนคร พิษณุโลก The Development of the Model for a Strong Integrated Community Management in Phitsanulok Municipality โชติ บดีรัฐ และยุวดี พ่วงรอด Chot Bodeerat and Yuvadee Phongrod	29
ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อการประกันคุณภาพภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ Factors Affecting The Management of Internal Quality Assurance of Rajabhat Universities in The Northeastern Part of Thailand วิไลวรรณ งามฉลาด, วสันต์ชัย กากแก้ว, อนันต์ชัย พงศ์สุวรรณ และพนา จินดาศรี Wilaiwan Nagchalad, Vasanchai Kakkeaw, Anantachai Pongsuwan and Phana Jindasri	43
ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันในองค์กรของพนักงานบริษัท เอ.เค.พี. เทคโนโลยี จำกัด Factors Affecting Organization Commitment of Staff's A.K.P Technology Co.,LTD ตระกุล จิตวัฒนากร, เกียรติ บุญยโพ และฤทธิพล ไชยบุรี Trakul Chitwattanakorn, Kiat Boonyapho and Ritthiphol Chaiburee	59

สารบัญ (Content)

	หน้า (Page)
การศึกษาความสำเร็จในการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีกรณีศึกษา อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น	69
A Study On The Succeeding in Operating of The Women's Roles Development Fund: The Case Study of Chonnabot District, Khon Kaen Province วงศ์นภา นามวงศ์ และศิวัช ศรีโคงกุล Wongmapa Namwong and Siwach Sripokangkul	
สถานบริการตู้รับเด็กทารก: กรณีศึกษาเปรียบเทียบสหรัฐอเมริกา	83
Baby drop-off box: Comparative Case Studies of The United State of America สุธาสินี ศรีประพิศกุล และวริยา ลำเลิศ Sutasinee Seepapitkoon and Wariya Lamler	
การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การคิดวิเคราะห์และความพึงพอใจในการเรียนวิชา ชีววิทยา เรื่อง กายวิภาคศาสตร์และสรีรวิทยาของสัตว์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์	95
A Study of Learning Achievement, Analytical Thinking and Satisfaction in Biology Subject on Animal Anatomy and Physiology of Eleventh Grade Students by Using Brain-Based Learning Emphasizing Analytical Thinking บุญกาญจน์ เรืองรอง, กิตติมา พันธุ์พุกษา และนพมณี เชื้อวชิรินทร์ Bunyakhan Ruangrong, Kittima Panprueksa and Nopmanee Chauvatcharin	
รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ	111
A Competency Development Model of Personnel of Local Administration Organization in Northeast of Thailand ทรัพย์อนันต์ ชูศรีทอง และภักดี โพธิ์สิงห์ Sap-anan Chusrithong and Pakdee Phosing	
รูปแบบการบริหารจัดการโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานี	123
Management Model for Small Hotels in Thai-Lao Border in Ubon Ratchathani Province เจษฎา โควสุรัตน์, กิติรัตน์ สีหพันธ์ และชมพูนุท โมราชชาติ Jedsada Kowsurat, Kitirat Sihaban and Chompunoot Morachat	

สารบัญ (Content)

	หน้า (Page)
การสร้างฐานการเรียนรู้ฟาร์มเกษตรผสมผสานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยกระบวนการแบบมีส่วนร่วม The Development of Learning Base for Integrated Farming under the Sufficiency Economy Philosophy by using participatory process เอกราช หนูแก้ว และเอกรัตน์ เอกศาสตร์ Ekarach Nhukaew and Ekarat Ekasart	137
รูปแบบการส่งเสริมการจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลินทรีย์ของเกษตรกร ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง Extension Model on supply chain management of organic rice of farmers in Lower- Northeastern part of Thailand สุนิสา เยาวสกุลมาศ, บำเพ็ญ เขียวหวาน, เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ และสมจิต โยธะคง Sunisa Yaowasakunmat, Bumpen Keowan, Benchamas Yooprasert and Somjit Yothakong	153
การสื่อสารวิทยาศาสตร์ในบริบทของวัฒนธรรมน้ำในไทยและสปป.ลาว Science Communication in the Water Cultural Context in Thailand and Laos สุขใจ สมพงษ์พันธุ์ และกชนิภา อุดมทวี Sukchai Sompongpun and Kotchanipha Udomthawee	169
การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารราชการของกลุ่มประเทศสามเหลี่ยมทองคำ Using The principles of Good Governance in the Administration of the Golden Triangle อนันต์ อุปสอด Anan Upasod	181
ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 20 Administrative Strategy of Schools in 21st Century of the Secondary Educational Service Area Office 20 วิทย์ สิงห์โท และถวิล ลดาวัลย์ Chuwit Singto and Tawil Ladawan	193
การแปรทำนองเพลงพินโบราณ : ทองใส ทับถนน Variation on ancient phin music of Thongsai Tabtanon กฤษฎา ดาวเรือง และประณต มีสอน Krisada Daoruang and Pranote Meeson	203

สารบัญ (Content)

	หน้า (Page)
การพัฒนาารูปแบบภาวะผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ที่ผ่านพ้นวิกฤตเศรษฐกิจ ปี 2540 Development of Real Estate Entrepreneurship Model that Overcomes the 1997 Economic Crisis อัศวิน อินทรน้อย Atsavit Innoy	215
การส่งเสริมและการอนุรักษ์ศิลปะการแสดงมโนราห์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช Promotion and Conservation of Manohra Performing Arts by the Local Government Organization in Nakhon Si Thammarat Province รุ่งทิพย์ สุวรรณสถิตย์ และกฤษณา ไวรสารวาท Rungthip Suwansathit, and Krissana Waisamruad	227
การพัฒนาชุดการสอนเมโลดี้ตามแนวคิดของโคดัล สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านโคกสำราญ จังหวัดนครราชสีมา The Development of The Melodian Intruction set Based on the comcept of Kodaly for Student in Primary Khoksumran School Nakhonratchasima ธันณณ ชันทะยศ และสยาม จวงประโคน Thanan Khanthayot and Sayam Chuangprakhon	245
การสร้างสรรค์ทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่เพลงแป๊ะสามชั้น The create melodic solo, Pap-Samchan on the Khong Wong-Yai ปราโมทย์ ด่านประดิษฐ์, การุณย์ ด่านประดิษฐ์ และสุทินนท์ โสภากาศ Pramote Danpradit, Karoon Danpradit and Sutinan Sopapark	255
บทบาทสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดต่อการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังตะลุง กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย The Role of Provincial Cultural Office towards Local Wisdom Management in Shadow Play on Southern Gulf of Thailand Provincial Cluster ปิยะชาติ ศิริประชนะ และกฤษณา ไวรสารวาท Piyachat Siripachana and Krissana Waisamruad	271
การพัฒนาศิลปะการแสดงจากฟ้อนกลองต๋มกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ในจังหวัดอุบลราชธานี Development of Performing arts of Tum Drum Dance of Thai-Laotian Ethnic Group in Ubon Ratchathani province นิษฐา บุคบบงค์, คณินนิตย์ ไสยโสภณ และศิริเพ็ญ อัดไพบูลย์ Niztha Butsabong, Khanuengnit Saiyasopon and Siripen Attapaiboon	281

สารบัญญ (Content)

หน้า
(Page)

การมีส่วนร่วมสร้างเสริมอาชีพผู้สูงอายุโดยใช้ภูมิปัญญาแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหาร ปลาต้มสมุนไพร	295
--	-----

Participation for Career Promotion of the Elderly by Adopting Local Wisdom on Herb
Pickled Fish Food Product

เดือนเพ็ญพร ชัยภักดี

Duanpenporn Chaiphakdee

บทความวิชาการ (Academic Articles)

บทเพลงสตริงควอเท็ตหมายเลข 1 โอปัส 3 ของอัลบัน แบร์ก	309
---	-----

Alban Berg's String Quartet op 3 no.1

ศุภวุฒิ พิมพ์นนท์

Suphawut Phimnon

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

Innovative Change Management (ICM) : Preparing Your Organization for the New Innovative Culture ของ Harrington (2018)	323
--	-----

สุรศักดิ์ ชะมารัมย์ และวันชัย สุขตาม

Surasak Chamaram and Wanchai Suktam

ภาคผนวก (Appendix)

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	333
--	-----

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

หลักเกณฑ์การเสนอบทความและคำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์เพื่อตีพิมพ์	334
--	-----

ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

แบบฟอร์มการส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์	346
---	-----

ลงวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ใบตอบรับการเป็นสมาชิกวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	347
--	-----

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนมโนทัศน์
ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุกที่มีต่อมโนทัศน์และความสามารถ
ในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
The Effects of Organizing Learning Actives Using Concept
Attainment Model and Active Learning on Mathematical
Concepts and Reasoning Ability of Mathayomsuksa IV Students

วนิดา ศรีนอก¹ เวชฤทธิ์ อังกะนัทรขจร² และอาพันธ์นิต เจนจิต³
Wanida Srinok¹, Vetcharit Angganapattarakajorn² and Apunchanit Jenjit³

Received : November 6, 2018; Revised : February 13, 2019; Accepted : February 25, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ และความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ เรื่อง เซตและการดำเนินการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนมโนทัศน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก กับเกณฑ์ร้อยละ 75 ซึ่งเป็นแผนการวิจัยแบบศึกษากลุ่มเดียววัดหลังการทดลองครั้งเดียว กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/4 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนจุฬารามราชวิทยาลัย ชลบุรี ใช้เวลาในการทำวิจัยจำนวน 15 คาบ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนมโนทัศน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุกจำนวน 11 แผน แบบทดสอบวัดมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง เซตและการดำเนินการ ที่มีค่าความเชื่อมั่นแบบอิงกลุ่มเท่ากับ 0.88 และความเชื่อมั่นแบบอิงเกณฑ์เท่ากับ 0.91 และแบบทดสอบวัดความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ เรื่อง เซตและการดำเนินการ ที่มีค่าความเชื่อมั่นแบบอิงกลุ่มเท่ากับ 0.87 และความเชื่อมั่นแบบอิงเกณฑ์เท่ากับ 0.88 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ t-test for one sample และการวิเคราะห์เนื้อหา ซึ่งผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

¹นักศึกษาลัทธิการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนคณิตศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา; Master of Education in Mathematics Teaching, Faculty of Education, Burapha University, Thailand; e-mail : wanida_srinok@hotmail.co.th

²คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา; Faculty of Education, Burapha University, Thailand.

³คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา; Faculty of Education, Burapha University, Thailand.

1. มโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่องเซตและการดำเนินการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนมโนทัศน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ เรื่องเซตและการดำเนินการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนมโนทัศน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ (Keywords) : รูปแบบการสอนมโนทัศน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก, มโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์, ความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์, เซตและการดำเนินการ

Abstract

The purposes of this research were the comparison of the student's mathematical concepts and mathematical reasoning ability of set and operation of Mathayomsuksa VI students after using concept attainment model and active learning with a 75 percent criterion. The design of research was one-group posttest-only design. The subjects of this study Mathayomsuksa IV students in the first semester of the 2018 academic year at Princess Chulaphorn's College Chonburi, Chonburi Province. They were randomly selected. The instruments used in study were, 11 lesson plans, mathematical concept of set and operation test has 0.88 of group reliability and has 0.91 significant different standard reliability and mathematical reasoning ability of set and operation test has 0.87 of group reliability and has 0.88 significant different standard reliability. The data were analyzed by using t-test for one sample and content analysis. The findings were as follows:

1. The mathematical concept of set and operation of the sample group after obtaining concept attainment model and active learning was statistically higher than 75 percent criterion at the .05 level of significance.

2. The mathematical reasoning ability of set and operation of the sample group after obtaining concept attainment model and active learning was statistically higher than 75 percent criterion at the .05 level of significance.

Keywords : Concept attainment model and Active learning, Mathematical concepts, Mathematical reasoning ability, Set

บทนำ (Introduction)

ในปัจจุบัน นักเรียนส่วนใหญ่ไม่ประสบผลสำเร็จในการเรียนคณิตศาสตร์เท่าที่ควร (Thipkong, 2011 : 1) เนื่องจากธรรมชาติของคณิตศาสตร์มีโครงสร้างที่ประกอบด้วย อนิยาม บทนิยาม สัจพจน์ต่าง ๆ ซึ่งยากแก่การทำความเข้าใจ (Chiwapreecha, 2002 : 11-12) จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนานักเรียนให้มีความสามารถทางคณิตศาสตร์มากกว่าที่เป็นอยู่ โดยนักเรียนจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจที่ถ่องแท้ เกี่ยวกับเนื้อหาคณิตศาสตร์ (Makanong, 2009 : 2) ดังนั้นควรส่งเสริมให้นักเรียนเกิดมโนทัศน์ ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับผู้อื่น เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการคิด โดยคำถามที่ครูใช้ควรเป็นคำถามให้คิดเพื่อให้อธิบายและแสดงผลมากกว่าจะเป็นคำถามสั้น ๆ และที่สำคัญควรฝึกให้นักเรียนได้สะท้อนความคิด และวิพากษ์วิจารณ์ความคิดของตนเองและผู้อื่น (Makanong, 2003 : 8-9)

การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนมโนทัศน์ ซึ่งเป็นการเรียนการสอนที่ครูยกตัวอย่างทางบวกและทางลบให้นักเรียนวิเคราะห์ ตั้งสมมติฐาน และทดสอบสมมติฐาน และนักเรียนสามารถสร้างตัวอย่างทางบวกและทางลบด้วยตนเอง พร้อมทั้งอธิบายขั้นตอนการคิดของตนเอง และให้เหตุผลประกอบ (Phitchard, 1994 : 5) ช่วยให้นักเรียนได้พัฒนากระบวนการสร้างมโนทัศน์ของตนเอง และเป็นผู้รู้จักการใช้เหตุผล (Joyce and Weil, 2004 : 74-75) แต่ในบางครั้งนักเรียนอาจเกิดความเบื่อหน่าย หรือไม่มีความอดทนต่อบางมโนทัศน์ที่ไม่กระจ่างชัดเจนได้ (Weerawong, 2011 : Online) ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ควรเพิ่มแรงจูงใจต่อการเรียนรู้ ให้นักเรียนทุก ๆ คนเรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกัน (Meyers and Jones, 1993 : 11) นอกจากนั้นขณะจัดการเรียนรู้ นักเรียนจะต้องได้รับข้อมูลป้อนกลับ แก้ไขปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ในทันที ซึ่งการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) จะช่วยพัฒนานักเรียนในด้านดังกล่าวได้ (Shenker, Goss & Bernstein, 1996 : 1-7)

การเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติอย่างมีความหมาย และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ (Chamnankit, 2006 : 3) มีการสะท้อนความคิดของตนเอง จากสิ่งที่ได้เรียนรู้ และอภิปรายเป็นกลุ่มย่อย (Fink, 1999 : 1-2) ซึ่งการสะท้อนความคิดเป็นรูปแบบหนึ่งของการคิดพินิจวิเคราะห์ ไตร่ตรองใคร่ครวญอย่างลึกซึ้ง และใช้ความพยายามในการค้นหาคำตอบ โดยอาศัยเหตุผล และข้อมูลอ้างอิง (Dewey, 1993 : 12)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนมโนทัศน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก และประเมินผลการทดลองโดยเปรียบเทียบมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์และความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน กับเกณฑ์ร้อยละ 75 เพื่อนำผลไปใช้ปรับปรุงคุณภาพการสอนคณิตศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อีกทั้งสามารถทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อเปรียบเทียบมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่องเซตและการดำเนินการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนมโนทัศน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก กับเกณฑ์ร้อยละ 75
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ เรื่องเซตและการดำเนินการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนมโนทัศน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก กับเกณฑ์ร้อยละ 75

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. แบบแผนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง ใช้วิธีการวิจัยแบบกลุ่มเดียว วัดผลหลังทดลองครั้งเดียว (One-group posttest-only design)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนจุฬารณราชวิทยาลัย ชลบุรี อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี จำนวน 144 คน จำนวน 6 ห้องเรียน ซึ่งทางโรงเรียนจัดนักเรียนแต่ละห้องแบบคละความสามารถ

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/4 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนจุฬารณราชวิทยาลัย ชลบุรี อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี โดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster random sampling) เนื่องจากโรงเรียนได้จัดนักเรียนแต่ละห้องแบบคละความสามารถ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนมโนทัศน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก เรื่องเซตและการดำเนินการ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 11 แผน ซึ่งผลการประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.82 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.30

3.2 แบบทดสอบวัดมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่องเซตและการดำเนินการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบทดสอบอัตนัย จำนวน 10 ข้อ ซึ่งผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ กับข้อคำถาม โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน พบว่า ผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.80 - 1.00 โดยมีค่าความยากง่ายตั้งแต่ 0.51 - 0.75 ค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.42 - 0.50 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.88

3.3 แบบทดสอบวัดความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบทดสอบอัตนัย จำนวน 9 ข้อ ซึ่งผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ กับข้อคำถาม โดย

ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน พบว่า ผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.60 - 1.00 โดยมีค่าความยากง่ายตั้งแต่ 0.54 - 0.75 ค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.31 - 0.67 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.87

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ขอความร่วมมือกับทางโรงเรียนโรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย ชลบุรี ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้โดยที่ผู้วิจัยดำเนินการสอนด้วยตนเอง

4.2 ชี้แจงให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/4 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย ชลบุรี ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนมโนทัศน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก เรื่องเซตและการดำเนินการ เพื่อให้นักเรียนทุกคนได้เข้าใจตรงกันและปฏิบัติตนได้ถูกต้อง

4.3 ผู้วิจัยดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนมโนทัศน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก เรื่องเซตและการดำเนินการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/4 ซึ่งใช้เวลาในการสอน 13 คาบ

4.4 เมื่อดำเนินการสอนครบตามแผนแล้ว ผู้วิจัยทำการทดสอบวัดมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่องเซตและการดำเนินการ และทดสอบความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ แล้วบันทึกผลการทดสอบเป็นคะแนนหลังเรียน โดยใช้เวลาในการดำเนินการทดสอบวัดมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ จำนวน 1 คาบ และ วัดความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ จำนวน 1 คาบ

4.5 นำผลคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์และแบบทดสอบวัดความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ มาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการทางสถิติ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ และแบบทดสอบวัดความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ มาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบคะแนน หลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนมโนทัศน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก กับเกณฑ์ร้อยละ 75 โดยใช้สถิติสำหรับการวิเคราะห์แบบ t-test for one sample

ผลการวิจัย (Research Results)

1. ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง เซตและการดำเนินการกับเกณฑ์ ร้อยละ 75 โดยใช้สถิติแบบ t-test for one sample ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง เซตและการดำเนินการกับเกณฑ์ ร้อยละ 75

การทดสอบ	<i>n</i>	μ (ร้อยละ 75)	$\bar{X}$ (คะแนนเต็ม 30)	<i>s</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
คะแนนมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์	24	22.50	23.88	2.15	3.129*	0.0025

จากตารางที่ 3 พบว่า มโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนมโนทัศน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก เรื่อง เซตและการดำเนินการ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 23.83 คะแนน จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 79.43 และเมื่อทดสอบสมมติฐาน พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนมโนทัศน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก มีคะแนนเฉลี่ยมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ เกณฑ์ร้อยละ 70 โดยใช้สถิติแบบ t-test for one sample ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการให้เหตุผลคณิตศาสตร์ กับเกณฑ์ร้อยละ 75

การทดสอบ	<i>n</i>	μ (ร้อยละ 75)	$\bar{X}$ (คะแนนเต็ม 27)	<i>s</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
คะแนนความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์	24	20.25	21.67	1.71	2.625*	0.0075

จากตารางที่ 4 พบว่า ความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนมโนทัศน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 21.17 คะแนน จากคะแนนเต็ม 27 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 78.41 และเมื่อทดสอบสมมติฐาน พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนมโนทัศน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก มีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากการวิจัย เรื่อง ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนมโนทัศน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุกที่มีต่อมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์และความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. มโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง เซตและการดำเนินการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนมโนทัศน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนมโนทัศน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้มโนทัศน์ จากการคิด วิเคราะห์ และตัวอย่างที่หลากหลาย ดังนั้นนักเรียนจึงเกิดความเข้าใจในมโนทัศน์นั้น และได้เรียนรู้ทักษะการสร้างมโนทัศน์ ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการทำความเข้าใจในมโนทัศน์อื่น ๆ ต่อไปได้ (Khaemmanee, 2012 : 227) และช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจในมโนทัศน์ที่สอนอย่างลึกซึ้งและถูกต้อง เกิดความคงทน สามารถใช้มโนทัศน์ที่สำคัญในการแก้ปัญหา พัฒนาคำตอบของตนเอง บูรณาการและพัฒนามโนทัศน์ที่กำลังเรียนอย่างเป็นระบบ ทำให้เกิดความเข้าใจมโนทัศน์อย่างชัดเจน (Bornwell and Eison, 1991 : 2-3)

ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนมโนทัศน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุกของงานวิจัยนี้ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ซึ่งในแต่ละขั้นตอนส่งเสริมการพัฒนามโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นกำหนดมโนทัศน์ เป็นขั้นที่ครูกำหนดมโนทัศน์ที่จะสอน โดยการสนทนาหรือซักถามนักเรียนเพื่อทบทวนความรู้ และประสบการณ์เดิมของนักเรียน ช่วยให้นักเรียนนำความรู้ที่ได้ไปเชื่อมโยงเพื่อใช้ในการสร้างสมมติฐานได้อย่างถูกต้อง ขั้นที่ 2 ขั้นนำเสนอตัวอย่าง ครูยกตัวอย่างที่เป็นมโนทัศน์ และตัวอย่างที่ไม่เป็นมโนทัศน์ และนักเรียนแต่ละคนสังเกตตัวอย่างทั้งสองชุด เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนหรือความแตกต่างของตัวอย่าง จากนั้นแบ่งกลุ่มนักเรียน กลุ่มละ 4 คน เพื่อให้นักเรียนแลกเปลี่ยนความรู้ สะท้อนความคิด และสร้างมโนทัศน์ของตนเอง ขั้นที่ 3 ขั้นตั้งสมมติฐาน นักเรียนแต่ละคนในกลุ่มร่วมกันสร้างสมมติฐานของ มโนทัศน์ของกลุ่มตนเอง โดยสมาชิกในกลุ่มทุกคนเสนอมโนทัศน์ของตนที่สังเกตได้ จากนั้นคัดเลือกมโนทัศน์ ซึ่งครูอาจใช้คำถามกระตุ้น หรือเพิ่มตัวอย่างให้กับนักเรียน เพื่อให้นักเรียนสามารถสร้างสมมติฐานได้ใกล้เคียงความจริงมากขึ้น หรือเพื่อตัดสมมติฐานที่เป็นเท็จออกไป ขั้นที่ 4 ขั้นสะท้อนและสรุป เมื่อนักเรียนได้สมมติฐานแล้ว นักเรียนแต่ละกลุ่มจะออกมาอภิปราย โดยการนำเสนอสมมติฐานในแต่ละครั้ง จะมีการสะท้อนความคิดระหว่างกลุ่มเกิดขึ้นเสมอ โดยครูเป็นเพียงผู้คอยให้คำแนะนำ หรือคอยใช้คำถามให้นักเรียนเกิดการซักถาม ขั้นที่ 5 ขั้นนำไปใช้ เป็นขั้นตอนที่ให้นักเรียนตรวจสอบความเข้าใจ โดยการให้นักเรียนนำเสนอตัวอย่างที่เป็นมโนทัศน์และตัวอย่างที่ไม่เป็นมโนทัศน์ด้วยตนเอง และนักเรียนได้นำมโนทัศน์ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์อื่น ๆ

จากที่มาข้างต้น จะพบว่าขั้นตอนการจัดกิจกรรมการสอนมโนทัศน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุกทั้ง 5 ขั้นตอน สามารถส่งเสริมมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ได้ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย คือ มโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง เซตและการดำเนินการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังได้รับ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนมโนทัศน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Boonmak (2015 : 102) พบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนมโนทัศน์ ส่งผลให้มโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ เรื่อง เซตและการดำเนินการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนมโนทัศน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนมโนทัศน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก นักเรียนมีโอกาสดำเนินการ อธิบาย และแสดงเหตุผล เพื่อสนับสนุนสมมติฐานของตนเองและโต้แย้งสมมติฐานของคนอื่น ๆ นอกจากนี้นักเรียนยังได้ฝึกการแสดงเหตุผลโดยการอภิปรายร่วมกันกับเพื่อนในกลุ่มหรือนอกกลุ่มอย่างอิสระ พร้อมทั้งอธิบายเหตุผลเพื่อสนับสนุนคำตอบของตนเอง ซึ่งการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนมโนทัศน์ร่วมกับเรียนรู้เชิงรุก ประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นกำหนดมโนทัศน์ ขั้นที่ 2 ขั้นนำเสนอตัวอย่าง ขั้นที่ 3 ขั้นตั้งสมมติฐาน ขั้นที่ 4 ขั้นสะท้อนและสรุป และขั้นที่ 5 ขั้นนำไปใช้ ซึ่งในการพัฒนาความสามารถในการให้เหตุผลนี้จะปรากฏอยู่ใน ขั้นที่ 2 ขั้นนำเสนอตัวอย่าง ซึ่งเป็นขั้นที่นักเรียนแต่ละคนต้องสังเกต และเปรียบเทียบ ความเหมือนหรือความแตกต่างของตัวอย่างที่เป็นมโนทัศน์และตัวอย่างที่ไม่เป็นมโนทัศน์ จากนั้นนักเรียนอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ และสะท้อนความคิดของตนเองกับเพื่อน ๆ ภายในกลุ่ม เพื่ออธิบายหรืออ้างอิงเหตุผลประกอบแนวคิดของตนเอง ขั้นที่ 3 ขั้นตั้งสมมติฐาน สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมกันตั้งสมมติฐานเบื้องต้น โดยครูอาจใช้คำถามนำ เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนได้แสดงเหตุผลของตนเอง และขั้นที่ 4 ขั้นสะท้อนและสรุป เป็นขั้นตอนที่ให้นักเรียนส่งตัวแทนของกลุ่มออกมานำเสนออภิปรายเหตุผลสนับสนุนมโนทัศน์ของกลุ่มตนเอง และสะท้อนความคิด แลกเปลี่ยนความรู้ที่ได้กับกลุ่มอื่น ๆ โดยการนำเสนอแต่ละครั้ง ครูจะใช้คำถามกระตุ้นนักเรียนกลุ่มอื่น ๆ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้อธิบายแสดงเหตุผลสนับสนุนข้อสรุปแนวคิดของกลุ่มตนเอง

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนมโนทัศน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก สามารถพัฒนาความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย คือ ความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ เรื่อง เซตและการดำเนินการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนมโนทัศน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Boonmak (2015 : 102) พบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนมโนทัศน์ ส่งผลให้ความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลงานวิจัยของ Wongsakundee (2015 : 123) ซึ่งได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ด้วยการเรียนรู้เชิงรุกที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาและการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า การให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังได้รับ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ด้วยการเรียนรู้เชิงรุก สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

จากการวิจัยเรื่อง ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนมโนทัศน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุกที่มีต่อมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์และความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ขั้นที่ 1 ขั้นกำหนดมโนทัศน์ ครูต้องคำนึงถึงความรู้พื้นฐานของนักเรียนว่านักเรียนมีความรู้เพียงพอ ซึ่งหากนักเรียนยังมีพื้นฐานไม่เพียงพอ ครูต้องเตรียมคำถาม หรือกิจกรรมเพื่อทบทวนความรู้เดิม หรือเพื่อปรับพื้นฐานให้นักเรียนพร้อมที่จะเรียนรู้มโนทัศน์ใหม่ ๆ

1.2 ขั้นที่ 2 นำเสนอตัวอย่าง ครูควรเตรียมตัวอย่างให้ครอบคลุมลักษณะของมโนทัศน์ และเหมาะสมกับระดับความสามารถของนักเรียน และตัวอย่างต้องมีจำนวนมากพอ และครูควรเตรียมคำถามเพื่อคอยกระตุ้นนักเรียน เมื่อนักเรียนไม่สามารถสรุปมโนทัศน์ของตนเองได้

1.3 ขั้นที่ 2 ขั้นนำเสนอตัวอย่าง และขั้นที่ 3 ขั้นตั้งสมมติฐาน ครูควรให้เวลานักเรียนสังเกต เปรียบเทียบ และสร้างข้อสมมติฐาน ไม่ควรรีบบอกหรือเสนอข้อคิดเห็นให้กับนักเรียน โดยครูเป็นเพียงผู้ที่คอยให้คำแนะนำนักเรียนเมื่อเกิดข้อสงสัย และตรวจสอบความถูกต้อง

1.4 ขั้นที่ 4 ขั้นสะท้อนและสรุป ซึ่งในการอภิปราย แลกเปลี่ยนความรู้ สะท้อนความคิดของตัวแทนนักเรียน ครูต้องระวังไม่ให้ความคิดเห็นของตนเองมีบทบาทในการอภิปรายมากเกินไป

1.5 ขั้นที่ 5 ขั้นนำไปใช้ ในขั้นนี้เป็นขั้นที่นักเรียนจะต้องนำมโนทัศน์ที่ได้ ไปใช้ในสถานการณ์อื่น ๆ ควรเสริมสร้างให้นักเรียนได้สร้างสถานการณ์อื่น ๆ ด้วยตนเอง และนำมโนทัศน์ที่ได้ไปใช้ในสถานการณ์ที่ตนเองสร้างขึ้นมาด้วย

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยประเด็นกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนมโนทัศน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก ไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งผลให้นักเรียนมีการพัฒนาทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ด้านอื่น ๆ เช่น ทักษะด้านการสื่อสารทางคณิตศาสตร์

2.2 ควรมีการศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนมโนทัศน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก ในเนื้อหาคณิตศาสตร์ อื่น ๆ เช่น เส้นขนาน ความน่าจะเป็น หรือพีชคณิต

เอกสารอ้างอิง (References)

- ทีศนา แคมมณี. (2555). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บัญญัติ ชำนาญกิจ. (2549). “จึงจำเป็นต้องจัดการเรียนรู้แบบใฝ่รู้ในระดับอุดมศึกษา”. วารสารการจัดการความรู้. 28(1) : 3-7.
- ศิริมา วงษ์สกุลดี. (2558). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ด้วยการเรียนรู้เชิงรุกที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาและการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. ปรินญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สถาปนา บุญมาก. (2558). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนมโนทัศน์ที่มีต่อมโนทัศน์และความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ เรื่อง เส้นขนาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. ปรินญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สิริพร ทิพย์คง. (2544). การแก้ปัญหาคณิตศาสตร์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
- สมจิต ชิวปรีชา .(2545). “แนวความคิดในการสอนคณิตศาสตร์ปัจจุบัน”. วารสารการศึกษา กรุงเทพมหานคร. 10 : 11-12.
- อัมพร ม้าคนอง. (2546). คณิตศาสตร์: การสอนและการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัมพร ม้าคนอง. (2552). รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนาโมทัศน์ทางคณิตศาสตร์โดยใช้โมเดลการได้มาซึ่งมโนทัศน์และคำถามระดับสูง. คณะครุศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอกนรินทร์ วีระวงศ์. (2554). “บทความ การจัดการเรียนรู้กลุ่มวิชาสังคมศึกษาโดยใช้รูปแบบการสร้างมโนทัศน์”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://krueknarin.wordpress.com/2011/12/26/>. สืบค้น 5 มิถุนายน 2561.
- Dewey, J. (1993). *How We Think*. New York : D.C. Healt and company.
- Fink, L. D. (1999). “Active learning”. [Online]. Available : <http://www.honolulu.hawaii.edu/intranet/committees/FacDevCom/guidebk/teachtip/active>. Retrieved May 4, 2018.
- Joyce,B.,& Weil, M (2004). *Models of teaching* (7th ed.). Boston : Allyn and Bacon.
- Meyers, C.; Jones, T. B. (1993). *Promoting active leaning: Strategies for the college classroom*. San Francisco: Jossey-Bass Publisher.
- Phitchard, F. F. (1994). “Teaching thinking across the curriculum with the concept attainment model”. [Online]. Available : https://scholar.google.co.th/scholar?q=Teaching+thinking+across+the+curriculum+with+the+concept++attainment+model&hl=th&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholart&sa=X&ved=0ahUKEwii0pOp4zXAhXEK48KHR4PCIAQgQMIIzAA. Retrieved May 7, 2018.

Shenker, J. I.; Goss, S. A.; & Bernstein. D. A. (1996). "Instructor's Resource Manual for Psychology: Implementing Active Learning in Classroom". [Online]. Available : https://distance.fsu.edu/docs/instruction_at_fsu/Chptr8.pdf. Retrieved May 5, 2018.

Translated Thai References

- Boonmak, S. (2015). **The results of learning activity management using the format of teaching and learning the vision towards the concept and ability of mathematical reasoning on parallel lines of mathayom suksa two students**. Master's Thesis of education, Department of Mathematics Teaching, Faculty of Education, Burapha University. [In Thai]
- Chamnankit, B. (2006). "Therefore need to be smooth and manageable in higher education". **Journal of Knowledge Management**. 28(1). 3-7. [In Thai]
- Chiwapreecha, S. (2002). "Current concepts in mathematics teaching". **Journal of Education**. 10 : 11-12. [In Thai]
- Khaemmanee, T. (2012). **Teaching science: knowledge for effective learning process management**. 16th Ed. Bangkok: Chulalongkorn University Press. [In Thai]
- Makanong, A. (2003). **Mathematics: Teaching and learning**. Bangkok: Chulalongkorn University Press. [In Thai]
- Makanong, A. (2009). **Research report on the development of mathematical concepts using conceptual acquisition models and high-level questions**. Bangkok: Faculty of Education, Chulalongkorn University. [In Thai]
- Thipkong, S. (2001). **Mathematics Curriculum and Instruction**. Bangkok: Academic Quality Development Institute. [In Thai]
- Weerawong, A. (2011). "Concept Attainment Model in Social Studies". [Online]. Available : <https://krueknarin.wordpress.com/2011/12/26/>. Retrieved June 5, 2018. [In Thai]
- Wongsakundee, S. (2015). **The effects of Active Learning activities on mathematical problem solving and reasoning ability in statistics of Mathayomsuksa 3 students**. Master's Thesis of education, Department of Mathematics Teaching, Faculty of Education, Burapha University. [In Thai]

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์

Factors Influencing Creative Community-Based Tourism Management

รัตติยา พรหมกัลป์¹ พระเทพปริยัติเมธี² และนัยนา เกติวิชัย³
Rattiya Promkan¹, Phratheppariyattimedhi² and Naiyana Girdwichai³

Received : November 21, 2018; Revised : April 10, 2019; Accepted : April 15, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงเอกสารโดยการสังเคราะห์เชิงคุณลักษณะ โดยใช้เนื้อหาสาระเฉพาะส่วนที่เป็นข้อค้นพบของรายงานวิจัยซึ่งมีความสอดคล้องกับงานที่ผู้วิจัยกำลังศึกษามาเป็นฐานในการวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอผลการวิเคราะห์เป็นลำดับขั้น ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม เป็นสิ่งที่ประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียมีส่วนร่วมที่เป็นอิสระโดยความสมัครใจ เพื่อนำไปสู่กระบวนการวางแผน และการตัดสินใจ ประกอบด้วย การร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมวางแผน และร่วมคิด 2) ปัจจัยด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่ทั้งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และสิ่งที่ชุมชนสร้างขึ้น ประกอบด้วย สิ่งอำนวยความสะดวก กิจกรรม สิ่งดึงดูดใจ และความเป็นอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ 3) ปัจจัยด้านการตลาด เป็นการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลให้เกิดการดึงดูดใจจนตัดสินใจมาท่องเที่ยว และได้รับความพึงพอใจ ประกอบด้วย ช่องทางการสื่อสาร เครือข่าย และการประชาสัมพันธ์ และ 4) การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ เป็นการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีองค์ประกอบของการมีส่วนร่วม และทรัพยากรการท่องเที่ยวผ่านกระบวนการบริหารจัดการ ประกอบด้วย การเรียนรู้ เข้าถึง สัมผัส และลงมือทำ

คำสำคัญ (Keywords) : ปัจจัยที่มีอิทธิพล, การจัดการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์

¹นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Doctor of Philosophy in Public Administration, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand; e-mail : rattitik.prom@gmail.com

²มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

³มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Abstract

This research was aimed to synthesis factors that influence the creative community-based tourism management. This is a documentary research by the qualitative synthesis. Which is consistent with the work that the researcher is studying as a base by content analysis and synthetic, interpretive approach and presentation of the results in a hierarchical analysis. The research findings revealed that: 1) Factors of participation, is the voluntary participation of the people and stakeholders. To lead the planning process and decision making include implementation benefits, planning and thinking. 2) Factors of tourism resources, is a tourist attraction that exists in both naturally occurring areas and what the community created include amenities, activities, attraction and place. 3) Factors of marketing, is activity that affects the decision to travel and satisfied, include communication channel, network and public relations. 4) Creative Community-based tourism, is community-based tourism management has an element of participation. And tourism resources through the management process, include reciprocating, experiencing, appreciating and learning.

Keywords : Factors Influence, Tourism Management, Creative Community-based tourism

บทนำ (Introduction)

การให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจระดับมหภาคเป็นหลักภายใต้แนวคิดการพัฒนาประเทศบนฐานการบริการที่มีมูลค่าสูง นโยบายการพัฒนาที่เกิดขึ้นจึงให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสร้างมาตรฐานความเจริญและการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยวสามารถนำไปสู่รายรับจำนวนมหาศาลที่ดูดซับจากการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว การสนับสนุนและส่งเสริมให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการ ใช้ประโยชน์จากทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ขนบธรรมเนียมและประเพณีและวัฒนธรรมชุมชน เพื่อแก้ปัญหาความยากจน และพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน จึงเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญยุทธศาสตร์หนึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ตลอดจนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม บูรณาการการท่องเที่ยวให้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ ตามแนวทางการพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 และการส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวโดยใช้ประโยชน์จากอัตลักษณ์และเอกลักษณ์แห่งความเป็นไทยที่สะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่นและวิถีชีวิตชุมชน ตามยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 สนับสนุนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการอย่างยั่งยืน โดยการส่งเสริมให้ภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยว ทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชน เข้ามามีส่วนร่วม

ด้านการบริหารจัดการ ตั้งอยู่บนพื้นฐานการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทั้งในเชิงอัตลักษณ์ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และสิ่งแวดล้อมในระดับพื้นที่ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาในระยะแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2564)

การพัฒนาความหลากหลาย คุณภาพ และสร้างเอกลักษณ์การท่องเที่ยวไทย โดยต้องเน้นการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ในระยะยาวต้องเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพอย่างยั่งยืน โดยไม่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่ทำลายวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ของชุมชน ตามกรอบยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันของกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) การจัดการท่องเที่ยวจำเป็นต้องเน้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวบนฐานการเป็นเจ้าของทรัพยากรซึ่งจะต้องตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของมรดกวัฒนธรรมของตน การเป็นส่วนหนึ่งของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความผูกพันและความยั่งยืนในการจัดการท่องเที่ยว ดังนั้นแล้วการจัดการท่องเที่ยวที่มีการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมและรูปแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ให้นักท่องเที่ยวได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจในคุณค่าทางสังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของพื้นที่ท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้งโดยผ่านประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของพื้นที่หรือเจ้าของวัฒนธรรม ก็จะเป็นการสร้างคุณค่าและมูลค่าจากการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ให้มีความยั่งยืน การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการจัดการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาเป็นตัวแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ที่มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน อันจะเป็นข้อมูลในการนำไปพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ และการประยุกต์ใช้ในบริบทอื่น ๆ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่ใช้ประโยชน์จากความหลากหลายของทรัพยากรการท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

เพื่อสังเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การศึกษาวิจัย “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์” ผู้วิจัยกำหนดการศึกษาวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยการสังเคราะห์เชิงคุณลักษณะ (Qualitative Synthesis) เป็นการสังเคราะห์เนื้อหาสาระเฉพาะส่วนที่เป็นข้อค้นพบของรายงานวิจัย ด้วยการวิธีการบรรยายจนได้บทสรุป รวมข้อค้นพบของรายงานการวิจัย เพื่อนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์หาปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดการท่องเที่ยว ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดข้อมูลเพื่อทบทวน จำนวน 20 เรื่อง แบ่งเป็นบทความวิจัยจากวารสาร จำนวน 10 เรื่อง รายงานวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จำนวน 6 เรื่อง งานวิจัยระดับปริญญาเอก จำนวน 3 เรื่อง และแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จำนวน 1 เรื่อง ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานที่ผู้วิจัยกำลังศึกษามาเป็นฐานในการวิเคราะห์ และการสังเคราะห์งานวิจัย (Systematic Reviews) เป็นการวิเคราะห์โดยใช้วิธีการทางสถิติในการรวบรวม

ผลของงานวิจัยในแต่ละเรื่องที่มีความเป็นเนื้อเดียวกันมาสรุปรวมกัน มีการให้ค่าเชิงปริมาณที่แน่นอน และนำเสนอผลการวิเคราะห์เป็นลำดับขั้น

ผลการวิจัย (Research Results)

การท่องเที่ยวในปัจจุบันได้รับการยอมรับว่าเป็นโอกาสที่สำคัญมากสำหรับการพัฒนาประเทศไปจนถึงท้องถิ่นต่าง ๆ ให้พลิกฟื้นจากปัญหาความยากจนสู่ความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ จึงได้มีการปรับแนวทาง และกลยุทธ์ในการจัดการท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่นจึงถูกคาดหวังให้เข้ามามีบทบาทในการจัดการการท่องเที่ยวมากขึ้น ทั้งในด้านการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา และจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติ การให้ความรู้และการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงเป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและสอดคล้องกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ที่ได้กำหนดทิศทางการตลาดภาพรวม ปี 2560 โดยสื่อสารการตลาดทั้งในประเทศ และต่างประเทศที่ยังคงนำเสนอวิถีไทยที่เป็นจุดเด่นโดยลงลึกยิ่งขึ้นผ่านการสร้างประสบการณ์จากท้องถิ่น (Local Experience) เปิดมุมมองใหม่ในการเดินทางท่องเที่ยว ด้วยการสร้างสมดุลทางความยั่งยืนของการท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้กระจายในท้องถิ่น โดยศักยภาพของการท่องเที่ยวนั้นมีความครอบคลุมตามองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวทั้ง 5 ปัจจัย ประกอบด้วย 1) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) 2) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) 3) ที่พัก (Accommodation) (Trachu, 2017 : 168) 4) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) และ 5) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) (Puangngern, 2017 : 208)

นอกจากนั้นแล้วยังอาจหมายรวมถึงทรัพยากรการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว และธุรกิจการท่องเที่ยว (Kaewsanga and Chamnongsri, 2015 : 85) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการท่องเที่ยว แต่จากการเปลี่ยนแปลงของทิศทางการท่องเที่ยวจึงส่งผลให้กลยุทธ์และการวางแผนจัดการการท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไป หากเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยังควรคำนึงถึงการส่งเสริมการตลาด (Laophuangsak ed al, 2017 : 144) การมีส่วนร่วม กระบวนการสิ่งแวดล้อม และองค์กรในการดำเนินการ (Buakhwan, 2013 : 179) รวมถึงด้านคุณภาพการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว การเรียนรู้และพัฒนาเครือข่าย (Kunsri and Mongkolsrisawat, 2016 : 471) การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว การจัดการบริการ การจัดการบุคลากร (Kamonsakdavikul, 2013 : 56) ที่ใช้ในการต้อนรับ คุณภาพและความพึงพอใจของผลผลิตที่ใช้ในการรองรับนักท่องเที่ยว การสนับสนุน/ ส่งเสริมจากภาคส่วนต่าง ๆ (Suvannakuta ed al, 2015 : 178) และการบริการและความปลอดภัย (Aksornpim, 2017 : 145-148)

รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวยังมีส่วนสำคัญที่จะทำให้การจัดการท่องเที่ยวประสบความสำเร็จ การวางแผนเชิงกลยุทธ์ (Strategy) จะส่งผลดีให้เกิดการจัดการอย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น ผ่านการจัดโครงสร้าง (Structure) ในองค์การซึ่งควรจะเกี่ยวข้องกับการจัดลำดับขั้นและการแบ่งหน้าที่ให้เหมาะสม เพราะโครงสร้างที่ดีจะเป็นกุญแจที่

สำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยว ครอบคลุมไปถึงระบบการจัดการข้อมูล ระบบการดำเนินงาน การปฏิบัติการการเงิน การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การตลาดและระบบอื่น ๆ ด้วย โดยทุกระบบต้องมีการประสานความร่วมมือกันและมีความสัมพันธ์กันในทุกขั้นตอน บุคลากร หรือคนในชม (Staff) นับเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การดำเนินการต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยเฉพาะบุคคลที่ทำหน้าที่บริการนักท่องเที่ยวจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบโดยคัดสรรบุคคลที่มีความรับผิดชอบ มีความจริงใจซื่อสัตย์ทำงานดี ประสบความสำเร็จและสามารถทำให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจเป็นสำคัญ โดยอาศัยในการทำงานทุกอย่างจะต้องอาศัยความชำนาญงาน (Skill) อย่างมีประสิทธิภาพ โดยขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 อย่าง คือ ความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ดีต่องาน ดังนั้นผู้ที่ทำงานด้านการท่องเที่ยวควรจะมีทั้งความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องเฉพาะสาขาด้วย ด้วยลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล หรือท้องถิ่น (Style) ซึ่งจะนำสู่การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ (Share) ความคิดเห็น ความรู้ซึ่งนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวได้ดีที่สุด (Adhikary, Mc. Kinsey, 1995 : 31-33) ทั้งนี้จำเป็นอาศัยส่งเสริมงบประมาณ และองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการจากหน่วยงานภายนอก การปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ เชื่อมประสานการดำเนินงานกับชุมชนท่องเที่ยวใกล้เคียง (Ngamprapasom, 2016 : 78) การฝึกอบรมบุคลากรในท้องถิ่น การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ และการจัดเตรียมข้อมูล คู่มือบริการข่าวสารการท่องเที่ยวให้พร้อม (Chinnaphong, 2017 : 100)

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เริ่มตั้งแต่ปัจจัยด้านการส่งเสริมสนับสนุนจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ปัจจัยด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิก และปัจจัยด้านการเมืองท้องถิ่นมีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนต้นแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน (Wanwiset and Agmapisarn, 2017 : 71) โดยชุมชนมีอิทธิพลทางบวกต่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Somsila and Kaewnuch, 2018 : 116) โดยผ่านการจัดการด้านพื้นที่และฐานทรัพยากรการท่องเที่ยว กระบวนการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วม โดยต้องส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (Seedapeng, 2016 : 203-205) แต่เนื่องจากแต่ละชุมชนมีแนวปฏิบัติและการได้รับการส่งเสริมสนับสนุนแตกต่างกันตามเอกลักษณ์ จึงจำเป็นที่จะต้องมีการจัดการ และการเรียนรู้มีคณะทำงาน ผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน การจัดการภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยว และการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวแบบเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับแต่ละบริบทของชุมชน (Hongsuwan and Jantharun, 2017 : 241-243) ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์นั้นจำเป็นต้องอาศัยการเรียนรู้เพื่อสร้างประสบการณ์ เป็นการเรียนรู้ที่สร้างทักษะและประสบการณ์ให้แก่นักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมกิจกรรม เชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับวิถีชุมชนผ่านอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยวกิจกรรมทางประเพณี วัฒนธรรมที่เป็นรากฐานของชุมชนมาสร้างคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อทำให้พื้นที่โดยรอบเป็นพื้นที่ของกิจกรรมการเรียนรู้ การขายสินค้าที่ระลึกเพื่อการท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดใจด้วยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ การจัดกิจกรรมเป็นกลุ่มเล็ก นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ มีประสบการณ์ และ

ใช้ความคิดสร้างสรรค์ (Sereewichayaswat, 2012 : 31) เพื่อหวังผลในการสร้างคุณค่าและมูลค่าให้กับการท่องเที่ยวของชุมชน

การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวสามารถทำได้โดยการพัฒนาบุคลากรเพื่อการท่องเที่ยวในชุมชน เป็นการพัฒนานักในชุมชนให้ทำหน้าที่เป็นผู้นำชมและเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชน การพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ เป็นการเชื่อมโยงวิถีชีวิต ประเพณี และภูมิปัญญาให้เป็นรูปธรรม ต้องสร้างอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ที่ระลึกของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น กิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรม และกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับการเรียนรู้การผลิต การสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม และสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนรวมถึงการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเป็นการสนับสนุนการทำงานระหว่าง บุคคล ชุมชน องค์กร และหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภาคเอกชน (Chantararnamchoo, Taikham and Nhusawi, 2018 : 137) เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้เกิดแก่ชุมชนสามารถวางแผน และพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวให้เกิดความเป็นรูปธรรมโดยไม่ทำลายความเป็นจริงทางการท่องเที่ยวของชุมชน ยังเป็นการสร้างความตระหนัก รักในวัฒนธรรม (Keyuraphan, 2015 : 171) ทฤษฎีการจัดการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อสร้างให้เกิดคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจได้

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ สังเคราะห์แนวคิด และข้อค้นพบจากผลงานวิจัยในบริบทปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์เพื่อค้นหาคุณลักษณะของปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมที่มีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ พบว่า

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์แนวคิด และข้อค้นพบจากผลงานวิจัยในบริบทปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์

ที่	ผู้วิจัย / นักคิด	การสังเคราะห์ตัวแปร																	
		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R
1	ศุภมาส แวนวิเศษ และ เจริญชัย เอกมาไพศาล (2560)	√	√	√							√								
2	กฤติยา สมศิลา (2561)	√			√	√	√	√			√								
3	นราวดี บัวขวัญ (2555)	√				√	√	√	√		√								
4	อานนท์ สีดาเพ็ง (2559)	√					√	√		√									
5	วันชัย พวงเงิน และ คณะ (2560)						√		√	√	√								
6	ประพันธ์พงษ์ ชื่นพงษ์ (2560)		√			√	√				√				√				
7	เจนจิรา อักษรพิมพ์ (2560)	√			√						√		√						
8	ลักขณา เกษราพันธ์ (2558)	√						√	√		√					√	√	√	
9	ปิวิศา งามประภาส (2559)	√				√		√							√				
10	พรณิศา เหล่าพวงศักดิ์ และคณะ (2560)	√					√			√	√								
11	ปฐม หงส์สุวรรณ และ นิมนต์ จันทบุญ (2560)	√				√	√				√								
12	ธณิศร์ กลุศิริ และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์ (2559)	√				√				√		√							
13	วิยะดา เสรีชัยสวัสดิ์ (2555)	√				√	√	√	√										
14	กรรช ทรายู และคณะ (2560)						√	√	√	√	√					√			
15	โคจิลักษณ์ กมลศักดิ์วิกุล (2556)					√	√			√						√			
16	ศุภพล สุวรรณภู และ คณะ(2559)	√					√		√	√						√			
17	กัมตมณ แก้วสง่า และนิศาล จ้างศิริ (2558)	√				√					√			√					
18	นพพร จันทมน้ำ และ คณะ(2560)					√	√	√	√		√				√	√			
19	รพีพรรณ จันทับ และ ลินจง โพขาริ (2559)						√			√			√			√			√
20	Mc. Kinsey Adhikary (1995)	√						√		√			√			√			√
		14	2	1	2	10	13	8	7	9	12	1	3	1	3	7	1	1	2

หมายเหตุ: การอธิบายคุณลักษณะของตัวแปร

A - การส่งเสริม สนับสนุนจากผู้มีส่วนร่วม / การมีส่วนร่วม / การวางแผนของผู้รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว B - การติดต่อสื่อสาร / การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว C - การเมืองท้องถิ่น D - ภาวะผู้นำ E - เครือข่าย / องค์การ F - การระดมทรัพยากร / แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม / สิ่งแวดล้อม / ด้านพื้นที่และฐานทรัพยากรการท่องเที่ยว / การจัดการด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว / การบริหารจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว / สิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยว / ด้านการจัดการ G - ทักษะและความรู้ / กระบวนการเรียนรู้ H - กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม I - การบริการท่องเที่ยว / ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว / สิ่งอำนวยความสะดวก / คุณภาพการให้บริการ / ที่พัก / กลยุทธ์การจัดการ J - การตลาด / การประชาสัมพันธ์ / การจัดเตรียมข้อมูลคู่มือบริการข่าวสารการท่องเที่ยว K - ด้านการเงินและทรัพยากร L - โครงสร้างการบริหาร M - นักท่องเที่ยว N - การฝึกอบรม / การพัฒนาศักยภาพ O - ชุมชน / คนในชุมชน P - การสร้างสรรค์ Q - การอนุรักษ์ / การตระหนัก / ผลกระทบที่ได้รับ (บวก / ลบ) / การปลูกฝังจิตสำนึก และ R - การแบ่งปัน

การสังเคราะห์แนวคิด และข้อค้นพบจากผลงานวิจัยในบริบทปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ โดยเลือกในระดับความถี่สูงสุด 3 ระดับแรก พบว่า

ตารางที่ 2 การสังเคราะห์แนวคิด และข้อค้นพบจากผลงานวิจัยในบริบทปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์

ที่	รายละเอียดตัวแปร		ความถี่	ชื่อตัวแปรใหม่
	รหัส	รายละเอียด		
1	A	การส่งเสริม สนับสนุนจากผู้มีส่วนร่วม / การมีส่วนร่วม / การวางแผนของผู้รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว	14	การมีส่วนร่วม
2	F	การระดมทรัพยากร / แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม / สิ่งแวดล้อม / ด้านพื้นที่และฐานทรัพยากรการท่องเที่ยว / การจัดการด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว / การบริหารจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว / สิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยว / ด้านการจัดการ	13	ทรัพยากรการท่องเที่ยว
3	J	การตลาด / การประชาสัมพันธ์	12	การตลาด

ผู้วิจัยจึงขอสรุปตัวแปรที่ได้จากการสังเคราะห์แนวคิด และข้อค้นพบจากผลงานวิจัยในบริบทปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ดังนี้

1) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม ตัวแปรที่ได้จากการสังเคราะห์แนวคิด และข้อค้นพบจากผลงานวิจัย จำนวน 14 เรื่อง ในบริบทองค์ประกอบการมีส่วนร่วม ดังนี้

1.1) การร่วมทำ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การร่วมกิจกรรม การประสานขอความร่วมมือ การดำเนินงานตามแผนงาน การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร

1.2) ร่วมรับผลประโยชน์ (Benefits) ประกอบด้วย การได้รับความสะดวก สบายจากการบริการของภาครัฐ ได้รับประโยชน์จากการปรับปรุง การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวก สามารถสร้างรายได้จากการดำเนินโครงการ/กิจกรรมของชุมชน ร่วมดำเนินธุรกิจ และความพอใจในสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

1.3) ร่วมวางแผน (Planning) ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา การจัดลำดับความสำคัญ กำหนดเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร และติดตามประเมินผลความสำเร็จของโครงการเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุงให้โครงการมีประสิทธิภาพและสำเร็จตามวัตถุประสงค์

1.4) ร่วมคิด (Thinking) ประกอบด้วย ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมเสนอแนะในที่ประชุม ร่วมวางแผน ระเบียบของชุมชน ร่วมตัดสินใจ และร่วมรับฟังความคิดเห็น

2) ปัจจัยด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ตัวแปรที่ได้จากการสังเคราะห์แนวคิด และข้อค้นพบจากผลงานวิจัย จำนวน 13 เรื่อง ในบริบทองค์ประกอบทรัพยากรการท่องเที่ยว ดังนี้

2.1) การร่วมทำ ประกอบด้วย การสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การร่วมกิจกรรม การประสานขอความร่วมมือ การดำเนินงานตามแผนงาน การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร

2.2) ร่วมรับผลประโยชน์ ประกอบด้วย การได้รับความสะดวก สบายจากการบริการของภาครัฐ ได้รับประโยชน์จากการปรับปรุง การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวก สามารถสร้างรายได้จากการดำเนินโครงการ/กิจกรรมของชุมชน ร่วมดำเนินธุรกิจ และ ความพอใจในสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

2.3) ร่วมวางแผน ประกอบด้วย การวิเคราะห์ปัญหา การจัดลำดับความสำคัญ กำหนดเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร และติดตามประเมินผลความสำเร็จของโครงการเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุงให้โครงการมีประสิทธิภาพและสำเร็จตามวัตถุประสงค์

2.4) ร่วมคิด ประกอบด้วย ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมเสนอแนะในที่ประชุม ร่วมวางแผน ระเบียบของชุมชน ร่วมตัดสินใจ และร่วมรับฟังความคิดเห็น

3) ปัจจัยด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ตัวแปรที่ได้จากการสังเคราะห์แนวคิด และข้อค้นพบจากผลงานวิจัย จำนวน 12 เรื่อง ในบริบทองค์ประกอบทรัพยากรการท่องเที่ยว ดังนี้

3.1) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ประกอบด้วย มีร้านอาหารราคาเหมาะสมสำหรับบริการนักท่องเที่ยว มีห้องน้ำสะอาดบริการอย่างเพียงพอ มีที่พักราคาเหมาะสมสำหรับบริการนักท่องเที่ยว ถนนหนทางที่สะดวกและเชื่อมโยงทั่วทั้งจังหวัด และมีศูนย์ข้อมูลบริการนักท่องเที่ยว

3.2) กิจกรรม ประกอบด้วย กิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง กิจกรรมที่ไม่ขัดต่อหลักคุณธรรม จริยธรรมและกฎหมาย กิจกรรมที่ไม่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ และวิถีชีวิตของชุมชน กิจกรรมก่อให้เกิดความสุขแก่นักท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยวเกิดจากความคิดเห็นร่วมกันของคนในชุมชน

3.3) สิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ชุมชนยังคงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง มีการสืบทอดภูมิปัญญา และองค์ความรู้ท้องถิ่น การเรียนรู้วิถีชีวิต หรือร่วมทำกิจกรรมกับคนในชุมชน อุปกรณ์ เครื่องมือ และสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีความคิดสร้างสรรค์ และมีการสร้างความผูกพันกันระหว่างคนในท้องถิ่นโดยอาศัยความเชื่อ ประเพณีท้องถิ่น

3.4) พื้นที่ ประกอบด้วย การจัดภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับทรัพยากรที่มีอยู่ มีการจัดการทรัพยากรทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ให้สามารถดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยวได้ มีการพัฒนา และปรับปรุงบริเวณแหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง มีข้อบังคับของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยว

4) **ปัจจัยด้านการตลาด** เป็นการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลให้เกิดการตัดสินใจมาท่องเที่ยว และได้รับความพึงพอใจ แต่เนื่องด้วยจากผลการวิจัยไม่ได้ให้น้ำหนักในประเด็นนี้อย่างลึกซึ้ง ผู้วิจัยจึงทำการสังเคราะห์องค์ประกอบด้านการตลาดผ่านทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในบริบทดังกล่าว แต่ด้วยค่าความถี่ของคะแนนในลำดับที่ 4 และ 5 มีน้ำหนักเท่ากัน ผู้วิจัยจึงกำหนดเพียง 3 ลำดับสูงสุด โดยสามารถสรุปได้ ดังนี้

4.1) ช่องทางการสื่อสาร ประกอบด้วย ผู้ให้บริการการท่องเที่ยว ข้อมูลข่าวสาร ช่องทางในการสื่อสาร นักท่องเที่ยว (สังเคราะห์ผ่านทฤษฎี SMCR ของ David K. Berlo)

4.2) เครือข่าย ประกอบด้วย ประสานเครือข่าย การทำงานอย่างสม่ำเสมอ การพัฒนากระบวนการทำงาน และการปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติ (สังเคราะห์ผ่านแนวคิดของสำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา)

4.3) การประชาสัมพันธ์ ประกอบด้วย การระบุปัญหาหรือโอกาสด้านการประชาสัมพันธ์ การวางแผน และการกำหนดกิจกรรมการประชาสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์เพื่อการตลาด และการประเมินผลการปฏิบัติงาน (สังเคราะห์ผ่านทฤษฎี R-A-C-E ของ John E. Marston และแนวคิดของ Cutlip Center and Broom)

5) **การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์** ประกอบด้วย

5.1) เรียนรู้ ประกอบด้วย มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมหรือข้ามวัฒนธรรม ให้คนหลากหลายทักษะ หลากหลายวิธีคิดทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ ความผูกพันระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าของบ้าน และมีระบบเครือข่ายช่วยสนับสนุนการเรียนรู้

5.2) เข้าถึง ประกอบด้วย ประสบการณ์การสัมผัสผัส (ประสาทสัมผัส) ประสบการณ์ทางอารมณ์ (ความรู้สึก) ประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ (ความคิด) ประสบการณ์ทางกายภาพ พฤติกรรม และวิถีชีวิต (การปฏิบัติ) และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสังคม (สังคม)

5.3) สัมผัส ประกอบด้วย เข้าใจในคุณค่าทางสังคม วัฒนธรรม เข้าใจสภาพแวดล้อมของพื้นที่การท่องเที่ยว มีความจริงแท้ทั้งในกระบวนการการผลิต ผลิตภัณฑ์ และประสบการณ์จริง ไม่ทำลายคุณค่าของชุมชน และวิถีชีวิต และมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สร้างความประทับใจ ทำให้จดจำและเกิดความเข้าใจในท้องถิ่นเพิ่มขึ้น

5.4) ลงมือทำ ประกอบด้วย การเคารพกฎ กติกา ประเพณีปฏิบัติของคนในพื้นที่ท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวมีโอกาสพัฒนาศักยภาพในการสร้างสรรค์ของตนเอง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกับเจ้าของพื้นที่ การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่เดิม การแสวงหาประสบการณ์เกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แท้จริงของนักท่องเที่ยว

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

การศึกษาวิจัย “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์” โดยการทบทวนแนวคิด และสังเคราะห์ข้อค้นพบจากผลงานวิจัย มีการให้ค่าเชิงปริมาณที่แน่นอน และนำเสนอผลการวิเคราะห์เป็นลำดับขั้น พบองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

1) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม เป็นการที่ประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียมีส่วนร่วมที่เป็นอิสระ โดยความสมัครใจ เพื่อนำไปสู่กระบวนการวางแผน และการตัดสินใจ ประกอบด้วย การร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมวางแผน และร่วมคิด สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wanwiset and Agmapisarn. (2017), Somsila and Kaewnuch. (2018), Buakhwan. (2013), Seedapeng. (2016), Aksornpim. (2017), Keyuraphan. (2015), Ngamprapasom. (2016), Hongsuwan and Jantharun. (2017), Kunsri and Mongkolsrisawat. (2016), Sereewichayaswat. (2013), Suvannakuta ed al. (2015), Kaewsanga and Chamnongsri. (2015) and Mc kinsey. P.F. (1977) และยังเป็นไปตามทฤษฎีการมีส่วนร่วมของ Cohen and Uphoff ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์นั้นจำเป็นที่จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมซึ่งจะต้องเริ่มต้นจากชุมชนอันเป็นเจ้าของสถานที่ เจ้าของวัฒนธรรมเป็นผู้ดำเนินการผ่านกระบวนการต่าง ๆ จึงจะทำให้การจัดการท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพอย่างเป็นรูปธรรม

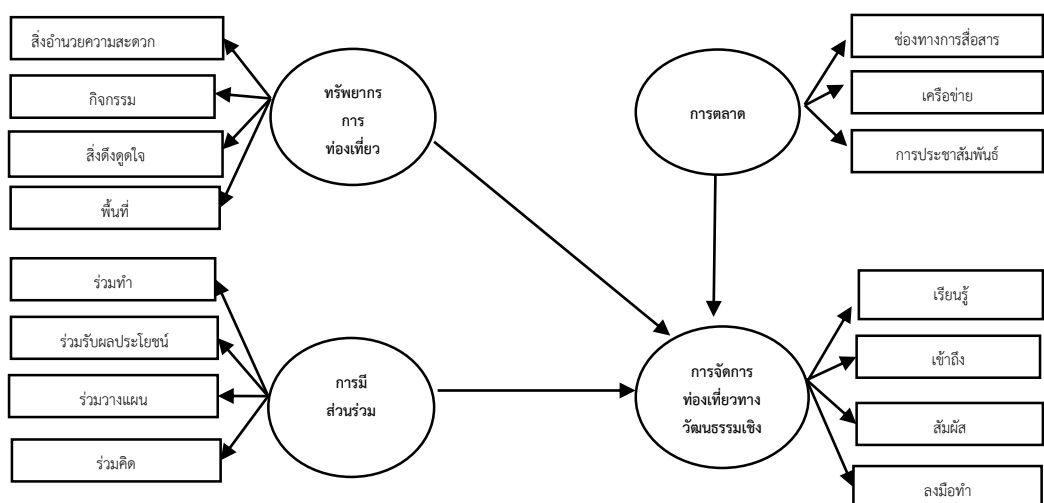
2) ปัจจัยด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่ทั้งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และสิ่งที่ชุมชนสร้างขึ้น ประกอบด้วย สิ่งอำนวยความสะดวก กิจกรรม สิ่งดึงดูดใจ และพื้นที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Somsila and Kaewnuch. (2018), Buakhwan. (2013), Seedapeng. (2016), Puangngern ed al. (2017), Chinnaphong. (2017), Laophuangsak ed al. (2017), Hongsuwan and Jantharun. (2017), Sereewichayaswat. (2013), Trachu. (2017), Kamonsakdavikul. (2013), Suvannakuta ed al. (2015), Chantaranamchoo, Taikham and Nhusawi. (2018), Chantub, Pocharee. (2016) และยังเป็นไปตามแนวคิดองค์ประกอบการท่องเที่ยว 5 A's ของ Tourism Western Australia และ 6 A's ของ J.Pelasol ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดสถานที่ท่องเที่ยว สามารถก่อให้เกิดผลกระทบต่อกันที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยือนได้ จึงนับได้ว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการท่องเที่ยว รวมถึงด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมชุมชนได้อีกด้วย

3) ปัจจัยด้านการตลาด เป็นการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลให้เกิดการตัดสินใจมาท่องเที่ยว และได้รับความพึงพอใจ ประกอบด้วย ช่องทางการสื่อสาร เครือข่าย และการประชาสัมพันธ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wanwiset and Agmapisarn. (2017), Somsila and Kaewnuch. (2018), Buakhwan. (2013), Puangngern ed al. (2017), Aksornpim. (2017), Keyuraphan. (2015), Chinnaphong. (2017), Trachu. (2017), Hongsuwan and Jantharun. (2017), Laophuangsak ed al. (2017), Kaewsanga and Chamnongsri. (2015),

Chantaranamchoo, Taikham and Nhusawi. (2018) และยังเป็นไปตามแนวคิดของสำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และทฤษฎี SMCR ของ David K. Berlo, ทฤษฎี R-A-C-E ของ John E. Marston และทฤษฎีของ Cutlip Center and Broom ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการตลาดมีส่วนสำคัญที่จะทำให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพของท้องถิ่นนั้นสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายหลัก และกลุ่มนักท่องเที่ยวอื่นๆ ได้รับทราบ และตัดสินใจมาท่องเที่ยว หรือกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอันจะเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนท่องเที่ยว

4) การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ เป็นการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีองค์ประกอบของการมีส่วนร่วม และทรัพยากรการท่องเที่ยวผ่านกระบวนการบริหารจัดการ ประกอบด้วย เรียนรู้ เข้าถึง สัมผัส และลงมือทำ สอดคล้องกับแนวคิดของ Greg Richards ซึ่งเชื่อว่าหัวใจของการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะต้องประกอบไปด้วย REAL

ผู้วิจัยได้สรุปผลจากการทบทวนแนวคิด และสังเคราะห์ข้อค้นพบจากผลงานวิจัยในบริบทการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ สามารถสรุปได้ ดังนี้

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 เปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียมีส่วนร่วมที่เป็นอิสระโดยความสมัครใจ เพื่อนำไปสู่กระบวนการวางแผน และการตัดสินใจ ประกอบด้วย การร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมวางแผน และร่วมคิด

1.2 ส่งเสริมสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่ทั้งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และสิ่งที่ชุมชนสร้างขึ้น ประกอบด้วย สิ่งอำนวยความสะดวก กิจกรรม สิ่งดึงดูดใจ และความเป็นอัตลักษณ์เชิงพื้นที่

1.3 มีการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลให้เกิดการดึงดูดใจจนตัดสินใจมาท่องเที่ยว และได้รับความพึงพอใจ ประกอบด้วย ช่องทางการสื่อสาร เครือข่าย และการประชาสัมพันธ์

1.4 มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีองค์ประกอบของการมีส่วนร่วม และทรัพยากรการท่องเที่ยวผ่านกระบวนการบริหารจัดการ ประกอบด้วย การเรียนรู้ เข้าถึง สัมผัส และลงมือทำ

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยขยายผลยังพื้นที่การท่องเที่ยวข้างเคียงหรือลักษณะการท่องเที่ยวในรูปแบบที่หลากหลาย

เอกสารอ้างอิง (References)

- กรกช トラชู และคณะ. (2560). “การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บ้านด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา”. *วารสารรัชต์ภาคย์*. 11(24, ฉบับพิเศษ ครบรอบ 23 ปี).
- กฤติยา สมศิลา และกนกกานต์ แก้วนุช. (2561, มกราคม - เมษายน). “ปัจจัยการมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์”. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*. 12(1).
- กันตภณ แก้วสง่า และนิสาชล จำนงศรี. (2558, ธันวาคม). “การจัดการความรู้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา”. *วารสารเทคโนโลยีสุรนารี*. 9(2).
- คมพล สุวรรณภูมิ และคณะ. (2558). *รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเพื่อการเสริมสร้างรายได้ภาคเกษตรกรรมในพื้นที่จังหวัดระยอง*. รายงานวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สกว.: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- เจนจิรา อักษรพิมพ์. (2560, กันยายน – ธันวาคม). “กลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบยั่งยืนในจังหวัดนครราชสีมา”. *วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 12(3).
- ธณัศวัย กุลศรี และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์. (2559, กันยายน – ธันวาคม). “การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์: กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์สิรินธร ตำบลโนนบุรี อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์”. *Veridian E-Journal. Silpakorn University* ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ. 9(3).
- นพพร จันทนาชู. ศศิพร ต่ายคำ และกมลรัตน์ หนูสวี่. (2560). *การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดกาญจนบุรี*. รายงานวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ วช. และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สกว.: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นราวดี บัวขวัญ. (2556). *รูปแบบการจัดการตลาดน้ำเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม กรณีศึกษาตลาดน้ำคลอง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสงขลา*. คุุณินพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต การจัดการสิ่งแวดล้อม บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

- ปฐม หงษ์สุวรรณ และนิมนวล จันทรุณ. (2560). **การจัดการหมู่บ้านทอผ้าอีสานเพื่อพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเชื่อมโยงระหว่างจังหวัดขอนแก่นและจังหวัดมหาสารคาม**. รายงานวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ วช. และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สกว.: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ประพันธ์พงษ์ ชินพงษ์. (2560, พฤษภาคม – สิงหาคม). “การศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่ส่งผลต่อการพัฒนามาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดในเขตภาคกลาง”. **วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์**. 11(2).
- ปวีณา งามประภาส. (2559, กรกฎาคม – ธันวาคม). “ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาการจัดการท่องเที่ยวชุมชนบ้านเมาะหลวง อำเภอแม่เมะ จังหวัดลำปาง”. **วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. 8(16).
- พรรณธิดา เหล่าพวงศักดิ์. ธนินทร์รัฐ รัตนพงศ์ภิญโญ และอารี ผสานสินธุวงศ์. (2560). **การพัฒนาแบบการจัดการท่องเที่ยวสำหรับการเรียนรู้วิถีเกษตรเพื่อยกระดับศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดกาญจนบุรี**. รายงานวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ วช. และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สกว.: มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์.
- รพีพรรณ จันทับ และลินจง โพชาวี. (2559, มกราคม – เมษายน). “ปัจจัยด้านอัตลักษณ์ทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยวหมู่บ้านช้างบ้านตากกลาง จังหวัดสุรินทร์”. **วารสารการจัดการ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์**. 5(1).
- ลักขณา เกตุราพันธ์ และคณะ. (2558). **การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวสำหรับการเรียนรู้วิถีเกษตรเพื่อยกระดับศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดกาญจนบุรี**. ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต พัฒนศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วันชัย พวงเงิน และคณะ. (2560). **การศึกษาทางเลือกที่เหมาะสมในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเครือข่ายชุมชนริมยม ด้วยคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมชุมชน ตำบลงและตำบลบ้านกร่าง อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย**. รายงานวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย: เทศบาลตำบลงไกรลาศ อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย.
- วิยะดา เสรีวิชัยสวัสดิ์. (2555). **การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยให้เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์**. ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต บัณฑิต สังคมศาสตร์. บัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.
- ศุภมาส แหวนวิเศษ และเจริญชัย เอกมาไพศาล. (2560). “ปัจจัยแห่งความสำเร็จในกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนต้นแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาตำบลน้ำเขียว จังหวัดตราด”. **วารสารธรรมศาสตร์**. 36(1).

โศจิลักษณ์ กมลศักดิ์วิกุล. (2556, มกราคม - เมษายน). “การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่โดยชุมชน อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี”. **วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต**. 1(1).

อานนท์ สีดาเพ็ง. (2559). **รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงกีฬาอีสปอร์ตโดยการประยุกต์ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม**. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต วิทยาศาสตร์การออกกำลังกายและการกีฬา. คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา: มหาวิทยาลัยบูรพา.

Mc kinsey. P.F. (1977). **Towards a theoretical analysis of tourism: economic dualism and cultural involution in Bali**. Philadelphia. PA: University of Pennsylvania Press.

Translated Thai References

Aksornpim, J. (2017, September-December). “Strategy Management of Community-based Tourism towards the Sustainable in Nakhonratchasima”. **VRU Research and Development Journal Humanities and Social Science**. 12(3) : 145-148. [In Thai]

Buakhwan, N. (2013). **A Model of Floating Market Management for Cultural Tourism: A Case Study of Klongghae Floating Marker, Hatyai District, Songkhla Province**. Doctor of Philosophy in Environmental Management. Graduate School: Prince of Songkla University. [In Thai]

Chantaranamchoo, N., Taikham, S. and Nhusawi, K. (2018). **The Development of Local Museum Tourism Model for Creative Learning Tourism in Kanchanaburi**. Research Report. National Research Council of Thailand and The Thailand Research Fund: Silpakorn University. [In Thai]

Chantub, R. and Pocharee, L. (2016, Jan – Apr). “Tourism Identity Factors Affecting the Success of Tourism Management in Chang Ta Kang Village, Surin Province”. **WMS Journal of Management Walailak University**. 5(1) : 48. [In Thai]

Chinnaphong, P. (2017, May-August). “The Study of Sustainable Tourism Models that Effects the Development of Cultural Attractions’ Quality Standards in Central Provinces”. **VRU Research and Development Journal Humanities and Social Science**. 11(2) : 100. [In Thai]

- Hongsuwan, P. and Jantharun, N. (2017). **The Isan weaving village management for development cultural tourist route links Khon Kaen Province and Mahasarakham Province**. Research Report. National Research Council of Thailand and The Thailand Research Fund: Southeast Asia University. [In Thai]
- Kaewsanga, K. and Chamnongsri, N. (2015, December). “Knowledge Management of Creative Tourism in Cultural Tourist Attractions, Phimai District, Nakhon Ratchasima”. **Suranaree J. Soc. Sci.** 9(2) : 85. [In Thai]
- Kamonsakdavikul, S. (2013). “Development in Community-based ‘New Theory’ Agro-tourism Management at Sao Hai District, Saraburi Province”. **Journal of Community Development and Life Quality.** 1(1) : 56. [In Thai]
- Keyuraphan, L. (2015). **A Development Model of Thai Phuan Community’s Tourism Activity Management to Promote Creative Learning in Nakhon Nayok**. Doctor of Philosophy Program in Development Education. Graduate School: Silpakorn University. [In Thai]
- Kunsri, T. and Mongkolsrisawat, S. (2016, September-December). “Development of Historical Tourism: A Case Study of Sirindhorn Museum, Subdistrict Nonburi, Sahatsakhan District, Kalasin Province”. **Veridian E-Journal, Silpakorn University.** 9(3) : 471. [In Thai]
- Laophuangsak, P. ed al. (2017). **The Development of Argo-learning Tourism Model for Creative Tourism Capacity Building in Kanchanaburi**. Research Report. National Research Council of Thailand and The Thailand Research Fund: Southeast Asia University. [In Thai]
- Ngamprapasom, P. (2016, July-December). “A Study of Factors Effecting Tourist Place Management by the Community, A case Study of the Tourist Place Management of Ban Moh Luang. Mae Moh District. Lampang”. **Srinakharinwirot Research and Development (Journal of Humanities and Social Sciences).** 8(16) : 78. [In Thai]
- Puangngern, W. ed al. (2017). **Study of suitable alternatives for tourism development by network Rim Yom community with the value of community cultural heritage Ban Klang and Ban Krang Subdistrict, Kong Krailat District, Sukhothai Province**. Research Report. The Thailand Research Fund: Kong Krailat Subdistrict Municipality Kong Krailat District Sukhothai Province. [In Thai]

- Seedapeng, A. (2016). **Golf Tourism Management Mode by Applying the Social Exchange Theory**. Doctor of Philosophy in Exercise and Sport Science. Graduate School: Burapha University. [In Thai]
- Sereewichayaswat, W. (2013). **The development of cultural tourism in upper northern Thailand into a model of creative tourism**. Doctor of Philosophy in Social Science. Graduate School: Burapha University: Mae Fah Luang University. [In Thai]
- Somsila, K. and Kaewnuch, K. (2018, January-April). “Participative Factors Affecting Community Based Tourism Management: A Case Study of Kham Muang, Kalasin Province”. **Dusit Thani College Journal**. 12(1) : 116. [In Thai]
- Suvannakuta, K. ed al. (2015). **Travel management model for income generation Agricultural sector in Rayong province**. Research Report. National Research Council of Thailand and The Thailand Research Fund: Southeast Asia University: Rambhai Barni Rajabhat University. [In Thai]
- Trachu, K. (2017). “Creative tourism development in Ban Dan Kwian, Chok Chai District, Nakhonratchasima Province”. **Rajapark Journal**. 11(23(2) : 168. [In Thai]
- Wanwiset, S. and Agmapisarn, C. (2017). “Key Success Factors of the Process for People Participation in DASTA Community-Based Tourism Model A Case study of Tambon Namchieo, Trat Province”. **Thammasat Journal**. 36(1): 71. [In Thai]

การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการ ในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก

The Development of the Model for a Strong Integrated Community Management in Phitsanulok Municipality

โชติ บดีรัฐ¹ และยุวดี พ่วงรอด²
Chot Bodeerat¹ and Yuvadee Phongrod²

Received : December 26, 2018; Revised : April 21, 2019; Accepted : May 24, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ และแนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 420 คน เครื่องมือที่ใช้สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา นำมาแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์หาค่าความถี่ ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการส่งเสริมสวัสดิการชุมชน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านบทบาทของผู้นำชุมชน ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมในชุมชน ด้านการแก้ไขปัญหาและการจัดระเบียบชุมชน และด้านการส่งเสริมอาชีพ รายได้ของสมาชิกในชุมชน 2) แนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการ พบว่า 1) การมีส่วนร่วมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็งแบบภาคีเครือข่าย ได้แก่ องค์กรภาคประชาชน องค์กรภาครัฐ และองค์กรภาคเอกชน 2) ปัจจัยสนับสนุนให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ได้แก่ ฐานความรู้ ระบบข้อมูล ความสัมพันธ์ และแนวทางในการนำไปสู่การปฏิบัติได้จริงเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืน 3) แนวทางในการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ได้แก่ แนวทางด้านการฟื้นฟูและจัดระเบียบของชุมชน แนวทางด้านการปรับตัวสภาพแวดล้อมในชุมชน แนวทางด้านการสร้างอาชีพให้กับชุมชน และการเสริมสร้างระบบสวัสดิการของชุมชน

คำสำคัญ (Keywords) : การพัฒนารูปแบบ, การบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็ง, เทศบาลนครพิษณุโลก

¹วิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม; College of Local Management and Development, Pibulsongkram Rajabhat University, Thailand;
e-mail : chotbodeerat@psru.ac.th

²วิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม; College of Local Management and Development, Pibulsongkram Rajabhat University, Thailand.

Abstract

The purposes of this research were to study the state of the integrated strong community management in Phitsanulok Municipality and investigate ways to develop a model to improve it. The 420 participants were selected for the quantitative data and qualitative data. The data were collected by using a questionnaire and an interview schedule, and then analyzed by using frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis. The results indicated that the overall state of the integrated strong community management was at a medium level, with the highest mean on community welfare promotion, roles of community leaders, management of community environment, problem solving and organizing the community, and career promotion for the community members, respectively. As for the guidelines for integrated strong community management, there should be a participatory network of public, government sectors and private sectors to support the community, supporting factors such as knowledge, information system, relationships, and guidelines for practice for community sustainable development. Such guidelines are the guideline for community rehabilitation and organization, the guideline for improving community environment, the guideline for career creation, and the guideline for community benefit system development.

Keywords : The Development of the Model, Strong Integrated Community Management, Phitsanulok Municipality

บทนำ (Introduction)

การพัฒนาประเทศไทยภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันมีข้อเท็จจริงและเป็นที่ยอมรับกันดังข้อสรุปที่ว่า “เศรษฐกิจ สังคมมีปัญหาการพัฒนาไม่ยั่งยืน” เป็นภาพสะท้อนความจริงให้เห็นถึงการพัฒนาตามกระแสโลกาภิวัตน์ของตะวันตก ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ขาดความสมดุลอย่างรุนแรง (Office of the National Economic and Social Development Board, 2002 : 5) ประเทศไทยประสบความสำเร็จเฉพาะในเชิงปริมาณจากการมุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก กล่าวคือ จากการที่สังคมไทยปรับทิศทางการพัฒนาประเทศไปสู่การทำให้ทันสมัยภายใต้แนวทางทุนนิยมอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจแบบเสรีอย่างแนบแน่น การเน้นภาคอุตสาหกรรมเป็นหลักก่อให้เกิดภาวะหนี้สินต่างประเทศตลอดจนต้องพึ่งพาตลาดต่างประเทศเป็นหลัก กลายเป็นสังคมแห่งการบริโภค มุ่งความเจริญเติบโตทางด้านวัตถุเป็นหลัก ส่งผลให้เกิดการพัฒนาแบบกระจุกตัวเฉพาะบางพื้นที่บางชุมชน โดยไม่กระจายความเจริญไปยังพื้นที่หรือชุมชนอื่นด้วยอย่างสมดุลเกิดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น (Wiratnipawan, 2007 : 44)

ผลการพัฒนาที่ผ่านมานอกจากทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้และทำให้ปัญหาความยากจนทวีความรุนแรงขึ้น ยังเกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรุนแรงขึ้น ซึ่งทำให้เกิดความขัดแย้งในสังคมมากขึ้น สังคมไทยตกอยู่ในกระแสวัตถุนิยม บริโภคนิยม ทำให้เกิดวิกฤต ด้านศีลธรรม จริยธรรม และเป็นปัญหาด้านสังคมมากยิ่งขึ้น ยุทธศาสตร์การพัฒนาตามกระแสโลกาภิวัตน์โดยเฉพาะระบบเศรษฐกิจที่มีความสลับซับซ้อน เปลี่ยนแปลง นำไปสู่กติกาค่าและการลงทุน มีการรวมกลุ่มทั้งระดับทวีภาคีและพหุภาคีส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยที่มีรากฐานเปราะบางทางเทคโนโลยีและภาคอุตสาหกรรมพัฒนาที่ยึดตัวเงินเป็นหลักแต่ไม่ให้ความสำคัญด้านมิติทางสังคมเป็นข้อจำกัดต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทย และการพัฒนาอย่างยั่งยืน สังคมไทย จึงเป็นสังคมที่ปราศจากภูมิคุ้มกันที่สามารถสร้างความอยู่ดีมีสุขให้กับคนส่วนใหญ่ของประเทศได้ จุดอ่อนของการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาพบว่าระบบบริหารจัดการทางเศรษฐกิจ ที่รับเอาระบบเศรษฐกิจเศรษฐกิจทุนนิยมที่ปราศจากเงื่อนไข มาเป็นหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ตลอดทั่วทั้งระบบโดยมิได้พิจารณาความเหมาะสมกับสภาพตั้งนั้นทางออกที่ดีที่สุดของการแก้ไขปัญหาของประเทศจึงควรเริ่มต้นที่ชุมชนหรือหมู่บ้าน เพราะถ้าฐานรากมีความเข้มแข็งก็สามารถนำพาการพัฒนาประเทศให้มีความเข้มแข็งตามไปด้วย

การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง จึงเป็นกลไกอันสำคัญที่กำหนดทิศทาง นโยบาย แนวทางและกระบวนการในการพัฒนา เพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายเบื้องต้น คือ ชุมชน มีความเกี่ยวข้องกันอย่างเป็นระบบ อันประกอบด้วย ปัจจัยภายใน ได้แก่ สภาพทั่วไปของปัญหา ความต้องการ กระบวนการแก้ไขปัญหา และผู้เกี่ยวข้องในระบบ และปัจจัยภายนอก อันได้แก่ กระแสโลกาภิวัตน์ และการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติจะต้องการบริหารจัดการชุมชนที่มีกลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาทั้งองค์การ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ท้องถิ่น ภาคเอกชน และประชาสังคม โดยท้องถิ่น เป็นองค์กรหลัก และประชาสังคมเป็นผู้รับประโยชน์จึงเป็นภาระหน้าที่ของคนทุกคนที่จะต้องร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมกันรับผิดชอบเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์สุขร่วมกันของประชาชน (Chongwuthiwat : 2007)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นรูปแบบการบริหารแบบการกระจายอำนาจซึ่งรัฐนั้นได้กระจายอำนาจบางส่วนมาให้แก่องค์กรอื่น ๆ ในการบริหารสาธารณะและมอบอำนาจทางด้านการเมืองและการบริหาร รวมถึงให้กำหนดนโยบายและควบคุมการปฏิบัติเองทั้งสิ้น ปัจจุบันเทศบาลนครพิษณุโลก ได้ให้บริการสาธารณะเป็นอย่างดี แต่ในขณะเดียวกันก็ได้ประสบปัญหามากมายหลายอย่างทำให้มีชาวบ้านมาร้องทุกข์ อาทิ เรื่องไฟดับ เรื่องน้ำประปาในหมู่บ้านไม่ไหลและขุ่นมาก เนื่องจากระบบประปาของเทศบาลนครพิษณุโลก มีกำลังการผลิตไม่เพียงพอต่อจำนวนครัวเรือนที่ใช้น้ำประปาของเทศบาลนครพิษณุโลก เกิดปัญหารอยแตกร้าวของท่อประปาในหมู่บ้าน ที่ทางเทศบาลนครพิษณุโลก ไม่สามารถควบคุมและมองเห็นได้ ผู้ใช้น้ำประปานำน้ำประปาไปใช้ผิดประเภท และทุกปีที่ผ่านมาช่วงหน้าแล้ง ระดับน้ำแม่น้ำน่านลดลง ประกอบกับอากาศร้อนจัดและเป็นช่วงเทศกาล ทำให้การใช้น้ำเพิ่มขึ้น รวมถึงปัญหาเบี่ยงชีพของคนชราอายุ 60 ปี ที่รายชื้อตกหล่นและญาติไม่มาติดต่อกับหน่วยงาน สาเหตุเหล่านี้ทำให้ประชาชนภายในเทศบาลนครพิษณุโลกมี

ความเดือนร้อน ทำให้ส่งผลกระทบต่อสภาพร่างกาย และจิตใจ รวมถึงเศรษฐกิจของประชาชนอีกด้วย ดังนั้น การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการในเขตเทศบาลนครพิบูลย์โลก” ทั้งนี้ต้องการทราบว่าปัจจุบันผู้นำหรือผู้ที่ขับเคลื่อนในชุมชนได้มีความตระหนักถึงการเข้าไปพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนหรือไม่ ตลอดจนมีนโยบายในการส่งเสริมสุขภาพอนามัยให้กับประชาชนหรือไม่ ในขณะเดียวกันต้องการสร้างรูปแบบที่เหมาะสมและสามารถนำไปพัฒนาการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งของเทศบาลนครพิบูลย์โลกแบบบูรณาการสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการในเขตเทศบาลนครพิบูลย์โลก
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการในเขตเทศบาลนครพิบูลย์โลก

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนทั้งชายและหญิงที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของเทศบาลนครพิบูลย์โลก จำนวน 73,559 คน (รายงานสถิติจำนวนประชากร ณ เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2559)
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครพิบูลย์โลกที่ได้จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรตารางสำเร็จรูปของ “Taro Yamane” ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % และที่ระดับความคลาดเคลื่อน 5 % โดยขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม คือ 400 คน และกลุ่มตัวอย่างจากการสัมภาษณ์ จำนวน 20 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในเชิงปริมาณ
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของประชาชนต่อการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการในเขตเทศบาลนครพิบูลย์โลก แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้
ส่วนที่ 1 แบบสอบถามสภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยเป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Check List)
ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนต่อสภาพการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการในเขตเทศบาลนครพิบูลย์โลก เป็นแบบสอบถามแบบ มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิดกำหนดค่าตอบเป็น 5 ระดับคือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามชนิดปลายเปิด ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก

2. เครื่องมือที่ใช้ในเชิงคุณภาพ

การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก โดยมีผู้เข้าร่วมในวงสนทนา ได้แก่ สมาชิกเทศบาลนคร เจ้าหน้าที่ของเทศบาลนคร ผู้นำชุมชน ผู้รับผิดชอบงานพัฒนาชุมชน ผู้แทนหน่วยงานเอกชน ผู้แทนอาสาพัฒนาชุมชน ผู้ประกอบการค้า ผู้สูงอายุ และผู้แทนกลุ่มสตรี จำนวน 20 คน ตามแนวทางที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ โดยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขอนหนังสือจากวิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ถึงนายกเทศบาลนครพิษณุโลก เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. นำหนังสือจากวิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ไปยังนายกเทศบาลนครพิษณุโลก เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยได้ประสานงานกับผู้นำชุมชน เพื่อขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างพร้อมทั้งเก็บรวบรวมแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างจากประชาชนในชุมชนต่าง ๆ

3. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมแบบสอบถามจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่เทศบาลนครพิษณุโลกด้วยตนเอง ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ได้รับคืนมา 400 คน คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำแบบสอบถามที่กลุ่มตัวอย่างได้ทำการตอบแล้วมาวิเคราะห์ประมวลผล โดยแบ่งการวิเคราะห์ตามขั้นตอนต่อไปนี้ คือ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) และสถิติอนุมานหรือสถิติเชิงอ้างอิง (Inferential Statistics) รวมถึงใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ดังนี้

- วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ตัวแปรอิสระ ด้านลักษณะส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพ อาชีพ รายได้ โดยผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) นำมาแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ (Percentage)

- วิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนต่อสภาพการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก ทั้งหมด 5 ด้าน โดยผู้วิจัยได้ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) นำมาแจกแจงความถี่หาค่าร้อยละ (Percentage) หาค่าเฉลี่ย (Mean) และหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

- ข้อมูลที่เป็นคำถามปลายเปิดให้ร่วมแสดงความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก

ผลการวิจัย (Research Results)

ตารางที่ 1 ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างด้านข้อมูลระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อสภาพการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการในเขตเทศบาลนครพิบูลย์โลก

รายการ	กลุ่มตัวอย่างระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น	ลำดับที่
ด้านบทบาทของผู้นำชุมชน	3.27	0.50	ปานกลาง	2
ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมในชุมชน	3.17	0.50	ปานกลาง	3
ด้านการส่งเสริมอาชีพและรายได้ของสมาชิกในชุมชน	3.01	0.57	ปานกลาง	5
ด้านการแก้ไขปัญหาและการจัดระเบียบชุมชน	3.09	0.51	ปานกลาง	4
ด้านการส่งเสริมสวัสดิการชุมชน	3.29	0.67	ปานกลาง	1
รวม	3.17	0.55	ปานกลาง	

จากตารางที่ 1 แสดงผลถึงสภาพการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการในเขตเทศบาลนครพิบูลย์โลก โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.17$, S.D = 0.55) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการส่งเสริมสวัสดิการชุมชน ($\bar{x} = 3.29$, S.D = 0.67) รองลงมาคือ ด้านบทบาทของผู้นำชุมชน ($\bar{x} = 3.27$, S.D = 0.50) ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมในชุมชน ($\bar{x} = 3.17$, S.D = 0.50) ด้านการแก้ไขปัญหาและการจัดระเบียบชุมชน ($\bar{x} = 3.09$, S.D = 0.51) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการส่งเสริมอาชีพและรายได้ของสมาชิกในชุมชน ($\bar{x} = 3.01$, S.D = 0.57) สรุปผลจากการพัฒนาารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการในเขตเทศบาลนครพิบูลย์โลก มีดังนี้

1. ผลจากการวิเคราะห์สภาพการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการในเขตเทศบาลนครพิบูลย์โลก ในแต่ละด้านมีดังนี้

ด้านบทบาทของผู้นำชุมชน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับดังนี้ โดยเรียงจาก มีความรับผิดชอบต่อชุมชน เช่น มีมาตรการในการจัดการกับสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยมลพิษ เป็นต้น รองลงมา มีการจัดทำประชาคมหรือธรรมนูญหมู่บ้าน เพื่อสร้างมาตรการชุมชน/มติชุมชน เพื่อสร้างการยอมรับของชุมชน รับฟังปัญหาของสมาชิกในชุมชน เช่น ให้คำปรึกษากับสมาชิกในชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นต้น มีการใช้ข้อมูลสถานการณ์ปัญหาของชุมชน ในการสร้างมาตรการชุมชน มีการประสานงานเจ้าหน้าที่ภาครัฐ เช่น ตำรวจในการให้สนับสนุน และมีการจัดเตรียมทีมงาน/บุคลากร โดยการจัดแต่งตั้งคณะทำงาน กำหนด/คัดเลือกผู้นำและสมาชิก กำหนดบทบาท

ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมในชุมชน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับดังนี้ โดยเรียงจาก การอำนวยความสะดวกให้แก่ชุมชน เช่น มีไฟฟ้าตามถนนที่ให้แสงสว่าง เป็นต้น รองลงมา มีการจัดการแก้ไขจุดเสี่ยงและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมให้ปลอดภัยก่อนช่วงเทศกาลเช่น ติดตั้งป้ายเตือนเป็นต้น สำรวจชุมชน เพื่อค้นหาจุดเสี่ยงหรือจุดที่เกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้ง จัดกิจกรรมดูแลและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รณรงค์กิจกรรมการปลูกต้นไม้ในวันสำคัญต่าง ๆ เพื่ออนุรักษ์ผืนป่าและสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมครัวเรือนให้มีการคัดแยกขยะ โดยมีถังขยะเปียก ถังขยะแห้ง และถังขยะที่สามารถรีไซเคิลได้

ด้านการส่งเสริมอาชีพและรายได้ของสมาชิกในชุมชน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับดังนี้ โดยเรียงจาก ส่งเสริมครัวเรือนมีอาชีพเสริม เช่น ปลูกผักสวนครัว ร้อยพวงมาลัย เป็นต้น รองลงมา การศึกษาดูงานศูนย์เรียนรู้ชุมชน และนำมาประยุกต์ใช้ในชุมชน โดยให้ประชาชนในหมู่บ้านทำกิจกรรมร่วมกัน กิจกรรม การรวมกลุ่ม ส่งเสริมอาชีพ เพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน การพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อความหลากหลายในระดับความสามารถ ตลอดจนส่งเสริมด้านการตลาดเพื่อเพิ่มกำไร ส่งเสริมให้มีการจัดการความรู้ และมีศูนย์เรียนรู้อาชีพของชุมชน และการผลิตสินค้าโอท็อปของชุมชนเพื่อเสริมรายได้เพื่อเพิ่มงบประมาณของชุมชนและสมาชิกในชุมชน

ด้านการแก้ไขปัญหาและการจัดระเบียบชุมชน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับดังนี้ โดยเรียงจาก การบริหารจัดการโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน รองลงมา ส่งเสริมให้คนชุมชนน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในครัวเรือน การรักษาความปลอดภัยจากภัยพิบัติต่าง ๆ ที่คาดไม่ถึง กำหนดปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของหมู่บ้าน ตลอดจนค้นหาสาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหา รณรงค์ให้ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด และส่งเสริมให้มีการใช้พลังงานทดแทน เช่น ทำปุ๋ยใช้เองในครัวเรือน และรู้จักกฎระเบียบของชุมชน และพร้อมที่จะปฏิบัติตามกฎหรือข้อระเบียบอย่างเคร่งครัด

ด้านการส่งเสริมสวัสดิการชุมชน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามลำดับดังนี้ โดยเรียงจาก มีการรายงานการใช้เงินตามกิจกรรม/โครงการครบถ้วนและถูกต้อง รองลงมา สรุปผลการดำเนินงาน แจ้งรายรับรายจ่ายเงินคงเหลือประจำเดือนและเงินคงเหลือกองทุน โครงการที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณสอดคล้องกับแผนงานประจำปีงบประมาณ ผู้นำชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องวัตถุประสงค์กลุ่มเป้าหมายที่ต้องดูแล และการใช้จ่ายงบประมาณ เงินสวัสดิการกองทุนหมู่บ้านและโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน และส่งเสริมให้มีกองทุนสวัสดิการแก่สมาชิกในชุมชน

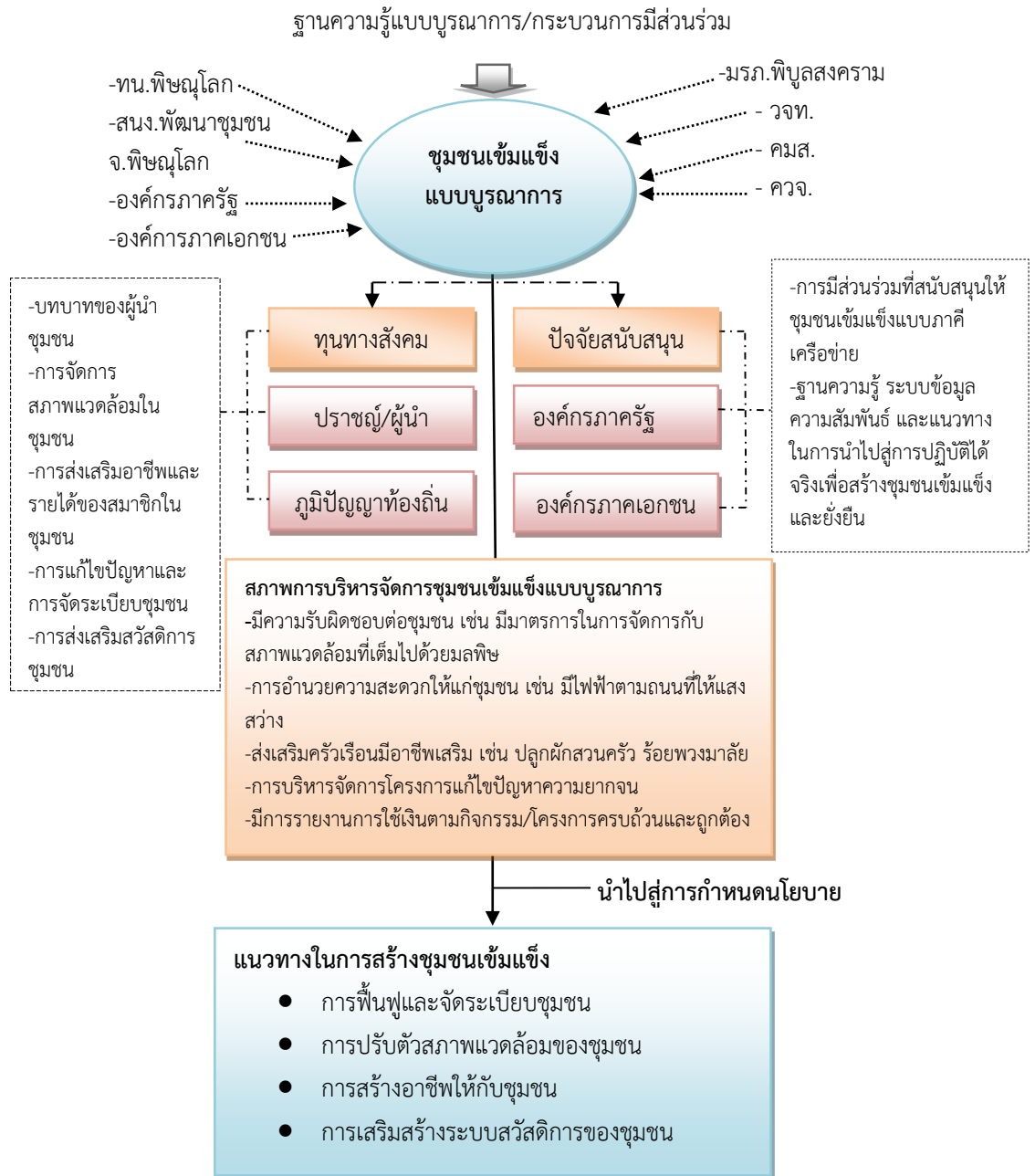
2. ผลจากการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก พบว่า

1. การมีส่วนร่วมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็งแบบภาคีเครือข่าย ประกอบด้วย องค์กรภายในชุมชน องค์กรภาครัฐ และองค์กรภาคีสนับสนุน ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาระบบใหม่ในการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการ เพื่อให้ศักยภาพ

ของทุนชุมชน พลังของชุมชน และการหนุนเสริมของภาคีเครือข่าย ได้ทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ในบริหารจัดการเพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งได้อย่างยั่งยืนต่อไป ดังนั้น จากกรอบแนวคิดการวิจัยที่กำหนดรูปแบบการพัฒนาภาคีเครือข่ายในชุมชนทั้ง 3 รูปแบบ ผู้วิจัยมีมุมมองต่อรูปแบบการพัฒนาภาคีเครือข่าย โดยสังเคราะห์ความรู้จากการค้นคว้าเอกสาร การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มนำไปสู่ข้อสรุปของรูปแบบการพัฒนาที่แตกต่างจากกรอบแนวคิดการวิจัยที่กำหนดไว้ เนื่องจากการบริหารจัดการชุมชนในปัจจุบัน ลักษณะการบริหารจัดการเป็นระบบที่เปิดรับการพัฒนาจากภายนอก ประกอบกับชุมชนเป็นเป้าหมายและตัวชี้วัดสำคัญของหน่วยงานภาครัฐ จึงมีความหลากหลายขององค์กรที่มี ส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชน ดังนั้น จึงสรุปเป็นรูปแบบการพัฒนาภาคีเครือข่าย โดยจัดกลุ่มตามลักษณะของภารกิจและลักษณะของหน่วยงานเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) องค์กรภาคประชาชน 2) องค์กรภาครัฐ 3) องค์กรภาคเอกชน

2. ปัจจัยสนับสนุนให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ได้แก่ ฐานความรู้ ระบบข้อมูล ความสัมพันธ์ และแนวทางในการนำไปสู่การปฏิบัติได้จริงเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืน โดยการผสมผสานระหว่างความรู้เก่ากับความรู้ใหม่ ซึ่งรวมถึงเทคโนโลยีใหม่ ด้วยระบบข้อมูล ที่เป็นข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจ การวางแผน และการดำเนินกิจกรรมในชุมชน ที่มีการจัดเก็บและค้นหาอย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นฐานข้อมูลของชุมชน ที่ชุมชนสามารถเข้าถึงได้และใช้ประโยชน์ในการพัฒนาได้ตรงตามความต้องการของชุมชน และระบบความสัมพันธ์ ซึ่งประกอบด้วย ระบบความสัมพันธ์ภายในชุมชน ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันเองในเชิงอำนาจการพึ่งพา พึ่งพิงกันในชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งมีชีวิต สิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์เหนือธรรมชาติ ซึ่งปรากฏในรูปของความคิดความเชื่อและพิธีกรรม และระบบความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโลกภายนอก ชุมชนต้องมีข้อมูลระบบความสัมพันธ์กับโลกภายนอก ในด้านการซื้อขาย การแลกเปลี่ยนสินค้า ผลผลิต การช่วยเหลือในรูปของเครือข่าย หรือการรวมกลุ่ม รวมถึงบุคคลหรือองค์กรที่มีบทบาทกับการพัฒนาชุมชน

3. แนวทางในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง คือ 1) แนวทางด้านการฟื้นฟูและจัดระเบียบชุมชน โดยการสร้างแนวร่วมการพัฒนาและการค้นหาศักยภาพและทุนทางสังคมของชุมชน บูรณาการแผนชีวิต แผนชุมชนและแผนพัฒนาท้องถิ่น 2) การปรับตัวสภาพแวดล้อมของชุมชน โดยการจัดระบบการบริหารจัดการที่ดี มีการเฝ้าระวังในการจัดการปัญหาอุปสรรคอย่างมีส่วนร่วม กำหนดมาตรการทางสังคมของชุมชน เพื่อเป็นข้อตกลงในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และมีการเรียนรู้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง 3) การสร้างอาชีพให้กับชุมชน โดยการสร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับชุมชน และการปลูกกระแสให้ชุมชนตระหนักถึงการมีอาชีพและสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน และ 4) การเสริมสร้างระบบสวัสดิการของชุมชน โดยการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนระยะสั้นและระยะยาว รูปแบบระบบสวัสดิการที่บรรจุในแผนเป็นแบบพึ่งพาตนเอง

ภาพที่ 1 แสดงถึงพัฒนาการงานวิจัยจากฐานความรู้สภาพและแนวทางการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก ปัจจัยที่ขับเคลื่อนสนับสนุนให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ได้แก่ ฐานความรู้ ระบบข้อมูล ความสัมพันธ์ และแนวทางในการนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืน (Bodeerat, 2018)

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

การศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการในเขตเทศบาลนครพิบูลย์โลก มีการอภิปรายผลดังนี้

ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อสภาพการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการในเขตเทศบาลนครพิบูลย์โลก ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความเฉลี่ยสูงสุด คือด้านการส่งเสริมสวัสดิการชุมชน อันดับรองลงมา คือด้านบทบาทของผู้นำชุมชน รองลงมา คือ ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมในชุมชน ด้านการแก้ไขปัญหาและการจัดระเบียบชุมชน และด้านการส่งเสริมอาชีพและรายได้ของสมาชิกในชุมชน ผู้วิจัยจึงขออภิปรายผล เป็นรายด้านเรียงจากสูง-ไปต่ำ ดังนี้

1. ด้านการส่งเสริมสวัสดิการชุมชน โดยภาพรวมในอยู่ระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การรายงานการใช้เงินตามกิจกรรม/โครงการครบถ้วนและถูกต้อง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะควรมีการให้ชุมชนได้มีการประชุมร่วมกับประชาชนเป็นระยะ ๆ มีการพูดคุยการวางแผนพัฒนาหมู่บ้านไว้ตั้งแต่ต้นปีของทุก ๆ ปี และมีการดำเนินการตามแผนงานที่วางไว้เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในชุมชนอย่างทั่วถึง และเพื่อให้ประชาชนยอมรับ ไว้วางใจ ผู้นำในชุมชนของตน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sriwongphan (2007) กล่าวว่า มีการใช้แผนชุมชนในการขับเคลื่อนพลังชุมชน ในระดับตำบลจำนวน 19 โครงการ ภายใต้วิสัยทัศน์การพัฒนาตำบลแม่ต๋านปี 2551 -2553 ได้แก่ “ผืนป่าสมบูรณ์ เศรษฐกิจพอเพียง สุขภาพดี การศึกษาดี ยาเสพติดไม่มี ประชาชนสามัคคี” มีแผนปฏิบัติการแยกเป็นแผนพึ่งตนเอง จำนวน 7 โครงการ แผนร่วมทำ จำนวน 6 โครงการ และแผนพึ่งพิง จำนวน 6 โครงการ รวมถึงมี “คณะกรรมการชุมชน” ภาคประชาชนเกิดขึ้น ภายใต้ชื่อ “ภาควิชาชุมชนตำบลแม่ต๋าน” อันประกอบไปด้วยสมาชิกจากแต่ละกลุ่มบ้าน มีการดำเนินการตามแผนชุมชน จำนวน 1 โครงการ คือโครงการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนตำบลแม่ต๋าน ซึ่งเป็นโครงการที่ดำเนินการภายใต้วิสัยทัศน์ประชาชนสามัคคี ที่เน้นการพัฒนาศักยภาพแกนนำชุมชน ประกอบไปด้วยการอบรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการศึกษาดูงาน ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการดำเนินโครงการของภาควิชาการ ภาควิชาท้องถิ่น และภาคประชาชน

2. ด้านบทบาทของผู้นำชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีความรับผิดชอบต่อชุมชน เช่น มีมาตรการในการจัดการกับสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยมลพิษ เป็นต้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้นำชุมชนมีระเบียบ วินัย ในการจัดการที่อยู่อาศัยของประชาชน ตลอดจนมีการจัดประชุมพบปะกับประชาชนในการร่วมด้วยช่วยกันแก้ปัญหาต่าง ๆ และพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญรุ่งเรือง และเพื่อให้ประชาชนทุกคนอยู่เย็นเป็นสุข ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Jensantikun (2015) กล่าวว่า ชุมชนจะเป็นสุขได้ผู้นำต้องเอาใจใส่ในทุก ๆ เลยของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อม บ้านเมือง สิ่งอำนวยความสะดวก และที่สำคัญคือ ประชาชนในชุมชน ถ้าหากพบปัญหาใด ๆ ผู้นำจะต้องรีบแก้ไขโดยด่วนเพื่อให้สมแก่ภาระหน้าที่ของผู้นำในการเอาใจใส่รับผิดชอบสมาชิกในชุมชน

3. ด้านบริการจัดกาสภาพแวดล้อมในชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การอำนวยความสะดวกให้แก่ชุมชน เช่น มีไฟฟ้าตามถนนที่ให้แสงสว่าง เป็นต้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้นำชุมชนได้ให้การตอบสนองความต้องการของประชาชนเป็นอย่างดี ดูแลความเป็นอยู่ของประชาชน รวมถึงรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเพื่อกลับมาพัฒนาองค์การให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Charoenrat (2004) กล่าวว่า การพัฒนาชุมชน ได้มีการปรับปรุงถนนในเขตหมู่บ้านให้เป็นถนนคอนกรีตหรือถนนลาดยาง การปรับปรุงแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การปรับปรุงระบบประปาประจำหมู่บ้านเพื่อการบริโภคและการเกษตร การปรับปรุงระบบไฟฟ้า การปรับปรุงสภาพแวดล้อมของชุมชน การแก้ไขปัญหาขยะและความสะอาดของชุมชน การเสริมสร้างการรวมกลุ่มและความสามัคคี เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชน

4. ด้านการแก้ไขปัญหาและการจัดระเบียบชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การบริหารจัดการโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก ตั้งอยู่ในตัวเมืองพิษณุโลก ประชาชนทำอาชีพค้าขาย ทำไร่ ทำนา เป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้ผู้นำในชุมชนตระหนักรายได้ของประชาชนจึงมีการจัดทำโครงการให้ประชาชนได้กู้ยืมโดยคิดดอกเบี้ยราคาถูกและกำหนดวัน เวลาในการใช้หนี้ยาวนาน จึงทำให้ประชาชนสามารถหมุนเวียนเงินในการใช้ชีวิตประจำวัน ตลอดจนให้รู้จักออมและดำเนินชีวิตอย่างพออยู่พอกิน ไม่ฟุ่มเฟือย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Banjongthitit (2011) กล่าวว่า ความยากจนได้กลายเป็นปัญหาที่ส่งผลให้เกิดคนจนขึ้นในสังคมและการแก้ไขปัญหาความยากจนไม่สามารถดำเนินการจัดการแก้ไขปัญหาได้เพียงด้านใดด้านหนึ่งเพราะการสั่งสม ดังนั้น จึงต้องมีการร่วมด้วยช่วยกันรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ให้ความรู้แก่คนที่ไม่รู้ และช่วยเป็นหูเป็นตาเพื่อให้องค์กรที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวให้ทุเลาลง

5. ด้านการส่งเสริมอาชีพและรายได้ของสมาชิกในชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ส่งเสริมครัวเรือนให้มีอาชีพเสริม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในชุมชนเทศบาลนครพิษณุโลกนั้นมีการจัดตั้งสมาคมพัฒนาอาชีพและรายได้ขึ้นมา เพื่อเสริมสร้างรายได้ให้แก่สมาชิกในชุมชน มีทั้ง การร่อยมาลัย การจักรสานต่าง ๆ ตลอดจนการหมักทำปุ๋ยเพื่อไว้ใช้เองและขายอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Panprasit et al (2007) กล่าวว่า ชุมชนที่เข้มแข็ง พี่ตนเองได้ต้องสามารถสร้างอาชีพ สร้างรายได้ ด้วยการนำเอาภูมิปัญญาและทรัพยากรของท้องถิ่นที่มีอยู่มาพัฒนาสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค ทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ด้านบทบาทของผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่นควรมีการจัดเตรียมทีมงาน/บุคลากร โดยการแต่งตั้งคณะทำงาน กำหนด/คัดเลือกผู้นำและสมาชิก กำหนดบทบาท มีการทำงานที่ดี พบปะกับ

ประชาชนอยู่ตลอดเวลา ประชาชนมีความเดือดร้อน พร้อมทั้งจะเข้ามาดูแลช่วยเหลือ ไม่ปล่อยปะระเลยสมาชิกในชุมชน รวมทั้งให้การอำนวยความสะดวกเป็นอย่างดี

1.2 ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมในชุมชน ผู้นำชุมชนควรมีการส่งเสริมการคัดแยกขยะเพื่อให้ไม่ส่งผลกระทบต่อผลพิษทางอากาศ บางชุมชนต้องทำการเผาขยะทุกอาทิตย์ทำให้เกิดมลพิษทางอากาศ อาจส่งผลให้สุขภาพของประชาชนบางคนไม่ดี ควรมีถังขยะวางไว้ตามจุดต่างๆ เพื่อให้ประชาชนเลิกเผารู้จักความสำคัญของสิ่งแวดล้อม

1.3 ด้านการส่งเสริมอาชีพและรายได้ของสมาชิกในชุมชน ผู้นำท้องถิ่นควรมีการจัดโครงการฝึกอาชีพให้แก่บุคคลที่ไม่มีอาชีพหรือไม่ได้รับการศึกษา เพื่อให้กลุ่มคนเหล่านั้นได้มีงานทำ และเพื่อลดปัญหาความยากจนภายในชุมชนอีกด้วย

1.4 ด้านการแก้ไขปัญหาและการจัดระเบียบชุมชน ผู้นำท้องถิ่นควรมีการดูแลประชาชนรับฟังปัญหาและช่วยแก้ไขปัญหาค้นหาทางที่ แต่เรื่องของการจัดระเบียบในชุมชนนั้น ควรมีมาตรการที่เด็ดขาดกว่านี้ อาทิ เช่น กฎหมายจราจรการขับขี่ยานพาหนะ การรู้จักรักษาสิ่งแวดล้อม และการตรวจสอบการทำผิดกฎหมายของบางกลุ่มคน เป็นต้น

1.5 ด้านการส่งเสริมสวัสดิการชุมชน ผู้นำท้องถิ่นควรมีการวางมาตรการในการพัฒนาชุมชนที่ดี และตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างทั่วถึง มีการรายงานการดำเนินงานต่างๆ เป็นระยะ ๆ ให้แก่สมาชิกในชุมชน เพื่อให้รับรองถึงความไว้วางใจของประชาชนในชุมชน

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัย ความคิดเห็นของประชาชนต่อการพัฒนาหมู่บ้านของผู้นำชุมชนในเชิงคุณภาพ เพื่อเป็นการสัมภาษณ์เจาะลึกกับผู้นำท้องถิ่นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนมากขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการ เพื่อนำมาเทียบเคียงเป็นฐานข้อมูลเพื่อนำเสนอต่อภาครัฐ

2.3 ควรมีการใช้กลุ่มตัวอย่างที่หลากหลาย ทุกภาคส่วนเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการ

เอกสารอ้างอิง (References)

- ชลธิ์ เจริญรัฐ. (2547). “การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก ตำบลหนองไฮ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี”. วารสารวิทยาการจัดการปริทรรศน์. 7(7) : 19-24.
- นิภาพรรณ เจนสันติกุล. (2558). “ชุมชนกับความรู้ในการจัดการภัยพิบัติ กรณีศึกษาตำบลบางช้าง จังหวัดนครปฐม”. วารสารเกษมบัณฑิต. 16(2) : 82-93.
- รุ่งรัศมี ศรีวงศ์พันธ์. (2550). รูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพตามแนวทางสุขบัญญัติแห่งชาติ ชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านแม่ต้อคี ตำบลแม่ต๋าน อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก 2551-2553. ศูนย์พัฒนาอนามัยพื้นที่สูง กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.

- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2550). **การบริหารจัดการตามแนวทางคุณธรรมและแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ : โฟร์เพช.
- สมทรง บรรจงธิดิตานต์. (2554, กันยายน-ธันวาคม). “การบูรณาการแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยองค์กรชุมชน”. **วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์**. 5(3) : 105-116.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2545). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549)**. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สุเทพ พันประสิทธิ์ และคณะ. (2550). **กลยุทธ์การจัดการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชายแดนไทยและกัมพูชา กรณีศึกษา : จังหวัดสระแก้ว บุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษ**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

Translated Thai References

- Banjongthithitan, S. (2011). “Integral resolving poverty problem by community organization”. **Journal of Graduate Studies Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage**. 4(3) : 105-116. [In Thai]
- Charoenrat, Ch. (2004). WStrengthening the Community and Economic Base in Nong Hai Sub-district, Mueang District, Udon Thani ProvinceW. **Management science review**. 7(7) : 19-24. [In Thai]
- Jensantikul, N. (2015). “Community and Knowledge on Disaster Management: A case Study of Bangchang Sub-District, Nakhon Pathom Province”. **Kasem Bundit Journal**. 16(2) : 82-93. [In Thai]
- Jongwutiwes, N. (2007). **Concept of Community Development**. Bangkok : Department of Community Development. [In Thai]
- Office of the National Economics and Social Development Board. (2002). **The National Economic and Social Development Plan 9. (B.E.2545-2549)**. Bangkok : Prime Minister's Office. [In Thai]
- Punprasit, S. (2007). **The Management Strategy for Tourism Development in The Provinces Bordering Thailand and Cambodia : Case Studies in Sakaew, Buriram, Surin, and Sisaket Provinces**. Bangkok : The Thailand Research Fund (TRF). [In Thai]

Sriwongphan, R. (2007). **Karen community participation model of health behavior focus on National health recommendation among Mae Tor Kee village, Maetan subdistrict, Thasongyang district, Tak province. 2008 – 2010.** Highland Health Development Center, Department of Health : Ministry of Public Health. [In Thai]

ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อการประกันคุณภาพภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Factors Affecting The Management of Internal Quality Assurance of Rajabhat Universities in The Northeastern Part of Thailand

วิไลวรรณ งามฉลาด¹ วสันต์ชัย กากแก้ว² อนันต์ชัย พงศ์สุวรรณ³ และพนา จินดาศรี⁴
Wilaiwan Nagchalad¹, Vasanchai Kakkeaw², Anantachai Pongsuwan³
and Phana Jindasri⁴

Received : January 4, 2019; Revised : April 3, 2019; Accepted : April 15, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยการบริหาร ประสิทธิภาพ อิทธิพลและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ส่งผลต่อการประกันคุณภาพภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎี สถานศึกษาดีเด่น และการระดมสมอง ตรวจสอบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น และข้อเสนอเชิงนโยบาย กลุ่มตัวอย่างคือผู้แทนฝ่ายบริหาร ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายสนับสนุน 400 คน ในมหาวิทยาลัยราชภัฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เครื่องมือคือ แบบสอบถามมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.988 วิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมสำเร็จรูปขั้นสูง และเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ 12 คน พิจารณาเสนอแนะและปรับปรุง ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการบริหาร ประกอบด้วย 2 ส่วน 1) ด้านบริหารจัดการ ประกอบด้วย การจัดการประกันคุณภาพการศึกษา นโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ โครงสร้างองค์การ บรรยายาองค์การ การทำงานเป็นทีม ความร่วมมือ เทคโนโลยีสารสนเทศงบประมาณและการวัดผลประเมินผลการปฏิบัติงาน 2) ด้านความสามารถในการนำ ประกอบด้วย ความสามารถในการนำ ลักษณะของผู้นำ การจูงใจ การติดต่อสื่อสาร และการศึกษาและการพัฒนา ซึ่งมีระดับปัจจัยการบริหารในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และระดับประสิทธิผลประกันคุณภาพภายใน ในภาพรวมอยู่ในระดับคุณภาพดี โดยมีค่าอิทธิพลความสัมพันธ์สอดคล้องกับข้อมูลเชิง

¹นักศึกษาลัทธิสุตรปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาภาวะผู้นำและการบริหาร คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์; Doctoral Student of Philosophy Program in Leadership and Administration, Faculty of Education, Surindra Rajabhat University, Thailand; e-mail : wilainag@gmail.com

²⁻⁴คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์; Faculty of Education, Surindra Rajabhat University, Thailand.

ประจักษ์และมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางบวกอยู่ในระดับมาก ความแปรปรวนของประสิทธิผลประกันคุณภาพภายในได้ร้อยละ 62 โดยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) การบริหารจัดการที่มีความสำคัญ คือ เทคโนโลยีสารสนเทศ ความร่วมมือ งบประมาณ การทำงานเป็นทีม บรรยากาศองค์การการวัดผลประเมินผลการปฏิบัติงาน โครงสร้างองค์การ นโยบายวิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ และการจัดการประกันคุณภาพการศึกษา 2) ด้านความสามารถในการนำ เรียงลำดับความสำคัญ ดังนี้ การมุ่งใจ การศึกษาและการพัฒนา การติดต่อสื่อสาร ความสามารถในการนำ และลักษณะของผู้นำ

คำสำคัญ (Keywords) : ปัจจัยการบริหาร, การประกันคุณภาพภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏ

Abstract

The purposes of the research were to, study factors affecting the management, effectiveness, study the influence of factors affecting the management and propose policy recommendations, factors affecting the management of Internal Quality Assurance of Rajabhat Universities in the Northeastern Part of Thailand, achieving good and suitable for the educational context through documents, concepts and theories, the outstanding school, group discussions, linear structural relation and proposed policy. Four hundred samples administrators, instructors and personnels were questired. The 5-level questionnaire was used for the reliability of the Alpha Coefficient at 0.988. Data were analyzed by using SPSS for Windows. And data analysis was completely proposed by 12 experts to be suggested and improved. The results of the research were revealed as follows: Management factors consist of 2 aspects; the first aspect is included as the quality assurance of education, policy, vision, mission and strategy, organizational structure, organizational atmosphere, teamwork, cooperation, Information Technology, budget, and performance evaluation. The second aspect is included as leadership ability, the characteristics of the leadership, motivation, communication and education and development. The level of factors found the overall mean was at a high level and the overall level of factors affecting the management of Internal Quality Assurance of Rajabhat Universities in the Northeastern Part of Thailand found average at the good quality. The results of examining the relationship between linear structural relations of factors affecting the management of Internal Quality Assurance of Rajabhat Universities in the Northeastern Part of Thailand showed that the relationship conformed to evident data and it had positive relevance at high level. It was varied of the effectiveness of internal quality assurance at 62 percentages. Policy recommendations by ordering

the influence of factors affecting the management of Internal Quality Assurance of Rajabhat Universities in the Northeastern Part of Thailand found that: 1) the management aspect could be ranked from the most to the lowest as follows: information technology, cooperation, budget, teamwork, organizational atmosphere, performance evaluation, organizational structure, policy, vision, mission and strategy, and quality assurance education respectively, 2) The relationship ability was ranked as follows: motivation, education and development, communication, leadership ability, and the characteristics of leadership, respectively.

Keywords : Factors affecting the Management, Internal Quality Assurance Rajabhat Universities

บทนำ (Introduction)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 54 บัญญัติว่า “รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปีตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” (Constitution of the Kingdom of Thailand, 2017:14) คำว่า “มีคุณภาพ” หมายถึง รัฐต้องจัดให้มีระบบประกันคุณภาพการศึกษา ดำเนินการกำกับ ส่งเสริมและสนับสนุนให้การจัดการศึกษา มีการบริหารจัดการประกันคุณภาพภายในอย่างต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยโดยการกำกับของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จึงได้วางระบบการประกันคุณภาพการศึกษาตามกฎกระทรวงว่าด้วย การประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 ข้อ 3 ให้สถานศึกษาแต่ละแห่งจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา โดยการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาแต่ละระดับและประเภทการศึกษา จัดให้มีการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ติดตามผลการดำเนินการเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา และจัดส่งรายงานผลการประเมินตนเองให้แก่หน่วยงานต้นสังกัดที่กำกับดูแลสถานศึกษาเป็นประจำทุกปี (Education Quality Assurance Ministerial Regulations, 2018 : 3)

มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่ต้องดำเนินงานตามภารกิจในการบริหารจัดการการศึกษาที่ต้องดำเนินงานตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏพ.ศ.2547 มาตรา 7 จึงพัฒนารูปแบบระบบประกันคุณภาพที่สอดคล้องคลึงกับการดำเนินงานตามบริบท เพื่อให้ทันกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงจากกระแสโลกาภิวัตน์ และสามารถเชื่อมโยงประกันคุณภาพภายในและภายนอก มหาวิทยาลัยได้นำกระบวนการ PDCA มาใช้เป็นกลไกการประเมินคุณภาพภายในอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถวัดผลลัพธ์ด้านประสิทธิผลของกระบวนการทำงาน รวมถึงการวัดผลการดำเนินงานที่สำคัญธรรมาภิบาล ความรับผิดชอบต่อสังคมการใช้ตัวบ่งชี้ในมุมมองต่าง ๆ เพื่อให้มั่นใจในการบริหารจัดการทั้งระยะสั้นและระยะยาว

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อการประกันคุณภาพภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อันประกอบด้วย 2 ส่วน 14 ปัจจัย คือ

1) ด้านบริหารจัดการ ประกอบด้วย 9 ด้าน ดังนี้ การจัดการประกันคุณภาพการศึกษา นโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ โครงสร้างองค์การ บรรยาการองค์การ การทำงานเป็นทีม ความร่วมมือ เทคโนโลยีสารสนเทศ งบประมาณ การวัดผลประเมินผลการปฏิบัติงาน 2) ความสามารถในการนำ ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้ ความสามารถในการนำ ลักษณะของผู้นำ การจูงใจ การติดต่อสื่อสาร การศึกษาและการพัฒนา นำไปวางแผนในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิผล โดยคำนึงถึงคุณภาพที่ได้มาตรฐานตามแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาที่กำหนดไว้

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

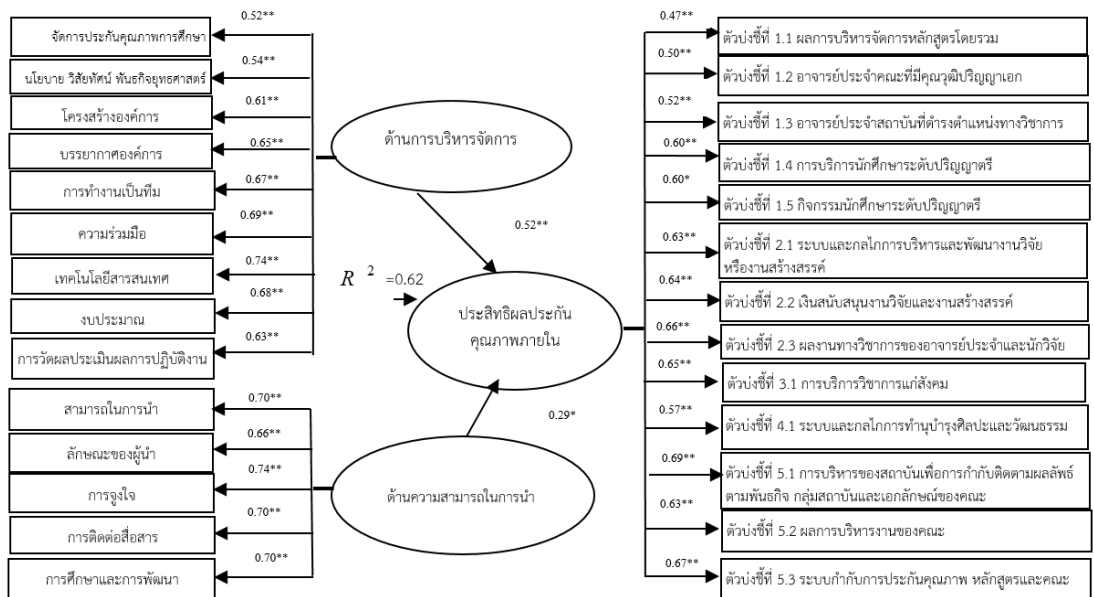
1. เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประกันคุณภาพภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายปัจจัยการบริหารเพื่อยกระดับคุณภาพภายในของมหาวิทยาลัยราชภัฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้บรรลุประสิทธิผลที่ดีและเหมาะสมกับบริบท

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ 1) การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์ฝ่ายตัวแทนผู้บริหาร ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายสนับสนุนที่ปฏิบัติงานประกันคุณภาพภายใน 12 ราย จากสถานศึกษาดีเด่น ยึดเกณฑ์ผ่านการรับรองมาตรฐานการศึกษา มีกิจกรรมดีเด่น ซึ่งมหาวิทยาลัยราชภัฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 4 แห่งคือ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด และนำมาสร้างสอบถามแบบมีโครงสร้าง ผนวกกับการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้เครื่องมือที่สมบูรณ์ 2) นำผลการศึกษา มาผสมผสานกับองค์ประกอบของทฤษฎีการบริหารเป็นตัวแปรที่สังเกตได้ เสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 6 คน มีความเที่ยงตรง 0.6-1 ซึ่งค่า IOC มากกว่า 0.8 ทุกข้อ นำไปทดลองใช้กับตัวแทนผู้ปฏิบัติงานประกันคุณภาพภายในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสานวิทยาลัยเขตสุรินทร์ จำนวน 30 คน ได้ความเชื่อมั่น 0.988 3) การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร ได้แก่ บุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 8,748 คน กลุ่มตัวอย่าง 381 คน เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของข้อมูลผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลรวม 400 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และการวิเคราะห์หาค่าความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นต่อไป

ผลการวิจัย (Research Results)

ผลการตรวจสอบอิทธิพลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยการบริหารที่มีต่อประสิทธิผลการประกันคุณภาพภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Chi-Square=477.75, $\chi^2/df=1.73$, GFI=0.92, AGFI=0.90, PGFI=0.66, CFI=1.00 และ RMSEA=0.043

ภาพที่ 1 รูปแบบอิทธิพลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นขององค์ประกอบปัจจัยการบริหารกับประสิทธิผลประกันคุณภาพภายใน

ที่มา : Nagchalad, 2019 : 245.

จากการตรวจสอบผลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น พบว่ามีความสัมพันธ์สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางบวกอยู่ในระดับมากสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิผลประกันคุณภาพภายในได้ร้อยละ 62 ซึ่งสัมพันธ์กับปัจจัยการบริหาร 1) ด้านการบริหารจัดการ ร้อยละ 52 พบลำดับความสำคัญ ดังนี้ เทคโนโลยีสารสนเทศ ความร่วมมือ งบประมาณ การทำงานเป็นทีม บรรยากาศองค์การ การวัดผลประเมินผลการปฏิบัติงาน โครงสร้างองค์การ นโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ และการจัดการประกันคุณภาพการศึกษา 2) ด้านความสามารถในการนำ ร้อยละ 29 พบลำดับความสำคัญ ดังนี้ การจูงใจ การศึกษาและการพัฒนา การติดต่อสื่อสาร ความสามารถในการนำ และลักษณะของผู้นำทั้ง 2 ส่งผลต่อประสิทธิผลประกันคุณภาพภายในตามลำดับ ดังนี้ การบริหารของสถาบันเพื่อการกำกับติดตามผลลัพธ์ตามพันธกิจ กลุ่มสถาบันและเอกลักษณ์ของคณะ ระบบกำกับประกันคุณภาพหลักสูตรและคณะ ผลงานทางวิชาการของอาจารย์ประจำและนักวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม เงินสนับสนุนงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ เงินสนับสนุนงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ ผลการบริหารงานของคณะ การบริการนักศึกษาระดับปริญญาตรี กิจกรรมนักศึกษาระดับปริญญาตรี

ระบบและกลไกการทำงานบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม อาจารย์ประจำสถาบันที่ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ อาจารย์ประจำสถาบันที่มีคุณวุฒิปริญญาเอกและผลการบริหารจัดการหลักสูตรโดยรวม

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

การศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อการประกันคุณภาพภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากผลการตรวจสอบอิทธิพลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยการบริหารที่มีต่อประสิทธิผลการประกันคุณภาพภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่ามีความสัมพันธ์สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์และมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางบวกอยู่ในระดับมาก สามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิผลประกันคุณภาพภายในได้ร้อยละ 62 ซึ่งสัมพันธ์กับปัจจัยการบริหาร ด้านการบริหารจัดการ ร้อยละ 52 ลำดับความสำคัญดังนี้ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ความร่วมมือ งบประมาณ การทำงานเป็นทีม บรรยากาศองค์การ การวัดผลประเมินผลการปฏิบัติงาน โครงสร้างองค์การ นโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ และจัดการประกันคุณภาพการศึกษา 2) ด้านความสามารถในการนำ ร้อยละ 29 ลำดับความสำคัญดังนี้ ด้านการจูงใจ การศึกษาและการพัฒนา การติดต่อสื่อสาร ความสามารถในการนำ และลักษณะของผู้นำ ทั้ง 2 ส่งผลต่อประสิทธิผลประกันคุณภาพภายในตามลำดับนี้ การบริหารของสถาบันเพื่อการกำกับติดตามผลลัพธ์ตามพันธกิจ กลุ่มสถาบันและเอกลักษณ์ของคณะ ระบบกำกับ การประกันคุณภาพ หลักสูตรและคณะ ผลงานทางวิชาการของอาจารย์ประจำและนักวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม เงินสนับสนุนงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ เงินสนับสนุนงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ ผลการบริหารงานของคณะ การบริการนักศึกษาระดับปริญญาตรี กิจกรรมนักศึกษา ระดับปริญญาตรี ระบบและกลไกการทำงานบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม อาจารย์ประจำสถาบันที่ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ อาจารย์ประจำสถาบันที่มีคุณวุฒิปริญญาเอก และผลการบริหารจัดการหลักสูตรโดยรวม ซึ่งความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นยอมรับได้ว่าปัจจัยทางการบริหารด้านบริหารจัดการมากกว่าด้านความสามารถในการนำ เพราะเป็นการทำงานโดยการกำกับดูแลของสภามหาวิทยาลัยกำกับหน้าที่โดยตรง ซึ่งความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นยอมรับได้ว่าปัจจัยทางการบริหารด้านบริหารจัดการมากกว่าด้านความสามารถในการนำ เพราะเป็นการทำงานโดยการกำกับดูแลของสภามหาวิทยาลัยกำกับหน้าที่โดยตรงสอดคล้องแนวคิดทฤษฎีกระบวนการบริหาร POSDCORB ของ Luther, Gulick, and Lyndall Urwick (1937 : 2) กล่าวไว้ 7 ประการ คือ การวางแผน การจัดการ การจัดคนเข้าทำงาน การอำนวยการ การประสานงาน การรายงาน และการงบประมาณ เป็นกิจกรรมหรือกระบวนการในการดำเนินงานตามองค์ประกอบหลักในการบริหารประกันคุณภาพภายใน มีกระบวนการที่สำคัญ ได้แก่ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบผลการปฏิบัติ และการปรับปรุงแก้ไขความสอดคล้องของ Lueprasitsakun (2007 : 103) ว่าระบบบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กรว่าปรัชญาแห่งชีวิตขององค์กรธุรกิจและ TQM เป็นระบบบริหาร ที่พนักงานทุกระดับตั้งแต่ระดับสูงจนถึงระดับล่างสุด ในทุกฝ่ายทุกแผนก ในทุกขั้นตอนของการผลิต ดำเนินกิจกรรมปรับปรุงคุณภาพของสินค้าและบริการมาตรฐานการทำงานอย่างต่อเนื่อง

ทั้งนี้ โดยใช้วิธีคิดและวิธีการอย่างเป็นระบบ แบบ PDCA เชิงสถิติ ใช้เครื่องมือควบคุมคุณภาพ ควบคุมการส่งเสริมการศึกษา ความรู้และพัฒนาจิตสำนึกต่อคุณภาพในหมู่พนักงานของบริษัทและสังคม มีการพัฒนาการวิจัยเทคโนโลยีที่ใช้ให้มีความก้าวหน้าเสมอ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างความพึงพอใจให้แก่ ลูกค้า พนักงานของบริษัท และสังคม ไปในทิศทางที่กำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์ การดำเนินธุรกิจเพื่อมุ่งบรรลุวิสัยทัศน์ขององค์กรที่สอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมทางธุรกิจที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มุ่งองค์ประกอบที่สำคัญ 7 ประการ คือ 1) ระบบการนำ 2) มุ่งเน้นลูกค้าและการตลาด 3) กลยุทธ์การวางแผน 4) ระบบบริหารคุณภาพ 5) เครื่องมือและเทคนิคต่าง ๆ 6) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ และ 7) การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี สอดคล้องกับ Sayanpathum (2017 : Interview) กล่าวว่า “หัวใจที่สำคัญของการบริหารจัดการคือ PDCA แล้วนำมา CAPDO เพื่อเช็คซ้ำอีกครั้งหนึ่งควรวางแผนการดำเนินงานตรวจสอบทั้งภายในและภายนอก” สอดคล้องกับ Maneewan, Kenaphoom, Phattanasaku (2018 : Interview) กล่าวว่า “สภามหาวิทยาลัยทำหน้าที่ในการกำกับดูแลงานประกันคุณภาพภายในอย่างชัดเจน มีการติดตามและการรายงานผลประกันคุณภาพภายในเพื่อการกำกับติดตาม จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาและการดำเนินงานได้สอดคล้องกับเป้าหมาย”

รองลงด้านความสามารถในการนำ ผู้บริหาร ผู้รับผิดชอบต้องมีศักยภาพในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในโดยมีความรู้เพียงพอที่จะรับผิดชอบ เป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กล้าคิดและกล้าตัดสินใจทำสิ่งใหม่ ๆ เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีประสบการณ์ ความอดทน มีการถ่ายทอดความรู้ สามารถสื่อสาร ประสานงาน อย่าง เป็นระบบ และต่อเนื่อง เป็นปัจจัยที่ส่งผลการประกันคุณภาพภายใน ภาวะผู้นำของผู้บริหารจะก่อให้เกิดขวัญกำลังใจทำให้บุคลากรรอบอุ้มใจ และมีความมุ่งมั่นในการทำงานอีกทั้งยังเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดความร่วมมือในการทำงาน สอดคล้องกับ Pakhotung, Thatsathep, Kenaphoom, Maneewan, SiriSom (2018 : Interview) กล่าวว่า “ผู้บริหาร ผู้รับผิดชอบ บุคลากร มีความรู้เพียงพอที่จะรับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายใน ผู้บริหาร ผู้รับผิดชอบ เป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กล้าคิดและกล้าตัดสินใจทำสิ่งใหม่ๆ ผู้บริหาร ผู้รับผิดชอบ เป็นผู้มีความสัมพันธ์ที่ดีผู้บริหาร ผู้รับผิดชอบ มีประสบการณ์ด้านประกันคุณภาพภายใน และความอดทน ผู้บริหารผู้รับผิดชอบ มีการถ่ายทอดความรู้ ด้านประกันคุณภาพภายในสามารถสื่อสารประสานงานอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง”

ดังนั้น หากมหาวิทยาลัยราชภัฏต้องวางแผนมาตรการเพื่อให้เกิดผลสำเร็จจะต้องให้ความสำคัญกับปัจจัยการบริหารมากกว่าปัจจัยความสามารถในการนำ 3 ลำดับ ดังนี้

1) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพภายในอยู่ในระดับมหาวิทยาลัยต้องวางแผนนโยบายเร่งด่วนในการนำประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อประโยชน์ในการประกันคุณภาพภายในโดยมีการวางแผนและสนับสนุนงบประมาณในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ต่องานเพื่อการใช้งานที่สะดวก รวดเร็ว และถูกต้อง การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาจัดทำฐานข้อมูลและเก็บข้อมูลครอบคลุมและครบถ้วน มีพัฒนาระบบสารสนเทศงานประกันคุณภาพภายใน ให้มีระบบเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้งานทุก ๆ ด้าน มีการติดตาม

ประเมินผลการใช้งานสารสนเทศและการรายงานผลให้เป็นปัจจุบันเพื่อใช้ในการตัดสินใจ สอดคล้องกับMinistry of Education (2005 : 9-10) กล่าวว่า เทคโนโลยีสารสนเทศปัจจุบันและอนาคต เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเรื่องที่มีความจำเป็น มีบทบาทและส่งผลกระทบต่อชีวิตและสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อมในทุก ๆ ด้าน เช่น ด้านการศึกษา ด้านวิทยาศาสตร์ ด้านการแพทย์ ด้านการสื่อสาร ด้านการเงิน การธนาคาร ด้านธุรกิจอุตสาหกรรม และด้านการเกษตร เป็นต้น เนื่องจากเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และระบบสารสนเทศจะช่วยเพิ่มศักยภาพและทำให้เกิดประสิทธิภาพในการศึกษาหาความรู้ ความสามารถ และมีทักษะในการควบคุม สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยเฉพาะในสังคมยุคดิจิทัลที่ต้องการความเร็ว ความถูกต้องในการใช้สารสนเทศให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล สอดคล้องกับความคิดเห็นของ Pakhotung, Kenaphoom, Maneewan, SiriSom, Puaphan (2018 : Interview) กล่าวว่า “มหาวิทยาลัยมีการวางแผนและสนับสนุนงบประมาณในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ทำงานประกันคุณภาพภายในเพื่อการใช้งานที่สะดวก รวดเร็ว และถูกต้อง มหาวิทยาลัยมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาจัดทำฐานข้อมูลและเก็บข้อมูลงานประกันคุณภาพภายในอย่างครอบคลุมและครบถ้วน มหาวิทยาลัยส่งเสริมการพัฒนาระบบสารสนเทศงานประกันคุณภาพภายในมหาวิทยาลัยส่งเสริมให้มีระบบเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน มหาวิทยาลัยมีการติดตามประเมินผลการใช้งานสารสนเทศและการรายงานผลให้เป็นปัจจุบันเพื่อใช้ในการตัดสินใจ”

ดังนั้น ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ จึงมีความสำคัญมาก มหาวิทยาลัยต้องวางแผนนโยบายเร่งด่วนในการนำประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อประโยชน์โดยมีการวางแผนและสนับสนุนงบประมาณในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ทำงานเพื่อการใช้งานที่สะดวก รวดเร็ว และถูกต้องการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาจัดทำฐานข้อมูลและเก็บข้อมูลงานอย่างครอบคลุมและครบถ้วน มีพัฒนาระบบสารสนเทศงานประกันคุณภาพภายใน ให้มีระบบเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้งานทุก ๆ ด้านและ มีการติดตามประเมินผลและการรายงานผลให้เป็นปัจจุบันเพื่อใช้ในการตัดสินใจ

2) ด้านความร่วมมือ ที่ส่งผลประกันคุณภาพภายในอยู่ในระดับมาก มหาวิทยาลัยต้องเป็นกระบวนการให้บุคคลเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องเปิดโอกาสให้บุคลากร รวมคิด รวมวางแผน รับผิดชอบในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน มีส่วนร่วมประสานงาน ร่วมวางแผน ร่วมรับผิดชอบการดำเนินงาน ร่วมกันรับผิดชอบที่เกิดจากการประเมินประกันคุณภาพภายในและ ได้รับเกียรติ ยกย่อง ชมเชย เมื่องานประกันคุณภาพภายในประสบความสำเร็จ สอดคล้อง Makasiranon (1998 : 86)กล่าวถึงหลักการที่สำคัญของ TQM คือ ต้องมีวิสัยทัศน์องค์กรทางด้านคุณภาพที่ชัดเจน สามารถพัฒนากลยุทธ์ทางด้านคุณภาพ ให้เกิดประโยชน์ทางธุรกิจ ความสามารถในการแข่งขันทั้งด้านราคาและคุณภาพ มีระบบการวางแผนที่ดี พนักงานทุกคนต้องมีส่วนร่วมและมุ่งมั่น มีการเอื้ออำนาจเป็นการกระจายความรับผิดชอบ และทุกกระบวนการของการบริหารคุณภาพทั้งองค์กร สอดคล้องกับ Pakhotung, Thatsathep, Kenaphoom, Munwandee, Maneewan (2018 : Interview) กล่าวว่า “มหาวิทยาลัยเปิดโอกาสให้บุคลากรร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมรับ

ผลประโยชน์ในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน มหาวิทยาลัยให้บุคลากรมีส่วนร่วมประสาน การดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน ผู้บริหาร ผู้รับผิดชอบ และบุคลากร ร่วมวางแผนร่วม รับผิดชอบการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน ผู้บริหาร ผู้รับผิดชอบ และบุคลากรภายใน ได้ ร่วมกันพัฒนาปรับปรุงผลประกันคุณภาพภายในจากการตรวจสอบของคณะกรรมการประเมิน ผู้บริหารและบุคลากรได้รับเกียรติ ยกย่อง ชมเชยเมื่องานประกันคุณภาพภายในประสบ ความสำเร็จ”

ดังนั้นด้านความร่วมมือจากทุกฝ่าย จึงมีสำคัญอย่างมากในการเปิดโอกาสให้บุคลากรมี โอกาสประสานความร่วมมือ ร่วมพัฒนาปรับปรุง ร่วมคิด ร่วมวางแผน รวมรับผลประโยชน์ ร่วม รับผิดชอบ มีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในพร้อมทั้งยกย่องชมเชยเมื่อปฏิบัติงาน ประสบความสำเร็จ

3) ด้านงบประมาณ ที่ส่งผลประกันคุณภาพภายในอยู่ในระดับมาก ซึ่งช่วยขับเคลื่อนให้ การดำเนินงานให้เป็นไปตามแผน ทั้งนี้การจัดสรรงบประมาณ เป็นการวางแผนงบประมาณ การเบิก จ่ายเงินอย่างถูกต้องตามระเบียบ การบริหารจัดการการเงินได้อย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ มีการ ตรวจสอบและรายงานด้านการเงินอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อนำผลการใช้เงินไปวางแผนและ การตัดสินใจในวงรอบต่อไป สอดคล้องกับ Damnern (2017 : Interview) กล่าวว่า “องค์ประกอบ การบริหารจัดการประกันคุณภาพการศึกษาให้มีคุณภาพ ประกอบด้วย ดังนี้ นโยบายและเป้าหมาย ที่ชัดเจน กลยุทธ์การขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ งบประมาณ ความเข้าใจในเกณฑ์/ตัวบ่งชี้ การ มีส่วนร่วมของบุคลากรทุกระดับภาวะผู้นำวัฒนธรรมการทำงานตามสายงาน และการกำกับติดตาม ของผู้บริหาร” และสอดคล้องกับ Pakhotung, Thatsathep, Kenaphoom, Munwandee, Maneewan, SiriSom (2018 : Interview) กล่าวว่า “มหาวิทยาลัยมีการจัดสรรงบประมาณต่อการ ประกันคุณภาพภายใน มหาวิทยาลัยมีการวางแผนงบประมาณงบประมาณประกันคุณภาพภายใน มหาวิทยาลัยมีการเบิกจ่ายเงินอย่างถูกต้องตามระเบียบ มหาวิทยาลัยมีการบริหารจัดการการเงินได้ อย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ มหาวิทยาลัยมีการตรวจสอบและรายงาน ด้านการเงินอย่างเป็น ระบบและ ต่อเนื่องเพื่อนำผลการใช้เงินไปใช้ในการวางแผนและการตัดสินใจในวงรอบต่อไป”

ดังนั้น ด้านงบประมาณ จึงมีความสำคัญในการขับเคลื่อน มหาวิทยาลัยต้องสนับสนุน งบประมาณในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในอย่างต่อเนื่องประจำปีและต้องมีแผนกล ยุทธ์ทางการเงินสำหรับการบริหารจัดการและเพิ่มมาตรการควบคุมการใช้เงินให้คุ้มค่าเกิดประโยชน์ สูงสุด ดังนี้ ต้องมีมาตรการควบคุมการเบิกจ่ายเงินอย่างถูกต้องตามระเบียบ มีการบริหารจัดการ การเงินได้อย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ มีการบริหารจัดการการเงินได้อย่างคุ้มค่าและมี ประสิทธิภาพ ควรมีการวางแผนงบประมาณประกันคุณภาพภายใน การเร่งรัดการตรวจสอบและ รายงาน ด้านการเงินอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อนำผลการใช้เงินไปใช้ในการวางแผน การ ตัดสินใจในวงรอบต่อไป และต้องจัดสรรงบประมาณต่อการประกันคุณภาพภายใน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการนำปัจจัยการบริหารไปใช้ในการบริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏ ให้บรรลุประสิทธิผล โดยเรียงลำดับความสำคัญตามค่าน้ำหนักอิทธิพลของปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลประกันคุณภาพภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการ ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญกับปัจจัยบริหารทั้ง 9 ด้าน ดังนี้

1.1 ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยต้องวางแผนและสนับสนุนงบประมาณในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการประกันคุณภาพภายในเพื่อการใช้งานที่สะดวก รวดเร็ว และถูกต้อง ต้องมีการจัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศและเก็บข้อมูลงานประกันคุณภาพภายในอย่างครอบคลุมและครบถ้วน ให้มีระบบเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ ติดตามประเมินผลการใช้งานสารสนเทศและการรายงานผลให้เป็นปัจจุบันเพื่อใช้ในการตัดสินใจ และส่งเสริมการพัฒนากระบวนงานสารสนเทศงานประกันคุณภาพภายในให้เกิดประโยชน์สูงสุด

1.2 ด้านความร่วมมือ ผู้บริหาร ผู้รับผิดชอบ และบุคลากรภายใน ประสานความร่วมมือกันพัฒนาปรับปรุงผลประกันคุณภาพภายในจากการตรวจสอบของคณะกรรมการประเมิน ให้ความร่วมมือ เปิดให้บุคลากรมีส่วนร่วม รวมคิด รวมวางแผน รวมรับผลประโยชน์ในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน และการส่งเสริมและสนับสนุนให้ฯได้รับเกียรติยกย่อง ชมเชยเมื่องานประกันคุณภาพภายในประสบความสำเร็จ

1.3 ด้านงบประมาณ มหาวิทยาลัยต้องมาตรการควบคุมการเบิกจ่ายเงินอย่างถูกต้องตามระเบียบ มีการบริหารจัดการการเงินได้อย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ มีการบริหารจัดการการเงินได้อย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ ควรมีการวางแผนงบประมาณประกันคุณภาพภายใน ควรมีการเร่งรัดการตรวจสอบและรายงาน ด้านการเงินอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องเพื่อนำผลการใช้จ่ายเงินไปใช้ในการวางแผนและการตัดสินใจในวงรอบต่อไป ต้องจัดสรรงบประมาณต่อการประกันคุณภาพภายใน

1.4 ด้านการทำงานเป็นทีม ทีมงานมีความกระตือรือร้น มีความตั้งใจในการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน ประสานการทำงานเป็นทีมทำงานด้วยน้ำหนึ่ง น้ำใจเดียวกัน ตระหนักถึงความสำคัญ พร้อมทั้งจะร่วมทำงาน พร้อมในการตัดสินใจแก้ปัญหาทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่องเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย สมาชิกมีความมุ่งมั่นทุ่มเท รับผิดชอบตามที่ได้รับมอบหมายและมอบอำนาจให้สมาชิกทำงานของตนเองให้สำเร็จตามที่กำหนด และมีการทำงานเป็นทีม สมาชิกมีความพึงพอใจ จิตใจเป็นอันหนึ่ง อันเดียวกัน

1.5 ด้านบรรยากาศองค์การ มหาวิทยาลัยควรส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน ส่งเสริมและสนับสนุนจริยธรรมค่านิยมที่ดีงาม ให้บุคลากรทุกคนยึดถือปฏิบัติเพื่อสร้างความหน้าในสายงาน จัดรูปแบบการทำงานที่เอื้ออำนวยความสะดวกต่อการปฏิบัติงานประกันคุณภาพภายใน ควรเอาใจใส่บุคลากรโดยการส่งเสริมยกย่องชมเชย เชิดชูเกียรติ ให้รางวัล และส่งเสริมให้บุคลากรให้มีความกระตือรือร้นในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

1.6 ด้านการวัดผลประเมินผลการปฏิบัติงาน มหาวิทยาลัยควรแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลการปฏิบัติงานประกันคุณภาพภายใน คณะกรรมการนำผลการประเมินมารายงานในที่ประชุมผู้บริหาร บุคลากร ให้ทราบประจำปี คณะกรรมการออกแบบบอกประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานตัวบ่งชี้ประกันคุณภาพภายใน มีการกำหนดกรอบและแนวทางในการประเมินผลการปฏิบัติงานประกันคุณภาพภายในอย่างชัดเจน มีการนำผลประเมิน มีการแก้ปัญหาพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานในปีต่อไป

1.7 ด้านโครงสร้างองค์กร มหาวิทยาลัยมีการแบ่งโครงสร้างการบริหารงานประกันคุณภาพภายในตามหลักการกระจายอำนาจ และแบ่งสายงานการบังคับบัญชาอย่างชัดเจน มีการปฏิบัติงานประจำและการรับผิดชอบหน้าที่ตามโครงสร้างบริหารสะท้อนถึงประสิทธิภาพ มีการติดตามแผนผังโครงสร้างการบริหารงานประกันคุณภาพภายในไว้ในที่สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน มีโครงสร้างการบริหารประกันคุณภาพภายในมีการนำระบบสารสนเทศเพื่อติดตามข้อมูลข่าวสารและนำเทคโนโลยีนวัตกรรมใหม่มาใช้ทำให้เกิดความสะดวกและรวดเร็ว ทั้งประสานงานความร่วมมือตามโครงสร้างองค์กรและมีการบูรณาการใช้ทรัพยากรร่วมกัน

1.8 ด้านนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยต้องปฏิบัติตามนโยบายกฎเกณฑ์ระเบียบ ข้อบังคับการประกันคุณภาพภายในระดับอุดมศึกษา มีการติดตามการนำนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาและท้องถิ่น การบูรณาการที่เกิดประโยชน์มาต่อยอด มีการทบทวนแผนตามกำหนดระยะเวลาในแต่ละแผนเพื่อกำหนดเป้าหมาย นโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ตัวชี้วัดร่วมกัน มีการประชุมชี้แจง ประกาศ นโยบาย เป้าหมายในการดำเนินงานให้บุคลากรรับทราบ และควรผลักดันให้มีการบูรณาการงานวิจัย นวัตกรรมใหม่ ๆ ในการดำเนินงานและติดต่อสื่อสาร

1.9 ด้านการจัดการประกันคุณภาพการศึกษา สภามหาวิทยาลัยต้องมีการติดตามและการรายงานผลประกันคุณภาพภายในเพื่อกำกับติดตาม สภามหาวิทยาลัยต้องทำหน้าที่ประสานกำกับดูแลงานประกันคุณภาพภายในเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา ต้องจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาและการดำเนินงานได้สอดคล้องกับเป้าหมาย ต้องนำนโยบายประกันคุณภาพการศึกษามาชี้แจงให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรับทราบ ให้นำไปแก้ไขปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และต้องดูแลกำกับสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมสำหรับการบริการทางการศึกษาทั้งปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการทำงาน

2. ด้านความสามารถในการนำ เพื่อสร้างผู้นำและผู้ตามให้มีความมุ่งมั่นและเพียรพยายามในการเรียนรู้และการปฏิบัติงานเพื่อบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายงานประกันคุณภาพภายใน 5 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านการจูงใจ ผู้นำต้องมีความมุ่งมั่นและเพียรพยายามในการเรียนรู้และการปฏิบัติงานเพื่อบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมาย กระตุ้นและส่งเสริมให้บุคลากรมีความริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ความก้าวหน้าในวิชาชีพ ต้องจูงใจด้วยวัฒนธรรมองค์การเป็นนักมนุษยสัมพันธ์ สร้างความเชื่อให้บุคลากรเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของหรือเป็นส่วน

หนึ่งขององค์การอย่างแน่นแฟ้น การสร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากร โดยการยกย่องชมเชยหรือประกาศเกียรติคุณและผู้นำต้องสร้างพลังแรงจูงใจการโน้มน้าวจิตใจให้เกิดความรู้สึก ถึงความมั่นคงปลอดภัย ได้รับสวัสดิการหรือสิ่งจำเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติงาน

2.2 ด้านการศึกษาและการพัฒนา มหาวิทยาลัยต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรได้รับการฝึกอบรมงานประกันคุณภาพภายในและพัฒนาความรู้งานประจำจากหน่วยงานภายในและภายนอกต้องมีแผนงานนโยบาย ทิศทาง เป้าหมายการพัฒนาให้บุคลากรมีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติงานงานประกันคุณภาพภายใน การส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้รับผิดชอบงานได้รับการพัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ควรผลักดันการนำผลการประเมินมาพัฒนาการเรียน การสอน เพื่อสู่ความเป็นมาตรฐาน และมีคุณภาพ เพิ่มการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวปฏิบัติที่ดี 2 ครั้งต่อปี

2.3 ด้านการติดต่อสื่อสาร มหาวิทยาลัยควรส่งเสริมและสนับสนุนการใช้เทคนิคและสื่อหลายๆ ทาง เพื่อให้ได้รับข้อมูลข่าวสาร การประสานความร่วมมือหน่วยงานภายในและภายนอก เช่น หนังสือราชการ โทรศัพท์ การติดต่อสายตรงกับผู้บริหารในเว็บไซต์ กล้องแสดงความคิดเห็นระบบไลน์ ระบบเฟสบุ๊ก ระบบเมล การประชุมสื่อสาร ต้องมีการรายงานการใช้ข้อมูลย้อนกลับการติดต่อสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจและความเข้าใจตรงกัน

2.4 ด้านสามารถในการนำ ผู้บริหาร ผู้รับผิดชอบต้องเป็นผู้ประสานงานและมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ต้องมีประสบการณ์ด้านประกันคุณภาพภายใน และความอดทน ต้องมีความรู้เพียงพอที่จะรับผิดชอบที่การประสาน การถ่ายทอดความรู้ สามารถสื่อสารประสานงานอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง ต้องเป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กล้าคิดและกล้าตัดสินใจทำสิ่งใหม่ ๆ

2.5 ด้านลักษณะของผู้นำ ผู้บริหาร ผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในเป็นบุคคลที่มีมนุษยสัมพันธ์และมีทัศนคติที่ดีมีแนวคิดเชิงบวก ต้องมีความคิดริเริ่ม มีความรู้ แสวงหาความรู้และติดตามข่าวสารใหม่ ๆ ต้องมีความอดทน เพื่อใช้พลังผลักดันให้ถึงเป้าหมาย มีบุคลิกภาพที่ดี มีความน่าเชื่อถือ ผู้นำต้องมีคุณลักษณะการครองตน ครองคน ครองงาน มีความเชื่อและเต็มใจทุ่มเทปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้บริหารควรให้ความสำคัญ ดังนี้ 1) ด้านการบริหารจัดการ คือ เทคโนโลยีสารสนเทศ ความร่วมมือ งบประมาณ การทำงานเป็นทีม บรรยากาศองค์การ การวัดผลประเมินผล การปฏิบัติงาน โครงสร้างองค์การ นโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ และการจัดการประกันคุณภาพการศึกษา 2) ด้านความสามารถในการนำ คือ การจูงใจ การศึกษาและการพัฒนา การติดต่อสื่อสาร ความสามารถในการนำ และด้านลักษณะของผู้นำ

1.2 ควรใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการสำหรับผู้บริหารศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งในระดับผู้กำหนดนโยบาย หรือระดับปฏิบัติการ ไปวางแผนมีทิศทางการปฏิบัติการบริหารให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนด

1.3 เพื่อการพัฒนาส่งเสริมการปฏิบัติการบริหารและการปฏิบัติงานการประกันคุณภาพภายในให้มีประสิทธิภาพและยกระดับประกันคุณภาพภายในให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นไป

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรตรวจสอบซ้ำเพื่อหารูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลประกันคุณภาพภายในระดับประเทศ

2.2 ควรทำการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อตรวจสอบระดับการปฏิบัติประกันคุณภาพภายในและระดับประสิทธิผลการบริหารในงานหน่วยงาน

2.3 ควรทำการวิจัยเพื่อศึกษาว่าปัจจัยการบริหารในแต่ละด้านในเชิงลึกที่มีผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงาน

เอกสารอ้างอิง (References)

กฎกระทรวงประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ.2561. (2561, กุมภาพันธ์ 23) **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่มที่ 135. ตอนที่ 11 ก. 1-5.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2548).**รายงานการปฏิรูปการศึกษาไทย.กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟิก.**

กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). **แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564).** กรุงเทพฯ : สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

จิณฉัตร ปะโคทัง. (2561,มกราคม 30). ตำแหน่ง คณบดีคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. สัมภาษณ์.

ธีรยุทธ์ พัวพันธ์. (2561,มกราคม 30). ตำแหน่ง ผู้ปฏิบัติงานบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษา และข้อมูลสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. สัมภาษณ์.

ปิยะนันท์ สายัณห์ปทุม. (2560,มีนาคม 22). ตำแหน่ง ผู้อำนวยการงานตรวจสอบภายใน มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. สัมภาษณ์.

ผกามาศ มูลวันดี. (2561,มกราคม 18). ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสำนักงานมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. สัมภาษณ์.

พรทิพา ดำเนิน. (2560,มีนาคม 22). ตำแหน่ง รองอธิการบดีฝ่ายเทคโนโลยีสารสนเทศและประกันคุณภาพการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. สัมภาษณ์.

พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547. (2547, มิถุนายน 1). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่มที่ 121. ตอนที่ 23 ก. : 1-5.

พูนศักดิ์ ศิริโสม. (2561,มกราคม 29). ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสำนักมาตรฐานและประกันคุณภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. สัมภาษณ์.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560. (2560, เมษายน 6). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่มที่ 134 ตอนที่ 40 ก. : 1-90.

วลัยรัตน์ โตวิกัย. (2555). “บทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศต่อการศึกษา.”[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://www.gotoknow.org/posts/242734> สืบค้น 11 มกราคม 2561.

วินิรณี ทศนะเทพ. (2561,มกราคม 18). ตำแหน่ง อาจารย์จิตวิทยาและแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. สัมภาษณ์.

วีรพจน์ ลือประสิทธิ์ สกุล. (2550, ตุลาคม 1). “กลไกขับเคลื่อนระบบบริหารคุณค่าทั่วทั้งองค์กร” บริษัท ที่คิวเบสท์ จำกัด (2) : 1-2)

วีรวุธ มาฆะศิรินันท์. (2542). **องค์กรเรียนรู้สู่องค์กรอัจฉริยะ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เอ็กสเปอร์ เน็ต.

สุวัฒน์ มณีวรรณ. (2561, มกราคม 18). ตำแหน่ง รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะเทคโนโลยี อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. สัมภาษณ์.

สัญญา เคนาภูมิ. (2561, มกราคม 29). ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. สัมภาษณ์.

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2557). **คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ.2557**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สวัสดิการสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). **แนวทางประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา : เพื่อพร้อมรับการประเมินประเมินภายนอก**. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี.

อัจฉริยา พัฒนสรุคุ. (2561,มกราคม 28). ตำแหน่ง คณบดีคณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด. สัมภาษณ์.

Deming, Edward W. (1995). **Out of The Crisis**. USA : The Massachusetts Institute of Technology Center for Advanced Engineering Study.

Taro Yamane. (1973). **Statistics : An Introductory Analysis**. 3rd ed. New York. Harper and Row Publications.

Luther, Gulick., and Lyndall Urwick. (1937). **Papers on the Science of administration**. New York : Institute of Public Administration Columbia University.

Translated Thai References

Education Quality Assurance Ministerial Regulations, 2018. (2018, February 23)

Rajakit Nubakas. Volume 135. Episode 11 Kor.1-5. [In Thai]

Ministry of Education. (2005). **Thai Education Reform Report**. Bangkok : Graphic Sweet Pepper. [In Thai]

- Ministry of Education. (2016). **Educational Development Plan of the Ministry of Education** No. 12 (2017-2021). Bangkok : Office of the Permanent Secretary for Education. [In Thai]
- Pakhotung. J. (2018, January 30). Position Dean of the Faculty of Education Ubon Ratchathani Rajabhat University. interview. [In Thai]
- Puaphan. T. (2018, January 30). Management job positions, quality assurance, education and information Ubon Ratchathani Rajabhat University. interview. [In Thai]
- Munwandee. P. (2018, January 18). Director of the Bureau of Standards and Insurance Quality of education Buriram Rajabhat University. interview. [In Thai]
- Damnern. P. (2017, March 22). Position Vice President for Information Technology and Educational Quality Assurance Buriram Rajabhat University. interview. [In Thai]
- Rajabhat University Act, 2004. (2004, June 1). Ratchakan Nubakas. Volume 121. Episode 23 Kor. : 1-5. [In Thai]
- Siri Som. P.(2018, January 29). Position Director of the Bureau of Standards and Quality Assurance Rajabhat Maha Sarakham University interview. [In Thai]
- Constitution of the Kingdom of Thailand, BE 2017. (2017, April 6).Volume 134, Episode 40, Kor: 1-90. [In Thai]
- Toikkai. W. (2012). "The role of information technology in education". [Online]. Available : <https://www.gotoknow.org/posts/242734>. Retrieved January 11, 2018. [In Thai]
- Thatsathep. V. (2018, January 18). Lectureship Psychology and Counseling, Faculty of Education University of Auckland. interview. [In Thai]
- Lueprasitsakun. W. (2007, October 1). "Mechanism to drive the organization's value management system". **Company at Q Best Company Limited**. (2) : 1-2). [In Thai]
- Makasiranon. W. (1999). **Learning organizations to intelligent organizations**. Bangkok: Xpert Publishing. [In Thai]
- Maneewan. S. (2018, January 18). Deputy Dean for Academic Affairs Faculty of Industrial Technology, Buriram Rajabhat University. interview. [In Thai]
- Kednaphoom. S. (2018, January 29). Position Director of Research and Development Institute RajabhatMaha Sarakham University. interview. [In Thai]

- Office of the Higher Education Commission. (2014). **Guide to Quality Assurance in higher Education 2014**. Type 3. Bangkok : Office of the Higher Education Commission. [In Thai]
- Office of the National Education Commission. (2000). **Quality assurance guidelines in educational institutions: To be ready to receive an external assessment Bangkok: PimDee**. [In Thai].
- Phattanasaku. A. (2018, January 28). Position Dean, Faculty of Business Administration and University Accounting Roi Et Rajabhat. interview. [In Thai].

ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันในองค์กรของพนักงานบริษัท เอ.เค.พี.
เทคโนโลยี จำกัด

Factors Affecting Organization Commitment of Staff's A.K.P
Technology Co.,LTD

ตระกูล จิตวัฒนากอร์¹ เกียรติ บุญโย² และฤทธิพล ไชยบุรี³

Trakul Chitwattanakorn¹, Kiat Boonyapho² and Ritthiphol Chaiburee³

Received : November 29, 2018; Revised : April 7, 2019; Accepted : April 15, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพความผูกพันในองค์กรของพนักงานบริษัท เอ.เค.พี. เทคโนโลยี จำกัด และศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันในองค์กรของพนักงานบริษัท เอ.เค.พี. เทคโนโลยี จำกัด ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พนักงานบริษัท เอ.เค.พี. เทคโนโลยี จำกัด รวมจำนวนทั้งสิ้น 108 คน ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำแนกตามอายุการทำงาน พบว่า ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงานอยู่ในช่วง 4-5 ปี สภาพความผูกพันในองค์กรของพนักงานบริษัท เอ.เค.พี. เทคโนโลยี จำกัด โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความผูกพันต่อเพื่อนร่วมงานมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านความผูกพันต่อตำแหน่งงาน และ ด้านความผูกพันต่อองค์กร ตามลำดับ ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันในองค์กรของพนักงานบริษัท เอ.เค.พี. เทคโนโลยี จำกัด พบว่า ด้านความก้าวหน้าในอาชีพ มีระดับสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านลักษณะงานที่รับผิดชอบ ด้านสวัสดิการที่ได้รับและด้านการบริหารงาน ตามลำดับ

คำสำคัญ (Keywords) : ความผูกพัน, พนักงานบริษัท, องค์กร

¹คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ; Faculty of Liberal Arts, North Bangkok University, Thailand; e-mail : trakul.ch@northbkk.ac.th

²คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ; Faculty of Liberal Arts, North Bangkok University, Thailand.

³คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ; Faculty of Liberal Arts, North Bangkok University, Thailand.

Abstract

The purpose of this study was to investigate the organizational commitment of employees of the staff's A.K.P Technology Co.,Ltd, and to study the factors affecting the organizational commitment of the employees of the staff's A.K.P Technology Co.,Ltd. This research was done by 108 employees of staff's A.K.P Technology Co.,Ltd. Statistics used in data analysis are frequency, percentage, mean, standard deviation. The results of the research show that most respondents were female. In terms of working age, most of them had working experience in the last 4-5 years. The organizational commitment of the employees of the staff's A.K.P Technology Co.,Ltd was at a high level. Engagement with colleagues was the highest. Secondary The factors that affect the organizational commitment of the employees of the staff's A.K.P Technology Co.,Ltd is the advancement of the career.Highest level Secondary Responsibilities, welfare and administration.

Keywords : Relationships, Employees, Organization

บทนำ (Introduction)

ในการเติบโตของภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมในปัจจุบันนับว่ามีการเจริญเติบโตอยู่ในเกณฑ์ที่ค่อนข้างดีทำให้ธุรกิจของประเทศไทยเจริญเติบโตได้อย่างมีศักยภาพซึ่งปัจจัยหนึ่งซึ่งส่งผลให้เกิดความแข็งแกร่งของธุรกิจก็คือบุคลากรที่มีคุณภาพและตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน การจะส่งผลให้แรงงานทำงานกับนายจ้างหรือเจ้าของธุรกิจด้วยความจงรักภักดีและทุ่มเทอย่างเต็มที่ส่วนหนึ่งมาจากสวัสดิการที่พนักงานจะได้รับ เพราะเป็นแรงผลักดันที่กระตุ้นพนักงานและเป็นกลไกให้บริษัทดำเนินธุรกิจบรรลุตามเป้าหมายประสบความสำเร็จ พนักงานถือได้ว่าเป็นเบื้องหลังที่ลุยทำงานอย่างหนักเพื่อทำให้ธุรกิจทุกประเภทเติบโต แต่หากจะได้มาด้วยความสำเร็จบริษัทก็ต้องให้ผลตอบแทนพนักงานที่นอกเหนือจากค่าจ้างที่ปัจจุบันนี้เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญและทุกบริษัทจำเป็นต้องมีโดยสวัสดิการที่สำคัญๆที่ควรจะมีเอาไว้ในบริษัท (Job City Co., Ltd., 2014) สวัสดิการที่ดีนอกจากจะดึงดูดให้คนอยากมาร่วมงานกับบริษัทแล้วยังมีส่วนช่วยในการรักษาพนักงานปัจจุบันไว้กับบริษัทและช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อผลผลิตที่ดีขึ้นขององค์กรอีกด้วยเป็นที่แน่นอนว่าแต่ละบริษัทควรจะมีสวัสดิการตามที่กฎหมายกำหนดโดยอาจเสริมด้วยผลประโยชน์และสวัสดิการอื่น ๆ นอกเหนือจากนั้นตามความเหมาะสม อย่างไรก็ตามสิ่งที่พนักงานควรได้รับอย่างน้อยควรครอบคลุมถึงด้านสุขภาพ เวลาส่วนตัว การออม การวางแผนเกษียณ และสวัสดิการด้านอื่น ๆ (Job DB Recruitment (Thailand) Ltd, 2016) การมีระบบสวัสดิการที่ดีจะส่งผลให้แต่ละหน่วยงานมีการแข่งขันกันเพื่อพัฒนาองค์กรให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดแรงงานซึ่งหนึ่งในการพัฒนาองค์กรก็คือการพัฒนาศักยภาพการทำงานของพนักงานในองค์กร เมื่อมองจากแนวคิดของโมเดลการคัดเลือกบุคลากร สมรรถนะสามารถใช้เป็นสิ่งที่วัดเพื่อทำนายผลการ

ปฏิบัติงานหรือเป็นส่วนหนึ่งของผลการปฏิบัติงาน สมรรถนะสามารถนำมาใช้ในการบริหารงานบุคคล โดยกำหนดว่าสมรรถนะเป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่ส่งผลให้บุคคลสร้างผลงานที่โดดเด่นในองค์กร (Office of the Civil Service Commission (OCSC), 2009) นอกจากนี้ในการในการจะพัฒนาให้องค์กรมีความก้าวหน้าและเจริญเติบโตได้นอกจากพนักงานจะมีสมรรถนะในการทำงานหรือความสามารถแล้วยังต้องมีใจรักและผูกพันในองค์กรเพราะเป็นการสร้างแรงจูงใจในการทำงานที่มีประสิทธิภาพ แรงจูงใจ (Motive) เป็นสิ่งที่บุคคลคิดถึงหรือมีความต้องการ ซึ่งแรงจูงใจจะเป็นตัวผลักดันหรือ แรงขับให้บุคคลกระทำพฤติกรรม หรือตัวกำหนดทิศทางหรือทางเลือกในการกระทำพฤติกรรมเพื่อตอบสนองต่อเป้าหมาย หรือหลีกเลี่ยงจากสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ตนไม่พึงปรารถนา เช่น เมื่อบุคคลตั้งเป้าหมายที่ท้าทายจะทำให้เขามีความรับผิดชอบ มีความกระตือรือร้น และมุ่งมั่นที่จะทำงานให้ประสบความสำเร็จ และจะใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับ เพื่อทำงานให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป (Nukul, 2007)

บริษัท เอ.เค.พี. เทคโนโลยี จำกัดเป็นบริษัทที่ผลิตชิ้นส่วนพลาสติก ชิ้นส่วนรถยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ เครื่องใช้ในครัวเรือน เครื่องใช้สำนักงาน ผลิตภัณฑ์พลาสติก อุปกรณ์เครื่องใช้ในอุตสาหกรรม และชิ้นส่วนเฟอร์นิเจอร์ โดยเป็นบริษัทที่มีแนวโน้มการพัฒนาและการเจริญเติบโตที่ดี(A.K.P. Technology Co.,Ltd., 2017) จากความเป็นมาและความสำคัญที่กล่าวมาผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันในองค์กรของพนักงานบริษัท เอ.เค.พี. เทคโนโลยี จำกัดเพื่อหาแนวทางในการส่งผลต่อความผูกพันในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาสภาพความผูกพันในองค์กรของพนักงานบริษัท เอ.เค.พี. เทคโนโลยี จำกัด
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันในองค์กรของพนักงานบริษัท เอ.เค.พี. เทคโนโลยี จำกัด

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพความผูกพันในองค์กรของพนักงานบริษัท เอ.เค.พี. เทคโนโลยี จำกัดและศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันในองค์กรของพนักงานบริษัท เอ.เค.พี. เทคโนโลยี จำกัด โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ โดยมีวิธีดำเนินงานตามลำดับขั้นตอนในรายละเอียดดังนี้

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พนักงานบริษัท เอ.เค.พี. เทคโนโลยี จำกัด จำนวน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ได้การวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันในองค์กรของพนักงานบริษัท เอ.เค.พี. เทคโนโลยี จำกัด แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับเพศและอายุการทำงาน ลักษณะข้อคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันในองค์กรของพนักงานบริษัท เอ.เค.พี. เทคโนโลยี จำกัด ได้แก่ 1) ลักษณะส่วนบุคคล 2) ลักษณะงานที่รับผิดชอบ 3) บรรยากาศในการทำงาน 4) การบริหารงานของบริษัท 5) ความก้าวหน้าในวิชาชีพ ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert Scales) ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และ น้อยที่สุด ตอนที่ 3 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับความผูกพันในองค์กรของพนักงานบริษัท เอ.เค.พี. เทคโนโลยี จำกัด ได้แก่ 1) ความผูกพันต่องานในตำแหน่ง 2) ความผูกพันต่อเพื่อนร่วมงาน 3) ความผูกพันต่อวิชาชีพลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert Scales) ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และ น้อยที่สุด โดยผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการให้คะแนน ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้ 1) ผู้วิจัยทำหนังสือจากคณะศิลปศาสตร์ไปยังบริษัท เอ.เค.พี. เทคโนโลยี จำกัด โดยส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลงานวิจัยพร้อมกับแบบสอบถามที่ลงรหัสเรียบร้อยแล้ว โดยให้เวลาทำแบบสอบถาม 2 สัปดาห์ แล้วผู้วิจัยไปรับคืนมา 2) เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วนทั้งข้อมูลในแบบสอบถามและจำนวนของแบบสอบถาม แล้วนำแบบสอบถามที่ได้มาจัดหมวดหมู่ 3. คีย์ข้อมูลของแบบสอบถาม แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้ 1) ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ในการบรรยายข้อมูล และนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง ได้แก่ ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) 2) ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันในองค์กรของพนักงานบริษัท เอ.เค.พี. เทคโนโลยี จำกัด และสภาพความผูกพันในองค์กรของพนักงานบริษัท เอ.เค.พี. เทคโนโลยี จำกัด วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ในการบรรยายข้อมูล และนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) (Jiraro, 2014) โดยเกณฑ์การแปลผล คือ 4.50 – 5.00 หมายถึง มีความผูกพันในระดับมากที่สุด 3.50 – 4.49 หมายถึง มีความผูกพันในระดับมาก 2.50 – 3.49 หมายถึง มีความผูกพันในระดับปานกลาง 1.50 – 2.49 หมายถึง มีความผูกพันในระดับน้อย 1.00 – 1.49 หมายถึง มีความผูกพันในระดับน้อยที่สุด 3) ข้อมูลที่ได้จากข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติมใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยบรรยายเป็นความเรียง

ผลการวิจัย (Research Results)

การวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันในองค์กรของพนักงานบริษัท เอ.เค.พี. เทคโนโลยี จำกัด ผู้วิจัยได้จัดลำดับการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 55.63 เพศชาย จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 55.63 จำแนกตามอายุการทำงาน พบว่า อายุการทำงานของพนักงานบริษัท เอ.เค.พี. เทคโนโลยี จำกัด โดยรวมอยู่ในช่วง 4-5 ปี

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพความผูกพันในองค์กรของพนักงานบริษัท เอ.เค.พี. เทคโนโลยี จำกัด พบว่า สภาพความผูกพันในองค์กรของพนักงานบริษัท เอ.เค.พี. เทคโนโลยี จำกัด โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.75, \sigma = .73$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความผูกพันต่อเพื่อนร่วมงานมีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.98, \sigma = .87$) รองลงมาได้แก่ ด้านความผูกพันต่อตำแหน่งงานอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.66, \sigma = .74$) และน้อยที่สุด คือ ด้านความผูกพันต่อองค์กร ($\mu = 3.62, \sigma = .74$) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) สภาพความผูกพันในองค์กรของพนักงานบริษัท เอ.เค.พี. เทคโนโลยี จำกัด

สภาพความผูกพันในองค์กรของ พนักงานบริษัท เอ.เค.พี. เทคโนโลยี จำกัด	ระดับ		
	μ	σ	แปลความ
1. ด้านความผูกพันต่อองค์กร	3.62	.74	มาก
2. ด้านความผูกพันต่อเพื่อนร่วมงาน	3.98	.87	มาก
3. ด้านความผูกพันต่อตำแหน่งงาน	3.66	.74	มาก
รวม	3.75	.73	มาก

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันในองค์กรของพนักงานบริษัท เอ.เค.พี. เทคโนโลยี จำกัด พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันในองค์กรของพนักงานบริษัท เอ.เค.พี. เทคโนโลยี จำกัด โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 3.29, \sigma = .74$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความก้าวหน้าในอาชีพ มีระดับสูงสุดอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.60, \sigma = .87$) รองลงมาได้แก่ ด้านลักษณะงานที่รับผิดชอบ อยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 3.45, \sigma = .80$) ด้านสวัสดิการที่ได้รับอยู่ใน

ระดับปานกลาง ($\mu = 3.10$, $\sigma = .74$) และน้อยที่สุดคือ ด้านการบริหารงานอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 3.02$, $\sigma = .86$) ตามลำดับ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันในองค์กรของพนักงานบริษัท เอ.เค.พี. เทคโนโลยี จำกัด โดยภาพรวม

ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันในองค์กรของพนักงานบริษัท เอ.เค.พี. เทคโนโลยี จำกัด โดยภาพรวม	ระดับ		
	μ	σ	แปลความ
1. ด้านลักษณะงานที่รับผิดชอบ	3.45	.80	ปานกลาง
2. ด้านสวัสดิการที่ได้รับ	3.10	.74	ปานกลาง
3. ด้านการบริหารงาน	3.02	.86	ปานกลาง
4. ด้านความก้าวหน้าในอาชีพ	3.60	.87	มาก
รวม	3.29	.74	ปานกลาง

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ จากผลการวิจัยพนักงานมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อสร้างความผูกพันในองค์กรของพนักงานบริษัท เอ.เค.พี. เทคโนโลยี จำกัด ดังนี้ 1) ควรมีการเพิ่มสวัสดิการให้กับพนักงาน เช่น เงินพิเศษค่าทำงานเป็นช่วงเวลาต่าง ๆ 2) ควรมีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาเพื่อเป็นการระดมความคิดในการพัฒนาองค์กร 3.ควรสนับสนุนให้บุคลากรทุกคนมีความรู้เพิ่มขึ้นและร่วมมือกันในการพัฒนาองค์กรให้พัฒนาต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากสภาพความผูกพันในองค์กรของพนักงานบริษัท เอ.เค.พี. เทคโนโลยี จำกัด โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความผูกพันต่อเพื่อนร่วมงานมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านความผูกพันต่อตำแหน่งงาน และ ด้านความผูกพันต่อองค์กร ตามลำดับ ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันในองค์กรของพนักงานบริษัท เอ.เค.พี. เทคโนโลยี จำกัด พบว่า ด้านความก้าวหน้าในอาชีพ มีระดับสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านลักษณะงานที่รับผิดชอบ ด้านสวัสดิการที่ได้รับ และด้านการบริหารงาน ตามลำดับซึ่งสอดคล้องกับ Bhuttbal (2012) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยจูงใจกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ปัจจัยจูงใจในการทำงาน ของพนักงานสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามรายด้าน พบว่า ด้านการเจริญเติบโตในการทำงานมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้าน

ความก้าวหน้าในการทำงาน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านความรับผิดชอบในงาน และสอดคล้องกับ Atsawat & Yooyen (2012) ศึกษาแรงจูงใจและความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างบุคลากรฯ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุมากกว่า 29 ปีขึ้นไป -39 ปี มีระดับการศึกษาปริญญาตรี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยแรงจูงใจในการทำงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับ คือ ด้านความสำเร็จในการทำงาน ด้านตำแหน่งงาน ด้านลักษณะของงาน ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ ด้านหัวหน้างาน ด้านความรับผิดชอบ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ด้านความก้าวหน้าในการทำงาน ด้านนโยบายและการบริหารงานขององค์กร ด้านความมั่นคงในการทำงาน ด้านสภาพการทำงาน และด้านค่าตอบแทน และสวัสดิการ และบุคลากรฯ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความผูกพันต่อองค์กร โดยรวมอยู่ในระดับมาก นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับ Ruksachay (2011) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรกรณีศึกษาบริษัทกรุงเทพประกันภัยจำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัทกรุงเทพประกันภัยจำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ พนักงานบริษัทกรุงเทพประกันภัยจำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่ ตัวอย่างในกลุ่มได้จากการสุ่มอย่างง่าย จำนวน 277 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การวิเคราะห์ Independent t-test วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ANOVA และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน โดยกำหนดความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการวิจัย พบว่า มีความพึงพอใจต่อความผูกพันต่อองค์กรในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง จากผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กร ได้แก่ ความคาดหวังในโอกาสก้าวหน้าประกอบด้วย หน่วยงานมีการสนับสนุนพนักงานในการได้รับตำแหน่งที่สูงขึ้นมีความรู้สึกต่อโอกาสความก้าวหน้าจากการทำงานและมีโอกาสที่ได้เลื่อนตำแหน่งที่สูงในการทำงานมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรอย่างมีนัยสำคัญและสอดคล้องกับ Nathong (2013) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานธนาคารออมสินภาค 5 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันในองค์กรของพนักงานธนาคารออมสินภาค 5 2) ศึกษาระดับความผูกพันองค์กรของพนักงานธนาคารออมสินภาค 5 โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 279 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม สถิติใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความแปรปรวนทางเดียว one way ANOVA สถิติพรรณนาและการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานธนาคารออมสินภาค 5 มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยที่ปัจจัยที่มีความผูกพันต่อองค์กรเรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานอยู่ในระดับมาก ความน่าเชื่อถือและชื่อเสียงขององค์กรอยู่ในหน้กมากความรู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญต่อองค์กรอยู่ในระดับปานกลางและความรู้สึกว่าองค์กรเป็นที่พึ่งพาได้อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรมีการพัฒนาเพิ่มสวัสดิการบางอย่างให้กับพนักงาน เช่น เงินพิเศษ อาหารกลางวันหรือการบริการรถรับส่ง

1.2 ควรมีการระดมความคิดเห็นหรือรับฟังความคิดเห็นจากผู้บังคับบัญชาส่วนกลาง ผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นองค์ประกอบในการวางแผนนโยบายพัฒนาองค์กร

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาหารูปแบบการพัฒนาบุคลากรในองค์กรเพื่อให้เกิดแนวทางในการกำหนดนโยบายหรือแนวทางในการปฏิบัติในการนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

2.2 ควรศึกษาความต้องการของพนักงานในด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาองค์กรต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

ญาศิณี อัครเศียรและฉัตรปารี อยู่เย็น. (2555). แรงจูงใจและความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

ธนรัฐ นาทอง. (2556). ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานธนาคารออมสินภาค 5. การค้นคว้าอิสระหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นันทิกานต์ บุตรบาล. (2555). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยจูงใจกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. ภาคนิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

บริษัท เอ.เค.พี. เทคโนโลยี จำกัด. (2560). “mishino group”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://mishino.net/contact/> . สืบค้น 18 กันยายน 2560.

บริษัท จ๊อบซิตี จำกัด. (2557). “สวัสดิการพนักงานที่ควรมีและตัวพนักงานก็ควรรู้”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.jobcity.co.th/article/134/>. สืบค้น 18 กันยายน 2560.

บริษัท จัดหางาน จ๊อบส์ ดีพี (ประเทศไทย) จำกัด. (2559). “สวัสดิการและผลประโยชน์ดี ๆ ที่พนักงานควรได้รับ”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://th.jobsdb.com/th-th/articles/>. สืบค้น 18 กันยายน 2560.

พงศ์เทพ จิระโร. (2557). หลักการวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4. ม.ป.ท.

พิริยะ อนุกุล. (2550). “สมรรถนะ : Competency”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<https://www.gotoknow.org/posts/59979>. สืบค้น 18 กันยายน 2560.

แสงเดือน รักษาใจ. (2554). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรกรณีศึกษาบริษัทกรุงเทพประกันภัยจำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่. การศึกษาเฉพาะบุคคลหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน(สำนักงาน ก.พ.). (2552). **คู่มือสมรรถนะหลัก:คำอธิบายและตัวอย่างพฤติกรรมบ่งชี้**. กรุงเทพฯ : บริษัท พี.เอ.ลีฟวิ่ง จำกัด.

Translated Thai References

- A.K.P. Technology Co.,Ltd. (2017). “ mishino group” [Online] . Available : <http://mishino.net/contact/>. 18 September 2017. [In Thai]
- Atsawat, Y. & Yooyen, C. (2012). **Motivation And Commitment Of Staff In Rajamangala University Of Technology Thanyaburi**. Bangkok : National Research Council of Thailand. [In Thai]
- Bhuttbal, N. (2012) . **The Relationship Between Motivation Factors and Organizational Commitment of Supporting Staffs at Valaya Alongkron Rajabhat University Under The Royal Patronage**. A Term Paper Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree Master of Business Administration, Valaya Alongkron Rajabhat University Under The Royal Patronage. [In Thai]
- Job City Co., Ltd. (2014). “Employee welfare that should have and the staff should Know”. [Online] . Available : <http://www.jobcity.co.th/article/134/>. 18 September 2017. [In Thai]
- Job DB Recruitment (Thailand) Ltd. (2016). “Welfare and benefits that employees should receive”. [Online]. Available : <https://th.jobsdb.com/th-th/articles/>. 18 September 2017. [In Thai]
- Jiraro, P. (2014). **Principles of educational research**. 4th. N.p. [In Thai]
- Nathong, T. (2013). **Factors Affecting the Organizational Commitment of The Personnel in Government Savings Bank Regional 5**. An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree Master of Arts Program in Public and Private Management Graduate School, Silpakorn University. [In Thai]
- Nukul, P. (2007). “Competency”. [Online]. Available : <https://www.gotoknow.org/posts/59979>. 18 September 2017. [In Thai]
- Office of the Civil Service Commission (OCSC). (2009). **Core Competency Handbook : Description and example of indicative behavior**. Bangkok : P.A. Living Company Limited. [In Thai]

Ruksachay, S. (2011). **Factors Related to Organizational Commitment : A Case Studies of Bangkok Insurance Public Company Limited**. Individual education Master of Business Administration Program, Bangkok University. [In Thai]

การศึกษาความสำเร็จในการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี
กรณีศึกษา อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น
A Study On The Succeeding in Operating of The Women's
Roles Development Fund: The Case Study of Chonnabot
District, Khon Kaen Province

วงศ์นภา นามวงศ์¹ และศิวัช ศรีโกคางกุล²
Wongmapa Namwong¹ and Siwach Sripokangkul²

Received : October 26, 2018; Revised : March 3, 2019; Accepted : April 15, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

การศึกษาความสำเร็จในการดำเนินของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กรณีศึกษา อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความสำเร็จในการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี 2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาบทบาทสตรี และ 3) ศึกษาแนวทางในการพัฒนาบทบาทสตรี เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์ร่วมกับการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ประธานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบล 8 คน สมาชิกกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี 4 คน กรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีระดับจังหวัด 1 คน และเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาชุมชน 1 คน รวม 14 คน ผลการศึกษา พบว่า กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีมีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับและเสริมศักยภาพสตรีในทุกมิติ เพื่อพัฒนาและขยายศักยภาพบทบาทสตรี โดยการให้กู้ยืมเงินดอกเบี้ยต่ำ การดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในโครงการส่งเสริมอาชีพทอผ้าไหม พบว่า สมาชิกในตำบลชนบท ขอรับการสนับสนุนจากกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดขอนแก่น โดยนำเงินกู้ยืมที่ได้รับมาใช้ในการซื้ออุปกรณ์และวัตถุดิบร่วมกับเงินทุนของตนเอง รวมถึงเป็นเงินหมุนเวียน ช่วยให้ดำเนินการต่อไปได้ ความสำเร็จในการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีภายใต้การเป็นสมาชิกของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี พบว่า สมาชิกกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีประสบความสำเร็จในการดำเนินงานและการประกอบอาชีพ เนื่องจากสมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น สามารถส่งเงินที่กู้ยืมได้ตามระยะเวลาที่กำหนด พึ่งพาตนเองและเลี้ยงดูครอบครัวได้ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาตนเองให้เป็นที่ยอมรับของชุมชนได้ ปัญหา

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น; Master Degree Student in Depart of Local Administration, College of Local Administration, Khon Kaen University, Thailand; e-mail : siwach1980@hotmail.com

² วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น, Government, College of Administration, Khon Kaen University, Thailand.

และอุปสรรคในการพัฒนาบทบาทสตรีของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี คือ การชำระคืนเงินกู้ ชำระเงินล่าช้า แนวทางในการพัฒนาบทบาทสตรี ได้แก่ 1) เจ้าหน้าที่ของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในระดับอำเภอ ให้ความสำคัญในการตรวจสอบประวัติสมาชิกอย่างละเอียด อันจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการโครงการ 2) ประธานแต่ละตำบลช่วยขับเคลื่อนโครงการ ช่วยเหลือให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาได้โดยตรงต่อกลุ่มต่าง ๆ ได้ และ 3) สมาชิกทุกรายต้องส่งเงิน ให้ตรงตามกำหนดทุกงวด

คำสำคัญ (Keywords) : ความสำเร็จในการดำเนินงาน, กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี, อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น

Abstract

A study of the succeeding in operating of the Women's Roles Development Fund: A case study of Chonnabot District, Khon Kaen Province has performed for the objectives are: 1) The Succeeding of the operation of the Women's Roles Development Fund, 2) Problems and obstructions of Women's roles development and 3) the appropriate guidelines for Women's roles development. The Qualitative Methodology has been used for the study. Qualitative data were collected through interviewing and including analyzing recorded data. Fourteen interviewees were randomly drawn from the Fund. They are 8 of Chairman's, 4 of members, 1 of committee the Fund and a provincial officer of the Community Development Department. The results of this study were found. The targets of the Fund to promote women's role in all segments and empower for their occupation by providing low interest loans for members to handle their work. The low interest loans are provided to member who submitted a project to the Khon Kaen Provincial Committee with accepted by the committee. A Fund member's in Chonnabot district had presented their Silk Weaving Program to the Provincial Committee. The program has been approved under the Silk Weaving Promotion Program and provided fund for program operations. They spent the loan for raw material or weaving tools or circulation capital. The loans provided succeed and continue in their jobs. According to the succeeding of the Fund in the aspects of memberships, their income gained more from primary careers. They can make payment back to the loan on a specified period and affected to the self-reliance. The ultimate target then can look after their family and better acceptable form community. For the main problem and obstructer of managing the Fund is lacking of payment back to the loan for many projects. On the encouraging the Fund can be divided into 3 aspects as follow. 1) The district officers

must carefully review of each member background for better benefit of programs.

2) The chairman have to monitoring each loan projects with a good instructive guide to member and 3) members must pay back to the Fund regularly.

Keywords : Succeeding in Operating, The Women's Roles Development Fund, Chonnabot District Khon Kaen Province

บทนำ (Introduction)

ในสมัยรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ได้เล็งเห็นความสำคัญของบทบาทสตรี จึงจัดตั้งนโยบายเพื่อพัฒนาบทบาทสตรีให้มีศักยภาพ โดยกำหนดให้ “กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี” เป็นวาระเร่งด่วนที่จะดำเนินการในปี 2555 ขึ้น เพื่อให้การพัฒนาสตรีดำเนินการไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนที่มีดอกเบี้ยต่ำหรือปลอดดอกเบี้ยในการให้สตรีผู้ยากไร้ในชุมชนต่าง ๆ ได้พัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ต่อตนเองและครอบครัว ภายใต้วิสัยทัศน์ “สร้างสรรค์พลังสตรี ให้เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ” มีวัตถุประสงค์สำคัญ มี 4 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนดอกเบี้ยต่ำหรือปลอดดอกเบี้ยสำหรับการลงทุนในชุมชน 2) เป็นแหล่งเงินทุนสำหรับพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายสตรีในการเฝ้าระวังและดูแลปัญหาสตรี 3) เป็นแหล่งเงินทุนสำหรับการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาสตรี และ 4) เป็นแหล่งเงินเพื่อการสนับสนุนโครงการอื่น ๆ ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาสตรี เป็นแหล่งที่จะเสริมในส่วนขององค์กรอื่น ๆ ที่มีอยู่และมีส่วนในการเสริมสร้างต่อยอดของสตรีในทุก ๆ มิติ และทุก ๆ สาขาอาชีพ (Office of National Thai Women Empowerment Funds Committee, The Secretariat of the Prime Minister, 2012) การรวมกลุ่มของสตรีในชุมชนภายใต้การเป็นสมาชิกของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ถือว่าเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการพัฒนาท้องถิ่นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างรายได้ นำทรัพยากร ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่นมาสร้างให้มีความโดดเด่น โดยการพัฒนาต่อยอดให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่า มีมูลค่าเพิ่มและเป็นที่ต้องการ ซึ่งกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี จึงได้จัดสรรเงินกองทุนเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) เงินทุนหมุนเวียน 2) เงินทุนอุดหนุน โดยเงินทุนหมุนเวียน เป็นเงินให้สมาชิกกู้ยืม ในการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ คิดอัตรา ส่วนเงินอุดหนุน เป็นเงินสนับสนุนกิจกรรมการสร้างความรู้ พัฒนาภาวะผู้นำ และแก้ไขปัญหาของสตรี โดยไม่ต้องส่งคืนกองทุน เน้นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์กับสมาชิก ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี เพิ่มโอกาสทางด้านเศรษฐกิจ การบริหารและการตัดสินใจในด้านต่าง ๆ ได้ ภายใต้กรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาสตรีตามแผนพัฒนาบทบาทสตรี

สตรีในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น ก่อนจะมีการรวมกลุ่มนั้น ประชาชนส่วนใหญ่ไปทำงานที่กรุงเทพมหานครเพื่อหารายได้หรือรับจ้างเพื่อหาอาชีพเสริม ส่วนสตรีที่อาศัยอยู่ในอำเภอได้มีการนำทรัพยากรท้องถิ่นมาแปรรูปใช้เพียงในบ้านเรือน แต่ไม่ได้แปรรูปเพื่อการจำหน่าย เช่น การทำปลาร้าบอง การทอผ้าไหม เป็นต้น ต่อมาเมื่อมีนโยบายของรัฐบาลเพื่อยกระดับศักยภาพของสตรีในระดับรากหญ้า กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจึงได้ดำเนินการจัดเวทีสัญจรในระดับท้องถิ่นให้

สมาชิกกลุ่มเข้าใจและทราบถึงนโยบาย วัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินงานของกองทุนมากยิ่งขึ้น การจัดกิจกรรมให้สตรีในชุมชนมีบทบาทในการมีส่วนร่วมเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ เปิดโอกาสให้เสนอความเห็น/ข้อเสนอแนะ เปิดรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกที่มีต่อการดำเนินงาน/โครงการต่าง ๆ คำนึงถึงความเป็นไปได้ในการนำทรัพยากรภายในชุมชนมาพัฒนาและแปรรูปเพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มแก่ชุมชน เพื่อเสนอโครงการขออนุมัติเงินทุนสนับสนุนในการสร้างโอกาส สร้างรายได้แก่สตรีในชุมชน การเป็นสมาชิกกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ส่งเสริมให้สตรีได้ช่วยกันคิด วิเคราะห์ และแสดงศักยภาพที่มีอยู่ การเลือกสรรทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างสรรค์ให้มีคุณค่า เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ตนเองและชุมชน ทั้งในระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด ทั้งนี้สมาชิกกลุ่มได้ทราบถึงการบริหารจัดการทั้งด้านการทำงานเป็นกลุ่ม การเงิน การตลาด การจัดสรรงบประมาณ เกิดเป็นชุมชนตัวอย่างและเป็นที่ยอมรับจากชุมชนใกล้เคียง ส่งผลให้ประสบผลสำเร็จ สามารถจัดระบบเงินหมุนเวียนได้ดีและชำระเงินคืนให้แก่กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีได้ตามกำหนด

ดังนั้นจากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่ากลุ่มสตรีในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น มีการดำเนินงานในการสร้างอาชีพให้กับสตรีในชุมชน นำองค์ความรู้ที่มีมาถ่ายทอดสอนซึ่งกันและกัน นำสิ่งที่ได้รับมาปรับใช้กับสถานการณ์ โดยการจะประสบความสำเร็จได้นั้นจะต้องคำนึงถึงความสำคัญหลายประการ จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัญหาและอุปสรรค ความต้องการ และแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของสตรีในอำเภอชนบท ว่ามีแนวทางใดบ้างที่จะช่วยให้การดำเนินงานของโครงการบรรลุวัตถุประสงค์ประสบความสำเร็จ สร้างความเป็นผู้นำแก่ตนเอง รับผิดชอบหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างสุดความสามารถ รับมือและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี นำมาซึ่งการเป็นตัวอย่างที่ดีแก่สมาชิกในชุมชนอื่น ๆ หรือกลุ่มสตรีที่ต้องการจะเข้าร่วมกู้ยืมเงินกับกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ให้โครงการสัมฤทธิ์ผลตามที่ต้องการ และนำมาซึ่งการมองเห็นคุณค่าของสตรีและนำมาพัฒนาอย่างเป็นระบบให้มีการนำมาใช้อย่างสร้างสรรค์และมีประโยชน์ต่อประเทศชาติ สร้างสังคมสู่ความเสมอภาคและมีสันติสุข

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มสตรีภายใต้การเป็นสมาชิกของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาบทบาทสตรีของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาบทบาทสตรีในการสร้างงาน สร้างอาชีพให้ประสบความสำเร็จ

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยเลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้เครื่องมือสำหรับการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล (Key Informants) จากการสัมภาษณ์ (Interview) เป็นหลัก ประกอบกับวิธีการการศึกษาและ

วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Document Research) และวิธีการการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Document Research) อย่างไม่มีส่วนร่วม

สำหรับหน่วยการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) คือ กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี อำเภอชนบท และกลุ่มเป้าหมายในการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อตอบโจทย์การวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ประธานกองทุนฯ คณะทำงาน รวมถึงสมาชิกกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี อำเภอชนบท ทั้ง 8 ตำบล เป็นหลัก โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่มการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง เจาะจง (Purposive Sampling)

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมกับการเก็บข้อมูล โดยหลังจากเก็บข้อมูลได้ในแต่ละครั้ง ผู้วิจัยจะนำมาบันทึกอย่างละเอียด เรียบเรียงและเชื่อมโยงข้อมูลจากการสังเกตเข้าด้วยกัน นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา โดยมีการจัดประเภทข้อมูลอย่างเป็นระบบสรุปและนำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนา

ผลการวิจัย (Research Results)

จากผลการศึกษาความสำเร็จในการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กรณีศึกษาอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น สรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มสตรีภายใต้การเป็นสมาชิกของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี

1) การดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี

กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีเป็นนโยบายที่มีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับและเสริมศักยภาพสตรีในทุกมิติ เพื่อพัฒนาและขยายศักยภาพบทบาทสตรี โดยรัฐบาลได้ใช้อำนาจในการจัดสรรและแบ่งปันทรัพยากรที่มีคุณค่าในสังคม ซึ่งในที่นี้ก็คือ เงินงบประมาณของกองทุน ให้กับกลุ่มสตรีที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกองทุนนี้นำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น โดยวัตถุประสงค์ของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี มีดังนี้ 1) เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนดอกเบี้ยต่ำหรือปลอดดอกเบี้ย ในการสร้างโอกาสให้สตรีเข้าถึงแหล่งเงินทุน สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ 2) เป็นแหล่งเงินทุนเพื่อการส่งเสริมบทบาทและพัฒนาศักยภาพสตรีและเครือข่ายสตรี 3) เป็นแหล่งเงินทุนเพื่อการส่งเสริม สนับสนุนการจัดกิจกรรมหรือโครงการในการพัฒนาบทบาทสตรี 4) เป็นแหล่งเงินทุนเพื่อการสนับสนุนโครงการอื่น ๆ ที่เป็นการแก้ไขปัญหาและพัฒนาสตรีตามที่คณะกรรมการพิจารณาเห็นสมควร

สมาชิกกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีต้องสตรีที่มีสัญชาติไทย อายุ 15 ปีขึ้นไป มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านหรืออาศัยอยู่ในหมู่บ้านหรือชุมชนนั้น ไม่น้อยกว่า 6 เดือน และกรณีเป็นกลุ่มหรือองค์กรสตรีที่ดำเนินงานในการดูแลหรือช่วยเหลือสตรี ต้องมีสำนักงานอยู่ในหมู่บ้านหรือชุมชนหรือในจังหวัดที่จดทะเบียนเป็นสมาชิก สมาชิกของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ใช้เงินกองทุนในด้านการส่งเสริมอาชีพโดยในแต่ละพื้นที่อาจจะมีข้อตกลงที่แตกต่างกันได้ แต่ต้องชำระคืนพร้อมดอกเบี้ยภายในระยะเวลาที่กำหนด และด้านสังคมจะเป็นการให้เปล่ากับสตรีที่กำลังประสบปัญหา

โดยขึ้นอยู่กับคณะกรรมการสตรีที่จะเป็นผู้พิจารณา ซึ่งในแต่ละพื้นที่แตกต่างกันไป ซึ่งในทางปฏิบัติวิธีการใช้สิทธิดังกล่าวนี้จากกองทุนฯ กลุ่มสตรีตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป จะต้องร่วมกันดำเนินการเสนอโครงการให้กับคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีเป็นผู้พิจารณา

2) การดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในโครงการส่งเสริมอาชีพทอผ้าไหม

การศึกษาการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในโครงการส่งเสริมอาชีพทอผ้าไหม อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาใน 4 ตำบล ดังนี้

(1) การดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในโครงการส่งเสริมอาชีพทอผ้าไหม ตำบลชนบท พบว่า ตำบลชนบท ได้ดำเนินการเสนอโครงการขอรับการสนับสนุนจากกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดขอนแก่น ภายใต้โครงการส่งเสริมอาชีพทอผ้าไหม ซึ่งมีสมาชิก จำนวน 30 คน โดยทำการกู้ยืมเงินประเภทเงินทุนหมุนเวียน ในปี 2559 จำนวน 15,000 บาท เพื่อใช้เป็นเงินทุนในการซื้ออุปกรณ์ วัตถุดิบในการผลิตผ้าไหม เงื่อนไขในการชำระคืนเงินกู้ ให้สมาชิกผ่อนชำระเงินคืน ทุก 6 เดือน โดย 1 ปี จะชำระเงินคืน 2 ครั้ง โดยเมื่อครบ 6 เดือนแรก ต้องชำระเงินคืน 2,500 บาท และเมื่อครบ 6 เดือนหลัง ต้องชำระเงินคืน 2,500 บาท รวมเป็น 5,000 บาท จากทุนสนับสนุนของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ช่วยให้โครงการส่งเสริมอาชีพทอผ้าไหม ตำบลชนบท ช่วยให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มมากขึ้น คาดว่า ในปี 2561 จะไม่ขอรับเงินทุนกู้ยืมจากกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี เนื่องจากมีรายได้และผลกำไรเพิ่มมากขึ้น ทำให้มีทุนเพียงพอสำหรับการซื้อวัตถุดิบและการผลิต จึงไม่ต้องกู้ยืมเงินอีก

(2) การดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในโครงการส่งเสริมอาชีพทอผ้าไหม ตำบลศรีบุญเรือง พบว่า ตำบลศรีบุญเรือง ได้ดำเนินการเสนอโครงการขอรับการสนับสนุนจากกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดขอนแก่น จำนวน 5 โครงการ โดยมี 5 หมู่บ้านได้รับการสนับสนุนโครงการส่งเสริมอาชีพทอผ้าไหม โครงการละ 100,000 บาท ในการนำเสนอโครงการแต่ละหมู่บ้านจะเขียนโครงการตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการกู้เงิน จากนั้นตัวแทนของแต่ละหมู่บ้านจะมาร่วมประชุมเพื่อพิจารณา กลั่นกรอง และร่วมกันพิจารณาความเป็นไปได้ในการส่งเงินคืนของโครงการ ว่าเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด อัตราการคืนเงินกู้เป็นอย่างไร สมาชิกสามารถชำระเงินคืนได้หรือไม่ เนื่องจากภายใน 6 เดือน จะต้องชำระเงินคืนทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ต่อมาในปี 2560 มีการเปลี่ยนแนวทางการให้กู้เงิน ที่ผ่านมากำหนดให้มีการส่งเงินคืนภายในกำหนด 2 ปี โดยให้คืนเงินกู้ปีละ 1 ครั้ง แต่ตอนนี้กำหนดให้ส่งเงินคืนทุก 6 เดือน ดังนั้น ระยะเวลา 2 ปี จะต้องส่งเงินคืน 4 ครั้ง

(3) การดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในโครงการส่งเสริมอาชีพทอผ้าไหม ตำบลห้วยแก พบว่า ตำบลห้วยแก ได้ดำเนินการเสนอโครงการขอรับการสนับสนุนจากกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดขอนแก่น โดยตำบลห้วยแกได้รับเงินทุนกู้ยืมสนับสนุนจากกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีรวม 500,000 บาท จึงมีการอนุมัติให้โครงการส่งเสริมอาชีพทอผ้าไหมได้รับเงินสนับสนุนโครงการละ 100,000 บาท ในปี 2560 มีการของบประมาณสนับสนุน เพื่อต่อยอดโครงการเดิม เนื่องจากงบประมาณที่ได้รับไม่เพียงพอต่อการดำเนินโครงการส่งเสริมอาชีพ เนื่องจาก

งบประมาณที่ได้รับมีจำนวนไม่มาก แต่สมาชิกสามารถนำเงินที่ได้รับมาเป็นทุนในการซื้ออุปกรณ์ และวัตถุดิบร่วมกับเงินทุนของตนเอง ช่วยให้สามารถดำเนินการต่อได้ และสามารถขอรับทุนสนับสนุนในปีต่อมาได้ เพื่อพัฒนาต่อยอดโครงการ ส่งผลให้สมาชิกสามารถสร้างรายได้ นอกเหนือจากอาชีพหลัก คือ การทำนา และมีรายได้จากการส่งเสริมอาชีพทอผ้าไหม

(4) การดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในโครงการส่งเสริมอาชีพทอผ้าไหม ตำบลกุดเพียขอม พบว่า ตำบลกุดเพียขอม ได้ดำเนินการเสนอโครงการขอรับการสนับสนุนจากกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดขอนแก่น ภายใต้โครงการส่งเสริมอาชีพ โดยใน ปี 2559 ได้รับเงินทุนกู้ยืมเงินจำนวน 400,000 บาท เมื่อได้รับเงินสนับสนุนมาได้ทำการแบ่งให้แก่สมาชิก ในแต่ละกลุ่ม เพื่อใช้เป็นเงินทุนในการซื้ออุปกรณ์ วัตถุดิบในการผลิตผ้าไหม โครงการทอผ้าไหมซึ่งมีหลายกลุ่ม จะได้รับงบประมาณ กลุ่มละ 50,000 บาท และ 100,000 บาท ดังนั้น ทุกกลุ่มจึงได้รับงบประมาณสนับสนุนน้อยกว่าที่ขอไป เงื่อนไขในการชำระคืนเงินกู้ ให้สมาชิกผ่อนชำระคืนเงินปีละ 1 ครั้ง โดยในปีที่ 2 จะให้ชำระคืนเงินต้นทั้งหมดพร้อมดอกเบี้ย ซึ่งดอกเบี้ยจะคิดในอัตราร้อยละ 3 ต่อปี ปี 2560 จะดำเนินการกู้เงินเพิ่ม เนื่องจากมีสมาชิกจำนวนมาก อีกทั้งเงินสนับสนุนที่ได้รับในปี 2559 ไม่เพียงพอต่อการสนับสนุนโครงการ จากการดำเนินโครงการ พบว่า สมาชิกในกลุ่มมีความเข้าใจในเงื่อนไขของโครงการ มีความเข้าใจกฎระเบียบ และมีการปฏิบัติตามกฎเป็นอย่างดี โดยเงินทุนที่ได้รับได้นำไปซื้อวัตถุดิบในการผลิต ส่งผลให้การดำเนินงานของโครงการเป็นไปด้วยดีและประสบผลสำเร็จ การได้รับทุนสนับสนุนโครงการส่งเสริมอาชีพจากกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีช่วยให้สมาชิกโครงการส่งเสริมอาชีพแต่ละกลุ่มสามารถดำเนินการผลิตได้อย่างต่อเนื่อง สมาชิกสร้างรายได้เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้คุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในตำบลกุดเพียขอมดีขึ้น

3) การช่วยเหลือสนับสนุนจากกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในโครงการส่งเสริมอาชีพอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น

การช่วยเหลือสนับสนุนจากกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในโครงการส่งเสริมอาชีพอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น เพื่อให้สมาชิกกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีที่ประสงค์จะขอรับการสนับสนุนเงินทุนกู้ยืม เพื่อเป็นหมุนเวียน ให้สามารถจัดทำเอกสารประกอบการยื่นขอกู้ได้ถูกต้อง และสอดคล้องตามระเบียบ หลักเกณฑ์ ที่กำหนด ให้สามารถนำเสนอต่อคณะกรรมการกลั่นกรอง และติดตามการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีระดับอำเภอ และระดับจังหวัด ให้ได้รับการพิจารณาอย่างรวดเร็ว เพื่อสร้างโอกาสให้เข้าถึงแหล่งเงินทุนสำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ สำนักงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ได้จัดทำแนวทางการส่งเสริมการกู้ยืมเงินทุนหมุนเวียนที่มีประสิทธิภาพสำหรับสมาชิก ให้กับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน เพื่อเผยแพร่ให้สมาชิกได้มีความเข้าใจและสามารถจัดทำเอกสาร เพื่อยื่นขอรับการสนับสนุนเงินทุนหมุนเวียน (เงินกู้) ได้ถูกต้อง และสอดคล้องตามระเบียบ หลักเกณฑ์ที่สำนักงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีกำหนด

การช่วยเหลือของพัฒนาชุมชนอำเภอชนบทจะเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี รวมถึงการจัดประชุมชี้แจงเกี่ยวกับนโยบาย เงื่อนไข กฎระเบียบและข้อกำหนด

ต่าง ๆ ในการรับทุน และยังให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำในการเขียนโครงการ การตรวจสอบเอกสารเบื้องต้น เพื่ออำนวยความสะดวกในการจัดทำโครงการ และทำหน้าที่ประสานงานในส่วนต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในอำเภอชนบท มีการขับเคลื่อนต่อเนื่องอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังให้คำแนะนำเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพ เพื่อให้สมาชิกได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพดี และสามารถได้รับการคัดเลือกเป็นสินค้า OTOP ส่งผลให้สมาชิกที่ได้รับเงินทุนสนับสนุนโครงการส่งเสริมอาชีพทุกโครงการจากกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีให้ก่อเกิดรายได้ที่มั่นคง สามารถช่วยเหลือครอบครัวได้ จากรายได้ที่เพิ่มมากขึ้นจะช่วยพัฒนาชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชนในเขตอำเภอชนบทให้อยู่ดี กินดี มีความสุข และไม่มีหนี้สินในอนาคตต่อไป

4) ความสำเร็จในการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในโครงการส่งเสริมอาชีพทอผ้าไหม

ความสำเร็จในการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีภายใต้การเป็นสมาชิกของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี พบว่า สมาชิกกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีประสบความสำเร็จในการดำเนินงานและการประกอบอาชีพ อันเนื่องมาจาก คณะกรรมการกองทุนฯ ผู้ทรงคุณวุฒิ และสมาชิกกองทุนฯ มีความรู้ความเข้าใจในเงื่อนไขและระเบียบกองทุนฯ เจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากกรมพัฒนาชุมชนที่มีความใกล้ชิดกับสมาชิกในอำเภอได้ตระหนักถึงความในทุกข์ ด้านโดยได้จัดให้มีการอบรม ชี้แจง เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี การตรวจสอบการทำงานและเอกสารสำคัญ ประธานและคณะกรรมการในทุกระดับของแต่ละตำบลได้คัดกรองเอกสารและร่วมกันพิจารณาโครงการ รวมถึง สมาชิกของแต่ละกลุ่มเป็นรายบุคคล อย่างถี่ถ้วน ว่ามีความเป็นไปได้ในการส่งเงินคืนมากน้อยเพียงใดและโครงการมีความเหมาะสมหรือไม่ อีกทั้งคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องได้ติดตามประเมินผล ประชุมหารือภายในตำบล เพื่อประเมินการดำเนินงานแต่ละโครงการให้ทราบถึงการนำเงินกองทุนไปใช้ประโยชน์ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ขอยืมไป พร้อมรายงานผลการดำเนินงานให้อำเภอ ด้วยความรับผิดชอบและความร่วมมือกันระหว่างเจ้าหน้าที่และสมาชิก เมื่อพบปัญหาในการดำเนินงาน เจ้าหน้าที่จะจัดให้มีการปรึกษา กับประธานในทุก ๆ ตำบล เพื่อหารือถึงแนวทางแก้ไข และลงพื้นที่เพื่อเจรจาต่อรอง กับสมาชิก เพื่อจะให้การขับเคลื่อนโครงการของกลุ่มนั้น ๆ เป็นไปด้วยดี ด้วยความสามัคคีและร่วมมือกันของทุกฝ่ายทำให้กลุ่มสตรีในอำเภอชนบท ทั้ง 8 ตำบล พบว่า ประสบความสำเร็จ เนื่องจากสมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นจากอาชีพหลัก สามารถส่งเงินที่กู้ยืมได้ตามระยะเวลาที่กำหนด พึ่งพาตนเองและเลี้ยงดูครอบครัวได้ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาตนเองให้เป็นที่ยอมรับของชุมชนได้

2. ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาบทบาทสตรีของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี

จากการดำเนินงานที่ผ่านมาของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในอำเภอชนบท พบว่า การดำเนินงานที่ผ่านมาของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในอำเภอชนบท จะเห็นได้ว่า สตรีที่เป็นสมาชิกของกองทุน ผู้ซึ่งมีความรู้ความเข้าใจในขั้นตอน กฎระเบียบ เงื่อนไข ของกองทุนฯ นั้น ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกที่อยู่ในตำแหน่ง ประธานของกลุ่ม หรือ หัวหน้าเจ้าหน้าที่ และเจ้าหน้าที่ ที่มีส่วน

เกี่ยวข้องของกองทุนฯ ส่วนสมาชิกสตรีรายอื่น ๆ หรือสมาชิกรายใหม่ จะรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกองทุนฯ โดยการประสานงานจากประธานกลุ่มอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งทำให้เกิดปัญหาเรื่องความรับผิดชอบ ซึ่งอาจจะยังไม่ทราบถึงขั้นตอนการทำงานและความรับผิดชอบที่จะเกิดขึ้น และพบว่าสมาชิกบางรายเมื่อได้งบประมาณมาแล้วไม่ได้นำเงินไปใช้ในการปฏิบัติจริง ตามโครงการที่ได้เสนอต่อกองทุน ทำให้ประสบปัญหา เช่น นำเงินกองทุนไปใช้ประโยชน์ที่ไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ขอกู้เงิน หรือเพื่อการประกอบอาชีพและเพื่อสร้างรายได้ ส่งผลต่อการชำระคืนเงินกู้ ให้แก่กองทุน ชำระเงินล่าช้า ซึ่งส่งผลกระทบต่อภาระการขอกู้เงินในครั้งต่อไป หรือที่ผ่านมาประชาชนในระดับชุมชนคาดหวังเพียงแต่จะรอเงินงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาล จึงไม่ได้มุ่งหางบประมาณสนับสนุนจากภายในชุมชน จึงทำให้ไม่สามารถสร้างรากฐานที่มั่นคงแก่สตรีได้ เนื่องจากมีเงินทุนจากรัฐบาลที่กระจายให้ประชาชนกู้ยืมหลายทาง ทำให้สมาชิกกองทุนฯ นำเงินไปหมุนเพื่อใช้หนี้ให้กับกองทุนอื่น ๆ จึงทำให้ไม่สามารถนำมรดกมาลงทุนเพื่อประกอบอาชีพและไม่เพียงพอต่อการใช้นี้

3. แนวทางในการพัฒนาบทบาทสตรีในการสร้างงาน สร้างอาชีพให้ประสบความสำเร็จ

แนวทางในการพัฒนาบทบาทสตรีเพื่อให้การดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ในอำเภอชนบทเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุเป้าหมาย สำเร็จไปด้วยดีตามที่กำหนดไว้ ผู้ศึกษาได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาดังนี้

1) เจ้าหน้าที่ของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในระดับอำเภอตระหนักถึงความสำคัญในการตรวจสอบประวัติสมาชิกอย่างละเอียด อันจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการโครงการในขั้นตอนต่อไป และสร้างความมั่นใจให้กับสมาชิกในกลุ่มว่า กลุ่มของตนนั้นจะสามารถส่งเงินได้ตามกำหนดเวลาและไม่มีปัญหาในการขอรับของกองทุนในครั้งต่อไป

2) ประธานแต่ละตำบลช่วยขับเคลื่อนโครงการ ช่วยเหลืองานด้านกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีเป็นอย่างดี ซึ่งทำให้การดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีของอำเภอชนบทเป็นไปอย่างราบรื่น รวมถึงประธานของแต่ละตำบลมีความคุ้นเคยกับสมาชิกเมื่อสมาชิกมีปัญหาจึงสามารถชี้แจง แนะนำและแก้ไขปัญหาได้โดยตรงต่อกลุ่มต่าง ๆ ได้

ก่อนสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ จะได้งบประมาณสนับสนุน เจ้าหน้าที่กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ได้มีการประชุมชี้แจงอยู่เป็นระยะ ๆ ลงพื้นที่ เข้าหาตำบลต่าง ๆ เพื่อติดตามการดำเนินงานของแต่ละโครงการ และติดตามการส่งเงินคืนให้เป็นไปตามสัญญา ที่สมาชิกทุกรายต้องส่งเงิน ให้ตรงตามกำหนดทุกงวด

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากผลการศึกษา พบว่า กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีมีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับและเสริมศักยภาพสตรีในทุกมิติ เพื่อพัฒนาและขยายศักยภาพบทบาทสตรี สตรี โดยการให้กู้ยืมเงินดอกเบี้ยต่ำ เพื่อใช้ในการดำเนินงาน การดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในโครงการส่งเสริมอาชีพ ทอผ้าไหม ตำบลชนบท พบว่า ตำบลชนบท ได้ดำเนินการเสนอโครงการขอรับการสนับสนุนจาก

กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดขอนแก่น ภายใต้โครงการส่งเสริมอาชีพทอผ้าไหม โดยนำเงินกู้ยืมที่ได้รับมาใช้ในการซื้ออุปกรณ์และวัตถุดิบร่วมกับเงินทุนของตนเอง รวมถึงเป็นเงินหมุนเวียน ช่วยให้สามารถดำเนินการต่อไปได้ ความสำเร็จในการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีภายใต้การเป็นสมาชิกของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี พบว่า สมาชิกกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีประสบความสำเร็จในการดำเนินงานและการประกอบอาชีพ เนื่องจากสมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นจากอาชีพหลัก สามารถส่งเงินที่กู้ยืมได้ตามระยะเวลาที่กำหนด พึ่งพาตนเองและเลี้ยงดูครอบครัวได้ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาตนเองให้เป็นที่ยอมรับของชุมชนได้ ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาบทบาทสตรีของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี คือ การชำระคืนเงินกู้ ชำระเงินล่าช้า แนวทางในการพัฒนาบทบาทสตรี ได้แก่ 1) เจ้าหน้าที่ของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในระดับอำเภอ ให้ความสำคัญในการตรวจสอบประวัติสมาชิกอย่างละเอียด อันจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการโครงการ 2) ประธานแต่ละตำบลช่วยขับเคลื่อนโครงการ ช่วยเหลือให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาได้โดยตรงต่อกลุ่มต่าง ๆ ได้ และ 3) สมาชิกทุกรายต้องส่งเงิน ให้ตรงตามกำหนดทุกงวด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Prathumyarn (2014) ทำการศึกษา การประเมินผลการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในเขตอำเภอเมืองใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบลสามารถสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว โดยงบประมาณสนับสนุนนี้ช่วยให้สมาชิกมีงานทำมากขึ้น และปัญหาที่พบคือ ในการดำเนินกิจกรรมสมาชิกที่เข้ามาใหม่ ไม่เข้าใจในหน้าที่ความรับผิดชอบ สมาชิกในกลุ่มควรมีการทำข้อตกลงร่วมกันในการจัดสรรรายได้ เพื่อนำไปพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของกองทุน และสอดคล้องกับการศึกษาของ Wongchaiya (2013) ที่ศึกษาประสิทธิภาพการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ในเขตเทศบาลตำบลบ้านสา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา พบว่า สมาชิกมีการพึ่งพาตนเอง มีการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ของสมาชิกกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในชุมชน ส่วนแนวทางในการดำเนินงานเป็นกฎระเบียบข้อบังคับแก่กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีได้ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Dissathaporncharoen, et al. (2013) ที่ศึกษาการประเมินผลกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ระยะที่ 2 ผลการศึกษาพบว่า วัตถุประสงค์การจัดตั้งกองทุน สำหรับเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนดอกเบี้ยต่ำ กระบวนการบริหารจัดการของกองทุนฯ ซึ่งเป็นการประเมินที่เป็นการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของกระบวนการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ทุกขั้นตอน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติในระดับต่าง ๆ การวิเคราะห์สมาชิกกองทุนฯ ที่ได้รับเงินสนับสนุนจากกองทุนในรูปแบบของโครงการที่เป็นการกู้ยืมเงิน พบว่า กลุ่มสตรีสามารถสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว มีรายได้เพิ่มขึ้น และสอดคล้องกับการศึกษาของ Thamma (2014) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพ : กรณีศึกษากลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จักสานจากต้นกกบ้านหว้า ตำบลบ้านหว้า อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า สมาชิกมีการระดมทุนและได้มีการแบ่งปันผลประโยชน์กัน มีโครงสร้างในการบริหารจัดการอย่างชัดเจน มีสวัสดิการและกลุ่มมีการรายงานงบประมาณทางการเงิน ส่วนปัญหาและการดำเนินงานของกลุ่มนั้นพบว่า มีจำนวนสมาชิกน้อยลง และผลผลิตสินค้าในการแปรรูปเพราะสมาชิกชำระค่าน้ำเพียงอย่างเดียว จึงทำให้ขาดแรงงาน วัตถุดิบภายในพื้นที่เริ่มขาดแคลน และสมาชิกจำเป็นต้องหาซื้อจากนอกพื้นที่ซึ่งมีราคาที่สูง ทำให้ต้องใช้งบประมาณเงินทุน

หมุนเวียนเพิ่ม และปัญหาสำคัญคือสมาชิกขาดการวางแผนการดำเนินงานด้านการผลิต ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ ด้านผู้นำกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่ม มีความรู้ ความสามารถในการดำเนินงานที่ดี กลุ่มมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและกลุ่มได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี ในการประสานงานให้ฝ่ายต่าง ๆ จึงทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดีและบรรลุเป้าหมาย แนวทางในการพัฒนาของกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จักสานจากต้นกกบ้านห้วย ที่ส่งผลให้กลุ่มประสบผลสำเร็จและยั่งยืน คือ การมีส่วนร่วมที่ดีภายในกลุ่ม ผู้นำกลุ่มมีความโปร่งใส มีพัฒนาการดำเนินงานด้านการบริหารดีและสมาชิกมีพัฒนาการที่ดีในการร่วมคิด ร่วมทำ มีทัศนคติที่ดีไปในทิศทางเดียวกัน รวมถึงกลุ่มได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลในด้านงบประมาณ การฝึกอบรม สร้างองค์ความรู้อยู่เสมอและต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 หน่วยงานภาครัฐควรให้ความสำคัญในการสนับสนุนโครงการต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง โดยการลงพื้นที่เพื่อติดตามผลการดำเนินงานและเพื่อทราบความต้องการของประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้การช่วยเหลือ ให้คำแนะนำตรงตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ความทำการศึกษาความสำเร็จในการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในโครงการอื่น ๆ นอกเหนือจากโครงการส่งเสริมอาชีพทอผ้าไหม

2.2 ความทำการศึกษาเปรียบเทียบความสำเร็จในการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีของโครงการส่งเสริมอาชีพทอผ้าไหม อำเภอนบพิตำ กับอำเภอกัลยาณิวัฒนา เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการพัฒนาการดำเนินงานของอำเภอนบพิตำให้ดียิ่งขึ้น

2.3 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีต่อโครงการส่งเสริมอาชีพทอผ้าไหม อำเภอนบพิตำ ในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดผลการพัฒนากายในชุมชนที่ยั่งยืนต่อไป

2.4 ควรมีการศึกษาแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการ สำหรับโครงการต่าง ๆ ในการรับการสนับสนุนจากกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี เพื่อกำหนดรูปแบบวิธีการ และกระบวนการสำหรับการปรับใช้ในการสร้างงาน สร้างอาชีพให้ประสบความสำเร็จต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2549). **มาตรฐานการพัฒนาส่งเสริมการพัฒนาสตรี**. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย.

- กรรณิการ์ ท่ามา. (2557). **แนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพ : กรณีศึกษากลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากสานจากต้นกกบ้านห้วย ตำบลบ้านห้วย อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น.** รายงานการศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เครือวัลย์ ประทุมแย้ม. (2557). การประเมินผลการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในเขตอำเภอเมืองใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี. **วารสารบัณฑิตศึกษา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์.** 3(2) : 47-60.
- ฉัตรนภา วงศ์ไชยา. (2556). **ประสิทธิผลการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ในเขตเทศบาลตำบลบ้านสาง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยพะเยา.** สำนักงานคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีแห่งชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. (2555). **กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี. กรุงเทพฯ : สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี.**
- สุธีร์ ดิฐสภาพเจริญ และคณะ. (2556). **รายงานการประเมินผลกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ระยะที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีแห่งชาติ.**

Translated Thai References

- Department of Local Administration. (2006). **Development standards for promoting women's development.** Bangkok : Department of Local Administration Ministry of the Interior. [In Thai]
- Office of National Thai Women Empowerment Funds Committee, The Secretariat of the Prime Minister. (2012). **Thai Women Empowerment Funds.** Bangkok : The Secretariat of the Prime Minister. [In Thai]
- Prathumyam, K. (2014). The Evaluation of Thai Women Empowerment Funds in Srimuangmai District Ubon Ratchathai Province. **Journal of Graduate Study in Humanities and Social Sciences.** 3(2) : 47-60. [In Thai]
- Sutee Dissathaporncharoen, et al. (2013). **Evaluation Report Phase 2 Thai Women Empowerment Funds.** Bangkok : Office of National Thai Women Empowerment Funds Committee. [In Thai]
- Thamma, K. (2014). **Guidelines for Occupation Group Development : A Case Study of Occupation Group Adaptation of Reed, Bann Wa Village, Bann Wa Sub-District, Muaeng Khon Kaen District, Khon Kaen Province.** An Independent Study Report for the Degree of Master of Public Administration in Local Government, College of Local Administration, Khon Kaen University. [In Thai]

Wongchaiya, C. (2013). **Effectiveness of the Performance of Thai Women Empowerment Funds in Ban Sang Sub-district Municipality, Muang District, Phayao Province.** Independent Study for the Degree of Master of Public Administration in Public Policy, University of Phayao. [In Thai]

สถานบริการผู้รับเด็กทารก: กรณีศึกษาเปรียบเทียบสหรัฐอเมริกา

Baby drop-off box: Comparative Case Studies of The United State of America

สุธาสนี ศรีประพิศกูร¹ และวริยา ล้ำเลิศ²
Sutasinee Seepapitkoon¹ and Wariya Lamlert²

Received : December 26, 2018; Revised : January 16, 2019; Accepted : January 24, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

เนื่องมาจากปัญหาเด็กทารกเสียชีวิตจากการถูกนำมาทอดทิ้งในสถานที่ที่ไม่ปลอดภัยของประเทศไทย เช่น ในห้องน้ำสาธารณะ ริมถนน หรือถังขยะ เป็นต้น ยังคงเป็นปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขให้ลดจำนวนลงได้ บทความวิจัยเรื่องนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายที่ไทยสมควรจะนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาเด็กเสียชีวิตจากการถูกทอดทิ้งในสถานที่ที่ไม่ปลอดภัย จากการศึกษาเอกสารต่างประเทศพบว่าประเทศสหรัฐอเมริกาได้บัญญัติกฎหมาย Safe Haven Laws จัดตั้งสถานบริการผู้รับเด็กขึ้นในแต่ละมลรัฐเพื่อใช้แก้ปัญหาเด็กเสียชีวิตจากการถูกนำไปทอดทิ้งในสถานที่ที่ไม่ปลอดภัยต่าง ๆ เป็นผลทำให้สถิติเด็กเสียชีวิตจากการถูกทอดทิ้งลดลง โดยกฎหมายอนุญาตให้มารดาที่ไม่พร้อมจะเลี้ยงดูบุตรของตน สามารถนำเด็กทารกมาวางไว้ในสถานบริการผู้รับเด็กได้ อีกทั้งยังให้การคุ้มครองแก่มารดาที่จะไม่ต้องเปิดเผยชื่อของตน และไม่ถูกดำเนินคดีใด ๆ ทางกฎหมาย

คำสำคัญ (Keywords) : เด็กทารก, ผู้รับเด็ก, ทอดทิ้ง

Abstract

This article aims to study the legal measures that Thailand should take to solve the problem of abandoned children in unsafe places. According to the study, the United States has developed Safe Haven Laws to establish a child shelter in each state to solve the problem of child death from being abandoned in unsafe places. As a result, children's deaths from abandonment have declined. The law allows

¹นักศึกษาลัทธิสุตฺรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์; Student, Master of Laws Program, Faculty of Law, National Institute of Development Administration, Thailand; e-mail : Minniemilk2535@hotmail.com

²คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์; Faculty of Law, National Institute of Development Administration, Thailand; e-mail : starboom14@hotmail.com

mothers who are not ready to raise their children to have a safe place to put them. Babies can be placed in safe haven baby boxes. It also provides protection for mothers who may not reveal their names in order to avoid any litigations.

Keywords : Baby box, Infants, Neglect

บทนำ (Introduction)

ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งของประเทศไทยที่เผชิญมาอย่างยาวนาน คือปัญหาการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น จากการสำรวจในปี 2560 พบว่าอัตราการคลอดบุตรของหญิงไทยอายุระหว่าง 15-19 ปี มีจำนวน สูงถึง 82,019 คน (Bureau of Reproductive Health, 2017) ซึ่งการตั้งครรภ์ในวัยดังกล่าวมักเกิดจาก ความไม่พร้อมของบิดามารดาที่ยังเป็นวัยรุ่นยังไม่บรรลุนิติภาวะ อยู่ในวัยกำลังศึกษาเล่าเรียนจึงไม่มีรายได้ที่มั่นคงเพียงพอที่จะเลี้ยงดู และส่งเสียบุตร หรือเกิดจากการปัญหาครอบครัว มีการทะเลาะเบาะแว้งหรือเลิกรากับพ่อของเด็ก สาเหตุเหล่านี้ล้วนนำมาสู่ปัญหาเด็กถูกทอดทิ้งที่เพิ่มมากขึ้นทุกวัน จากการศึกษาพบว่าสถิติเด็กถูกทอดทิ้งในปี 2560 ที่สถานสงเคราะห์ของรัฐได้รับตัวเด็กไว้ดูแลนั้นสูงถึง 3,822 คน (Department of Children and Youth, 2017) และบางส่วนเสียชีวิตเนื่องจากอยู่ต่อไปทั้งในสถานที่ที่มีสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสมกับเด็กทารกหรือถูกสัตว์ทำร้ายก่อนจะมีพลเมืองดีมาพบเห็น

จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับเด็กที่ถูกทอดทิ้งไว้ในสถานที่ที่ไม่ปลอดภัย ผู้เขียนพบว่าปัญหาทางกฎหมายที่เกิดขึ้น คือ ประเทศไทยไม่มีมาตรการที่ชัดเจนในการคุ้มครองรักษาชีวิตเด็กที่ถูกทอดทิ้งในสถานที่ที่ไม่ปลอดภัยให้มีชีวิตรอดและได้เติบโตอย่างมีคุณภาพ อีกทั้งไม่มีความสอดคล้องกับหลักการสากลตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Right of the Child) ซึ่งประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีในอนุสัญญาดังกล่าว “เด็ก” เมื่อยังมีวุฒิภาวะน้อย ไม่สามารถที่จะใช้สิทธิของตนได้อย่างเต็มที่ จึงเป็นหน้าที่ของรัฐในการปกป้องคุ้มครองสิทธิของเด็กนับตั้งแต่เด็กเกิด โดยรัฐมีหน้าที่ที่จะต้องกระทำการเท่าที่จะทำได้เพื่อให้เด็กอยู่รอดเพราะเด็กทุกคนมีสิทธิติดตัวที่จะมีชีวิตรอดตามข้อ 6 ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่บัญญัติไว้ว่า “รัฐภาคียอมรับว่าเด็กทุกคนมีสิทธิติดตัวที่จะมีชีวิต และรัฐภาคีจะประกันอย่างเต็มที่เท่าที่จะทำได้ ให้มีการอยู่รอดและการพัฒนาของเด็ก” อีกทั้งรัฐมีหน้าที่ที่จะต้องดำเนินการที่เหมาะสมที่จะคุ้มครองเด็กจากความรุนแรงทั้งทางร่างกายและจิตใจตามข้อ 19(1) ทั้งนี้กระทำใด ๆ ที่เกี่ยวกับเด็กไม่ว่าจะกระทำโดยภาครัฐหรือเอกชน ก็จะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นอันดับแรกดังที่กล่าวไว้ในข้อ 3(1) ว่า “ในการกระทำทั้งปวงที่เกี่ยวกับเด็ก ไม่ว่าจะกระทำโดยสถาบันสังคมสงเคราะห์ของรัฐหรือเอกชน ศาลยุติธรรม หน่วยงานฝ่ายบริหาร หรือองค์กรนิติบัญญัติ ผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นลำดับแรก”

จากปัญหาข้างต้นจึงทำให้ผู้เขียนเล็งเห็นว่าสมควรที่จะศึกษาถึงมาตรการที่จะนำมาใช้เพื่อให้ความคุ้มครองแก่เด็กทารกมิให้เสียชีวิตหรือพิการจากการถูกมารดานำไปทอดทิ้งในสถานที่ที่ไม่ปลอดภัย ให้เด็กมีโอกาสได้เติบโต และเพื่อประโยชน์ของเด็กที่จะได้เริ่มต้นชีวิตใหม่ใน ครอบครัว

ใหม่ ได้รับการดูแลเอาใจใส่ ได้รับความรัก ความอบอุ่น สันสอนอย่างถูกวิธีจากครอบครัวบุญธรรม
เติบโตขึ้นเป็นประชากรที่มีคุณภาพของประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาถึงมาตรการสถานบริการผู้รับเด็กของประเทศสหรัฐอเมริกาที่นำมาใช้ในการ
แก้ไขปัญหาเด็กทารกเสียชีวิตจากการถูกนำมาทิ้งในสถานที่ที่ไม่ปลอดภัย
2. เพื่อเสนอแนวทางที่เหมาะสมมาใช้ในการแก้ปัญหาเด็กทารกเสียชีวิตจากการถูกทอดทิ้ง
ในสถานที่ที่ไม่ปลอดภัยของประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

บทความเรื่องนี้ใช้วิธีการค้นคว้าเอกสาร (Documentary Research) ทั้งจากตัวบท
กฎหมาย หนังสือของประเทศไทยและต่างประเทศ บทความที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลสารสนเทศ
(Internet) รวมไปถึงแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิเด็ก แนวคิดและที่มาเกี่ยวกับสถานบริการผู้รับเด็ก เพื่อนำ
ข้อมูลมาใช้ในการอ้างอิง และเรียบเรียงบทความวิจัยเรื่องนี้

ผลการวิจัย (Research Results)

1. ความหมายเด็กและแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิเด็ก

นิยามคำว่า “เด็ก” ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) หมายถึง บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี เว้นแต่กฎหมายของประเทศจะกำหนดการบรรลุนิติภาวะเป็นผู้ใหญ่ (นิติภาวะ) ไว้เป็นอย่างอื่น ซึ่งไม่ว่าเด็กจะมีอายุเท่าใดก็ตาม ย่อมถือว่ามีสิทธิความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกับผู้ใหญ่ที่จะต้องได้รับการส่งเสริม การคุ้มครองสิทธิในฐานะบุคคลที่มีศักดิ์ศรี สิทธิเด็กถือว่าเป็นสิทธิประเภทหนึ่งในสิทธิมนุษยชนที่ได้รับการรับรองคุ้มครองตามกฎหมายทั้งในระดับสากล และระดับประเทศ สำหรับประเทศไทยมีกฎหมายหลายฉบับให้การคุ้มครองแก่เด็กไม่ว่าจะประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 รวมถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 โดยในมาตรา 4 ได้บัญญัติไว้ว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเหมือนกัน อันถือได้ว่าเป็นกฎหมายแม่บทของประเทศที่ออกมาเพื่อบังคับใช้ในการคุ้มครองประชาชนทุกคนรวมถึงเด็กทารกด้วย ส่วนในระดับสากลนั้น ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) มีสาระสำคัญที่เน้นถึงประโยชน์สูงสุดของเด็ก และการไม่เลือกปฏิบัติ โดยในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กได้ระบุถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของเด็กไว้ 4 ประการ ได้แก่ สิทธิที่จะอยู่รอด (Survival Right) สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง (Protection Right) สิทธิในการพัฒนา (Right of Development) และสิทธิในการมีส่วนร่วม (Right of Participation)

สิทธิเด็กและเยาวชน มีแนวคิดริเริ่มมาจากสำนักกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law School) ที่เห็นว่าสิทธิเด็กและเยาวชนนั้นเป็นสิทธิสากล (Universal Right) และเป็นสิทธิเด็ดขาด (Absolute Right) ที่จะต้องได้รับการรับรอง และความคุ้มครองโดยไม่มีข้อยกเว้นใด ๆ (Mahaakun, 1996) ดังนั้นเมื่อเด็กถือกำเนิดแล้ว เด็กย่อมมีสิทธิที่จะมีชีวิตรอด (Survival Right) อันถือเป็นสิทธิพื้นฐานที่เด็กทุกคนพึงได้รับตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก มีโอกาสที่จะได้เจริญเติบโต เพราะถือเป็นสิทธิของเด็กเกิดขึ้นนับตั้งแต่คลอดออกมา และสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครอง (Right of Protection) ให้รอดพ้นจากการทารุณกรรมทุกรูปแบบ ซึ่งการทอดทิ้งเด็กถือว่าการทารุณกรรมประเภทหนึ่ง เมื่อเด็กอยู่ในฐานะที่อ่อนแอกว่า เด็กจึงต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่มากกว่าปกติ เนื่องจากเด็กยังไม่สามารถใช้สิทธิของตนได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อปกป้องเด็กทุกคน ให้การคุ้มครองตามกฎหมายที่เหมาะสมทั้งก่อนและหลังการเกิด โดยเฉพาะปกป้องมิให้เด็กเสียชีวิตจากการถูกนำมาทอดทิ้งในสถานที่ที่ไม่ปลอดภัย เด็กทุกคนย่อมมีสิทธิในชีวิตที่ผู้ใดแม้แต่มารดาที่จะละเมิดมิได้

คำจำกัดความของคำว่า “ผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก” หมายถึง สิทธิประโยชน์ของเด็กทั้งปวงที่พึงมีพึงได้ ในฐานะที่เกิดมาและมีชีวิตอยู่รอด และอยู่ภายใต้กรอบที่อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กให้การรับรอง หรือโดยสามัญสำนึกของวิญญูชนทั่วไป ย่อมเห็นได้ว่าเป็นสิทธิประโยชน์ของเด็ก (Phatjaykwiwonsagun, 1994) ดังนั้นการดำเนินการใดๆของรัฐอันเกี่ยวข้องกับเด็กจะต้องยึดเอาเด็กเป็นศูนย์กลาง โดยมีหลักการสำคัญ คือ การคำนึงถึง “หลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก” เป็นที่ตั้ง ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าหลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก ถือเป็นหลักกฎหมายใหม่ที่ใช้ในการตีความกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองสิทธิของเด็ก (Orungroht, 2008)

2. พัฒนาการของเด็กทารก

ในช่วงวัยขวบปีแรก เป็นวัยสำคัญที่สุดของชีวิตมนุษย์ เนื่องจากเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงเร็วจึง สามารถเสียชีวิตได้มากกว่าช่วงวัยอื่น ๆ เพราะสภาพแวดล้อมในครรภ์แม่แตกต่างกัน สภาพแวดล้อมภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากภาวะการติดเชื้อที่ทำให้ทารกเสียชีวิตได้มากที่สุด โดยปกติแล้วเด็กทารกจะสามารถสร้างภูมิคุ้มกันโรคติดเชื้อได้ด้วยตัวเองเมื่ออายุ 90 วันขึ้นไปและภูมิคุ้มกันจะค่อยๆเพิ่มสูงขึ้นเมื่อทารกโตขึ้น ในช่วง 90 วันขึ้นไปเด็กทารกจะเริ่มมีพัฒนาการทางด้านภาษาและทางสังคม เริ่มมีความรู้สึกกลัว หรือไว้วางใจ ยึดด้วยเมื่อถูกกระตุ้น เช่น การเห็นหน้าหรือได้ยินเสียงบิดามารดา พัฒนาการทางสมองจะเริ่มจำหน้ามารดาได้มากขึ้น มีการหันมองตามเสียงหรือหน้าคน (Pichaisanit, 2017)

3. แนวคิดและที่มาเกี่ยวกับสถานบริการผู้รับเด็ก

จุดเริ่มต้นของสถานบริการผู้รับเด็กได้ถือกำเนิดขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 12 โดยสมัยนั้นเรียกว่า “Foundling Wheels” โดยถูกติดตั้งไว้ที่โบสถ์ (Churches) หรือสำนักของนักบวชหญิง (Convents) เป็นจำนวนมาก สถานบริการผู้รับเด็กรุ่นแรก (Ruota Dei Trovatelli) เกิดขึ้นในประเทศอิตาลี โดยสมเด็จพระสันตะปาปา (Innocent III) ทรงเห็นว่าสมควรจะติดตั้งไว้เพื่อให้มารดาสามารถนำเด็กมาวางไว้ในที่ตุนั้นแทนการหาทางออกด้วยการฆ่าบุตรหรือทอดทิ้งบุตรของตน

อันเป็นที่มาของสถานบริการผู้รับเด็ก เพราะในสมัยนั้นพบเด็กจำนวนมากจมน้ำตายเพราะถูกนำมาทิ้งที่แม่น้ำไทเบอร์ (Tiber) (Povoledo, 2007)

จนในปีคริสต์ศักราชที่ 1950 ประเทศเยอรมันริเริ่มให้มีสถานบริการผู้รับเด็กรูปแบบใหม่ โดยมีลักษณะเป็นตู้ที่มีบานประตูสองชั้น หรือเป็นประตูบานพับ ด้านหลังของประตู จะมีเตียงที่มีเบาะรองอย่างดีและติดตั้งเครื่องปรับอากาศเพื่อรักษาอุณหภูมิที่เหมาะสมสำหรับทารก สถานบริการผู้รับเด็กของประเทศเยอรมันจึงถือเป็นต้นแบบของสถานบริการผู้รับเด็กในสมัยปัจจุบันที่เกิดขึ้นในหลายประเทศ (Ayres, 2009) โดยในแต่ละประเทศนั้นมีการเรียกสถานบริการผู้รับเด็กแตกต่างกันไป เช่น ประเทศเยอรมันใช้ชื่อว่า Baby Hatch ในประเทศญี่ปุ่นใช้ชื่อว่า Baby Post ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกาใช้ชื่อว่า Safe Haven Baby Box โดยมีลักษณะกลไกการทำงานเหมือนกัน อยู่ภายใต้จุดประสงค์เดียวกันคือ รักษาชีวิตของเด็กทารกที่มารดาไม่ประสงค์จะเลี้ยงดูให้มีชีวิตรอดจากการถูกนำไปทอดทิ้งในสถานที่ที่ไม่ปลอดภัยต่าง ๆ และเป็นทางเลือกให้แก่มารดา

3.1 สถานบริการผู้รับเด็กของประเทศสหรัฐอเมริกา (Safe Haven Baby Box)

ในบทความวิจัยเรื่องนี้ ผู้เขียนได้ทำการศึกษาเฉพาะสถานบริการผู้รับเด็กของประเทศสหรัฐอเมริกาใน 4 มลรัฐ ได้แก่ มลรัฐแคลิฟอร์เนีย (California) กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. (Washington, D.C) มลรัฐเท็กซัส (Texas) และมลรัฐมินนิโซตา (Minnesota) เท่านั้น จุดเริ่มต้นของกฎหมายสถานบริการผู้รับเด็กของประเทศสหรัฐอเมริกานั้นเกิดขึ้นเนื่องจากในแต่ละปีมีสถิติเด็กทารกเสียชีวิตจากการถูกนำไปทอดทิ้งในสถานที่ที่ไม่ปลอดภัยเพิ่มมากขึ้น เช่น ในห้องน้ำสาธารณะ ถึงขยะ ริมถนน เป็นต้น สภานิติบัญญัติของทุกมลรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกาจึงได้มีการบัญญัติกฎหมายสถานบริการผู้รับเด็ก ภายใต้ชื่อกฎหมาย Safe Haven Laws โดยมีจุดประสงค์เพื่อลดอัตราการเสียชีวิตของเด็กทารกจากการถูกนำไปทอดทิ้งไว้ในสถานที่ที่ไม่ปลอดภัย มีการริเริ่มจัดตั้งสถานบริการผู้รับเด็กในมลรัฐเท็กซัสเป็นแห่งแรกในปี พ.ศ. 2542 ได้ประกาศใช้เพื่อเป็นแรงจูงใจให้มารดาที่อยู่ในภาวะวิกฤต ประสบปัญหาไม่สามารถเลี้ยงดูบุตรของตนได้ สามารถที่จะนำบุตรของตนไปวางไว้ ณ สถานบริการผู้รับเด็กที่มลรัฐได้จัดตั้งไว้บริการโดยจะไม่ถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย ไม่มีความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก แทนการที่จะนำเด็กไปทอดทิ้งไว้ตามสถานที่ที่ไม่ปลอดภัยอันจะทำให้เด็กทารกเสียชีวิตหรือได้รับบาดเจ็บและเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของเด็กเป็นหลัก ในแต่ละมลรัฐจะมีข้อกำหนดการนำเด็กไปวางที่สถานบริการผู้รับเด็กไว้แตกต่างกันเพียงเล็กน้อย ไม่ว่าจะเป็นอายุของเด็ก ผู้มีอำนาจนำเด็กไปวาง อำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ รวมไปถึงการสิ้นสุดอำนาจปกครองของมารดาได้ด้วย หากมารดาได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่แต่ละมลรัฐกำหนดไว้อย่างครบถ้วน กฎหมายย่อมให้ความคุ้มครองไม่ถูกดำเนินคดีทางกฎหมาย แต่หากมารดาเลือกที่จะนำเด็กไปวางในสถานที่อื่น ๆ ที่มลรัฐมิได้จัดตั้งไว้ มารดายังคงถือว่ามีความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก (Child Welfare Information Gateway, 2016) โดยใน 4 มลรัฐที่ได้ทำการศึกษา มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย (California) นั้น สถานบริการผู้รับเด็กจะถูกจัดตั้งอยู่ที่โรงพยาบาลหรือสถานที่ที่คณะกรรมการของมลรัฐหรือเจ้าหน้าที่สถานดับเพลิงมีความเห็นให้จัดตั้ง เช่น โรงพยาบาลเอกชน ผู้ที่สามารถนำเด็กทารกไปวางที่สถานบริการผู้รับเด็กได้ คือ มารดาหรือ

ผู้ปกครองของเด็กทารกโดยเด็กทารกจะต้องมีอายุไม่เกิน 3 วัน กฎหมายกำหนดให้มารดาที่นำเด็กไปวางที่สถานบริการผู้รับเด็กจะต้องเปิดเผยชื่อ และให้ข้อมูลทางการแพทย์ โดยมารดาสามารถใส่เลขประจำตัวของเด็กทารกแทนชื่อของตนได้ ภายใน 48 ชั่วโมงนับตั้งแต่วันที่เด็กทารกถูกนำมาวางที่สถานบริการผู้รับเด็ก เจ้าหน้าที่จะต้องแจ้งไปยังกรมกิจการคุ้มครองเด็ก (Child protective services) จากนั้นกรมกิจการคุ้มครองเด็ก (Child protective services) จะเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองเด็กเป็นการชั่วคราว และยื่นคำร้องขอถอนอำนาจปกครองมารดาโดยเร็วที่สุดนับตั้งแต่วันที่ได้รับตัวเด็กทารก มารดาสามารถติดต่อกลับมาเพื่อขอรับตัวเด็กทารกคืนได้ก่อนที่จะมีการยื่นคำร้องขอถอนอำนาจปกครอง

ส่วนกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. (Washington, D.C) จากการศึกษพบว่าสถานบริการรับเด็กของกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. (Washington, D.C) นั้น จัดตั้งอยู่ที่โรงพยาบาล สถานบริการฉุกเฉิน สถานีดับเพลิง และสถานีตำรวจ โดยเด็กทารกที่นำมาวางที่สถานบริการผู้รับเด็กได้จะต้องมีอายุไม่เกิน 14 วัน กฎหมายมลรัฐไม่ได้ระบุว่ามารดาจะต้องเปิดเผยชื่อแต่อย่างใด เมื่อมารดานำเด็กมาวางแล้วเจ้าหน้าที่สถานบริการผู้รับเด็กจะต้องรีบส่งเด็กทารกคนดังกล่าวไปยังโรงพยาบาลที่ใกล้ที่สุดโดยเร็วที่สุด เพื่อให้เด็กได้รับการตรวจร่างกายเบื้องต้น และแจ้งไปยังหน่วยงานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กภายใน 23 ชั่วโมง อำนาจปกครองของมารดาจะสิ้นสุดลงนับแต่นำเด็กไปวางที่สถานบริการผู้รับเด็ก อีกทั้งยังกำหนดว่าหน่วยงานกิจการเด็กและครอบครัว (CFSA) จะต้องมีการประกาศ 3 ครั้งในระยะเวลา 3 เดือน เพื่อแจ้งให้บิดาหรือผู้ปกครองเด็กทราบว่ามีการนำเด็กทารกมาวางที่สถานบริการผู้รับเด็ก ถ้าหากไม่ได้รับการติดต่อจากบิดา (Nonsurrendering Parent) ภายในระยะเวลา 20 วันนับแต่การประกาศครั้งสุดท้าย บิดาย่อมหมดสิทธิใด ๆ ในตัวเด็กทารกอำนาจปกครองย่อมสิ้นสุดลงด้วยเช่นกันกับมารดา

ในขณะที่มลรัฐเท็กซัส (Texas) สถานบริการผู้รับเด็กจัดตั้งอยู่ที่โรงพยาบาล คลินิกฉุกเฉิน และหน่วยงานดูแลสวัสดิภาพเด็กที่มีเจ้าหน้าที่ประจำอยู่ด้วย อายุของเด็กที่มารดาสามารถนำมาวางที่สถานบริการผู้รับเด็กจะต้องมีอายุไม่เกิน 60 วัน กฎหมายมลรัฐไม่ได้กำหนดให้มารดาจะต้องเปิดเผยชื่อแต่อย่างใด ส่วนแบบสอบถามทางการแพทย์นั้น ขึ้นอยู่ที่ความสนใจในการตอบคำถามของมารดา เมื่อมีการนำเด็กมาวางที่สถานบริการผู้รับเด็กแล้ว กรมคุ้มครองครอบครัว (Department of Family and Protective Services) จะต้องยื่นฟ้องคดีต่อศาลให้ถอนอำนาจปกครองมารดาและยุติความสัมพันธ์ระหว่างมารดากับเด็กภายใน 45 วันนับตั้งแต่วันที่กรมคุ้มครองครอบครัว (Department of Family and Protective Services) ได้รับเด็กทารกไว้ดูแล และเด็กทารกอยู่ภายใต้การปกครองของกรมคุ้มครองครอบครัว (Department of Family and Protective Services)

มลรัฐมินนิโซตา (Minnesota) สถานบริการผู้รับเด็กจัดตั้งอยู่ที่โรงพยาบาล รถพยาบาล เคลื่อนที่ หรือคลินิกฉุกเฉิน โดยต้องมีเจ้าหน้าที่ประจำอยู่ด้วย มารดาหรือบุคคลที่ได้รับอนุญาตจากมารดาสามารถนำเด็กมาวางที่สถานบริการผู้รับเด็กได้ โดยเด็กจะต้องมีอายุไม่เกิน 7 วัน กฎหมายมลรัฐระบุถึงการเปิดเผยชื่อว่า มารดาจะเปิดเผยชื่อของตนหรือไม่ก็ได้เช่นเดียวกับการให้ข้อมูลทาง

การแพทย์ เมื่อมีการตรวจร่างกายเบื้องต้นเสร็จแล้วจะต้องแจ้งไปยังหน่วยงานสังคมสงเคราะห์ (Social Service Agencies) ภายใน 24 ชั่วโมงว่ามีเด็กถูกนำมาวางที่สถานบริการผู้รับเด็ก ซึ่งจะเป็นผู้มีหน้าที่ตามกฎหมายในการรับตัวเด็กไว้ดูแลและมีอำนาจปกครองดูแลเด็กทารก รวมถึงต้องส่งตัวเด็กเข้าสู่บ้านพักเด็กไว้เป็นการชั่วคราวภายใน 72 ชั่วโมง จากนั้นจะต้องยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อถอนอำนาจปกครองของมารดา และดำเนินการจัดหาครอบครัวบุญธรรมให้แก่เด็กโดยเร็วที่สุด

ภาพที่ 1 สถานบริการผู้รับเด็กทารกของประเทศสหรัฐอเมริกา

ที่มา : <http://www.safehavenbabyboxes.com>

4. เด็กถูกทอดทิ้งในสถานที่ที่ไม่ปลอดภัยของประเทศไทย

สำหรับประเทศไทยนั้นยังคงพบเห็นข่าวเด็กทารกเสียชีวิตจากการถูกนำมาทอดทิ้งเด็กในสถานที่ที่ไม่ปลอดภัยเกิดขึ้นทุกวัน เด็กบางรายเสียชีวิตก่อนจะมีพลเมืองดีมาพบเห็น การที่มารดาทอดทิ้งบุตรนั้นถือว่ามีผิดตามกฎหมาย ในบทความนี้จะกล่าวถึงเฉพาะกรณีที่มารดาเป็นผู้ทอดทิ้งเด็กเท่านั้น โดยในพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ได้บัญญัติถึงการคุ้มครองเด็กมิให้ถูกทอดทิ้งไว้ในมาตรา 25 โดยกล่าวไว้ว่า ผู้ปกครองจะต้องไม่ทอดทิ้งหรือละทิ้งเด็กไว้ในที่สาธารณะ อันจะทำให้เกิดอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจของเด็ก อีกทั้งยังห้ามมิให้บุคคลใดกระทำการอันเป็นทารุณกรรมต่อเด็ก จงใจหรือละเลยไม่ทำให้สิ่งจำเป็นแก่การดำรงชีวิตหรือการรักษาพยาบาลแก่เด็กตามมาตรา 26 มิฉะนั้นจะต้องรับโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินสามหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับตามมาตรา 78 ด้วย ในขณะที่บทบัญญัติประมวลกฎหมายอาญามาตรา 306 ได้วางหลักไว้ว่า ห้ามมิให้ผู้ใดทอดทิ้งเด็กอายุยังไม่เกินเก้าปีไว้ ณ ที่ใดที่หนึ่ง มิฉะนั้นจะมีโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ เห็นได้ว่าถึงแม้จะมีกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองแก่เด็กมิให้ถูกทอดทิ้ง และการทอดทิ้งเด็กถือเป็นความผิดตามกฎหมาย และมีบทลงโทษก็ตาม แต่มารดาหลายรายเห็นว่ามิโอกาสที่จะรอดพ้นจากการถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย หากเจ้าหน้าที่ไม่สามารถติดตามหาตัวมารดาได้ จึงทำให้มารดาหลายรายตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยการนำเด็กทารกไปทอดทิ้งในสถานที่ที่ไม่ปลอดภัย ส่งผลให้เด็กเสียชีวิตหรือพิการอันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม แต่อย่างไรก็ตามรัฐเองได้มีมาตรการในการป้องกันมิให้เด็กถูกทอดทิ้ง โดยให้มารดาสามารถติดต่อขอความช่วยเหลือได้จากหน่วยงานของรัฐที่พร้อมให้การช่วยเหลือตลอด 24 ชั่วโมง โดยพนักงาน

เจ้าหน้าที่จะสอบถามชื่อ ประวัติส่วนตัวของมารดา ลงเยี่ยมบ้าน จากนั้นจะให้คำแนะนำ และให้การช่วยเหลือตามความเหมาะสมแก่มารดาแต่ละราย แต่เห็นได้ว่ายังไม่มีมาตรการใดที่ให้การปกป้อง และคุ้มครองแก่เด็กทารกมิให้เสียชีวิตหรือพิการจากการถูกมารดาไม่ประสงค์จะเลี้ยงดูและตัดสินใจนำไปทอดทิ้งในสถานที่ที่ไม่ปลอดภัย

ถึงแม้ว่าจะมีการให้ความช่วยเหลือจากรัฐก็ตาม แต่มารดาหลายรายยังคงตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยการนำเด็กไปวางทิ้งไว้ในสถานที่ที่ไม่ปลอดภัยต่าง ๆ เนื่องจากการที่มารดาติดต่อเพื่อขอความช่วยเหลือจากรัฐนั้น เจ้าหน้าที่จะต้องมีการบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ไว้เป็นหลักฐาน เช่น ชื่อ ที่อยู่ ประวัติส่วนตัว รวมไปถึงลงเยี่ยมบ้าน เพื่อประเมินและดำเนินการให้การสงเคราะห์ตามความเหมาะสมแก่มารดาแต่ละราย มารดาหลายรายจึงไม่ต้องการจะเปิดเผยตัวตนและข้อมูลส่วนตัว รวมไปถึงไม่ต้องการให้ผู้ปกครองหรือญาติทราบว่ตนคลอดบุตร จึงไม่นิยมที่จะขอความช่วยเหลือจากรัฐ จึงยังคงพบเด็กทารกเสียชีวิตจากการถูกทอดทิ้งในสถานที่ที่ไม่ปลอดภัยต่าง ๆ (Suwanna, 2018)

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากการศึกษาพบว่า การที่ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการนำมาตรการสถานบริการผู้รับเด็กตามกฎหมาย Safe Haven Laws มาบังคับใช้นั้น มีผลทำให้อัตราการเสียชีวิตจากการถูกทอดทิ้งในสถานที่ที่ไม่ปลอดภัยลดน้อยลง อันเป็นที่มาสำคัญของสถานบริการผู้รับเด็ก อีกทั้งยังเป็นทางเลือกที่ดีให้แก่มารดาได้ใช้วิธีทางแก้ปัญหาแทนการนำเด็กไปทอดทิ้งในสถานที่ที่ไม่ปลอดภัย อันเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายและมีอัตราโทษ เห็นว่าในแต่ละมลรัฐจะมีการกำหนดอายุของเด็กที่สามารถนำไปวางที่สถานบริการผู้รับเด็กไว้แตกต่างกัน ซึ่งอนุญาตให้น่าเด็กอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุสูงสุดไม่เกิน 60 วัน (ในมลรัฐเทกซัส) เนื่องจากข้อมูลทางการแพทย์เห็นว่าเด็กทารกในวัยดังกล่าว ยังไม่สามารถจดจำมารดาหรือผู้เลี้ยงดูได้ ย่อมไม่ส่งผลกระทบต่อจิตใจของเด็กทารกในอนาคต ส่วนบุคคลที่สามารถนำเด็กไปวางได้นั้นเห็นว่ทั้ง 4 มลรัฐต่างอนุญาตให้อำนาจแก่มารดาเหมือนกัน เนื่องจากเห็นว่มารดาเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับบุตรมากที่สุด มีความใกล้ชิดผูกพันกับเด็กทารกมากกว่าบุคคลอื่น สมควรจะเป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับตัวเด็กทารกตามทฤษฎีมารดาเป็นใหญ่ (Matriarchal Theory) และภายหลังจากเจ้าหน้าที่ได้รับตัวเด็กทารกไว้แล้ว กระบวนการทำงานของทั้ง 4 มลรัฐจะมีความคล้ายคลึงกัน เจ้าหน้าที่จะต้องดำเนินการตรวจร่างกายเบื้องต้น จากนั้นแจ้งไปยังหน่วยงานสวัสดิภาพเด็กประจำมลรัฐ และหน่วยงานสวัสดิภาพเด็กประจำมลรัฐสามารถยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อถอนอำนาจปกครองของมารดาได้ทันทีตามกระบวนการที่กฎหมายของมลรัฐกำหนดไว้ จึงทำให้อำนาจปกครองของมารดาสิ้นสุดลงโดยมีระยะเวลาที่ชัดเจน ใช้เวลาไม่นาน ยกเว้นกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. (Washington, D.C) ที่อำนาจปกครองของมารดาสิ้นสุดลงทันทีนับตั้งแต่นำเด็กมาวางที่สถานบริการผู้รับเด็ก อีกทั้งกฎหมายสถานบริการผู้รับเด็กนี้ยังให้ความคุ้มครองทางกฎหมายแก่มารดาที่จะไม่ถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย รวมไปถึงกฎหมายยังให้ความเคารพต่อสิทธิความเป็นส่วนตัวของมารดาโดยมารดาไม่ต้องเปิดเผยชื่อหรือประวัติทางการแพทย์ของตน

ขึ้นอยู่กับความสมัครใจ ถึงแม้ในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย (California) จะบังคับให้มารดาต้องเปิดเผยชื่อก็ตาม แต่ก็ยังอนุญาตให้มารดาที่ไม่ต้องการเปิดเผยชื่อของตน สามารถใส่เลขประจำตัวเด็กแทนชื่อของตนได้ ในขณะที่สถานที่ในการจัดตั้งสถานบริการรับเด็กนั้น เห็นได้ว่าจะถูกจัดตั้งไว้ในสถานที่ที่มีเจ้าหน้าที่ประจำอยู่ตลอด 24 ชั่วโมง เพื่อให้มีเจ้าหน้าที่สามารถให้การช่วยเหลือและรับตัวเด็กทารกได้ตลอดเวลา ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าจัดตั้งสถานบริการรับเด็กนี้จัดตั้งขึ้นมาโดย คำนึงถึงความปลอดภัยของเด็กเป็นหลัก อันเกิดจากแนวคิดที่ว่าเมื่อเด็กคลอดออกมาแล้ว เด็กย่อมมีสิทธิในชีวิตร่างกายของตนเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ที่รัฐจะต้องให้ความคุ้มครอง เนื่องจากเด็กทารกยังไม่สามารถที่จะใช้สิทธิที่ตนมีอยู่ได้อย่างเต็มที่ จึงต้องมีการจัดตั้งสถานบริการรับเด็กเพื่อที่จะให้การคุ้มครองปกป้องชีวิตเด็กที่ถูกทอดทิ้งเหล่านี้ให้มีชีวิตรอดจากการถูกทอดทิ้งมากที่สุด

ในขณะที่ประเทศไทย รัฐมิได้อนุญาตให้มารดาสามารถนำเด็กไปวางทิ้งไว้ในสถานที่ใดได้จากการศึกษาพบว่าถึงแม้จะมีทั้งหน่วยงานของรัฐไม่ว่าจะเป็นสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ใน 76 จังหวัด หรือศูนย์ประชาบดี 1300 ที่คอยให้ความช่วยเหลือก็ตาม แต่เนื่องจากกระบวนการในการให้ความช่วยเหลือนั้น พนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องมีการพูดคุย ชักประวัติส่วนตัว รวมไปถึงการลงเยี่ยมบ้านเพื่อบันทึกประวัติ อันเป็นการสร้างภาระเกินความจำเป็น จึงทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือจากมารดา มารดาหลายรายจึงตัดสินใจนำเด็กไปทอดทิ้งในสถานที่ที่ไม่ปลอดภัย โดยเชื่อว่าเป็นทางออกที่ง่ายและสะดวกกว่า อีกทั้งมีโอกาสที่เจ้าหน้าที่จะไม่สามารถติดตามตัวมารดาได้ว่าเป็นผู้ใด ด้วยเหตุดังกล่าวจึงส่งผลให้เด็กทารกหลายรายต้องเสียชีวิตจากสภาพแวดล้อมที่ถูกมารดานำไปทอดทิ้ง เนื่องจากยังไม่มีมาตรการในการป้องกันคุ้มครองตั้งแต่แรกเกิด ให้เด็กได้มีโอกาสมีชีวิตรอดเติบโตตามวัยตามสิทธิพื้นฐานของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคี

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

จากผลการศึกษาในข้างต้น ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาเด็กทารกเสียชีวิตจากการถูกนำไปทอดทิ้งในสถานที่ที่ไม่ปลอดภัย ดังต่อไปนี้

1. รัฐควรตราพระราชบัญญัติจัดตั้งสถานบริการรับเด็ก โดยอยู่ภายใต้อำนาจกำกับดูแลของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาเด็กเสียชีวิตหรือพิการจากการถูกนำมาทอดทิ้งในสถานที่ที่ไม่ปลอดภัยต่าง ๆ อันเป็นการให้ความคุ้มครองแก่เด็กทารกและมารดา โดยนำหลักเกณฑ์ข้อกำหนดของสถานบริการรับเด็กของประเทศสหรัฐอเมริกามาใช้เป็นต้นแบบ ซึ่งอนุญาตให้มารดา หรือผู้ปกครองของเด็กทารก สามารถนำเด็กทารกอายุไม่เกิน 90 วัน มาวางที่สถานบริการรับเด็กตามสถานที่ที่รัฐได้จัดตั้งไว้ในโรงพยาบาลประจำจังหวัด สถานีตำรวจ และบ้านพักเด็กและครอบครัวประจำจังหวัด ซึ่งสาเหตุที่ต้องอนุญาตให้นำเด็กทารกอายุไม่เกิน 90 วันมาวางที่สถานบริการรับเด็กได้นั้น เนื่องจากเด็กทารกที่อายุต่ำกว่า 90 วัน เป็นช่วงอายุที่ยังมีภูมิคุ้มกันน้อย จึงสมควรจะได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิดมากที่สุด อีกทั้งหากเด็กทารกอายุเกิน 90 วันไปแล้วเด็กทารกจะเริ่มมีพัฒนาการในการจดจำใบหน้า มีความผูกพันกับบิดา มารดา ผู้เลี้ยงดู

ดังนั้นอาจจะส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของเด็กทารกหรือเด็กอาจจะสับสนเมื่อต้องถูกเลี้ยงดูด้วยครอบครัวบุญธรรม และเมื่อมารดานำเด็กมาวางที่สถานบริการผู้รับเด็กแล้ว จะไม่มีการเผชิญหน้ากันระหว่างเจ้าหน้าที่กับมารดา กฎหมายให้ความคุ้มครองความเป็นส่วนตัวแก่มารดา มารดาไม่จำเป็นต้องเปิดเผยชื่อของตน แต่จำเป็นจะต้องตอบแบบสอบถามข้อมูลทางการแพทย์ที่เกี่ยวกับเด็กทารก เพื่อเก็บไว้เป็นข้อมูลประจำตัวเด็กทารก หลังจากพนักงานเจ้าหน้าที่ได้รับตัวเด็กทารกไว้แล้ว จะต้องดำเนินการยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อถอนอำนาจปกครองของมารดาภายใน 60 วัน หากมารดาได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ข้างต้นอย่างครบถ้วน ย่อมได้รับการคุ้มครองทางกฎหมายที่จะไม่ถูกดำเนินคดีใดๆ แต่หากมารดานำเด็กไปทอดทิ้งในสถานที่อื่น ที่มีใช้สถานบริการผู้รับเด็กที่รัฐจัดตั้งไว้ มารดา ยังคงมีความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก โดยให้สถานบริการผู้รับเด็กนี้อยู่ภายใต้อำนาจหน้าที่ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

การจัดตั้งสถานบริการผู้รับเด็กทารกนี้มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Right of the Child) ที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคี เนื่องจากรัฐมีหน้าที่ในการให้ความคุ้มครองแก่เด็กทุกคนตามสิทธิพื้นฐานที่สมควรจะได้รับ ทั้งสิทธิที่จะอยู่รอด (Survival Right) และสิทธิได้รับการคุ้มครอง (Right of Protection) นับตั้งแต่คลอด โดยจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ในด้านความปลอดภัยของเด็กทารกเป็นอันดับแรก อันถือว่าเป็นประโยชน์สูงสุดของเด็ก อีกทั้งยังเป็นทางเลือกให้แก่มารดาผู้ไม่ต้องการจะแสดงตนติดต่อขอความช่วยเหลือจากรัฐ เนื่องจากไม่ต้องการจะเปิดเผยตัวตนให้ผู้ใดทราบว่าเป็นมารดาของเด็กทารก ให้มีโอกาสดูแลแก้ปัญหาด้วยวิธีการที่ถูกกฎหมาย ไม่มีความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก และสามารถกลับไปเริ่มต้นชีวิตใหม่ได้

2. รัฐจะต้องรณรงค์และประชาสัมพันธ์ถึงมาตรการในการให้ความช่วยเหลือแก่มารดาที่ไม่พร้อมจะเลี้ยงดูบุตรของตนให้ทราบว่ารัฐมีมาตรการให้การช่วยเหลือ อนุญาตให้มารดาหรือผู้ปกครองเด็กทารก สามารถนำเด็กทารกไปวางที่สถานบริการผู้รับเด็กได้โดยไม่ผิดกฎหมาย หากได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์อย่างครบถ้วน โดยประชาสัมพันธ์ในหลายช่องทาง เช่น สื่อโทรทัศน์ ป้ายประชาสัมพันธ์ในจุดสำคัญต่าง ๆ ในระบบสารสนเทศ (Internet) รวมไปถึงจัดทำเว็บไซต์ (Website) และสายด่วน 24 ชั่วโมง เพื่อให้บริการด้านข้อมูลเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และสถานที่ที่จัดตั้งสถานบริการผู้รับเด็กไว้ให้บริการ ควบคู่ไปกับการรณรงค์เรื่องการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ตามพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ.2559 เพื่อให้วัยรุ่นรู้จักการป้องกันการตั้งครรภ์ อันจะเป็นการช่วยลดจำนวนวัยรุ่นคลอดบุตรในแต่ละปีให้ลดลง และเป็นแก้ไขปัญหาค่าการทอดทิ้งเด็กได้ดีที่สุด เพราะหากไม่มีการตั้งครรภ์โดยไม่พร้อม ย่อมไม่มีการทอดทิ้งเด็กเกิดขึ้น

เอกสารอ้างอิง (References)

- กรมกิจการเด็กและเยาวชน. (2560). “สถิติข้อมูลและสถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชน ปี 2560”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://www.dcy.go.th>. สืบค้น 15 พฤศจิกายน 2561.
- มาตาลักษณ์ ออรุ้งโรจน์. (2551). **กฎหมายเบื้องต้นเกี่ยวกับการกระทำความผิดทางอาญา ของเด็กและเยาวชน**. กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เพ็ญศรี พิชัยสนิธ. (2560). “พัฒนาการของทารก”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://humaneco.stou.ac.th/UploadedFile/Q>. สืบค้น 15 พฤศจิกายน 2561.
- วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล. (2537, กันยายน-ตุลาคม). “มาตรฐานการปฏิบัติต่อเด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก”. **ดุษฎี**. 41(5) : 18-26.
- วิชา มหาคุณ. (2539). **ศาลเยาวชนและครอบครัวตามแนวความคิดสากล**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ศรียา สุวรรณะ. (2561, ธันวาคม 1). นักสังคมสงเคราะห์. สัมภาษณ์
สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์. (2560). “สถานการณ์อนามัยการเจริญพันธุ์ในวัยรุ่นและเยาวชน ปี 2560”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://rh.anamai.moph.go.th>. สืบค้น 15 พฤศจิกายน 2561.
- Ayres, S. (2009, March). “Kairos and Safe Havens: The Timing and Calamity of Unwanted Birth”. **William And Mary Journal Of Women And The Law**. 15(2) : 227-289.
- Child Welfare Information Gateway. (2016). “Infant Safe Haven Laws”. [Online]. Available : <https://www.childwelfare.gov/topics/systemwide/laws-policies/statutes/safehaven/>. Retrieved November 16, 2018.
- Povoledo, E. (2007). “Updating an Old Way to Leave the Baby on the Doorstep”. [Online]. Available : <https://www.nytimes.com/2007/02/28/world/europe/28rome.html>. Retrieved November 15, 2018.

Translated Thai References

- Bureau of Reproductive Health. (2017). “Reproductive health situation in adolescents and youth 2017”. [Online]. Available : <http://rh.anamai.moph.go.th>. Retrieved November 15, 2018. [In Thai]
- Department of Children and Youth. (2017). “Statistics and information on the situation of children and youth 2017”. [Online]. Available : <https://www.dcy.go.th>. Retrieved November 15, 2018. [In Thai]

- Mahaakun, W. (1996). **“A Universal concept of Juvenile and Family Court”** 5th. Bangkok : National Research council of Thailand. [In Thai]
- Orungroht, M. (2008). **Children and the criminal justice system**. Bangkok : Master of Laws, Faculty of Law, Thammasat University. [In Thai]
- Phatjaykwiwonsagun, W. (1994, September-October). “Standards for treatment of children accused of offenses under the Convention on the Rights of the Child”. **Dunpaha**. 41(5) : 18-26. [In Thai]
- Pichaisanit, P. (2017). “Infant development”. [Online]. Available : <http://humaneco.stou.ac.th/UploadedFile/Q>. Retrieved November 15,2018. [In Thai]
- Suwanna, S. (2018, November 1). Social worker. Interview. [In Thai]

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การคิดวิเคราะห์และความพึงพอใจ
ในการเรียนวิชาชีววิทยา เรื่อง กายวิภาคศาสตร์และสรีรวิทยาของสัตว์
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็น
ฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์

A Study of Learning Achievement, Analytical Thinking and
Satisfaction in Biology Subject on Animal Anatomy and
Physiology of Eleventh Grade Students by Using Brain-Based
Learning Emphasizing Analytical Thinking

บุญญาภรณ์ เรืองรอง¹ กิตติมา พันธุ์พุกษา² และนพมณี เชื้อวชิรินทร์³
Bunyakhan Ruangrong¹, Kittima Panprueksa² and Nopmanee Chauvatcharin³

Received : November 21, 2018; Revised : February 13, 2019; Accepted : February 25, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การคิดวิเคราะห์และความพึงพอใจในการเรียนวิชาชีววิทยา เรื่อง กายวิภาคศาสตร์และสรีรวิทยาของสัตว์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์ โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย ชลบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 24 คน โดยใช้การสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์ 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3) แบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์ และ 4) แบบสอบถามความพึงพอใจในการเรียนวิชาชีววิทยา สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีที่กรณีก่อนไม่เป็นอิสระจากกัน และการทดสอบค่าทีที่กรณีก่อนไม่เป็นอิสระ ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นการคิด

¹ นักศึกษาหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนวิทยาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์; Master of Education Program in Science Teaching, Faculty of Education, Burapha University, Thailand; e-mail : clarinat@msn.com

² คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา; Faculty of Education, Burapha University, Thailand.

³ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา; Faculty of Education, Burapha University, Thailand.

วิเคราะห์ หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) การคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) ความพึงพอใจในการเรียนวิชาชีววิทยาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์ อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ (Keywords) : การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, การคิดวิเคราะห์, ความพึงพอใจในการเรียนวิชาชีววิทยา

Abstract

This research was to study learning achievement, analytical thinking, and satisfaction in biology subject on animal anatomy and physiology of eleventh grade students by using brain-based learning emphasizing analytical thinking. The participants of this research were 24 eleventh grade students at Princess Chulabhorn's College Chonburi in the second semester of academic year 2017. They were randomly selected by using the cluster sampling method. The instruments of the research consisted of 1) lesson plans using the brain-based learning, 2) learning achievement test, 3) analytical thinking test, and 4) satisfaction in biology subject questionnaire. The data were analyzed using mean, standard deviation, t-test for dependent samples, and t-test for one sample. The results of this research indicated that: 1) The posttest scores of students' learning achievement after using brain-based learning emphasizing analytical thinking were statistically significant higher than pretest scores at the .05 level. 2) The posttest scores of students' learning achievement after using brain-based learning emphasizing analytical thinking were statistically significant higher than 70 percent criterion at the .05 level. 3) The posttest scores of students' analytical thinking after using brain-based learning emphasizing analytical thinking were statistically significant higher than pretest scores at the .05 level. 4) The students' satisfaction in biology subject after using brain-based learning emphasizing analytical thinking were at high level.

Keywords : Brain-based learning emphasizing analytical thinking, Learning achievement, Analytical thinking, Satisfaction in biology subject

บทนำ (Introduction)

ระบบการจัดการศึกษาในปัจจุบันมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการก่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งต้องพึ่งพาความรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการพัฒนาคน องค์การ เศรษฐกิจ สังคม อุตสาหกรรม เกษตรกรรม และการบริการ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นระบบและกระบวนการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์และวิทยาศาสตร์ประยุกต์ที่เหมาะสมและมีคุณภาพ จึงเป็นกลไกสำคัญในการนำพาประเทศไปอยู่ในกลุ่มประเทศก้าวหน้า (Department of Curriculum and Instruction Development, 2002) ดังนั้นบทบาทของครูจึงมีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากที่จะต้องเข้าใจและมีทักษะในการจัดการความรู้ของนักเรียน โรงเรียนจุฬาราชวิทยาลัย ชลบุรี เป็นกลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์ระดับภูมิภาค มีภารกิจในการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ทั้งในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายในลักษณะของโรงเรียนประจำ (Curriculum and Supervision of Princess Chulabhorn's College Chon Buri, 2014) จากประสบการณ์ในการสังเกตชั้นเรียนและการสัมภาษณ์ครูผู้สอนเกี่ยวกับปัญหาการเรียนในวิชาชีววิทยา พบว่า การเรียนการสอนนั้นจำเป็นต้องเน้นความเข้มข้นของเนื้อหามากกว่าโรงเรียนทั่วไป อีกทั้งวิชาชีววิทยาในเรื่อง กายวิภาคศาสตร์และสรีรวิทยาของสัตว์นั้น เป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับรูปร่าง โครงสร้าง หรือส่วนประกอบของสัตว์ รวมถึงหน้าที่ และการควบคุมการทำงานของส่วนประกอบของร่างกายของสัตว์ด้วย และพบว่าเป็นเนื้อหาที่นักเรียนเรียนรู้ได้น้อย เนื่องจากมีเนื้อหาค่อนข้างมาก ซับซ้อน มีความเชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องกัน และส่วนใหญ่ลักษณะเป็นนามธรรม ทำให้ยากแก่การเข้าใจ อีกทั้งลักษณะของนักเรียนซึ่งเป็นผู้มีความสามารถพิเศษด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ จำเป็นจะต้องเรียนเนื้อหาบางส่วนที่มีความลึกและยากต่อการเข้าใจ รวมถึงความเหนื่อยล้าจากภาระงานของแต่ละวิชาในแต่ละวัน ทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายและมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเรียนวิชาชีววิทยาได้ (Thansungnoen, interview, 2516, June 5) และจากผลการประเมินทักษะของนักเรียนในระดับนานาชาติ (PISA) ซึ่งเป็นการประเมินศักยภาพของนักเรียน โดยวัดสมรรถนะ 3 ด้าน คือ ด้านการอ่าน ด้านคณิตศาสตร์ และด้านวิทยาศาสตร์ โดยเน้นการคิดวิเคราะห์ เน้นการคิดและหาคำอธิบาย พบว่าผลคะแนนการทดสอบ PISA ของนักเรียนไทยอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยทุกด้าน (The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2016) การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความคิดจึงจำเป็นต้องเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยสมอง ด้วยกาย และด้วยใจ เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้สร้างความรู้ผ่านกระบวนการคิดได้ด้วยตนเอง (Prachakun and Nueangchalerms, 2010 : 4-5) การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการสร้างพื้นฐานความรู้ก่อนเริ่มเรียน โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายและเข้มข้น มีการใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อร่วมมือกันเรียนรู้ มีการลงมือกระทำซ้ำ เน้นย้ำ และทบทวนในเรื่องเดิมเพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะด้านการปฏิบัติและความเข้าใจในเรื่องที่เรียน เกิดเป็นความทรงจำระยะยาว เน้นการประเมินผลตามสภาพจริงเพื่อพัฒนาศักยภาพของเรียนแต่ละคน พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ประเมินตนเองเพื่อพัฒนาขีดความสามารถได้อย่างต่อเนื่อง (Institute of Learning Science,

2006 : 2) หลักพื้นฐานของการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน คือ การเรียนรู้ที่ทำให้นักเรียนตื่นตัวแบบผ่อนคลาย สร้างบรรยากาศให้นักเรียนไม่รู้สึกรู้สึกเหมือนถูกกดดัน ทำให้นักเรียนมีความสุขในการเรียน (Lakhanaadisorn, 2007 : 16-20) อีกทั้งการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานยังส่งผลให้เซลล์สมองได้รับการกระตุ้นให้ทำงานและเกิดพัฒนาการทำให้เกิดการคิดวิเคราะห์ และปัญญาในระดับที่สูงขึ้น ๆ ครอบคลุมตามหลักการพหุปัญญาและเก็บความรู้ไว้ในความจำระยะยาวที่พร้อมนำไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ (Institute of Learning Science, 2006 : 8-12) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wichanee (2015) ที่ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การคิดวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์และเจตคติต่อวิชาชีววิทยา เรื่อง อาณาจักรของสิ่งมีชีวิต ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานร่วมกับการใช้เทคนิคเกม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การคิดวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์และเจตคติต่อวิชาชีววิทยา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์มาใช้ในการวิจัย เนื่องจากสามารถพัฒนาความรู้และความสามารถของนักเรียนได้ตามกระบวนการทำงานของสมองได้อย่างเต็มที่ทั้งในด้านความรู้ ความคิด และอารมณ์ในเวลาเดียวกัน ส่งเสริมให้นักเรียนมีศักยภาพในการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะประยุกต์ใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานตามรูปแบบของเจนเซน (Jensen, 2000) ร่วมกับการสอดแทรกกระบวนการคิดวิเคราะห์ตามแนวคิดของบลูม (Bloom, 1956) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การคิดวิเคราะห์และความพึงพอใจในการเรียนวิชาชีววิทยา เรื่อง กายวิภาคศาสตร์และสรีรวิทยาของสัตว์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย ชลบุรี

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์ ก่อนเรียนและหลังเรียน
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์ หลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70
3. เพื่อเปรียบเทียบการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์ ก่อนเรียนและหลังเรียน
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการเรียนวิชาชีววิทยาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย ชลบุรี จำนวน 6 ห้องเรียน แผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ รวม 144 คน ซึ่งมีการจัดห้องเรียนแบบคละความสามารถ

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย ชลบุรี จำนวน 1 ห้องเรียน รวม 24 คน โดยใช้การสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling)

3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ตัวแปรอิสระ คือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์ ตัวแปรตาม คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การคิดวิเคราะห์และความพึงพอใจในการเรียนวิชาชีววิทยา

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

4.1 แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์ เรื่อง กายวิภาคศาสตร์และสรีรวิทยาของสัตว์ จำนวน 6 แผน มีค่าความเหมาะสมเฉลี่ยเท่ากับ 4.59 จัดเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

4.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ครอบคลุมแนวคิดของบลูมทั้ง 6 ด้าน คือ 1) ด้านความรู้ความจำ 2) ด้านความเข้าใจ 3) ด้านการนำไปใช้ 4) ด้านการวิเคราะห์ 5) ด้านการสังเคราะห์ และ 6) ด้านการประเมินค่า มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.60 – 1.00 ค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.31 – 0.69 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.29 - 0.75 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.68

4.3 แบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์ เป็นแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยการกำหนดสถานการณ์ขึ้น และในแต่ละสถานการณ์จะสร้างข้อคำถามที่ครอบคลุมแนวคิดของบลูมทั้ง 3 ด้าน คือ 1) การวิเคราะห์ความสำคัญ 2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ และ 3) การวิเคราะห์หลักการ เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 15 ข้อ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 ค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.46 – 0.79 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.25 - 0.58 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.89

4.4 แบบสอบถามความพึงพอใจในการเรียนวิชาชีววิทยา เป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 15 ข้อ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.30 - 0.72 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.82

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

5.1 ผู้วิจัยแนะนำขั้นตอนในการทำกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์ เรื่อง กายวิภาคศาสตร์และสรีรวิทยาของสัตว์ บทบาทของนักเรียนในการร่วมกิจกรรม และภาระงานที่นักเรียนจะได้รับมอบหมาย

5.2 ทำการทดสอบก่อนเรียน (Pretest) โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ แบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์ กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

5.3 ดำเนินการทดลองโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์ เรื่อง กายวิภาคศาสตร์และสรีรวิทยาของสัตว์ กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 6 แผน รวมเป็นเวลา 15 คาบ โดยผู้วิจัยดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตัวเอง

5.4 เมื่อสิ้นสุดการสอนตามกำหนดแล้วจึงทำการทดสอบหลังเรียน (Posttest) กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์ (ฉบับเดิม) และแบบสอบถามความพึงพอใจในการเรียนวิชาชีววิทยา

5.5 นำผลคะแนนที่ได้จากการตรวจแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์ และแบบสอบถามความพึงพอใจในการเรียนวิชาชีววิทยา มาวิเคราะห์โดยวิธีการทางสถิติ เพื่อทดสอบสมมติฐานต่อไป

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการใช้การทดสอบค่าที กรณีกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระจากกัน (t-test for dependent samples)

6.2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์ หลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยการใช้การทดสอบค่าที กรณีกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว (t-test for one sample)

6.3 เปรียบเทียบการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการใช้การทดสอบค่าที กรณีกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระจากกัน (t-test for dependent samples)

6.4 ศึกษาความพึงพอใจในการเรียนวิชาชีววิทยาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์ โดยใช้ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย (Research Results)

1. ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์ ก่อนเรียนและหลังเรียน ได้ผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์ ก่อนเรียนและหลังเรียน

กลุ่มทดลอง	n	$\bar{x}$	S	df	t	p (1-tailed)
ก่อนเรียน	24	11.83	2.65	23	20.61*	.000
หลังเรียน	24	23.08	2.73			

* $p < .05$

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์ มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 11.83 คะแนน และมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 23.08 คะแนน เมื่อเปรียบเทียบพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 20.61$, $p = .000$)

2. ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์ หลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ได้ผลดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์ หลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70 (21 คะแนน จากคะแนนเต็ม 30)

กลุ่มทดลอง	n	เกณฑ์	$\bar{x}$	S	df	t	p (1-tailed)
หลังเรียน	24	21	23.08	2.73	23	3.73*	.0005

* $p < .05$

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์ มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 23.08 และเกณฑ์ร้อยละ 70 เท่ากับ 21 คะแนน เมื่อเปรียบเทียบพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 3.73$, $p = .0005$)

3. ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนการคิดวิเคราะห์ก่อนเรียนและหลังเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์ ได้ผลดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์ ก่อนเรียนและหลังเรียน

กลุ่มทดลอง	n	$\bar{x}$	S	df	t	p (1-tailed)
ก่อนเรียน	24	6.96	1.56	23	14.35*	.000
หลังเรียน	24	11.71	1.60			

* $p < .05$

4. ผลการศึกษาความพึงพอใจในการเรียนวิชาชีววิทยาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์ มีค่าเฉลี่ยของคะแนนรวมเท่ากับ 4.29 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.45 ซึ่งมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การคิดวิเคราะห์และความพึงพอใจในการเรียนวิชาชีววิทยา เรื่อง กายวิภาคศาสตร์และสรีรวิทยาของสัตว์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์ มีประเด็นในการอภิปรายดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ทั้งนี้เนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์เป็นรูปแบบที่มีแนวทางในการจัดการเรียนรู้ตามหลักการทำงานและธรรมชาติของสมอง ตั้งอยู่บนความคิดพื้นฐาน 3 ด้าน ได้แก่ อารมณ์เป็นส่วนสำคัญในการเรียนรู้ทุกขั้นตอน การเรียนรู้ต้องใช้ทุกส่วนทั้งการคิด ความรู้สึก และการลงมือปฏิบัติไปพร้อม ๆ กัน จึงจะเป็นการเรียนรู้ที่ดีที่สุด (Prachakun and Nueangchalem, 2010) เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนตามแนวคิดของบลูมทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความรู้ความจำ 2) ด้านความเข้าใจ 3) ด้านการนำไปใช้ 4) ด้านการวิเคราะห์ 5) ด้านการสังเคราะห์ และ 6) ด้านการประเมินค่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์ ประกอบไปด้วยทั้งหมด 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นเตรียมการ เป็นขั้นเตรียมสมองเพื่อเข้าสู่บทเรียน เช่น ครูต้องเตรียมความพร้อมของสมองให้แก่ นักเรียน ไม่ว่าจะเป็นการให้นักเรียนมีการนั่งสมาธิ หรือบริหารสมองด้วยกิจกรรมต่าง ๆ อีกทั้งมีการจัดบรรยากาศให้ผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลาย ไม่ตึงเครียดในการเรียน ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีการเรียนรู้ของคาร์ล โรเจอร์ ที่กล่าวว่า มนุษย์จะสามารถพัฒนาตนเอง ได้ดีหากอยู่ในสภาพที่ผ่อนคลายเป็นอิสระ โดยบรรยากาศการเรียนรู้ที่ผ่อนคลายและเอื้อต่อการเรียนรู้จะช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ดี (Khaemmanee, 2002) 2) ขั้นรับรู้ เป็นขั้นที่นักเรียนจะเกิดการสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การทดลอง โดยการให้นักเรียนสังเกตตัวอย่างของสิ่งมีชีวิตจากลักษณะของอวัยวะ หรือลักษณะการเคลื่อนที่ของสิ่งมีชีวิตเหล่านั้น และนักเรียนสามารถสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้จากเอกสารหรือหนังสือต่าง ๆ

เพิ่มเติม โดยมีครูเป็นผู้คอยกระตุ้นให้นักเรียนสังเกต และตั้งคำถามจากสิ่งที่พบเห็นว่าเกิดขึ้นมาได้
อย่างไร เพราะอะไร มีความสัมพันธ์กันอย่างไร มีความสำคัญหรือมีประโยชน์มากน้อยเพียงใด
สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism) ที่มุ่งเน้นให้นักเรียนต้อง
สืบค้น เสาะหา สำนวจตรวจสอบ และค้นคว้าด้วยวิธีการต่าง ๆ จนทำให้เกิดความเข้าใจและเกิดการ
รับรู้ความรู้นั้นอย่างมีความหมาย และเก็บเป็นข้อมูลไว้ในสมองได้อย่างยาวนาน (The Institute for
the Promotion of Teaching Science and Technology, 2012) 3) ขยายรายละเอียด
เพิ่มเติม (Elaboration) เป็นขั้นที่นักเรียนจะนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า ทดลอง และการ
ระดมสมองบนข้อเท็จจริงต่าง ๆ มาวิเคราะห์ เพื่อตรวจสอบความรู้หรือข้อสงสัยต่าง ๆ ว่ามีหลักการ
หรือทฤษฎีใดบ้างที่เกี่ยวข้อง การกระทำดังกล่าวจะทำให้เด็กมีความเข้าใจมากขึ้น จากนั้นครูจะ
เพิ่มเติมในประเด็นที่สำคัญและประเด็นที่ยังไม่ครอบคลุม ซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้ของนักเรียนกว้าง
ขึ้น ชับซ้อนขึ้น และหลากหลายมากขึ้น (Bureau of Academic Affairs and Educational
Standards Office of the Basic Education Commission, 2006) 4) ขั้นสร้างความทรงจำ เป็น
ขั้นที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความทรงจำในการเรียนรู้ระยะยาว เช่น การให้นักเรียนแข่งขันกันตอบ
คำถาม การนำเสนอผลงานที่ได้จากการเรียนรู้หรือการสร้างสรรค์ชิ้นงานให้เกิดขึ้น นักเรียนสามารถ
แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกัน สอดคล้องกับทฤษฎีความจำของแอดคินสัน
และชิฟฟริน ที่ว่าถ้าเราจำสิ่งใดไว้ในความจำระยะยาว สิ่งนั้นก็จะต้องอยู่ในความจำตลอดไป
กลายเป็นความจำที่ถาวร (Witchawut, 1977) และ 5) ขั้นประยุกต์ใช้ เป็นขั้นที่นักเรียนจะได้นำ
ความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่และในชีวิตประจำวัน เช่น ครูสุ่มหยิบภาพสิ่งมีชีวิต
ขึ้นมา พร้อมทั้งตั้งคำถามให้นักเรียนได้นำความรู้ที่ได้มาใช้ตอบคำถามว่าสิ่งมีชีวิตเหล่านั้นเคลื่อนที่
ได้อย่างไร และสามารถยกตัวอย่างสิ่งมีชีวิตเพิ่มเติมนอกเหนือจากบัตรภาพสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ที่ครูสุ่ม
หยิบขึ้นมาแสดง เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนสามารถตัดสินใจและตอบคำถามด้วยการใช้ข้อมูลอย่าง
มีเหตุผล (The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2003)
นอกจากนี้ครูอาจกล่าวคำชื่นชมหรือให้รางวัลเป็นการเสริมแรงทางบวก สอดคล้องกับทฤษฎี
เสริมแรงของสกินเนอร์ (Tentrigat, 2000) เพื่อให้นักเรียนมีกำลังใจในการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น
สอดคล้องกับงานวิจัยของ Seekhong (2012) ที่ได้เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เจตคติต่อ
วิทยาศาสตร์และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างการ
จัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้นและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็น
ฐาน พบว่านักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เจต
คติต่อวิทยาศาสตร์และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. การคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมอง
เป็นฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน เนื่องมาจากในระหว่างการจัดการเรียนรู้
แต่ละขั้นตอน ครูมีการกระตุ้นให้นักเรียนได้ใช้ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ตามแนวคิดของบลูม
ในด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1) ขั้นเตรียมการ ครูใช้คำถามหรือยกตัวอย่างสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่

จะเรียน เพื่อสร้างความสนใจของนักเรียน เช่น การเคลื่อนไหวมีความสำคัญต่อสิ่งมีชีวิตอย่างไร หรือ การนำตัวอย่างน้ำที่มีโปรโตซัวอาศัยอยู่ มาให้นักเรียนสังเกตและเขียนคำถามหรือข้อสงสัยลงในสมุด เพื่อให้นักเรียนสามารถค้นหาความสัมพันธ์ย่อย ๆ ของเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่ครูกยกตัวอย่าง เกิด การเชื่อมโยงองค์ความรู้เดิมมาใช้ และเห็นถึงความสำคัญของเรื่องที่เรียน ซึ่งจะทำให้นักเรียนได้ ฝึกการวิเคราะห์ความสำคัญและการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ 2) ขั้นรับรู้ นักเรียนจะได้ศึกษาเรื่องที่ จะเรียน และค้นหาคำตอบต่าง ๆ ผ่านการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง หรือการทำงานร่วมกับผู้อื่น เช่น นักเรียนจะต้องศึกษาและสังเกตสิ่งมีชีวิตที่พบในแหล่งน้ำตัวอย่าง ลักษณะการเคลื่อนที่ของโปรติสต์ รวมไปถึงโครงสร้างและลักษณะการเคลื่อนที่ของไส้เดือนดิน โดยนักเรียนจะต้องพิจารณาแยกแยะ โครงสร้าง หน้าที่ และลักษณะการเคลื่อนที่ของสิ่งมีชีวิตที่มีความเกี่ยวข้องกัน เพื่อนำส่วนประกอบ ต่าง ๆ ที่แยกย่อยออกมานั้นมาจัดหมวดหมู่เดียวกัน และเมื่อนำลักษณะโครงสร้าง และการเคลื่อนที่ ที่สำคัญของสิ่งมีชีวิตมาจัดจำแนกได้แล้วนั้น นักเรียนจะสามารถสรุปองค์ความรู้ด้วยตัวเองและใช้ หลักเกณฑ์ในการจำแนกนี้ไปใช้กับสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ต่อไปได้ ซึ่งเป็นการฝึกการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ของนักเรียน 3) ขั้นขยายรายละเอียดเพิ่มเติม นักเรียนจะได้แสดงความคิดเห็น และตรวจสอบ ความรู้ที่คลาดเคลื่อน โดยครูจะอธิบายความรู้เพิ่มเติมให้แก่ นักเรียน ซึ่งนักเรียนจะเรียนรู้โดยการใช้ ข้อมูลที่สำคัญของเรื่องนั้น ๆ โดยอาศัยหลักการที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้นักเรียนเกิดการจัดกระทำข้อมูล อย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นการฝึกการวิเคราะห์ความสัมพันธ์และการวิเคราะห์หลักการของนักเรียน 4) ขั้นสร้างความทรงจำ นักเรียนจะต้องนำองค์ความรู้ที่ได้มาเชื่อมโยงกัน เพื่อหาความสำคัญของ ความรู้ที่ได้รับมา และสามารถอธิบายเหตุผลได้อย่างถูกต้องและชัดเจน ซึ่งเป็นการฝึกการวิเคราะห์ ความสำคัญและการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของนักเรียน และ 5) ขั้นประยุกต์ใช้ นักเรียนจะได้ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้กับสถานการณ์หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่ครูกยกตัวอย่างว่า มีความสอดคล้องเชื่อมโยงหรือขัดแย้งกันอย่างไร เป็นการเชื่อมโยงองค์ความรู้เดิมและองค์ความรู้ ใหม่เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ที่พบเจอต่อไปได้ ซึ่งเป็นการฝึกการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ของนักเรียน จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์ มีส่วนส่งเสริม ให้นักเรียนได้ฝึกกระบวนการคิดวิเคราะห์ทั้ง 3 ด้าน คือ การวิเคราะห์ความสำคัญ การวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ และการวิเคราะห์หลักการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wichanee (2015) ที่ได้ศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การคิดวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์และเจตคติต่อวิชาชีพชีววิทยา เรื่อง อาณาจักรของสิ่งมีชีวิต ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานร่วมกับการใช้เทคนิคเกม สำหรับ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การคิดวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์และ เจตคติต่อวิชาชีพชีววิทยา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความพึงพอใจในการเรียนวิชาชีววิทยาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของกลุ่มที่ได้รับการ จัดการการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์ พบว่าอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา รายชื่อ พบว่าชื่อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ และการทำงาน ในวิชาชีววิทยาเพิ่มขึ้น ($\bar{x}=4.67$, $S=0.48$) รองลงมา คือ นักเรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านการทำกิจกรรม

มากกว่าการนั่งฟังคุณครูบรรยาย ($\bar{X} = 4.63$, $S = 0.49$) ทั้งนี้เนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์ มีการสร้างบรรยากาศในห้องเรียนที่สนุกสนาน เช่น การทำท่าบริหารสมอง หรือการเล่นเกม เป็นต้น จะทำให้นักเรียนรู้สึกผ่อนคลายและเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข นักเรียนจะได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติและได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน อีกทั้งนักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กัน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้อย่างอิสระ ทำให้นักเรียนกล้าแสดงออกทางความคิดมากขึ้น หรือการได้รับเสียงปรบมือและคำชื่นชมจากเพื่อน ๆ และครู ทำให้นักเรียนรู้สึกมีความมั่นใจ เห็นคุณค่าและความสามารถในตัวเอง สอดคล้องกับทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ ที่เชื่อว่า มนุษย์มีแนวโน้มที่จะมีความต้องการอันใหม่ที่สูงขึ้นเมื่อความต้องการพื้นฐานได้รับการตอบสนอง โดยการกระทำดังกล่าวจะมีส่วนส่งผลให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น เกิดความคิด ความเชื่อมั่นและความมานะพยายาม และคงไว้ซึ่งการกระทำนั้น ๆ เพื่อจะบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ใดวัตถุประสงค์หนึ่งตามที่ตั้งไว้ (Weerakun, 2009) สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Butseenoi (2012) ที่ได้ศึกษาการคิดวิเคราะห์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจต่อการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสมองเป็นฐานกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสมองเป็นฐาน มีการคิดวิเคราะห์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจต่อการเรียนวิทยาศาสตร์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์ ในการวิจัยครั้งนี้ใช้เนื้อหาเรื่อง กายวิภาคศาสตร์และสรีรวิทยาของสัตว์ ซึ่งเป็นเนื้อหาค่อนข้างยาก ในขั้นเตรียมการครูจะต้องมีการตั้งคำถามหรืออธิบายให้นักเรียนเห็นภาพรวมของเนื้อหาที่จะเรียนก่อน เพื่อลดระดับความยาก ของเนื้อหา และอธิบายเชื่อมโยงความสัมพันธ์เกี่ยวกับลักษณะสำคัญของสิ่งมีชีวิต การจัดเรียงโครงสร้าง รูปร่าง และหน้าที่ของอวัยวะต่าง ๆ ก่อนที่จะลงรายละเอียดส่วนเนื้อหาในแต่ละระบบของร่างกาย จะช่วยให้ นักเรียนเข้าใจเนื้อหายิ่งขึ้น

1.2 การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นการคิดวิเคราะห์ในชั้นประยุกต์ใช้ ครูควรยกตัวอย่างสถานการณ์ หรือเหตุการณ์ที่น่าสนใจ เพื่อให้นักเรียนได้เห็นความสำคัญและประโยชน์ในการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

1.3 ในการทำบทปฏิบัติการครูควรมีสไลด์ถาวรหรือโมเดลตัวอย่างประกอบ เพื่อให้ นักเรียนได้ทำการเปรียบเทียบ จะทำให้นักเรียนสามารถทำบทปฏิบัติการได้ง่ายขึ้น

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยขยายผลยังพื้นที่หรือโรงเรียนอื่นในกลุ่มที่มีความหลากหลาย

เอกสารอ้างอิง (References)

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). **การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพฯ : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กลุ่มงานหลักสูตรและนเทศการศึกษา โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย ชลบุรี. (2557). **หลักสูตร โรงเรียนวิทยาศาสตร์ภูมิภาค ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2554 (ฉบับปรับปรุงพุทธศักราช 2557)**. ชลบุรี : โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย ชลบุรี.
- จิราภา เตังไตรรัตน์. (2543). **จิตวิทยาทั่วไป**. ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชัยพร วิชชาวุธ. (2520). **ความจำมนุษย์**. กรุงเทพฯ : ชวนพิมพ์.
- ชาญเดช วีรกุล. (2552). **ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานกับขวัญในการ ปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินภูมิภาคที่ 5 (จังหวัด อุบลราชธานี)**. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาการจัดการทั่วไป, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ทิตนา แคมมณี. (2545). **ศาสตร์การสอน**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปวีณา วิชนี. (2558). **การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการคิดวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์และ เจตคติต่อวิชาชีววิทยาเรื่องอาณาจักรของสิ่งมีชีวิตด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมอง เป็นฐาน (BBL) ร่วมกับการใช้เทคนิคเกมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการสอนวิทยาศาสตร์, มหาวิทยาลัย บุรพา.
- ปิยะรัตน์ สีคง. (2555). **การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เจตคติต่อวิทยาศาสตร์และ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างการจัดกิจกรรมการ เรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้นตอนและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาหลักสูตรและการสอน, คณะ ศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พรปวีณ์ ทนสูงเนิน. (2560, มิถุนายน 5). **ครูชำนาญการโรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย ชลบุรี**. สัมภาษณ์.
- วิโรจน์ ลักขณาอดิศร. (2550). **การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานกับการสร้างเด็กเก่ง**. กรุงเทพฯ : ซี เอ็ด ยูเคชั่น.
- วิณา ประชากุล และประสาธ เนืองเฉลิม. (2553). **รูปแบบการเรียนการสอน**. พิมพ์ครั้งแรก. มหาสารคาม : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ศรินทิพย์ บุตรสิน้อย. (2555). **การเปรียบเทียบการคิดวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและ ความพึงพอใจต่อการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสมองเป็นฐานกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาหลักสูตรและการสอน, มหาวิทยาลัย มหาสารคาม.

- สถาบันวิทยาการเรีนรู้. (2549). **Brain-Based Learning**. นนทบุรี : สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2546). **การจัดสาระการเรียนรู้กลุ่มวิทยาศาสตร์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพฯ : สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.). (2555). “กระบวนการเทคโนโลยี”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://designtechnology.ipst.ac.th/uploads/DesignProcess-OnWebforRobotContest.pdf>. สืบค้น 17 เมษายน 2560.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2559). “สรุปผลการวิจัย PISA 2015”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://pisathailand.ipst.ac.th/pisa/reports/pisa2015summaryreport>. สืบค้น 31 มกราคม 2562.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2549). **รายงานการสังเคราะห์แนวคิดและวิธีจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์**. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- Bloom, S.B. (1956). **Taxonomy of Educational Objectives : The Classification of Education**. Goals : Handbook 1 Cognitive Domain. London: David McKay.
- Jensen, E. (2000). **Brain-based learning: the new science of teaching & training**. San Diego, CA : The Brain Store.

Translated Thai References

- Bureau of Academic Affairs and Educational Standards Office of the Basic Education Commission. (2006). **Report on synthesis of concepts and teaching methods that promote thinking skills Analyze science learning strands**. Bangkok : Agricultural Cooperative Assembly Thailand. [In Thai]
- Butseenoi, S. (2012). **The Comparison of Learning Analytical Thinking, Achievement, and more Satisfaction of Prathomsuksa 2 Students between Organization Brain-Based Learning and the Conventional Approach**. Master thesis of Education in Curriculum and Instruction, Mahasarakham University. [[In Thai]
- Curriculum and Supervision of Princess Chulabhorn's College Chon Buri. (2014). **Regional Science High School Program, 2011 (Updated by 2014)**. Chonburi : Princess Chulabhorn's College Chonburi. [In Thai]

- Department of Curriculum and Instruction Development. (2002). **Research for the development of basic education curriculum**. Bangkok : Express Transportation Organization of Thailand. [In Thai]
- Institute of Learning Science. (2006). **Brain-Based Learning**. Nonthaburi : Office of Management and Develop knowledge. Institute for the Promotion of Teaching Science. [In Thai]
- Khaemmanee, T. (2002). **The Science of teaching**. Bangkok : Chulalongkorn University Printing House. [In Thai]
- Lakhanaadisorn, V. (2007). **Learning by using the brain as a base for creating good children**. Bangkok : Se-Education. [In Thai]
- Prachakun, V., and Nueangchalerm, P. (2010). **Teaching and learning styles**. First Edition of Book. Mahasarakham : Mahasarakham University Press. [In Thai]
- Seekhong, P. (2012). **Comparisons Learning Achieve, Attitudes toward Science and Science process skills Mathayomsueke 5 Students Between the 7E Learning Cycle Approach and Brain-based Learning**. Master thesis of Education in Curriculum and Instruction, Mahasarakham University. [In Thai]
- Tentrigat, J. (2000). **General psychology**. Pathumthani : Thammasat University.
- Thansungnoen, P. (2560, June 5). Professional Level Teachers of Princess Chulabhorn's College Chonbur. interview. [In Thai]
- The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2003). **Learning content management, science group, basic education curriculum**. Bangkok : The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. [In Thai]
- The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2012). "Process Technology". [Online]. Available : <http://designtechnology.ipst.ac.th/uploads/DesignProcess-OnWebforRobotContest.pdf>. Retrieved 17 April 2017. [In Thai]
- The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2016). "PISA 2015 Results". [Online]. Available : <http://pisathailand.ipst.ac.th/pisa/reports/pisa2015summaryreport>. Retrieved 31 January 2019. [In Thai]

- Weerakun, C. (2009). **The Relationship between Job Motivation and Job Morale of Personnel of the Office of Government Budget Auditing Region 5 Ubon Ratchathani Province.** Master Thesis of Business Administration, General management College, Ubon Ratchathani Rajabhat University. [In Thai]
- Witchawut, C. (1977). **Human memory.** Bangkok : Chuanpim. [In Thai]
- Wichanee, P. (2015). **A Study of Learning Achievement, Scientific Analytical Thinking and Attitude towards Biology on “Kingdom of life” by using Brain-based Learning (BBL) with Game for 10Th Grade Students.** Master thesis of Education in science teaching, Burapha University. [In Thai]

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

A Competency Development Model of Personnel of Local Administration Organization in Northeast of Thailand

ทรัพย์อนันต์ ชูศรีทอง¹ และภักดี โพธิ์สิงห์²
Sap-anan Chusrithong¹ and Pakdee Phosing²

Received : November 21, 2018; Revised : February 13, 2019; Accepted : February 25, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ 2) เพื่อสร้างรูปแบบสมรรถนะของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วิธีการดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้สูตรทาโร ยามาเน่ จำนวน 320 คน ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การวิเคราะห์ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานได้แก่ สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการพยากรณ์แบบพหุคูณ ระยะที่ 2 รูปแบบสมรรถนะของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 24 คน โดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง วิพากษ์และยืนยันรูปแบบผลการวิจัยพบว่า (1) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมมีระดับสมรรถนะที่มีอิทธิพลอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 5 ด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ด้านความร่วมมือร่วมใจ ด้านการบริการที่ดี ด้านจริยธรรม และด้านการส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ (2) ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของตัวแปรพยากรณ์ แบบการเพิ่มตัวแปรเป็นขั้นตอน พบว่า ตัวแปรอิสระ (X) ที่สามารถพยากรณ์สมรรถนะที่มีผลต่อตัวแปร

¹นักศึกษาลัทธิสุตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม; Doctor of Public Administration Program, Faculty of Political Sciences and Public Administration, Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand; e-mail : zumsa_17@hotmail.com

²คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม; Faculty of Political Sciences and Public Administration, Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand.

ตาม (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีจำนวน 4 ตัวแปร ได้แก่ ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ (X1) ด้านการบริการที่ดี (X2) ด้านความร่วมมือร่วมใจ (X5) และด้านการส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ (X3) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.747 มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R²) เท่ากับ 0.558 และมีอำนาจในการพยากรณ์ได้ ร้อยละ 55.80 มีสมการพยากรณ์เท่ากับ $Z = 0.410Z_1 + 0.313Z_2 + 0.188Z_5 + 0.100Z_3$ (3) รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สรุปได้ว่า (ก) ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ บุคลากรควรมีความพยายามในการปฏิบัติหน้าที่ความสามารถในการทำงานให้ได้ผลงานตามเป้าหมายที่วางไว้ (ข) ด้านการบริการที่ดี บุคลากรควรมีความสามารถให้บริการที่ดีแก่ผู้รับบริการ การช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้รับบริการ การให้บริการที่เกินความคาดหวัง (ค) ด้านการส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ บุคลากรควรให้ความสนใจและติดตามความรู้ใหม่ ๆ ในสาขาอาชีพของตนหรือที่เกี่ยวข้อง มีความรู้ในวิชาการและเทคโนโลยีใหม่ๆ และ (ง) ด้านความร่วมมือร่วมใจ บุคลากรควรทำหน้าที่ของตนในหน่วยงานให้สำเร็จให้ความร่วมมือในการทำงานกับผู้ร่วมงาน ประสานความร่วมมือของสมาชิกในหน่วยงาน สนับสนุนช่วยเหลือผู้ร่วมงานคนอื่น ๆ เพื่อให้งานประสบความสำเร็จ

คำสำคัญ (Keywords) : การพัฒนาสมรรถนะ, รูปแบบ, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

The research objectives are 1) to study the factors affecting the competency personnel of the local administration organization in the Northeast. And 2) to create A competency development model of the personnel of the local administration organization in the Northeast. The research methodology carried out into two phases: Phase 1, study of factors affecting the competency personnel of the local administration organization in the Northeast. The sample was 320 personnel of the local administration organization in the Northeast. The questionnaire was used to collect data. The statistics used in this study were analyzed by percentage, mean, standard deviation. The statistics used to test hypotheses include Pearson correlation and forecasting Multiple. Phase 2, to create A competency development model of the personnel of the local administration organization in the Northeast. Target groups include 24 people who are The results showed that 1) Factors affecting the competency personnel of the local administration organization in the Northeast were factors at High level. 2) Factors affecting the competency personnel of the local administration organization in the Northeast by statistical significant at .05 levels were; the Achievement motivation (X1) Service mind (X2) Expertise (X3) and Teamwork (X5) , these variable could predict the achievement of Human Capital Development for 55.80%; The equation; $Z = 0.410Z_1 + 0.313Z_2 + 0.188Z_5 + 0.100Z_3$ 3) A competency

development model of the personnel of the local administration organization in the Northeast, showed that; 1) Achievement motivation ; the personnel is supposed to the attempt in duty ability practice in the work effectively the work follows the aim that lays to keep. 2) Service mind; the personnel is supposed to the ability services that good to the user , the helping solves a problem to the user , the alms serves that exceed 3) Expertise; the personnel should take an interest and follow new knowledge and 4) Teamwork; the personnel should perform of the self in an institute succeed to go along in the work and the colleague , join the cooperation of a member in an institute.

Keywords : Competency Development, Model, Local Administration Organization

บทนำ (Introduction)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่ทำงานใกล้ชิดประชาชนในพื้นที่มากที่สุด ซึ่งหากต้องการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นของประชาชนอย่างแท้จริง ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องบริหารจัดการโดยให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจกำหนดทิศทางและวางแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น กำกับดูแลตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ย่อมที่จะสามารถแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของชุมชนได้เป็นอย่างดี อันจะส่งผลให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความรู้สึกเชื่อมั่นและศรัทธาต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การบริหารทรัพยากรมนุษย์ จึงเป็นความสำคัญในลำดับต้นๆ ที่ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญ เพราะการบริหารทรัพยากรมนุษย์จะเป็นกลไกอันสำคัญยิ่งอย่างหนึ่งในการบริหารงานขององค์กรให้บรรลุเป้าหมาย บุคลากรในองค์กรจึงถือเป็นทรัพยากรที่มีค่าต่อองค์กร (Jandeang, Bubpata and Kosolkittiamporn, 2018 : 220) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในศตวรรษที่ 21 ทุมนมนุษย์จัดเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดของการแข่งขันในโลกการค้าสมัยใหม่ เพราะโลกสมัยใหม่ได้เปลี่ยนจากฐานการผลิตเป็นฐานทุนมนุษย์ เพื่อจัดการให้เกิดมูลค่าสูงสุด สิ่งที่ต้องรีบเร่ง คือ จะต้องพัฒนาคนรุ่นใหม่ให้มีศักยภาพอันเป็นสากลและเป็นคนดีในฐานะที่เป็นทุนทางสังคมเพื่อยกระดับประเทศให้อยู่ในระดับสากลได้ (Leamvijarn and Atthakorn, 2018 : 347)

อย่างไรก็ตามจากการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในระยะที่ผ่านมาปรากฏว่ายังไม่มีผลต่อประสิทธิภาพยังไม่สูงนัก ทั้งนี้เพราะบุคลากรยังขาดปัจจัยด้านสมรรถนะที่มีผลต่อการบริหารจัดการองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การบริหารปฏิบัติงานของพนักงาน ยังไม่เกิดประสิทธิภาพเท่าที่ควร (Department of Local Administration, 2013 : 29) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขต ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ได้ปฏิบัติหน้าที่และประสบปัญหาหลายประการทั้งในแง่ของโครงสร้าง ระบบบริหารและในแง่กระบวนการ โดยเฉพาะปัจจัยด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Achievement motivation) ปัจจัยการบริการที่ดี (Service mind) ปัจจัยการส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ (Expertise) ปัจจัย

จริยธรรม (Integrity) และปัจจัยการร่วมแรงร่วมใจ (Teamwork) ซึ่งปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบโดยตรงต่อศักยภาพและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้ศึกษาซึ่งมีหน้าที่ในการปฏิบัติงานฝ่ายบุคคล จึงสนใจที่จะศึกษาถึงรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพราะมีความเห็นว่าปัจจัยต่าง ๆ ส่งผลต่อสมรรถนะของการดำเนินงานของบุคลากร ความสำเร็จและความล้มเหลวของการดำเนินงานขององค์กร และมีส่วนช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้วิสัยทัศน์และพันธกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประสบความสำเร็จและเอื้อประโยชน์ให้แก่ประชาชนโดยตรง และข้อมูลจากผลการวิจัยที่จะได้รับก็เป็นแนวทางหนึ่งในการที่จะนำไปใช้ในการวางแผนแก้ไข หรือสนับสนุนและส่งเสริมให้บุคลากร ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อสร้างรูปแบบสมรรถนะของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed method research) โดยดำเนินการเป็น 2 ส่วน คือ ในส่วนที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ได้จากการวิจัยในส่วนที่ 1 จะนำไปสู่การวิจัยในส่วนที่ 2 ที่เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อสร้างรูปแบบสมรรถนะของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1. เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research)

1.1 เครื่องมือในการวิจัยเชิงปริมาณ

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของบุคคล จำนวน 5 ข้อ

ส่วนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จำนวน 42 ข้อ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีการของลิเคิร์ต (Likert) 5 ลำดับ

ส่วนที่ 3 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับคุณภาพการบริหารของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จำนวน 54 ข้อ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีการของลิเคิร์ต (Likert) 5 ลำดับ

1.2 การสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

- 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2) กำหนดขอบเขตของคำถามให้ครอบคลุมกรอบแนวคิด วัตถุประสงค์และองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง
- 3) นำร่างแบบสอบถามเสนอคณะกรรมการที่ปรึกษาวิจัยเพื่อตรวจสอบ แก้ไข และเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแบบสอบถาม
- 4) ปรับปรุงแบบสอบถามตามคำแนะนำของคณะกรรมการที่ปรึกษาวิจัย

1.3 เครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพคือ แนวทางการส่งเสริมสมรรถนะของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ผู้วิจัยนำผลการวิจัยที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณมาใช้เป็นร่างการพิจารณา ในการจัดทำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้องับสมรรถนะของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และจัดการสัมภาษณ์เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสมรรถนะของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 10 คน และวิพากษ์ให้ข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงรูปแบบสมรรถนะของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1.4.1.1 ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ จากคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เพื่อออกหนังสือขออนุญาต ขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามไปยังผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 20 แห่ง เพื่อขอความร่วมมือเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

1.4.1.2 ผู้วิจัยแต่งตั้งผู้ช่วยผู้วิจัย 10 คน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยจะชี้แจงวิธีการและขั้นตอนให้กับผู้ช่วยผู้วิจัย ก่อนลงมือเก็บข้อมูลดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแจกแบบสอบถามระหว่างวันที่ 31 เมษายน 2017 – 28 พฤษภาคม 2017

1.4.1.3 ผู้วิจัยได้ตรวจสอบแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาปรากฏว่าได้รับแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ 320 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

ผู้วิจัยนำผลการวิจัยที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณมาใช้เป็นร่างการพิจารณา ในการจัดทำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการ และลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายตามรายละเอียดในแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่สร้างขึ้น และจากนั้นทำการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ เพื่อนำเข้าสู่การยืนยันและสร้างรูปแบบ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ

วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยสมรรถนะของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้สถิติการหาความสัมพันธ์ด้วยค่าสัมประสิทธิ์

สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) โดยเกณฑ์การบอกระดับหรือขนาดของความสัมพันธ์ จะใช้ตัวเลขของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ หากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าเข้าใกล้ -1 หรือ 1 แสดงถึงการมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง แต่หากมีค่าเข้าใกล้ 0 แสดงถึงการมีความสัมพันธ์กันในระดับน้อย หรือไม่มีเลย

วิเคราะห์ปัจจัยสมรรถนะของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยใช้สถิติพหุคูณถดถอยเชิงเส้น (Multiple Linear Regression) โดยวิธี Stepwise ที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อวิจารณ์และข้อเสนอแนะที่ได้จากการถอดข้อความว่าอยู่ในตัวแปรใด (ที่เป็นผลจากการวิจัยเชิงปริมาณ) และนำมาจัดกลุ่ม (Grouping) จากนั้นทำการสังเคราะห์กลุ่มการวิจารณ์และข้อเสนอแนะที่ได้จากการถอดข้อความ เพื่อนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาจัดทำรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา เนื่องจาก การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนาดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายอย่างตามขั้นตอนการวิจัย ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

2.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อสร้างรูปแบบสมรรถนะของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1 ประชากรในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

3.1.1 ประชากร (Population) การวิจัยครั้งนี้มีหน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) เป็นแห่งองค์การ ประชากร หมายถึง เทศบาลตำบล ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 889 แห่ง (สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย http://nmt.demo-cv.com/local_north_east)

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง (Sample) หมายถึง เทศบาลตำบลในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้เกณฑ์จำนวนตัวอย่างที่นำมาศึกษาในลักษณะการวิเคราะห์สมการโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงไม่ควรน้อยกว่า 20 หน่วยต่อ 1 ตัวแปร (Anderson and Gerbing, 1984 : 236; อ้างถึงใน Wiratchai, 1999 : 54; Angsuchot and others, 2008 : 25-26) ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรทั้งหมด 16 ตัว ดังนั้น ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

ต้องมีไม่น้อยกว่า 320 เทศบาลตำบล ซึ่งเป็นเกณฑ์ขั้นต่ำ ในการวิจัยครั้งนี้จะใช้กลุ่มตัวอย่าง เทศบาลตำบล จำนวน 320 แห่ง

3.2 กลุ่มเป้าหมาย แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1) กลุ่มที่ 1 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการสัมภาษณ์ และยืนยันรูปแบบมี จำนวน 24 คน (1973 : 727)

2) กลุ่มที่ 2 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ จำนวน 5 คน

4. ด้านระยะเวลาในการศึกษา

ใช้ระยะเวลาในการศึกษา ตั้งแต่เดือน มีนาคม 2017 ถึง เดือน กรกฎาคม 2017

5. ด้านตัวแปรที่เกี่ยวข้องในการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้มีตัวแปรในการศึกษาคือ

5.1 ตัวแปรอิสระ (Independent variables) ได้แก่ ปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

5.2 ตัวแปรตาม (Dependent variable) ได้แก่ รูปแบบสมรรถนะของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผลการวิจัย (Research Results)

ระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมมีระดับสมรรถนะที่มีอิทธิพลอยู่ในระดับมาก

สมรรถนะด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์มีความสัมพันธ์กันกับคุณภาพการบริหารงานของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยรวมสูงสุด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 รองลงมา คือ สมรรถนะ ด้านการบริการที่ ด้านการส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ ด้านความร่วมมือร่วมใจ และด้านจริยธรรม ตัวแปรทั้งหมดมีความสัมพันธ์กับคุณภาพการบริหารงานของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของตัวแปรพยากรณ์ แบบการเพิ่มตัวแปรเป็นขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) พบว่า ตัวแปรอิสระ (X) ที่สามารถพยากรณ์สมรรถนะที่มีผลต่อตัวแปรตาม (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีจำนวน 4 ตัวแปร ได้แก่ สมรรถนะด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ (X_1) ด้านการบริการที่ดี (X_2) ด้านความร่วมมือร่วมใจ (X_5) และด้านการส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ (X_3) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.747 มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) เท่ากับ 0.558 และมีอำนาจในการพยากรณ์ได้ ร้อยละ 55.80

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สรุปได้ว่า 1) ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ บุคลากรควรมีความพยายามในการปฏิบัติหน้าที่ความสามารถในการทำงานให้ได้ผลงานตามเป้าหมายที่วางไว้ 2) ด้านการบริการที่ดี บุคลากร

ควรมีความสามารถให้บริการที่ดีแก่ผู้รับบริการ การช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้รับบริการ การให้บริการที่เกินความคาดหวัง 3) ด้านการส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ บุคลากรควรให้ความสนใจและติดตามความรู้ใหม่ ๆ ในสาขาอาชีพของตนหรือที่เกี่ยวข้อง มีความรู้ในวิชาการและเทคโนโลยีใหม่ๆ และ 4) ด้านความร่วมมือร่วมใจ บุคลากรควรทำหน้าที่ของตนในหน่วยงานให้สำเร็จให้ความร่วมมือในการทำงานกับผู้ร่วมงาน ประสานความร่วมมือของสมาชิกในหน่วยงาน สนับสนุน ช่วยเหลือผู้ร่วมงานคน อื่น ๆ เพื่อให้งานประสบความสำเร็จ

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

1. สมรรถนะของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยรวมมีระดับสมรรถนะที่มีอิทธิพลอยู่ในระดับมาก ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เนื่องจาก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบุคลากรปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบ มีมานะ อดทน ขยันหมั่นเพียรในการทำงาน และตรงต่อเวลาบุคลากรวางแผนการปฏิบัติงาน กำหนดขั้นตอนเป้าหมายในการทำงานอย่างชัดเจน บุคลากรให้บริการด้วยอัธยาศัยไมตรีที่เป็นมิตร มีความตั้งใจ เต็มใจ และกระตือรือร้นในการให้บริการ บุคลากรมีความรู้เท่าทันเทคโนโลยี หรือองค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Chat-uthai (2008 : 109) พบว่า กรอบสมรรถนะของผู้ให้บริการห้องสมุด มีระดับสมรรถนะอยู่ในระดับมาก มีจำนวน 11 สมรรถนะ ประกอบด้วย สมรรถนะหลัก จำนวน 5 สมรรถนะ ได้แก่ การบริการที่ดี จริยธรรม การมุ่งผลสัมฤทธิ์ การส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ และความร่วมมือร่วมใจ Janthachai (2552 : 117) พบว่า สมรรถนะผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอนและประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาใน จังหวัดนครพนมอยู่ในระดับมาก และ Kongkalai (2010 : 119) พบว่า ระดับสมรรถนะในการปฏิบัติงานของปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดอุทัยธานีอยู่ในระดับสูง

2. สมรรถนะด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์มีความสัมพันธ์กับคุณภาพการบริหารงานของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยรวมสูงสุด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 รองลงมา คือ สมรรถนะ ด้านการบริการที่ดี ด้านการส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ ด้านความร่วมมือร่วมใจ และด้านจริยธรรม ตัวแปรทั้งหมดมีความสัมพันธ์กับคุณภาพการบริหารงานของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เพราะบุคลากรมีความคิดเห็นว่าเป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่น อดทน ขยันหมั่นเพียร ตั้งใจที่จะปฏิบัติงาน มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความใฝ่รู้และศึกษาหาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับงานในหน้าที่ของตนเอง เพื่อนำความรู้ที่ได้รับ มาพัฒนางานให้ดีกว่าเดิมเพื่อให้เกิดผลงานที่ดีมีประสิทธิภาพ อีกทั้งบุคลากรยังเป็นผู้ที่เสียสละเวลาส่วนตัวเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน และยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งทำให้ผลการปฏิบัติงานเป็นที่น่าพึงพอใจ และยังส่งผลให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร สอดคล้องกับการวิจัยของ Bouphan, Bouphan and Komporn (2011 : 93) พบว่า ปัจจัยการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กับสมรรถนะ

หลักของทันตแพทย์ที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลชุมชนในเขตสาธารณสุขที่ 12 ทุกสมรรถนะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 Chansirisira (2017 : 79) พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะหลักในแต่ละด้านกับประสิทธิภาพการทำงานของข้าราชการครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยรวม มีความสัมพันธ์กันในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ Promprakone (2012 : 97) พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาและระดับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ทุกสมรรถนะมีความสัมพันธ์ในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3. ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของตัวแปรพยากรณ์ แบบการเพิ่มตัวแปรเป็นขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) พบว่า ตัวแปรอิสระ (X) ที่สามารถพยากรณ์สมรรถนะที่มีผลต่อตัวแปรตาม (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีจำนวน 4 ตัวแปร ได้แก่ สมรรถนะด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ (X_1) ด้านการบริการที่ดี (X_2) ด้านความร่วมมือร่วมใจ (X_5) และด้านการส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ (X_3) โดยมีอำนาจในการพยากรณ์ได้ ร้อยละ 55.80 สอดคล้องกับการวิจัย Bouphan, Bouphan and Komporn (2011 : 93) พบว่า ตัวแปรปัจจัยสามารถร่วมพยากรณ์ผลการปฏิบัติงานตามสมรรถนะหลักของทันตแพทย์ที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลชุมชนในเขตสาธารณสุขที่ 12 ได้ร้อยละ 56.0 Promprakone (2012 : 97) พบว่า สมรรถนะทางการบริหารที่เป็นตัวพยากรณ์การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนขนาดเล็ก มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยที่เป็นบวกทุกค่า มีค่าอำนาจการพยากรณ์ร้อยละ 73.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ Punyakaew and Bouphan (2011 : 103) ปัจจัยด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านการจัดองค์การและการฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะ สามารถร่วมกันพยากรณ์สมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานของหัวหน้าสถานีอนามัย เขตโซนเหนือ จังหวัดขอนแก่นได้ร้อยละ 49.10

4. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สรุปได้ว่า 1) ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ บุคลากรควรมีความพยายามในการปฏิบัติหน้าที่ความสามารถในการทำงานให้ได้ผลงานตามเป้าหมายที่วางไว้ ผลการวิจัยสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Jumpasri (2018) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้นของบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม พบว่า แรงจูงใจใฝ่อาณาจักจะเป็นตัวผลักดันให้บุคลากรสายสนับสนุนสร้างโอกาสในการเข้าสู่ตำแหน่งสูงขึ้น และประเภทของบุคลากรก็มีโอกาสที่เข้าสู่ตำแหน่งสูงขึ้นมากขึ้น 2) ด้านการบริการที่ดี บุคลากรควรมีความสามารถให้บริการที่ดีแก่ผู้รับบริการ การช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้รับบริการ การให้บริการที่เกินความคาดหวัง 3) ด้านการส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ บุคลากรควรให้ความสนใจและติดตามความรู้ใหม่ ๆ ในสาขาอาชีพของตนหรือที่เกี่ยวข้อง มีความรู้ในวิชาการและเทคโนโลยีใหม่ๆ และ 4) ด้านความร่วมมือร่วมใจ บุคลากรควรทำหน้าที่ของตนในหน่วยงานให้สำเร็จให้ความร่วมมือในการทำงานกับผู้ร่วมงานประสานความร่วมมือของสมาชิกในหน่วยงาน สนับสนุน ช่วยเหลือผู้ร่วมงานคนอื่น ๆ เพื่อให้งานประสบความสำเร็จ ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เพราะความต้องการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงาน

ของบุคลากรควรพัฒนาและศึกษาถึงวิธีการปฏิบัติงานตามตำแหน่งงาน หรือหน้าที่ความรับผิดชอบ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ในตำแหน่งงานจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ และเรียนรู้เพิ่มเติมสิ่งใหม่ ๆ เพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์ และนำความรู้หรือประสบการณ์ที่ได้มาปรับปรุง การปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับ Supametiworakul (2014 : 214-216) พบว่า รูปแบบและวิธีการพัฒนาสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากลในการบริหาร สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด Srijomkhuon (2013 : 87) พบว่า ในภาพรวมของรูปแบบบริหารการพัฒนาสมรรถนะครู อาชีวศึกษาไทย ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ต่อความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติของรูปแบบบริหารการพัฒนาสมรรถนะครูอาชีวศึกษาไทยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 บุคลากรควรมีความพยายามในการปฏิบัติหน้าที่ความสามารถในการทำงานให้ได้ผลงานตามเป้าหมายที่วางไว้

1.2 บุคลากรควรมีความสามารถให้บริการที่ดีแก่ผู้รับบริการ การช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้รับบริการ การให้บริการที่เกินความคาดหวัง

1.3 บุคลากรควรให้ความสนใจและติดตามความรู้ใหม่ ๆ ในสาขาอาชีพของตนหรือที่เกี่ยวข้อง มีความรู้ในวิชาการและเทคโนโลยีใหม่ ๆ และ

1.4 บุคลากรควรทำหน้าที่ของตนในหน่วยงานให้สำเร็จให้ความร่วมมือในการทำงานกับผู้ร่วมงาน ประสานความร่วมมือของสมาชิกในหน่วยงาน สนับสนุนช่วยเหลือผู้ร่วมงานคนอื่น ๆ เพื่อให้งานประสบความสำเร็จ

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรพิจารณาและศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่อาจเป็นปัญหาที่มีผลต่อสมรรถนะบุคลากรซึ่งทำให้มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงาน หรือการทำงานลดลงหรือไม่มีประสิทธิภาพ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผนทิศทางการทำงานของเจ้าหน้าที่ในองค์กรให้สอดคล้องกับความสามารถในการปฏิบัติงาน

2.2 นอกจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามแล้ว ควรใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีอื่นบ้าง เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth - Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลรายละเอียดที่ตรงประเด็นและสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ตรงตามวัตถุประสงค์มากที่สุด

Translated Thai References

- Anderson, J. C., & Gerbing, D. W. (1984). "The effect of sampling error on convergence, improper solutions, and goodness-of-fit indices for maximum likelihood confirmatory factor analysis". *Psychometrika*. 49 (2). 155-173. [In Thai]
- Department of Local Administration, Ministry of the Interior. (2013). **Action Plan for 4 Years of Department of Local Administration (2014 – 2017)**. Bangkok : Department of Local Administration. [In Thai]
- Promprakone, D. (2012). **School Administrator's Administrative Competencies Affecting Implementation in Internal Quality Assurance of Small Sized Schools under the Office of Khonkaen Primary Educational Service Area 4**. Master of Education Thesis : Khonkaen University. [In Thai]
- Chat-uthai, M. (2008). "A study of competency and development needs of the library service officer, central library, King Mongkut's institute of Technology Ladkrabang". *King Mongkut's Institute of Technology Ladkraban*. 16(1) : 33-43. [In Thai]
- Wiratchai, N. (1999). **Meta Analysis**. Bangkok : Chulalongkorn University. [In Thai]
- Kongkalai, R. (2010). **Factors Affecting Performance of Permanent Secretary of Subdistrict Administration Organization in Uthaithani Province**. Master of Public Administration Thesis (Public And Private Management) : Nakhon Sawan Rajabhat University. [In Thai]
- Angsuchot, S. ed. al. (2008). **Analytical Statistics for Social Science and Behavioral Research: Technique Using of LISREL Program**. Bangkok : Mission Media Co., Ltd. [In Thai]
- Supametiworakul, S. (2014). **The Competency Development Model on Change Leadership Towards WorldClass Standard Excellence in Managing Basic Education School Under The Office of Basic Education Commission**. Doctor of Philosophy Thesis (Education Management) : College of Education Sciences Dhurakij Pundit University. [In Thai]
- Janthachai, S. (2010, July – December). "Administrators Competencies Affecting the Effectiveness of Schools Under the Offices of Nakhon phanom Educational Service Area". *Rajabhat Sakon Nakhon University Journal*. 2(4). [In Thai]

- Bouphan, J., Bouphan, P. and Komporn, P. (2011, July-August). "Factors Influencing the Professional Working Performance of Dentists at Community Hospitals of the Public Health Region 12". **KKU Research Journal**. 16(6). [In Thai]
- Punyakaew, A. and Bouphan, P. (2011, September-October). "The Influence of Management and Organizational Changes on the Core Competency in Working of Heads of Health Centers of the North Zone of Khon Kaen Province". **KKU Research Journal**. 16(7). [In Thai]
- Srijomkuan, W. (2013, September-December). "An Administrative Model for Thai Vocational Competency Based Staff Development". **Ph.D. in Social Sciences Journal**. 3(3). [In Thai]
- Chansirisira, P. (2017, January-March). "Relationships between Core Competencies and Performance Efficiency of The Government Teachers under Office of the Basic Education Commission in the Northeastern". **Journal of Education, Mahasarakham University**. 11(1). [In Thai]
- Jandeang, B., Bubpata, K. and Kosolkittiamporn, S. (2018, January-June 2018). "Human Resource Management Process". **Journal of Research and Development Institute, Rajabhat Maha Sarakham University**. 5(1). [In Thai]
- Jumpasri, P. (2018, January-June). "Factors Affecting Access to Higher Positions of Supporting Staff Rajabhat Maha Sarakham University". **Journal of Research and Development Institute, Rajabhat Maha Sarakham University**. 5(1). [In Thai]
- Leamvijarn, S. and Atthakorn, S. (2018, January-June). "Human Resource Management Plan and Human Resource Development Plan : The Guideline of Method to Improve Higher Educational Institution in Thailand". **Journal of Research and Development Institute, Rajabhat Maha Sarakham University**. 5(1). [In Thai]

รูปแบบการบริหารจัดการโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานี

Management Model for Small Hotels in Thai-Lao Border in Ubon Ratchathani Province

เจษฎา โควสุรัตน์¹ กิติรัตน์ สีหพันธ์² และชมพูนุท โมราชาตี³
Jedsada Kowsurat¹, Kitirat Sihaban² and Chompunoot Morachat³

Received : December 14, 2018; Revised : April 24, 2019; Accepted : May 24, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือผู้ใช้บริการโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว จำนวน 375 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม แบบบันทึกการสนทนากลุ่มและแบบประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานี มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ การดำเนินการและเงื่อนไขความสำเร็จ ดังนี้ 1) หลักการ คือ การดำเนินการบริหารจัดการของผู้ประกอบการโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานีอย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านการบริหารจัดการ ด้านการบริการ ด้านบุคลากร และด้านการตลาด 2) วัตถุประสงค์ เพื่อการบริหารจัดการโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานีอย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านการบริหารจัดการ ด้านการบริการ ด้านบุคลากร และด้านการตลาด 3) การดำเนินการ ประกอบด้วย 3.1) การบริหารจัดการ โดยการจัดการอย่างมีระบบ การจัดการแบบมีโครงสร้าง การประสานงานภายใน การควบคุมคุณภาพการบริการ การพัฒนาศักยภาพการจัดการทรัพยากร การจัดการแบบมีส่วนร่วม และการจัดการตามสถานการณ์ 3.2) การบริหารจัดการด้านการบริการ โดยการจัดการรูปแบบของการให้บริการ การเตรียมความพร้อมในการให้บริการ การดำเนินการบริการ คุณภาพของการให้บริการ การจัดการสถานที่ การอำนวยความสะดวก และการรักษาความปลอดภัย 3.3) การบริหารจัดการด้านบุคลากร โดยการจัดการวาง

¹สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนาภูมิภาค มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี; Regional Development Strategies, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand; e-mail : ta_jeds@hotmail.com

²คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี; Faculty of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand;
e-mail : Kitiratsihaban@gmail.com

³สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนาภูมิภาค มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี; Regional Development Strategies, Ubon Ratchathani Rajabhat University; e-mail : chompumora@gmail.com

ตำแหน่งบุคลากร การรับสมัครบุคลากร การสร้างแรงจูงใจให้กับบุคลากร การประสานงานบุคลากร การพัฒนาบุคลากร และการส่งเสริมการพัฒนาตนเองของบุคลากร 3.4) การบริหารจัดการด้านการตลาด โดยการจัดการพัฒนาศักยภาพทางการตลาด การจัดการช่องทางการจัดจำหน่าย การสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า การจัดการราคาห้องพักของโรงแรม การส่งเสริมการตลาด การจัดการด้านการเงิน และการสร้างเครือข่ายทางธุรกิจ และ 4) เงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญกับการจัดการและดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ บุคลากรทุกส่วนต้องให้ความร่วมมือและปฏิบัติตามแผนอย่างเต็มกำลังความสามารถ โรงแรมต้องมีการประสานความร่วมมือกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง และภาครัฐต้องส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินการในด้านต่าง ๆ เพื่อการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น

คำสำคัญ (Keywords) : การบริหารจัดการโรงแรม, โรงแรมขนาดเล็ก

Abstract

The research aimed to study the management model for small hotels in Thai-Lao border in Ubon Ratchathani province. Randomly selected sample group of the study included 375 subjects. The research instruments were questionnaires, focus groups and model evaluation. Collected data were analyzed by using mean, standard deviation, and content analysis. The research findings were as follows: The model comprised 4 elements including principle, objective, operation and success condition. 1) Principle referred to effective operation of small hotel entrepreneurs in terms of management, service, personnel and marketing. 2) Objective was to effectively manage small hotels in the aforementioned aspects. 3) Operation consisted of effectively running the hotels in four aspects: 3.1) management through systematic management, structured management, internal coordination, quality control services, development of resource management capabilities, participation, and situation management; 3.2) service management through service models, preparation of services, service operations, service quality, location and building, facility, and security; 3.3) personnel management through positioning personnel, recruitment, motivating personnel, coordinating personnel, human resources development, and promoting self-development of personnel; 3.4) marketing management through marketing potential, distribution channel, customer relationship, accommodation price, marketing promotion, finance, and business networking. 4) Success conditions involved the following: managers focusing on effective management and performance, all personnel cooperating and following the plan in full force, the hotels coordinating with relevant networks, and government supporting small hotels in various aspects to sustain their businesses which generate income to the local.

Keywords : Hotel Management, Small Hotels

บทนำ (Introduction)

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนั้นประกอบด้วยธุรกิจหลายประเภท ทั้งธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยตรง อย่างเช่นธุรกิจโรงแรมและธุรกิจที่เกี่ยวข้องทางอ้อมหรือธุรกิจสนับสนุนต่าง ๆ ที่ช่วยให้เกิดอาชีพการงานหลายแขนงและการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ ทำให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นแหล่งที่มาของรายได้ในรูปเงินตราต่างประเทศที่มีส่วนช่วยสร้างเสถียรภาพให้กับดุลการชำระเงินของประเทศได้นอกจากนี้ การท่องเที่ยวยังมีบทบาทในการกระตุ้นให้มีการนำเอาทรัพยากรของประเทศมาใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง และช่วยสนับสนุนฟื้นฟู อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีและเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว โดยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและธุรกิจโรงแรมมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน โดยถือว่าการโรงแรมเป็นธุรกิจหลักที่ส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและมีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจของประเทศ (Sontimoon and Khamdetch, 2014 : 206)

การพัฒนาการท่องเที่ยวไทยมีความจำเป็นเร่งด่วนเมื่อมีการเปิดเสรีทางการค้าในภูมิภาคกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรมที่ต้องการขับเคลื่อน ด้วยการกำหนดบทบาทกลไกการท่องเที่ยวทุกระดับให้มีความเชื่อมโยงกันสู่แหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ กลไกหนึ่งที่เป็นฟันเฟืองในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมท่องเที่ยวคือธุรกิจโรงแรมขนาดเล็ก แต่ในสภาพความเป็นจริงกลับพบว่าธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กถูกภาครัฐบาลมองข้ามไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเป็นระบบ ทำให้บุคลากรและองค์การธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กไม่ได้รับการพัฒนาเพื่อยกระดับทักษะและองค์ความรู้ให้สามารถแข่งขันได้ในเวทีระดับชาติหรือระดับโลก อีกทั้งประเด็นปัญหาสำคัญที่ทำให้น่าสนใจศึกษาเนื่องจาก การเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกเกี่ยวกับความต้องการของลูกค้าผู้ใช้บริการ ปรับเปลี่ยนความต้องการจากการเข้าพักในโรงแรมขนาดใหญ่ระดับ 5 ดาว มาเข้าพักในโรงแรมขนาดเล็กซึ่งมีการให้บริการที่ดีเช่นเดียวกับธุรกิจโรงแรมขนาดใหญ่มีความเป็นส่วนตัวสูง และได้รับการดูแลใกล้ชิดเอาใจใส่สร้างความคุ้นเคยได้มากกว่าธุรกิจโรงแรมขนาดใหญ่ ทำให้ลูกค้าที่เป็นนักท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศและต่างประเทศมีความต้องการใช้บริการดังกล่าวเพิ่มมากขึ้น (Tanongphaeng, 2017 : 2)

ในช่วงที่ผ่านมาธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กที่ใช้เงินทุนไม่มากได้เพิ่มจำนวนและขยายมากขึ้นตามสถานที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะตามแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากตอบสนองต่อวิถีการดำเนินชีวิตของนักท่องเที่ยวยุคใหม่ที่ชอบแสวงหาที่พักในแบบที่ไม่เป็นทางการจนเกินไป แต่มีความสะดวกสบาย สะอาด จำนวนห้องไม่มาก ใส่ใจในเรื่องบริการและได้รับประสบการณ์แปลกใหม่จากบรรยากาศภายในและภายนอกที่พักที่แตกต่างจากโรงแรมขนาดใหญ่ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้ความต้องการในการเข้าพักในโรงแรมขนาดเล็กเพิ่มมากขึ้นทำให้ความต้องการห้องพักมีจำนวนมากขึ้น และยังเป็นทางออกสำหรับเจ้าของเงินทุนรายเล็กที่ไม่สามารถแข่งขันกับโรงแรมขนาดใหญ่ที่มีทุนและการตลาดมากกว่า ซึ่งถือเป็นการกระจายรายได้ให้กับผู้ประกอบการรายย่อย เนื่องจากธุรกิจนี้ใช้เงินลงทุนไม่สูงมาก ผู้ประกอบการที่มองเห็นโอกาสทางธุรกิจและลงทุนในด้านต่าง ๆ เพราะมองเห็นความคุ้มค่าสำหรับการลงทุน ทำให้มีผู้หันมาประกอบธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กมากขึ้น อีกทั้งยังมาจากปัจจัยความคล่องตัวในการบริหารจัดการที่มีขอบเขตความรับผิดชอบและรายละเอียดของงาน

ไม่เท่ากับโรงแรมขนาดใหญ่ทั้งด้านการตกแต่ง สิ่งอำนวยความสะดวกที่มีคุณภาพ การว่าจ้างพนักงานในอัตราที่สูง และการสรรหาบุคลากรที่มีความสามารถหลากหลาย การขยายตัวของธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กจึงเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว (Somsawat, 2009 : 7)

การขยายตัวที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วนี้เองทำให้ของโรงแรมขนาดเล็กจำนวนมากเกิดปัญหาจากการขาดประสบการณ์ในการบริหารจัดการ และการบริหารงานของโรงแรมขนาดเล็กด้วยศักยภาพและทรัพยากรที่จำกัด ทำให้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการได้ไม่เต็มที่ จึงทำให้ธุรกิจไม่ประสบความสำเร็จ รวมทั้งจากการแข่งขันที่มีค่อนข้างสูง (Somsawat, 2009 : 8) แต่สถานการณ์ของธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กไทยส่วนใหญ่ ที่ดำเนินการอยู่ทั่วประเทศในปัจจุบัน กลับประสบปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการ การให้บริการที่ดีมีมาตรฐานตามความต้องการของลูกค้า ไม่สามารถให้บริการลูกค้าได้เช่นเดียวกันกับธุรกิจโรงแรมขนาดใหญ่ระดับ 5 ดาวที่เน้นในเรื่องของมาตรฐานการให้บริการที่ดีเยี่ยม ส่งผลกระทบเป็นลูกโซ่ต่อการดำเนินธุรกิจทั้งทางตรงและทางอ้อมที่ธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กเองไม่สามารถรองรับและตอบสนองได้ตรงความต้องการของลูกค้า เป็นผลให้ลูกค้าเกิดความลังเลและไม่แน่ใจในการเข้าใช้บริการ จนถึงปฏิเสธการให้บริการ ทำให้ธุรกิจไม่ถูกเป็นตัวเลือกในการเข้าใช้บริการของลูกค้า หรือไม่สามารถรักษาลูกค้าเก่าที่เคยมาใช้บริการไว้ได้ ที่กล่าวมา เป็นสาเหตุที่ทำให้ธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กมีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ไม่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน ตามเป้าหมายหรือตามความคาดหวังของผู้ประกอบการ

จังหวัดอุบลราชธานีเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นจังหวัดชายแดนที่สำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นเมืองเก่าแก่มีประวัติความเป็นมาว่าสองร้อยปี และมีแหล่งท่องเที่ยวมากมายหลากหลายที่น่าสนใจทั้งด้านประวัติศาสตร์ ธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี โดยเฉพาะตามแนวชายแดนไทย-ลาว อีกทั้งยังมีสนามบินนานาชาติ ด้านการค้าชายแดนสากลและถนนเชื่อมโยง เป็นศูนย์กลางทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เป็นศูนย์กลางในการบริหารงานของส่วนราชการภูมิภาคภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง รวมทั้งองค์กรภาครัฐและเอกชน สัดส่วนของผู้เดินทางมาอุบลราชธานีอยู่ในลำดับที่ 4 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือรองจากจังหวัดอุดร ขอนแก่น และนครราชสีมา โดยภาพรวมการเดินทางท่องเที่ยวของจังหวัดอุบลราชธานี ปี พ.ศ. 2558 มีจำนวนผู้มาเยี่ยมเยือนทั้งสิ้น 2,666,113 คน เป็นชาวไทย 2,543,102 คน เป็นชาวต่างชาติ 123,011 คน คิดเป็นร้อยละ 7.63 ของจำนวนผู้มาเยี่ยมเยือนในระดับภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีรายได้จากการท่องเที่ยวทั้งหมด 5,664.72 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 8.54 ของการท่องเที่ยวในระดับภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และมีจำนวนโรงแรม รีสอร์ท และพาร์เท็นรายวัน รวมทั้งสิ้น 180 แห่ง จำนวนห้องพัก 4,993 ห้อง และมีจำนวนวันที่ผู้มาเยือนพักเฉลี่ย 2.46 วัน (Ubon Ratchathani Provincial Office, 2016 : 17-18)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าวร่วมกับการที่ผู้วิจัยเป็นนักธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการบริการ รวมทั้งธุรกิจโรงแรม พบว่าการบริหารจัดการโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานียังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ซึ่งอาจเป็นเพราะยังไม่มีรูปแบบในการบริหารจัดการที่ชัดเจน และจากการสำรวจเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่ายังไม่ปรากฏงานที่ศึกษา

เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานี ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาการบริหารจัดการโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อนำผลการวิจัยนี้มาเป็นประโยชน์แก่ผู้ประกอบการ ชุมชนท้องถิ่น และนักท่องเที่ยว เพื่อประโยชน์ในการกระจายรายได้แก่ผู้ประกอบการรายย่อย และชาวชุมชนท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานี
3. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารจัดการโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานี

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานี มีวิธีดำเนินการวิจัย 3 ระยะตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1.ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการบริหารจัดการโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว ประชากรคือนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างชาติที่ใช้บริการธุรกิจที่พักแรมด้านการท่องเที่ยวบริเวณชายแดนไทย-ลาว จำนวน 15,718 คน จากนั้นผู้วิจัยได้ใช้วิธีการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างด้วยตารางของ Krejcie and Morgan และคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีทำการสุ่มอย่างง่าย ได้กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างชาติ จำนวน 375 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการนำแบบสอบถามไปให้กลุ่มเป้าหมายตอบ จากนั้นนำไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วแปลผลโดยนำไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

2.ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานี เป็นระยะของการพัฒนารูปแบบด้วยการสนทนากลุ่ม กลุ่มเป้าหมายเลือกแบบเจาะจงจากผู้เชี่ยวชาญที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 12 คน ประกอบด้วย ผู้ประกอบการหรือผู้บริหารในกิจการโรงแรมขนาดเล็ก ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในระดับปฏิบัติการสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดอุบลราชธานี และนักวิชาการในพื้นที่ เครื่องมือที่ใช้คือประเด็นที่เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานี เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจัดสนทนากลุ่มโดยเปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายทุกคนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานี และผู้วิจัยบันทึกข้อมูลด้วยอุปกรณ์บันทึกภาพ อุปกรณ์บันทึกเสียง

วิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและสังเคราะห์ผลที่ได้ตามกรอบของเนื้อหา

3. ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการบริหารจัดการโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานี เป็นการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบจากผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มเป้าหมายคือผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการโรงแรม การจัดการโรงแรมขนาดเล็ก และการจัดการโรงแรมเพื่อการท่องเที่ยว จำนวน 17 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยนำเอกสารรูปแบบและการประเมินไปมอบให้ผู้ทรงคุณวุฒิ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วแปลผลโดยนำไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

ผลการวิจัย (Research Results)

ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะตามวิธีวิจัยดังนี้

1. ผลการวิจัยสภาพการบริหารจัดการโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว พบว่าสภาพการบริหารจัดการโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานีโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.48$) และเมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า สภาพการบริหารจัดการโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานีด้านสถานที่และห้องพักของโรงแรม อยู่ในระดับสูงสุด ($\bar{X} = 3.67$) รองลงมาคือสภาพการบริหารจัดการโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานีด้านการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัย ($\bar{X} = 3.61$) ตามลำดับ สำหรับสภาพการบริหารจัดการโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานีด้านความเหมาะสมของราคาและการส่งเสริมการตลาด อยู่ในระดับต่ำสุด ($\bar{X} = 3.29$) จากนั้นนำผลการวิจัยที่ได้ร่วมกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไปร่างรูปแบบการบริหารจัดการโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อนำไปพัฒนารูปแบบฯ ในระยะที่ 2

2. ผลการพัฒนาารูปแบบการบริหารจัดการโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานี พบว่ารูปแบบการบริหารจัดการโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานีมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ การดำเนินการและเงื่อนไขความสำเร็จ ดังนี้ 1) หลักการของรูปแบบคือ การดำเนินการในการบริหารจัดการของผู้ประกอบการโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานีในด้านต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการบริการ ด้านบุคลากร และด้านการตลาด เพื่อให้เกิดความมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานและสร้างความพึงพอใจให้กับผู้มาใช้บริการ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เพื่อการบริหารจัดการของโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานีอย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านการบริหารจัดการ ด้านการบริการ ด้านบุคลากร และด้านการตลาด 3) การดำเนินการ ประกอบด้วย 3.1) การบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ มีการดำเนินการที่

ประกอบด้วย การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ การบริหารจัดการแบบมีโครงสร้าง การบริหารจัดการภายในอย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารจัดการประสานงานภายใน การบริหารจัดการควบคุมคุณภาพการบริการ การพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการทรัพยากร การบริหารจัดการโรงแรมแบบมีส่วนร่วม และการบริหารจัดการโรงแรมตามสถานการณ์ 3.2) การบริหารจัดการด้านการบริการ มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การบริหารจัดการรูปแบบของการให้บริการ การบริหารจัดการเตรียมความพร้อมในการให้บริการ การบริหารจัดการดำเนินการบริการของโรงแรม การบริหารจัดการคุณภาพของการให้บริการ การบริหารจัดการสถานที่ของโรงแรม การบริหารจัดการบริการอำนวยความสะดวก และการบริหารจัดการด้านการรักษาความปลอดภัย 3.3) การบริหารจัดการด้านบุคลากร มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การบริหารจัดการวางแผนบุคลากร การบริหารจัดการรับสมัครบุคลากร การบริหารจัดการประสานงานกับบุคลากร การบริหารจัดการในการสร้างแรงจูงใจให้กับบุคลากร การบริหารจัดการพัฒนาบุคลากรให้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารจัดการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพตนเองของบุคลากร 3.4) การบริหารจัดการด้านการตลาด มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การบริหารจัดการพัฒนาศักยภาพทางการตลาด การบริหารจัดการช่องทางการจัดจำหน่าย การบริหารจัดการด้านการสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า การบริหารจัดการราคาห้องพักของโรงแรม การบริหารจัดการด้านการส่งเสริมการตลาด การบริหารจัดการด้านการเงิน และการบริหารจัดการสร้างเครือข่ายทางธุรกิจ 4) เงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการโรงแรมและดำเนินการในทุกด้านอย่างมีประสิทธิภาพ บุคลากรทุกส่วนต้องให้ความร่วมมือและปฏิบัติตามแผนการบริหารจัดการอย่างเต็มกำลังความสามารถ มีการประสานความร่วมมือกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเพื่อการพึ่งพากัน และ ภาครัฐต้องให้ความสำคัญ และส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินการในด้านต่าง ๆ เพื่อการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น จากนั้นนำองค์ประกอบร่างรูปแบบฯ ที่ได้ไปทำเป็นแบบประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้โดยผู้ทรงคุณวุฒิในระยะที่ 3

3. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารจัดการโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานีจากผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่าโดยรวมรูปแบบการบริหารจัดการโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานี มีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$) และมีความเป็นไปได้ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.82$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละองค์ประกอบแล้วพบว่า หลักการของรูปแบบ มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$) และมีความเป็นไปได้ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.95$) สำหรับวัตถุประสงค์ของรูปแบบ พบว่า โดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.45$) และมีความเป็นไปได้ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.91$) สำหรับการดำเนินการของรูปแบบ พบว่า โดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.35$) และมีความเป็นไปได้ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.78$) และเงื่อนไขความสำเร็จ พบว่า โดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.21$) และมีความเป็นไปได้ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.64$)

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

ผู้วิจัยได้อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การศึกษา ดังนี้

1. สภาพการบริหารจัดการโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว

พบว่าสภาพการบริหารจัดการโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว อยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากส่วนใหญ่โรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว จะบริหารโดยผู้ประกอบการ ซึ่งส่วนใหญ่จะขาดความรู้และประสบการณ์จึงไม่มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบที่แน่นอน การดำเนินการเป็นไปตามสภาพความพร้อมของผู้ประกอบการแต่ละราย และไม่มีการวางแผนล่วงหน้าในระยะยาว

2. รูปแบบการบริหารจัดการโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานีประกอบด้วย

2.1 หลักการ พบว่าหมายถึง การดำเนินการในการบริหารจัดการของผู้ประกอบการโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานีในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ด้านการบริการ ด้านบุคลากร และด้านการตลาดเพื่อให้เกิดความมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานและสร้างความพึงพอใจให้กับผู้มาใช้บริการ เนื่องจากการที่จะสร้างประสิทธิภาพในการดำเนินงานและสร้างความพึงพอใจให้กับผู้มาใช้บริการได้นั้นผู้ประกอบการโรงแรมขนาดเล็กจะต้องมีองค์ประกอบการดำเนินงานในการบริหารจัดการต่าง ๆ อย่างรอบด้านและสอดคล้องกับบริบท ทั้งการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ การบริการ บุคลากร และการตลาด ซึ่งจะส่งผลถึงการสร้างผลกำไรการคงอยู่และความก้าวหน้าของกิจการ

2.2 วัตถุประสงค์ พบว่าประกอบด้วย เพื่อการบริหารจัดการของโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานีในด้านการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ด้านการบริการ ด้านบุคลากรและด้านการตลาด เนื่องจากการบริหารจัดการโรงแรมขนาดเล็กจะเป็นไปได้ด้วยดีนั้นสิ่งสำคัญที่สุดคือต้องมีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ตามมาด้วยการบริหารจัดการด้านการบริการที่ต้องสร้างความประทับใจให้กับลูกค้าผู้มาใช้บริการ การบริหารจัดการบุคลากรที่เป็นตัวขับเคลื่อนการดำเนินงานทั้งระดับผู้บริหารที่ต้องวางระบบการจัดการเป็นอย่างดีและพนักงานผู้ปฏิบัติการต้องตอบสนองนโยบายอย่างเต็มกำลังจึงจะทำให้ดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และต้องมีการบริหารจัดการด้านการตลาด เพื่อดึงดูดลูกค้าให้มาใช้บริการและสร้างผลกำไรให้กับกิจการ

2.3 การดำเนินการ พบว่าประกอบด้วยการดำเนินการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.3.1 เพื่อการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ พบว่ามีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ การบริหารจัดการแบบมีโครงสร้าง การบริหารจัดการภายในอย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารจัดการประสานงานภายใน การบริหารจัดการควบคุมคุณภาพการบริการ การพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการทรัพยากร การบริหารจัดการโรงแรมแบบมีส่วนร่วม และการบริหารจัดการโรงแรมตามสถานการณ์ เนื่องจากการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการที่ทำให้โรงแรมขนาดเล็กสามารถคงอยู่และดำเนินการไปได้

อย่างตลอดรอดฝั่ง การบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพจะทำให้กิจการของโรงแรมมีผลกำไร มีความก้าวหน้า สร้างความมั่นใจและจงรักภักดีให้กับบุคลากร รวมทั้งสร้างความประทับใจให้กับลูกค้าผู้มาใช้บริการกลับมาอีกในครั้งต่อไป สอดคล้องกับการศึกษาของ Kraiyuth (2014 : 141-146) ที่พบว่าการจัดการองค์กรที่มีความชัดเจน และการวางแผนการดำเนินงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบการจัดการธุรกิจอุตสาหกรรมโรงแรม และการศึกษาของ Chaosee (2015 : 87-89) ที่พบว่าการจัดการด้านระบบบริหารและการบริหารตามสถานการณ์ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการดำเนินงานของธุรกิจโรงแรม และการศึกษาของ Tanongphaeng (2017 : 1-17) ที่พบว่าการบริหารจัดการภายในของโรงแรมขนาดเล็กนั้นต้องมีการกำหนดหน้าที่ภาระงานอย่างชัดเจน

2.3.2 เพื่อการบริหารจัดการด้านการบริการ พบว่ามีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การบริหารจัดการรูปแบบของการให้บริการ การบริหารจัดการคุณภาพของการให้บริการ การบริหารจัดการดำเนินการบริการของโรงแรม การบริหารจัดการสถานที่ของโรงแรม การบริหารจัดการเตรียมความพร้อมในการให้บริการ การบริหารจัดการบริการอำนวยความสะดวก และการบริหารจัดการด้านการรักษาความปลอดภัย เนื่องจากการบริการเป็นสิ่งสำคัญในการดึงดูดลูกค้าของโรงแรมให้เข้ามาใช้บริการ ถ้าโรงแรมได้มีการให้บริการที่ดีจะสร้างความประทับใจให้ลูกค้าต้องการมาใช้บริการซ้ำ และยังจะช่วยประชาสัมพันธ์แก่บุคคลอื่นที่จะมาใช้บริการในบริเวณนี้ ทั้งในรูปแบบปากต่อปากและการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในรูปแบบต่าง ๆ สอดคล้องกับการศึกษาของ Pornprathanwech (2015 :182-184) ที่พบว่าความเหมาะสมสถานที่ตั้ง การออกแบบตกแต่งภายในและภายนอก ขนาดห้องพักที่เหมาะสมกับความต้องการของนักท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มเติมภายในโรงแรม เป็นส่วนหนึ่งของแนวทางการพัฒนาโรงแรมขนาดเล็ก จังหวัดราชบุรี และการศึกษาของ Petharn (2017 : 61-63) ที่พบว่ากรณีที่โรงแรมมีการอำนวยความสะดวกทั้งในด้านสถานที่ การจองและการเข้าพัก ห้องพัก การได้รับการบริการที่ดีจากพนักงานและการมีระบบความปลอดภัย เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารโรงแรมขนาดเล็กบ้านสวนกุหลาบแก้ววิสัย จังหวัดแพร่ในด้านการสร้างความไว้วางใจ และการศึกษา Tubtimcharoon (2018 : 261-275) ที่พบว่าส่วนหนึ่งของปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กคือ การที่โรงแรมออกแบบตัวอาคารและการตกแต่งภายในที่มีความดึงดูดใจ มีความเป็นเอกลักษณ์ และที่ตั้งอยู่ใกล้สถานที่ท่องเที่ยว

2.3.3 เพื่อการบริหารจัดการด้านบุคลากร พบว่ามีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การบริหารจัดการวางแผนบุคลากร การบริหารจัดการรับสมัครบุคลากร การบริหารจัดการในการสร้างแรงจูงใจให้กับบุคลากร การบริหารจัดการพัฒนาบุคลากรให้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารจัดการประสานงานกับบุคลากร การบริหารจัดการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพตนเองของบุคลากร เนื่องจากการบริหารจัดการด้านการบุคคลที่ดีจะนำไปสู่การดำเนินการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพตามแผนที่วางไว้ทั้งในด้านการบริหารจัดการ การปฏิบัติในการให้บริการของพนักงาน รวมทั้งเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับบุคลากรที่จะส่งผลถึงการรักษา

บุคลากรที่มีคุณภาพให้คงอยู่กับกิจการโรงแรม สอดคล้องกับการศึกษาของ Razali (2011 : Abstract) ที่พบว่า การส่งเสริมพัฒนาทักษะที่ใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรให้เกิดความรู้ ความชำนาญ ทักษะ การปฏิบัติงานในหน้าที่ความรับผิดชอบ จะส่งผลกระทบในเชิงบวกต่อประสิทธิภาพของการให้บริการของโรงแรม และการศึกษาของ Razvan, Stegerean and Anamaria (2014 : 1205-1211) ที่พบว่า การฝึกอบรมความเชี่ยวชาญของพนักงานและผู้จัดการจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนการสร้างสรรค์นวัตกรรมของโรงแรม เพื่อสร้างและรักษาความได้เปรียบในการแข่งขันธุรกิจโรงแรมที่มีสภาพแวดล้อมเป็นแบบพลวัตร และการศึกษาของ Kraiyuth (2014 : 141-146) ที่พบว่า การกำหนดให้พนักงานมีความรู้ความเข้าใจในทางปฏิบัติที่ชัดเจนเป็นนโยบายและมีคู่มือการปฏิบัติ เป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบการจัดการธุรกิจอุตสาหกรรมโรงแรม และการศึกษาของ Supachaiwat (2015 : 107-108) ที่พบว่า การสรรหาและคัดเลือกบุคลากรที่มีประสิทธิภาพเข้ามาในองค์กร การพัฒนาบุคลากรให้มีความสามารถในการปฏิบัติงาน และการดูแลฝึกอบรมให้พนักงานได้รับความรู้มีผลต่อการเจริญเติบโตของธุรกิจโรงแรม และการศึกษาของ Tanongphaeng (2017 : 1-17) ที่พบว่า การพัฒนาบุคลากรในระดับปฏิบัติการให้เกิดทักษะและมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการธุรกิจโรงแรมขนาดเล็ก เขตพื้นที่จังหวัดตราดอย่างมีประสิทธิภาพ และการศึกษา Tubtimcharoon (2018 : 261-275) ที่พบว่า ทรัพยากรบุคคลมีผลต่อความสำเร็จ เนื่องจากโรงแรมเป็นงานบริการที่ต้องอาศัยบุคลากรเป็นผู้ให้บริการต่อลูกค้าผู้มาเข้าพัก

2.3.4 เพื่อการบริหารจัดการด้านการตลาด พบว่ามีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การบริหารจัดการพัฒนาศักยภาพทางการตลาด การบริหารจัดการช่องทางการจัดจำหน่าย การบริหารจัดการด้านการสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า การบริหารจัดการราคาห้องพักของโรงแรม การบริหารจัดการด้านการส่งเสริมการตลาด การบริหารจัดการด้านการเงินของโรงแรม และการบริหารจัดการสร้างเครือข่ายทางธุรกิจของโรงแรม เนื่องจากองค์ประกอบในทุกด้านที่ผู้วิจัยได้ค้นพบนั้นจะนำไปสู่การบริหารจัดการด้านการตลาดที่ดีและเหมาะสมกับบริบทของโรงแรมขนาดเล็ก เพื่อนำไปสู่การขยายฐานลูกค้า การมีผลประกอบการที่ดี และการสร้างความเจริญเติบโตก้าวหน้าต่อกิจการโรงแรมขนาดเล็ก สอดคล้องกับการศึกษาของ Artic (2013 : 55-67) ที่พบว่า การใช้เทคโนโลยีที่เป็นนวัตกรรมในช่องทางการจัดจำหน่ายหรือการสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า เช่น เครือข่ายสังคมออนไลน์และการสื่อสารในช่องทางต่าง ๆ ในกระบวนการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ให้กับลูกค้าส่วนช่วยให้ธุรกิจโรงแรมสามารถดำเนินการต่อไปได้ท่ามกลางปัญหาสภาวะเศรษฐกิจของธุรกิจอุตสาหกรรมโรงแรม และการศึกษาของ Amnuay-ngerntra (2016 : 1-23) ที่พบว่า การใช้ความคิดสร้างสรรค์ออกแบบบรรยากาศโรงแรมให้มีเอกลักษณ์เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าเฉพาะกลุ่ม การพัฒนาระบบสื่อสารการตลาดเพื่อมาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและการอำนวยความสะดวกลูกค้าในการสำรองห้องพักเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้ธุรกิจโรงแรม และการศึกษาของ Petharn (2017 : 61-63) ที่พบว่า การจัดการให้เกิดความเหมาะสมของราคาห้องพัก อาหารและเครื่องดื่มเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการโรงแรมขนาดเล็กในด้านการสร้างความไว้วางใจ และ

การศึกษาของ Nitkhong (2016 : 120-121) ที่พบว่าการสร้างพันธมิตรและเครือข่ายเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเชิงกลยุทธ์ในการดำเนินธุรกิจโรงแรมให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับการศึกษาของ Tubtimcharoon (2018 : 261-275) ที่พบว่าเตรียมพร้อมทางด้านเทคโนโลยีและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่พร้อมจะหาข้อมูลที่พักแรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์เป็นส่วนหนึ่งในการบริหารจัดการด้านการตลาดของโรงแรมขนาดเล็ก

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กที่อยู่บริเวณแหล่งท่องเที่ยวควรนำรูปแบบการบริหารจัดการโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานีไปใช้ เนื่องจากมีบริบทที่ใกล้เคียงกัน

1.2 ผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กโดยทั่วไปควรนำรูปแบบการบริหารจัดการโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานีไปปรับใช้หรือนำบางส่วนไปใช้อย่างเหมาะสมตามบริบทของตน

1.3 ภาครัฐควรมีนโยบายเชิงรุกในการสนับสนุนธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กให้มากกว่านี้ เนื่องจากการลงทุนของผู้ประกอบการรายย่อยที่จะนำไปสู่การกระจายรายได้ไปยังท้องถิ่น

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการโรงแรมขนาดเล็กบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานีเพิ่มเติม โดยเฉพาะการนำรูปแบบไปทดลองใช้และเก็บข้อมูลจากผลที่เกิดขึ้นในระยะยาวเพื่อความสำเร็จของงานวิจัยนี้

2.2 ควรศึกษาและจัดทำเป็นยุทธศาสตร์การบริหารจัดการโรงแรมขนาดเล็ก เพื่อนำยุทธศาสตร์ที่ได้มาจัดทำเป็นคู่มือที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมรายย่อยที่ส่วนใหญ่ไม่มีการวางแผนในการบริหารจัดการธุรกิจที่ชัดเจน

2.3 ควรศึกษาเรื่องเกี่ยวกับการสร้างหรือพัฒนาเครือข่ายโรงแรมขนาดเล็กทั้งในระดับจังหวัด ระดับภูมิภาคและระดับประเทศ

เอกสารอ้างอิง (References)

- จารุวรรณ สุภชัยวัฒน์. (2558). ผลกระทบของความสามารถในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีต่อการเจริญเติบโตของธุรกิจโรงแรมเขตภาคเหนือในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ณดา ทับทิมจรรยา. (2561, มกราคม-เมษายน). “การประกอบธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กในยุคดิจิทัลเพื่อรองรับ Prosumer 4.0”. วารสารปัญญาภิวัฒน์. 10(1) : 261-275.

- ณิชากร นิดคง. (2560). **การจัดการเชิงกลยุทธ์และผลตอบแทนจากการลงทุนของธุรกิจโรงแรมในพื้นที่จังหวัดสงขลา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- ธนาภา พรประทานเวช. (2558). **แนวทางการพัฒนาโรงแรมขนาดเล็ก เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษาการปรับปรุงตึกแถวในอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มาลินี สนธิมูล และอิทธิกร ข้าเดช. (2557, เมษายน – มิถุนายน). “ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มีต่อการใช้บริการโรงแรมระดับ 5 ดาวในเขตกรุงเทพมหานคร”. **วารสารการเงิน การลงทุน การตลาดและการบริหารธุรกิจ**. 4(2) : 204-217.
- รัฐพล ชาวสี. (2558). **ผลกระทบของกลยุทธ์การจัดการสมัยใหม่ที่มีต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจโรงแรมในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงกลยุทธ์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วัฒนา ทนงค์แพง. (2560, กันยายน-ธันวาคม). “รูปแบบการบริหารจัดการธุรกิจโรงแรมขนาดเล็ก เขตพื้นที่จังหวัดตราด”. **วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี**. 11(3) : 1-17.
- สมพงษ์ อำนวยเงินตรา. (2559, กันยายน-ธันวาคม). “การสร้างมูลค่าเพิ่มธุรกิจโรงแรมด้วยกลยุทธ์ Blue Ocean”. **วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร**. 36(1) : 1-23.
- สำนักงานจังหวัดอุบลราชธานี. (2559). **แผนพัฒนาจังหวัดอุบลราชธานี (พ.ศ. 2561 – 2564)**. อุบลราชธานี : สำนักงานจังหวัดอุบลราชธานี.
- สุทธาสินี เพ็ชรหาญ. (2560). **รูปแบบการบริหารโรงแรมขนาดเล็ก: กรณีศึกษาโรงแรมบ้านสวนกุหลาบแก้วรีสอร์ท จังหวัดแพร่**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอาชีวศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อนุรักษ ไกรยุทธ. (2557). **การพัฒนาแบบการจัดการธุรกิจอุตสาหกรรมโรงแรมในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาธุรกิจอุตสาหกรรมและทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- อมรพรรณ สมสวัสดิ์. (2552). **บูติกโฮเทล**. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินติ้ง.
- Artic, N. (2013, April). “Open innovation as a chance to overcome economic crisis in hotel industry”. **Tourism in Southern and Eastern Europe**. 55-67.
- Razali, R. (2011). **The Relationship Between Enterprise Risk Management and Firm Value : Evidence from Malaysian Public Listed Companies**. Malaysian : Faculty of Economics and Management Sciences. University Sultan.
- Razvan, N., Roxana, S. and Anamaria, P. (2014, July). "The Role of Employees And Managers In Hotel Innovation - Evidence From Brasov County". **Annals of Faculty of Economics, University of Oradea**. 1(1) : 1205-1211.

Translated Thai References

- Amnuay-ngerntra, S. (2016, September-December). "Value Added Creation in Hotel Business with Blue Ocean Strategy". **Silpakorn University Journal**. 36(1) : 1-23. [In Thai]
- Chaosee, R. (2015). **Effect of Modern Management Strategy on Performance of Hotel Businesses in Thailand**. Master of Business Administration. Mahasarakham University. [In Thai]
- Kraiyyuth, A. (2014). **Model Development of Business Management for Hotel Industry in Thailand**. Doctor of Business Administration. King Mongkut's University of Technology North Bangkok. [In Thai]
- Nitkhong, N. (2016). **Strategic Management and Return on Investment from Hotel Business in Songkhla Provinces**. Master of Business Administration. Yala Rajabhat University. [In Thai]
- Petharn, S. (2017). **The Administration Model for Small Hotels: A Case Study of Baan Suan Kulab Keaw Resort, Phrae Province**. Master of Education. Chiang Mai University. [In Thai]
- Pornprathanwech, T. (2015). **Development of Small Hotels for Promoting Cultural Tourism: A Case Study of Renovating Shophouse in the Urban District of Ratchaburi Province**. Master of Architecture. Thammasat University. [In Thai]
- Somsawat, A. (2009). **Boutique Hotel**. Bangkok : Amarin Printing. [In Thai]
- Sontimoon, M and Khamdetch, I. (2014, April-June). "Satisfaction of Foreign Tourists on Services of Five-Star Hotels in Bangkok". **Financial Investment Marketing and Business Administration Journal**. 4(2) : 204-217. [In Thai]
- Supachaiwat, J. (2015). **The Effect of Human Resource Development Competency on Business Growth of Hotel Business in the Northern Part of Thailand**. Master of Management. Mahasarakham University. [In Thai]
- Tanongphaeng, W. (2017, September-December). "Management of Models for Small Hotel Trad Province Area". **Dusit Thani College Journal**. 11(3): 1-17. [In Thai]
- Tubtimcharoon, N. (2018, January-April). "Small Business Hotels in The Digital Economy Age to Prosumer 4.0". **Panyapiwat Journal**. 10(1) : 261-275. [In Thai]
- Ubon Ratchathani Provincial Office. (2016). **Ubon Ratchathani Development Plan (2017-2020)**. Ubon Ratchathani : Ubon Ratchathani Provincial Office. [In Thai]

การสร้างฐานการเรียนรู้ฟาร์มเกษตรผสมผสาน
ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยกระบวนการแบบมีส่วนร่วม
The Development of Learning Base for Integrated Farming
under the Sufficiency Economy Philosophy by using
participatory process

เอกราช หนูแก้ว¹ และเอกรัตน์ เอกศาสตร์²
Ekarach Nhukaew¹ and Ekarat Ekasart²

Received : November 21, 2018; Revised : May 7, 2019; Accepted : May 24, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความต้องการของเกษตรกรในการสร้างฐานการเรียนรู้ฟาร์มเกษตรผสมผสาน เพื่อดำเนินการจัดสร้างฐานการเรียนรู้ฟาร์มเกษตรผสมผสาน เพื่อจัดทำหลักสูตรฐานการเรียนรู้ฟาร์มเกษตรผสมผสานสำหรับใช้ฝึกอบรมเกษตรกร และเพื่อประเมินผลการจัดทำฐานการเรียนรู้และหลักสูตรฟาร์มเกษตรผสมผสาน โดยมีพื้นที่เป้าหมาย คือ จังหวัดนครราชสีมา ด้านเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีทั้งข้อมูลปฐมภูมิจากแบบสอบถามแบบสัมภาษณ์ และแบบประเมินผล และข้อมูลทุติยภูมิ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการศึกษาในส่วนของการสำรวจความต้องการของเกษตรกรในการสร้างฐานการเรียนรู้ฟาร์มเกษตรผสมผสาน พบว่าเกษตรกรมีความต้องการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 ในส่วนของการจัดสร้างฐานการเรียนรู้ฟาร์มเกษตรผสมผสาน มีจำนวน 9 ฐาน คือ 1) ฐานการเลี้ยงหมูหลุม 2) ฐานการปลูกมันสำปะหลังด้วยระบบน้ำหยด 3) ฐานการปลูกมะนาวในวงบ่อซีเมนต์ 4) ฐานการเลี้ยงปลานิลแปลงเพศ 5) ฐานการเลี้ยงไก่ดำภูพานและไก่ไข่ 6) ฐานการเลี้ยงกบ 7) ฐานการเพาะเห็ดฟาง 8) ฐานการทำน้ำหมักชีวภาพ และ 9) ฐานการปลูกผักหวานป่า ด้านการจัดทำหลักสูตรฐานการเรียนรู้ฟาร์มเกษตรผสมผสานสำหรับใช้ฝึกอบรมเกษตรกร มีจำนวน 3 รูปแบบ คือ 1) หลักสูตรระยะสั้น 2) หลักสูตรระยะปานกลาง และ 3) หลักสูตรระยะยาว และผลการประเมินผลการจัดทำฐานการเรียนรู้และหลักสูตรฟาร์มเกษตรผสมผสาน พบว่า ผู้รับบริการเห็น

¹คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา; Faculty of Management Science, Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Thailand; e-mail : Ekarach.n@hotmail.com

²คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา; Faculty of Management Science, Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Thailand; e-mail : ekarat.ekasart@gmail.com

ว่าฐานการเรียนรู้ฟาร์มเกษตรผสมผสานมีประสิทธิภาพโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28

คำสำคัญ (Keywords) : ฐานการเรียนรู้, ฟาร์มเกษตรผสมผสาน, ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

The study had been purposed to identify farmers' needs towards the development of learning base for integrated farming, to develop learning base for integrated, to design curriculum related to integrated farming's learning base for farmers and to assess that particular learning base and curriculum related to integrated farming. This Target is Nakhon Ratchasima Province Area. Tools used in this study contributed to both primary data obtained from questionnaire, interview and evaluation form and secondary data. In terms of data analysis, quantitative data analysis and descriptive analysis were employed.

The results related to farmers' needs towards the development of learning base for integrated farming were reported that farmers identified their needs in general at high level as reported average at 4.21. In terms of the development of learning base related to integrated farming, there were 9 areas of farming including 1) breeding swing in pits 2) planting cassava with water dripping 3) planting lime in cement pits 4) breeding Sex Reversal of Nile tilapias 5) Breeding Phoo Phan Black chickens and layer chickens 6) breeding frogs 7) growing mushroom 8) mixing fermented liquid and 9) growing sweet vegetable. In terms of the curriculum related to integrated farming for farmers 3 curriculum were reported as follows; 1) short course 2) medium-length course and 3) long course The results pertaining to the assessment towards the development of learning base and curriculum in integrated farming showed that people who used services reported about learning base related to integrated farming as effective at the highest level with average of 4.28

Keywords : Learning Base, Integrated Farming, Sufficiency Economy Philosophy

บทนำ (Introduction)

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยพื้นฐานประกอบไปด้วยแนวคิด คือ “3 ห่วง 2 เงื่อนไข” คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความมีภูมิคุ้มกัน ซึ่งตั้งอยู่บนเงื่อนไขของความรู้ และคุณธรรม ซึ่งประชาชนคนไทยทุกคนทราบดี อย่างไรก็ตาม การนำแนวคิดดังกล่าวไปใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน หรือการทำงาน กลับพบว่า ประชาชนคนไทยยังนำแนวคิดดังกล่าวไปใช้น้อยมาก ส่วนหนึ่งเพราะประชาชนคนไทยขาดที่ปรึกษา หรือศูนย์การเรียนรู้และขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง

ที่เป็นต้นแบบในการขับเคลื่อนการใช้แนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่เป็นเสาหลักของชุมชน หรือท้องถิ่นในการเรียนรู้ และถ่ายทอดองค์ความรู้ รวมถึงเป็นแหล่งให้คำปรึกษา นิเทศ และติดตาม รวมทั้ง การแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรด้วยการจัดทำเกษตรแบบผสมผสานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้กับชุมชนหรือท้องถิ่น กล่าวได้ว่าประเด็นสำคัญของการพัฒนาภาคเกษตรกรรมในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา คือ การพัฒนาตัวเกษตรกรเองให้มีความรอบรู้ในการบริหารจัดการฟาร์มเกษตรของตนเองให้สามารถอยู่รอดและเจริญเติบโตได้อย่างมั่นคงท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ดังนั้นการสร้างความรู้ด้านการเกษตรผสมผสานแบบร่วมสมัยจึงเป็นสิ่งสำคัญ

ทั้งนี้ การสร้างความรู้ด้านเกษตรผสมผสานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีเป้าหมายสำคัญ คือ “ฐานการเรียนรู้ต้นแบบ” ด้วยการพัฒนา 2 ประการ คือ “หลักสูตรการเรียนรู้ฟาร์มเกษตรผสมผสานเชิงปฏิบัติการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” และ “ฐานการเรียนรู้ฟาร์มเกษตรผสมผสานเชิงปฏิบัติการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นจากเกษตรกรผู้เข้าร่วมสัมมนาวิชาการเรื่อง “89 พรรษา ขับเคลื่อนศาสตร์พระราชาเพื่อแก้ปัญหาความยากจนของเกษตรกรในจังหวัดนครราชสีมา” เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2559 ณ ห้องประชุมคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา จำนวน 290 คน พบว่ามีความต้องการความรู้ด้านการเกษตรเชิงปฏิบัติการอย่างแท้จริง และต้องการสร้างฐานการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมแก่เกษตรกรในจังหวัดนครราชสีมา

ดังนั้นให้เกิดการบูรณาการศาสตร์ที่เข้มแข็งระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา และภาคีในพื้นที่ โดยมหาวิทยาลัยเกิดการยกระดับการเรียนการสอนในรูปแบบใหม่ที่มีความสำคัญกับการศึกษาที่ “ไม่ติดตำรา” มากขึ้น ในส่วนของพื้นที่เองก็เกิดการเรียนรู้ในการทำงานเพื่อหวังผลได้จริงในระดับจังหวัด เพราะมีภาคีให้การสนับสนุนด้วยการใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม นักวิจัยจึงได้ดำเนินโครงการ “การสร้างฐานการเรียนรู้ฟาร์มเกษตรผสมผสานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยกระบวนการแบบมีส่วนร่วม” โดยมีเป้าหมายให้เกิดการค้นคว้าวิจัย การจัดทำฐานข้อมูลหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การบริหารจัดการศูนย์การถ่ายทอดองค์ความรู้ของศูนย์ ตลอดจนการติดตาม และประเมินผลการให้บริการของศูนย์ให้สอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อันนำไปสู่ การพัฒนาเป็น “ฐานเรียนรู้ต้นแบบประจำจังหวัดนครราชสีมา” ของการพัฒนาเศรษฐกิจและชุมชนระดับท้องถิ่น ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อสำรวจความต้องการของเกษตรกรในการสร้างฐานการเรียนรู้ฟาร์มเกษตรผสมผสานในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อดำเนินการจัดสร้างฐานการเรียนรู้ฟาร์มเกษตรผสมผสานในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อจัดทำหลักสูตรฐานการเรียนรู้ฟาร์มเกษตรผสมผสานสำหรับใช้ฝึกอบรมเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา

4. เพื่อประเมินผลการจัดทำฐานการเรียนรู้และหลักสูตรฟาร์มเกษตรผสมผสานในพื้นที่
จังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ครูเรือนเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีจำนวน 326,587
ครูเรือน (Nakhon Ratchasima Provincial Agricultural Extension Office, 2017 : 38)

กลุ่มตัวอย่าง พบว่า การคำนวณหาขนาดตัวอย่าง (n) ได้คำนวณขนาดตัวอย่างตาม
หลักเกณฑ์ของ Taro Yamane โดยกำหนดให้ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่ยอมให้
เกิดขึ้นคือ ร้อยละ 5 นั่นคือ ได้ขนาดตัวอย่าง จำนวน 400 คน (Srisathitnarukul, 2007 : 207)
ด้านการสุ่มตัวอย่าง โดยไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non Probability Sampling) ซึ่งเป็นการสุ่มตัวอย่าง
แบบบังเอิญ (Accidental sampling) ด้วยการสุ่มจากสมาชิกของประชากรเป้าหมายที่เป็นใครก็ได้
ที่สามารถให้ข้อมูลได้ครบถ้วน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถาม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรในพื้นที่จังหวัด
นครราชสีมาที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของโครงการวิจัย จำนวน 400 ครูเรือน โดยผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ
หัวหน้าครอบครัว

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ด้วยการ
เขียนบรรยายประกอบตาราง และการวิเคราะห์เชิงปริมาณ ด้วยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบน
มาตรฐาน โดยมีหลักเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย (Phisanbut, Yaisawan and
Asawadachanukorn, 2006 : 43) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.80 หมายถึง มีความต้องการน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.81 - 2.60 หมายถึง มีความต้องการน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.61 - 3.40 หมายถึง มีความต้องการปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.41 - 4.20 หมายถึง มีความต้องการมาก

ค่าเฉลี่ย 4.21 - 5.00 หมายถึง มีความต้องการมากที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรกรรมในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งไม่ทราบ
จำนวนประชากรแน่นอน

กลุ่มตัวอย่าง คือ การสุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non Probability Sampling) ด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) ดังนี้ 1) ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐระดับจังหวัดที่เกี่ยวข้องกับสาขาเกษตรกรรม จำนวน 3 คน 2) ตัวแทนจากหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 3 คน 3) ตัวแทนจากภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับสาขาเกษตรกรรมในพื้นที่อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 3 คน 4) ตัวแทนจากนักวิชาการ/สถาบันการศึกษา จำนวน 3 คน และ 5) ตัวแทนภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องกับสาขาเกษตรกรรมในพื้นที่อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 3 คน รวมทั้งหมดจำนวน 15 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสัมภาษณ์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้เก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรกรรมในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา โดยผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐระดับจังหวัด ตัวแทนจากหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนจากภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับสาขาเกษตรกรรม ตัวแทนจากนักวิชาการ/สถาบันการศึกษา และตัวแทนภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องกับสาขาเกษตรกรรม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ด้วยการเขียนบรรยายประกอบตาราง

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 3

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรกรรมในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรแน่นอน

กลุ่มตัวอย่าง คือ การสุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non Probability Sampling) ด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) ดังนี้ 1) ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐระดับจังหวัดที่เกี่ยวข้องกับสาขาเกษตรกรรม จำนวน 3 คน 2) ตัวแทนจากหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 3 คน 3) ตัวแทนจากภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับสาขาเกษตรกรรมในพื้นที่อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 3 คน 4) ตัวแทนจากนักวิชาการ/สถาบันการศึกษา จำนวน 3 คน และ 5) ตัวแทนภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องกับสาขาเกษตรกรรมในพื้นที่อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 3 คน รวมทั้งหมดจำนวน 15 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมินผล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้เก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรกรรมในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา โดยผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐระดับจังหวัด ตัวแทนจากหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนจากภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับสาขาเกษตรกรรม ตัวแทนจากนักวิชาการ/สถาบันการศึกษา และตัวแทนภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องกับสาขาเกษตรกรรม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ด้วยการเขียนบรรยายประกอบตาราง

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 4

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ครูเรือนเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมาที่เข้ามาใช้บริการในการเรียนรู้ฟาร์มเกษตรผสมผสาน และหลักสูตรฐานการเรียนรู้ฟาร์มเกษตรผสมผสาน ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน

กลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย เนื่องจากประชากรมีจำนวนที่ไม่แน่นอน (Finite Population) ดังนั้น จึงคำนวณหากลุ่มตัวอย่างจากสูตรคำนวณในกรณีที่ไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน (Vanichbuncha and Vanichbuncha, 2014 : 14) โดยให้ค่าความผิดพลาด 5% ณ ระดับความเชื่อมั่น 95% ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่าง เท่ากับ 288.12 ครูเรือน ทั้งนี้ เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างที่ได้สามารถเป็นตัวแทนที่ดีของประชากร ได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงได้ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 ครูเรือน (Srisathitnarukul, 2007 : 207) สำหรับการเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้การสุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้หลักความน่าจะเป็น (Non Probability Sampling) ด้วยการเลือกตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบประเมินผล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมาที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของโครงการวิจัย จำนวน 400 ครูเรือน โดยผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ หัวหน้าครอบครัว

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ด้วยการเขียนบรรยายประกอบตาราง และการวิเคราะห์เชิงปริมาณ ด้วยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยมีหลักเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย (Phisanbut, Yaisawan and Asawadachanukorn, 2006 : 43) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.80 หมายถึง ประสิทธิภาพน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.81 - 2.60 หมายถึง ประสิทธิภาพน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.61 - 3.40 หมายถึง ประสิทธิภาพปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.41 - 4.20 หมายถึง ประสิทธิภาพมาก

ค่าเฉลี่ย 4.21 - 5.00 หมายถึง ประสิทธิภาพมากที่สุด

ผลการวิจัย (Research Results)

1. ผลการสำรวจความต้องการของเกษตรกรในการสร้างฐานการเรียนรู้ฟาร์มเกษตรผสมผสานในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา

ระดับความต้องการของเกษตรกรโดยภาพรวม พบว่ามีความต้องการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 ($\bar{x}=4.21$ และ $S.D.=0.96$) โดยปัจจัยส่วนบุคคลมีความต้องการในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 ($\bar{x}=4.40$ และ $S.D.=0.89$) รองลงมา คือ ปัจจัยด้านวัฒนธรรม มีความต้องการในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 ($\bar{x}=4.25$ และ $S.D.=0.92$) ปัจจัยด้านจิตวิทยา มีความต้องการในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 ($\bar{x}=4.18$ และ $S.D.=0.91$) และปัจจัยทางสังคม มีความต้องการในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 ($\bar{x}=4.02$ และ $S.D.=0.98$)

2. ผลการจัดสร้างฐานการเรียนรู้ฟาร์มเกษตรผสมผสานในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา

นักวิจัยได้ดำเนินการพัฒนาการจัดสร้างฐานการเรียนรู้ฟาร์มเกษตรผสมผสานต้นแบบในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา โดยนักวิจัยได้คัดเลือก “ศูนย์การเรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร” ตั้งอยู่ที่ตำบลมะค่า อำเภอนนไทย จังหวัดนครราชสีมา โดยมีคุณนิพนธ์ เปลี่ยนกลาง อดีตกำนันตำบลมะค่า อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เป็นผู้รับผิดชอบฐานการเรียนรู้ฟาร์มเกษตรผสมผสาน โดยฐานการเรียนรู้ต้นแบบฟาร์มเกษตรผสมผสานแห่งนี้ ประกอบด้วย จำนวน 9 ฐาน ประกอบด้วย ฐานการเลี้ยงหมูหลุม ฐานการปลูกมันสำปะหลังด้วยระบบน้ำหยด ฐานการปลูกมะนาวในวงบ่อซีเมนต์ ฐานการเลี้ยงปลานิลแปลงเพศ ฐานการเลี้ยงไก่ดำภูพานและไก่ไข่ ฐานการเลี้ยงกบ ฐานการเพาะเห็ดฟาง ฐานการทำ น้ำหมักชีวภาพ และฐานการปลูกผักหวานป่า

3. ผลการจัดทำหลักสูตรฐานการเรียนรู้ฟาร์มเกษตรผสมผสานสำหรับใช้ฝึกอบรมเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 3 รูปแบบ คือ

3.1 หลักสูตรระยะสั้น เป็นการอบรมเรื่องการจัดทำฟาร์มเกษตรผสมผสานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเบื้องต้น เพื่อให้เกษตรกรหรือผู้สนใจทั่วไปได้ทราบถึงข้อมูลเบื้องต้นในการจัดทำฟาร์มเกษตรผสมผสาน อันเป็นการกระตุ้นหรือดึงดูดใจให้เกษตรกรเกิดแนวคิดในการจัดทำฟาร์มเกษตรผสมผสาน รวมถึงเป็นการเชิญชวนเพื่อให้เกษตรกรได้อบรมเพิ่มเติมในหลักสูตรระยะปานกลาง และหลักสูตรระยะยาวต่อไป แบ่งเป็น หลักสูตรระยะเวลา จำนวน 1 วัน หลักสูตรระยะเวลา จำนวน 2 วัน และหลักสูตรระยะเวลา จำนวน 3 วัน

3.2 หลักสูตรระยะปานกลาง เป็นการอบรมเรื่องการจัดทำฟาร์มเกษตรผสมผสานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบอบรมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งเป็นการอบรมเนื้อหาพร้อมกับการทดลองปฏิบัติในภาคทฤษฎี เพื่อให้เกษตรกรหรือผู้สนใจทั่วไปได้ทราบถึงข้อมูลในเชิงลึกมากขึ้นในการจัดทำฟาร์มเกษตรผสมผสานด้วยตนเอง รวมถึงเป็นการเชิญชวนเพื่อให้เกษตรกรได้อบรม

เพิ่มเติมในหลักสูตรระยะยาวซึ่งเป็นหลักสูตรระยะในรูปแบบสุดท้ายต่อไป แบ่งเป็น หลักสูตรระยะเวลา จำนวน 5 วัน และหลักสูตรระยะเวลา จำนวน 7 วัน

3.3 หลักสูตรระยะยาว เป็นการอบรมเรื่องการจัดทำฟาร์มเกษตรผสมผสานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบอบรมเชิงปฏิบัติการและการทดลองในภาคปฏิบัติ ซึ่งเป็นการอบรมเนื้อหาร่วมกับการทดลองปฏิบัติในภาคทฤษฎี และการทดลองในภาคปฏิบัติในพื้นที่ภาคสนาม เพื่อให้เกษตรกรหรือผู้สนใจทั่วไปได้สามารถจัดทำฟาร์มเกษตรผสมผสานได้ด้วยตนเอง อันเป็นการเปลี่ยนวิถีทางการเกษตรของจังหวัดนครราชสีมา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และประเทศไทย แบ่งเป็น หลักสูตรระยะเวลา จำนวน 30 วัน (4 สัปดาห์) และหลักสูตรระยะเวลา 120 วัน (4 เดือน)

4. ผลการประเมินผลการจัดทำฐานการเรียนรู้และหลักสูตรฟาร์มเกษตรผสมผสานในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา แบ่งได้ 2 ส่วน ดังนี้

4.1 การประเมินฐานการเรียนรู้ฟาร์มเกษตรผสมผสาน พบว่าผู้รับบริการเห็นว่าฐานการเรียนรู้ฟาร์มเกษตรผสมผสานมีประสิทธิภาพโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28 ($\bar{x}=4.28$ และ $S.D.=0.72$) โดยด้านกระบวนการ มีประสิทธิภาพในระดับ มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 ($\bar{x}=4.36$ และ $S.D.=0.59$) รองลงมา คือ ด้านบริบท มีประสิทธิภาพในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 ($\bar{x}=4.31$ และ $S.D.=0.66$) ด้านปัจจัยป้อน มีประสิทธิภาพในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 ($\bar{x}=4.25$ และ $S.D.=0.74$) ขณะที่ด้านผลผลิตมีประสิทธิภาพในระดับน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 ($\bar{x}=4.21$ และ $S.D.=0.84$)

4.2 การประเมินหลักสูตรฐานการเรียนรู้ฟาร์มเกษตรผสมผสาน พบว่าผู้รับบริการเห็นว่าหลักสูตรฐานการเรียนรู้ฟาร์มเกษตรผสมผสานมีประสิทธิภาพโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34 ($\bar{x}=4.34$ และ $S.D.=0.74$) โดยด้านบริบท มีประสิทธิภาพในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 ($\bar{x}=4.47$ และ $S.D.=0.68$) รองลงมา คือ ด้านปัจจัยป้อน มีประสิทธิภาพในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 ($\bar{x}=4.35$ และ $S.D.=0.70$) ด้านกระบวนการ มีประสิทธิภาพในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 ($\bar{x}=4.32$ และ $S.D.=0.60$) ขณะที่ด้านผลผลิตมีประสิทธิภาพในระดับ น้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 ($\bar{x}=4.22$ และ $S.D.=0.91$)

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

การศึกษาโครงการวิจัยในครั้งนี้ พบว่ามีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Sadaw (2016) ซึ่งพบว่ารูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ ประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก 4 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการดำเนินการ ด้านการประเมินผล และ ด้านการปรับปรุงแก้ไขการบริหารการใช้ศูนย์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง Thongkrae (2016) ซึ่งมีข้อค้นพบ คือ กลยุทธ์

หลักในการพัฒนา กศน.ตำบล เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง มีจำนวน 5 กลยุทธ์ คือ พัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ พัฒนาทีมงานให้มีประสิทธิภาพ (พัฒนาบุคลากร) ปรับกิจกรรมหลากหลายโดนใจผู้เรียน (ปรับวิธีการเรียนเปลี่ยนวิธีการสอนให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย) ฝึกกำลังภาคีเครือข่ายและกระจายบริการการศึกษา (ฝึกกำลังภาคีเครือข่ายให้มีส่วนร่วม) และพัฒนาระบบการนิเทศ Kankod (2016) ซึ่งมีข้อค้นพบคือได้ข้อเสนอแนะโครงสร้างการพัฒนาศูนย์เรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงระดับตำบลในรูปคณะกรรมการ ประกอบด้วยด้านการบริหารจัดการ ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านหลักสูตรและสื่อการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย Kitikhun, et al. (2015) ซึ่งมีข้อค้นพบ คือ มีฐานการเรียนรู้ 4 ฐานในชุมชน ได้แก่ ฐานน้ำหมักชีวภาพ ฐานไต้หวันส่วนผสม ฐานผักปลอดสารพิษ และฐานไม้กวาด ซึ่งโรงเรียนได้มีหลักสูตรท้องถิ่นตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง แหล่งเรียนรู้ และวิทยากรจากชุมชนกับการเรียนการสอนในโรงเรียน โดยมีกระบวนการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย กระบวนการคัดเลือกแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพ กระบวนการพัฒนาแหล่งเรียนรู้เป็นลำดับขั้นและเนื้อหาที่ใช้สอน และด้านการนำไปใช้ประโยชน์ Weeranakarin, et al. (2013) ซึ่งมีข้อค้นพบคือ แบบจำลองศูนย์การเรียนรู้ทางการเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงออนไลน์สำหรับยุวเกษตรกร ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้ากระบวนการดำเนินการ ผลลัพธ์ และข้อมูลป้อนกลับ Pinyapong, Thueangsri and Ruanchan (2011) ซึ่งได้ข้อค้นพบ คือ ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการพัฒนาเครือข่าย ได้แก่ การมีจิตสำนึกร่วมกันความสัมพันธ์ที่มีหลากหลาย ความเป็นเครือญาติภายในกลุ่ม ประเด็นสนใจร่วม การติดต่อสื่อสารและการเรียนรู้ร่วมกัน ศักยภาพของผู้นำ ความสามัคคีและความร่วมมือของสมาชิก การปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสนับสนุนของหน่วยภาคี Mekkayang, et al. (2011) ซึ่งมีข้อค้นพบ คือ ปัญหาที่สมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ประสบมากที่สุด คือ การดูแลและบริหารจัดการแปลงพืชอินทรีย์ เนื่องจากการรบกวนจากโรคและแมลงศัตรูพืช และเป็นปัญหามากในฤดูฝน อีกทั้งสมาชิกขาดกำลังใจในการทำการผลิตเนื่องจากต้นทุนสูง และค่อนข้างใช้ เวลามากในการบริหารจัดการเรื่องดิน แต่ปัญหาอาจลดลงหากสมาชิกกลุ่มร่วมมือกันอย่างจริงจังและเสียสละ Chantasri (2011) ซึ่งมีข้อค้นพบ คือ ได้คัดเลือกชาวบ้านที่ประกอบกิจกรรมทางเกษตรทางแนวเศรษฐกิจพอเพียงไว้ จำนวน 3 ราย โดยต่อยอดกิจกรรมด้านต่าง ๆ ในฟาร์ม เช่นการปลูกพืชผสมผสาน การเลี้ยงปลา การเลี้ยงกบ การเลี้ยงไก่ไข่ ไก่พื้นเมือง และการผลิตเห็ด ซึ่งกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ สามารถสร้างให้เกษตรกรพึ่งพาตนเองได้ ทำให้เกิดรายได้แก่เกษตรกรผู้ผลิตอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี ลดความเสี่ยงและความสูญเสียทั้งทางด้านการผลิตและการตลาด และสามารถนำฟาร์มทั้ง 3 แห่ง จัดเป็นศูนย์เรียนรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อถ่ายทอดความรู้ด้านนี้สู่ชุมชนต่อไปใน

อนาคต Phunglungphu, et al. (2011) ซึ่งมีข้อค้นพบ คือ ได้ชุมชนต้นแบบและพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชนที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ และเพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์อาหารพื้นเมืองให้มีความเป็นหลากหลายและมีการบริโภคแพร่หลายมากขึ้น ด้วยการดำเนินงานแบ่งเป็น 5 กิจกรรม คือ การคัดเลือกชุมชนต้นแบบ การฝึกอบรมชุมชนต้นแบบแปรรูปผลิตภัณฑ์ถั่วชีวภาพ การดำเนินกิจกรรมชุมชนต้นแบบแปรรูปผลิตภัณฑ์ถั่วชีวภาพ การตั้งศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชนการแปรรูปผลิตภัณฑ์ถั่วชีวภาพ และการบริหารจัดการโครงการ Onsaad, (2010) ซึ่งได้ข้อค้นพบ คือ 1) ค้นหาและพัฒนาวิทยากรที่มีคุณลักษณะที่ดี มีความรอบรู้และทักษะในการสื่อสาร 2) ขยายผลวิธีการผลิตสารโน้มน้าวใจด้วยข้อความสั้นที่มีความหมายสร้างสรรค์กระตุ้นเตือนใจ รวมถึงสารคดีเรื่องบุคคลหลากหลายอาชีพที่มีเนื้อหาเกี่ยวเกี่ยวกับความสำเร็จจากการฝ่าวิกฤติชีวิตด้วยการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3) ขยายช่องทางการสื่อสารผ่านสื่อบุคคลแบบปากจากผู้ที่เข้าอบรม การส่งข้อความสั้นผ่านมือถือ การเสนอรายการผ่านเครือข่ายวิทยุชุมชน เคเบิลทีวี รวมถึงการเพิ่มรายการประเภทเรื่องเล่าสารคดีชีวิตบุคคลและรายการประเภทสารคดีเรียลิตี้ในสื่อในโทรทัศน์ 4) กระตุ้นให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านช่องทางสื่อใหม่หรือเครือข่ายสังคมออนไลน์ เช่น Facebook หรือ Twitter และ 5) ควรมีการพัฒนาหลักสูตรสูตรผ่านภาควิชาการเพื่อขยายผลเข้าสู่โรงเรียนและสถาบันการศึกษาทั่วขวาง Unsaipan (2008) ซึ่งมีข้อค้นพบ คือองค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้จากประสบการณ์ตรงจากชาวของบ้านสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความมีภูมิคุ้มกัน ความรู้ และคุณธรรม

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผลที่ได้จากการสำรวจความต้องการของเกษตรกรในการสร้างฐานการเรียนรู้ฟาร์มเกษตรผสมผสานในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา พบว่า เกษตรกรมีความต้องการด้านปัจจัยส่วนบุคคลมากที่สุด ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องจึงควรดำเนินการปรับทัศนคติของเกษตรกรให้หันมาเรียนรู้ฟาร์มเกษตรผสมผสาน ก็จะทำให้เกิดการพัฒนาไปสู่การเป็นต้นแบบฐานการเรียนรู้ฟาร์มเกษตรผสมผสานของจังหวัดนครราชสีมาได้ในที่สุด

1.2 ผลที่ได้จากการจัดสร้างฐานการเรียนรู้ฟาร์มเกษตรผสมผสานในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา พบว่า พบว่าได้ฐานการเรียนรู้ จำนวน 9 ฐาน คือ 1) ฐานการเลี้ยงหมูหลุม 2) ฐานการปลูกมันสำปะหลังด้วยระบบน้ำหยด 3) ฐานการปลูกมะนาวในวงบ่อซีเมนต์ 4) ฐานการเลี้ยงปลานิลแปลงเพศ 5) ฐานการเลี้ยงไก่ดำภูพานและไก่ไข่ 6) ฐานการเลี้ยงกบ 7) ฐานการเพาะเห็ดฟาง 8) ฐานการทำน้ำหมักชีวภาพ และ 9) ฐานการปลูกผักหวานป่า ซึ่งควรนำไปถ่ายทอดให้กับเกษตรกรเพื่อสร้างการเรียนรู้และการปฏิบัติให้กับเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา

1.3 ผลที่ได้จากการจัดทำหลักสูตรฐานการเรียนรู้ฟาร์มเกษตรผสมผสานสำหรับใช้ฝึกอบรมเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา พบว่ามีหลักสูตรฐาน จำนวน 3 รูปแบบ คือ 1) หลักสูตรระยะสั้น จำนวน 1 วัน จำนวน 2 วัน และจำนวน 3 วัน 2) หลักสูตรระยะปานกลาง จำนวน 5 วัน และจำนวน 7 วัน และ 3) หลักสูตรระยะยาว จำนวน 30 วัน (4 สัปดาห์) และจำนวน 120 วัน (4 เดือน) ซึ่งสามารถนำไปฝึกอบรมให้กับเกษตรกรได้ทราบถึงข้อมูลฟาร์มเกษตรผสมผสาน และสามารถลงมือปฏิบัติได้เป็นอย่างดี

1.4 ผลที่ได้จากการประเมินผลการจัดทำฐานการเรียนรู้และหลักสูตรฟาร์มเกษตรผสมผสานในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ทั้งในส่วนของผลการประเมินการจัดทำฐานการเรียนรู้และหลักสูตรฟาร์มเกษตรผสมผสาน พบว่าผลการประเมินด้านผลผลิตมีประสิทธิภาพในระดับน้อยที่สุด ดังนั้นจึงควรปรับปรุงผลการดำเนินงานด้านผลผลิตให้มากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การสำรวจความต้องการของเกษตรกรในการสร้างฐานการเรียนรู้ฟาร์มเกษตรผสมผสานในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมาในครั้งนี้ได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยเพียงอย่างเดียว ดังนั้นการศึกษาในครั้งต่อไปควรเพิ่มเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเพิ่มขึ้น เช่น การสัมภาษณ์ และการจัดเวทีประชุม เพื่อให้ได้ความต้องการของเกษตรกรที่แท้จริง

2.2 การดำเนินการจัดสร้างฐานการเรียนรู้ฟาร์มเกษตรผสมผสานในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมาในครั้งนี้ พบว่า มีจำนวน 9 ฐาน แต่ฐานการเรียนรู้ฟาร์มเกษตรผสมผสานมีอีกหลายประเภทจึงควรพัฒนา ให้เกิดเป็นต้นแบบในรูปแบบของฐานอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับทรัพยากรและความต้องการของเกษตรกรให้มากขึ้น

2.3 การดำเนินการจัดทำหลักสูตรฐานการเรียนรู้ฟาร์มเกษตรผสมผสานสำหรับใช้ฝึกอบรมเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา พบว่ามีหลักสูตรฐาน จำนวน 3 รูปแบบทั้งหลักสูตรระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาว ซึ่งควรเพิ่มการจัดหลักสูตรให้มีความหลากหลายมากขึ้น ตามสภาพพื้นที่เกษตรกรรมและความต้องการของเกษตรกร

2.4 การประเมินผลการจัดทำฐานการเรียนรู้และหลักสูตรฟาร์มเกษตรผสมผสานในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมาได้ประเด็นที่นำไปสู่การพัฒนาฐานการเรียนรู้และหลักสูตรฟาร์มเกษตรผสมผสานหลายปัจจัย ซึ่งการดำเนินการวิจัยในครั้งต่อไปควรจะนำปัจจัยดังกล่าวเข้าไปใช้ในการต่อยอดศึกษาเพื่อยกระดับโครงการวิจัยให้ดีขึ้น

เอกสารอ้างอิง (References)

- กัลยา วานิชย์บัญชา และฐิตา วานิชย์บัญชา. (2557). การใช้ SPSS for WINDOWS ในการวิเคราะห์ ข้อมูล. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สามลดา.
- จักรกฤษณ์ พิณญาพงษ์ ยุพิน เกื่อนศรี และศรีณยู เรือนจันทร์. (2554). รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนาเครือข่ายภูมิปัญญาสุขภาพตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์. อุตรดิตถ์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- ดุสิต สะดวก. (2559). รายงานการวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบบูรณาการของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม. กรุงเทพฯ : สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- ธนรักษ์ เมฆขยาย และคณะ. (2554). รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาการจัดการฟาร์มเกษตรอินทรีย์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของเกษตรกรในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- เนติรัฐ วีระนาครินทร์ และคณะ. (2556). รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบจำลองศูนย์การเรียนรู้ทางการเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงออนไลน์สำหรับยุวเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. กาฬสินธุ์ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน.
- บุญใจ ศรีสถิตย่นรากูร. (2550). ระเบียบวิธีการวิจัย : แนวทางปฏิบัติสู่ความสำเร็จ. กรุงเทพฯ : ยูแอนด์ไอ อินเตอร์มีเดีย.
- บุญส่ง ทองเชื่อม. (2559). รายงานการวิจัยเรื่องการสร้างกลยุทธ์การพัฒนา กศน.ตำบล เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กศน. อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น. กรุงเทพฯ : สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- ปาจริย์ อ่อนสะอาด. (2553). รายงานการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์องค์ประกอบการสื่อสารที่สร้างความสำเร็จต่อ “วิถีการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง” กรณีศึกษา ศูนย์การเรียนรู้วิถีชีวิตธรรมชาติมาบเอื้อง ตำบลหนองบอนแดง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- มงคล กาฬคลอด. (2559). รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาครู อาจารย์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- รภัสสา จันทาศรี. (2554). รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาต่อยอดภูมิปัญญาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนหนองบ่อ อ.บรบือ จ.มหาสารคาม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

- ศักดิ์ดา พริ้งล้าฎ และคณะ. (2554). รายงานการวิจัยเรื่องการสร้างชุมชนต้นแบบและศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์ถั่วเขียวภาพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้านภาคเหนือ. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สรชัย พิศาลบุตร, เสาวรส ใหญ่สว่าง และปรีชา อัสวเดชากร. (2549). การสร้างและประมวผล ข้อมูลจากแบบสอบถาม. กรุงเทพฯ : วิทย์พัฒน์.
- สำนักงานเกษตรจังหวัดนครราชสีมา. (2560). รายงานผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดนครราชสีมา. นครราชสีมา : สำนักงานเกษตรจังหวัดนครราชสีมา.
- สุชาติ กิตติคุณ และคณะ. (2558). รายงานการวิจัยเรื่องกระบวนการพัฒนาหลักสูตรศูนย์การเรียนรู้ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาโรงเรียน ลุ่มลำชีนิรมิตวิทยา ต.ลุ่มน้ำชี อ.บ้านเขว้า จ.ชัยภูมิ. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- อรรถพล อุษายพันธ์. (2551). รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง : ประสพการณ์ตรงจากชาวบ้าน ในจังหวัดราชบุรี. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

Translated Thai References

- Chantasri, R. (2011). Research Report on Further Education of Wisdom in Sufficiency Economy in Nong Bo Community, Borabue District, Mahasarakham Province. Mahasarakham: Maha Sarakham Rajabhat University. [In Thai]
- Kankod, M. (2016). Research Report on the Development of Learning Center for Sufficiency Economy Philosophy, Khlong Noi Sub-district, Mueang District, Surat Thani Province. Bangkok : Teacher Development Institute, Teacher Office, Ministry of Education. [In Thai]
- Kitikhun, S., et al. (2015). Research Report on Curriculum Development of Learning Centers Based on the Sufficiency Economy Concept by Community Participation Education: Lum Lam Chi Niramitwittaya School, Chi Nam Basin, Ban Khwao, Chaiyaphum. Bangkok : Thailand Research Fund (TRF). [In Thai]

- Mekkayang, T., et al. (2011). **Research report on the study of organic farm management according to economic philosophy Sufficiency of farmers in San Sai District Chiangmai Province.** Chiang Mai : Maejo University. [In Thai]
- Nakhon Ratchasima Provincial Agricultural Extension Office. (2017). **Nakhon Ratchasima Gross Provincial Products Report.** Nakhon Ratchasima : Nakhon Ratchasima Provincial Agricultural Extension Office. [In Thai]
- Onsaad, P. (2010). **Research report on the analysis of communication elements that have been successful. "Self-sufficient lifestyle" case study: Mab Aung Natural Farmers Learning Center Nong Bon Daeng Subdistrict, Ban Bueng District, Chonburi Province.** Bangkok : Dhurakij Pundit University. [In Thai]
- Phisanbut, S., Yaisawan, S. and Asawadachanukorn, P. (2006). **Creating and processing data from questionnaires.** Bangkok: Wittayapat. [In Thai]
- Phunglungphu, S., et al. (2011). **Research Report on Creating Community Prototypes and Community Economic Learning Centers Processing Bio-Bean Products in Sufficiency Economy Philosophy to Upgrade Northern Local Food Products.** Chiang Mai : Chiang Mai University. [In Thai]
- Pinyapong, C., Thueangsri, Y. and Ruanchan, S. (2011). **Research report on the development of health wisdom network according to the sufficiency economy philosophy of Thung Yang Sub-district, Laplae District, Uttaradit Province.** Uttaradit : Uttaradit Rajabhat University. [In Thai]
- Sadaw, D. (2016). **Research report on the management model of learning centers for the philosophy of sufficiency economy Integrated model of Mahasarakham Agricultural and Technology College.** Bangkok : Office of the Permanent Secretary, Ministry of Education. [In Thai]
- Srisathitnarukul, B. (2007). **Research methodology: guidelines for success.** Bangkok : U&I Inter Media. [In Thai]

- Thongkrae, B. (2016). **Research report on the development of the development strategy of the Sub-District Administrative Office is a lifelong learning source based on the philosophy of sufficiency economy Khon Kaen.** Bangkok : Office Permanent Secretary, Ministry of Education. [In Thai]
- Unsaipan, A. (2008). **Research report on the study of knowledge about sufficiency economy: direct experience from villagers In Ratchaburi Province.** Bangkok: Thailand Research Fund (TRF). [In Thai]
- Vanichbuncha, K. and Vanichbuncha, T. (2014). **SPSS for WINDOWS to Analyze the Data.** 14thed. Bangkok : Samlada Publication. [In Thai]
- Weeranakaran, N., et al. (2013). **Research report on the development of agricultural learning centers based on principles Online sufficiency economy philosophy for young farmers in the upper northeastern region.** Kalasin : Rajamangala University of Technology Isan. [In Thai]

รูปแบบการส่งเสริมการจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลินทรีย์
ของเกษตรกรในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
Extension Model on supply chain management of organic rice
of farmers in Lower-Northeastern part of Thailand

สุนิสา เยาวสกุลมาศ¹ บำเพ็ญ เขียวหวาน² เบนจมาศ อยู่ประเสริฐ³ และสมจิต โยธะคง⁴
Sunisa Yaowasakunmat¹, Bumpen Keowan², Benchamas Yooprasert³
and Somjit Yothakong⁴

Received : December 23, 2018; Revised : January 22, 2019; Accepted : January 24, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพเศรษฐกิจ สังคม การรับรู้ข่าวสารและความรู้ของเกษตรกร 2) การจัดการผลิต ความคิดเห็น ปัญหาของเกษตรกร 3) การจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าว 4) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตและต่อความคิดเห็นในการจัดการห่วงโซ่อุปทาน 5) การส่งเสริมการจัดการห่วงโซ่อุปทาน 6) รูปแบบและแนวทางการส่งเสริมการจัดการห่วงโซ่อุปทานในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง โดยใช้แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ค่าสถิติ T-test และสถิติวิเคราะห์ถดถอยพหุ ผลการศึกษาพบว่า 1) เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 51.50 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา สมาชิกในครัวเรือน 4.22 คน มีแรงงานในครัวเรือน 2.64 คน ไม่ได้จ้างแรงงานในการผลิต พื้นที่นาอินทรีย์ของตนเอง 10.34 ไร่ เป็นสมาชิกกลุ่มผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ รายได้จากการผลิต 57,943.10 บาท รายจ่าย 26,905.55 บาทต่อปี การรับรู้ข่าวสารโดยหอกระจายข่าวจากผู้นำท้องถิ่น เกษตรกรมีความรู้ที่ถูกต้องต่อการผลิตในระดับปานกลาง 2) ผลผลิตเฉลี่ย 563.49 กิโลกรัม ต่อไร่ เกษตรกรมีความคิดเห็นต่อการจัดการห่วงโซ่อุปทานในระดับมากที่สุด ปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง 3) การจัดการห่วงโซ่อุปทานของกลุ่มเกษตรกรทุกกลุ่มมีความเข้มแข็งและมีกระบวนการจัดการไม่แตกต่างกัน 4) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการในเชิงปฏิบัติ ได้แก่ ความคิดเห็น ระดับการศึกษา

¹นักศึกษาลัทธิสุทธปรัชญาคุณิบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช; Doctor of Philosophy, Sukhothai Thammathirat University, Thailand; e-mail : theright7@hotmail.com

²สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช; School of Agriculture and Cooperatives, Sukhothai Thammathirat University, Thailand.

³สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช; School of Agriculture and Cooperatives, Sukhothai Thammathirat University, Thailand.

⁴สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช; School of Agriculture and Cooperatives, Sukhothai Thammathirat University, Thailand.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลในเชิงความคิดเห็น ได้แก่ การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร สมาชิกในครัวเรือน การรับรู้ข่าวสาร 5) บทบาทนักส่งเสริมการเกษตรยังไม่เป็นไปตามความคาดหวังของเกษตรกรที่ต้องการให้เข้ามาส่งเสริมการจัดการผลิต 6) รูปแบบการส่งเสริมระดับต้นน้ำใช้ระบบการฝึกอบรม และเยี่ยมเยียน กลางน้ำใช้รูปแบบการประชุมกลุ่ม ฝึกอบรม ปลายน้ำเน้นการจัดจำหน่ายในช่องทางที่หลากหลายรวมถึงการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อให้ผู้บริโภครับรู้ถึงความหลากหลายของสินค้าที่เป็นไปตามมาตรฐาน แนวทางการส่งเสริมควรเน้นการพัฒนาการผลิต คุณภาพและผลิตภัณฑ์ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เกษตรกร และลักษณะการส่งเสริมการจัดการห่วงโซ่อุปทาน

คำสำคัญ (Keywords) : รูปแบบการส่งเสริมการเกษตร, การจัดการห่วงโซ่อุปทาน, ข้าวหอมมะลิอินทรีย์

Abstract

The objectives were to study 1) socio-economic, information and knowledge perception 2) production management, opinions, and problems 3) rice supply chain management 4) factors that influenced the production and opinions on supply chain management 5) the extension of supply chain management 6) models and guidelines in the extension of rice supply chain management in the lower northeastern region by conducting interviews. Analyzed statistics values such as T-test and multiple regression analysis. The results showed that 1) most of the farmers were female with the average age of 51.50 years old and completed primary school education. Their household members were 4.22 people with the household labor of 2.64 people and no labor hiring. They owned 10.34 rai of organic rice field. The farmers were part of organic production group with the average income from organic rice production of 57,943.10 Baht and expenses of 26,905.55 Baht per year. The information reception was from the news distribution tower by local leaders. Farmers had correct perception towards the organic rice production at a medium level. 2) The average productivity was 563.49 kilogram per rai. The opinions towards supply chain of farmers were at the highest level. Problems were at the medium level. 3) The supply chain management of every groups was strong and were not different from each other. 4) Factors that influenced the practicality of supply chain management included opinions and education levels. Factors that affected the opinions were the membership in agricultural institutions, household members, and knowledge reception. 5) Current extension officials were not at the level of expectation that farmers want yet. They would like for support in production management. 6) At the upstream level, the model system was the training and visitation. Midstream, group meeting and training model. Downstream, focused on supporting the distributions in

various channels as well as information technology adoption to help with the promotion so that the consumers would be able to receive the various types of products according to standard. The extension guidelines should emphasize on the development of production, quality and product, agricultural extension officials, agricultural, and traits in supply chain management extension.

Keywords : Agricultural Extension Model, Supply Chain Management, Organic Hom Mali Rice

บทนำ (Introduction)

การปลูกข้าวหอมมะลินทรีย์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มที่มีราคาสูงกว่าที่ผ่านมามีความต้องการรับรองและประเมินราคาตามมาตรฐานของประเทศคู่ค้าเป็นหลัก หากราคาสูงต้องได้มาตรฐานตลอดห่วงโซ่อุปทาน ซึ่งที่ผ่านมามีความพร้อมเรื่องต้นทุน คือ การปลูกข้าวหอมมะลินทรีย์เท่านั้น รัฐบาลจึงมีนโยบายให้ร่วมกันประยุกต์ระบบเครือข่ายอุตสาหกรรมเกษตรเชิงพาณิชย์ พัฒนาห่วงโซ่อุปสงค์ - อุปทาน (Demand - Supply Chain) ข้าวหอมมะลิทั้งระบบ เพื่อให้มีต้นทุนต่ำลงแต่ได้ผลผลิตสูงขึ้นหากทุก ๆ ภาคส่วน สามารถรวมตัวกันแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน และทำความเข้าใจกับมาตรฐานต่าง ๆ ร่วมกันแล้ว ประเทศไทยจะสามารถสร้างความเชื่อมั่นในสายตาของชาวโลก รวมทั้งผู้บริโภคในประเทศ ให้ครัวไทยเป็นครัวโลกได้ตามแผนและแนวทางยุทธศาสตร์ในการพัฒนาตลาดสินค้าอินทรีย์โดยเฉพาะตลาดยุโรป จากรายงานสถิติในปี 2557 มีมูลค่าการส่งออกถึง 12,690 ตัน คิดเป็นมูลค่าการส่งออกราว 552.25 ล้านบาท (Withoon, 2015) โดยพื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์ที่ได้รับรองมาตรฐานกว่าร้อยละ 88 อยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งนี้ตลาดข้าวอินทรีย์ในประเทศยังมีขนาดเล็ก เพราะผู้บริโภคไทยยังไม่เห็นคุณค่าของข้าวอินทรีย์เท่ากับข้าวที่มีธาตุอาหารอื่น ๆ ในด้านสุขภาพ อุปสรรคข้อนี้ทำให้ราคาข้าวอินทรีย์ที่เกษตรกรขายได้อาจไม่คุ้มกับต้นทุนและความยากลำบากในกระบวนการผลิตและเก็บเกี่ยวที่ยุ่งยากสลับซับซ้อน มาตรฐานรับรองของไทยยังไม่เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางวงการขาดข้อมูลด้านการผลิต การแปรรูป การตลาด และราคา ที่สร้างความไว้วางใจให้ผู้เกี่ยวข้อง ในห่วงโซ่อุปทาน และยังขาดการวิจัยและพัฒนาด้านการผลิต และการเก็บเกี่ยวข้าวอินทรีย์อย่างจริงจังซึ่งเป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจ สังคม การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ ความคิดเห็น สภาพการผลิต การจัดการคุณภาพ การเพิ่มมูลค่า การตลาดข้าว ปัญหาและอุปสรรคปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการห่วงโซ่อุปทาน รูปแบบและแนวทางการส่งเสริมการจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลินทรีย์ของเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เพื่อเป็นการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ สู่ปลายน้ำ ให้เป็นฐานข้อมูลความรู้ในการกำหนดทิศทางหรือรูปแบบและแนวทางการส่งเสริมการจัดการห่วงโซ่อุปทานที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

- 1) เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจ สังคม การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ในการผลิตข้าวหอมมะลินิธรีย์
- 2) การจัดการผลิต ความคิดเห็น และปัญหาในการจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลินิธรีย์
- 3) การจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลินิธรีย์ของกลุ่มเกษตรกร
- 4) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิต และต่อความคิดเห็นในการจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลินิธรีย์
- 5) การส่งเสริมการจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลินิธรีย์ของเจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 6) สังเคราะห์รูปแบบและแนวทางการส่งเสริมการจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลินิธรีย์

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
ประชากร คือ ผู้ผลิตข้าวหอมมะลินิธรีย์ 2,348 ราย กลุ่มตัวอย่าง 250 ราย แล้วกำหนดสัดส่วนเป็นรายจังหวัด ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi - stage Sampling)
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการศึกษาจากเอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำการทดสอบเครื่องมือโดยพบค่าความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์ เท่ากับ 0.91 แล้วนำเครื่องมือมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจริง
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) โดยดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกร การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้นำกลุ่มเกษตรกร การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง การสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วม และการจัดเวทีสัมมนาเชิงวิชาการ ในการวิเคราะห์ร่วมกับผู้แทนเกษตรกร นักส่งเสริม นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อสรุปความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อรูปแบบการส่งเสริมการจัดการตลอดห่วงโซ่อุปทานที่สังเคราะห์ขึ้นแล้วทำการวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัย
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
1) ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติ T-test และสถิติวิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple Regression)

2) ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากข้อมูลทุติยภูมิ การสังเกต การสัมภาษณ์ในประเด็นการจัดการห่วงโซ่อุปทาน รูปแบบการส่งเสริมการจัดการ และบทบาทของนักส่งเสริมการเกษตร โดย SWOT Analysis

ผลการวิจัย (Research Results)

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. สภาพเศรษฐกิจและสังคม

1) เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 51.50 ปี จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา สมาชิกในครัวเรือน 4.22 คน มีแรงงานในครัวเรือน 2.64 คน ไม่ได้มีการจ้างแรงงานในการผลิตข้าวอินทรีย์ พื้นที่ถือครองที่ดินเป็นของตนเอง 17.13 ไร่ มีพื้นที่นาอินทรีย์ของตนเอง 10.34 ไร่ เช่าพื้นที่ทำนาอินทรีย์ 9.00 ไร่ มีอาชีพหลักเป็นเกษตรกร รับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพรอง เป็นสมาชิกกลุ่มผู้ปลูกข้าวหอมมะลินทรีย์มีรายได้ 166,112.65 บาทต่อปี รายได้จากการผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์ 57,943.10 บาทต่อปี รายได้จากข้าวทั่วไป 62,350.19 บาทต่อปี รายได้จากการทำเกษตรทั่วไป 54,391.09 บาทต่อปี รายได้นอกภาคการเกษตร 74,125.17 บาทต่อปี รายจ่ายในกิจกรรมต่าง ๆ 87,429.24 บาทต่อปี รายจ่ายในการผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์ 26,905.55 บาทต่อปี รายจ่ายเพื่อการดำรงชีพ 66,739.49 บาทต่อปี รายจ่ายในการทำเกษตรอื่น ๆ 24,831.45 บาทต่อปี

2) การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของเกษตรกร จากชุมชนโดยหอกระจายข่าว ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน จุดถ่ายทอดเทคโนโลยี/ แปลงสาธิต ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบล ห้องสมุดประจำหมู่บ้าน แหล่งข้อมูลในครอบครัวของเกษตรกรจากโทรทัศน์ เพื่อนบ้าน ญาติ วิทยุ เอกสารทางวิชาการ หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต และ VDO DVD ตามลำดับ

3) ความถี่ของการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของเกษตรกร พบว่า ด้านสื่อบุคคล อยู่ในระดับมาก จากผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ภาคเอกชน เพื่อนบ้าน ด้านสื่อ IT, สื่อมวลชน ระดับมาก จากหอกระจายข่าว โทรทัศน์ และวิทยุ ด้านสื่อสิ่งพิมพ์ ระดับปานกลาง จากหนังสือพิมพ์ และด้านสื่อกิจกรรม ระดับมาก จากศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยี/ ศูนย์เรียนรู้

4) ความรู้ของเกษตรกร ในการผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์ พบว่า เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจ ที่ถูกต้องต่อการผลิตข้าวอินทรีย์ในระดับปานกลาง 9.98 ข้อ จากทั้งหมด 15 ข้อ มีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องมากที่สุดประเด็นแหล่งน้ำและคุณภาพน้ำต้องไม่ปนเปื้อนวัตถุอันตราย รองลงมาต้องมีการบันทึกข้อมูลการปฏิบัติในแปลงทุกขั้นตอน

2. ศึกษาสภาพการผลิต ความคิดเห็นและปัญหาในการจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลินทรีย์

1) สภาพการผลิต การจัดการ ปัญหาและอุปสรรคในการผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์

(1) สภาพการผลิต พื้นที่ปลูก เฉลี่ย 9.35 ไร่ ส่วนใหญ่มีพื้นที่ 1 - 5 ไร่ ปริมาณผลผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์ในรอบปีที่ผ่านมา ส่วนใหญ่ไม่เกิน 3,000 กิโลกรัม เฉลี่ย 563.49

กิโลกรัม ปริมาณผลผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์ต่อไร่ ส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 401 - 600 กิโลกรัม เฉลี่ย 486.39 กิโลกรัมต่อไร่

(2) สภาพการจัดการผลิต พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไถดะเมื่อฝนตกใหม่และไถแปร เมื่อต้องการจะปลูกข้าว ไถกลบฟางหรือตอซังข้าวก่อนการปลูกข้าวอินทรีย์ โดยมีการปฏิบัติ 19.79 ชั่วโมง จาก 25 ชั่วโมง

2) ความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อการจัดการหว่านโซ่อุปทาน ภาพรวมในระดับมากที่สุด โดยเกษตรกรอยู่ในระดับเห็นด้วยมากในการผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์ ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การผลิตข้าวอินทรีย์ทำให้ดินดีขึ้น

3) ปัญหาของเกษตรกรที่มีต่อการจัดการหว่านโซ่อุปทาน ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยพบว่า ในด้านการผลิตเกษตรกรมีปัญหาการขาดแหล่งน้ำ ระดับปานกลาง ได้แก่ พ่อค้าคนกลาง เอาเปรียบด้านราคา

3. การจัดการหว่านโซ่อุปทานข้าวหอมมะลินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกร

กลุ่มเกษตรกร ไม่มีความแตกต่างกันมากนักในรูปแบบการดำเนินงาน กระบวนการจัดการทุกกลุ่มมีความเข้มแข็งของระบบการผลิต การเข้าถึงตลาดของกลุ่มเป้าหมาย การมีส่วนร่วมของเกษตรกรจากการรวมกลุ่มกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง มีการทำสัญญาในการซื้อขายไว้ล่วงหน้าจากการสนับสนุนของหลายหน่วยงาน มีช่องทางที่หลากหลายในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ รวมถึงผลิตภัณฑ์ในห่วงโซ่มูลค่า ปัญหาที่พบคือน้ำที่ใช้ในการเกษตรยังไม่เพียงพอและอาจยังมีสารเคมีตกค้าง ความต้องการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การสร้างและพัฒนาเครือข่ายเกษตรกร เงินทุน องค์ความรู้งานวิจัยที่สนับสนุนในการผลิต การรวมกลุ่ม การแปรรูป และการจำหน่ายผลผลิต

4. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิต และความคิดเห็นในการจัดการหว่านโซ่อุปทานข้าวหอมมะลินทรีย์

1) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการหว่านโซ่อุปทานในเชิงปฏิบัติ อย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ .01 เชิงบวก ได้แก่ ความคิดเห็นต่อการจัดการหว่านโซ่อุปทาน เชิงลบ ได้แก่ ระดับการศึกษา

2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการหว่านโซ่อุปทานในเชิงความคิดเห็น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เชิงบวก ได้แก่ การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร ปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงลบ ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของเกษตรกร และระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

5. การส่งเสริมการจัดการหว่านโซ่อุปทานข้าวหอมมะลินทรีย์

1) สภาพการส่งเสริมการจัดการหว่านโซ่อุปทานข้าวหอมมะลินทรีย์แก่เกษตรกร เจ้าหน้าที่ส่งเสริมคัดเลือกกลุ่มเกษตรกรพื้นที่เป้าหมาย มีการวิเคราะห์พื้นที่ก่อนดำเนินงาน มีการประชาสัมพันธ์ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณโดยได้รับจากงบประมาณจังหวัด เขียววิทยากรภายนอก มาฝึกอบรมเกษตรกร เกษตรกรผู้ชำนาญการ และเจ้าหน้าที่จากกรมการข้าว กรมวิชาการ เกษตร และศูนย์บริหารศัตรูพืช เจ้าหน้าที่ส่งเสริมได้ปฏิบัติการอบรมถ่ายทอดความรู้ เรื่องการผลิต

ตามระบบจัดการคุณภาพและแนวทางปฏิบัติตามข้อกำหนด มีการดำเนินการตรวจสอบสถานที่ผลิตหรือแปลงเกษตรกร การจดบันทึก การเก็บสารเคมี ความสะอาดของแปลง และประเมินตามแบบประเมินแปลงเบื้องต้นของกรมส่งเสริมการเกษตร ในพื้นที่ความรับผิดชอบ มีการจัดทำแผนปฏิบัติงานและกำหนดการให้คำแนะนำแก่เกษตรกร มีการประสานงานเพื่อวางแผนการปฏิบัติงาน แล้วแจ้งแผนการให้คำแนะนำรวมถึงเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรม

2) บทบาทของนักส่งเสริมการเกษตรที่พึงประสงค์ พบว่า บทบาทที่ควรจะมีอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การให้บริการความรู้ ณ ศูนย์ถ่ายทอดฯ

3) บทบาทของนักส่งเสริมการเกษตรในปัจจุบัน ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การประสานงานภายนอกชุมชนแต่ในพื้นที่รับผิดชอบ

6. รูปแบบและแนวทางการส่งเสริมการจัดการห่วงโซ่อุปทาน

1) รูปแบบการส่งเสริมการจัดการห่วงโซ่อุปทาน

(1) ระดับต้นน้ำ เริ่มจากการที่นักส่งเสริมการเกษตร นักวิชาการ หรือเกษตรกรผู้นำที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ และได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในส่วนของคุณลักษณะที่เกี่ยวกับกระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ เป็นผู้ประชาสัมพันธ์และประสานงานให้มีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมการข้าว กรมส่งเสริมการเกษตร กรมวิชาการเกษตร สถาบันการศึกษาในท้องถิ่น และ ๖.ก.ส. ภายในพื้นที่ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมที่เหมาะสม โดยผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น การเยี่ยมเยียนไร่นา การศึกษาดูงานแปลงสาธิต การฝึกอบรม รวมถึงการใช้สื่อเทคโนโลยี เพื่อให้เกษตรกรรับรู้และเข้าใจในกระบวนการผลิตที่ถูกต้อง แล้วจึงยอมรับนำไปใช้กับไร่นาของตนเองต่อไป

(2) ระดับกลางน้ำ นักส่งเสริมการเกษตร ประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมการข้าว กรมวิชาการเกษตร กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม สถาบันการศึกษาในท้องถิ่น ภายในพื้นที่ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมที่เหมาะสมในการเก็บเกี่ยวผลผลิต การแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าของสินค้า การตรวจสอบรับรองมาตรฐานการผลิต รวมถึงการสร้างตราสัญลักษณ์ของสินค้าที่เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด โดยผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น การประชุมกลุ่ม การศึกษาดูงานแปลงสาธิต การฝึกอบรม การสนทนารายบุคคล รวมถึงการใช้สื่อเทคโนโลยี เพื่อให้เกษตรกรรับรู้และเข้าใจในกระบวนการเก็บเกี่ยว การแปรรูปและจัดเก็บสินค้าที่จะทำให้ผู้บริโภคเกิดความเชื่อมั่น

(3) ระดับปลายน้ำ นักส่งเสริมการเกษตร ประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม หน่วยงานต่าง ๆ ภายในพื้นที่จังหวัด เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การหาช่องทางการประชาสัมพันธ์และการตลาดของสินค้า การสนับสนุนการจัดจำหน่ายในช่องทางที่หลากหลายทั้งในและต่างประเทศ โดยผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น การทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้ากับผู้บริโภค ตลาดนัดสีเขียว การขายผ่านช่องทางออนไลน์ รวมถึงการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อช่วยในการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ผู้บริโภครับรู้ถึงความหลากหลายของสินค้าที่เป็นไปตามมาตรฐาน โดยสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้

ภาพที่ 1 รูปแบบการส่งเสริมการจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ทั้งระบบ

2) แนวทางการส่งเสริมการจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลิอินทรีย์

ด้านการพัฒนาการผลิต สนับสนุนให้กลุ่มผู้ผลิตและผู้ประกอบการได้มีส่วนร่วมและเป็นผู้กำหนดรายละเอียดของแผนกิจกรรมต่าง ๆ ในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ขยายผลการผลิตให้เน้นที่กลุ่มเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์อยู่แล้วเป็นหลักก่อน และการสนับสนุนงบประมาณเพื่อการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์

ด้านการพัฒนาคุณภาพและผลิตภัณฑ์ ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรปฏิบัติตามมาตรฐานที่ตลาดต้องการ การพัฒนาระบบส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ ทั้งบุคลากร และการพัฒนาความรู้ทักษะของเจ้าหน้าที่ การจัดทำระบบควบคุมภายใน เพื่อให้กลุ่มผู้ผลิตได้รับการตรวจรับรอง

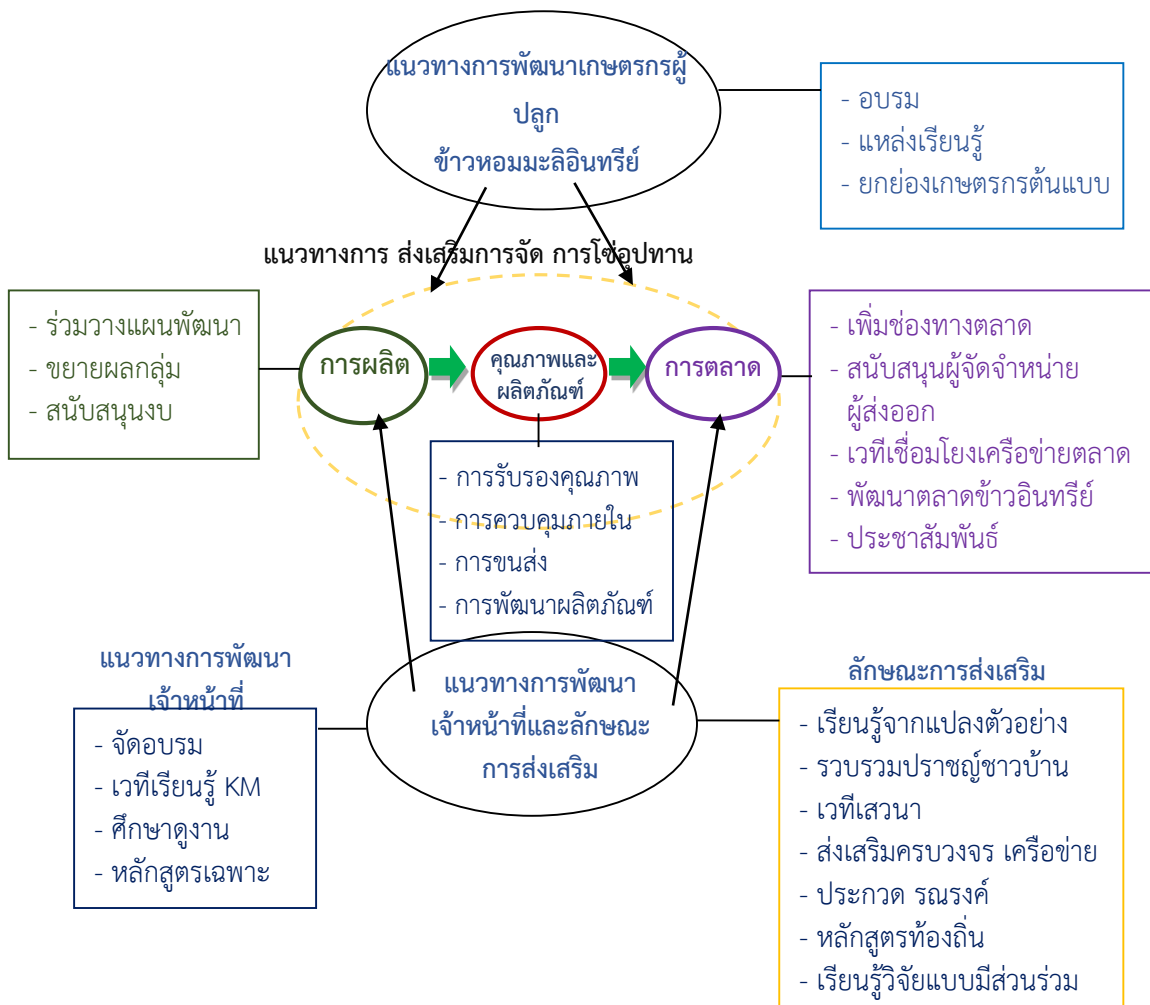
มาตรฐาน สนับสนุนการตรวจรับรองคุณภาพมาตรฐาน และพัฒนาระบบโลจิสติกส์สำหรับกลุ่มเกษตรกรในการขนส่งผลผลิตเกษตรอินทรีย์

ด้านการพัฒนาคุณภาพและผลิตภัณฑ์ สนับสนุนการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการขายผลผลิตและสินค้าอินทรีย์ไทย ทั้งตลาดในประเทศและต่างประเทศ จัดให้มีเวทีเพื่อสร้างความเชื่อมโยงของเครือข่ายทางการตลาดข้าวหอมมะลิอินทรีย์ พัฒนามาตรฐานข้าวอินทรีย์ในชุมชน เพื่อจำหน่ายผลผลิตและผลิตภัณฑ์จากข้าวอินทรีย์ สนับสนุน ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ตลาดข้าวอย่างจริงจังและต่อเนื่อง สนับสนุนให้ผู้จัดจำหน่าย/ผู้ส่งออกหรือกลุ่มเกษตรกรเข้าถึงแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำเพื่อเป็นทุนหมุนเวียนสำหรับการรับซื้อผลผลิตเกษตรอินทรีย์ และส่งเสริมช่องทางการตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์ที่ได้จากข้าวอินทรีย์

ด้านการพัฒนาเจ้าหน้าที่ส่งเสริม จัดการฝึกอบรมให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่อย่างต่อเนื่อง เช่น ระบบการผลิต การตลาดข้าวอินทรีย์ การจัดการสินค้าข้าวอินทรีย์ การเข้าสู่ระบบการส่งเสริมมาตรฐานสินค้า จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (KM) ระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในจังหวัด จัดให้มีการศึกษาดูงานกับเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จด้านการจัดการห่วงโซ่อุปทาน และพัฒนาบุคลากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด

ด้านการพัฒนาเกษตรกร จัดอบรมเกษตรกร เพื่อให้เห็นถึงความสำคัญในการเข้าสู่ระบบการจัดการห่วงโซ่อุปทานของการผลิตข้าวอินทรีย์ สนับสนุนการจัดทำแหล่งเรียนรู้ด้านการจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวอินทรีย์ และให้การสนับสนุน ส่งเสริมยกย่องเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในระบบการจัดการห่วงโซ่อุปทานของการผลิตข้าวอินทรีย์

ด้านการพัฒนาลักษณะการส่งเสริมการจัดการห่วงโซ่อุปทาน ส่งเสริมการเรียนรู้จากแปลงตัวอย่างในท้องถิ่น โดยส่งเสริมให้ดำเนินการจัดทำแปลงตัวอย่างที่มีความเหมาะสมในแต่ละท้องถิ่นพื้นที่ ส่งเสริมการรวบรวมปราชญ์ชาวบ้านและผู้รู้ในท้องถิ่นได้มีโอกาสพบปะ พูดคุยสนทนากัน แล้วมีการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ส่งเสริมการให้ความรู้และจัดเวทีสนทนาให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้านความรู้ในการผลิต แปรรูป การรวมกลุ่มเพื่อจัดจำหน่ายผลผลิต ส่งเสริมให้ครบวงจร และเชื่อมโยงเครือข่าย ตั้งแต่เริ่มกระบวนการ เพื่อเปิดโอกาสให้เกษตรกรได้รับประโยชน์มากที่สุด จัดประกวด รมรงค์ และแข่งขันผลผลิตที่ได้จากการผลิตอินทรีย์ ส่งเสริมการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับเยาวชน โดยให้เด็กเยาวชนได้มีโอกาสเรียนรู้จากไร่นาของตนเองในชุมชน เพื่อเป็นการปลูกฝังความรู้ไว้แต่เยาว์วัย และส่งเสริมการให้เกษตรกรมีส่วนร่วมเรียนรู้ในการเก็บข้อมูลความหลากหลายในธรรมชาติ การวิจัยพัฒนาในด้านที่เกี่ยวข้อง

ภาพที่ 2 แนวทางการส่งเสริมการจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลิอินทรีย์

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากผลการศึกษา มีประเด็นที่ได้นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพเศรษฐกิจและสังคม การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และความรู้

จากผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ทั้งนี้ไม่สอดคล้องกับผลของ Ua Chit (2007). และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการผลิตข้าวที่จะพบว่าเป็นเพศชายที่เป็นหัวหน้าครอบครัวและต้องใช้แรงงานในกระบวนการผลิต แต่ในการศึกษาครั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงอาจเป็นเพราะเพศหญิงจะมีความละเอียดอ่อน รอบคอบมากกว่าในด้านการจัดการข้าวอินทรีย์ตั้งแต่กระบวนการผลิต การแปรรูป ไปจนถึงการขายตามช่องทางต่าง ๆ ที่มีความหลากหลาย

เกษตรกรอายุเฉลี่ย 51.50 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับ มีสมาชิกในครัวเรือน 3 - 4 คน เป็นสมาชิกกลุ่มผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ มีรายได้เฉลี่ย 166,112.65 บาทต่อปี ทั้งนี้ อายุ 50 ปีขึ้นไป เป็นช่วงวัยที่พบว่าเป็นแรงงานเกษตรกรส่วนใหญ่ใน

ประเทศที่มีแนวคิดในการปลูกข้าวอินทรีย์เพื่อเป็นการดูแลสุขภาพของตนเอง อีกทั้งเห็นว่าเป็นแนวทางที่ดีในการลดต้นทุนจากการจัดหาปัจจัยการผลิตที่ได้จากการรวมกลุ่มภายในท้องถิ่นของตนเอง

เกษตรกรรับรู้ข้อมูลข่าวสารภาพรวมในระดับมาก โดยส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารจากผู้นำท้องถิ่น ผ่านหอกระจายข่าว การรับข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรยังมีน้อยกว่าผู้นำท้องถิ่น ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้พบว่าระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารมีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและมีอิทธิพลในทิศทางตรงข้ามต่อการจัดการโซ่อุปทานในเชิงความคิดเห็นของเกษตรกร อาจเนื่องมาจากการเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายกว่าจากหอกระจายข่าวและการพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในทุก ๆ วัน ทำให้เกษตรกรมีที่ปรึกษาและสามารถนำข้อมูลเหล่านั้นมาพิจารณาตามความเป็นจริง ดังนั้นเพื่อให้เกิดการยอมรับเพิ่มขึ้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ประสานงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

ความรู้ของเกษตรกรในการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ พบว่า เกษตรกรมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องต่อการผลิตข้าวอินทรีย์ ในระดับปานกลาง และไม่พบว่ามีความสัมพันธ์ต่อการจัดการห่วงโซ่อุปทาน ทั้งนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมและให้ความรู้ความเข้าใจต่อการปฏิบัติที่ถูกวิธี ให้เกษตรกรเห็นว่าเป็นวิธีการปฏิบัติที่ง่าย ไม่ยุ่งยาก ซับซ้อน ทำให้มีการตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ของการปฏิบัติ ซึ่งจะส่งผลต่อการยอมรับจัดการโซ่อุปทานของเกษตรกรได้เพิ่มขึ้น

2. การจัดการผลิต ความคิดเห็นและปัญหา

เกษตรกรมีการปฏิบัติที่ถูกต้องในระดับมาก จากประสบการณ์ในการปลูกและความรู้ต่าง ๆ จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมหรือสื่อต่าง ๆ ทำให้เกษตรกรตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ของการปลูกข้าวอินทรีย์ ดังนั้นหากมีการเข้ามาส่งเสริมให้ความรู้เพื่อกระตุ้นให้เกิดความรู้ความเข้าใจและสร้างความตื่นตัวในการปลูกข้าวอินทรีย์บ่อยครั้งขึ้นก็จะส่งผลให้เกษตรกรนำมาพิจารณา และเกิดการยอมรับและการปฏิบัติมากขึ้น

ความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อการจัดการโซ่อุปทาน อยู่ในระดับมากที่สุด โดยพบว่าเกษตรกรเน้นผลิตภัณฑ์มีคุณภาพได้รับการรับรอง การเปิดตลาดให้ผู้ผลิตพบผู้บริโภคเพื่อเป็นการบอกเล่าเรื่องราวในกระบวนการผลิตด้วยความเอาใจใส่ที่จะสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภค

ปัญหาของเกษตรกรระดับปานกลาง โดยส่วนใหญ่คือขาดแหล่งน้ำ ซึ่งจะเห็นว่าเป็นปัญหาหลักของเขตภาคอีสานตอนล่างมานานด้วยสภาพภูมิประเทศที่ต้องทำการเกษตรแบบบรอดูฝนเป็นหลัก ทั้งนี้ภาครัฐเองก็พยายามหาแนวทางแก้ปัญหาแล้วแต่ก็ยังคงไม่เพียงพอ ในประเด็นขาดความรู้ในการแปรรูป เนื่องมาจากการที่เกษตรกรมองว่าหากมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์อื่น ๆ เองได้ทีนอกเหนือจากการขายเป็นข้าวเปลือกเหมือนกับผู้ประกอบการที่มารับซื้อข้าวเปลือกไปแปรรูปอาจจะช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มมากขึ้น

3. การจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลิของกลุ่มเกษตรกร

จากการศึกษาเปรียบเทียบการจัดการห่วงโซ่อุปทานของกลุ่มเกษตรกรแทบไม่มีความแตกต่างกันในกระบวนการจัดการ ทุกกลุ่มมีความเข้มแข็งของระบบการผลิต ทั้งนี้เกิดจากการที่หน่วยงานทุกภาคส่วนร่วมสนับสนุนการขับเคลื่อนการพัฒนาการผลิต ภายใต้แนวทางการทำงานวิจัยเชิงพื้นที่เพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ที่ชัดเจน มีการทำสัญญาในการซื้อขายล่วงหน้า มีช่องทางที่หลากหลายในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม รวมถึงผลิตภัณฑ์ในห่วงโซ่มูลค่ามีการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง

4. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตและความคิดเห็น

1) ความคิดเห็นของเกษตรกรมีอิทธิพลต่อการจัดการห่วงโซ่อุปทานเชิงบวก กล่าวคือ เกษตรกรที่มีระดับความคิดเห็นสูงขึ้นว่าการจัดการห่วงโซ่อุปทานที่ดีจะมีผลต่อการผลิตจะส่งผลให้เกษตรกรมีแนวทางในการจัดการห่วงโซ่อุปทานในเชิงปฏิบัติที่ดีมากกว่าเกษตรกรที่มีระดับความคิดเห็นน้อย ทั้งนี้หากเกษตรกรได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในแง่ความรู้และการปฏิบัติต่าง ๆ รวมถึงการสร้างจิตสำนึกในการผลิตที่ดีเพิ่มมากขึ้นจะช่วยให้เกษตรกรเริ่มรับรู้ ตื่นตัวและให้ความสำคัญต่อการจัดการห่วงโซ่อุปทานมากขึ้น

2) ระดับการศึกษาของเกษตรกร มีอิทธิพลเชิงลบต่อการจัดการห่วงโซ่อุปทานของเกษตรกรในเชิงปฏิบัติ กล่าวคือ เมื่อเกษตรกรมีระดับการศึกษาที่สูงขึ้นการจัดการห่วงโซ่อุปทานมีแนวโน้มลดลงจากการวิจัยที่ค้นพบอาจกล่าวได้ว่า การจัดการห่วงโซ่อุปทานของเกษตรกรส่วนใหญ่ที่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษาเป็นเกษตรกรที่ได้ผ่านการลองผิดลองถูก มีความคุ้นเคยและมีประสบการณ์ในการผลิตที่ยังคงเป็นแบบเดิม ๆ แต่ยังมีความต้องการพัฒนารายได้จากห่วงโซ่มูลค่า จึงมีความตื่นตัวต่อการจัดการห่วงโซ่อุปทานที่มีกระบวนการผลิตและการตลาดที่ง่ายขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Natthawat (2009) ระบุว่า ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานด้านการตลาดข้าวอินทรีย์

3) การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการจัดการห่วงโซ่อุปทานในเชิงความคิดเห็นของเกษตรกร กล่าวคือ เกษตรกรที่มีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกับสถาบันเกษตรกรจำนวนมากขึ้น จะมีการจัดการห่วงโซ่อุปทานในเชิงความคิดเห็นที่สูงขึ้นด้วย ซึ่งอาจเป็นผลจากการที่เกษตรกรได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ จากสมาชิกภายในกลุ่มเพิ่มมากขึ้น

4) จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของเกษตรกร มีอิทธิพลเชิงลบต่อการจัดการห่วงโซ่อุปทานในเชิงความคิดเห็น กล่าวคือ เกษตรกรที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อย จะทำให้การจัดการห่วงโซ่อุปทานในเชิงความคิดเห็นของเกษตรกรเพิ่มสูงขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการที่เกษตรกรมีจำนวนสมาชิกน้อย ต้องมีการจ้างแรงงานในการผลิต ผลผลิตที่ได้ก็อาจจะไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง ส่งผลให้รายได้น้อยตามไปด้วยจึงควรต้องมีการจัดการห่วงโซ่อุปทานที่ดีเพื่อให้เกิดความคุ้มค่าในการผลิต

5) ระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารมีอิทธิพลเชิงลบต่อการจัดการห่วงโซ่อุปทานในเชิงความคิดเห็น กล่าวคือ เกษตรกรรับรู้ข้อมูลมากเกินไปจะส่งผลให้การจัดการในเชิงความคิดเห็นลดลง อาจเป็นผลมาจากประสบการณ์ในการผลิตที่ค่อนข้างมาก มีการลองผิดลองถูกและอาจเคยประสบ

ปัญหาการผลิตในหลากหลายรูปแบบแล้ว เกษตรกรบางรายอาจไม่ต้องการรับรู้ข้อมูลที่มีความหลากหลายและมากเกินไปซึ่งจะก่อให้เกิดความสับสนในการจัดการ

5. การส่งเสริมการจัดการห่วงโซ่อุปทาน

จากผลการทดสอบระหว่างบทบาทของนักส่งเสริมการเกษตรที่พึงประสงค์และบทบาทที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ 0.01 กล่าวคือในปัจจุบัน นักส่งเสริมการเกษตรยังมีบทบาทต่อการส่งเสริมการจัดการห่วงโซ่อุปทานต่อเกษตรกรน้อยมาก ทั้งนี้เนื่องจากการดูแลเกษตรกรผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์เป็นภารกิจหลักของกรมการข้าว โดยที่ผ่านมารกรมการข้าว มีแนวทางพัฒนาการส่งเสริมการผลิตข้าวในรูปแบบของการรวมกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องกลุ่มของศูนย์ข้าวชุมชนเพื่อให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาข้าวอินทรีย์ของชุมชนต่าง ๆ โดยเฉพาะไปส่งเสริมให้กลุ่มทำเมล็ดพันธุ์ข้าวอินทรีย์ใช้เอง เนื่องจากเป็นปัญหาหลักและเป็นปัญหาแรกของเกษตรกรที่ขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ดี แต่เกษตรกรก็ยังคงมีความคาดหวังต่อบทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในระดับตำบลที่จะเป็นผู้ประสานงานที่ดีได้ในการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผ่านรูปแบบการเยี่ยมเยียนในไร่นาและการฝึกอบรม

6. รูปแบบและแนวทางการส่งเสริมการจัดการห่วงโซ่อุปทาน

รูปแบบการส่งเสริมการจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลิอินทรีย์ทั้งระบบควรเริ่มจากการที่นักส่งเสริมการเกษตร เป็นผู้ประชาสัมพันธ์และประสานงานให้มีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมการข้าว กรมส่งเสริมการเกษตร กรมวิชาการเกษตร สถาบันการศึกษาในท้องถิ่น ธกส. โดยมีการกระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม มาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมที่เหมาะสม ในระดับปลายน้ำ โดยผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น การเยี่ยมเยียนในไร่นา ฝึกอบรม ศึกษาดูงานแปลงสาธิต จัดนิทรรศการเกษตรอินทรีย์ ตลาดสีเขียว การจัดจำหน่ายสินค้าออนไลน์ รวมถึงการใช้สื่อเทคโนโลยี เพื่อให้ผู้บริโภครับรู้และเข้าใจในกระบวนการผลิตที่ถูกต้อง รับรู้ถึงความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐาน โดยสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ ทั้งนี้ควรให้ความสำคัญในการให้บริการโดยส่งเสริมให้มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องจนเกษตรกรเกิดการยอมรับและตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการห่วงโซ่อุปทาน

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะต่อเกษตรกร ควรมีการวางแผนการผลิตเพื่อลดต้นทุนการผลิตลงให้มากที่สุด มีการจดบันทึกข้อมูลต้นทุนการผลิตอย่างสม่ำเสมอ ศึกษาเทคโนโลยีการผลิตใหม่ๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการรวมกลุ่มและสร้างความร่วมมือกันอย่างจริงจัง และพัฒนาตัวเองให้เป็นนักวิจัยในพื้นที่เพื่อศึกษาปัญหาของการผลิตอย่างต่อเนื่อง

1.2 ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ควรเพิ่มบทบาทของตนเองต่อการช่วยเหลือทั้งระบบ และให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง ประสานความร่วมมือในส่วนของกรมการข้าว กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม สถาบันการศึกษาในพื้นที่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ใน

การทำวิจัยและพัฒนาการจัดการโซ่อุปทานข้าวอินทรีย์ เนื่องจากบริบทของพื้นที่อาจมีความแตกต่างกัน ควรพัฒนาความรู้และศักยภาพของเกษตรกร โดยเน้นให้เกษตรกรเป็นศูนย์กลาง ควรเพิ่มบทบาทในการเป็นผู้ประสานงานระหว่างเกษตรกรกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องมีการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจแนวทางปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตร มองเห็นเป้าหมายและวิธีการปฏิบัติงานชัดเจน โดยใช้ระบบส่งเสริมการเกษตรในการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบมากขึ้น และควรส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรให้มีการทำวิจัยในพื้นที่เพื่อการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเปรียบเทียบผลจากการส่งเสริมการเกษตรตามรูปแบบนี้ในสินค้าเกษตรอื่น ๆ เพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตข้าวอินทรีย์ต่อไป

2.2 ควรศึกษาความคาดหวังของเกษตรกรที่มีต่อบทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการปรับปรุงรูปแบบการส่งเสริมให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ในแต่ละท้องถิ่นต่อไป

2.3 ควรศึกษาแนวทางการส่งเสริมให้เกษตรกรมีส่วนร่วมเรียนรู้ ในการเก็บข้อมูล การวิจัยพัฒนาในด้านที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกษตรกรเกิดการเรียนรู้และได้รับประสบการณ์

2.4 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่เกิดจากการผลิตข้าวอินทรีย์ เช่น ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นต่อสุขภาพของเกษตรกร ผลประโยชน์ที่เกิดกับความอุดมสมบูรณ์ของดิน

เอกสารอ้างอิง (References)

- Chopra, S. and Meindl, P. (2001). **Supply Chain Management : Strategy, Planning and Operations**. NJ: Prentice – Hall.
- Department of Agriculture. (2005). “Organic production standards of Thailand” Ministry of Agriculture and Cooperatives”. [Online]. Available : <http://www.organic.moc.go.th>. Retrieved December 15, 2016. [In Thai]
- Department of Agricultural Extension. (2011). **Development of agricultural extension work in Thailand**. Bangkok : Thankamon Printing. [In Thai]
- Greenet. (2015). “Overview of Thai organic agriculture situation 2013 - 2014”. [Online]. Available ; <http://www.greenet.or.th/article/411>. Retrieved March 1, 2016. [In Thai]
- Greenet. (2015). “Thai organic market”. [Online]. Available : <http://www.greenet.or.th/article/1009>. Retrieved March 1, 2016. [In Thai]
- Michael E Porter. (1998). **The competitive advantage of nations: with a new introduction**. New York: Free Press.

- Nattharinda, T. (2009). **Evaluation of canned corn supply chain efficiency.** Master of Engineering Program in Industrial Engineering. Chaing Mai University. [In Thai]
- Natthawat, S. (2009). **The development of organic rice marketing model for farmers in the upper northern.** Faculty of Agricultural Production. Maejo University. [In Thai]
- Supply-Chain Council, (2004). **Supply-Chain Operations Reference-Model: SCOR VERSION 6.1** Supply-Chain Council : Pittsburgh.
- Ua Chit, M. (2007). **Project to promote the production of jasmine rice is safe from toxins, the season of 2005/2006. Strategic and information Department.** Mukdahan : Provincial Agricultural Office. [In Thai]
- UNIDO. (2009). **Agro-value Chain Analysis and Development: The UNIDO Approach.** A staff working paper.
- Withoon, P and Chaiwat, K. (2015). **Study of production situation data and Marketing of organic products.** Organic Agriculture Development Center. Sukhothai Thammathirat Open University and Earth Net Foundation. [In Thai]

การสื่อสารวิทยาศาสตร์ในบริบทของวัฒนธรรมน้ำในไทยและสปป.ลาว

Science Communication in the Water Cultural Context in Thailand and Laos

สุขใจ สมพงษ์พันธุ์¹ และกชนิภา อุดมทวี²
Sukchai Sompongpun¹ and Kotchanipha Udomthawee²

Received : February 23, 2019; Revised : March 22, 2019; Accepted : April 15, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความนี้เป็นการศึกษาวิถีชีวิตชุมชนลุ่มน้ำโขง ชี มูลในบริบทของวัฒนธรรมน้ำ ด้วยการใช้การสื่อสารวิทยาศาสตร์เป็นเครื่องมือสร้างการรับรู้ ความตระหนัก ความรู้ความเข้าใจ เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ป่าและน้ำของชุมชน ศึกษารวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม สัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสอบถาม ด้วยวิธีวิจัยเชิงมานุษยวิทยาวัฒนธรรม ผลการศึกษา ด้วยการสื่อสารแบบสองทาง และการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) พบว่า ชุมชนไทยและสปป.ลาวรับรู้และตระหนักว่า “น้ำคือชีวิต” ชุมชนมีทุนธรรมชาติ ที่สำคัญคือ ปลา ต้นไม้ใหญ่ การสืบสานประเพณีเกี่ยวกับวัฒนธรรมน้ำ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างวัด ภาครัฐ และชุมชน ทำให้ทุกคนเห็นคุณค่าความเคารพต่อประเพณีของตนและเชื่อมโยงกับพุทธศาสนา ก่อให้เกิดเครือข่ายอนุรักษ์ป่าและน้ำแบบมีส่วนร่วม สามารถการแก้ปัญหาด้วยหลักอริยสัจสี่ การสื่อสารวิทยาศาสตร์จึงเป็นเครื่องมือการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งได้ ด้วยมีหลักการสอดคล้องตามแนวคิดการพัฒนาด้วยศาสตร์พระราชาคือ การพัฒนาชุมชนจะสำเร็จ ต้องเริ่มจากเข้าใจ เข้าถึง แล้วจึงพัฒนา

คำสำคัญ (Keywords) : การสื่อสารวิทยาศาสตร์, วัฒนธรรมน้ำ, การพัฒนา, อริยสัจสี่

Abstract

This article explores the lifestyle Khong Chi Mun in the water cultural context. Science communication as a tool for perception, awareness, cognitive knowledge, to promote forest and water in community. The study collected data from field depth

¹นักศึกษาลัทธิสุตรปรัชญาดุสิตบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์; Ph.D candidate , Faculty of Humanities and Social Sciences, Surindra Rajabhat University, Thailand; e-mail: surinpim99@gmail.com

²คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์; Faculty of Science and Technology, Surindra Rajabhat University, Thailand; e-mail : kotchaniphanaka@gmail.com

interviews and questionnaires, used a cultural anthropology research method. The result of study by two-way communication and Transformative Learning found that Thailand and Lao PDR. Laos is recognized and realized "Water is Life". Community grants are an important natural fish and trees big. The tradition of water culture built a good relationship between a government and the community, So that everyone's esteem and respect for its traditions associated with Buddhism which causing network conservation and participatory. Problem can the solution with the Four Noble Truths. Science communication is a tool for creating a strong community. The principles are in accordance with the concept of King's Philosophy. Community Development is accomplished From then need to understand development.

Keywords : Science communication , Water culture, Development, 4 Noble truths

บทนำ (Introduction)

ในศตวรรษที่ 21 นี้โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ประเทศไทยจำเป็นต้องปฏิวัติการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้พึ่งพาตัวเองได้ ใช้ชีวิตอย่างสมดุล มีการตัดสินใจและลงมือทำสิ่งต่าง ๆ ตามหลักคิดของความพอเพียงได้ รูปแบบการศึกษาที่เหมาะสมคือ การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) ที่เน้นเรื่องทักษะ ความรู้ ความสามารถ ควบคู่ไปกับคุณธรรม โดยคุณธรรมนั้นต้องมาก่อนเป็นอันดับแรกเสมอ การเรียนรู้ดังกล่าวจำเป็นต้องมีการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร ความว่า “...การพูดให้ดี หมายถึง การกล่าววาจาชอบให้เกิดประโยชน์ เช่น กล่าวในสิ่งที่จะก่อให้เกิดความรู้ ความฉลาด ความเจริญ ความดี ความสามัคคีปรองดอง ไม่กล่าวในสิ่งที่ไม่รู้จริง...” (Munpattana, foundation, 2018; Puranun et al., 2016)

การพูดให้ดีเป็นการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ ในที่นี้คือ การสื่อสารวิทยาศาสตร์ เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงได้ ด้วยเป็นการสื่อสารเพื่อชุมชนและเป็นการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) เหมาะในการสื่อสารทุกประเภท ทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคล สื่อเฉพาะกิจ สื่อประเพณีและสื่อบุคคล เป็นการสื่อสารแบบสองทาง มีแนวคิดหลักว่าการพัฒนาต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการของประชาชน

ในการศึกษาวิถีชีวิตชุมชนแห่งลุ่มน้ำโขง ชี มูล ชุมชนมีวิถีชีวิตเกี่ยวข้องกับสายน้ำมายาวนาน และผู้เขียนมีแรงบันดาลใจจากพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวความว่า “...งานด้านการศึกษา ศิลปวัฒนธรรม นั้นคือ งานสร้างสรรค์ความเจริญทางปัญญา และทางจิตใจ ซึ่งเป็นทั้งต้นเหตุ ทั้งองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ ของความเจริญ ด้านอื่น ๆ ทั้งหมด และเป็นปัจจัยที่จะช่วยให้เรา รักษาและดำรงความเป็นไทย ได้สืบไป...” (Singsawat. 2009) ผู้เขียนจึงสนใจศึกษาวัฒนธรรมน้ำของชุมชนในลุ่มน้ำโขง ชี มูล ชุมชนในพื้นที่นี้ที่ในอดีตเคยเป็นดินแดนของอาณาจักรเจนละเป็นชุมชนต้นตระกูลไทย-ลาว ปัจจุบันพื้นที่ลุ่มน้ำโขง ชี มูลเป็นดินแดนบางส่วนใน

ภาคอีสานของประเทศไทยอยู่ในบริเวณจังหวัดอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ยโสธร มุกดาหาร นครพนม ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ สุรินทร์ และบุรีรัมย์ (Wongtet, 2011) และบางส่วนในดินแดนของ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นบริเวณแขวงเวียงจันทน์ สะหวันนะเขต และจำปาสัก (Tebsimuang, 2010) สังคมในพื้นที่ลุ่มน้ำโขง ซึ่งมีลักษณะเป็นชุมชนชนบทกึ่งชุมชนเมือง ใน ชุมชนไทยและสปป.ลาวสื่อสารเข้าใจกันง่าย เป็นมิตร การศึกษาได้รับความร่วมมือด้วยดี

ผู้เขียนจึงเห็นความสำคัญในการศึกษาบริบทของวัฒนธรรมน้ำในไทยและสปป.ลาวเพื่อ ศึกษาการรับรู้ เรียนรู้ทำความเข้าใจชุมชนเกี่ยวกับวัฒนธรรมน้ำในวิถีชีวิต ก่อนจะเข้าถึงชุมชนเพื่อ ศึกษาด้วยเครื่องมือคือ การสื่อสารวิทยาศาสตร์ ศึกษาบริบทของวัฒนธรรมน้ำในไทยและสปป.ลาว ประเด็น น้ำดื่ม น้ำใช้ น้ำเพื่อการเกษตร การอนุรักษ์ป่าและน้ำ คาดว่าการศึกษาจะได้แนวทางการ พัฒนาชุมชนที่เหมาะสม สามารถส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ ดี ก่อให้เกิดแนวทางพัฒนาแบบมีส่วนร่วมสำหรับการอนุรักษ์ป่าและน้ำของชุมชน โดยคนในชุมชน ซึ่งจะเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

การสื่อสารวิทยาศาสตร์

การสื่อสารวิทยาศาสตร์เป็นการสร้างความเข้าใจร่วมกัน เพื่อช่วยให้ประชาชนสามารถรับรู้ ร่วมแสดงความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมที่เกิดจากวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้อย่างมี ความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดขึ้น จากความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยี ตลอดจนการสื่อสารวิทยาศาสตร์เพื่อสื่อความหมาย เป็นกระบวนการเรียนรู้แลกเปลี่ยน กับชุมชนด้วยการนำความรู้ความเข้าใจในระบบความรู้วิทยาศาสตร์ของผู้เขียนมาบูรณาการกับ ความรู้เดิมที่ในแต่ละท้องถิ่นมีอยู่ และได้สืบทอดปฏิบัติ เรียกว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาสร้างความ เข้าใจร่วมกันให้ตรงกันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่น ในหลายรูปแบบทั้งการมีส่วนร่วม การ จัดกิจกรรมและการสังเกตการณ์ แล้วอธิบายความ ดีความ แผลความ เพื่อสื่อความหมายให้ชัดเจน เข้าใจตรงกัน ส่งเสริมให้ชุมชนเกิดการรับรู้ ผู้วิจัยสามารถเข้าถึง เพื่อส่งเสริมการพัฒนาในชุมชน ให้ มีความรู้ มีความเข้าใจมีแนวคิดอย่างมีเหตุผลต่อการใช้ทุนปัญญา ทุนสังคม ทุนธรรมชาติ และทุน วัฒนธรรมของตน ก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่จะนำภูมิปัญญา ท้องถิ่นมาสนธิพลังกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการ พัฒนาท้องถิ่น จึงนำการสื่อสารวิทยาศาสตร์มาเป็นเครื่องมือให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง

การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง

นักการศึกษาให้แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงไว้หลายท่าน ดังเช่น Mezirow (1997) เป็นคนแรกที่ให้นิยามว่า เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงกรอบอ้างอิง ได้แก่ มุมมองในการให้ความหมาย แบบแผนความคิด และชุดความคิดความเชื่อที่เราใช้อยู่เป็นประจำโดย ไม่รู้ตัว เพื่อให้ความคิดนั้นครอบคลุมมากขึ้น จำแนกแยกแยะได้ดีขึ้น เปิดกว้างขึ้น มีความพร้อมทาง อารมณ์ที่จะเปลี่ยนแปลงได้ และสามารถใคร่ครวญได้ดีขึ้น ทำให้เรามีความเชื่อและทัศนคติที่เป็นจริง

และชี้นำการกระทำที่เหมาะสมขึ้น ต่อมา Puranun et al. (2016) กล่าวว่า การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง หมายถึง กระบวนการเรียนรู้เพื่อการปรับเปลี่ยนแนวคิด ทักษะ ทักษะที่นำไปสู่การเปลี่ยนพฤติกรรมในการทำความเข้าใจตนเองและผู้อื่น ผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์ในวิถีชีวิตและวิถีปฏิบัติงานจากกิจกรรมที่หลากหลาย จากกระบวนการสะท้อนคิดอย่างใคร่ครวญ ซึ่งมีการสื่อสารร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ ทำให้จิตใจเปิดกว้าง สามารถทำความเข้าใจคุณค่าและความเชื่อมโยงกับสิ่งที่ได้เรียนรู้กับการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีองค์ประกอบและแนวทาง 3 ประการ ดังนี้คือ

- 1) การสะท้อนคิดอย่างใคร่ครวญ 2) การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ และ 3) การเรียนรู้ผ่านการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์

วัฒนธรรมน้ำ

วัฒนธรรมน้ำในที่นี้ หมายถึง พฤติกรรมในวิถีชีวิตเกี่ยวกับน้ำดื่ม น้ำใช้ น้ำเพื่อการเกษตร และประเพณี พิธีกรรม ในวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับน้ำ ปลา และต้นไม้ ซึ่งพฤติกรรมหรือผลผลิตจากพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับน้ำนี้เกิดจากการเรียนรู้ การขัดเกลา การจัดระบบระเบียบให้ดีขึ้นจากพฤติกรรมที่เป็นธรรมชาติ ตลอดถึงการปรับชีวิตความเป็นอยู่ให้เหมาะสม และให้เข้ากับสภาพแปรปรวนตามธรรมชาติของน้ำ ดังเช่น การอนุรักษ์พันธุ์ปลาน้ำจืด การอนุรักษ์น้ำด้วยการอนุรักษ์ต้นไม้ใหญ่

บริบททั่วไปของวัฒนธรรมน้ำแห่งลุ่มน้ำโขง ชี มูล

ชุมชนลุ่มน้ำโขง ชี มูล เกี่ยวข้องกับชุมชนอีสานและชุมชนลาวในสมัยโบราณ เป็นชุมชนในอาณาจักรเดียวกันมีความสัมพันธ์ที่ต่อกันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะภาษาพูดคล้ายคลึงกันสื่อสารเข้าใจกันได้ง่าย ทำให้มีความรู้สึกผูกพันคล้ายเป็นญาติพี่น้องกันได้ดังปรากฏในเพลง

“ถึงไกลกันคนละฝั่งของ ต่างหมายปรองดองฮ่วมฮักทั้งสองจนได้...ทั้งสองฝั่งกันกลางด้วยสายน้ำ แต่ประเพณีนั้นต่างกัน แต่ลาวและไทยก่อนนั้นเคยได้สัมพันธ์ ฮ่วมสายโลหิตเดียวกันเพียงน้ำเท่านั้นมาถิ่นแบ่งกลาง ...อย่าให้สัมพันธ์นั้นต้องจืดจาง ผากฝั่งชีวี เหนือนทีสองฝั่งเอย” (Nilawan, 2009, February 26)

บรรยากาศทั่วไปชุมชนลุ่มน้ำโขง ชี มูล ชาวบ้านมีวิถีชีวิตเรียบง่าย อยู่กับธรรมชาติ สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม ใช้ประโยชน์ด้านเกษตรกรรมเป็นหลัก ส่วนใหญ่เป็นนาข้าว ระบบการเกษตรพึ่งพาน้ำฝนเป็นปัจจัยหลักในการผลิต รองลงมาใช้น้ำบ่อ น้ำประปา ชุมชนไทยศึกษาพื้นที่หลักบริเวณจังหวัดสุรินทร์ จังหวัดยโสธร มีประชากรหลากหลายเชื้อชาติ ประเพณีและวัฒนธรรม ทั้งชาวลาว ชาวเขมร และชาวกูย น้ำดื่มเป็นน้ำฝน น้ำประปา น้ำบ่อ และน้ำดื่ม ชุมชนมีภูมิปัญญาตักน้ำสมุนไพร ดังคำกล่าวว่า “ตักน้ำฝนโดยการนำสมุนไพรมาผสมตักดื่ม เช่น ใบเตย รากไม้” (Wimut, 2009, July 26) น้ำในแม่น้ำมูลเดิมใช้ทำประปาและทำเกษตร ปัจจุบันมีปริมาณลดลง ใช้ทำเกษตรได้เท่านั้น สอดคล้องที่ Hmuencharoen (2007, August 5) กล่าวว่า “น้ำในแม่น้ำมูลถูกนำไปใช้ประโยชน์ในการทำเกษตร แต่ก่อนใช้น้ำประปาด้วย แต่ตอนนั้นไม่ได้ใช้น้ำ

จากแม่น้ำมูลเพราะน้ำลดลงมากก็เลยใช้น้ำบ่อแทน” ชุมชนไทยมีรายได้หลักจาก เกษตรกรรม ดังคำกล่าวของ Srakaew (2011, November 30) ว่า “น้ำใช้ทำนาปี และนาปรัง หาปลาไว้กินและขาย” ทว่าพื้นที่ป่าเหลือน้อย ไร่นามีสารพิษจากสารเคมีตกค้าง คุณภาพน้ำมีปัญหา สืบเนื่องจากจำนวนปลาลดลง สอดคล้องกับ Sakaew (2008, June 30) กล่าวว่า “ในแหล่งน้ำมีสัตว์น้ำชุกชุม เช่น ปลาดุก ปลาช่อน ปลาตะเพียน แต่ปัจจุบันนี้ไม่ค่อยมีปลาเหมือนแต่ก่อน”

ชุมชนลาว ศึกษาบริเวณแขวงจำปาสัก สปป.ลาว (ลุ่มน้ำโขง) ถือเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของลาวตอนใต้ ตั้งอยู่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง เป็นเมืองที่มีประชากรหลากหลายเชื้อชาติ ประเพณีและวัฒนธรรม ทั้งชาวลาว ชาวจีน และชาวเวียดนาม น้ำดื่มเป็นน้ำบ่อที่สะอาด น้ำประปาเป็นน้ำใช้ ชุมชนมีภูมิปัญญาต้อนน้ำสมุนไพร ดังคำกล่าวของ Puanghwad (2008, July 7) ว่า “...จะต้อนน้ำจากแหล่งธรรมชาติที่นำมาต้มก่อน และใส่สมุนไพรเป็นรากไม้ด้วย เชื่อว่าช่วยสุขภาพ” และยังคงพึ่งพาธรรมชาติที่ยังคงอุดมสมบูรณ์ ด้วยแขวงจำปาสักมีสภาพโดยทั่วไปเป็นทุ่งราบ มีความเหมาะสมในการทำนา ประชาชนมีอาชีพหลักคือ การทำนาปีและนาปรัง สอดคล้องกับคำกล่าวของ Chibbruchakriang (2013, January 5) ว่า “มีน้ำ เขาได้เลี้ยงสัตว์ ปลุกผักได้ การเกษตรนี้ มากที่สุด”

นั่นคือบริบททั่วไปของวัฒนธรรมน้ำแห่งลุ่มน้ำโขง ชี มูล ชุมชนได้สื่อความหมายการสะท้อนความคิดอย่างใคร่ครวญว่า เห็นคุณค่าของน้ำ และประโยชน์ของน้ำ ทั้งน้ำดื่ม น้ำใช้ น้ำเพื่อการเกษตร และชุมชนแสดงความรู้สึกว่า มีความสุขที่ได้ใกล้ชิดน้ำตามธรรมชาติคือ ชอบต้อนน้ำฝน อาบน้ำฝน มากกว่าน้ำประปา อย่างไรก็ตามปัจจุบันวิถีชีวิตมีความเปลี่ยนแปลง ชุมชนได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ เมื่อมีการคิดนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาบูรณาการกับการใช้น้ำในท้องถิ่น เช่น มีน้ำประปา ทำให้ใช้น้ำได้สะดวกสบายกว่าเดิม และจากการเปิดใจสนทนากันทำให้เกิดการเรียนรู้สร้างสรรค์ ได้ทราบว่ามีการใช้สมุนไพรในน้ำดื่ม ดื่มน้ำสุขภาพ ได้แก่ ใบเตยมีแอนโทไซยานิน (Anthocyanin) เป็นยาบำรุงหัวใจ ลดการกระหายน้ำ แก่นฝางมีแทนนิน (Tannin) มีรสฝาด ลดอาการท้องร่วง เป็นยาบำรุงโลหิตสตรี ขับเสมหะ แก้โรคหิดได้

ความสำคัญ และคุณค่าของน้ำ

Nualsaengsri (2013, January 6) กล่าวว่า “น้ำสำคัญชิ เขาปมีน้ำเขาก็อยู่ได้ มีน้ำเขาก็อยู่ได้ มีกินแล้ว ต้องมีน้ำอาบแช่น้ำ” สอดคล้องกับผู้เขียนได้สอบถามความเห็นเกี่ยวกับความสำคัญ คุณค่าของน้ำและสัญลักษณ์ของน้ำ จากตัวแทนชุมชนลุ่มน้ำโขง ชี มูล จำนวน 19 คน เพื่อให้รับรู้ความรู้สึก “ร่วมกัน” โดยกระบวนการสื่อสารทางวิทยาศาสตร์ สรุปผลได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าและสัญลักษณ์ของน้ำ

ลำดับ	ข้อความ	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
1	น้ำมีความสำคัญต่อชีวิต	4.84	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
2	ไม่มีสิ่งใดทดแทนน้ำได้	4.47	เห็นด้วยมาก
3	น้ำคือชีวิต	4.89	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
4	น้ำมีประโยชน์อย่างมาก	4.84	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
5	น้ำมีโทษก่อให้เกิดอันตรายได้	3.58	เห็นด้วยมาก
6	มีประเพณีไทยที่เกี่ยวข้องและให้ความสำคัญน้ำ	4.63	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
7	น้ำเกี่ยวข้องกับสัตว์สัญลักษณ์ เช่น นาค มังกร เต่า ปลา	3.84	เห็นด้วยมาก
8	น้ำเกี่ยวข้องกับศาสนา	4.00	เห็นด้วยมาก
9	น้ำสำคัญและสัมพันธ์กับพิธีกรรมในวิถีชีวิต	4.00	เห็นด้วยมาก
10	น้ำเป็นสิ่งที่มีความสำคัญทุกคนต้องช่วยกันรักษาน้ำในธรรมชาติ	4.74	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

จากตารางที่ 1 ชุมชนเห็นด้วยเกี่ยวกับคุณค่าของน้ำในเชิงสร้างสรรค์ในระดับมากถึงมากที่สุด สำหรับข้อความที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ น้ำคือชีวิต และข้อความที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมาคือ น้ำมีความสำคัญต่อชีวิต และน้ำมีประโยชน์อย่างมาก สอดคล้องกับคำกล่าว Piloet (2011, November 30) “น้ำเป็นแหล่งหากินของคน คนเกิดมาจากน้ำ น้ำหล่อเลี้ยงชีวิต” Sian (2011, March 17) “คนลาวอีกน้ำ น้ำมีความสำคัญกับเราหลาย ขาดน้ำคนเขาอยู่ไม่ได้” และ Chibbruchakriang (2013, January 5) “มนุษย์คนเขาได้มีความสุขทุกอย่าง ก่อนอื่นต้องมีน้ำ น้ำเป็นผลประโยชน์ดีที่สุด....น้ำนี้เป็นแหล่งที่ให้ความสุขมนุษย์ในโลกโดยทั่ว ๆ ไป บ้านใดประเทศใดขาดน้ำอยู่ไม่ได้”

ปลาเป็นสัญลักษณ์ของวัฒนธรรมน้ำ

น้ำคือชีวิต ในวิถีชีวิตของสรรพสิ่งการดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติ ย่อมต้องการน้ำที่คุณภาพดี ดังเช่น ปลา กุ้ง หอย ตั๊กแตน รวมทั้งมนุษย์ สัตว์น้ำมีมากมายหลายชนิด ทว่าชุมชนเห็นว่าสัตว์น้ำเป็นสัญลักษณ์ของน้ำ คือ ปลา สอดคล้องกับ Sakpakdi (2013, January 6) “สัญลักษณ์น้ำใช้รูปปลาดีที่สุดเพราะอาศัยอยู่ในน้ำ มันบ่งบอกว่าปลาเป็นอาหารเลี้ยงชีวิตเราได้ น้ำเป็นอาหารเพราะปลาพึ่งพาอาศัยน้ำ” Sura (2011, November 30) “ปลาเป็นสัญลักษณ์แสดงว่าน้ำมีความอุดมสมบูรณ์” และ Rothom (2008, June 30) “ตอนสมัยเด็ก ๆ บ้านอยู่ติดแม่น้ำมูลก็จะเล่นน้ำมูล ใช้น้ำมูลซักเสื้อผ้าและนำมาใช้ที่บ้าน เพราะน้ำมูลในสมัยอดีตจะมีลักษณะใส ไม่ขุ่น และไม่มีเศษมูลปลาตกซึ่งในอดีตปลา...จะเยอะมาก...แต่ในปัจจุบันนี้น้ำจะค่อนข้างขุ่น มีมูลปลาตกลอยตามน้ำและน้ำมีลักษณะสีแดง ปลาในแหล่งน้ำมูลค่อนข้างจะลดน้อยลงมาก จับปลาไม่ค่อยได้ ปลาบางชนิดหายากขึ้น เช่น ปลาหมอขาว”

ภาพที่ 1 ปลาคางเบือน

ปลาคางเบือนเป็นชื่อสามัญไทย หรือ ปลาขบ ปลาปากวับ ปลาเก็ก ปลาเขี้ยว เป็นปลาน้ำจืดชนิดหนึ่งในวงศ์ปลาเนื้ออ่อน เป็นปลาไม่มีเกล็ด ส่วนหัวแบนเช่นเดียวกับลำตัว รูปร่างเพรียวยาว ด้านท้ายเล็กหัวและจะงอยปากงอนขึ้นด้านบน ปากกว้างมาก คางเซิดขึ้น จึงได้ชื่อว่า "คางเบือน" นิยลชอบอาศัยอยู่ในแหล่งน้ำไหลมากกว่าแหล่งน้ำนิ่ง เป็นปลาที่เนื้อมีรสชาติดีและราคาแพง ประจวบเป็นอาหารได้หลายชนิด เช่น ทอดกระเทียม ต้มยำ และยังนิยมเลี้ยงเป็นปลาสวยงาม เนื่องจากมีประโยชน์หลายอย่างจึงเป็นที่ต้องการมาก ปัจจุบันในแม่น้ำมูลปลาคางเบือนหาพบยาก

อย่างไรก็ตามปัญหาดังกล่าว ทางกรมประมงได้ทำการเพาะพันธุ์ปลาคางเบือนและประสบความสำเร็จครั้งแรกในปีพ.ศ. 2526 (Ploypayom, 2012 : 1-2) การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงนี้อธิบายได้ด้วยการใช้หลักอริยสัจสี่แก้ปัญหา ปัญหาคือ ปลาในแม่น้ำมูลลดลง (ทุกข์) เป็นดัชนีที่ชาวบ้านสังเกตได้ สาเหตุของปัญหาจึงบ่งบอกได้ว่าคุณภาพน้ำของแม่น้ำมูลเปลี่ยนแปลงไป (สมุทัย) ซึ่งการแก้ปัญหานี้ชาวบ้านได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานกรมประมงนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาทำการเพาะพันธุ์ที่หายาก (นิโรธ) เช่น ปลาคางเบือน ปลาสร้อย ปลาตะบิม เมื่อเพาะพันธุ์ได้สำเร็จ จึงเผยแพร่พันธุ์ปลา ที่เป็นปลาเศรษฐกิจ มอบให้ชาวบ้านนำมาเลี้ยงในกระชังหรือบ่อดินได้ตามความเหมาะสมชาวบ้านก็จะมีรายได้เพิ่มขึ้น (มรรค/สัมมาอาชีวะ)

การอนุรักษ์ปลาหน้าวัด : ความสัมพันธ์ระหว่างวัด ชุมชน และโรงเรียน

จากการสะท้อนความคิดอย่างใคร่ครวญ กรณีปัญหาปลาในแม่น้ำมูลลดลง ผู้เขียนร่วมกับโรงเรียนศรีปทุมพิทยาคม และชุมชนได้ประชุมระดมความคิด เพื่อแก้ปัญหาแบบมีส่วนร่วมด้วยการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้านม่วงมูล Soisiha (2011, November 30)

ภาพที่ 2 ป้ายโครงการอนุรักษ์ปลาน้ำจืด

กล่าวว่า “ในหมู่บ้านมีการประชุมประจำเดือนจะบอก...ปลามันวางไข่ในพื้นที่อนุรักษ์พันธุ์ปลาห้ามจับปลา จะได้มีปลาให้หากินได้ตลอดไป” การระดมความคิดแลกเปลี่ยนเป็นการแก้ปัญหาโดยชุมชนเพื่อชุมชน ทำให้เกิดการเรียนรู้ผ่านการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ ที่ประชุมได้คิดโครงการอนุรักษ์ปลาในเขตวัดเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้าน ที่เชื่อว่าในบริเวณวัดเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ไม่กล้ากระทำสิ่งไม่ดี และชาวบ้านทุกคนนับถือศาสนาพุทธ ซึ่งชุมชนลาว ชาติดั้งเดิมที่บ้านเกิดโง้ง แขวงจำปาสักก็มีความคิดการอนุรักษ์ปลาเช่นเดียวกัน Saynamso (2013, January 6) กล่าวว่า “ปลาไหลตัวน้อยถ้าจับได้ขายไม่ได้ กินก็ไม่ได้ จะปล่อยกลับคืนน้ำอยากให้น้ำแพร่พันธุ์ขยายตัว เพราะอาชีพบ้านเราปลาไหลหลายกว่าหมู”

นอกจากนี้ที่หมู่บ้านม่วงมูล ตำบลหนองบัว อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ไสว สร้อยสีหา ผู้ใหญ่บ้านม่วงมูล และปราชญ์ท้องถิ่น นำปัญหาปลาในแม่น้ำมูลลดลง คิดแก้ปัญหาาร่วมกัน ได้อีกแนวทางคือ จัดกิจกรรมขยายพันธุ์ปลา ด้วยการปล่อยลูกปลาในวันสำคัญต่าง ๆ ในวัดที่เป็นพื้นที่อนุรักษ์พันธุ์ปลาด้วย โครงการอนุรักษ์ปลาในพื้นที่กำหนด มีการลงโทษผู้กระทำความผิด ที่ทำผิดครั้งที่ 2 ครั้งแรกจะภาคทัณฑ์ก่อน นับว่าเป็นการเรียนรู้ผ่านการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ สอดแทรกเรื่องคุณธรรมให้ชุมชน มีเมตตาต่อกัน ทำให้ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา เป็นการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่ประสบผลสำเร็จ เห็นได้จากปัจจุบันปลาในแม่น้ำมูลบริเวณหน้าวัดมีจำนวนมากขึ้น สำหรับการขยายพันธุ์ปลาเป็นกระบวนการสื่อสารวิทยาศาสตร์ ที่นำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาบูรณาการแก้ปัญหาาร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น (การอนุรักษ์ปลาน้ำจืด) ส่งผลให้มีความเปลี่ยนแปลงที่ดีต่อระบบนิเวศของชุมชนยิ่งขึ้น การดำเนินงานแก้ปัญหาค้างนี้ใช้กระบวนการสื่อสารแบบสองทาง เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ที่สำคัญคือความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างวัด บ้าน และโรงเรียน

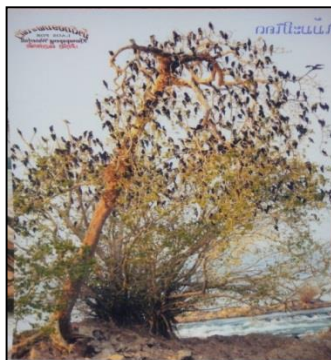
สารสองทิศทาง : ต้นไม้คือแหล่งให้น้ำเติมชีวิตชุมชนเกษตร

ภาพที่ 3 ต้นมะขามใหญ่บ้านม่วงมูล : ต้นไม้แหล่งต้นน้ำในท้องถิ่น

หากเป็นลูกหลานของบ้านม่วงมูล อำเภอนาดูน จังหวัดสุรินทร์ ย่อมต้องรู้จัก ต้นมะขามใหญ่ บริเวณทางเข้าบ้านม่วงมูล เป็นสถานที่ร่มรื่นและมีความสำคัญทางใจต่อชุมชน ชาวบ้านภาคภูมิใจมาก ดังคำกล่าว Hlabantao (2007, August 5) “ต้นมะขามใหญ่นี้อายุกว่า 300 ปีแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ เป็นสัญลักษณ์ที่สมาชิกในหมู่บ้านเมื่อไปทำงาน ไปอยู่ที่อื่นกลับมาจากหลายจังหวัดทั่วประเทศจะมาเยี่ยมต้นมะขามใหญ่ก่อนทุกครั้งด้วยความภูมิใจ” ความสำคัญของต้นไม้เป็นการสะท้อนความคิดอย่างใคร่ครวญ ป่าที่เป็นทุนธรรมชาติของชุมชนนับว่ามีความสำคัญต่อการอนุรักษ์น้ำของท้องถิ่น เพราะต้นไม้เป็นแหล่งดูดซับน้ำ แหล่งสร้างต้นน้ำลำธารให้ชุมชนอย่างยั่งยืน หากชุมชนไม่มีพื้นที่ป่า จะเกิดภัยแล้งได้ง่าย เป็นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ สอดคล้องกับคำกล่าวดังนี้ Kampong (2008, November 18) “มีต้นไม้ทำให้มีน้ำ มีน้ำทำให้มีนา มีนาทำให้มีข้าว มีข้าวทำให้มีคน” Yangsuk (2007, October 1) “อยากให้ลูกหลานทุกคนช่วยกันรักษาป่าไม้ด้วย เมื่อถึงหน้าแล้งจะได้มีต้นไม้ไว้อุ้มน้ำบ้าง หน้าแล้งจะได้ไม่ต้องไปตักน้ำในที่ไกล ๆ เหมือนตา เพราะชีวิตของคนเรามักต้องเกี่ยวพันกับน้ำอยู่ตลอดเวลา”

“ต้นมณีโคตร” หรือมะนิโคต ในภาษาลาว เป็นต้นไม้เก่าแก่สันนิษฐานว่ามีอายุหลายร้อยปีหรืออาจถึงพันปี ขึ้นอยู่บนแก่งหินกลางแม่น้ำโขง ชาวลาวนับถือว่าเป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ เป็นการสะท้อนความคิดอย่างใคร่ครวญ และเชื่อว่ามันเดียวในโลก ต้นมณีโคตรมีปลายอยู่สามกิ่ง ชี้ไปทางกัมพูชา ไทยและลาว ซึ่งหมายถึงว่าทั้งสามประเทศจะเจริญเป็นมรดกแห่งอินโดจีน การที่มีความขึ้นอุดมภูมิและระบบนิเวศที่เหมาะสมเฉพาะเป็นปัจจัยทำให้เกิดมีต้นไม้ชนิดนี้เพียงต้นเดียว

ภาพที่ 4 ต้นมณีโคตร บริเวณน้ำตกคอนพะเพ็ง

เพราะสายน้ำเชี่ยวกรากทำให้ไม่เคยมีใครเข้าไปถึงต้นมณีโคตรต้นนี้ ยกเว้นนกกระยางขาว และอีกาที่มักจะบินไปเกาะอยู่เต็มต้นมณีโคตรทุก ๆ วันพระ นอกจากนี้ยังเชื่อกันว่า กิ่งของต้นมณีโคตรเมื่อนำไปฝนกับน้ำแล้วดื่มก็จะรักษาได้สารพัดโรค พอได้กิ่งมาฝนน้ำดื่มไปสักอาทิตย์หนึ่งก็หายจากโรค รากของต้นมะนิโคตร จะสามารถรักษาอาการป่วยได้ทุกชนิด ในวันที่ 19 มีนาคม 2555 ต้นมณีโคตรได้โค่นล้มลงแล้ว สาเหตุที่ต้นไม้นี้ล้มเชื่อว่าเนื่องมาจากต้นไม้อายุมากแล้ว และก่อนหน้านั้นก็มีพายุลมแรงและฝนตกติดต่อกัน 3 วัน ทำให้ต้นไม้อายุมากและกระแสน้ำไม่ไหว ทางรัฐบาลได้นำเฮลิคอปเตอร์ไปยกต้นไม้นี้ไปเก็บไว้จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ต่อไป เป็นการเรียนรู้ผ่านการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์

การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง จากต้นมะขามใหญ่และต้นมณีโคตรนี้ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นภูมิปัญญาสอนให้เคารพธรรมชาติอย่างมีเหตุผล เป็นระบบวิธีคิดอย่างแยบคายหรือโยนิโสมนสิการได้ ดังที่ Sakpakdi (2013, January 6) กล่าว “ป่าไม้ทำลายหลาย น้ำจะแห้งแล้ง น้ำสมบูรณ์ ไม้สมบูรณ์ ให้รักษาป่าไม้ไว้ บ่ให้ทำลาย” เมื่อเชื่อว่าต้นไม้ใหญ่เป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์จึงมีอายุยืนได้เป็นร้อยเป็นพันปีให้ประโยชน์แก่มวลสรรพสิ่งมีชีวิต เมื่อนำกระบวนการสื่อสารทางวิทยาศาสตร์มาทำความเข้าใจจะพบข้อเท็จจริงคือ ต้นไม้ขนาดใหญ่มากช่วยดูดซับน้ำทำให้แหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์ตลอดมา ช่วยดูดแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ลดภาวะโลกร้อนได้ และรากที่ยึดเหนี่ยวดินยังช่วยป้องกันการพังทลายจากการกัดเซาะริมฝั่งของน้ำตกคอนพะเพ็งที่ไหลเชี่ยวกรากรุนแรงมากได้ ดังนั้นการอนุรักษ์ป่าย่อมส่งผลต่อการอนุรักษ์น้ำ เนื่องจากต้นไม้คือ แหล่งให้น้ำนั่นเอง สอดคล้องกับคำกล่าวของ Chibruchakriang (2013, January 5) ว่า “น้ำเหือดต้องเสริมปลูกต้นไม้ได้อุรักษ์ รักษาป่าไม้ได้ยึดแผ่นดินให้มันอยู่ น้ำจะอยู่ได้ตลอด” ป่าจึงมีความหมายในวัฒนธรรมน้ำ สอดคล้องกับคำกล่าวของ Sakpakdi (2013, January 6) ว่า “ปกปักรักษาป่าไว้ บ่ให้ทำลายป่าไม้ ครั้นทำลายป่าไม้หมดไป มันก็แห้งแล้งไป เพราะว่าไม้ก็อาศัยน้ำ น้ำก็อาศัยไม้ รักษาไว้ ดึงดูดกัน”

บทสรุป (Conclusion)

การสื่อสารวิทยาศาสตร์เป็นการสร้างความเข้าใจร่วมกัน ช่วยให้ประชาชนรับรู้ ร่วมแสดงความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมที่เกิดจากวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้อย่างมีความเข้าใจ ตลอดจนการสื่อสารวิทยาศาสตร์เพื่อสื่อความหมาย เป็นกระบวนการเรียนรู้แลกเปลี่ยนกับชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ด้วยการนำความรู้ความเข้าใจในระบบความรู้วิทยาศาสตร์ของผู้เขียนมาบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือความรู้เดิมที่ในแต่ละท้องถิ่นมีอยู่ ซึ่งมีแนวทาง 3 ประการ คือ การสะท้อนความคิดอย่างใคร่ครวญ การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ และการเรียนรู้ผ่านการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์

บริบททั่วไปลุ่มน้ำโขง ชี มูล ชุมชนเกิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง จากการสื่อความหมายการสะท้อนความคิดอย่างใคร่ครวญ เกี่ยวกับคุณค่าของน้ำ และประโยชน์ของน้ำ ได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์คือ น้ำประปาเกิดจากการนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาบูรณาการกับการใช้น้ำในท้องถิ่น และเกิดการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์เกี่ยวกับน้ำดื่มสมุนไพรเป็นสิ่งที่ดีต่อสุขภาพ ผลสำรวจความคิดเห็นของชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของน้ำในเชิงสร้างสรรค์ ข้อความที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ น้ำคือชีวิต สำหรับการสื่อสารวิทยาศาสตร์ และการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง พบว่าปลาเป็นสัญลักษณ์ของวัฒนธรรมน้ำ ปัญหาปลาในแม่น้ำมูลลดลง ชุมชนมีหน่วยงานภาครัฐช่วยแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจสี่ได้ ยังมีการระดมความคิดของชุมชนจัดทำโครงการอนุรักษ์ปลาและขยายพันธุ์ปลาในเขตวัด เพื่อเพิ่มจำนวนปลาในลุ่มน้ำมูล

กรณีต้นไม้เป็นสัญลักษณ์อันเป็นสารที่เป็นเหตุและน้ำเป็นสารที่เป็นผล ขณะเดียวกันน้ำก็เป็นสารที่เป็นเหตุและต้นไม้มาก็คือเป็นสารที่เป็นผล กล่าวคือ ความสัมพันธ์ของต้นไม้และน้ำมีผลต่อระบบนิเวศในธรรมชาติเช่นกัน กล่าวคือ การอนุรักษ์ต้นไม้ย่อมส่งผลดีต่อการอนุรักษ์น้ำด้วย ต้นไม้แต่ละต้นก็มีความสามารถดูดซับน้ำไว้ได้แตกต่างกัน ส่วนการอนุรักษ์น้ำที่ยั่งยืนก็ต้องมีการอนุรักษ์ต้นไม้แหล่งต้นน้ำด้วยนั่นเอง และพบว่าความสัมพันธ์บ้าน วัดและชุมชนมีส่วนสำคัญในการธำรงประเพณี วัฒนธรรมน้ำกับพุทธศาสนาที่เป็นภูมิปัญญาระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ ก่อเกิดวัฒนธรรมน้ำที่มีคุณค่าและสอนให้แก้ปัญหาด้วยหลักอริยสัจสี่ มีคุณธรรม

เอกสารอ้างอิง (References)

Mezirow, J. (1997). Transformative Learning : Theory to Practice, in P. Cranton (ed.)

Transformative Learning in Action : Insights from Practice, New Directions for Adult and Continuing Education no.74 : 5-12.

Munpattana, foundation. (2018). “Royal speech of King Bhumibol Adulyadej In the graduation ceremony to Chulalongkorn University on July 12, 1990”. [Online]. Available : <http://www.tsdf.or.th/th/sd-project/10197>. Retrieved August 11, 2018.

- Ploypayom. (2012). "The Twisted-Jaw Sheatfish have never been visited." [Online]. Available : http://bangkrod.blogspot.com/2012/03/blog-post_19.html. Retrieved April 17, 2012.
- Puranun, S. and others. (2016 January-April). "Learning to change and the development of a complete humanity of teachers in the 21st century." **Journal of Education**. Prince of Songkla University, Pattani campus. 27(1) : 12-26.
- Singsawat, A. (2009). "Royal Speech of the Arts and Culture". ThaiHealth Promotion Foundation." [Online]. Available : <http://www.Thaihealth.or.th/Content/21624.html>. Retrieved August 12, 2018.
- Tebsimuang, B. (2010). **History of the Lao nation Settlement and establishment of the kingdom**. Bangkok : Sukkhapapchai.
- Wongtet S. (2011). "Social and cultural background of the northeast Mekong-Chi-Mun river basin." **The knowledge project 450 years In the passage of time in Suvarnabhumi ground at Vientiane, the relationship between Thailand and Laos, Mae-Khong river basin literature**. Supporting documents for academic seminars. Nong Khai : Khonkaen University.
- Chibruchakriang, K. (2013, January 5). Interview.
- Kampong. (2008, November 18). Interview.
- Hlabantao, S. (2007, August 5). Interview.
- Hmuencharoen, C. (2007, August 5). Interview.
- Nilawan. (2009, February 26). Interview.
- Nualsaengsri, M. (2013, January 6). Interview.
- Piloet, K. (2011, November 30). Interview.
- Puanghwad, B. (2008, July 7). Interview.
- Rothom, T. (2008, June 30). Interview.
- Sakaew, S. (2008 : June 30). Interview.
- Sakpakdi, B. (2013, January 6). Interview.
- Saynamso, S. (2013, January 6). Interview.
- Sian. (2011, March 17). Interview.
- Soisiha, S. (2011 , November 30). Interview.
- Srakaew, B. (2011, November 30). Interview.
- Sura, P. (2011, November 30). Interview.
- Wimut, R. (2009, July 26). Interview.
- Yangsuk, S. (2007, October 1). Interview.

**การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารราชการ
ของกลุ่มประเทศสามเหลี่ยมทองคำ**
**Using The principles of Good Governance
in the Administration of the Golden Triangle**

อนันต์ อุปสอด¹
Anan Upasod¹

Received : September 20, 2018; Revised : April 19, 2019; Accepted : May 24, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารราชการของกลุ่มประเทศสามเหลี่ยมทองคำ 2) เพื่อวิเคราะห์การใช้หลักธรรมาภิบาลของกลุ่มประเทศสามเหลี่ยมทองคำ 3) เพื่อเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารราชการของกลุ่มประเทศสามเหลี่ยมทองคำ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง ด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐบาล ประชาชน ใน 3 ประเทศสามเหลี่ยมทองคำ ประเทศละ 8 รูป/คน ซึ่งผู้วิจัยจะทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง รวมจำนวน 24 คน เพื่อสำหรับการหาลักษณะร่วม และข้อสรุปร่วมในการสร้างแนวทางประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารราชการของกลุ่มประเทศสามเหลี่ยมทองคำ ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพทั่วไปของการบริหารราชการของกลุ่มประเทศสามเหลี่ยมทองคำ พบว่าประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว รัฐบาลกลางได้วางระบบการปกครองโดยการพยายามจะให้สิทธิแก่ประชาชนในแต่ละท้องถิ่นภายใต้กรอบความมั่นคงของประเทศ ส่วนรัฐบาลยังใช้กฎหมายเป็นหลักในการบริหารราชการแผ่นดินเมียนมา สิ่งที่เป็นจุดแข็งภายในคือการปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศ หัวหน้าชุมชนของไทจีนในชุมชนใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางการปกครองชุมชน ส่วนประเทศไทยปัจจัยภายในที่เป็นจุดแข็งคือ กฎหมาย เป็นนิติรัฐใช้เป็นนิติธรรม 2) การวิเคราะห์การใช้หลักธรรมาภิบาลของกลุ่มประเทศสามเหลี่ยมทองคำ พบว่านโยบายของรัฐบาลทั้ง 3 ประเทศ ต้องปฏิบัติตามกฎหมายของรัฐบาลกลาง และต้องมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับซึ่งหลักการที่ทำให้เกิดความสันติในสังคมได้ โดยใช้นโยบายที่เกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาเป็นกลยุทธิ์ 3) แนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารราชการของกลุ่มประเทศสามเหลี่ยมทองคำ พบว่าควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง; Faculty of Humanities and Social Sciences, Lampang Rajabhat University, Thailand; e-mail : ananupsod9541@gmail.com

หลักการ กระบวนการ และเทคนิคการบริหารจัดการงานด้วยหลักธรรมาภิบาล เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนางาน พัฒนาบุคลากร และพัฒนาองค์กรต่อไป

คำสำคัญ (Keywords) : หลักธรรมาภิบาล, การบริหารราชการ, กลุ่มประเทศสามเหลี่ยมทองคำ

Abstract

The objectives of this study were 1) To study generality in the management of administration in the golden triangle 2) To analyse for using the principles of good governance in the administration of the golden Triangle 3) To purpose the using the principles of good governance in the administration of the golden Triangle .The methodology of this research was Qualitative Research that aimed at the detail and content analysis with logic in this issues. The Key Informants were the 8 persons in each country as all with 24 persons by In-depth Interview with purpose sampling . The collect data was done by find out common character and common conclusion in the feasibility for using the principles of good governance in the administration of the golden Triangle. The research findings as followings : 1) The generality in the management of administration in the golden triangle found that The government of Lao Peoples Democratic Republic of Lao set the management with commitment the people in the local by their rights under the endurance of their country . In Myanmar, they use the stick in their law and Dhamma for drive their country. In the same way, Thailand use rule by law for develop country. 2) To analyse for using the principles of good governance in the administration of the golden Triangle found that all of golden Triangle must be followed both government and dhamma for set calmness in society. Moreover people got positive impact of their country that dhamma were strategy of their country. 3) The purpose the using the principles of good governance in the administration of the golden Triangle found that the people should be had knowledge about concept principle process and management technique which was good governance for applied to develop jobs, human resource and organization.

Keywords : Good governance, Public administration, Golden Triangle

บทนำ (Introduction)

การเมืองโลกมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงโครงสร้างระบบความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างประเทศ ซึ่งกลุ่มประเทศมหาอำนาจหลักในปัจจุบันนำโดยสหรัฐอเมริกา ร่วมด้วยสหภาพยุโรปและญี่ปุ่นกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ ในขณะที่ได้มีการรวมกลุ่มประเทศที่มีระดับการพัฒนาทั้งใน

ด้านเศรษฐกิจ การเมืองและการทหารซึ่งเติบโตและเข้มแข็งขึ้นอย่างรวดเร็ว คือ กลุ่ม BRICS ประกอบด้วย บราซิล รัสเซีย อินเดีย จีน และแอฟริกาใต้ ซึ่งนำไปสู่การแข่งขันกันขยายบทบาทเข้าไปในภูมิภาคต่าง ๆ โดยเฉพาะภูมิภาคอาเซียนและเอเชียตะวันออกที่ประเทศมหาอำนาจให้ความสนใจและปรับเปลี่ยนนโยบายที่มีแนวโน้มของการแข่งขันและการขยายอิทธิพลของชาติมหาอำนาจเพิ่มขึ้น ทั้งในรูปแบบการใช้พลังอำนาจทางทหารและพลังอำนาจทางเศรษฐกิจ (Uwanno, 1999 : 34) รวมทั้งการเข้ามาแทรกแซงกิจการภายในของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยและก่อให้เกิดความยากลำบากในการรักษาดุลยภาพทางความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศมหาอำนาจ ความมั่นคงในประเทศ ความปรองดอง ความสมานฉันท์ ความเท่าเทียมและความเป็นธรรมในสังคม และประโยชน์สุขของประชาชน โดยมีการกำหนดปัจจัยแห่งความสำเร็จ รัฐบาลต้องให้ความสำคัญกับนโยบายความมั่นคงและเสริมสร้างธรรมาภิบาลอย่างเป็นรูปธรรม กระทรวง กรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเตรียมความพร้อมในการดำเนินนโยบายความมั่นคงและเสริมสร้างธรรมาภิบาล ภาคประชาสังคม ยอมรับและให้การสนับสนุนต่อพัฒนาศักยภาพการป้องกันประเทศให้มีความพร้อมในการรักษาเอกราชและอธิปไตย ในขณะที่ประเทศไทยยังคงมีปัญหาเชิงโครงสร้างที่ไม่เอื้อต่อการบริหารตามหลักนิติธรรม กฎหมายจำนวนมากยังไม่ได้ได้รับการปรับปรุงให้สอดคล้องกับหลักนิติรัฐ และไม่สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของประเทศ กลไกการตรวจสอบการทุจริตคอร์รัปชันยังขาดความเข้มแข็ง (Puangngam, 2009 : 23) ส่งผลให้เกิดช่องทางการทุจริตคอร์รัปชันในกลไกภาครัฐระดับต่าง ๆ ซึ่งนำไปสู่ปัญหาการเลือกปฏิบัติและปัญหาความไม่เท่าเทียมกันที่ก่อตัวเป็นความขัดแย้งในสังคม ในขณะที่ภาคเอกชนและประชาชนบางส่วนยอมรับกระบวนการทุจริตคอร์รัปชันเพื่อแสวงหาประโยชน์ส่วนตน โดยผลของปัญหาดังกล่าว ได้กัดกร่อนพื้นฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีงามของสังคม รวมทั้งเป็นการรุกรานสิทธิและโอกาสของผู้ไร้อำนาจที่เป็นสาเหตุของความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนเป็นการทำลายกฎกติกาที่ควรยึดถือร่วมกัน ซึ่งจะนำไปสู่ผลกระทบต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของชาติต่อไป

จากการประมวลผลข้างต้น ผู้เขียนจึงสนใจทำการศึกษาในประเด็นการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารราชการของกลุ่มประเทศสามเหลี่ยมทองคำ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเสริมสร้างแนวทางของการบริหารราชการที่เป็นการสร้างองค์กรที่โปร่งใสในการปกครองประชาชนของประเทศไทย และประเทศเพื่อนบ้าน โดยผู้วิจัยมีความเห็นว่าผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ในการชี้ให้เห็นถึงการบริหารราชการ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศชาติและประโยชน์สุขของประชาชน เกิดการสนับสนุนต่อพัฒนาศักยภาพการป้องกันประเทศให้มีความพร้อมในการรักษาเอกราชและอธิปไตย การเสริมสร้างสันติภาพของการอยู่ร่วมกันกับประเทศเพื่อนบ้าน สร้างความสัมพันธ์ทั้งในระดับรัฐบาลและกองทัพเพื่อรักษาผลประโยชน์ของชาติ มุ่งกระชับความสัมพันธ์และความไว้วางใจกับประเทศเพื่อนบ้าน และพัฒนากลไกชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้านที่ดี การสนับสนุนให้เกิดเสถียรภาพความมั่นคงในประเทศเพื่อนบ้านและภูมิภาค และการแก้ไขปัญหาผู้หลบหนีเข้าเมืองทั้งระบบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารราชการของกลุ่มประเทศสามเหลี่ยมทองคำ
2. เพื่อวิเคราะห์การใช้หลักธรรมาภิบาลของกลุ่มประเทศสามเหลี่ยมทองคำ
3. เพื่อเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารราชการของกลุ่มประเทศสามเหลี่ยมทองคำ

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาข้อมูลในเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสาร และการวิจัยภาคสนาม เป็นสำคัญ การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกในประเด็นการใช้หลักธรรมาภิบาลเพื่อการบริหารราชการของกลุ่มประเทศสามเหลี่ยมทองคำ

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาลักษณะการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารราชการของพื้นที่รอยต่อระหว่างสามประเทศ ได้แก่ ราชอาณาจักรไทย ใน อำเภอแม่สายจังหวัดเชียงราย, สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ในแขวงท่าขี้เหล็ก, รัฐฉาน และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในแขวงบ่อแก้ว

ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ และประชาชนในพื้นที่ จำนวนกลุ่มประเทศละ 8 ท่าน รวม 24 ท่าน โดยทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ซึ่งผู้วิจัยจะทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และการจัดทำสารสนเทศกลุ่มกับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ พระสงฆ์ และประชาชน

ขอบเขตด้านระยะเวลา การศึกษาวิจัยครั้งนี้ดำเนินการวิจัยตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2560 ถึงวันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ.2560 รวมเป็นระยะเวลา 8 เดือน

เครื่องมือในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือได้แก่แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างชนิดปลายเปิด จำนวน 1 ฉบับ เพื่อทราบถึงหลักธรรมาภิบาลในการบริหารโดยจะใช้กลไกของรัฐผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนไปพร้อมกันทั้งระบบเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาทางการเศรษฐกิจ เกิดความเข้มแข็งทางสังคม และมีความสมดุลทางการบริหารกิจการบ้านเมืองดี ซึ่งโดยหลักสากลจะประกอบด้วยคุณสมบัติ ประกอบด้วย 1) หลักนิติธรรม 2) หลักคุณธรรม 3) หลักความโปร่งใส 4) หลักการมีส่วนร่วม 5) หลักความรับผิดชอบ 6) หลักความคุ้มค่า โดยดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เป็นการเก็บข้อมูลจากเอกสารในลักษณะข้อมูลปฐมภูมิ จากหนังสือ เอกสารงานวิชาการ สื่อสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งการสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการ และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

2. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ ด้วยการตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่างได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่าง ๆ เหล่านั้น เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพได้นำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์ เชิงทฤษฎี

ผลการวิจัย (Research Results)

1. สภาพทั่วไปของการบริหารราชการของกลุ่มประเทศสามเหลี่ยมทองคำ

การบริหารราชการของกลุ่มประเทศสามเหลี่ยมทองคำ ซึ่งได้แก่ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา และประเทศไทยนั้น รัฐบาลจะต้องมีการดำเนินการจัดการปกครองเป็นไปเพื่อสร้างความมั่นคงให้แก่ประชาชนทั้งทางด้านชีวิตและทรัพย์สิน การศึกษา สาธารณสุขการศึกษา และด้านอื่น ๆ ซึ่งการดำเนินการเพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินด้วยการกำหนดโครงสร้างของอำนาจหน้าที่แก่หน่วยงานของรัฐโดยรัฐธรรมนูญ และกฎหมายว่าด้วยรัฐบาลได้กำหนดโครงสร้าง อำนาจหน้าที่

ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีการปกครองที่ยังไม่เป็นประชาธิปไตย รัฐบาลกลางได้วางระบบการปกครองโดยการพยายามจะให้สิทธิแก่ประชาชนในแต่ละท้องถิ่นภายใต้กรอบความมั่นคงของประเทศ มีหลักการปกครองแบบ “รวมศูนย์อำนาจการปกครอง” (Centralization) ควบคู่ไปกับ “หลักการแบ่งอำนาจการปกครอง” มีการรวมศูนย์อำนาจเอาไว้ที่ส่วนกลางก่อนแล้วค่อยแบ่งอำนาจการปกครองให้กับส่วนภูมิภาค และรัฐบาลกลางยึดหยุ่นให้มีโอกาสกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาโดยตลอด และได้รับความรู้ต่าง ๆ จากประเทศไทยมาปรับใช้กับการร่วมกันพัฒนาชุมชน

สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมามีการให้ข้อมูลสำคัญว่าเมียนมามีกฎเกณฑ์ ขอบเขต ที่ควบคุมประชาชนอย่างเคร่งครัด ในกรณีที่ชี้แจงข้อมูลต่าง ๆ ประชาชนอาจถูกกล่าวหาว่าเป็นไส้ศึก สอดแนม ดังนั้นประชาชนในเชียงตุงจะพูดถึงการบริหารราชการแผ่นดินต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่รัฐบาลก่อน ซึ่งเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่จะไม่ได้สัมภาษณ์คนต่างชาติที่เป็นลักษณะของการวิจัย เพราะถือว่านำความลับของประเทศมาเปิดเผย ในฐานะที่เป็นหัวหน้าชุมชนในหมู่บ้านเห็นว่า รัฐบาลยังใช้กฎหมายเป็นหลักในการบริหารราชการแผ่นดินเมียนมา สิ่งที่เป็นจุดแข็งภายในคือการปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศ หัวหน้าชุมชนของไทจีนในชุมชน ก็ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางการปกครองชุมชน คือ ยึดคุณธรรม เช่น ความสามัคคีในการทำงาน ความรับผิดชอบของกรรมการชุมชน เป็นต้น โดยมีนโยบายและกลยุทธ์หลักในการบริหารจัดการ

ราชการในชุมชนบ้านสันทรายน้อย ทำขึ้นเหล่านี้ เราใช้หลักความเข้าใจและสามัคคีธรรม ซึ่งมีกฎหมายของบ้านเมือง กฎศีลธรรม ขนบประเพณีของชุมชนเป็นนโยบาย และกลยุทธ์ของการทำงานในชุมชน ซึ่งการจัดกิจกรรมและโครงการที่ให้หน่วยงานมีการบริหารราชการตามหลักธรรมาภิบาลที่ดีนั้น ในชุมชนบ้านสันทรายน้อยจะใช้กิจกรรมด้านพระพุทธศาสนาเป็นแกนนำ ได้แก่ ประเพณีตั้งธรรมหลวงประจำปี โดยเฉพาะจะทำกันก่อนออกพรรษา 1 สัปดาห์ ให้ประชาชนหน่วยงาน องค์กร เจ้าหน้าที่ของรัฐมาร่วมกิจกรรม/โครงการ ให้ภาครัฐได้เห็นความสามัคคีของชุมชนแล้วเกิดความไว้วางใจในประชาชน

สำหรับประเทศไทยปัจจัยที่เป็นจุดแข็งของหน่วยงานภายในน่าจะเป็นการปฏิบัติตามกฎหมายของประชาชนมากกว่าอย่างอื่น พื้นที่อำเภอแม่สายเป็นพื้นที่ชายแดนสิ่งสำคัญคือการรักษาความมั่นคงของประเทศ ดังนั้นจึงเห็นว่า ปัจจัยภายในที่เป็นจุดแข็งของหน่วยงาน ได้แก่ กฎหมาย ซึ่งเป็นนิติรัฐใช้ให้เป็นนิติธรรม ถ้าเมื่อใดเจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมายไม่ใช่นิติรัฐให้เป็นนิติธรรม จะทำให้เกิดปัญหากับความมั่นคงของประเทศแน่นอน ด้านปัจจัยที่เป็นข้อจำกัด ได้แก่ งบประมาณในการบริหารจัดการ ส่วนปัจจัยภายนอกที่เป็นโอกาสในการบริหารจัดการ ได้แก่ การท่องเที่ยว ซึ่งจะเป็นการเสริมสร้างเศรษฐกิจของแม่สายให้เจริญรุ่งเรือง แต่หน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องต้องเข้าไปช่วยตรวจตราดูแลความเรียบร้อยด้วย สำหรับอุปสรรค คือ การสื่อสารกันเนื่องจากมีชนชาติเผ่าพันธุ์มาก

จากที่กล่าวมาทั้งหมดการบริหารจัดการที่ดีด้านหลักนิติธรรม, หลักคุณธรรม, หลักความโปร่งใส, หลักการมีส่วนร่วม, หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า ควรจะให้หลักธรรมของศาสนาที่ประชาชนนับถือ ที่สำคัญ ได้แก่ หลักสังคหวัตถุ 4 หลัก พรหมวิหาร 4 เป็นต้น รวมทั้งหลักธรรมาภิบาลที่เหมาะสมยิ่งกับบ้านเมืองที่อยู่ชายแดนและมีเผ่าพันธุ์อย่างน้อย 10 เผ่าพันธุ์ ดังนั้นจึงต้องอาศัยหลักคุณธรรมมาใช้ในการปฏิบัติให้ประชาชนอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุขให้มาก

2. การวิเคราะห์การใช้หลักธรรมาภิบาลของกลุ่มประเทศสามเหลี่ยมทองคำ

เนื่องจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักการที่ทำให้เกิดความสันติในสังคมได้อย่างแน่นอน การบริหารราชการจัดการที่ดีที่เป็นรูปธรรมคือการใช้หลักธรรมพระพุทธศาสนาเป็นฐานในการบริหารจัดการราชการบ้านเมือง ประเทศลาว แขวงบ่อแก้ว ใช้นโยบายของรัฐเป็นแนวทาง ต้องปฏิบัติตามกฎหมายของรัฐบาลกลาง แต่ต้องมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากำกับด้วย เนื่องจากคนลาวนับถือพระพุทธศาสนามาตั้งแต่มีประเทศลาวแล้ว ช่วยเหลือซึ่งกันและกันทั้งส่วนราชการบ้านเมืองและราชการสงฆ์ เพื่อให้เกิดความสามัคคีของคนในชาติ

สำหรับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา เมืองเชียงตุง เป็นเมืองตั้งอยู่ในรัฐฉานของประเทศพม่า เป็นเมืองของชาวไทเขิน และชาวไทใหญ่ ถือได้ว่าเป็นเมืองที่มีความเจริญรุ่งเรืองเทียบเท่าเมืองเชียงใหม่แห่งล้านนาไทย และเมืองเชียงรุ่งแห่งสิบสองปันนา โดยชาวไทใหญ่เรียกชื่อเมืองนี้ว่า เก็งตุง (Keng Tung) ในอดีตเชียงตุงเป็นเมืองที่มีความสำคัญทางการค้าเชื่อมต่อระหว่างสิบสองปันนากับล้านนา โดยมีพ่อค้าชาวจีนฮ่อเดินทางไปมาค้าขายในเส้นทางนี้ ในยุคแห่งการแสวงหาความสามัคคีปรองดองภายในชาติเช่นนี้ ความเห็นส่วนตัวก็ยังเห็นว่า ควรใช้นโยบายที่

เกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาเป็นกลยุทธ์ เช่น หมู่บ้านรักษาศีล 5 เป็นต้น นับว่าเป็นนโยบายและกลยุทธ์ที่ดี แต่ต้องไม่นำเสนอในด้านที่เป็นผลลบต่อศาสนา นำเสนอในด้านดี ๆ ของศาสนา จะทำให้เกิดธรรมาภิบาลที่ดี

สำหรับประเทศไทยนั้น ปัจจุบันเป็นยุคแห่งการแสวงหาความสามัคคีปรองดองภายในชาติเช่นนี้ จึงมีนโยบายและกลยุทธ์ในการบริหารจัดการที่ดีในการบริหารราชการที่ทางเทศบาลใช้เพื่อให้เกิดความสุขแก่ประชาชนในท้องถิ่นท้องที่ที่รับผิดชอบคือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักนิติธรรม ได้แก่ กฎหมายบ้านเมือง ข้อบัญญัติของเทศบาลฯ โดยให้มีผลบังคับใช้ให้มากที่สุดเพื่อป้องกันความมั่นคงของประเทศ โดยลักษณะของการใช้หลักธรรมาภิบาลทั้งในด้านหลักนิติธรรม, หลักคุณธรรม, หลักความโปร่งใส, หลักการมีส่วนร่วม, หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า ที่เป็นรูปธรรมของเทศบาลตำบลแม่สาย คือ การกำหนดแนวทางปฏิบัติแก่ประชาชนอย่างชัดเจน โดยติดประกาศ ประชาสัมพันธ์ แจกจ่ายหนังสือใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน ได้ทราบถึงแนวการปฏิบัติที่โปร่งใส ความเป็นธรรม เช่น การจดทะเบียนการค้า การเสียภาษีประจำปี เป็นต้น โดยกำชับเจ้าหน้าที่ทุกระดับให้ความเป็นธรรมและโปร่งใสในการทำงาน เน้นกระบวนการตามหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นสำคัญ

จะเห็นได้ว่าการใช้ธรรมาภิบาล เกี่ยวข้องกับการปกครองผนวกด้วยกระบวนการใช้อิทธิพลและเจรจาระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคที่ไม่แสวงหากำไรเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกัน ส่วนอำนาจตามลำดับชั้นของรัฐก็ยังคงอยู่เพียงแต่ธรรมาภิบาลเน้นการกำกับดูแล การใช้สิทธิพลและความร่วมมือกันระหว่างรัฐบาลกับฝ่ายอื่น สิ่งที่น่าเน้นในที่นี้คือรัฐบาลไม่ได้เป็นผู้ตัดสินใจฝ่ายเดียวแต่มีฝ่ายอื่นร่วมด้วย ในระบบความสัมพันธ์แบบธรรมาภิบาลนั้นไม่มีหน่วยใดที่ใช้อำนาจเหนือฝ่ายอื่นได้แต่เป็นความสัมพันธ์ร่วมกันทั้งภาครัฐและเอกชนต่างก็มีความรู้และทรัพยากรที่จะจัดการกับปัญหาร่วมกัน

3. แนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารราชการของกลุ่มประเทศสามเหลี่ยมทองคำ แนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารราชการของกลุ่มประเทศสามเหลี่ยมทองคำได้ทำการปรับมิติธรรมาภิบาลของธนาคารโลก โดยลดลงเหลือ 4 มิติ ดังนี้

1) ความรับผิดชอบในผลงาน (Accountability) เกี่ยวข้องกับการที่หน่วยงานหรือข้าราชการที่เกี่ยวข้องสามารถอธิบายเหตุผลเกี่ยวกับการกระทำของตนได้ รวมทั้งมีความรับผิดชอบต่อผู้ที่มอบอำนาจให้ ซึ่งหมายถึง ประชาชนเป็นหลักใหญ่

2) การมีส่วนร่วม (Participation) เกี่ยวข้องกับการที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและการดำเนินการต่าง ๆ ซึ่งจะก่อให้เกิดความเป็นเจ้าของและที่สำคัญคือ จะช่วยทำให้ผลของการดำเนินการในโครงการต่าง ๆ เป็นไปตามความต้องการของคนส่วนใหญ่

3) ความโปร่งใส (Transparency) เกี่ยวข้องกับ 2 ประเด็นคือ การที่สาธารณชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่สำคัญของภาครัฐได้อย่างสะดวก และอีกประเด็นคือ ความชัดเจนและการเปิดเผยเกี่ยวกับ กฎ ระเบียบ และกระบวนการตัดสินใจต่าง ๆ ของภาครัฐ

4) ความเป็นสิ่งที่สามารถทำนายได้ (Predictability) เกี่ยวข้องกับ 2 ประเด็นเช่นกัน ประเด็นแรก เป็นเรื่องของการมีกฎหมาย ระเบียบ และนโยบายในการปกครองสังคมและประเด็นที่สองเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ ความยุติธรรม และความคงเส้นคงวาในการบังคับใช้กฎหมาย

ดังนั้นธรรมาภิบาลหรือและบริหารจัดการที่ดี (Governance and Good Management) เป็นเครื่องมือการบริหารองค์กรภาครัฐและเอกชนที่เป็นแนวความคิด หลักการพื้นฐาน และวิธีการปฏิบัติงานโดยยึดถือระบบคุณธรรมและจริยธรรมเป็นแนวทางในการบริหารจัดการองค์กรต่าง ๆ ให้สามารถบรรลุเป้าหมายสุดท้าย (Ends) ซึ่งกล่าวได้ว่า แนวคิดเรื่องธรรมาภิบาลได้เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบโดยตรงต่อการพัฒนาประเทศ

รัฐบาลของแต่ละประเทศต้องตัดสินใจภายใต้กรอบการบริหารและกฎหมายที่กำหนดไว้ และใช้ทรัพยากรสาธารณะในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย สิ่งสำคัญคือการตัดสินใจของรัฐบาลอยู่บนพื้นฐานการสนับสนุนของอำนาจของรัฐที่ชอบธรรม โดยมีธรรมาภิบาล เกี่ยวข้องกับการปกครองแต่นวนด้วยกระบวนการใช้อิทธิพลและเจรจาระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคที่ไม่แสวงหากำไรเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมธรรมาภิบาลของแต่ละประเทศ เป็นกระบวนการและโครงสร้างบริหารบริหารปกครองของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ เอกชนและอาสาสมัครในระดับท้องถิ่นหน่วยงานเหล่านี้รับผิดชอบร่วมกัน และมีประโยชน์ต่อการทำงานในระดับและส่วนต่าง ๆ แตกต่างกัน ส่วนสภาที่มาจากการเลือกตั้งก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งสำคัญของระบบธรรมาภิบาลของแต่ละประเทศ ระบบธรรมาภิบาลท้องถิ่นเป็นวิธีเปลี่ยนความรับผิดชอบจากรัฐไปเอกชน อาสาสมัครและประชาสังคม ภายใต้กรอบนิติธรรม คุณธรรม ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบและความคุ้มค่า

ผู้วิจัยได้สรุปและได้นำเสนอองค์ความรู้การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารราชการของกลุ่มประเทศสามเหลี่ยมทองคำ เพื่อให้เห็นภาพอย่างชัดเจนโดยได้ทำการสรุปการวิจัยในครั้งนี้ และแสดงให้เห็นเป็นตัวแบบ (Synthesis Model) ดังปรากฏในแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1 การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารราชการของกลุ่มประเทศสามเหลี่ยมทองคำ
ที่มา : Upsod (2018)

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

1. สภาพทั่วไปของการบริหารราชการของกลุ่มประเทศสามเหลี่ยมทองคำ

จากผลการศึกษาแนวคิดการบริหารราชการของกลุ่มประเทศสามเหลี่ยมทองคำ พบว่าการบริหารราชการของกลุ่มประเทศสามเหลี่ยมทองคำ ซึ่งได้แก่ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว รัฐบาลกลางได้วางระบบการปกครองโดยการพยายามจะให้สิทธิแก่ประชาชนในแต่ละท้องถิ่นอย่างมาก ภายใต้กรอบความมั่นคงของประเทศ ส่วนสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมามีการให้ข้อมูลสำคัญว่าเมียนมามีกฎเกณฑ์ ขอบเขต ที่ควบคุมประชาชนอย่างเคร่งครัด ในกรณีที่ชี้แจงข้อมูลต่าง ๆ ประชาชนอาจถูกกล่าวหาว่าเป็นไส้ศึกสอดแนม ดังนั้นประชาชนในเชียงตุงจะพูดถึงการบริการราชการแผ่นดินต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่รัฐบาลก่อน ซึ่งเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่จะไม่ได้สัมภาษณ์คนต่างชาติที่เป็นลักษณะของการวิจัย เพราะถือว่านำความลับของประเทศมาเปิดเผย ในฐานะที่เป็นหัวหน้าชุมชนในหมู่บ้านเห็นว่า รัฐบาลยังใช้กฎหมายเป็นหลักในการบริหารราชการแผ่นดินเมียนมา สิ่งที่เป็นจุดแข็งภายในคือการปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศ หัวหน้าชุมชนของไทจีนในชุมชน ก็ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางการปกครองชุมชน คือ ยึดคุณธรรม เช่น ความสามัคคีในการทำงาน ความรับผิดชอบของกรรมการชุมชน เป็นต้น โดยมีนโยบายและกลยุทธ์หลักในการบริหารจัดการราชการในชุมชนบ้านสันทรายน้อย ทำขึ้นหลักนี้ เราใช้หลักความเข้าใจและสามัคคีธรรม ซึ่งมีกฎหมายของบ้านเมือง กฎศีลธรรม ขนบประเพณีของชุมชนเป็นนโยบาย และกลยุทธ์ของการทำงานในชุมชน

ในขณะที่หน่วยงานภายในน่าจะเป็นการปฏิบัติตามกฎหมายของประชาชนมากกว่าอย่างอื่น พื้นที่อำเภอแม่สายเป็นพื้นที่ชายแดนสิ่งสำคัญคือการรักษาความมั่นคงของประเทศ ดังนั้นจึงเห็นว่า ปัจจัยภายในที่เป็นจุดแข็งของหน่วยงาน ได้แก่ กฎหมาย ซึ่งเป็นนิติรัฐใช้ให้เป็นนิติธรรม ถ้าเมื่อใดเจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมายไม่ใช่นิติรัฐให้เป็นนิติธรรม จะทำให้เกิดปัญหากับความมั่นคงของประเทศแน่นอน ด้านปัจจัยที่เป็นข้อจำกัด ได้แก่ งบประมาณในการบริหารจัดการ ส่วนปัจจัยภายนอกที่เป็นโอกาสในการบริหารจัดการ ได้แก่ การท่องเที่ยว ซึ่งจะเป็นการเสริมสร้างเศรษฐกิจของแม่สายให้เจริญรุ่งเรือง แต่หน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องต้องเข้าไปช่วยตรวจตราดูแลความเรียบร้อยด้วยซึ่งสอดคล้องกับ Cherapakorn (2009) วิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำและการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกประเภทมีรูปแบบภาวะผู้นำแบบชั้นนำมากที่สุด รองลงมา คือ แบบปล่อยวาง แบบมีส่วนร่วม และแบบส่งเสริม ตามลำดับ โดยนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดมีภาวะผู้นำแบบชั้นนำมากที่สุด รองลงมา คือ นายกเทศมนตรี และนายกองค์การบริหารส่วนตำบล 2) ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกช่วงอายุ ทั้งเพศหญิงและเพศชายในทุกระดับการศึกษา อาชีพ และประสบการณ์ทำงาน ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรูปแบบภาวะผู้นำแบบชั้นนำมากที่สุด รองลงมา คือ แบบปล่อยวาง และแบบมีส่วนร่วมและยังมีประสบการณ์ทำงานมากขึ้น การตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนยิ่งลดลง 3) ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่บริหารโดยคำนึงถึงมิติประสิทธิภาพและประสิทธิผล ความรับผิดชอบต่อสังคม ซื่อสัตย์ เป็นธรรม โปร่งใส และการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงาน

2. การวิเคราะห์การใช้หลักธรรมาภิบาลของกลุ่มประเทศสามเหลี่ยมทองคำ

จากผลการศึกษาการวิเคราะห์การใช้หลักธรรมาภิบาลของกลุ่มประเทศสามเหลี่ยมทองคำ ซึ่งสอดคล้องกับในการบริหารจัดการราชการบ้านเมืองของสปป.ลาว ในพื้นที่ห้วยทรายแขวงบ่อแก้ว ใช้นโยบายของรัฐเป็นแนวทางเนื่องจากเราอยู่ในประเทศลาว ต้องปฏิบัติตามกฎหมายของรัฐบาลกลาง แต่ต้องมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากำกับด้วย การบริหารงานของเยาวชนวัดอินบุผาราม หลวงพ่อเจ้าอาวาสได้สอนอยู่เสมอว่าต้องใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นสำคัญ เป็นการยึดเหนี่ยวจิตใจซึ่งกันและกัน แม้ว่าส่วนราชการบ้านเมือง หรือส่วนประชาชนก็ตามหากใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ จะทำให้เกิดการจัดการที่ดีอย่างมั่นคงถาวร ในขณะที่ปัจจุบันเป็นยุคแห่งการแสวงหาความสามัคคีปรองดองภายในชาติเช่นนี้ จึงมีนโยบายและกลยุทธ์ในการบริหารจัดการที่ดีในการบริหารราชการที่ทางเทศบาลใช้เพื่อให้เกิดความสุขแก่ประชาชนในท้องถิ่นท้องที่ที่รับผิดชอบคือหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักนิติธรรม ได้แก่ กฎหมายบ้านเมือง ข้อบัญญัติของเทศบาลฯ โดยให้มีผลบังคับใช้ให้มากที่สุดเพื่อป้องกันความมั่นคงของประเทศ เนื่องจากอำเภอแม่สายเป็นดินแดนแห่งยาเสพติดตามที่ทั่วโลกเขาเคยมอง ต้องพยายามให้เกิดสันติสุขในพื้นที่อย่างทั่วถึง รวมทั้งการใช้นโยบายที่เกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาเป็นกลยุทธ์ ซึ่งสอดคล้องกับ Therasuwannajak (2011) ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีขององค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดราชบุรี พบว่า รูปแบบการบริหารงาน

ตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบและหลักความคุ้มค่า ผลการประเมินการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดราชบุรีพบว่า สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลมีการประเมินผลการปฏิบัติงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่ามีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้านตามลำดับ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส หลักคุณธรรม หลักความคุ้มค่า หลักการมีส่วนร่วมและหลักความรับผิดชอบ ส่วนผลการพัฒนารูปแบบการบริหารงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีขององค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดราชบุรีที่ได้พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความคุ้มค่า หลักการมีส่วนร่วมและหลักความรับผิดชอบ

3. แนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารราชการของกลุ่มประเทศสามเหลี่ยมทองคำ

จากผลการศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารราชการของกลุ่มประเทศสามเหลี่ยมทองคำ พบว่า สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, ประเทศเมียนมา และประเทศไทย ควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ กระบวนการ และเทคนิคการบริหารจัดการงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนางาน พัฒนาบุคลากร และพัฒนาองค์กรต่อไป ซึ่งสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ได้เล็งเห็นว่า สำนักงาน ก.พ.ร. เป็นหน่วยงานที่มีความรู้ความสามารถและเป็นแบบอย่างที่ดีในการนำการบริหาร งานภาครัฐแนวใหม่มาใช้ เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาระบบราชการตามแนวทางการบริหารกิจการบ้านเมือง ที่ดี ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีการนำการจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้เพื่อปรับปรุงระบบราชการตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ซึ่งประกอบด้วย 10 หลัก ซึ่งสอดคล้องกับ Tooprasree (2010) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ธรรมาภิบาลในการบริหารงานคลังของ องค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า 1) องค์การบริหารส่วนตำบลมีธรรมาภิบาลในการบริหารงานคลังในระดับมาก โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักการมีส่วนร่วม หลักความสำนึก รับผิดชอบ หลักความโปร่งใส หลักประสิทธิภาพ และหลักการควบคุมการคอร์รัปชัน 2) ขนาดและ ภูมิภาคที่แตกต่างกันส่งผลให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีประสิทธิภาพในการบริหารงานไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 3) ภูมิภาคที่แตกต่างกันส่งผลให้องค์การบริหารส่วนตำบลมี ธรรมาภิบาลในการบริหารงานคลังแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และ 4) ตัวแปร อิสระสามารถอธิบายตัวแปรตามได้ดีที่สุดเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยจากปัจจัยด้านประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วม นิติธรรม ความสำนึกรับผิดชอบ ความโปร่งใส และการควบคุมการคอร์รัปชัน โดยตัวแปร อิสระทั้งหมดสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตามได้ถึงร้อยละ 65.2

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ควรให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลในกลุ่มประเทศอาเซียน

1.2 สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ควรสร้างเป็นนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจของหน่วยงาน เพื่อให้ทุกคนในหน่วยงานสร้างหลักธรรมาภิบาล หรือการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน

1.3 สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ควรตั้งแผนการในการดำเนินงาน ก่อให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลในกลุ่มประเทศอาเซียน

1.4 สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ควรพิจารณาสร้างตัวชี้วัดความสำเร็จของการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลในกลุ่มประเทศอาเซียน

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัย สถาบันการศึกษาที่ใช้เสริมสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลในกลุ่มประเทศอาเซียน

2.2 ควรจัดทำเป็นการจัดการความรู้ในการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลในกลุ่มประเทศอาเซียน

เอกสารอ้างอิง (References)

Cherapakorn, B. (2009). **Leadership and Administration of the manager in Local Government**. Doctor of Public administration. Ramkamhang University. [In Thai]

Heuser, B. (2010). **The Evolution of Strategy: Thinking War from Antiquity to the Present**. England : Cambridge University Press.

John M. Bryson(1993). **Strategic Planning for Public Service and Non-Profit Organizations**. Oxford : Pergamom Press.

Puangngam, K. (1999). **Thai political in Local Government**. 7th edition. Bangkok : Winyuchon Press. [In Thai]

Therasuwannajak, N. (2011). **The management model according to good governance of sub district administration organization in Ratchaburee province**. Doctor of Public administration. Ramkamhang University. [In Thai]

Tooprasree, S. (2010). **Good governance for financial management of sub district administration organization**. Doctor of Public administration. Ramkamhang University. [In Thai]

Uwanno, B. (1999). **Good Governance in Thai society**. 7th edition. Bangkok : Winyuchon Press. [In Thai]

ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20

Administrative Strategy of Schools in 21st Century of the Secondary Educational Service Area Office 20

ชวितย์ สิงห์โท¹ และถวิล ลาดาวลัย²
Chuwit Singto¹ and Tawil Ladawan²

Received : November 30, 2018; Revised : April 21, 2019; Accepted : May 24, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 และ 2) เพื่อพัฒนายุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 โดยมีการดำเนินการวิจัย 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การจัดทำร่างยุทธศาสตร์ 1) วิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 2) การวิจัยเชิงสำรวจ จากผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน ครู และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 348 คน 3) สทนากลุ่มเพื่อพิจารณาข้อมูลเชิงประจักษ์ เอกสาร และข้อมูลจากการสำรวจ โดยผู้เชี่ยวชาญจาก มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยในท้องถิ่น ผู้บริหารระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ศึกษาพิเศษ ผู้อำนวยการโรงเรียน รวม 16 คน 4) ยกร่างยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 ระยะที่ 2 การตรวจสอบและกลั่นกรองยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี จำนวน 1 คน ผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 จำนวน 1 คน สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด จำนวน 1 คน ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 13 คน รวมทั้งสิ้น 16 คน เพื่อตรวจสอบและกลั่นกรองด้านความถูกต้อง ความเป็นไปได้ รวมทั้งพิจารณาวิพากษ์และให้ข้อเสนอแนะต่อร่าง ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันการพัฒนาโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไป

¹นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ; Doctoral Student of Philosophy Program in Educational Administration, Faculty of Education, North Eastern University, Thailand; e-mail : Chuwits@gmail.com

²คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ; Faculty of Education, North Eastern University, Thailand.

หาน้อยที่สุด ได้ดังนี้ ด้านการจัดทักษะการเรียนรู้ที่เน้นสมรรถนะทางวิชาชีพ ด้านการสร้างเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ ด้านการสร้างวัฒนธรรมองค์กร และ ด้านการจัดการความรู้ในองค์กร ตามลำดับ 2) สภาพที่พึงประสงค์การพัฒนาโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยจากสูงส่ไปหาน้อยสุด ได้ดังนี้ ด้านการจัดทักษะการเรียนรู้ที่เน้นสมรรถนะทางวิชาชีพ ด้านการสร้างเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ ด้านการสร้างวัฒนธรรมองค์กร และ ด้านการจัดการความรู้ในองค์กร ตามลำดับ 3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 เริ่มต้นด้วยวิสัยทัศน์ที่ว่า “โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 มีคุณภาพ ผู้เรียนมีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21” ดำเนินการตาม 4 ยุทธศาสตร์ คือ 1) การจัดทักษะการเรียนรู้ที่เน้นสมรรถนะทางวิชาชีพในศตวรรษที่ 21 2) การจัดการความรู้ในองค์กร 3) การสร้าง วัฒนธรรมที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง 4) การสร้างเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ และ 4 พันธกิจ 11 เป้าประสงค์ 10 กลยุทธ์ และ 32 ตัวบ่งชี้

คำสำคัญ (Keywords) : ยุทธศาสตร์การพัฒนา,, โรงเรียนในศตวรรษที่ 21, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 20

Abstract

The purpose of this research were 1) to study the present condition and desirable conditions in 21st century school development under the Secondary Education of area office 20 2) to develop a 21st century school development strategy under the school district. The six main components of the strategy were the vision, the obligation, the mission, the goals, the strategy, and the Indications which were the policy research. The method of conducting research were divided into two phases. The first phase was the contextual study and strategic framework for school development in 21st Century under the Secondary Education of area office 20, consisting of 1) research papers 2) survey research 348 samples from the school director, deputy directors, teachers, and Chairman of the Board of Education 3) group discussions to consider empirical data, documents and information from the survey of experts from North Eastern University, Local Universities, director of the Secondary Education of area office, supervisors, School of director total 16 samples 4) strategic framework for school development in 21st Century. The second Phase Implementation was to develop and monitor the strategy by Udonthani Rajabhat University, director of the Secondary Education of area office, Udon thani Provincial Education Office, School of director total 16 samples to be strategy for the development of schools in 21st century. The findings were: 1) The current state of

school development in 21st century, under the Secondary Education of area office 20, had a high level of overall from the highest average to the lowest, the following were the Organizing learning skill that focused on professional competence, the network of learning skill, the corporate culture organization skill, and the knowledge management in the organization skill respectively. 2) Desirable condition to develop the schools in 21st century under the jurisdiction of Secondary Educational Service Area Office, Area 20 was at a high level. The arranging in order from the highest average to the lowest average were the network of learning, corporate culture and knowledge management in the organization respectively. 3) The 21st century school development strategy of the Secondary Education of area office 20 began with the vision that was "The school under the Secondary Education of area office 20 had the quality and students had 21st century skill." Proceeded following by 4 strategies 1) the Organizing learning skills that focused on professional competence in the 21st century 2) the knowledge management in the organization 3) the creation of a culture conducive to change and 4) the creation of a learning network. These consisted of 4 obligations, 11 goals, 10 strategies, 24 guidelines and 32 indicators.

Keywords : School development strategy, 21st century school, The Secondary Education of area office 20

บทนำ (Introduction)

การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศและได้รับการคาดหวังให้เป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นส่วนช่วยในการเพิ่มความเท่าเทียมในสังคมและเป็นจุดเริ่มต้นการสร้างอาชีพ ซึ่งเป็นตัวขับเคลื่อนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความเจริญรุ่งเรืองของประเทศในปี พ.ศ. 2558 ประเทศไทยก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งในกลุ่มประเทศอาเซียน มีจุดมุ่งหมายร่วมกันในการยกระดับการแข่งขันของภูมิภาค การร่วมแบ่งปันทรัพยากรทางการศึกษาระหว่างกัน นำไปสู่การส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน (Single market) เพื่อรองรับการปรับตัว การเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน และแรงงานเสรี โดยเฉพาะการพัฒนามาตรฐานทางการศึกษาร่วมกันของสถาบันการศึกษาในภูมิภาค และการรับรองระบบเทียบหน่วยกิตระหว่างกัน จะนำไปสู่การขยายโอกาสทางการศึกษาของบุคลากรในภูมิภาคยิ่งขึ้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนากำลังคนให้เป็นมาตรฐานเทียบกับอาเซียนหรือนานาชาติ ตลอดจนเตรียมความพร้อมประชากรวัยเรียนให้มีทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 (Office of Administration of Secondary Education, 2017)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 6 กำหนดว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็น

มนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข แผนการศึกษาแห่งชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) กำหนดวิสัยทัศน์ให้ คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 โดยมีเป้าหมาย 5 ประการ คือ 1) ประชากรทุกคนเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพและมาตรฐาน 2) ผู้เรียนทุกกลุ่มได้รับบริการทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม 3) ระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ 4) ระบบบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ 5) ระบบการศึกษาที่ตอบสนองและก้าวทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้การบริหารจัดการศึกษาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ

กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่หลักในการจัดการศึกษาจะต้องพัฒนากำลังคนให้มีขีดความสามารถและศักยภาพในการแข่งขันบนเวทีโลก จึงได้มีแผนปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ (พ.ศ. 2558-2564) มีแผนการผลิตและพัฒนากำลังคนเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขัน ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของชาติ ที่ให้ความสำคัญในการพัฒนาคนอย่างยั่งยืนและจากแนวโน้มการปฏิรูปการศึกษาในหลายประเทศได้ให้ความสำคัญอย่างมากกับ “ทักษะ” (Skills) หรือความชำนาญในการปฏิบัติ มากกว่าเนื้อหา (Content) ซึ่งองค์การยูเนสโก ได้แนะนำว่า ผู้เรียนควรมีทักษะที่ครอบคลุม 3 กลุ่ม ได้แก่ ทักษะพื้นฐาน คือ ทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ทักษะเพื่อ การทำงาน คือทักษะพื้นฐานในการทำงานของทุกอาชีพ และทักษะเฉพาะอาชีพ คือ ทักษะเบื้องต้นของอาชีพที่สนใจ (Office of Administration of Secondary Education, 2017) การบริหารสถานศึกษามีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่คุณภาพของผู้เรียน การบริหารโรงเรียนเป็นแหล่งพัฒนาประชากรของประเทศที่สำคัญยิ่งเป็นหน่วยงานที่ใช้คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์จำนวนมากมาย หากการจัดการบริหารงานในโรงเรียนขาดประสิทธิภาพ ผลผลิตของโรงเรียน คือนักเรียนที่สำเร็จออกไปย่อมมีประสิทธิภาพต่ำ ซึ่งส่งผลกระทบต่อพัฒนาประเทศย่อมล่าช้าตามไปด้วย (Runcharoen, 2003)

ยุทธศาสตร์การบริหารงานบุคคล 4.0 เพื่อขับเคลื่อนปฏิรูปการศึกษาในภูมิภาคที่ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงศตวรรษที่ 21 ในการบริหารจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดสู่ประสิทธิภาพที่เกิดคุณภาพ ทั้งความรู้ ความสามารถ ทักษะกระบวนการปฏิบัติงาน การกำกับติดตาม มติการบริหารจัดการ มติการพัฒนาและการปฏิบัติการ มติบูรณาการยุทธศาสตร์การพัฒนา ภายใต้กรอบ : Area-Function-Participation-Personnel, Base ดังนี้ คือ 1) การร่วมรู้และร่วมทราบ (Appreciation and Understanding) 2) การร่วมคิดและร่วมพัฒนา (Influence and Development) 3) การร่วมปฏิบัติและร่วมประเมินผล (Action and Evaluation) (Office of the Basic Education Commission, Office of Management System Development, Personnel and Legal Affairs, 2017)

จากการศึกษาเกี่ยวกับผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน O-NET ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เมื่อเปรียบเทียบกับระหว่างปีการศึกษา 2559 และปีการศึกษา 2560 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการ

เรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เพิ่มขึ้น จำนวน 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ผลสัมฤทธิ์ทางเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เพิ่มขึ้น จำนวน 2 กลุ่มสาระการเรียนรู้ (The secondary Educational Service Area Office 20, 2018)

ส่วนผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบ 3 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 20 ได้รับการประเมิน 59 โรงเรียน ผ่านการรับรอง 46 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 78 ดังนั้น การบริหารจัดการศึกษาดังกล่าวถือว่า คุณภาพการศึกษาโดยรวมของสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา มัธยมศึกษา เขต 20 อยู่ในระดับที่จะต้องได้รับการพัฒนาโดยเร่งด่วน โดย จะต้องกำหนดยุทธศาสตร์และนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติให้สำเร็จสนองตอบต่อนโยบายแห่งรัฐ และยุทธศาสตร์ของกระทรวงศึกษาธิการ

ดังนั้น ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 20 ผู้บริหารโรงเรียนต้องกำหนดวิธีปฏิบัติหรือรูปแบบในการดำเนินงานที่ เหมาะสมจึงประสบผลสำเร็จในการบริหารงานและเกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลสูงสุด สอดคล้อง กับ สมหมาย อ่าดอนกลอย (2013) ได้ให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ว่า สถานศึกษาจะต้องพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านความรู้สาระวิชาหลัก (Core Subjects) และทักษะแห่ง ศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วยทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะชีวิตและอาชีพ และทักษะด้าน สารสนเทศสื่อและเทคโนโลยี จึงเป็นภาระที่สำคัญของผู้บริหารที่จะต้องรับผิดชอบจัดการศึกษาให้มี ประสิทธิภาพ ซึ่งผู้บริหารจะต้องรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลง พัฒนาตนเอง คิดหายุทธศาสตร์ในการ บริหารจัดการใหม่ ๆ ปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานให้มีความสำคัญกับความสัมพันธ์ของผู้ปฏิบัติงาน ในองค์กร และนอกองค์กร ให้ความสนใจต่อวัฒนธรรมองค์กรที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ ใส่ใจในเรื่องของ ศาสตร์ทางการสอนที่เหมาะสม และต้องเข้ามารับบทบาทในการเร่งปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการ เรียนการสอนของครู ปรับเปลี่ยนเนื้อหาตามหลักสูตรควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ให้กับ ครูผู้สอน ส่งเสริมให้มีการนำเทคโนโลยี มาใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาให้สูงขึ้น รวมทั้งปรับ บทบาทในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มี ความรู้ความสามารถ และมีทักษะทัดเทียมเป็นที่ยอมรับของชาติอื่น และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมี ความสุข

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะรองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 ซึ่ง มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัด จึงสนใจที่จะสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 เพื่อเป็นแนวทางการบริหาร โรงเรียนในสังกัดให้มีประสิทธิผลมากขึ้น อันจะส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 และเพื่อพัฒนายุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ซึ่งมีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยแบ่งการวิจัยเป็น 2 ระยะได้แก่ ระยะที่ 1 การจัดทำร่างยุทธศาสตร์ ขั้นตอน ที่ 1 ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี จากหนังสือ ตำราและเอกสารวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนจำนวน 9 คน รองผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 12 คน ครู จำนวน 318 คน ประธานคณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 9 คน รวมทั้งสิ้น 348 คน ระยะที่ 2 การพัฒนายุทธศาสตร์ โดย การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่เป็นผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 16 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ 1) อาจารย์มหาวิทยาลัยในท้องถิ่น ที่มีความรู้เชี่ยวชาญด้านการกำหนดยุทธศาสตร์ 2) ผู้อำนวยการโรงเรียน ขนาดใหญ่พิเศษ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ที่มีความรู้ความสามารถในการกำหนดยุทธศาสตร์ 3) รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่รับผิดชอบด้านการจัดทำยุทธศาสตร์เขตพื้นที่การศึกษา 4) ศึกษาพิเศษที่รับผิดชอบด้านการจัดทำยุทธศาสตร์เขตพื้นที่การศึกษา เพื่อพิจารณาข้อมูลร่างยุทธศาสตร์ในการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 ทำการตรวจสอบและกลั่นกรองด้านความเหมาะสมความถูกต้องและความเป็นไปได้ และการตรวจสอบและกลั่นกรองยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี จำนวน 1 คน ผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 จำนวน 1 คน สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด จำนวน 1 คน ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 13 คน รวมทั้งสิ้น 16 คน โดยแบบสอบถามเพื่อตรวจสอบและกลั่นกรองด้านความถูกต้อง ความเป็นไปได้ รวมทั้งพิจารณา วิพากษ์และให้ข้อเสนอแนะต่อร่างยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20

ผลการวิจัย (Research Results)

1. สภาพปัจจุบันในการพัฒนาโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 20 มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้ดังนี้ ด้านการจัดทักษะการเรียนรู้ที่เน้นสมรรถนะทางวิชาชีพ ด้านการสร้างเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ ด้านการสร้างวัฒนธรรมองค์กร และ ด้านการจัดการความรู้ในองค์กร ตามลำดับ

2. สภาพที่พึงประสงค์เกี่ยวกับการพัฒนาโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 20 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก ทุกด้านโดยเรียงข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้ดังนี้ ได้ดังนี้ ด้านการจัดทักษะการเรียนรู้ที่เน้นสมรรถนะทางวิชาชีพ ด้านการสร้างเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ ด้านการสร้างวัฒนธรรมองค์กร และ ด้านการจัดการความรู้ในองค์กร ตามลำดับ

3. ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 20 ประกอบด้วย 4 พันธกิจ (Mission) ได้แก่ 1) ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดทักษะการเรียนรู้ที่เน้นสมรรถนะทางวิชาชีพและชีวิต 2) ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการความรู้ในองค์กร 3) ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ 4) ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง 4 ประเด็นยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การจัดทักษะการเรียนรู้ที่เน้นสมรรถนะทางวิชาชีพในศตวรรษที่ 21 ยุทธศาสตร์ที่ 2 การจัดการความรู้ในองค์กร ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ และยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง 11 เป้าประสงค์ ได้แก่ 1) โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 มีคุณภาพ 2) ผู้เรียนมีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) 3) ผู้เรียนมีทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม 4) ผู้เรียนมีทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี 5) โรงเรียนมีระบบมาตรฐานการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (21st Century Standards) 6) โรงเรียนมีระบบการพัฒนาทางวิชาชีพในศตวรรษที่ 21 (21st Century Professional Development) 7) โรงเรียนทุกแห่งเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ 8) โรงเรียนมีการพัฒนาสื่อประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการศึกษาเต็มตามศักยภาพและมีประสิทธิภาพ 9) โรงเรียนมีวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลง 10) ระดมสรรพกำลังสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียน แห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 11) พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งระบบให้สามารถจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) 10 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) พัฒนาเครื่องมือวัดผลประเมินผลที่สอดคล้องกับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 2) เพิ่มสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ 3) พัฒนาสมรรถนะตามสาขาวิชาชีพ 4) พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนผู้มีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) 5) ส่งเสริมสถานศึกษาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 6) ส่งเสริมพลังการนำองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ 7) ส่งเสริมสถานศึกษาให้เป็นองค์กรที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง 8) ส่งเสริมให้บุคลากร

เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้) ระดมสรรพกำลังสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียน แห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 10) พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งระบบให้สามารถจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills)

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

ผลจากการวิจัย สามารถสรุปประเด็นสำคัญที่จะอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันการพัฒนาโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยโดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า สภาพปัจจุบันปฏิบัติในระดับมาก ทุกด้าน ทั้งนี้ เป็นผลมาจากกระทรวงศึกษาธิการให้ความสำคัญในการพัฒนากำลังคนให้มีขีดความสามารถและศักยภาพในการแข่งขันบนเวทีโลก ตลอดจนการเตรียมความพร้อมประชากรวัยเรียนให้มีทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ซึ่งต้องเรียนรู้เพื่อให้ได้วิชาแกนและแนวคิดสำคัญในศตวรรษที่ 21 ซึ่งต้องให้ได้ทั้งสาระวิชาและทักษะ 3 ด้าน คือ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะด้านสารสนเทศสื่อและเทคโนโลยี และทักษะชีวิตและอาชีพ ประกอบกับนโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกระดับทุกประเภท นอกจากนี้ยังได้ตระหนักถึงความสำคัญและเตรียมความพร้อมด้านวิชาชีพให้แก่ผู้เรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนจบมัธยมศึกษาตอนปลาย และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 มีการกระจายอำนาจการบริหารสู่สถานศึกษา โดยแบ่งเป็นพื้นที่บริหารเป็นสหวิทยาเขต จำนวน 9 สหวิทยาเขต จัดสรรงบประมาณสนับสนุนให้สหวิทยาเขต ปลายปีมีการจัดนิทรรศการแสดงผลงานเชิงประจักษ์ นำไปสู่การแสดงผลงานระดับประเทศและได้รับรางวัลชนะเลิศหลาย สอดคล้องกับ Hernandez (2001) ได้ศึกษาเรื่อง “Total Quality Management in Education : The Application of TQM in the Texas School District” ผลการศึกษาว่า การบริหารจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดคุณภาพทั้งองค์กร จะต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งองค์กร ทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียนและผู้ปกครองชุมชน

2. การศึกษาสภาพที่พึงประสงค์เกี่ยวกับการพัฒนาโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน ทั้งนี้ เป็นผลจากนโยบายกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษายังต้องการรับการพัฒนา ด้านการจัดทักษะการเรียนรู้ที่เน้นสมรรถนะทางวิชาชีพ ด้านการสร้างเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ ด้านการสร้างวัฒนธรรมองค์กร และ ด้านการจัดการความรู้ในองค์กร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาโรงเรียน Office of Administration of Secondary Education (2017) สอดคล้องกับ Phaengthai (2016) ที่กล่าวว่า การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 สถานศึกษาต้องพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านสาระวิชาหลัก และทักษะในศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วยทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะชีวิตและอาชีพ ทักษะด้านสารสนเทศเทคโนโลยี

3. ผลการประเมินความต้องการจำเป็น Modified Priority Need Index (PNI_{Modified}) โดยภาพรวมพบว่า ค่าเฉลี่ยโดยรวม มีค่า PNI = .019 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการจัดทักษะการเรียนรู้ที่เน้นสมรรถนะทางวิชาชีพมีค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นมากที่สุด (PNI = .031) รองลงมาคือ ด้านการจัดการความรู้ในองค์กร (PNI = .020) เป็นจุดอ่อนของการพัฒนาโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนในสังกัดของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 มีความจำเป็นต้องส่งเสริม สนับสนุนในการพัฒนาอย่างเร่งด่วน ส่วนประเด็นที่มีความจำเป็นต้องการในระดับต่ำ ได้แก่ ด้านการสร้างเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ (PNI = .014) และด้านการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง (PNI = .014) ตามลำดับ เป็นจุดแข็งของการพัฒนาโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนในสังกัดของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 ควรได้รับการส่งเสริม สนับสนุน ในการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับ Thailand Development Research Institute (T.D.R.I.) (2014) เสนอรายงานฉบับที่ 103 ประจำเดือนพฤษภาคม 2557 ได้เสนอแนวคิดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 นั้น ตั้งต้นจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 โดยให้ความสำคัญกับการปลูกฝัง ทักษะในการคิดขั้นสูง ทักษะในการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะชีวิตและการทำงาน ทักษะด้านสารสนเทศและการสื่อสาร

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ควรศึกษาผลการวิจัยครั้งนี้ เพื่อเปรียบเทียบสภาพปัจจุบัน และที่พึงประสงค์ แล้วนำไปประกอบการพิจารณาประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพ บริบทของโรงเรียนต่อไป

1.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ควรจัดสัมมนาให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและที่พึงประสงค์ของการพัฒนาโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 ศึกษาผลวิจัยครั้งนี้ และผลการวิจัยอื่น ๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกันเพื่อหาข้อสรุปและแนวทางร่วมกันในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเปรียบเทียบโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอื่น เพื่อประกอบผลการศึกษา

เอกสารอ้างอิง (References)

- ธีระ รุญเจริญ. (2546). **สภาพและปัญหาการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.ที.ซี คอมมิวนิเคชั่น.
- ศศิธรดา แพงไทย. (2559). **บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21**. วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2557). รายงานที่ดีอาร์ไอ ฉบับที่ 103 เดือนพฤษภาคม 2557 เรื่อง การจัดทำยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เกิดความรับผิดชอบ. กรุงเทพฯ.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20. (2560). รายงานผลการประเมินคุณภาพการศึกษาปีการศึกษา 2560. อุดรธานี.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560) **คู่มือและหลักสูตรการประชุมเชิงปฏิบัติการการเสริมสร้างศักยภาพการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. (2560). **แนวทางการวัดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นสมรรถนะสาขาวิชาชีพ**. กรุงเทพฯ.

Translated Thai References

- Office of the Administration of Secondary Education. (2017). Guidelines for measuring learning skills in 21st century that emphasizes professional competencies. Bangkok. [In Thai]
- Office of Secondary Educational Service Area 20. (2017). Report of educational quality assessment Academic year 2017. Udon Thani. [In Thai]
- Office of the Basic Education Commission. (2017) Handbook and workshop course Empowering personnel management in the 21st century. Bangkok. [In Thai]
- Phangthai, S. (2016). The role of school administrators in the 21st century. College Journal Asian graduates. [In Thai]
- Rucharoen, T. (2003) State and problems of administration and basic education management of educational institutions In Thailand. Bangkok: VT C Communication Ltd. Partnership. [In Thai]
- Thailand Development Research Institute. (2014). TDI Report No. 103 May 2014 Re: Establishing a basic educational reform strategy for accountability. Bangkok. Agricultural Cooperatives of Thailand Limited. [In Thai]

การแปรทำนองเพลงพิณโบราณ : ทองใส ทับถนน

Variation on ancient phin music of Thongsai Tabtanon

กฤษฎา ดาวเรือง¹ และประณต มีสอน²
Krisada Daoruang¹ and Pranote Meeson²

Received : October 2, 2018; Revised : April 6, 2019; Accepted : April 15, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

การแปร เป็นแนวทางการพัฒนาทำนองที่ใช้ในวัฒนธรรมดนตรีตะวันตก และยังพบในวัฒนธรรมดนตรีอีสาน ดังนั้น การแปรทำนองเพลงพิณโบราณของทองใส ทับถนน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเพลงพิณโบราณของครูทองใส ทับถนน เป็นตัวอย่างสำหรับการอธิบายเนื้อหาเกี่ยวกับการแปรทำนอง โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และใช้หลักการทางมานุษยวิทยาเป็นแนวทางการศึกษา คือ การศึกษาเอกสาร การทำงานภาคสนาม การเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์ข้อมูลการแปรทำนองเพลงพิณโบราณของครูทองใส ทับถนน โดยดำเนินงานภาคสนามระหว่างเดือนสิงหาคมและเดือนกันยายน พ.ศ. 2561 ได้ผลการศึกษาดังนี้

ผลการศึกษากการแปรทำนองเพลงพิณโบราณของทองใส ทับถนน มี 3 ประเด็น คือ 1) พบเพลงพิณโบราณของครูทองใส ทับถนน คือ ลายลำเพลิน (ขุนช้างขุนแผน) ลายพระรามเดินดง (สนูป่าว) ลายตังหวาย (สำเนียงลาว) 2) พบระบบเสียงพิณของครูทองใส ผลการวัดเสียงสายหนึ่งตั้งเสียงมี (E) มีผลต่างจากค่ามาตรฐาน -8.7 Cents (E4 -8.7 Cents) ส่วนสายสองตั้งเสียงลา (A) มีผลต่างจากค่ามาตรฐาน +3.3 Cents (A3 +3.3 Cents) 3) พบการแปรทำนองในเพลงพิณโบราณของครูทองใส จำนวน 4 จุด คือ ลายลำเพลิน (ขุนช้างขุนแผน) จำนวน 1 จุด ลายพระรามเดินดง (สนูป่าว) จำนวน 2 จุด และลายตังหวาย จำนวน 1 จุด โดยใช้การย่อส่วนจังหวะ (Diminution) และการขยายส่วนจังหวะ (Augmentation) แล้วตามด้วยการประดับโน้ต (Ornamentation) เสมอส่วนมากยังคงใช้โน้ตสำคัญในจังหวะเดิม อย่างไรก็ตามการศึกษาเพลงพิณโบราณของครูทองใส ทับถนน ยังมีเนื้อหาและองค์ความรู้ที่สะท้อนภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เหมาะแก่การศึกษาเพื่อเรียนรู้และสร้างความเข้าใจต่อไป

คำสำคัญ (Keywords) : การแปรทำนอง, เพลงพิณโบราณ, ทองใส ทับถนน

¹นักศึกษาลัทธิปริยัติบัณฑิต สาขาดุริยางคศาสตร์ คณะดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี; Doctoral Student of Philosophy Program in Music, Faculty of Music, Bangkokthonburi University, Thailand; e-mail : birdmajor@hotmail.com

²คณะดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี; Faculty of Music, Bangkokthonburi University, Thailand; e-mail : meesonp@hotmail.com

Abstract

Variation is normally used for melodic development of Western music, Thai classical music and also found in music of Northeast Thailand as well. The purpose of study was to know the variation of Thongsai Tabtanon's ancient lute (phin) music and use them as examples to explain the content of variation. This is a qualitative research using ethnomusicology method of study consisting of document study, field work, and collecting data by observation, interviewing and using ethnography analysis. Field work was during October and September, 2018.

The 3 items of research founding were; 1) there were 3 ancient lute music pieces, lai-lamploen (khunchang-khunphaen), lai-phraramdoendong (sanoo-bao), and lai-tangwai (lao accent). 2) Thongsai's lute tuning between 1st and 2nd string was in fifth, E - A (E4 -8.7 Cents, A3 +3.3 Cents). 3) There were four places of variation found in 3 pieces; 1 in lai-lamploen, 2 in lai-phraram-doendong, and 1 in lai-tangwai. The melodic variation were always used diminution and augmentation followed by ornamentation. Most of those still used the principle notes in original tempo but had syncopation in some point. However, Thongsai Tabtanon's ancient lute music still has other contents and cultural knowledge that worth to be found.

Keywords : Variation, Ancient lute (Phin) Music, Thongsai Tabtanon

บทนำ (Introduction)

ตำนานมือพิณอีสานชื่อดังที่รู้จักในนาม “ทองใส ห้วนาค” หรือครูทองใส ทับถนน ศิลปินพื้นบ้านภาคอีสานที่มีความเชี่ยวชาญด้านการบรรเลงพิณ เกิดในครอบครัวหมอลำพื้นบ้านของจังหวัดอุบลราชธานี ได้รับการถ่ายทอดและปลูกฝังการเป็นศิลปินพื้นบ้านจากหมอลำปิ่น ทับถนน ผู้ซึ่งเป็นบิดาตั้งแต่เยาว์วัย เมื่ออายุประมาณ 8 ปีเริ่มสนใจการบรรเลงพิณอย่างจริงจัง และได้รับการถ่ายทอดเพลงพิณโบราณจากครูพิณพื้นบ้านหลายท่าน ทั้งครูพิณในวงดนตรีของครอบครัว ครูบุญ (ญาติทางฝ่ายแม่) และศิลปินพิณพื้นบ้านพิการตาบอดชื่อ ครูบุญชู โนนแก้ว เมื่อ พ.ศ.2513 ได้รับการปลดจากทหารกองประจำการ จึงได้ออกมาใช้ชีวิตประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือ การทำไร่ ทำนาที่บ้านเกิดและออกแสดงงานร่วมกับวงหมอลำตามแต่จะถูกเชิญชวน ภายหลังได้รับคัดเลือกให้เป็นนักดนตรีประจำวงดนตรีลูกทุ่งอีสานประยุกต์ของนายณภดล ดวงพร และภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็นวงเพชรพิณทอง (Office of the National Education Commission, 2002 : 75-83; Seekhunlio, 2011 : 157-160) ด้วยความสามารถและประสบการณ์ที่ได้สั่งสม จึงทำให้เพลงพิณโบราณของครูทองใส ทับถนน มีทำนองที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของตน ด้วยภูมิปัญญาในการประดิษฐ์และร้อยเรียงทำนอง ผสมผสานกับเทคนิคเฉพาะตัวเกี่ยวกับการบรรเลงพิณ อีกทั้งเพลง

พิณโบราณถือเป็นบทเพลงที่มีคุณค่าต่อวัฒนธรรมดนตรีอีสาน เหมาะแก่การศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ถึงภูมิปัญญาการบรรเลงเพลงพิณโบราณของครูทองใส ทับถนน

เพลงพิณโบราณ (ลายพิณโบราณ) ถือเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงการมีอารยธรรมของกลุ่มวัฒนธรรมอีสาน (อีสานเหนือ) และลาว ซึ่งวัฒนธรรมดั้งเดิมของอีสานและลาวมีความเชื่อมโยงกัน (Miller and Andrew, 2012 : 154-155; Roongruang, 2011 : 103) ด้วยความโดดเด่นทางสำเนียงและลีลาการบรรเลงของผู้บรรเลง ส่งผลให้เพลงพิณและเพลงแคนมีบทบาทในการรับใช้วัฒนธรรมในวิถีชีวิตอีสานอย่างยาวนาน โดยเฉพาะการบรรเลงแคนประกอบการเล่นหมอลำ กล่าวคือ มีคนร้องนำ จะเรียกว่าหมอลำ และผู้เป่าแคน จะเรียกว่าหมอแคน บทเพลงเหล่านี้มีลักษณะพิเศษคือ สามารถบรรเลงเข้าไปเข้ามาได้ เพลงของภาคอีสานจะเรียกสั้น ๆ ว่า “ลาย” ลายที่ควรทราบเช่น ลายลำเพลิน ลายโปงลาง ลายสุดสะแนน ฯลฯ (Roongruang, 2011 : 106) แต่ด้วยปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคม ทั้งนี้เมื่อปี พ.ศ.2536 มีรายงานการประชุมวิชาการเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของภาคอีสาน ซึ่งได้สรุปผลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมของภาคอีสานในช่วง 40 ปีที่ผ่านมา ว่าการขยายตัวของภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และการบริการ ทำให้ชาวบ้านต้องพึ่งพิงคนภายนอกมากขึ้น ทั้งกลุ่มพ่อค้า นายทุน และข้าราชการ ส่งผลให้ทรัพยากรถูกดูดซึมจากชนบทเข้าสู่ตัวเมืองมากขึ้นและเป็นไปอย่างรวดเร็วขึ้น ด้วยอิทธิพลจากภายนอกจึงส่งผลกระทบให้อิทธิพลภายในอ่อนแอลง (Chamruspanth, 1993 : 97-98) จึงทำให้เกิดการรับและผสมผสานทางวัฒนธรรม อีกทั้งความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีที่มีส่วนทำให้ค่านิยมของมนุษย์เปลี่ยนไป เกิดการคล้อยตามและโหมกระแสนตามค่านิยมของสังคมปัจจุบัน ส่งผลให้ศิลปินพื้นบ้าน วงดนตรีพื้นบ้านต้องปรับตัวเพื่อตอบรับต่อกระแสสังคมนิยมของผู้บริโภค ด้วยผลพวงดังกล่าวจึงทำให้วงดนตรีอีสานประยุกต์เติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะกลุ่มหมอลำ ที่ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบดนตรีและการแสดงจากหมอลำกลอนพื้นบ้าน มาเป็น หมอลำกลอนซิ่ง หรือ หมอลำซิ่ง โดยนำเครื่องดนตรีตะวันตก เช่น กลองชุด กีตาร์ เบส กีตาร์ไฟฟ้า มาร่วมบรรเลงกับเครื่องดนตรีพื้นบ้าน คือ พิณและแคน (Klangprasri, 1998 : 282-284) กอปรกับการเสื่อมความนิยมของวัฒนธรรมดนตรีอีสานดั้งเดิม การยกระดับดนตรีพื้นบ้านเข้าสู่ระบบการศึกษาและการส่งเสริมกิจกรรมการประกวดดนตรีพื้นบ้านจากหน่วยงานของภาครัฐและเอกชน จากปัจจัยดังกล่าวจึงส่งผลให้เกิดการแข่งขันและการลงทุนเพื่อตอบโจทย์การประกวด โดยการสร้างจุดขายตามค่านิยมของสังคมปัจจุบันและเกิดการประยุกต์ดนตรีเพื่อการแสดงรู้สึกตื่นเต้น มีความน่าสนใจ ส่งให้วงโปงลางต้องจัดการแสดงตามค่านิยมสมัยใหม่ มากกว่าเป็นการแสดงเพื่อเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมอีสานและรับใช้ชุมชนดังที่เคยเป็นมา (Musika, 2015 : 187-189) การใช้งานเพลงพิณโบราณในวัฒนธรรมจึงลดน้อยและค่อยๆ เสื่อมลง เหลือเพียงกลุ่มผู้เฒ่าบางกลุ่มที่ยังคงใช้ดนตรีแบบดั้งเดิมในงานบุญตามประเพณีและใช้ตามความเชื่อแบบดั้งเดิม อีกทั้งศิลปินพื้นบ้านที่มีความเชี่ยวชาญดนตรีแบบดั้งเดิมก็เริ่มลดน้อยลง เพราะได้ปรับตัวเพื่อหาเลี้ยงชีพตามกระแสสังคมปัจจุบันและส่วนใหญ่ก็ชราภาพลงตามกาลเวลา มีบางส่วนได้เสียชีวิตไปแล้ว แม้ศิลปินพื้นบ้านส่วนใหญ่ได้ปรับเปลี่ยนและประยุกต์เนื้อหาด้านดนตรีแล้วก็ตาม แต่องค์ความรู้

ด้านดนตรีแบบดั้งเดิมยังคงฝังลึกอยู่ในจิตวิญญาณศิลปิน เฉกเช่น ครูทองใส ทับถนุน ดังนั้น หากปล่อยให้กาลเวลาล่วงเลยไปโดยไม่มีการเก็บรักษาข้อมูลตามหลักวิชาการ ทั้งเพลงพื้นโบราณและองค์ความรู้จากการร้อยเรียงสำเนียงพื้นอาจะสูญหายจากวัฒนธรรม ก่อให้เกิดเป็นช่องว่างทางวัฒนธรรมต่อไป

การแปร (Variation) เป็นแนวทางการพัฒนาทำนองโดยใช้วิธีการซ้ำ แต่ยังคงรักษาของเดิมไว้ โดยใช้ส่วนประกอบของเพลงที่สามารถแปรได้ ได้แก่ ทำนอง ลักษณะจังหวะ เสียงประสาน สีสัมผัสเสียง อัตราจังหวะ และกฤตเสียง การแปรสามารถใช้ส่วนประกอบอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อแปรและสามารถใช้หลายส่วนประกอบในเวลาเดียวกันได้ แต่ต้องรักษาสวนใดส่วนหนึ่งไว้เหมือนเดิม (Phancharoen, 2017 : 102-103; Roongruang, 2003 : 14-16) การแปรทำนองถือเป็นเอกลักษณ์สำคัญของวัฒนธรรมดนตรีไทย โดยการใช้ทำนองหลัก (Principle Melody) จากห้องวงใหญ่ เพื่อทำทางให้เครื่องดนตรีชนิดอื่น เรียกว่าการแปรทำนอง (Roongruang, 2003 : 15) การแปรจัดเป็นสังคีตลักษณะชนิดหนึ่ง กล่าวคือ สังคีตลักษณะการแปร (Variation From) คือแบบแผนการประพันธ์เพลงที่ประกอบด้วยการซ้ำเนื้อหาทางดนตรี แต่ยังคงยึดองค์ประกอบทางดนตรีที่สำคัญไว้ อนึ่งการแปรสามารถนำไปประยุกต์ในสังคีตลักษณะอื่นๆได้ (Dhamabutra, 2009 : 177; Phancharoen, 2017 : 153-154) ฉะนั้นหากจะต้องศึกษาหรือวิเคราะห์หาเนื้อหาทางดนตรี การแปรถือเป็นองค์ประกอบและแนวทางสำหรับการวิเคราะห์ทำนองได้

ตัวอย่างการแปรทำนองเพลงพ็อนเงี้ยว โดย ณัชชา พันธุ์เจริญ ได้อธิบายว่า ทำนองหลักมีการซ้ำจำนวน 3 ครั้ง ในทุก 2 ห้อง ในการแปรแต่ละครั้งทำให้ได้รสชาติน่าสนใจขึ้น ทำให้ทำนองเดินไปข้างหน้าด้วยเนื้อหาดนตรีที่หนาแน่นขึ้น (Phancharoen, 2017 : 103-104) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ตัวอย่างการแปรทำนองเพลงพ็อนเงี้ยว

ที่มา : Phancharoen (2017 : 104)

ตัวอย่างการแปรทำนองเพลงไวโอลินคอนแชร์โตสังคีตมณฑล โดย ณรงค์ฤทธิ์ ธรรมบุตร ได้อธิบายว่า เพลงไวโอลินคอนแชร์โตสังคีตมณฑล นอกจากคาเดนซาที่ 1 จะอยู่ในตอนนำเสนอแล้ว ยังมีคาเดนซาที่ 2 ที่เป็นตอนพัฒนาและตอนย้อนความ โดยการนำทำนองที่ 1 กลับมาใช้โดยอาศัยการแปร (Dhamabutra, 2009 : 143) ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ตัวอย่างการแปรทำนองเพลงไวโอลินคอนแชร์โตสังคีตมงคล
ที่มา : Dhamabutra (2009 : 143)

ทั้งนี้ การแปรถือเป็นแนวทางที่นักประพันธ์เพลงสวดและเพลงพื้นบ้านใช้สำหรับพัฒนาทำนอง เพื่อให้ทำนองนั้นคุ้นหูและง่ายต่อการรับฟัง การพัฒนาจะใช้ทำนองสั้นๆ ในบทเพลงเป็นต้นแบบ และใช้องค์ประกอบทางดนตรีสำหรับการเชื่อมโยงโน้ต โดยยังคงรักษาภาพรวมบางส่วน ของทำนองเดิมไว้ การแปรสามารถใช้ทำนองเดิมในการร้อยเรียงเป็นทำนองใหม่หลายทำนองได้ องค์ประกอบสำคัญทางดนตรีที่ใช้ในการแปรประกอบด้วย ช่วงเสียงของเครื่องดนตรี (Range) หลักการประสานเสียง (Harmony) การประดับโน้ต (Ornamenting) ลักษณะจังหวะ (Rhythm) ยิ่งในช่วงกลางของศตวรรษที่ 19 การแปรมีความหลากหลายขึ้นมาก ผู้ประพันธ์เลือกใช้โครงสร้างเพลงที่ซับซ้อนควบคู่กับการแปรทำนอง (Blatter, 2016 : 223)

ดังนั้น การศึกษาการแปรทำนองเพลงพิณโบราณของครูทองใส ทับถนน เป็นการมุ่งเน้นศึกษาเพลงพิณโบราณของครูทองใสเพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับการอธิบายเนื้อหาเกี่ยวกับการแปรทำนอง ทั้งนี้การศึกษาข้อมูลดังกล่าวมีส่วนช่วยรักษาข้อมูลสำคัญ และก่อให้เกิดการรู้คุณค่าในวัฒนธรรมดนตรีอีสาน

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

เพื่อศึกษาการแปรทำนองเพลงพิณโบราณของครูทองใส ทับถนน 3 ประเด็น คือ 1) เพลงพิณโบราณ 2) ระบบเสียงพิณ 3) การแปรทำนอง

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามหลักทางมานุษยวิทยา (Ethnomusicology) จากการศึกษาเอกสารและการทำงานภาคสนามในฐานะคนนอกวัฒนธรรม (Etic) เพื่อให้ได้ข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลเชิงลึกหรือที่เรียกว่านัยภายใน (Implicit) โดยกำหนด

ขอบเขตด้านเนื้อหา คือ การศึกษาเป็นเพลงพื้นโบราณของครูทองใส ทับถนน และกำหนดแนวทางการดำเนินงานตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารสิ่งพิมพ์ ทั้งเอกสารในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งการศึกษาผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษาที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้อง สอดคล้องกับงานวิจัย

2. การเก็บข้อมูลจากเอกสารที่ไม่ใช่สิ่งพิมพ์ เช่น เทป ซีดี

3. การเก็บข้อมูลจากการทำงานภาคสนาม เป็นข้อมูลที่รวบรวมได้จากการลงพื้นที่วิจัย คือ ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทย (ทองใส ทับถนน) เลขที่ 163 หมู่ 8 ตำบลหนองกินเพล อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี โดยใช้วิธีการสำรวจและค้นหาข้อมูลสำคัญช่วงเดือนสิงหาคมและกันยายน 2561

4. การเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) โดยใช้วิธีการตั้งคำถามลักษณะคำถามแบบปลายเปิด และใช้วิธีการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ รวมทั้งการอธิบายโดยการสาธิตจากผู้ให้ข้อมูลหลัก

5. การเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสังเกต (Observation) ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) รวมทั้งการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ

6. การวิเคราะห์ข้อมูล งานวิจัยได้กำหนดแนวทางการวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปตามวัตถุประสงค์ คือ การศึกษาเพลงพื้นโบราณของครูทองใสเพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับการอธิบายความเกี่ยวกับการแปรทำนอง โดยใช้กรอบทฤษฎีสำหรับการวิเคราะห์ ประกอบด้วย 1) ใช้หลักทฤษฎีทางมานุษยวิทยามโนทัศน์ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาและองค์ประกอบของดนตรีพื้นบ้าน รวมทั้งบริบททางสังคม 2) ใช้หลักทฤษฎีทางมานุษยวิทยามโนทัศน์ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาและองค์ประกอบของดนตรี

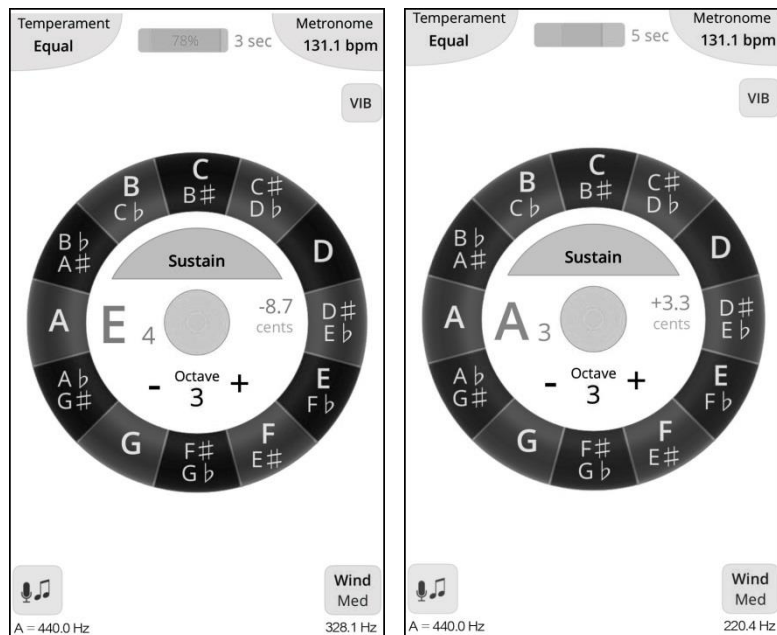
7. นำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย (Research Results)

การวิเคราะห์เพลงพื้นโบราณของครูทองใส ทับถนน เพื่อค้นหาการแปรทำนอง ได้ดำเนินงานภาคสนามและบันทึกเสียงเพลงพื้นเมื่อเดือนสิงหาคมและกันยายน พ.ศ. 2561 ณ ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทย (ทองใส ทับถนน) จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาปรากฏว่า

1. พบเพลงพื้นโบราณของครูทองใส ทับถนน จำนวน 3 เพลง ได้แก่ ลายลำเพลิน (ขุนช้างขุนแผน) ลายพระรามเดินดง (สนูป่าว) ลายตั้งห้วย (สำเนียงลาว)

2. พบระบบเสียงพื้น 2 สายของครูทองใส ทับถนน โดยวัดเสียงจากตัวพื้นที่ใช้เป็นประจำ ตั้งแต่อดีต (ตั้งแต่เป็นสมาชิกวงเพชรพื้นทอง) ถึงปัจจุบัน ผลการวัดเสียงพบว่า สายหนึ่ง (สายล่าง) ตั้งเสียงมี (E) มีผลต่างจากค่ามาตรฐาน -8.7 Cents (E4 -8.7 Cents) ส่วนสายสอง (สายบน) ตั้งเสียงลา (A) มีผลต่างจากค่ามาตรฐาน +3.3 Cents (A3 +3.3 Cents) ดังภาพที่ 3

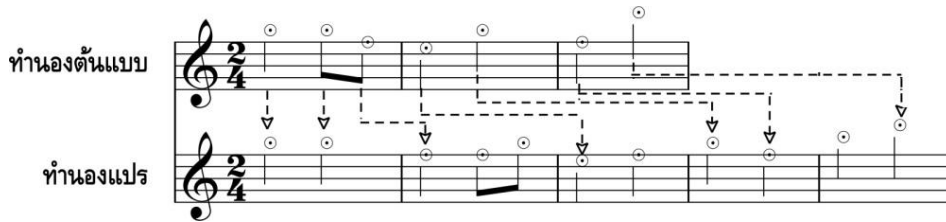
ภาพที่ 3 ผลการวัดค่าระดับเสียงพิณครูทองใส ทับถนน

3. พบการแปรทำนองในเพลงพิณโบราณของครูทองใส เพื่อพัฒนาทำนองตามที่ได้อธิบายไว้ตอนต้น ต่อไปนี้จะแสดงการแปรทำนองเพลงพิณโบราณของครูทองใส เพื่อให้เกิดเป็นกระบวนการเรียนรู้และการนำไปใช้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

จุดค้นพบที่ 1 พบทำนองแปรในห้องที่ 48-52 ของลายลำเพลิน (ขุนช้างขุนแผน) โดยพัฒนาจากทำนองต้นแบบในห้องที่ 1-3 ของลายลำเพลิน (ขุนช้างขุนแผน) ด้วยการขยายส่วนจังหวะและใช้การประดับโน้ตเพื่อเชื่อมโน้ตสำคัญ ดังภาพที่ 4 และ 5

ภาพที่ 4 ทำนองต้นฉบับและทำนองแปร จุดค้นพบที่ 1

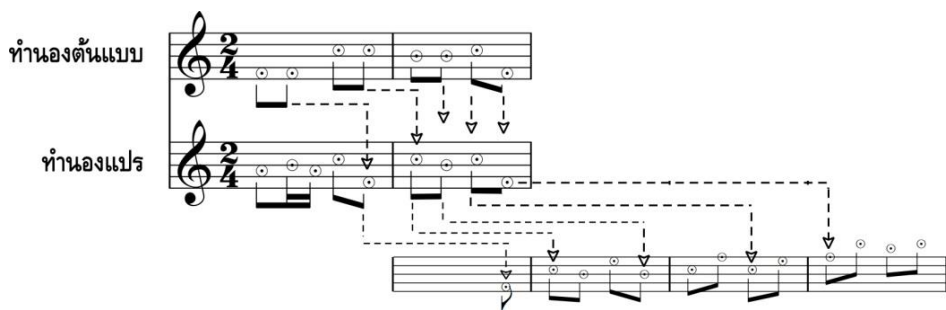

ภาพที่ 5 ความสัมพันธ์ของทำนองต้นฉบับและทำนองแปร จุดค้นพบที่ 1

จุดค้นพบที่ 2 พบทำนองแปรในท้องที่ 36-37 ของลายพระราชมณเฑียร (สนูป่าว) โดยพัฒนาจากทำนองต้นแบบในท้องที่ 1-2 ของลายพระราชมณเฑียร (สนูป่าว) ด้วยการปรับส่วนจังหวะเป็นจังหวะตรงข้าม และใช้การประดับโน้ตเพื่อเชื่อมโน้ตสำคัญ อีกทั้ง ยังพบการแปรทำนองซ้อนเพื่อย้ำทำนอง ในท้องที่ 38-40 ของลายพระราชมณเฑียร (สนูป่าว) โดยพัฒนาต่อยอดจากทำนองต้นแบบเดิม ดังภาพที่ 6 และ 7

ภาพที่ 6 ทำนองต้นฉบับและทำนองแปร จุดค้นพบที่ 2

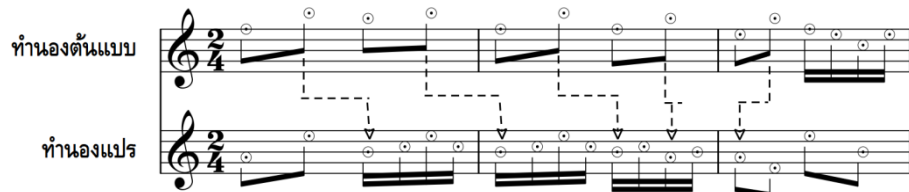

ภาพที่ 7 ความสัมพันธ์ของทำนองต้นฉบับและทำนองแปร จุดค้นพบที่ 2

จุดค้นพบที่ 3 พบทำนองแปรในท้องที่ 21-24 ของลายพระราชมณเฑียร (สนูป่าว) โดยพัฒนาจากทำนองต้นแบบในท้องที่ 15-18 ของลายพระราชมณเฑียร (สนูป่าว) จากทำนองต้นแบบพบโน้ตสำคัญในจังหวะยก และพบการแปร ด้วยการปรับส่วนจังหวะเป็นจังหวะตรงข้าม โดยใช้การประดับโน้ตเพื่อเชื่อมโน้ตสำคัญ ดังภาพที่ 8 และ 9

ภาพที่ 8 ทำนองต้นฉบับและทำนองแปร จุดค้นพบที่ 3

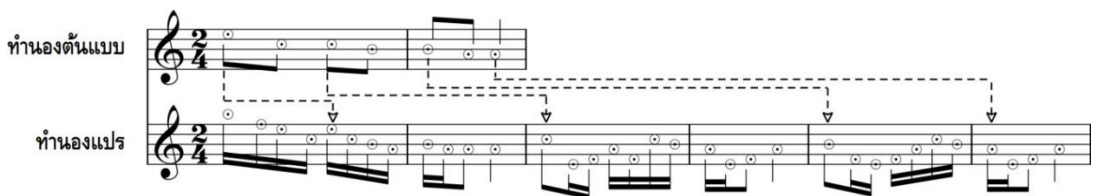

ภาพที่ 9 ความสัมพันธ์ของทำนองต้นฉบับและทำนองแปร จุดค้นพบที่ 3

จุดค้นพบที่ 4 พบทำนองแปรในท้องที่ 3-8 ของลายตั้งหวาย โดยพัฒนาจากทำนองต้นแบบ ในท้องที่ 1-2 ของลายตั้งหวาย ด้วยการย่อและการคงส่วนจังหวะ และการประดับโน้ตเพื่อเชื่อมโน้ตสำคัญ จะสังเกตได้ว่า ยังใช้โน้ตสำคัญในจังหวะเดิม คือ จังหวะตก ดังภาพที่ 10 และ 11

ภาพที่ 10 ทำนองต้นฉบับและทำนองแปร จุดค้นพบที่ 4

ภาพที่ 11 ความสัมพันธ์ของทำนองต้นฉบับและทำนองแปร จุดค้นพบที่ 4

จากการศึกษาพบเพลงพื้นโบราณจำนวน 3 เพลง พบระบบเสียงพื้นของครูทองใส ผลการวัดเสียงสายหนึ่ง (สายล่าง) ตั้งเสียงมี (E) มีผลต่างจากค่ามาตรฐาน -8.7 Cents (E4 -8.7 Cents) ส่วนสายสอง (สายบน) ตั้งเสียงลา (A) มีผลต่างจากค่ามาตรฐาน +3.3 Cents (A3 +3.3 Cents) และพบการแปรทำนองจำนวน 4 จุด คือ ลายลำเพลิน (ขุนช้างขุนแผน) จำนวน 1 จุด ลายพระราม

เดินดง (สนูป่าว) จำนวน 2 จุด ลายต่งหวาย จำนวน 1 จุด จุดที่พบมักใช้การย่อและการขยายส่วน จังหวะ แล้วตามด้วยการประดับโน้ตเสมอ ส่วนมากใช้โน้ตสำคัญในจังหวะเดิม ทั้งหมดนับว่าเป็นภูมิปัญญาและความสามารถที่เกิดจากการสังสมประสบการณ์ด้านดนตรีของครูทองใส ทับถนน จึงสามารถพัฒนาทำนองต้นแบบเป็นทำนองใหม่ โดยยังคงโน้ตสำคัญเพื่อแสดงถึงเอกลักษณ์ทางดนตรี

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การแปรทำนองของครูทองใส ทับถนน ที่พบในเพลงพิณโบราณ มีความสัมพันธ์และมีความสอดคล้องกับเนื้อหาทางวิชาการ คือ ใช้การย่อและการขยายส่วน จังหวะแล้วตามด้วยการประดับโน้ตเพื่อเชื่อมโน้ตสำคัญ มีความสอดคล้องกับ Phancharoen (2017) และ Roongruang (2003) ที่ว่า การแปรเป็นเทคนิคการพัฒนาทำนองโดยใช้วิธีการซ้ำ แต่ยังคงรักษาของเดิมไว้ โดยใช้ส่วนประกอบของเพลงที่สามารถแปรได้ ได้แก่ ทำนอง ลักษณะจังหวะ เสียงประสาน สีสันเสียง อัตราจังหวะ และท่วงทำนองเสียง อีกทั้งยังพบการแปรทำนองซ้อนเพื่อย้ำหรือซ้ำทำนอง มีความสอดคล้องกับ Dhamabutra (2009) และ Phancharoen (2017) ที่ว่า การแปรเป็นแบบแผนการประพันธ์เพลงที่ประกอบด้วยการซ้ำเนื้อหาทางดนตรี แต่ยังคงยึดองค์ประกอบทางดนตรีที่สำคัญไว้ และพบการประดับโน้ตเพื่อเชื่อมโน้ตสำคัญ มีความสอดคล้องกับ Blatter (2016) ที่ว่า การแปร คือ การพัฒนา โดยใช้ทำนองสั้นๆ ในบทเพลงเป็นต้นแบบ และใช้องค์ประกอบทางดนตรีสำหรับการเชื่อมโยงโน้ต องค์ประกอบสำคัญทางดนตรีที่ใช้ในการแปรประกอบด้วย ช่วงเสียงของเครื่องดนตรี หลักการประสานเสียง การประดับโน้ต ลักษณะจังหวะ

ทั้งนี้ การตั้งเสียงพิณของครูทองใส ทับถนน คือ สายหนึ่ง (สายล่าง) ตั้งเสียงมี (E) มีผลต่างจากค่ามาตรฐาน -8.7 Cents (E4 -8.7 Cents) ส่วนสายสอง (สายบน) ตั้งเสียงลา (A) มีผลต่างจากค่ามาตรฐาน +3.3 Cents (A3 +3.3 Cents) มีส่วนทำให้เกิดระดับที่เหมาะสมแก่การบรรเลงเพลงพิณโบราณ มีความสอดคล้องกับ Seekhunlio (2011) ที่ว่า พิณของครูทองใส ทับถนน ที่ใช้ตั้งแต่เป็นสมาชิกวงเพชรพิณทองจนถึงปัจจุบัน คือ พิณ 2 สาย โดยตั้งสายเป็นคู่ห้า คือ ตั้งเสียงมีและเสียงลา ปัจจุบันครูทองใสใช้พิณที่ดัดแปลงการสังเคราะห์เสียงด้วยระบบไฟฟ้าสำหรับออกแสดงดนตรีตามการว่าจ้าง มีความสอดคล้องกับ Klangprasri (1998) และ Musika (2015) ที่ว่า วัฒนธรรมจากภายนอกมีส่วนทำให้วัฒนธรรมดนตรีภายในอ่อนแอและเสื่อมลง เป็นผลจากการยอมรับและปรับใช้ค่านิยมจากภายนอก จนละเลยมองข้ามวัฒนธรรมจากภายใน ส่งผลให้ศิลปินพื้นบ้าน วงดนตรีพื้นบ้านต้องปรับตัว ทำให้วงดนตรีอีสานประยุกต์เติบโตและได้รับความนิยมสูง โดยเฉพาะกลุ่มหมอลำ ที่ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบดนตรีเป็นหมอลำซิ่ง โดยนำเครื่องดนตรีตะวันตก เช่น กลองชุด กีตาร์ เบส กีตาร์ไฟฟ้า มาร่วมบรรเลงกับเครื่องดนตรีพื้นบ้าน คือ พิณและแคน เพื่อตอบสนองความต้องการสังคม

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 เพลงพื้นโบราณของครูทองใส ทับถนน มีความสละสลวยด้านการร้อยเรียงทำนอง และมีเอกลักษณ์ด้านระบบเสียงตามภูมิปัญญาพื้นบ้านอีสานอย่างชัดเจน ผู้วิจัยเห็นว่าเหมาะแก่การนำมาประยุกต์หรือใช้เป็นต้นแบบสำหรับการสร้างสรรค์ผลงานเพลงให้วงดนตรีได้ นอกจากนี้ยังสามารถนำไปใช้เป็นตัวอย่างประกอบการเรียนการสอนเรื่องการแปรทำนองได้

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรนำเสนอรูปแบบการวิจัยดนตรีภูมิปัญญาพื้นบ้านอีสานที่หลากหลาย เพื่อเป็นการอนุรักษ์ความเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมสืบไป

เอกสารอ้างอิง (References)

- คำล่า มุสิกกา. (2558). แนวความคิดการสร้างสรรค่านาฏยประดิษฐ์อีสานในวงโปงลาง. ปรินญา ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานาฏยศิลป์ไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณรงค์ฤทธิ์ ธรรมบุตร. (2552). การประพันธ์เพลงร่วมสมัย. กรุงเทพฯ : บริษัท วี.พรีน (1991) จำกัด.
- _____. (2553). อรรถาธิบายและบทวิเคราะห์บทเพลงที่ประพันธ์โดย ณรงค์ฤทธิ์ ธรรมบุตร. กรุงเทพฯ: บริษัท ธนาเพรส จำกัด.
- ณัชชา พันธุ์เจริญ. (2560). สังคีตลักษณ์และการวิเคราะห์. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : บริษัท ธนาเพรส จำกัด. ปัญญา รุ่งเรือง. (2546). ประวัติการดนตรีไทย. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- _____. (2554). ดนตรีโลก ชุดที่ 2 พม่า ไทย ลาว กัมพูชา เวียดนาม. นนทบุรี : สำนักพิมพ์ อาศรมสังคีต.
- วิยุทธ์ จำรัสพันธุ์. (2536). การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ของภาคอีสาน (ในช่วง 1950-1990). การประชุมวิชาการประจำปี 2536. 10-11 ธันวาคม 2536. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิรัช สีกุลหลิ่ว. (2554). เทคนิคการบรรเลงพิณของศิลปินพื้นบ้านอีสาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สนอง คลังพระศรี. (2541). หมอลำชิง กระบวนการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมดนตรีของหมอลำในภาคอีสาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 2 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

- Bakan, Michael B. (2012). **World Music Traditions and Transformations**. United States of America: The McGraw-Hill.
- Blatter, Alfred. (2016). **Revisiting Music Theory: Basic Principles**. Second Edition. New York: Routledge.
- Miller, Terry E. and Andrew Shahriari. (2012). **World Music A Global Journey**. Third Edition. New York: Replika Press Pvt Ltd.

Translated Thai References

- Chamruspanth, V. (1993). **Changes in Economic Social and Cultural of Isan (1950-1990)**. Conference 1993, December 10-11. Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University. [In Thai]
- Dhamabutra, N. (2009). **Contemporary Composition**. Bangkok: V Print (1991) Co Ltd. [In Thai]
- _____. (2010). **Explanation and analyses of musical compositions by Narongrit Dhamabutra**. Bangkok. Tana Press Co Ltd. [In Thai]
- Klangprasri, S. (1998). **Mawlam Cing: A Survival Strategy of Isan Folk Singer**. Master's Thesis of Cultural Studies. Mahidol University. [In Thai]
- Musika, K. (2015). **A Concept of Esarn Choreography for Ponglang Band**. Doctor of Philosophy Thesis Program in Thai Dance. Chulalongkorn University. [In Thai]
- Office of the National Education Commission. (2002). **Teachers of Thai Knowledge Section 2, Northeastern Region**. Second Edition. Bangkok. Kurusapa Ladprao Printing. [In Thai]
- Phancharoen, N. (2017). **Form and Analysis**. Sixth Edition. Bangkok: Tana Press Co Ltd. [In Thai]
- Roongruang, P. (2003). **History of Thai Music**. Fifth Edition. Bangkok: Thai Watana Panich Co Ltd. [In Thai]
- _____. (2011). **World Music Set 2 Myanmar Thailand Laos Cambodia Vietnam**. Nonthaburi: Arsomsangkeet Printed. [In Thai]
- Seekhunlio, W. (2011). **Phin Performing Techniques of Isan Folk Musicians**. Master's Thesis of Fine and Applied Arts Program in Music. Mahasarakham University. [In Thai]

**การพัฒนารูปแบบภาวะผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์
ที่ผ่านพ้นวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540**
**Development of Real Estate Entrepreneurship Model that
Overcomes the 1997 Economic Crisis**

อัศวิน อินทรน้อย¹
Atsawit Innoy¹

Received : December 17, 2018; Revised : April 3, 2019; Accepted : April 15, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยนี้การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสบการณ์ของผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์จากการรอดพ้นวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 และเพื่อพัฒนารูปแบบของภาวะผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ที่ผ่านพ้นวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ และกำหนดยุทธศาสตร์การวิจัยเป็นแบบปรากฏการณ์วิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ให้ข้อมูลจำนวน 10 ท่าน สุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงและการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่มประสบการณ์ เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ผลการพัฒนารูปแบบโดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพตามแนวทฤษฎี การจัดการเชิงกลยุทธ์ การรู้คิด และภาวะผู้ประกอบการ

ผลการวิจัยพบว่า ได้ 12 รูปแบบหลัก ได้แก่ 1) ด้านการรักษาผลกำไร 2) ด้านการหยุดพักชั่วคราว 3) ด้านการหยุดเพื่อรอดูทิศทาง 4) ด้านการทำบริษัทให้มั่นคง 5) ด้านการรวบรวมและการเข้าซื้อกิจการ 6) ด้านการไม่ลงทุน 7) ด้านการขายทิ้งและถอนการลงทุน 8) ด้านการมีต้นทุนทางการเงินต่ำ 9) ด้านบริหารเชิงรุก 10) ด้านสร้างนวัตกรรม 11) ด้านภาวะความเป็นผู้ประกอบการอสังหาริมทรัพย์ 12) ด้านการรับรู้โอกาสทางธุรกิจของผู้ประกอบการ การรู้คิดเกิดจากการรู้คิดที่มาจากประสบการณ์ และการรู้คิดที่มาจากเครือข่ายสังคม ผู้ประกอบการยังให้ความสำคัญของความพร้อมของทรัพยากรที่เป็นที่ดิน และทีมงาน ในช่วงวิกฤตกลยุทธ์ที่โดดเด่น คือ กลุ่มกลยุทธ์การคงสภาพเดิม และกลยุทธ์การหดตัว แต่หลังวิกฤตทางการเงินผู้ประกอบการมักใช้กลยุทธ์การทำให้มั่นคง ทั้งการรวบรวมและเข้าซื้อกิจการ และกลยุทธ์ลดการลงทุน เพื่อให้องค์กร Fully Turnaround ในยุคปัจจุบันผู้ประกอบการหันมาให้ความสนใจกับการเป็นตัวแบบที่ดี

คำสำคัญ (Keywords) : รูปแบบภาวะผู้ประกอบการ, ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์, วิกฤตเศรษฐกิจปี 2540

¹นักศึกษาลัทธิสุตรปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต;
Doctoral Student of Philosophy Program in Management, College Rattana Bundit University,
Thailand; e-mail : Atsawit2015@hotmail.com

Abstract

The objective of this research is to study the experience of real estate entrepreneurs to survive the economic crisis in 1997 and develop the pattern of real estate entrepreneurship. Qualitative method was conducted and strategic research was phenomenology.

The qualitative research was used the sampling of 10 persons by using purposive and experience sampling for in depth interview including semi-structured interview. The result of pattern development was analyzed in qualitative data according to strategic management theory, cognition and entrepreneurship. The findings showed 12 main patterns of : 1) maintaining profit aspect; 2) temporary break period aspect; 3) break for waiting to see the business direction aspect; 4) organization stabilization aspect; 5) merger and acquisition aspect; 6) reducing the investment aspect; 7) disposal and withdrawing investment aspect; 8) low cost capital aspect; 9) proactive administration aspect; 10) creating innovation aspect; 11) real estate entrepreneurship aspect; 12) awareness the business opportunities of entrepreneur aspect

Cognition was awareness of experience and social network. In addition, the entrepreneur placed importance on readiness for land resource as well as teamwork. During a crisis situation, distinctive strategies were stability and retrenchment strategies. After money crisis, entrepreneurs usually used stabilization strategies, mergers and acquisitions along with reducing investment strategies to make organization fully turnaround. Nowadays, entrepreneurs are interested in good examples.

Keywords : Entrepreneurship Model, Real Estate, 1997 Economic Crisis

บทนำ (Introduction)

ธุรกิจที่สำคัญของการพัฒนาประเทศไทย คือ ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ ปัจจุบันการขยายตัวของการลงทุนสาขาก่อสร้างภาคเอกชนมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจของประเทศ เพียงแต่ความผันแปรของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์จะมีขนาดที่รุนแรงกว่าภาวะเศรษฐกิจ โดยเมื่อระบบเศรษฐกิจขยายตัวจะกระตือรือร้นได้เร็วและขยายตัวได้มากกว่า อย่างไรก็ตามหากธุรกิจอสังหาริมทรัพย์อยู่ในภาวะซบเซาก็จะชะลอตัวลงอย่างรวดเร็วและมากกว่าเช่นกัน แสดงให้เห็นว่าภาวะของธุรกิจนี้มีผลต่อภาวะเศรษฐกิจโดยรวม

พ.ศ. 2540 ถือเป็นสภาพการณ์ของฟองสบู่อย่างชัดเจน คือ อุปทานในตลาดมีมาก แต่ยังคงมีผู้ซื้อราคาปรับขึ้นอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว มีการเก็งกำไร ทุกประเภท ของอสังหาริมทรัพย์ บรรยากาศของการจองตั้งแต่ 5 ขายใบจอง 2-3 ทอดในวันเดียวกัน หรือการซื้อขายที่ดินจากเจ้าของที่ดินเดิม กว่าจะถึงวันโอนมีการขายต่อกันหลายทอด ราคาอาจขึ้นไปกว่าเท่าตัว สภาพการณ์ที่ว่าเป็นสภาพการณ์ที่เราเห็นต่อเนื่องหลายปีในขณะนั้น นอกจาก เกิดฟองสบู่สังหาริมทรัพย์แล้ว ตลาดทุนเองดัชนีราคาตลาดหลักทรัพย์ก็ขึ้นไปสูงกว่า 1,700 จุด เกิดการเก็งกำไรค่าเงิน ซึ่งต้นทางคือการเก็งกำไรฐานะของประเทศ เพราะประเทศซึ่งมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงต่อเนื่องหลายปีแต่เป็นการ เติบโตจากการกู้ยืมและพึ่งพาเงินทุนจากต่างประเทศ ประเทศที่มีอัตราเงินเฟ้อสูงต่อเนื่อง ขาดดุลการค้า ขาดดุลบัญชีเดินสะพัด ประเทศเหล่านี้ไม่มีทางที่ค่าเงินจะแข็งไปได้ ผลจากการต่อสู้กับการเก็งกำไรค่าเงิน ทำให้เงินสำรองระหว่างประเทศเหลือต่ำสุดเพียง 25,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในวันที่ 14 พฤษภาคม 2540 และนำมาสู่การลอยค่าเงินบาทเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2540 และมีผลให้สถาบันการเงินถูกปิดกิจการ 56 แห่ง มีการปิดควมรวมกิจการของธนาคารอีกหลายแห่ง หลังจากวิกฤตการณ์ปี 2540 เป็นต้นมา ค่าเฉลี่ยของการจดทะเบียนที่อยู่อาศัยในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล ตลอดเวลาเกือบ 20 ปี มีค่าเฉลี่ยที่ปีละ 81,597 หน่วย (Base of Business, 2017)

ท่ามกลางวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ตั้งแต่ พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ผู้ประกอบอาชีพ นักอสังหาริมทรัพย์ และผู้เกี่ยวข้องต่างต้องหาแนวทางในการปรับตัว และดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด ผู้บริหารบริษัท อาจเกิดภาวะแห่งความตื่นตระหนก และวิตกกังวลต่อ สถานการณ์ที่เกิดขึ้น ทั้งการเลิกจ้าง ปริมาณงานที่ลดน้อยลง การเก็บค่าออกแบบไม่ได้ และสภาวะที่เงินทุนที่องค์กร สร้างสมมาลดน้อยลงอย่างรวดเร็ว การตั้งสติและค่อยๆ แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้อุ่นใจไป ทั้งนี้ การมีสติในการทำงานในการตัดสินใจอยู่เสมอ เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยให้บริษัทสามารถประคับประคองสถานการณ์ให้พ้นวิกฤตการณ์ไปได้โดยไม่ต้องทิ้งไป

จากการดำเนินการของผู้บริหารบริษัทอสังหาริมทรัพย์เพื่อฝ่าฟัน วิกฤตต้มยำกุ้ง พ.ศ.2540 ที่ประเทศไทยเป็นศูนย์กลาง และธุรกิจอสังหาริมทรัพย์เป็นเสมือนจุดศูนย์กลางของแกนพายุควบคู่กับสถาบันการเงิน ณ เวลานั้นจึงเป็นจุดเริ่มต้นของความสนใจในงานวิจัยนี้ว่า ผู้บริหารบริษัทอสังหาริมทรัพย์สามารถรอดพ้นจากวิกฤตเศรษฐกิจมาได้อย่างไร โดยเน้นที่ตัวของผู้บริหารหรือผู้ประกอบการ โดยใช้แนวความคิดด้าน ปรากฏการณ์วิทยาเพื่อเป็นแนวทางในการนำมาพัฒนาผู้ประกอบการรุ่นใหม่

ประเทศไทย ซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาธุรกิจโดยการสร้างผู้ประกอบการให้เข้มแข็งได้อย่างมีประสิทธิภาพก็ได้มีการเพิ่มแผนการดำเนินการมากยิ่งขึ้น แม้จะมีจำนวนหนึ่งมีผลประกอบการที่ดีทำให้กิจการสามารถอยู่รอด เติบโตเจริญก้าวหน้าได้ แต่ก็มีอีกจำนวนไม่น้อยที่ต้องล้มเหลวทั้ง ๆ ที่บางกลุ่มประกอบธุรกิจอยู่ในสภาพแวดล้อมของอุตสาหกรรมเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน ปัจจัยการดำเนินงานหลักด้านใดขององค์กรที่มีผลกระทบต่อผลการประกอบการทำให้เกิดความอยู่รอด ซึ่งงานวิจัยหลายๆ ชิ้นพบข้อสรุปที่เหมือนๆ กันประการหนึ่งว่า ผลการประกอบการนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัย

สำคัญที่เชื่อมโยงกับตัวผู้ประกอบการ (Raymond and St-Pierre, 2003) เนื่องจากลักษณะของการเป็นผู้ประกอบการนั้นเป็นลักษณะที่มีบทบาทที่สำคัญมากต่อองค์กร ดังนั้นการพัฒนารูปแบบภาวะผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ที่ผ่านพ้นวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 จะเป็นแนวทางการนำแนวคิดภาวะผู้ประกอบการมาปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาประสบการณ์ของผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์จากการรอดพ้นวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540
2. เพื่อพัฒนารูปแบบของภาวะผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ที่ผ่านพ้นวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenological) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นภาพหลักของการวิจัย โดยเริ่มจากการทบทวนวรรณกรรม และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้ประกอบการก่อน เพื่อร่างกรอบแนวคิดในการวิจัย และต่อมาจึงดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ จากนั้นใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) เพื่อหาประสบการณ์ของผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์จากการรอดพ้นวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาเป็นรูปแบบการพัฒนารูปแบบของภาวะผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ที่ผ่านพ้นวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540

ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการทำความเข้าใจการบริหารธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ของผู้ประกอบการ ที่สามารถรอดพ้นวิกฤตทางการเงินของประเทศในปี 2540 มาได้

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ต้องมีคุณสมบัติร่วมกัน ดังต่อไปนี้ (1) เป็นผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ที่ผ่านวิกฤตทางการเงินของประเทศในปี 2540 (2) มีตำแหน่งผู้บริหารก่อนปี 2540 (3) ปฏิบัติหน้าที่ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 (4) ดำเนินธุรกิจอสังหาริมทรัพย์อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน จากคุณสมบัติที่กำหนดขึ้น ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างตามแนวทางงานวิจัยคุณภาพแบบตามความสะดวก (Convenience sampling) เมื่อสัมภาษณ์ผู้ประกอบการคนที่ 1 แล้วจึงให้บอกต่อไปกับผู้วิจัยว่าควรจะไปสัมภาษณ์ผู้ประกอบการคนใด ซึ่งวิธีนี้เรียกว่าการสุ่มแบบ (Snowball sampling) ดังนั้นการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้ผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก จำนวนทั้งสิ้น 10 คน ซึ่งมีคุณสมบัติตามที่ผู้วิจัยกำหนดและในข้อมูลเชิงลึกได้อย่างเพียงพอต่อการทำวิจัยครั้งนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหาทฤษฎี งานวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบภาวะผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ ที่ผ่านพ้นวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 แนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ (Real Estate) แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management) แนวคิดทฤษฎีการรู้คิด (Cognitive Theory) แนวคิด

ภาวะผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) และแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในระดับมหภาคในประเทศไทย

ผลการวิจัย (Research Results)

จากการศึกษาขั้นประสบการณ์ของผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์จากการรอดพ้นวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการพัฒนารูปแบบโดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพตามแนวทฤษฎี การจัดการเชิงกลยุทธ์ การรู้คิด และภาวะผู้ประกอบการ สรุปรูปแบบ ได้ 12 รูปแบบหลัก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การรักษาผลกำไร

การรักษาผลกำไร เป็นกลยุทธ์การคงสภาพเดิมของธุรกิจ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ เป็นการพยายามลดค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เพื่อให้เกิดผลกำไรที่สูงขึ้นโดยการดำเนินงานตามกลยุทธ์เดิมที่ได้วางไว้ ผู้ประกอบอสังหาริมทรัพย์ที่ประสบปัญหาด้านการเงินในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 ต้องรักษาผลกำไรเพื่อคงสภาพธุรกิจนั้นให้อยู่รอด โดยจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ประกอบการอสังหาริมทรัพย์ มีวิธีการในการรักษาผลกำไร ได้แก่ 1) การบริหารงานและลงมือทำด้วยตนเอง 2) เสาะแสวงแหล่งที่ซื้อวัสดุอุปกรณ์ราคาที่ดีที่สุด 3) บริการเวลาให้อยู่ในเป้าหมาย 4) เพิ่มภาระหน้าที่ให้ทุกส่วนงานทำงานได้หลากหลายหน้าที่ และ 5) เพิ่มจำนวนการสั่งซื้อด้วยการลดราคา

2. การหยุดพักชั่วคราว

วิธีการแก้ปัญหาของผู้ประกอบการอสังหาริมทรัพย์เมื่อพบวิกฤตทางการเงินมาแล้วตามมโนทัศน์การจัดการเชิงกลยุทธ์ภายใต้วิกฤตทางการเงินอาเซียน 2540 ผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในช่วงนี้จะใช้กลยุทธ์ในกลุ่มที่มีความเสี่ยงอย่างมาก เพื่อรักษาตัวให้รอดจากวิกฤตโดยใช้กลยุทธ์การหยุดพักชั่วคราว ซึ่งจากการเก็บข้อมูลเชิงลึกพบว่า ผู้ประกอบการมีรูปแบบในการหยุดพักชั่วคราวโดยใช้วิธี 1) ระวังการซื้อขาย 2) ระวังการลงทุน 3) ระวังการเปิดโครงการใหม่

3. การหยุดเพื่อรอดูทิศทาง

วิธีการแก้ปัญหาของผู้ประกอบการบริษัทในตลาดหลักทรัพย์หลังจากเกิดวิกฤตทางการเงินมาแล้วตามมโนทัศน์การจัดการเชิงกลยุทธ์ภายใต้วิกฤตทางการเงินอาเซียน 2540 ผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในช่วงนี้จะใช้กลยุทธ์การหยุดเพื่อรอดูทิศทาง ผู้ประกอบการมีรูปแบบในการหยุดเพื่อรอดูทิศทาง โดยใช้วิธี 1) การหยุดเพื่อรอดูทิศทางของเศรษฐกิจ 2) การหยุดเพื่อรอดูทิศทางการเมือง 3) การหยุดเพื่อรอดูทิศทางทางสังคม

4. การทำบริษัทให้มั่นคง

หลังวิกฤตทางการเงินผู้ประกอบการมักใช้กลยุทธ์การทำให้มั่นคงเพื่อให้องค์กรผู้ประกอบการอสังหาริมทรัพย์มีรูปแบบในการทำบริษัทให้มั่นคง โดยใช้วิธี 1) เปลี่ยนทรัพย์สินเป็นเงินสด 2) ลดราคาขายลงต่ำกว่าราคาทุน 3) โอนทรัพย์สินให้สถาบันการเงินเพื่อประนอมหนี้

5. การรวบรวมและการเข้าซื้อกิจการ

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่า ผู้ประกอบการมักจะใช้การฝึกอบรมบ้าง การสร้างระบบควบคุมการปฏิบัติงานของบุคลากรบ้าง หรือใช้การตรวจสอบระบบ เนื่องจากในช่วงที่องค์กรอยู่ในระยะเติบโตจำเป็นต้องระดมทรัพยากรจำนวนมากเข้ามาในองค์กร การซื้อตัวบุคลากรเข้ามาหรือการควบรวมกิจการ จึงเป็นการระดมทรัพยากรประเภทหนึ่ง

6. การไม่ลงทุนเพิ่ม

การลดการลงทุน สร้างผลกำไรตอบแทนให้เร็วที่สุด อสังหาริมทรัพย์มีรูปแบบการลดการลงทุน 3 วิธี ได้แก่ 1) ไม่ซื้อที่ดินเพิ่ม 2) ไม่ก่อขยายกิจการเพิ่มและ 3) ดำเนินการตามคำสั่งซื้อ

7. การขายทิ้งและถอนการลงทุน

กลยุทธ์ขายทิ้งการถอนการลงทุน ที่ผู้ประกอบการใช้ในการจัดการหนี้สินที่เกิดจากวิกฤตทางการเงิน

8. การมีต้นทุนทางการเงินต่ำ

ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์เป็นธุรกิจที่ต้องใช้เงินลงทุนจำนวนมาก ดอกเบี้ยจึงเป็นต้นทุนสำคัญของธุรกิจ ผู้ประกอบการที่มีต้นทุนทางการเงินต่ำกว่า เช่น มีแหล่งเงินกู้จากต่างประเทศ ออกขายหุ้นกู้หรือมีต่างประเทศเข้ามาลงทุน หรือมีที่ดินที่ถือครองมานานด้วยต้นทุนต่ำ จะสร้างความได้เปรียบคู่แข่ง ผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ที่ผ่านพ้นวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 ใช้รูปแบบวิธีการมีต้นทุนทางการเงินต่ำ 2 วิธี ได้แก่ 1) หาแหล่งเงินทุนที่มีดอกเบี้ยต่ำ และ 2) มีที่ดินที่ถือครองมานานด้วยต้นทุนต่ำ

9. บริหารเชิงรุก

หลังวิกฤตทางการเงินนั้นผู้ประกอบการจะใช้กลยุทธ์ผสมระหว่างกลยุทธ์ในกลุ่มการทำงานเชิงรุก ที่เป็นกลยุทธ์การเติบโต จากนั้นจึงเริ่มทำกำไรใหม่อีกครั้งตามวงจรธุรกิจ มีลักษณะการเติบโตแบบขั้นบันได โดยหลังจากที่ผ่านพ้นช่วงวิกฤตมาได้แล้วนั้น ผู้ประกอบการจะใช้รูปแบบกลวิธีการบริหารเชิงรุกได้แก่ เจาะตลาดเฉพาะกลุ่มเป้าหมาย ซื้อคืนทรัพย์สิน การฟื้นฟูกิจการ การปรับตัวก่อน สร้างพันธมิตรทางธุรกิจ

10. สร้างนวัตกรรม

การสร้างนวัตกรรม ของผู้ประกอบการจะเป็นการดำเนินการทางกลยุทธ์ที่ทำให้เกิดการค้นพบโอกาสของการพัฒนาสินค้าและบริการใหม่ รวมทั้งช่องทางตลาด ที่เปลี่ยนแปลงความได้เปรียบในการแข่งขันขององค์กร ผลการศึกษา พบว่า การจัดการเชิงกลยุทธ์ของผู้ประกอบการมีผลต่อผลการประกอบการขององค์กรปานกลางในระยะแรก และน่าจะมีผลกระทบที่ดีในระยะยาว รวมทั้งในสภาวะการแข่งขันที่ไม่เป็นมิตรด้วย โดยสรุปแล้วการบริหารกลยุทธ์ของผู้ประกอบการจะมีผลต่อผลประกอบการแตกต่างกันไปภายใต้สภาวะสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ และผลการประกอบการอาจเกิดขึ้นจากปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ โดยตรงก็ได้ ผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ที่ผ่านพ้นวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 ทุกคนจะมีรูปแบบของการสร้างนวัตกรรม 3 วิธี ได้แก่ 1) ก่อสร้างอย่างรวดเร็วด้วยระบบโครงการสำเร็จรูป 2) จำลองภาพโครงการ 360 องศา 3) สร้างความแตกต่างของสินค้า

11. ภาวะความเป็นผู้ประกอบการอสังหาริมทรัพย์

ภาวะความเป็นผู้ประกอบการอสังหาริมทรัพย์ที่ผ่านพ้นวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ด้านการยอมรับความเสี่ยง ด้านการรักความก้าวหน้า ด้านความแกร่งในการแข่งขัน ความเป็นตัวของตัวตน และด้านการมีประสบการณ์ในธุรกิจ

12. การรับรู้โอกาสทางธุรกิจของผู้ประกอบการ

การรับรู้โอกาสของผู้ประกอบการอสังหาริมทรัพย์ในช่วงที่เกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจจนฟื้นฟูธุรกิจให้เติบโตมาได้จนถึงปัจจุบันนี้ ใช้รับรู้โอกาส มองเห็นโอกาสธุรกิจใหม่ ๆ ในระหว่างการทำงานประจำวันจากความรู้ที่มีภายในตัว จากการสัมภาษณ์ประสบการณ์เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ โอกาสทางธุรกิจที่แตกต่างออกไปจากเดิมเสมอ มีความรู้ด้านการตลาด การผลิต และเข้าใจปัญหาของลูกค้า รับรู้ข้อมูลจากเครือข่ายสังคม และมองเห็นโอกาสทางธุรกิจจากสิ่งที่เคยทำมาก่อน

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

การรักษาผลกำไร ในช่วงที่ผู้ประกอบการอสังหาริมทรัพย์ประสบวิกฤตปัญหาทางการเงิน จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการทั้ง 10 ท่าน จะใช้วิธีการรักษาผลกำไรด้วยการบริหารงาน และการลงมือทำด้วยตนเอง และบริหารเวลาให้อยู่ในเป้าหมาย สอดคล้องกับ Umnoi (2012) ศึกษากลยุทธ์การบริหารโครงการในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ เพื่อการแข่งขัน ยืนยัน ผลของการวิจัยพบว่า ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการดำเนินธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ คือการบริหาร Cash Flow ที่ไม่ทันต่อการเบิกจ่าย Supplier หรือผู้รับเหมารายย่อยได้ทันตามเวลาที่กำหนด ซึ่งเป็นเหตุที่ทำให้การก่อสร้างล่าช้า ซึ่งมีความสำคัญกับองค์กรเป็นอย่างมาก ดังนั้นผู้ประกอบการอสังหาริมทรัพย์ จะต้องมีวิธีการในการบริหารเวลาให้อยู่ในระยะเวลาที่กำหนด

การหยุดพักชั่วคราว เป็นกลยุทธ์การคงสภาพเดิมของธุรกิจ ที่ผู้ประกอบการอสังหาริมทรัพย์ เมื่อพบปัญหาแล้วจะใช้กลยุทธ์นี้ ด้วยวิธีการระงับการลงทุน และระงับการเปิดโครงการใหม่ ซึ่งจะทำให้การสัมภาษณ์ผู้ประกอบการพบว่าร้อยละ 80 ที่ใช้วิธีนี้ เพื่อรักษาตัวให้รอดจากวิกฤตในช่วงเวลานั้น

การหยุดเพื่อรอดูทิศทาง เป็นวิธีการปัญหาของผู้ประกอบการหลังจากเกิดวิกฤตทางทางการเงินมาแล้ว ผู้ประกอบการทั้ง 8 ท่าน จากการสัมภาษณ์ จะใช้วิธีหยุดเพื่อรอดูทิศทางทางการเมือง ทิศทางของเศรษฐกิจ และทิศทางของสังคม สอดคล้องผลการวิจัยของ Chatchawin (2009) ศึกษาแบบจำลองผลกระทบจากปัจจัยแวดล้อมภายนอกต่อผู้พัฒนาอสังหาริมทรัพย์ พบว่าปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อโอกาสในการอยู่รอดในธุรกิจและโอกาสในการเติบโต และขยายตัวขององค์กรผู้พัฒนาอสังหาริมทรัพย์ ในด้านการเมืองและกฎหมาย คือสถานการณ์ทางการเมือง นโยบายส่งเสริมการลงทุนของรัฐบาล กฎหมายข้อกำหนดผังเมือง กฎหมายสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ คือภาวะเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม อัตราดอกเบี้ย อัตราเงินเฟ้อ ด้านสังคม คือ รูปแบบของสิ่งก่อสร้างที่มีการเปลี่ยนแปลง การคัดค้านโครงการก่อสร้างจากประชาชน และด้านเทคโนโลยี คือ

วัสดุก่อสร้างใหม่ ๆ การใช้เทคโนโลยีระบบสำเร็จรูป ตามลำดับ และความสัมพันธ์ของปัจจัยทุกด้าน ถูกนำเสนอเป็นแผนผังแบบจำลองการวิเคราะห์เส้นทาง

การทำบริษัทให้มั่นคงผู้ประกอบการสังหาริมทรัพย์ ทั้ง 10 ท่านให้สัมภาษณ์ว่าการทำบริษัทให้มั่นคงในช่วงที่เกิดวิกฤตเกิดปัญหาหนี้สิน เงินบาทลอยตัว ผู้ประกอบการติดหนี้จากเงินลงทุน ที่ไปกู้มา เพื่อประคับประคองบริษัทไว้ในช่วงนั้น จะใช้วิธี การเปลี่ยนทรัพย์สินเป็นเงินสด ลดราคาขายต่ำกว่าราคาทุน และโอนทรัพย์สินให้สถาบันการเงินเพื่อประนอมหนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ngampak and Tochaiwat (2013) ศึกษาแนวทางการลดต้นทุนการก่อสร้างบ้านเดี่ยวระดับล่างของประกอบการรายใหญ่ ผลการศึกษา จากข้อมูลการสัมภาษณ์พบว่า ลักษณะผู้ประกอบการ ลักษณะบ้านเดี่ยวระดับล่างที่ได้ และเทคนิควิธีการลดต้นทุนของผู้ประกอบการรายใหญ่ 5 สรุปได้ว่าผู้ประกอบการรายใหญ่มีสัดส่วนยอดขายบ้านเดี่ยวระดับล่างอยู่ในช่วง ร้อยละ 10 ถึงร้อยละ 40 ของยอดขายบริษัท ส่วนกลยุทธ์การตลาดที่ใช้ คือ 1) กลยุทธ์ต้นทุนลดลดราคาขาย ลดลง 2) กลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจ 3) กลยุทธ์บ้านคุณภาพราคาไม่แพง และแหล่งเงินทุนในการนำมาพัฒนาโครงการ ใช้วิธีกู้ธนาคารบางส่วน

การมีต้นทุนทางการเงินต่ำ ธุรกิจสังหาริมทรัพย์เป็นธุรกิจที่ต้องใช้เงินลงทุนจำนวนมาก ดอกเบี้ยจึงเป็นต้นทุนสำคัญของธุรกิจผู้ประกอบการที่มีต้นทุนต่ำกว่า เช่น มีแหล่งเงินกู้จากต่างประเทศออกมาขายหุ้น กู้ หรือมีต่างประเทศเข้ามาลงทุนหรือมีที่ดินที่ถือครองมาด้วยต้นทุนต่ำ จะสร้างความได้เปรียบคู่แข่งจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการทั้ง 10 ท่าน พบว่าการผ่านพ้นวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 มาได้นั้น ด้วยวิธีหาแหล่งเงินทุนที่มีดอกเบี้ยต่ำ คิดเป็นร้อยละ 100 สอดคล้องกับ Rungruang (2009) กลยุทธ์ในธุรกิจสังหาริมทรัพย์ที่ทำให้ประสบความสำเร็จ หรืออยู่รอดได้นานในตลาดช่อง 10 ปีที่ผ่านมาว่าการมีต้นทุนทางการเงินต่ำ การมีต้นทุนทางการเงินต่ำ ธุรกิจสังหาริมทรัพย์เป็นธุรกิจที่ต้องใช้เงินลงทุนจำนวนมาก ดอกเบี้ยจึงเป็นต้นทุนสำคัญของธุรกิจผู้ประกอบการที่มีต้นทุนทางการเงินต่ำกว่า เช่น มีแหล่งเงินกู้จากต่างประเทศ ออกขายหุ้นกู้หรือมีต่างประเทศเข้ามาลงทุน หรือมีที่ดินที่ถือครองมานานด้วยต้นทุนต่ำ จะสร้างความได้เปรียบคู่แข่ง เช่น กลุ่มบริษัท TCC Group ที่มีที่ดินและทุนสนับสนุนมาก หรือแลนด์แอนด์เฮาส์ที่มีสถาบันการเงินอยู่ในเครือ และมีความมั่นคงจนสามารถระดมทุนผ่านการออกหุ้นกู้ที่มีอัตราดอกเบี้ยต่ำกว่าการกู้จากสถาบันการเงินในประเทศ

บริหารเชิงรุก หลังวิกฤตทางการเงิน จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการทั้ง 10 ท่าน ใช้กลยุทธ์ในการบริหารงานเชิงรุก หลังจากผ่านพ้นช่วงวิกฤตมาแล้ว โดยใช้วิธีเจาะตลาดเฉพาะกลุ่มเป้าหมาย การปรับตัว และการสร้างพันธมิตรทางธุรกิจคิดเป็นร้อยละร้อย ซึ่งวิธีการเหล่านี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Rungruang (2008) กลยุทธ์ในธุรกิจสังหาริมทรัพย์ ถ้าต้องการให้ธุรกิจประสบความสำเร็จ หรืออยู่รอดได้ ด้วยการมีสายสัมพันธ์ที่ดีกับภาครัฐ ปรับตัวก่อน เคลื่อนตัวเร็ว ตามกระแสความนิยม กลยุทธ์นี้เป็นการมองแนวโน้มของตลาดแล้วเคลื่อนตัวจากตลาดที่กำลังอิ่มตัว มีการแข่งขันรุนแรงไปสู่ตลาดใหม่ที่มีอัตราการเติบโตที่ดีกว่า การปรับตัวและเคลื่อนไปสู่ตลาดใหม่ได้ก่อนจะสร้างความได้เปรียบคู่แข่ง กลยุทธ์ดังกล่าวเข้ากับแนวคิดทะเลสีคราม (Blue

Ocean) โดยบริษัทเอพีพร็อพเพอร์ตี้ (AP Proper) ประสบความสำเร็จจากการเคลื่อนตัวจากตลาดที่อยู่อาศัยแนวราบขานเมือง มาสร้างตลาดทาวน์เฮ้าส์กลางเมืองก่อนจะขยับมาพัฒนาโครงการคอนโดมิเนียมเกาะแนวรถไฟฟ้า การไม่ยึดติดกับกลุ่มลูกค้าเดิมหรือสินค้าเดิม ๆ ทำการปรับเปลี่ยนโครงการที่ขึ้นใหม่ ในแต่ละช่วงเวลาให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดเป็นรอบ ๆ ช่วยให้บริษัทมียอดขายที่ดีและรักษาอัตรากำไรในระดับสูงไว้ได้ และการบริหารฐานลูกค้า การทำการตลาดที่มุ่งเน้นสินค้ากลุ่มใดกลุ่มหนึ่งอย่างชัดเจนพัฒนาสินค้าเพื่อตอบสนองลูกค้ากลุ่มดังกล่าว ด้วยการทำวิจัยเพื่อเข้าใจความต้องการของลูกค้า การเกาะติดกับกลุ่มลูกค้ากลุ่มครอบครัวใหม่ที่มองหาบ้านหลังแรกอย่าง แลนด์แลนด์เฮ้าส์ หรือการจับตลาดของคนรุ่นใหม่ที่มีมองหาคอนโดเกาะแนวรถไฟฟ้าอย่าง บริษัท แอลพีเอ็น (LPN) ล้วนเป็นความสำเร็จโดยใช้กลยุทธ์นี้

การสร้างนวัตกรรม ของผู้ประกอบการจะเป็นการดำเนินการทางกลยุทธ์ที่ทำให้การค้นพบโอกาส ของการพัฒนาสินค้าและบริการใหม่ จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการทั้ง 10 ท่าน ระหว่างที่ประสบวิกฤตจนรอดพ้นมาได้ วิธีการที่ผู้ประกอบการทั้ง 10 ใช้ มากที่สุดคือ การสร้างความแตกต่างของสินค้า สอดคล้องกับงานวิจัยของ Rattanaprichavej (2011) ศึกษานวัตกรรมในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ ได้สำรวจความสำคัญ ของนวัตกรรมในวงการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ของประเทศไทยโดยได้ทำการสำรวจ และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับนวัตกรรมในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์จาก 10 อันดับบริษัท แต่ละบริษัทพบว่าทุกโครงการ ได้มีการนำนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ซึ่งมีความแตกต่างกันออกไปตามรากฐานความเชี่ยวชาญของแต่ละบริษัท นวัตกรรมบางส่วนได้ถูกนำไปประยุกต์ใช้ในหลายองค์กรจนกลายเป็นนวัตกรรม

ภาวะความเป็นผู้ประกอบการอสังหาริมทรัพย์ผู้ประกอบการทั้ง 10 ท่าน จากการให้สัมภาษณ์ในขั้นของประสบการณ์พบว่า เป็นผู้ประกอบการอสังหาริมทรัพย์ มีภาวะของผู้นำ 6 ด้าน ได้แก่ 1) มีความคิดสร้างสรรค์ เพื่อแก้ปัญหาทำให้ธุรกิจดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ 2) ยอมรับความเสี่ยงกล้าที่จะหยุด หรือลองสิ่งใหม่เผชิญกับความเสี่ยงในการเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินธุรกิจมากกว่าการดำเนินธุรกิจเดิม ๆ 3) รักความก้าวหน้า ผู้ประกอบการมีความพยายามในการที่จะนำพาธุรกิจก้าวหน้า 4) ความแข็งแกร่งในการแข่งขัน โดยมุ่งมั่นที่จะทำให้ธุรกิจเหนือกว่าคู่แข่ง 5) ความเป็นตัวของตัวตน สามารถทำงานได้ด้วยตนเอง และสามารถตัดสินใจได้ในภาวะที่บีบคับหรือมีความจำกัดมีผลเชื่อมโยงไปยังนวัตกรรม และ 6) การมีประสบการณ์ในการดำเนินธุรกิจผู้ประกอบการมีประสบการณ์ในธุรกิจที่ทำ มีผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการดำเนินธุรกิจอสังหาริมทรัพย์สอดคล้องกับงานวิจัยของ Jomtraikhup (2015) ศึกษาอิทธิพลของภาวะผู้ประกอบการที่มีอิทธิพลต่อนวัตกรรมของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในกลุ่มจังหวัดสุโขทัย ผลการวิจัย พบว่าการมีความคิดสร้างสรรค์ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อนวัตกรรมของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของกลุ่มจังหวัดสุโขทัย ความแกร่งในการแข่งขัน มีอิทธิพลเชิงบวกต่อนวัตกรรมของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของกลุ่มจังหวัดสุโขทัย และการมีประสบการณ์ในการดำเนินธุรกิจ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อนวัตกรรมของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของกลุ่มจังหวัดสุโขทัย

การรับรู้โอกาสทางธุรกิจของผู้ประกอบการสักริมทรัพย์ในช่วงที่เกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจ จนฟื้นฟูธุรกิจให้เติบโตมาได้จนถึงปัจจุบันนี้ ใช้รับรู้โอกาส มองเห็นโอกาสธุรกิจใหม่ ๆ ในระหว่าง การทำงานประจำวันจากความรู้ที่มีภายในตัว จากการสัมผัสประสบการณ์เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ โอกาสทางธุรกิจที่แตกต่างออกไปจากเดิมเสมอ มีความรู้ด้านการตลาด การผลิต และเข้าใจปัญหาของลูกค้า รับรู้ข้อมูลจากเครือข่ายสังคม และมองเห็นโอกาสทางธุรกิจจากสิ่งที่เคยทำมาก่อน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Atsan (2016) ทำการวิจัย โดยการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการจำนวน 13 คนที่ทำธุรกิจมากกว่า 3 ปี ผลการวิจัย พบว่า ผู้ประกอบการจะเรียนรู้การทำงานจากประสบการณ์ เพื่อสร้างวุฒิภาวะทางธุรกิจ (Business Mature) และถ้าผู้ประกอบการประสบความสำเร็จล้มเหลวทางธุรกิจก็จะยิ่งผลักดันให้ผู้ประกอบการมีวุฒิภาวะทางธุรกิจสูงขึ้น เรียกว่า การเรียนรู้อย่างผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Learning) ซึ่งประกอบด้วย ความตระหนักถึงโอกาส (Opportunity Recognition) การแสวงหาผลประโยชน์จากโอกาส (Exploitation of Opportunities) และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Relations) Mitchell, Busenitz, Bird, Gaglio, McMullen, Morse, and Smith (2007) ได้ทำการวิจัยการรู้คิดอย่างภาวะผู้ประกอบการ พบว่า วิธีการคิดของผู้ประกอบการในการแก้ปัญหาจะแตกต่างจากผู้อื่น โดยผู้ประกอบการจะพัฒนาโครงสร้างความรู้ของตนเองด้วยการประมวลข้อมูลที่รับมาอย่างเชี่ยวชาญ และทดลองทำตามความคิดของตนเองจนเข้าถึงสิ่งที่ตนเองได้นำไปปฏิบัติคล้ายการทำงานวิจัย ทำให้ผู้ประกอบการมองเห็นโอกาสที่แตกต่างจากผู้อื่น สามารถเปลี่ยนแปลงความคิดของตนเองให้เป็นโอกาสทางธุรกิจได้ หรือผู้ประกอบการสามารถนำข้อมูลต่าง ๆ มาสร้างเป็นนวัตกรรมที่ทำให้ตลาดสิ้นสะเทือนได้ นอกจากนี้ การวิจัยของ Ucbasaran, Westhead, Wright, and Flores (2010) ยังพบอีกว่า ผู้ประกอบการสร้างภาวะผู้ประกอบการมาจากประสบการณ์ในการประกอบธุรกิจทั้งประสบการณ์ที่ดีและประสบการณ์ไม่ดี โดยเฉพาะประสบการณ์ที่ไม่ดีจะทำให้ผู้ประกอบการตั้งรับกับปัญหาที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วได้อย่างมั่นใจมากขึ้น เช่น ในวิกฤตทางการเงินปี 2540 ผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ที่ประสบปัญหาในเวลานั้น เนื่องจากผู้ประกอบการไม่มีประสบการณ์ (Experience) จากภาวะวิกฤตทางการเงินมาก่อน หรือผู้ประกอบการบางท่านอาจจะคาดการณ์ว่าไม่หนักหนาสาหัสถึงขนาดสถาบันการเงินและธนาคารจะล้มได้

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สามารถนำไปเป็นแนวทางการพัฒนาภาวะผู้ประกอบการ เพื่อบริหารองค์กรตามหน้าที่ เช่น การบริหารการตลาด การบริหารการผลิต การบริหารองค์การ และการบริหารการเงิน และสามารถบูรณาการภาวะผู้ประกอบการเข้ากับศาสตร์การบริหารธุรกิจทั่วไปจะทำให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขันที่ดียิ่งขึ้น เพราะว่าภาวะผู้ประกอบการเป็นตัวขับเคลื่อนองค์กรที่สำคัญไม่แพ้ระบบการบริหารอื่น ๆ

1.2 จากการศึกษาครั้งนี้ผู้ประกอบการให้ความสำคัญในการทำกำไรเป็นอันดับแรก ก่อนการเติบโต และการอยู่รอด ดังนั้นผู้ประกอบการจึงต้องหันเน้นจริยธรรมทางธุรกิจ เพื่อการประกอบการธุรกิจและสร้างสรรค์สินค้าและผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพกับสังคม อาจทำได้ด้วยการสร้างความแตกต่างในสินค้าและบริการให้มากขึ้น โดยการสร้างภาพลักษณ์และเอกลักษณ์ให้เกิดขึ้นกับสินค้าและบริการนั้น ๆ ขององค์กรให้ปรากฏในสายตาของผู้ซื้อ

1.3 ผู้ประกอบการควรเน้นเรื่องความได้เปรียบอย่างยั่งยืน (Sustainable Competitive) นอกเหนือไปจากความได้เปรียบในการแข่งขัน (Competitive Advantage) ซึ่งจะทำให้องค์กรเติบโตได้ในระยะยาว ซึ่งการสร้างความได้เปรียบอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องคำนึงถึงกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่องอย่าง TQM และการสร้างนวัตกรรมทั้งสินค้าและบริการขององค์กร เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ซื้อได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นอีกด้วย

1.4 ผู้ประกอบการควรเน้นเรื่องความได้เปรียบอย่างยั่งยืนด้วยการพัฒนาทรัพยากรบุคคล เนื่องจากนอกเหนือจากการศึกษาในระบบการศึกษาปกติในโรงเรียนหรือสถานศึกษาแล้ว องค์กรก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาบุคลากรให้กับสังคมเช่นกัน อีกทั้งประโยชน์โดยตรงของการพัฒนาทรัพยากรบุคคลก็ตกอยู่ที่องค์กรเป็นอันดับแรก รวมถึงยังเป็นการสร้างและถ่ายทอดความรู้และวัฒนธรรมในการทำงานที่ดีจากรุ่นสู่รุ่น จากผู้บริหารระดับสูงสู่ผู้บริหารระดับกลางและระดับล่างในที่สุด

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาโดยการใช้เครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณมาวิเคราะห์ปัจจัยสาเหตุของผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ที่ผ่านพ้นวิกฤตเศรษฐกิจ

เอกสารอ้างอิง (References)

- Atsan. (2016). Failure Experiences of Entrepreneurs: Causes and Learning Outcomes. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 24 November 2016. 235 : 435-442.
- Base of Business. (2017, June 1-3). Bubble Real Estate Lessons from 1997 to 1960. Year 37 (3.266). [In Thai]
- Chatchawin, S. (2009). **Impact model. From external factors To the real estate developer.** King Mongkut's University of Technology Thonburi: Bangkok. [In Thai]
- Jomtraikhup, R. (2015). **The Influence of Entrepreneurship on Innovation of Small and Medium Enterprises in Sanook Province Group.** Major Field: Business Administration, Faculty of Liberal Arts and Management, Kasetsart University. [In Thai]

- Mitchell, Ronald K Busenitz, Lowell W. Bird, Barbara. Gaglio, Connie M. McMullen, Jeffery S. Morse, Eric A. and Smith, J. Brock. (2007). “The Central Question in Entrepreneurial Cognition Research 2007”. **Entrepreneurship Theory and Practice**. 31(1) : 1-27.
- Ngampak, P. and Tochaiwat, K. (2013). **Guidelines to Reduce the Construction Costs of Lower-Tier Single Detach Houses of Registered Entrepreneurs**. Build Environment Research Associates Conference, BERAC 4 . Faculty of Architecture and Planning, Thammasat University. [In Thai]
- Rattanaprichavej, N. (2011). “Innovation in the Real Estate Business”. **JARS**. 8(2) :127-138. [In Thai]
- Raymond, L. and St-Pierre, J. (2003). Entrepreneurial Antecedents and Performance Outcomes of Organizational Development in Manufacturing SMEs. Retrieved. (December 8, 2014).
- Rungruang, W. (2008). Behavioral research on condominium housing purchase in Bangkok - Vicinity. Sep - Nov. 51. Real Estate Information Center, Government Housing Ban. [In Thai]
- Rungruang, W. (2009). Principle of Marketing. 5th edition. Bangkok : Marketing Motion Limited Company. [In Thai]
- Ucbasaran, Deniz. Westhead, Paul. Wright, Mike. and Flores, Manuel. (2010). “The Nature of Entrepreneurial Experience, Business Failure and Comparative Optimism”. **Journal of Business Venturing**. 25(6) : 541-555.
- Umnoi, S. (2012). **Project Management Strategies in the Rattanakosin Business Competition. Case Study of The Phraya Maha Nakhon Group Public Company Limited**. Master of Business Administration, University of the Thai Chamber of Commerce. [In Thai]

การส่งเสริมและการอนุรักษ์ศิลปะการแสดงมโนราห์
ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช
Promotion and Conservation of Manohra Performing Arts
by the Local Government Organization
in Nakhon Si Thammarat Province

รุ่งทิพย์ สุวรรณสถิตย์¹ และกฤษณา ไวสารวาท²
Rungthip Suwansathit¹ and Krissana Waisamruad²

Received : November 30, 2018; Revised : March 5, 2019; Accepted : April 2, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความนี้เป็นการนำเสนอแนวทางการส่งเสริมและการอนุรักษ์ศิลปะการแสดงมโนราห์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช เนื่องจากมโนราห์เป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้าน อัตลักษณ์ประจำจังหวัดภาคใต้ที่คนภาคใต้สืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณ เป็นการแสดงละครชาตรี มีศิลปะแม่บททำรำ ประกอบดนตรี กลอง ทับคู่ ฉิ่ง โหม่ง ปี่ชวา ที่ผู้แสดงสามารถประยุกต์ทำรำด้วยจินตนาการของตนตามเสียงร่ำจากดนตรีเป็นทำรำที่งดงาม ซึ่งศิลปะการแสดงมโนราห์มีอนุรักษ์ด้วยการถ่ายทอดความรู้โดยครูโนรา ผ่านความเชื่อและพิธีกรรมการสืบสานหรืออนุรักษ์แบบรับช่วงต่อกันมาอย่างเคร่งครัด ปรากฏจากการบันทึกเป็นรายลักษณ์อักษร ซึ่งผู้สืบสานต่อการฝึกหัดส่วนมากเป็นคนในครอบครัวอนุรักษ์สืบสานกันมาตามช่วงอายุคน สภาพการณ์ด้านการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปะการแสดงมโนราห์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช การจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดกิจกรรมและโครงการอนุรักษ์วัฒนธรรมอาจต้องพิจารณาเรื่องความสมดุลประชาชนคนรุ่นใหม่มีความเข้าใจและยอมรับค่านิยมแตกต่างกันต่อศิลปะวัฒนธรรมดั้งเดิมในทางปฏิบัติพบว่า ความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนตามระบบ ยังมีข้อจำกัดอยู่มาก ทำให้การบรรจุหลักสูตรการเรียนการสอนมโนราห์เพื่อเป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปะการแสดงมโนราห์ ไม่สามารถทำได้เท่าที่ควร จังหวัดนครศรีธรรมราชกำหนดนโยบายการส่งเสริมและการอนุรักษ์ศิลปะการแสดงมโนราห์ เพื่อส่งเสริมศิลปะการแสดงมโนราห์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้สถานศึกษาเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปะการแสดงมโนราห์ของ

¹ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น; Doctor of Philosophy Program in Public Administration Western University, Thailand;
e-mail : kobrungrtip@gmail.com

² หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น; Department of Philosophy Program in Public Administration Western University, Thailand.

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยบูรณาการแนวคิดประชารัฐและนิติรัฐเข้าด้วยกัน เพื่อปรับแผนพัฒนาท้องถิ่น ของจังหวัดนครศรีธรรมราช ให้เป็นรูปธรรม เพื่อการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปมโนราห์ให้ยังคงคุณค่า ความศรัทธา ความนิยม สืบต่อไปอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ (Keywords) : การส่งเสริมและการอนุรักษ์, ศิลปะการแสดงมโนราห์, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, จังหวัดนครศรีธรรมราช

Abstract

The article is aims to present the promotion and conservation conceptual of the Manohra Art by authority administration of Local Government Organization in Nakhon Sri Thammarat. The Manohra is a folk art as identity of southern people has been inherited since ancient times. Theatrical is a masterpiece of dance mixed with music composed of drums, cymbals, cymbals and Javanese clarinet, where the performers can apply their dances with their minds. Manohra Performing Arts is preserved by the transfer of knowledge by the Nora Teacher. Through faith and ritual, the continuation or conservation of the intercourse strictly. Without a record. Most of the trainees are members of the conservative family who follow the age range. Situation of promotion and conservation of Manohra Art of Local Government Nakhon Sri Thammarat Budget allocations for cultural activities and programs may be subject to balance. The new generation of people have a different understanding and appreciation of traditional cultural values. In practice, it was found. The availability of teaching and learning systems. There are many limitations. The Manohra Curriculum has been added to promote and preserve Manohra Art can not do as well as it should. Nakhonratchasima Province may set policies to promote and preserve the art of Manohra. To promote the performing arts of the local government. Using the school as a tool to promote and preserve the art of Manohra performances of local government organizations.

Keywords : Promotion and Conservation, Manohra Performing Arts, Local Government Organization, Nakhon Si Thammarat

บทนำ (Introduction)

วิถีทางวัฒนธรรมเกิดพลวัตทางสังคมอย่างเชื่องช้า ในขณะที่กระแสการพัฒนาทางเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ทางสังคมผสมกลมกลืนกับค่านิยมใหม่อยู่ตลอดเวลา เกิดเป็นความหลากหลายทางวิถีชีวิตดั้งเดิมและองค์ความรู้ใหม่ เมื่อเรียนรู้แล้วสังสมประสบการณ์มากขึ้น มีการสร้างค่านิยมใหม่เข้าไปเพื่อให้ดำเนินชีวิตสอดคล้องกับสถานการณ์ทาง

เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม การเมืองความมั่นคง โดยเฉพาะสังคมภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Office of the National Economic and Social Development Board, 2016 : 4) เช่นเดียวกับประเทศไทย เมื่อย้อนมองวิถีทางวัฒนธรรม และประเพณี รวมทั้งศิลปะ ล้วนมีแหล่งที่มาเดียวกัน คือ ความเชื่อตามหลักศาสนา โดยบรรพบุรุษของแต่ละภูมิภาคนำมาจัดการเป็นองค์ความรู้ เกิดการพัฒนาสติปัญญา สร้างสรรค์วัฒนธรรม ประเพณี และศิลปะ (Saijai, 2017) ซึ่งถูกประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน จนได้รับการยอมรับของคนในสังคม เกิดกระบวนการสืบสานตามแบบแผนการปฏิบัติทางสังคม ในลักษณะกิจวัตร กลายเป็นวัฒนธรรมของสังคมนั้น (Hiranto, 1986) เช่น การปฏิบัติตามกันมาแล้วปรากฏผลไปในทิศทางที่ดี เกิดการยอมรับแบบแผนนั้นในท้องที่ใดที่หนึ่งในประเทศไทยเรียกกันว่า วัฒนธรรมไทย การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีไทย คือ สิ่งที่ถูกยึดถือสืบทอดสืบต่อกันมา และถือว่าเป็นสิ่งที่ดีงามของแต่ละสังคม อาจเหมือนกัน คล้ายกัน หรือแตกต่างกันก็ได้ แต่สิ่งที่ดีงามของสังคมมีตัวแปรสำคัญคือ เวลา ยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (Pranee, 2014) วัฒนธรรมที่เคยเห็นเป็นสิ่งดีงามก็ยังคงยึดถือปฏิบัติ ด้วยวิธีการส่งเสริม อนุรักษ์ จัดกิจกรรมเพื่อให้การคงอยู่ได้ทุกยุคทุกกาลเวลา สร้างชื่อเสียงแห่งวัฒนธรรมประเทศไทยในสังคมโลกสืบไป

การส่งเสริม อนุรักษ์ และจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมไทยสู่สังคมโลก เป็นบทบาท เสริมภาพสิทธิและหน้าที่ รวมถึงการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี ดังที่ Ministry of Culture (2009 : Online) อธิบายว่า วัฒนธรรมคือ วิถีชีวิต ซึ่งมีทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม คือ เป็นสิ่งที่จับต้องมองเห็นได้ กล่าวคือ วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมมักปรากฏในรูปวัตถุ สิ่งของ ส่วนวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรมคือ สิ่งที่ยากต่อมองเห็น เช่น ปรัชญา ความเชื่อ ความรู้สึก คุณค่า ความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ รวมทั้งสิ่งที่มองเห็นได้จากพฤติกรรม ศิลปะการแสดง ซึ่งวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ทั้ง 2 ลักษณะถูกผสมกลมกลืนอยู่ในวิถีชีวิตของคนในสังคมไทย หากวัฒนธรรมเกิดเฉพาะท้องถิ่น เช่น เกิดในท้องถิ่นทางตอนใต้เรียกว่า วัฒนธรรมท้องถิ่นภาคใต้ หรือวัฒนธรรมภาคใต้ เป็นต้น

วัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม มีความยากต่อการคงลักษณะไว้ การให้คงอยู่เหมือนเดิม หรือใกล้เคียงของเดิม ด้วยการอนุรักษ์เพียงวิธีการคงไม่เพียงพอ ยังต้องส่งเสริมให้เกิดค่านิยม รู้ เข้าใจ อย่างลึกซึ้ง เผยแพร่เป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นสู่วัฒนธรรมโลกได้ (Channarong, 2016) ซึ่งวัฒนธรรมที่ปรากฏให้โลกรู้จัก มีทั้งศิลปกรรม ศิลปะการแสดงท้องถิ่นที่เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งผลงานที่สร้างขึ้นในอดีตเป็นการนำทรัพยากรความรู้ ทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่ในท้องถิ่นแต่ละแห่ง อาจเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนหรือเป็นลักษณะสากลที่หลากหลายท้องถิ่น เพื่อเอาชนะอุปสรรคทางธรรมชาติ อำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิตประจำวัน (Pongpaiboon, 2012) ภูมิปัญญาพื้นบ้านจึงเป็นสิ่งที่ผลิตและวิถีชีวิตถือเป็นความรู้ที่เป็นองค์รวม สะท้อนความคิด ความเชื่อ ความใฝ่ฝัน ความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัว ในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นรากฐานการดำรงชีวิตของคนในสังคม เป็นสรรพวิชาความรู้ทั้งหมดที่ชุมชนท้องถิ่นใช้แก้ปัญหาหรือจรรโลงชีวิต (Thongyindee, 2015) ทำให้ชุมชนและชาติผ่านพ้นวิกฤตและดำรงความเป็นชาติหรือชุมชนไว้ได้อย่างยั่งยืน คงคุณค่าท้องถิ่น ที่แสดงให้เห็นเป็นรูปธรรม เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ ความสวยงาม พัฒนาสู่ศิลปกรรม

สร้างสรรค์ ได้แก่ ด้านจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และแสดงให้เห็นเชิงนามธรรม ความรู้สึกความบันเทิง เกิดความสุขทางใจ เช่น นาฏกรรม นาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ การละเล่น พื้นบ้านที่มีชื่อเสียงเฉพาะถิ่นหรือภูมิภาค อาทิ ลิเก (ภาคกลาง) หมอรำ (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ศิลปะการแสดงมโนราห์ (ภาคใต้) เป็นต้น (Suykarkao, 1995) ปรากฏผลงานกระทั่งปัจจุบัน

องค์ความรู้ที่ประกอบจากที่มาจากหลักธรรมคำสอนทางศาสนา โดยเฉพาะหลักธรรมที่มีคุณค่าความจริง ความดีความงามเชิงวัฒนธรรม ประเพณีที่เป็นแก่นสารของวิถีชีวิตมนุษย์ เป็นจุดประทีปส่องนำทางให้มนุษย์ได้สร้างสรรค์ผลงานขึ้นมา และถ่ายทอดก่อให้เกิดความเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นกลายเป็นรากเหง้า จนกลายมาเป็นศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มบุคคลที่เป็นองค์ประกอบในสังคม ประกอบด้วยวิถีคิด การทำหน้าที่สร้างสรรค์สังคมในท้องถิ่น ในฐานะแหล่งองค์ความรู้ที่ก่อประโยชน์ต่อผู้คนในชุมชน (Ministry of Culture, 2009; Pongpaiboon, 2012; Thongyindee, 2015; Channarong, 2016) องค์ความรู้ที่ถูกรวมจากทุกปัจจัย หล่อหลอมแสดงออกในลักษณะ ศิลปะการแสดงของภาคใต้ ที่คงอยู่และสร้างชื่อเสียงระดับโลก คือ ศิลปะการแสดงมโนราห์ กล่าวคือ มโนราห์ เป็นศิลปะเชิงวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ทำให้ผู้คนดำรงชีวิตด้วยความสงบสุขกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม ใช้ควบคุมพฤติกรรมคนในสังคมด้วยสื่อสารที่แฝงด้วยความเชื่อทางศาสนา ซึ่งศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้ได้ผ่านกระบวนการสั่งสมความรู้มาจากรรพบุรุษ สืบสานโดยการถ่ายทอดต่อกันมาตามกาล เป็นศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สร้างความสัมพันธ์กับการพัฒนา ปรับตัว ผสมผสานที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น ทำให้คนรู้สึกว่าคุณค่าตนเองมีบทบาท และมีส่วนร่วมได้โดยไม่ต้องพึ่งพาสิ่งอำนวยความสะดวกจากโลกภายนอกมากนัก แต่สามารถนำความรู้ในท้องถิ่นที่มีอยู่มาสร้างสรรค์พัฒนาตนด้วยความอิสระมีศักดิ์ศรีตามคุณค่าได้ (Interview, 2017) การศึกษาวิจัย การส่งเสริมและการอนุรักษ์ศิลปะการแสดงมโนราห์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อนำผลมาสนับสนุนหลักการบริหารรัฐกิจที่ยึดการพัฒนาพื้นที่ภาค จังหวัด ท้องถิ่นเป็นหลัก ด้วยการนำวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นศิลปะการแสดงมโนราห์มาใช้เป็นกรณีศึกษา เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ ตอบสนองต่อการพัฒนาสังคมภาค จังหวัด และท้องถิ่นได้

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

จากสถานการณ์ที่กระทบต่อศิลปะมโนราห์ อันเป็นอัตลักษณ์ภาคใต้ที่กำลังลดความนิยมลง ดังนั้นเพื่อการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปะการแสดงมโนราห์ให้มีอนุรักษ์ พื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่มีอบและกระจายอำนาจหน้าที่ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยในจึงกำหนดวัตถุประสงค์หลักดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์ และปรากฏการณ์ด้านการส่งเสริมและการอนุรักษ์ศิลปะการแสดงมโนราห์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อรวบรวมปัญหา อุปสรรคต่อการดำเนินงานการส่งเสริมและการอนุรักษ์ศิลปะการแสดงมโนราห์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช

3. เพื่อเสนอแนะแนวทางสำหรับจังหวัดนครศรีธรรมราชในการจัดแผนพัฒนาจังหวัดด้านการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปะการแสดงมโนราห์

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้การวิจัยคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interviews) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือนายกเทศมนตรีเทศบาลนคร นายกเทศมนตรีเทศบาลเมือง นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล นายกองค์การบริหารส่วนตำบล รวมทั้งรับฟังความคิดเห็นจากการจัดการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) จากกลุ่มผู้รู้ ได้แก่ หัวหน้าศูนย์ฝึกศิลปพื้นบ้าน ปราสัญชาบ้านดำนมโนราห์ นักวิชาการจากสถาบันอุดมศึกษา ผู้นำชุมชน ศิลปินพื้นบ้านมโนราห์ ผู้เคยเป็นผู้ว่าจ้างมโนราห์ไปแสดง และรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ปฏิบัติ ได้แก่ ศิลปินพื้นบ้านมโนราห์ ผู้เคยเป็นผู้ว่าจ้างมโนราห์ไปแสดงเยาวชนผู้เข้าร่วมฝึกเป็นศิลปินมโนราห์ ผู้ปกครองเยาวชนผู้เข้าร่วมฝึก โดยใช้แบบการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และนำคำถามการสนทนากลุ่มย่อยเป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ประมวลผลข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เสนอผลการวิจัยด้วยการพรรณนาความ (Descriptive Analysis)

การศึกษาวิจัยนี้มุ่งนำข้อมูลทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมาวิเคราะห์ผลการดำเนินงานด้านการส่งเสริมและการอนุรักษ์ศิลปะการแสดงมโนราห์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อนำเสนอมุมมองแบบองค์รวมวัฒนธรรมไทย และวัฒนธรรมสากลให้มีการเกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมที่ทันสมัย แต่ยังคงยึดมั่นความเชื่อตามหลักกรรมทางศาสนา บนพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ โดยครอบคลุมถึงเรื่องการดำเนินชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม รวมทั้งการค้นหาข้อสรุปที่เป็นเหตุเป็นผล ตลอดจนการเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมและอนุรักษ์ของหน่วยงานภาครัฐระดับท้องถิ่น เพื่อเกื้อหนุนให้ศิลปะการแสดงเชิงวัฒนธรรม คงอยู่อย่างมั่นคง ยั่งยืน ตามรัฐธรรมนูญว่าด้วยมีส่วนร่วมของประชาชนต่อศิลปะวัฒนธรรมไทย

ผลการวิจัย (Research Results)

1. ศิลปะการแสดงมโนราห์

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554 ให้คำนิยาม โนรา เป็นคำนาม หมายถึง ศิลปะการแสดงพื้นเมืองอย่างหนึ่งของภาคใต้ มีแม่บททำนองอย่างเดียวกับละครชาตรี, มโนราห์

โนรา หรือมโนราห์ จึงเป็นการละเล่นพื้นบ้านอย่างหนึ่งของชาวภาคใต้ ที่มีมาแต่โบราณ และเป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย นิยมเล่นกันมากทั่วภาคใต้ ไม่แพ้หนังตะลุง ปัจจุบันแม้ว่าโนราไม่ได้เป็นที่นิยมแพร่หลายอย่างในอดีต แต่โนราก็เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่กลุ่มชนพื้นบ้านได้ร่วมกัน

สร้างสรรค์ขึ้นมา เพื่อสนองความต้องการของชีวิตและสังคม โนราจึงมีความผูกพันกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านมาช้านาน ได้สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านและความเป็นไปของสังคมไว้เกือบทุกแง่มุม เพราะนอกจากโนราจะมีบทบาทในฐานะที่เป็นสื่อบันเทิงแล้ว ยังมีบทบาทในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อของชาวบ้านอีกด้วย ฉะนั้นวิถีชีวิตของชาวบ้านจึงมีความเกี่ยวข้องกับโนราอย่างแยกไม่ออก

2. ความสำคัญของมโนราห์

กรมศิลปากร กล่าวว่าไว้ว่า มโนราห์เป็นต้นตอของละครนอกละครใน เป็นการละเล่นของภาคกลาง คำว่าละคร มาจากคำว่า นคร ในอดีตมโนราห์ส่วนใหญ่จัดแสดงจังหวัดนครศรีธรรมราช ในสมัยศรีปราชญ์ เมื่อมาแสดงในเมืองหลวง การละเล่นของนครศรีธรรมราช กลายเป็นละครไปในที่สุดผู้ที่สนใจชมมโนราห์ต้องไปงานศิลปะที่ภาคใต้เท่านั้น หากผู้ที่อยู่กรุงเทพมหานครไปชมได้ที่วัดพิชยญาติการาม วังเวียนเล็ก ธนบุรี ในวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 ของทุกปี เพราะที่นั่นมีศิลปะการทำบุญของชาวใต้แบบดั้งเดิม เรียกว่า งานสทภูมิภาคทักษิณ การจัดแสดงมโนราห์ มีผู้ชมนับพันคน ปัจจุบันงานสทภูมิภาคทักษิณ ดังกล่าวได้ถูกยกเลิกไปแล้ว เนื่องจากเจ้าอาวาสวัดพิชยญาติการามรูปต่อมาไม่ได้เป็นชาวปักษ์ใต้ จึงไม่มีการสืบสานศิลปะนี้ต่อไป

เป็นโนราห์ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษมีการแสดงเฉพาะการแก้บนหรือการแสดงโนราห์โรงครูในเดือน 9 ของทุกปีแล้วแต่จะมีการเชิญหรือจัดของเจ้าภาพและมีการสอนเด็ก เฉพาะเด็กที่สนใจที่บ้านของตนเองเท่านั้น แต่ไม่มีการรวบรวมความรู้และผู้สืบทอดตายายโนราห์ต่อ ฉะนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในฐานะองค์กรของรัฐที่อยู่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม จึงเล็งเห็นคุณค่าและตระหนักถึงปัญหาสำคัญนี้เพื่อช่วยอนุรักษ์ให้คนรุ่นหลังสืบไปจึงได้สอดแทรกเนื้อหาในการเรียนการสอนโดยเริ่มที่โรงเรียนวัดปรกโดยช่วงแรกให้โนราห์ที่พอมีความรู้เป็นพี่เลี้ยงช่วยฝึกสอน มีการบันทึกไว้เป็นแผ่นดิสก์ และต่อมาเปิดสอนตามตำราในแผ่นดิสก์ แล้วมีครูนาฏศิลป์คอยดูแลอีกครั้ง ทำให้นักเรียนเกิดความสนุกสนานและผ่อนคลายตั้งใจเรียนมีสมาธิมากขึ้นจากการสอดแทรกเนื้อหาเหล่านี้ ต่อมาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้สนับสนุนงบประมาณเกี่ยวกับการอนุรักษ์มโนราห์ เพื่อสนับสนุน เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์การเล่น เพื่อส่งโนราห์เข้าประกวดระดับแข่งขันกับตำบลอื่น ๆ ในเขตจังหวัดภาคใต้

3. การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

การอนุรักษ์ศิลปะ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นหน้าที่ของคนในท้องถิ่นที่รู้จักวัฒนธรรมของตนเอง โดยประชาชนทุกเพศทุกวัยซึ่งมีการยึดมั่น มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์มรดกศิลปวัฒนธรรมของบรรพบุรุษและนำเอาวัฒนธรรมมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม ซึ่งการอนุรักษ์ศิลปะ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นสามารถร่วมมือกันในทุกภาคส่วน โดยส่วนแรกเริ่มในการร่วมอนุรักษ์ ศิลปะ ศิลปวัฒนธรรมโดยเริ่มต้นจากสถาบันครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันแรกในการปลูกฝังศิลปะ วัฒนธรรม อิทธิพลจากครอบครัวเป็นสถาบันแรกในการปลูกฝังวัฒนธรรมท้องถิ่นสภาพครอบครัวไทยที่มีปู่ย่า ตายาย ลุง ป้า น้า อา พี่ น้องส่วนใหญ่ปลูกบ้านอยู่ใกล้กัน ทำให้ญาติพี่น้องลูกหลานมีความรัก ความอบอุ่น มีการปลูกฝังอบรมสั่งสอนให้คนในครอบครัวเป็นคนดีมีน้ำใจช่วยเหลือ เอื้ออาทรกัน รู้จักบาปบุญคุณ

โทษ ครอบครัวไทยเป็นจุดเริ่มต้นของการรักษาขนบธรรมเนียมศิลปะท้องถิ่น ด้วยการปฏิบัติและสืบทอดให้วัฒนธรรมคงอยู่ได้ดีที่สุด สถาบันต่อไปที่มีส่วนในการร่วมอนุรักษ์ศิลปะ ศิลปวัฒนธรรม คือ สถาบันการศึกษา ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาทุกระดับในท้องถิ่นเป็นแหล่งให้ความรู้ที่เป็นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างต่อเนื่อง หลักสูตรการเรียนการสอนทุกระดับต้องมีเรื่องของท้องถิ่นศิลปวัฒนธรรมไทย วิถีชีวิตไทย รู้จักวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ดงาม ต้องจัดกิจกรรมส่งเสริมเรื่องท้องถิ่นในทางสร้างสรรค์ สถานศึกษาโดยเฉพาะครู อาจารย์ ต้องสร้างจิตสำนึกให้แก่เยาวชนเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่น คนทุกชาติทุกภาษาต้องมีวัฒนธรรมของตนเอง เพื่อแสดงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์และความภาคภูมิใจในท้องถิ่นตนสถาบันต่อไปที่เกี่ยวข้อง ก็คือสถาบันศาสนา ซึ่งเป็นสถาบันที่เป็นศูนย์รวมทางจิตใจที่สำคัญของชุมชน พร้อมทั้งจะรับการปลูกฝังให้เกิดจิตสำนึกในคุณค่าวัฒนธรรมท้องถิ่นและยังเป็นสถาบันสำคัญในการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์สืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นไม่น้อยกว่าสถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษาและสถาบันสุดท้ายที่สำคัญในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น คือ หน่วยงานราชการ และภาคเอกชนมีส่วนช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นได้ดี

เมื่อมีการจัดงาน ก็เปิดโอกาสให้มีการสอดแทรกเรื่องท้องถิ่นเข้าไปให้มากที่สุด เช่นดนตรีพื้นบ้าน การแต่งกายพื้นบ้าน อาหารพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน เป็นต้น ปัจจุบันการท่องเที่ยวเทศกาลต่าง ๆ ประชาชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้ความสนใจศิลปะ ท้องถิ่นอย่างมาก ความตื่นตัวเช่นนี้เป็นการสะท้อนให้เห็นคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมที่ประเมินค่ามิได้ ภาครัฐและเอกชนสามารถกำหนดกฎเกณฑ์สิ่งที่ไม่เหมาะสมได้ โดยขอความร่วมมือ สืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นให้มากที่สุด และสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยทางด้านวิชาการควบคู่ไป (Davee, 1999)

ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นแบบแผนวิถีของคนในสังคมที่ได้ผ่านขบวนการสร้างสรรค์พัฒนาปรับปรุง แก้ไข สังคม เลือกรสและสืบทอดมายาวนาน ในการอนุรักษ์ศิลปะศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งเป็นหน้าที่ของคนในประเทศควรร่วมมือกันในการสืบสานและนำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตด้วยความภาคภูมิใจ ปัญหาวัฒนธรรมท้องถิ่น เกิดจากอิทธิพลวัฒนธรรมต่างชาติที่หลั่งไหลเข้ามา และสภาพการณ์ภายใน ประเทศทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และสิ่งแวดล้อมแนวทางในการพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นสามารถทำได้โดยการดำเนินการเชิดชู และยกย่องสถาบันหลัก คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นหลักในการยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชาติ การสร้างความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว เป็นวิธีการที่สร้างความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของคนในครอบครัว เมื่อมีการปลูกฝังศิลปะ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นพื้นฐานความมั่นคงของครอบครัวอย่างจริงจัง เช่นการเคารพตามระบบอาวุโส การกตัญญูกตเวที เป็นต้น ส่วนในเรื่องของขนบธรรมเนียมศิลปะท้องถิ่นต้องมีการสนับสนุนส่งเสริมให้ใช้อย่างถูกวิธีถูกต้อง อย่างเช่น ศิลปะสงกรานต์ ลอยกระทง เทศกาลงานบุญในวันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น

การให้เห็นคุณค่าของภาษาด้วยการอบรมสั่งสอน การใช้ภาษาไทยและภาษาท้องถิ่นอย่างถูกต้องอย่าปล่อยปละละเลยทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ในเรื่องของค่านิยม คุณธรรม

จริยธรรมของสังคมไทยที่ดั่งาม อย่างการแต่งกายสุภาพเรียบร้อย ตามกาลเทศะ กิริมารยาทในการไหว้ การกราบยืมสยาม จิตใจที่ดั่งามมีความเมตตากรุณา ความเอื้ออาทรกัน ผู้ใหญ่ต้องเป็นตัวอย่างที่ดี แก่บุตรหลาน ครูบาอาจารย์ต้องประพฤติตนและอบรมลูกศิษย์อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ และที่สำคัญต้องมีการปลูกฝังถ่ายทอดให้กับเยาวชน ในเรื่องศิลปะ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งทุกรูปแบบที่ทำให้ความสุข สนุกสนานเพลิดเพลิน เช่น ดนตรี การรำ รำ การร้องทำเพลง พร้อมทั้งสอดแทรกในทุกงานรื่นเริงเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว (Davee, 2010)

ศิลปวัฒนธรรม เป็นรากฐานที่สำคัญของชาวบ้านที่ได้มีการสั่งสมสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน เป็นประสบการณ์แห่งการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิกภายในครอบครัว หรือบุคคลในท้องถิ่นเดียวกัน เกิดความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัว และคนในท้องถิ่นได้ เป็นการปรับตัวให้สามารถดำรงชีวิตอยู่กับธรรมชาติได้ ซึ่งศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นมีหลากหลาย อาจเหมือนกันหรือแตกต่างกัน โดยการอนุรักษ์สืบทอด และพัฒนา ต้องอาศัยการร่วมมือในทุกภาคส่วนเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นเกิดความภาคภูมิใจในความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ที่สะสมมานาน ทำให้ชุมชนพัฒนาได้อย่างเข้มแข็งในทุก ๆ ด้าน เพราะช่วยพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญรุ่งเรืองและสามารถพึ่งตนเองได้อย่างเข้มแข็งมั่นคงยั่งยืนชั่วลูกชั่วหลาน โดยศิลปะลากพระ นับได้ว่าเป็นศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

4. การกระจายอำนาจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กระแสการปฏิรูปการปกครองท้องถิ่น และการกระจายอำนาจ ถือเป็นการใช้อำนาจอธิปไตยของประชาชนภายใต้ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ส่งผลให้มีการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และประกาศใช้ พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 (Government Gazette, 1994) และพัฒนาระบบการปกครองท้องถิ่นที่ค่อนข้างสมบูรณ์ มีหน้าที่สำคัญด้านการจัดบริการสาธารณะ ทำให้ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย สนองความต้องการได้รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพมากขึ้น

เพียงกระแสการปฏิรูปการปกครองท้องถิ่น ให้มีการกระจายอำนาจยังคงไม่ได้รับการตอบสนอง หากปราศจากเหตุผลผลักดัน 3 ประการ (Office of the Permanent Secretary for Defense, 2014) ได้แก่ เหตุผลทางเศรษฐกิจ เหตุผลทางการเมือง และเหตุผลทางวัฒนธรรม

(1) เหตุผลทางเศรษฐกิจ เนื่องจากการกระจุกตัวเฉพาะในส่วนกลาง ทำให้เกิดภาวะความแตกต่างทางความเจริญ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจทวีความรุนแรงมากขึ้น เห็นได้ชัดคือการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจเฉพาะส่วนกลาง เป็นสาเหตุความไม่เท่าเทียมกัน

(2) เหตุผลทางการเมือง เมื่ออำนาจตัดสินใจอยู่ที่ส่วนกลาง การใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นจึงมีน้อย แต่หากเปิดพื้นที่ทางการเมืองท้องถิ่น เพื่อลดการแข่งขันเฉพาะพื้นที่เดียวได้ การกระจายอำนาจ จึงเป็นการระดมคนที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ

(3) เหตุผลทางวัฒนธรรม จากการศึกษาที่มีความแตกต่างหลากหลายของพื้นที่ ควรให้ประชาชนดูแลตนเองมากขึ้น ส่วนกลางทำหน้าที่เพียงกำกับดูแลตามอำนาจรัฐ

การปฏิรูปการปกครองท้องถิ่น ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 รวมทั้งพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วทั้งสิ้น แต่ยังคงปราศจากความพยายามอย่างแท้จริงของส่วนกลางในการยกระดับการบริหารส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น จึงเกิดปัญหาต่อการปกครองท้องถิ่นไทย คือ ไม่สามารถตอบสนองความต้องการต่อประชาชน บริบททางสังคม และความเข้มแข็งของชุมชนในท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่ ทั้งยังส่งผลให้เกิดปัญหาเรื้อรังกับประเทศชาติ

5. การจัดการองค์การภาครัฐแนวใหม่

แม้ว่ามีกระแสการปฏิรูปการปกครองท้องถิ่น ให้กระจายอำนาจสู่ส่วนท้องถิ่น อันเกิดจากกฎหมายหลายระดับชั้น ตั้งแต่ชั้นสูงสุดคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยอันเป็นกฎหมายปกครองสูงสุดของประเทศ กฎหมายลูกที่เกิดจากการบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ในระดับชั้นต่าง ๆ เช่น พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา พระราชกำหนด ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นต้น แต่จากประสบการณ์ของประเทศไทยที่ผ่านมา การบังคับใช้กฎหมาย ยังพบปัญหาโครงสร้างการบริหาร การจัดแบ่งอำนาจหน้าที่แก่บุคคลที่มาจากวิธีการแต่งตั้งหรือการเลือกตั้งตามที่รัฐกำหนด อย่างไรก็ตามเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการณ์สังคมไทยปัจจุบัน ภายใต้กระแสการปฏิรูปการปกครองท้องถิ่น ที่เรียกร้องให้มีการกระจายอำนาจ โดยมองไปในอนาคตว่า รัฐบาลกระจายอำนาจและถ่ายโอนอำนาจให้แก่ท้องถิ่นเต็มที่ อีกทั้งมีการจัดโครงสร้างการบริหารจัดการองค์การปกครองท้องถิ่นได้อย่างอิสระ เพื่อให้การปกครองตนเองมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ พันข้อหาว่า การกระจายและถ่ายโอนอำนาจแล้วไม่เกิดประโยชน์เนื่องจากท้องถิ่นไม่มีศักยภาพ ดังนั้นจึงต้องกล่าวถึงแนวคิดการจัดการองค์การภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) เพื่อให้ท้องถิ่นนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการท้องถิ่นตน

การจัดการองค์การภาครัฐแนวใหม่ ในที่นี้ก็คือ การปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการภาครัฐ โดยเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพพระบาราชการและการแสวงหาประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศ เพื่อผลประโยชน์สาธารณะของประชาชนเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุด ด้วยการบริหารงานภาครัฐแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ (Result Based Management) เช่น ปรับบทบาท ภารกิจ การมุ่งเน้นผลงาน เพื่อความคล่องตัวในการปฏิบัติงานขององค์กร โดยคำนึงถึงหลักความคุ้มค่า การจัดการโครงสร้างที่กะทัดรัด จรรยาบรรณวิชาชีพ คุณธรรมและจริยธรรม การเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามาแข่งขันการให้บริการสาธารณะ ให้ความสำคัญต่อค่านิยม คุณภาพการบริการหรือการเพิ่มผลผลิต เพื่อยกระดับผลการปฏิบัติงานขององค์กรให้สูงขึ้นโดยใช้หลักการแข่งขัน เพื่อให้องค์กรมีพัฒนาการที่ต่อเนื่อง เน้นความเป็นองค์การที่มีผลสัมฤทธิ์สูง

การปฏิรูปพระบาราชการ ถือว่าเป็นการปฏิรูปการปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยเช่นกัน เพราะเป็นการเปลี่ยนแปลงการบริหารจัดการภาครัฐที่มีลักษณะ การปรับกระบวนทัศน์ (Paradigm

Shift) จากตัวแบบราชการของ Weber's Model Bureaucracy (1864-1920) ที่เน้นเรื่องการบริหารจัดการองค์การ ซึ่งได้เข้ามามีอิทธิพลต่อระบบราชการไทยมานานนับศตวรรษ และแนวคิดที่น่าสนใจของ Fayol's Principles of Management (1949) เสนอหลักการจัดการเชิงบริหารที่เน้นกิจกรรมหลักในองค์การธุรกิจ (POCCC) ประกอบด้วย 5 ประการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบังคับการ (Commanding) การประสานงาน (Coordinating) และการควบคุมงาน (Controlling) วิวัฒนาการมาสู่ทฤษฎีการจัดการเชิงสถานการณ์ (Contingency Theory) เกิดจากแนวคิด POSDCoRB ของ Luther Gulick และ Lyndall Urwick (1973) เน้นการบริหารองค์การ 7 ประการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบริหารงานบุคคล (Staffing) การอำนวยการ (Directing) การประสานงาน (Coordinating) การรายงาน (Reporting) และการงบประมาณ (Budgeting)

จากหลักการดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนขอ Paradigm Shift ขึ้นสู่ New Public Management (NPM) โดยตั้งสมมติฐานว่า NPM เป็นแนวทางการบริหาร/การจัดการองค์การที่สามารถนำไปใช้ได้ทั้งการบริหารรัฐกิจและบริหารธุรกิจ ซึ่งสอดคล้องกับสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ตามแนวคิดของ Woodrow Wilson (1865-1924) เสนอบทความเรื่อง The study of administration สาระสำคัญคือ แยกการเมืองออกจากการบริหาร (Boonyarattapun, 2011) จึงกล่าวได้ว่า แนวคิด NPM เป็นการปรับกระบวนการทัศน์เชิงวิธีการบริหารรัฐกิจ แต่ยังอาศัยหลักการระเบียบ กฎหมาย เป็นเครื่องมือในการควบคุมการบริหารจัดการ รวมทั้งยังต้องอาศัยความสำคัญของทรัพยากรทางการบริหาร (Management Resources) เพื่อให้ทันยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ประกอบด้วย 9 ปัจจัย (9 M's) ได้แก่ (1) การบริหารคน (Man) (2) บริหารเงิน (Money) (3) บริหารวัสดุอุปกรณ์ (Material) (4) การบริหารงานทั่วไป (Management) (5) การให้บริการประชาชน (Market) (6) บริหารคุณธรรม (Morality) (7) บริหารข้อมูล (Message) (8) บริหารเวลา (Minute) และ (9) บริหารการวัดผล (Measurement) (Viratniphawan, 2008)

ในขณะที่ David Osborne & Ted Gaebler (1992) เสนอแนวคิดเรื่องการปฏิรูประบบราชการ (Reinventing Government) จัดว่ามีความสัมพันธ์กับรัฐประศาสนศาสตร์สูง เพราะเป็นแนวคิดที่มุ่งเสนอแนะให้รัฐบาลปฏิบัติต่อการปกครองท้องถิ่นดังนี้ (1) รัฐเพิกงำกับดูแล ไม่ใช่ควบคุม (2) เพิ่มขีดความสามารถให้กับท้องถิ่นในการแก้ปัญหาของตน (3) ส่งเสริมการแข่งขันมากกว่าการผูกขาด (4) ให้การสนับสนุนการปฏิบัติการกิจการมากกว่าออกกฎระเบียบ (5) มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์จากผลงานมากกว่าปัจจัยนำเข้า (6) ตอบสนองความต้องการของประชาชนไม่ใช่มุ่งที่หน่วยงานราชการ (7) มุ่งสร้างรายได้มากกว่าการใช้จ่าย (8) ป้องกันปัญหามากกว่าแก้ปัญหา (9) กระจายอำนาจ และ (10) สนองตอบความต้องการของประชาชนมากกว่ากำหนดนโยบายกว้างๆ

จากแนวคิดของ David Osborne & Ted Gaebler เรื่องการปฏิรูประบบราชการ มีทิศทางเดียวกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ.2556-2561) กำหนดยุทธศาสตร์ 7 ยุทธศาสตร์ (Office of the Public Sector Development Commission, 2013) ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 : การสร้างความเป็นเลิศในการให้บริการประชาชน เน้นการบริการเชิงรุก

ยุทธศาสตร์ที่ 2 : การพัฒนาองค์การให้มีขีดสมรรถนะสูงและทันสมัย ความเป็นมืออาชีพ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 : การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสินทรัพย์ของภาครัฐให้เกิดประโยชน์สูงสุดมีเป้าหมาย

ยุทธศาสตร์ที่ 4 : การวางระบบการบริหารงานราชการแบบบูรณาการ ประสานความร่วมมือระหว่างราชการบริหารส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นในรูปแบบที่หลากหลาย

ยุทธศาสตร์ที่ 5 : การส่งเสริมระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกันระหว่างภาครัฐภาคเอกชน และภาคประชาชน

ยุทธศาสตร์ที่ 6 : การยกระดับความโปร่งใส สร้างความเชื่อมั่นศรัทธาในการบริหารราชการ

ยุทธศาสตร์ที่ 7 : การสร้างความพร้อมระบบราชการไทยเพื่อเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

นอกจากการจัดการทรัพยากรทางการบริหาร กระแสการปฏิรูประบบการ แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย อีกสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงคือ สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกองค์การภาครัฐ ซึ่งเป็นกระแสที่มีอิทธิพลต่อการจัดการองค์การภาครัฐ คือ

1. กระแสโลกาภิวัตน์ เป็นกระแสที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างรุนแรงและรวดเร็ว จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่องค์การภาครัฐต้องปรับเปลี่ยน และเพิ่มศักยภาพให้กับทรัพยากรการบริหารเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันสำหรับเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมดังกล่าว

2. โครงสร้างและระบบการบริหารองค์การภาครัฐมีปัญหอุปสรรคต่อการสนองตอบความต้องการของประชาชน ได้แก่ ความล่าช้าในการบริหารจัดการ คุณภาพการให้บริการ ขาดความเชื่อมั่นต่อระบบราชการ และระบบราชการซึ่งไม่มีธรรมาภิบาล

จากแนวคิด ทฤษฎี หากองค์การภาครัฐยังไม่ปรับกระบวนการ หรือปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการสู่การจัดการองค์การแนวใหม่ ทั้งยังเป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปะวัฒนธรรมท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม รวมถึงการรำนโนราห์ เป็นผลผลิตทางปัญญาของคนในชุมชนและท้องถิ่น ที่เกิดจากการสะสมประสบการณ์ประกอบกับแนวคิดวิเคราะห์ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ทั้งทางตรง และทางอ้อม จนเกิดเป็นการหลอมรวมเป็นแนวคิดที่มีลักษณะของสามารพัฒนาความรู้ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับกาลสมัยในการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจึงต้องช่วยกันค้นหาแนวทางในการฟื้นฟูประยุกต์และสร้างสรรค์ใหม่ให้เหมาะสมกับยุคสมัย

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

สภาพการณ์ และปรากฏการณ์ด้านการส่งเสริมและการอนุรักษ์ศิลปะการแสดงมโนราห์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ศิลปะการแสดงมโนราห์มีอนุรักษ์ด้วยการถ่ายทอดความรู้โดยครูโนรา ผ่านความเชื่อและพิธีกรรมแบบชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ขั้นตอนพิธีกรรมที่เหมือนกันหมดทุกแห่ง จึงเป็นการยึดถือความรู้เป็นธรรมเนียมปฏิบัติของมโนราห์ โดยที่ความเชื่อ พิธีกรรมนั้นเป็นการสืบสานหรืออนุรักษ์แบบรับช่วงต่อกันมาอย่างเคร่งครัด ปราศจากการบันทึกเป็นรายลักษณ์อักษร ซึ่งผู้ทำหน้าที่อนุรักษ์ต่อได้รับการฝึกหัด ส่วนมากพบว่าเป็นคนในครอบครัวอนุรักษ์สืบสานกันมาตามช่วงอายุคน

ด้านการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปะการแสดงมโนราห์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช มีสภาพการณ์ด้านค่านิยมของศิลปะการแสดงมโนราห์ แนวทางการพัฒนา และแผนการอนุรักษ์ รวมถึงการส่งเสริมภาพลักษณ์ของมโนราห์ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ทัศนะว่า มโนราห์เป็นวัฒนธรรมการแสดงชั้นสูงของชาวภาคใต้ ผู้แสดงทำหน้าที่สื่อสารแสดงอาการ การเคลื่อนไหวร่างกาย พร้อมไปกับจังหวะ เหมือนจิตวิญญาณ ที่สัมพันธ์ระหว่างความคิดกับร่างกาย ทำให้เห็นต้นกำเนิด รากเหง้า การทำหน้าที่ และมีกระบวนการรักษา ศิลปะการแสดงมโนราห์ด้วยกระบวนการผลิตซ้ำ ที่ใช้การผสมผสาน และปรับประยุกต์แนวความคิด เพื่อให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบันและอนาคต แต่ไม่กระทบต่ออัตลักษณ์ดั้งเดิมมากนัก ทั้งนี้เพราะเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป (Dynamism) หมายความว่า การเปลี่ยนแปลงเพื่อความแปลกใหม่ ภายใต้ความจำเป็นทางฐานะเศรษฐกิจและสังคม โดยแนวทางการส่งเสริมและอนุรักษ์องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สอดคล้องกับ ตามแผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ (พ.ศ. 2550-2559) กำหนดให้จังหวัด (ทุกจังหวัด) ในที่นี้หมายถึงจังหวัดนครศรีธรรมราช ต้องบูรณาการแผนส่งเสริมกับสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ด้วยการจัดโครงการ/กิจกรรมในการพัฒนา/ส่งเสริมค่านิยมที่ดีในชุมชน ได้แก่ การรื้อฟื้นคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะการแสดงดั้งเดิม นำมาสร้างคุณค่าใหม่ที่พึงประสงค์ เช่น โครงการรักษากำเนิด โครงการพัฒนาเยาวชนรักศิลปวัฒนธรรมไทย เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นภายใต้การกำกับดูแลด้านการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปะการแสดงมโนราห์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช ประชาชนคนรุ่นใหม่มีความเข้าใจและยอมรับ ค่านิยมแตกต่างกันต่อศิลปะเชิงวัฒนธรรมดั้งเดิม ความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นกัลยาณมิตร เครือญาติ บุคคลอื่นในและนอกสังคม คำสอนจากศิลปะการแสดงของภาคใต้ ยังเป็นเงื่อนไขความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิต กล่าวได้ว่า เป็นกลไกที่มีคุณค่าสำหรับพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาชาติในที่สุด ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ควรแสดงศักยภาพให้เข้าถึงประชาชนในท้องถิ่น การจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดกิจกรรมและโครงการอนุรักษ์วัฒนธรรมอาจต้องพิจารณาเรื่องความสมดุลเป็นหลัก

ปัญหาอุปสรรคต่อการดำเนินการส่งเสริมและการอนุรักษ์ศิลปะการแสดงมโนราห์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช พบประเด็นสำคัญคือ รัฐธรรมนูญกำหนดให้รัฐมอบหมายให้ท้องถิ่นดูแลตนเอง โดยมีกฎหมายลูก อาทิ พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และ

แก้ไขเพิ่มจำนวน 13 ฉบับ พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ซึ่งถือเป็นเครื่องมือสำหรับการดำเนินการส่งเสริมและการอนุรักษ์ศิลปการแสดงมโนราห์ แต่ในทางปฏิบัติพบว่า ความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนตามระบบ ยังมีข้อจำกัดอยู่มาก ทำให้การบรรจุหลักสูตรการเรียนการสอนมโนราห์เพื่อเป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปการแสดงมโนราห์ ไม่สามารถทำได้ดีเท่าที่ควร ประกอบกับกระแสการพัฒนาเทคโนโลยีที่เข้ามามีอิทธิพลต่อคนรุ่นใหม่ ทำให้มีปัญหาคือต้องตามแก้ไขเพิ่มเติม รวมถึงการขอรับงบประมาณ ซึ่งลำพังชุมชนยังคงไม่มีกำลังพอช่วยเหลือตนเองได้อย่างเข้มแข็ง โดยเฉพาะการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของชุมชนสู่ชานานาประเทศ รัฐยังคงขาดการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรที่จะสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของภูมิปัญญาตามบทบาทที่ตนมีอยู่ เมื่อพิจารณาในด้านอุปสรรค ในแง่การส่งเสริมเสริมและสนับสนุนในการใช้เครื่องมือผ่านกระบวนการเรียนรู้ ทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับโอนมา ยังไม่สนับสนุนศิลปการแสดงมโนราห์เท่าที่ควร ประกอบกับการพัฒนาขีดความสามารถ และศักยภาพการทำงานตามบทบาทหน้าที่หรือขอบเขตงาน ยังแสดงบทบาทน้อย ไม่สอดคล้องกับบางงานที่รับมอบหมายอาจเป็นเพราะความสนใจ ความเข้าใจในงานแตกต่างกัน ในขณะที่มีปัญหาอุปสรรคในตัวของผู้บริหารและบุคลากร ในเรื่องการนับถือต่างศาสนา จึงไม่เข้าใจในศิลปวัฒนธรรมไทย การทำหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคลากรอีกศาสนาหนึ่ง จึงไม่ส่งผลต่อเงื่อนไขความสำเร็จเท่าที่ควร

แนวทางเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพจำเป็นต้องเร่งดำเนินการพัฒนาประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในการจัดการศึกษา โดยมองว่าการศึกษานี้ต้องเน้นการเรียนรู้ และ การเรียนรู้ก็คือการเชื่อมโยงทุกสรรพสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกันอย่างสอดคล้องและสมดุล ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทั้งความรู้ในเรื่องวิชาการ และความรู้เท่าทันต่อโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา
2. การเร่งพัฒนาและส่งเสริมบุคลากรด้านการศึกษา เพราะโรงเรียนควรต้องมีครูที่ชำนาญด้านการศึกษาเพิ่มมากยิ่งขึ้น (หมายถึงการเพิ่มขึ้นทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ) โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการจัดจ้างครูที่มีความชำนาญเฉพาะทาง เฉพาะสาขาได้โดยอิสระ และสามารถให้ครูคนดังกล่าวสอนในหลาย ๆ โรงเรียนที่สังกัดกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และในส่วนของการส่งเสริมความรู้และพัฒนาทักษะในการสอน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องให้ความสำคัญกับการศึกษา การอบรม การประชุมสัมมนา อันจะเป็นการเพิ่มทักษะในการสอน นอกจากนี้แล้วยังจะต้องให้ความสำคัญกับการศึกษาดูงานทั้งในต่างประเทศและในประเทศเพื่อเปิดโลกทัศน์และมุมมองของครูผู้สอนให้กว้างขึ้น
3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และพัฒนารูปแบบการบริหารงานภายในให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับภาระงานด้านการศึกษาที่เพิ่มขึ้น อาทิ การปรับโครงสร้างองค์กร การปรับและมอบอำนาจในการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการศึกษาให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษามากขึ้น การยกเลิก ผ่อนคลายกฎระเบียบ ต่าง ๆ ที่เป็น

ปัญหา อุปสรรคในการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร การบริหารจัดการ

4. การจัดตั้งชมรมผู้บริหารและครูในสถานศึกษาอันเป็นความร่วมมือระหว่างครู และผู้บริหารสถานศึกษาในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเดียวกัน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเดียวกัน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับภาค ทั้งนี้เนื่องจากชมรมเป็นเวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูล และเป็นเวทีสำหรับการพัฒนาความรู้ ความสามารถ และทักษะในด้านการสอนและการบริหารการศึกษา

5. การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการบริหารการศึกษาและการเรียนการสอน และการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ แหล่งข้อมูล ศูนย์ข้อมูล ศูนย์การศึกษาต่าง ๆ เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่ให้ทั้งความรู้ในศาสตร์วิชาการและศาสตร์ว่าด้วยการใช้ชีวิต ประการสำคัญศูนย์ความรู้เหล่านี้จะต้องเป็นศูนย์ที่มีชีวิต และ ตอบสนองต่อคนทุกกลุ่ม ทุกวัยในชุมชน ขณะเดียวกันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องใช้ศูนย์ข้อมูลเหล่านี้เป็นแหล่งในการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชุมชนท้องถิ่น

6. การพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาอย่างเป็น อันเป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ผลในการจัดการศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และปรับกระบวนการในการดำเนินงานด้านการจัดการศึกษา อาทิ การปรับรูปแบบและวิธีการสอน การปรับวิธีการบริหาร และนโยบายด้านการศึกษา เป็นต้น สำหรับในรายละเอียดของการติดตามและประเมินผล ควรมีการประเมินผลจากกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย มุมมอง อาทิ การให้ครูและผู้บริหารสถานศึกษาได้มีโอกาสประเมินการดำเนินงานด้านการจัดการศึกษาของผู้บริหารท้องถิ่น การให้นักเรียนได้มีโอกาสในการประเมินครูผู้สอน และการให้โอกาสแก่ผู้บริหารท้องถิ่นในการประเมินการจัดการเรียนการสอนภายในโรงเรียน เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง หลากหลาย รอบด้าน และเป็นจริง อย่างไรก็ตามสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งได้แก่การนำข้อมูลที่ได้จากการติดตามและประเมินผลมาใช้อย่างจริงจัง และนำมาแก้ไขปัญหอย่างทันทั่วทั้งที่

ความเข้าใจบางส่วนยังคงขาดหายไปจากการรับรู้ของครูและผู้บริหารการศึกษา และผู้ปกครองนักเรียนบางส่วน เห็นว่าการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการรับประกันถึงมาตรฐานการจัดการศึกษาได้ระดับหนึ่ง เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใดแสดงความจำนงว่าประสงค์จัดการศึกษาในท้องถิ่น เชื่อมั่นในศักยภาพและความสามารถในการบริหารจัดการ และดูแลเรื่องการจัดการศึกษาได้ และแน่นอนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นองค์กรตัวแทนของประชาชนในหมู่บ้าน ตำบลต้องไม่ปล่อยให้ประชาชนของตน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นบุตรหลานในท้องถิ่นได้รับการบริการด้านการศึกษาที่ต่ำกว่ามาตรฐาน ฉะนั้น ความเป็นห่วง และความกังวลว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถบริหารจัดการและดูแลการศึกษาจึงคล้ายได้ในระดับหนึ่ง และนี่เองที่เป็นเครื่องประกันการจัดบริการด้านการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จังหวัดนครศรีธรรมราช ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมวัฒนธรรมที่ชัดเจน ระบุรายการพัฒนาแต่ละศิลปะในแผนพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำไปแปลงแผนสู่การได้ พร้อมทั้ง มอบอำนาจ หรือแบ่งอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถดำเนินงานได้อย่างคล่องตัว

1.2 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องทำหน้าที่ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม อนุรักษ์ ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมไทยให้เกิดผลสัมฤทธิ์มากขึ้น

1.3 การสนับสนุนงบประมาณเพื่อส่งเสริมศิลปะการแสดงมโนราห์ เพื่อจัดกิจกรรมกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมอนุรักษ์การแสดงมโนราห์ให้คงอยู่ชาวภาคใต้ต่อไป

1.4 จากผลการวิจัยที่พบว่าวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีเครื่องมือสำคัญคือสถานศึกษาที่ได้ถ่ายทอดจากกระทรวงศึกษาธิการ จึงเห็นควรว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนดให้สถานศึกษาเปิดเรียนสอน ศิลปะวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะศิลปะการแสดงมโนราห์ นอกจากการสืบทอดศิลปะการแสดงมโนราห์ที่มีแต่โบราณกาลให้ดำรงอยู่แล้ว ขอเสนอแนะเพิ่มเติมว่าภาครัฐและเอกชนให้การยกย่องเชิดชูพร้อมทั้งสนับสนุนบุคคลผู้ดำเนินชีวิตด้านศิลปมโนราห์ ให้เกียรติให้ศักดิ์ศรีและเชิญเป็นครูพิเศษเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการละเล่นโนราห์ในทุกโรงเรียน สถาบันอุดมศึกษาภาคใต้ เพื่อการรักษาอัตลักษณ์ของโนราห์ให้ดำรงอยู่สืบไป

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาศิลปวัฒนธรรมที่หลากหลายเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นการคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง (References)

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2552). “แผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ.2550-2559”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.m-culture.go.th/>. สืบค้น 22 สิงหาคม 2561.
- โกสุม สายใจ. (2560, กุมภาพันธ์-พฤษภาคม). “พุทธศิลป์กับการจัดการความรู้”. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์. 3(1).
- จันทิมา ดาหวี. (2542). การอนุรักษ์ศิลปะพื้นบ้านลิละ ของตำบลท่าเรือ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี. รายงานการศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ไชยรัตน์ ปรานี. (2557). “วัฒนธรรมชุมชนกับการเสริมสร้างความสมานฉันท์ในสังคมไทย โดยใช้วัฒนธรรมเป็นฐาน”. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต. 2(2) : 115-123.

เทพศักดิ์ บุญยรัตพันธุ์. (2554). รัฐประศาสนศาสตร์กับการปฏิรูประบบราชการ, ในชุดวิชา **แนวคิด ทฤษฎี และหลักการรัฐประศาสนศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 7. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

นงเยาว์ ชาญณรงค์. (2559, กรกฎาคม-ธันวาคม). “วัฒนธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว.” **วารสารรามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์**. 35(2).

ประภัสสร ทองยินดี. (2558). “ภูมิปัญญาไทย : องค์ความรู้ที่มีคุณค่าและประโยชน์ต่อสังคมไทย”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : [www.stou.ac.th/study/sumrit/10-58\(500\)/page3-10-58\(500\).html](http://www.stou.ac.th/study/sumrit/10-58(500)/page3-10-58(500).html). สืบค้น 22 สิงหาคม 2561.

ประเวศ วะสี. (2555). **ทิศทางใหม่ประเทศไทย ทิศทางใหม่ของการศึกษาชุมชนท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.

พอพรรณ บัวมาศ. (2553). **แนวทางการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้อาชีพจักสานตำบลบ้านนอก อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี**. การศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคใต้. (2553). “ภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคใต้”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.dek-d.com/board/view.php?id=937146>. สืบค้น 14 กันยายน 2559.

มาลินี สวยคำขาว. (2538). **การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ราชกิจจานุเบกษา. (2534). **พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534**. เล่มที่ 156 ตอน 1พ ลงวันที่ 4 กันยายน 2534.

ราชกิจจานุเบกษา. (2546). **พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546**. เล่มที่ 120 ตอน 100ก ลงวันที่ 29 ตุลาคม 2546.

ราชกิจจานุเบกษา. (2559). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)**. เล่ม 133 ตอนที่ 115 ลงวันที่ 30 ธันวาคม 2559.

ราชกิจจานุเบกษา. (2560). **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560**. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก ลงวันที่ 6 เมษายน 2560.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554**. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.

วิรัช วิรัชนิการวรรณ. (2551). “การบริหารจัดการของหน่วยงานของรัฐ : การวิเคราะห์เปรียบเทียบตัวชี้วัด”. **รัฐาภิรักษ์**. 50(3) : 7-28.

สุทธีวงศ์ พงษ์ไพบูลย์. (2555). **บทบาทของสถานศึกษากับภูมิปัญญาไทย**. กรุงเทพฯ : เจริญเวช เอ็ดดูเคชั่น.

อุทัย หิรัญโต. (2529). **หลักสังคมวิทยา**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

- David Osborne and Ted Gaebler. (1992). **Reinventing Government**. London : Addison-Wesley Publ. Co.
- Weber, Max. The Theory of Social and Economic Organization. **Translated by** A.M. Henderson and Talcott Parsons. (1947). London : Collier Macmillan Publishers.

Translated Thai References

- Boonyarattapun, T. (2011). **The public administration reform, in a series of subjects. Concepts, theories and principles of public administration**. (7). the Nonthaburi: Sukhothai thammathirat Open University. [In Thai]
- Buamak, P. (2010). **Guidelines for the establishment of a centre to learn weaving ban na district cover good Pattani**. Independent studies degree, m.p.a. Fifth activities find graduate disciplines local administration, Khon Kaen University. [In Thai]
- Channarong, N. (2016, July-December). "Cultural tourism". **Journal of Ramkhamhaeng, Humanities**. 35(2). [In Thai]
- Davee, C. (1999). **Conservation of folk art SILA, Tambon Tharue Amphue khok PHO of Pattani Province**. Independent studies report m.p.a. degree March 3 local college disciplines local governments, Khon Kaen University. [In Thai]
- Hiranto, U. (1986). **Sociological principles**. Bangkok : The Odean store. [In Thai]
- Ministry of Culture. (2009). "National Culture Master Plan Source (2007-2016)". [Online]. Available : <http://www.m-culture.go.th/>. Retrieved August 22, 2018. [In Thai]
- Pranee, C. (2014). "Culture, community and strengthening social solidarity in Thailand by using culture as a base". **Journal of the community development and quality of life**. 2(2) : 115-123. [In Thai]
- Saijai, K. (2017, February-May). "The Buddhist art of knowledge management, special magazine article". Humanities and social sciences, Rajapruak University. 3(1). [In Thai]
- Suykarkao, M. (1995). **Use local wisdom in teaching social studies in secondary schools** School District Education Department, 5. Thesis Bachelor of education, Chulalongkorn University. [In Thai]

- Thongyindee, P. (2015). “Thailand: wisdom knowledge is valuable and beneficial to society, Thailand”. [Online]. Available : [www.stou.ac.th/study/sumrit/10-58\(500\)\(500\).html/page3-10-58](http://www.stou.ac.th/study/sumrit/10-58(500)(500).html/page3-10-58). Retrieved August 22, 2018. [In Thai]
- Viratniphawan, V. (2008). “Management of Government: comparative analysis of indicators”. **Basic corporate rat afloat**. 50(3) : 7-28. [In Thai]
- Wasi, P. (2012). **New Thailand country direction. A new direction of education in local communities**. Bangkok : the cultural promotion Department The Ministry of culture. [In Thai]

การพัฒนาชุดการสอนเมโลเดียนตามแนวคิดของโคดาย สำหรับนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านโคกสำราญ จังหวัดนครราชสีมา
The Development of The Melodian Intruction set Based on the
comcept of Kodaly for Student in Primary Khoksumran School
Nakhonratchasima

ธณัณฐ์ ขันทะยศ¹ และสยาม จวงประโคน²
Thanan Khanthayot¹ and Sayam Chuangprakhon³

Received : September 20, 2018; Revised : January 18, 2019; Accepted : January 24, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาชุดการสอนเมโลเดียน ตามแนวคิดของโคดาย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านโคกสำราญ จังหวัดนครราชสีมา ให้มีประสิทธิภาพไม่น้อยกว่า 80/80 2) เพื่อเปรียบเทียบทักษะความสามารถในการปฏิบัติเมโลเดียน ของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยชุดการสอนเมโลเดียนตามแนวคิดของโคดาย กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการทดลองในครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปี การศึกษา 2561 โรงเรียนบ้านโคกสำราญ อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 8 คน โดย การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ใช้เวลาทดลองทั้งสิ้น 10 ชั่วโมง เครื่องมือที่ใช้ใน การวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ชุดการสอนเมโลเดียนตามแนวคิดของโคดาย แผนการจัดการเรียนรู้ทักษะ ปฏิบัติการเรียนการสอนเมโลเดียนด้วยวิธีการสอนของโคดายสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 10 แผน 10 ชั่วโมง และแบบวัดทักษะการปฏิบัติเมโลเดียนก่อนเรียนและหลังเรียน สถิติที่ ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบสมมติฐาน ใช้ การวิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะความสามารถในการปฏิบัติเครื่องดนตรีเมโลเดียน ของนักเรียนก่อน เรียนและหลังเรียนด้วยชุดการสอนเมโลเดียนตามแนวคิดของโคดายโดยใช้ t-test (t- test for Dependent Samples) ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุดการสอนที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ เท่ากับ 82.63/ 84.58 สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 80/80 นักเรียนกลุ่มเป้าหมายที่เรียนด้วยชุดการสอนเมโลเดียนตาม แนวคิดของโคดาย มีพัฒนาการด้านความรู้ ความเข้าใจ ที่ดีขึ้น 2) นักเรียนมีทักษะในการปฏิบัติ

¹นักศึกษาลัทธิดุริยางคศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม;
Master of Music, College of Music, Mahasarakham University, Thailand;
e-mail : Thanannakub@gmail.com

²วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม; College of Music, Mahasarakham University,
Thailand.

เครื่องดนตรีเมโลเดียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ผลการเรียนรู้ก่อนเรียนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการเปรียบเทียบทักษะความสามารถในการปฏิบัติเครื่องดนตรีเมโลเดียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 87.00 โดยสรุปการวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้ชุดการสอนเมโลเดียนตามแนวคิดของโคดัล ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถนำไปใช้สอนผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ได้

คำสำคัญ (Keywords) : ชุดการสอนเมโลเดียน, โคดัล

Abstract

The purposes of this article were 1) to develop the melodian intruction set based on the concept of Kodaly for Primary 2 (P2) students at Ban Khok Samran School, Nakhon Ratchasima to be effective not less than 80/80 and 2) to compare the skills in the practice of melodious of the students' learning before and after school with a melodian instructional package. The target audience used in this experiment was primary students in the first semester of academic year 2018, Ban Khok Samran School, Pak Thong Chai. Samples were purposively sampled for 10 hours. The instruments used in this study were the melodian instructional package based on the concept of calendula. Lesson plans for learning how to teach a lesson in Meditation with a teaching method for Primary 2 (P2) students for 10th lesson plans and 10 hours. Statistics used in data analysis were percentage, mean, standard deviation and hypothesis testing was conducted with comparative analysis of skills to practice melodian instruments. The t-test (t-test for Dependent Samples) was used as a guideline for the study. Findings are as follows: 1) The constructed instructional package was 82.63 / 84.58, higher than the target of 80/80 students. Improved knowledge and understanding. 2) Students have skills in performing melodian instruments after learning more than before. There was a statistically significant difference at .05 levels between the pre-test and post-test scores at the .05 level 87.00. In summary, this research makes the melodian intruction set as a concept of Kodaly is efficient and effective. This melodian intruction set can be used to teach learners to enable learners to achieve their objectives.

Keywords : The Melodian Instruction, Kodaly

บทนำ (Introduction)

ในการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีลักษณะพึงประสงค์ตามพระราชบัญญัติ ดนตรีมีส่วนช่วยเพิ่มการตอบสนองทางอารมณ์ช่วยปลูกฝังให้เด็กมีความคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความเป็นกวีความคิดช่างฝัน ความสวย ความงาม ความไพเราะ และความคิดสร้างสรรค์ดนตรีมีอิทธิพลในการสร้างจินตนาการ ดังคำกล่าวของ อ.สุกรี เจริญสุข ว่า ดนตรีสำหรับเด็กนั้นให้เริ่มต้นจากการฟัง เพราะเด็กจะได้ยินเสียง เสียงเป็นภาษาของดนตรี และดนตรีเป็นภาษาของเสียง เด็กก็จะได้เรียนรู้ และรู้จักเสียงชนิดต่าง ๆ จำแนกเสียงได้ เช่น เสียงสูง เสียงต่ำ เสียงดัง เสียงเบา เสียงสั้น เสียงยาว เสียงใส เสียงแหบ เสียงผู้หญิง เสียงผู้ชาย เสียงเด็ก เสียงคนแก่ เป็นต้น เด็กที่สามารถจะเรียนรู้เสียงและจำเสียงได้ ยิ่งเสียงที่ได้ยินบ่อย ๆ ฟังซ้ำ ๆ ก็จะได้รู้จักเสียงและคุ้นเคยกับเสียงที่ได้ยิน (Charoensook, 2005)

เด็กสามารถตอบสนองดนตรีได้ โดยธรรมชาติตั้งแต่เล็ก เช่น การเคลื่อนไหวร่างกายตามเสียงเพลงที่ได้ยิน แต่เมื่อเด็กโตขึ้นเด็กจะได้รับประสบการณ์ทางดนตรีเพิ่มขึ้น และเนื่องจากความสามารถ ในการเรียนรู้ดนตรีขึ้นอยู่กับพัฒนาการการเรียนรู้ในแต่ละวัยของผู้เรียน ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนในแต่ละระดับการศึกษาจึงแตกต่างกัน (Sutthachit, 1992) ในการที่นักเรียนหรือผู้เล่นดนตรีจะเล่นเครื่องดนตรีประเภทต่าง ๆ ได้นั้น จะต้องมีความรู้ทางดนตรี ในประเภทนั้น ๆ ผู้เรียนจึงจะสามารถเล่นดนตรีได้อย่างสนุกสนาน มีคุณค่า และประโยชน์ต่อตนเอง

ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานก็ได้บรรจุกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะไว้ในหลักสูตร ให้สถานศึกษาจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย ทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ สำหรับสาระดนตรีนั้นถูกจัดไว้ใน สาระที่ 2 ซึ่งหลักสูตรได้กำหนดสิ่งที่ผู้เรียนต้องได้เรียนรู้ คือผู้เรียนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจองค์ประกอบของดนตรี และแสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ (Ministry of Education, 2008) และเมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แล้ว ผู้เรียนจะต้องมีทักษะในการร้อง และบรรเลงเครื่องดนตรี ทั้งเดี่ยวและเป็นวง โดยการเน้นเทคนิคการร้องการบรรเลงอย่างมีคุณภาพ มีทักษะในการสร้างสรรค์บทเพลงอย่างง่าย การเขียนโน้ตในบันไดเสียงที่มีเครื่องหมาย แปลงเสียงเบื้องต้นได้ ดนตรีได้รับการบรรจุไว้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ซึ่งเป็นกลุ่มสาระที่ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์มีจินตนาการทางศิลปะ ชื่นชมความงาม มีสุนทรียภาพ ความมีคุณค่าซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์ กิจกรรมทางศิลปะช่วยพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม ตลอดจนการนำไปสู่การพัฒนาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง อันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพได้ (Ministry of Education, 2008)

การที่ผู้เรียนจะสามารถมีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชาดนตรีนั้น จะต้องได้รับการฝึกฝนและพัฒนาทักษะทางดนตรีที่ถูกต้องและเหมาะสมกับผู้เรียน สำหรับทักษะทางดนตรีนี้ (Sutthachit, 1992) ได้กล่าวว่า ประกอบด้วย การฟัง การร้อง การเล่น การเคลื่อนไหว การสร้างสรรค์ และการอ่าน

สำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษา ควรมุ่งเน้นในเรื่องของการเรียนรู้และทำความเข้าใจกับพื้นฐานต่าง ๆ ทางดนตรี เรื่องแหล่งกำเนิดเสียง คุณสมบัติของเสียง บทบาทหน้าที่ ความหมาย ความสำคัญของบทเพลงใกล้ตัวที่ได้ยิน สามารถท่องบทกลอน ร้องเพลง เคาะจังหวะ เคลื่อนไหวร่างกาย และในเรื่องของเอกลักษณ์ของดนตรีในท้องถิ่น มีความชื่นชอบ เห็นความสำคัญ และประโยชน์ของดนตรีต่อการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น (Bureau of Academic and Educational Standards, 2009)

การสอนดนตรีของโคดาไล (Kodaly Approach) โคลตาน โคดาไล (Zoltan Kodaly, 1882-1967) นักการศึกษาดนตรีและผู้ประพันธ์เพลงคนสำคัญของฮังการี ซึ่งมีหลักการสอนดนตรีโดยการจัดลำดับเนื้อหาและกิจกรรมดนตรีให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก โดยมีขั้นตอนจากง่ายไปหายาก เน้นการสอนร้องเพลงเป็นหลัก การร้องเพลงเป็นการใช้เสียงที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติซึ่งเด็กคุ้นเคยอยู่แล้ว ฝึกควบคู่กับการอ่านโน้ต จนสามารถอ่านและเขียนโน้ตดนตรีได้ การสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่ควรสอนในระยะต่อมา รวมทั้งวรรณคดีดนตรีที่ควรนำมาใช้คือ เพลงพื้นบ้าน เพราะใกล้ตัวผู้เรียนมากที่สุดเมื่อเขามีประสบการณ์เพียงพอก็สามารถฝึกการอ่านและเขียนภาษาดนตรีได้ โคดาไลมีวิธีการใช้สัญลักษณ์มือในกิจกรรมการสอน และใช้การอ่านโน้ตด้วยระบบซอล - ฟา ซึ่งมีขั้นตอนจากง่ายไปหายาก ซึ่งสามารถฝึกสอดประสานทางดนตรีผู้เรียนได้ทั้งเรื่องจังหวะ ระดับเสียง ทำนอง และการประสานเสียง โดยการร้องเพลงตามแบบฝึกหัดของโคดาไลซึ่งมีการแบ่งเป็นระดับขั้นต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับผู้เรียน (Phumin, 2018)

เมโลเดียนเป็นเครื่องดนตรีประเภทคีย์บอร์ดชนิดหนึ่ง ทำให้เกิดเสียงได้โดยการเป่าและใช้นิ้วมือกดที่ลิ้นนิ้ว หน้าตาของคีย์บอร์ดก็เหมือนกับคีย์บอร์ดของเปียโน คือมีทั้งคีย์กดตัวขาวและตัวดำ เมโลเดียนเป็นเครื่องดนตรีที่เหมาะสมกับการนำมาจัดการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เพราะเป็นเครื่องดนตรีที่สามารถเรียนรู้จากการกดและเป่าไปพร้อม ๆ กัน และยังเป็นเครื่องดนตรีที่ยังไม่ต้องใช้เทคนิคในการบรรเลงมากมาย ผู้วิจัยจึงเลือกเครื่องดนตรีเมโลเดียนมาปรับใช้ให้เข้ากับวิธีการสอนของโคดาไล และนำมาสร้างชุดการสอนเมโลเดียนตามแนวคิดของโคดาไล

การสร้างชุดการสอนรายวิชาดนตรีมีหลากหลายรูปแบบ ต้องมีการเลือกให้เหมาะสมกับพัฒนาการการเรียนรู้ของนักเรียนจึงจะสามารถช่วยให้การเรียนการสอนในรายวิชาดนตรีนั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งในการจะเลือกสร้างชุดการสอนขึ้น และยังสามารถนำไปพัฒนาการเรียนการสอนในรายวิชาดนตรีต่อไปในอนาคตได้ ซึ่งในการสร้างชุดการสอนเมโลเดียนที่ผู้วิจัยได้นำเอาทฤษฎีการสอนดนตรีของโคดาไลนำมาปรับนั้น จะเป็นเรื่องของการสร้างชุดการสอนการร้องโน้ตเพลงพื้นบ้าน การสอนจากง่ายไปสู่ยากและการใช้สัญลักษณ์มือช่วยอีกด้วย

จากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมา ได้มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับวิธีการสอนของโคดาไลโดยการนำมาสร้างสรรค์การจัดการเรียนรู้ไว้ 3 ประเด็น คือ 1) ศึกษาผลการใช้กิจกรรมดนตรีตามแนวคิดของโคดาไล ที่มีต่อทักษะทางดนตรีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดทรงธรรม อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ปีการศึกษา 2552 ที่มีทักษะทางดนตรีน้อย จำนวน 20 คน

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีทักษะทางดนตรีมากขึ้น หลังจากได้รับการใช้กิจกรรมดนตรีตามแนวคิดของโคดาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 นักเรียนที่ได้รับการใช้กิจกรรมทางดนตรีตามแนวคิดของโคดาย มีทักษะทางดนตรีมากกว่านักเรียนที่ได้รับการให้ข้อสนเทศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (Wannarun, 2010) 2) การพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านโน้ตตามแนวคิดของโคดาย สำหรับเปียโนในวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ผลการวิจัยพบว่า แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านโน้ตดนตรีตามแนวคิดของโคดายโดยเน้นการอ่านโน้ตจากการร้อง (Pannakitkan, 2013) 3) การพัฒนาทักษะในการจำแนกคุณลักษณะเสียงสูง-ต่ำ ของตัวโน้ต โดยการใช้สัญลักษณ์มือแทนระดับเสียงตัวโน้ตตามแนวการสอนของโคดาย ผลการวิจัยพบว่า เมื่อนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 ที่ได้รับการสอนโดยการใช้สัญลักษณ์มือแทนระดับเสียงตัวโน้ต (Hand Sign) ตามแนวการสอนของโคดาย (Kodaly Method) มีทักษะในการจำแนกคุณลักษณะเสียงสูง-ต่ำ ของตัวโน้ตหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน จัดอยู่ในเกณฑ์การประเมินดีมาก เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ (Leewiwattanachot, 2017)

โรงเรียนบ้านโคกสำราญ จังหวัดนครราชสีมา มีการเรียนการสอนดนตรี (เมโลเดียน) โดยการสอนในรายวิชาศิลปะ(ดนตรี) และรายวิชาชุมนุม ข้าพเจ้าผู้วิจัยเป็นผู้สอนได้พบปัญหาเกี่ยวกับการสอนในรายวิชาศิลปะ(ดนตรี) และรายวิชาชุมนุม คือ นักเรียนยังมีพื้นฐานในเรื่องของดนตรีน้อย และนักเรียนยังเรียนรู้ในเรื่องวิชา ศิลปะ(ดนตรี) ไม่มากพอ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่รวดเร็วในระยะแรกจึงมีการเรียนการสอนดนตรีในรูปแบบเดิม คือ ให้ครูผู้สอนร้องให้ฟังแล้วนักเรียนร้องตาม จึงทำให้การเรียนการสอนในบางรายวิชาซึ่งในวิธีที่กล่าวมาอาจเป็นการเรียนรู้ที่ความรวดเร็วต่อการเรียนการสอน แต่ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ นักเรียนไม่สามารถที่จะอ่านโน้ตหรือเข้าใจพื้นฐานของดนตรีได้ ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญในการเรียนดนตรี ข้าพเจ้าครูผู้สอนเมื่อพบปัญหาแล้วจึงต้องการจะหาวิธีการหรือทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อนำมาพัฒนาชุดการสอนให้ดียิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาการสอนตามแนวคิดของโคดาย

สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยทำการเรียนการสอนในโรงเรียนบ้านโคกสำราญ อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา เพื่อศึกษาหาแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน และเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ของเครื่องมือที่นำมาจัดการเรียนการสอนว่ามีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อพัฒนาชุดการสอนเมโลเดียน ตามแนวคิดของโคดาย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านโคกสำราญ จังหวัดนครราชสีมา ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 เพิ่ม

2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะในการปฏิบัติเมโลเดียน ของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยชุดการสอนเมโลเดียนตามแนวคิดของโคดาย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. กลุ่มเป้าหมาย

เป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มเป้าหมายโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านโคกสำราญ อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 8 คน 1 ห้องเรียน ตั้งแต่วันที่ 10 มิถุนายน 2561 ถึงวันที่ 10 สิงหาคม 2561

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ทำการทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) กับนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เพื่อวัดพื้นฐานความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับดนตรี การปฏิบัติเครื่องดนตรีเมโลเดียน ดำเนินการสอน โดยใช้ระยะเวลา 10 สัปดาห์ ดำเนินการสอนตามแผนการสอนของชุดการสอน หลังจากทำการทดลองสอนโดยใช้ชุดการสอนจนจบทุกชั้นตอนแล้ว ทำการทดสอบหลังเรียน (Post-test) อีกครั้ง

2.2 เมื่อสิ้นสุดการทดลองแล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ โดยใช้สถิติ เพื่อหาประสิทธิภาพของชุดการสอนเมโลเดียนตามแนวคิดของโคดาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าประสิทธิภาพของชุดการสอนตามเกณฑ์ 80/80 โดยใช้สูตร E1/E2 และสถิติทดสอบค่า t-test

3. ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง

ในการวิจัยครั้งนี้ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 โดยใช้เวลาในการทดลอง 10 คาบ คาบละ 50 นาที สัปดาห์ละ 2 คาบ รวมเป็นเวลา 5 สัปดาห์

4. ตัวแปรต้น คือ ชุดการสอนดนตรีเมโลเดียนตามแนวคิดของโคดาย

5. ตัวแปรตาม คือ ทักษะในการปฏิบัติเครื่องดนตรีเมโลเดียน

ผลการวิจัย (Research Results)

1.ชุดการสอนเมโลเดียน ตามแนวคิดของโคดาย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านโคกสำราญ จังหวัดนครราชสีมา มีการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.63/84.58 สรุปได้ว่าชุดการสอนเมโลเดียนตามแนวคิดของโคดายมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน

2. นักเรียนมีทักษะในการปฏิบัติเมโลเดียน ในการปฏิบัติเมโลเดียนที่ดีขึ้น หลังการเรียนการสอนด้วยการใช้ชุดการสอนเมโลเดียนตามแนวคิดของโคดาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากการศึกษาการพัฒนาชุดการสอนเมโลเดียน ตามแนวคิดของโคดาย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านโคกสำราญ จังหวัดนครราชสีมา พบว่า

1. ชุดการสอนเมโลเดียน ตามแนวคิดของโคดาย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านโคกสำราญ จังหวัดนครราชสีมา สามารถพัฒนาทักษะการปฏิบัติเครื่องดนตรีเมโลเดียน ของนักเรียนได้จริง เพราะสามารถทำให้นักเรียนมีความสนุกสนานไปกับสัญลักษณ์มือ และสัญลักษณ์เสียง โดยที่นักเรียนเมื่อเห็นสัญลักษณ์มือที่ครูแสดงสามารถบอกได้ว่าคือโน้ตตัวอะไร อีกทั้งชุดการสอนเมโลเดียน ตามแนวคิดของโคดายมีการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.63/84.58 สรุปได้ว่าชุดการสอนเมโลเดียนตามแนวคิดของโคดายมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ในข้อที่ 1 ทั้งนี้มีหลายปัจจัยที่ช่วยให้ชุดการสอนมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องผลการวิจัยของ Phumin (2018) ที่ได้ศึกษาเพื่อสร้างชุดการสอนคีย์บอร์ดเบื้องต้นโดยใช้วิธีของโคดาย พบว่า วิธีการสอนดนตรีในระบบโคดายสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับวิธีการสอนปฏิบัติเครื่องดนตรีในระดับพื้นฐานได้ดียิ่ง และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Thirapan (2015) พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยเอกสารประกอบการเรียนการสอนซึ่งปรับปรุงจากวิธีการสอนของโคดาย วิชาขับร้องชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีค่าเฉลี่ยโดยรวมหลังเรียนด้านเจตคติทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยเอกสารประกอบการเรียนการสอนแบบปกติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า การพัฒนาชุดการสอนเมโลเดียนตามแนวคิดของโคดาย มีการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.63/ 84.58 สรุปได้ว่าชุดการสอนเมโลเดียนตามแนวคิดของโคดายมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์

2. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านโคกสำราญ จังหวัดนครราชสีมา มีทักษะในการปฏิบัติเมโลเดียน ในการปฏิบัติเครื่องดนตรีเมโลเดียนที่ดีขึ้น หลังการเรียนการสอนด้วยการใช้ชุดการสอนเมโลเดียนตามแนวคิดของโคดาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ข้อที่ 2 ที่ตั้งไว้ แสดงว่าชุดการสอนเมโลเดียนตามแนวคิดของโคดายสามารถพัฒนาทักษะทางดนตรีของผู้เรียนได้มากขึ้น เพราะ กิจกรรมการเรียนการสอนดนตรีของโคดายเป็นอีกวิธีหนึ่งในการสร้างทักษะทางดนตรี โดยการนำหลักการของโคดายมาปรับใช้ และพัฒนาเป็นชุดการสอนขึ้น เพื่อนำไปใช้ในการเรียนการสอนดนตรีด้วยหลักการปฏิบัติจริง ตามที่ กล่าวว่า “เพื่อพัฒนาความสามารถทางดนตรีที่มีอยู่ในตัวผู้เรียนแต่ละคนให้สมบูรณ์เต็มที่” ซึ่งเป็นข้อหนึ่งของวัตถุประสงค์หลักของการเรียนการสอนของโคดาย ผู้วิจัยจึงเลือกวิธีการสอนโดยใช้สัญลักษณ์เสียง และสัญลักษณ์มือ ของโคดาย มาช่วยในการพัฒนาชุดการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจการเรียนการสอนเครื่องดนตรีเมโลเดียนมากยิ่งขึ้น ผลการวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องผลการวิจัยของ Wannarun (2010) ที่ได้ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมดนตรีตามแนวคิดของโคดาย ที่มีต่อทักษะดนตรีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดทรงธรรม อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า นักเรียนที่ได้รับกิจกรรมดนตรีตามแนวคิดของโคดายมีทักษะทางดนตรีเพิ่มมากขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Chatinuch (2017) พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วย

กิจกรรมการพัฒนาไสตทักษะวิชาดนตรีสากล ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 นักเรียนทุกคนมีคะแนนเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า นักเรียนมีทักษะในการปฏิบัติเมโลเดียน ในการปฏิบัติเมโลเดียนที่ดีขึ้น หลังการเรียนการสอนด้วยการใช้ชุดการสอนเมโลเดียนตามแนวคิดของโคตาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตลอดจนการทดลอง พบว่านักเรียนให้ความร่วมมือความสนใจ ความเอาใจใส่ และความกระตือรือร้น ทั้งในการทดลองและการปฏิบัติเป็นอย่างดี ในระยะแรกนักเรียนอาจไม่เคยเรียนรู้วิธีการ หรือหลักการสอนของโคตาย แต่ในระยะหลังเมื่อมีการเรียนการสอนนักเรียนจึงมีความเข้าใจและให้การสนใจมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการศึกษาในครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่า การใช้กิจกรรมดนตรีตามแนวคิดของโคตาย สามารถพัฒนาทักษะทางดนตรีของนักเรียนเพิ่มมากขึ้นได้ ดังนั้นสามารถนำวิธีการดังกล่าวไปใช้พัฒนาทักษะทางดนตรีของนักเรียนได้

1.2 ควรนำแนวคิด หรือทฤษฎีการเรียนรู้ของนักวิชาการทางการศึกษาอื่น ๆ มาปรับใช้ให้เข้ากับเนื้อหาวิชาที่ตนเองจะสอน เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการสอนให้เกิดความแปลกใหม่ น่าสนใจ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น

1.3 ก่อนจะนำชุดการสอนดนตรีตามแนวคิดของโคตายไปใช้ในการเรียนการสอน ครูผู้สอนควรที่จะมีอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน หรือเครื่องดนตรีเมโลเดียนให้พร้อมก่อนที่จะนำไปสอน

1.4 ครูผู้สอนควรศึกษาวิธีการสอนของโคตายให้เข้าใจก่อน จึงสามารถนำวิธีการสอนตามแนวคิดของโคตายไปใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนดนตรีได้

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทดลองนำชุดการสอนเมโลเดียนตามแนวคิดของโคตายไปใช้กับผู้เรียนในช่วงชั้นอื่น ๆ

2.2 ควรมีการนำเทคนิค หรือวิธีการสอนดนตรีทางจิตวิทยานำมาปรับปรุงให้เป็นวิธีการสอนดนตรีให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในการเรียน และการปฏิบัติเครื่องดนตรีต่าง ๆ มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง (References)

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2535). **จิตวิทยาการสอนดนตรี (Vol. 3)**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประพันธ์ศักดิ์ พุ่มอินทร์. (2561). “ทฤษฎีการสอนดนตรี”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://suppavit014.wordpress.com/>. สืบค้น 3 มีนาคม 2561.
- พัฒน์ณรี สิริวัฒนโชต. (2560). “การพัฒนาทักษะในการจำแนกคุณลักษณะเสียงสูง - ต่ำ ของตัวโน้ตในการใช้สัญลักษณ์มือแทนระดับเสียงตัวโน้ตตามแนวการสอนของโคดาย”. **วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 21**.
- มารียา ปิ่นณะกิจการ. (2556). การพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทักษะการอ่านโน้ตตามแนวคิดของโคดายสำหรับผู้เรียนเปียโนวัยผู้ใหญ่ตอนต้น. ปรินญาครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรณาวุฒิ วรรณารุณ. (2553). ผลการใช้กิจกรรมของดนตรีตามแนวคิดของโคดายที่มีต่อทักษะทางดนตรีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดทรงธรรม อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วีรภัทร ขาตินุช. (2560). การพัฒนาสไตล์ทักษะวิชาดนตรีสากลโดยใช้ชุดกิจกรรมตามแนวคิดของธอร์นไคค์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. ปรินญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2552). สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน : **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ศิลปะตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สุกรี เจริญสุข. (2548). **ความสามารถทางดนตรี**. นครปฐม : วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุธาสนี ธีระพันธ์. (2558). การศึกษาเปรียบเทียบการเรียนรู้ขบร้องของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างกลุ่มที่ใช้วิธีสอนซึ่งปรับปรุงจากวิธีการสอนดนตรีแบบโคดายกับกลุ่มที่ใช้วิธีการสอนปกติ โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 50 จังหวัดขอนแก่น. ปรินญาดุริยางคศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

Translated Thai References

- Bureau of Academic and Educational Standards. (2009). **Office of the Basic Education Commission: Indicators and learning materials based on the core curriculum of basic education, BE 2551**. Bangkok: The Agricultural Cooperative Assembly of Thailand. [In Thai]
- Charoensook, S. (2005). **Music Talents**. Nakhon Pathom: College of Music. Mahidol University. [In Thai]
- Chatinuch, W. (2017). **Development of audiovisual skills in international music by using Thorndike's concept activities for grade 5 students**. Master of Education. Dhurakij Pundit University. [In Thai]
- Leewiwattanachot, P. (2017). "The development of skills in identifying the high-low characteristics of the notes in the use of hand symbols instead of the notes. **Journal of Fine Arts Srinakharinwirot University**. 21. [In Thai]
- Ministry of Education. (2008). **Core Education Curriculum, Basic Education BE 2551**. Bangkok: The Agricultural Cooperative Assembly of Thailand. [In Thai]
- Pannakitkan, N. (2013). **Development of a learning activity plan for the development of reading skills according to Kodai's concept for early adult piano learners**. Master of Education. Chulalongkorn University. [In Thai]
- Phumin, P. (2018). "Theory of Music Teaching". [Online]. Access: <https://suppavit014.wordpress.com/>. Retrieved March 3, 2018. [In Thai]
- Sutthachit, N. (1992). **Music Teaching Psychology (Vol. 3)**. Bangkok: Chulalongkorn University Press. [In Thai]
- Thirapan, S. (2015). **A comparative study of the singing lessons of students in the 6th year of study between groups using teaching methods which were improved from the teaching methods of traditional music with groups using the conventional methods in 50 Rajaprajanugroh Schools, Khon Kaen Province**. Master of Science. Mahasarakrm University. [In Thai]
- Wannarun, W. (2010). **The results of the use of music activities according to Koda's concept on musical skills of mathayom suksa six students at Wat Songtham School, Phra Pradaeng District, Samut Prakarn Province**. Master of Education in Educational Psychology, Srinakharinwirot University. [In Thai]

การสร้างสรรค์ทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่เพลงแป๊ะสามชั้น

The Create Melodic Solo, Pap-Samchan on the Khong Wong-Yai

ปราโมทย์ ด้านประดิษฐ์¹ การุณย์ ด้านประดิษฐ์² และสุทินันท์ โสภากาศ³
Pramote Danpradit¹, Karoon Danpradit² and Sutin Sopapark³

Received : November 21, 2018; Revised : February 18, 2019; Accepted : February 28, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความเรื่อง การสร้างสรรค์ทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่เพลงแป๊ะสามชั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อเรียบเรียงทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ขึ้นใหม่ โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ (R&C) ตามวิธีดนตรีไทยและอธิบายโครงสร้างและลักษณะของทางเดี่ยว หลังผ่านการแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ พบว่า

ด้านโครงสร้าง ทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่เพลงแป๊ะสามชั้น บรรเลงกำกับด้วยหน้าทับปรบไก่ แบ่งโครงสร้างเพลงเป็น 2 ท่อน ท่อนที่ 1 มี 6 จังหวะ ท่อนที่ 2 แบ่งเป็น 2 วรรค วรรคแรก 2 จังหวะบรรเลง 2 รอบ วรรคหลัง 4 จังหวะ บรรเลง 1 รอบ เมื่อนำมาเรียบเรียงเป็นทางเดี่ยวท่อนที่ 1 บรรเลง 2 รอบไม่ซ้ำทำนอง ท่อนที่ 2 วรรคแรกบรรเลง 2 รอบไม่ซ้ำ ส่วนวรรคหลังบรรเลงรอบเดียว และสามารถเขียนเป็นรูปแบบโครงสร้างทางเดี่ยวเป็นสัญลักษณ์ได้ดังนี้ [AÁ] [BB'C]

ผลการวิเคราะห์ลักษณะของทางเดี่ยว ผู้สร้างสรรค์ปรับให้การบรรเลงเดี่ยวมีการนำกลวิธีการบรรเลงขึ้นกลางและขึ้นสูง มาสอดแทรกในทางเดี่ยว กล่าวคือ ใช้กลวิธีการตีแบบ สะบัด-เฉียว กรอ กระทุ้ง การกดหนีบ-หนีบ การไขว้มือ การกวาด และแนวการบรรเลง อย่างไรก็ตามระดับทักษะการบรรเลงทางเดี่ยวจะสัมพันธ์กับผู้สอนและการฝึกซ้อมเป็นสำคัญนอกเหนือจากทางเดี่ยว

คำสำคัญ (Keywords) : การสร้างสรรค์, ทางเดี่ยว, ฆ้องวงใหญ่, เพลงแป๊ะสามชั้น

¹คณะดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี; Faculty of Music Interdisciplinary, Bangkok Thonburi University, Thailand; e-mail : motedan@hotmail.com

²คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม; Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Pathom Rajabhat University, Thailand;
e-mail : karoon0811919090@gmail.com

³คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม; Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Pathom Rajabhat University, Thailand; e-mail : J.sopapark@gmail.com

Abstract

This article describes the creation of the melodic solo, Pap-Samchan, on the Khong Wong-Yai. The purpose of this project is to create a new melody by applying the research and creative (R & C) approach on traditional Thai music and describe the structure and characteristics of the melodic solo form. The results of this study are the following:

The form of the melodic solo Pap-Samchan is divided into 2 sections: Section 1: consists of 6 long bars, repeated 2 times. Section 2: divided into 2 parts: Part 1: 3 long bars; repeated 2 times, Part 2 : 4 long bars played as a round. Summary of the melodic solo form: Section 1 played 2 times as a unique melody. Section 2, the first part is played 2 times as a unique melody, and the second part is played once, with a melodic solo form written as a symbol [AA] [BB'C].

The results of the analysis of the melodic solo are as follows. The creators of solo instrumentation on the Khong Wong Yai have adopted a form and advanced playing technique for a melodic solo form with the use of flickering methods called *sabuth -zhiew*, *kro*, *kra-thob-ku*, *noob-nub*, *ka-y-moo*, *kwad*, and *accelerando*: as well to control the tempo. However, the level of melodic solo playing is more relevant to the instructor and the drumming than the melodic solo.

Keywords : Creation, Melodic solo, Khong Wong Yai, Pap-Samchan

บทนำ (Introduction)

บทเพลงไทยสำเนียงจีนเป็นการสะท้อนการประสมทางวัฒนธรรมระหว่างไทยและจีน ที่อยู่ในสังคมไทยมาหลายร้อยปี ครุมีแขกหรือพระประดิษฐไพเราะ (พ.ศ.2330-2415) ท่านเป็นศิลปินคนสำคัญที่สร้างสรรค์เพลงไทยสำเนียงจีนชุดหนึ่งไว้เป็นมรดกสำคัญ 4 เพลงได้แก่ เพลงจีนแสด เพลงอาเสียว เพลงชมสวนสวรรค์ และเพลงแป๊ะ โดยท่านได้จดจำทำนองจากมโหรีจีนที่ได้ยินระหว่างเดินทางและกลับมาประพันธ์เพลงสำเนียงจีน ต่อมาปลายปีท่านได้แต่งเพลงสำเนียงจีนชื่อว่า เพลงเชิดจีน น้อมเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงพอพระทัยมากจึงเลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นพระประดิษฐไพเราะเมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2396 ท่านได้รับสมญาว่า เจ้าแห่งเพลงทยอย ด้วยแต่งเพลงทยอยไว้มากมาย โดยเฉพาะเพลงทยอยเดี่ยว นับเป็นต้นแบบเพลงเดี่ยวที่สำคัญของการดนตรีไทย (Chonphairoj, 1972)

เพลงแป๊ะ ในอัตราสามชั้นเป็นเพลงที่ครุมี ได้ประพันธ์ขึ้นพร้อมกับเพลงในชุดสำเนียงจีนอีก 3 เพลงที่ท่านจำทำนองมาจากมโหรีจีน รวมเป็น 4 เพลง ทำนองเพลงแป๊ะจึงมีโครงสร้างเป็น 2 ท่อน สำเนียงไทยจีนหน้าทับปรบไก่ ท่อนที่หนึ่งมี 3 จังหวะหน้าทับ ส่วน ท่อน 2 แบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนต้นกับส่วนปลาย บางท่านเรียกส่วนท้ายว่าสร้อย ส่วนต้นมีความยาว 2 จังหวะหน้าทับกลับต้น

ส่วนท้ายเป็นทำนองลูกล่อลูกชดอีก 4 จังหวะไม่กลับต้น (Chamnongsarn, 1998) แต่มีซ้ำในจังหวะหน้าทับแรกของส่วนท้าย สามารถเขียนสามารถเขียนเป็นรูปแบบโครงสร้างได้ดังนี้ [A//][B//C]

การบรรเลงเดี่ยวสันนิษฐานว่าเกิดขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ในครั้งนั้นได้มีครูดนตรีคนสำคัญเกิดขึ้นคือ นายมี หรือ พระประดิษฐไพเราะ (มี ดุริยางกูร หรือ ครูมีแขก) ท่านเป็นผู้เริ่มบรรเลงเดี่ยวคนแรก โดยการเป่าปี่ในบรรเลงเพลงทยอยเดี่ยว สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงกราบทูล สมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ในหนังสือสาส์มเด็จพระเจ้า 2 (2505) ครูมีแขก เป็นเชื้อแขก ชื่อ มี เล่นเครื่องดนตรีได้เกือบทุกอย่าง มีความสามารถในการแต่งเพลงมีชื่อเสียงมาก อาทิ เพลง ทยอยใน ทยอยนอก ดังเอกสารหลักฐานบทเสภาไหว้ครูบทหนึ่ง ซึ่งแต่งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 ว่า (Tramot, 1988)

ทีนี้จะไว้ครูปี่พาทย์	ฆ้องระนาดลือตีปีโชน
ครูแก้วครูพักเป็นหลักชัย	ครูทองอินนั้นแหละใครไม่เทียมทัน
มือก็ตอดหนดหนักขยักขยอน	ตาพูนมอญใช้ชั่วตัวขยัน
ครูมีแขกคนนั้นน้เนาดีครัน	เป่าทยอยลอยลั่นบรรเลงลือ

สมัยรัชกาลที่ 3 มีการบรรเลงเดี่ยวเพียงการเป่าปี่เพลงเชิดนอก ประกอบการแสดงหนังใหญ่ ซึ่งถือว่าเป็นเพลงหน้าพาทย์ประกอบการแสดง ยังมีไม่เป็นการบรรเลงเพื่ออวดกัน ต่อเมื่อมีการร้องให้ดนตรีรับ การขับเสภา บรรเลงมโหรีและการแสดงละครล้วนแต่เป็นเพลง 2 ชั้น ส่วนเพลงร้องส่งให้ดนตรีรับฟังจะเกิดเป็นอัตรา 3 ชั้น ในตอนปลายรัชกาลที่ 3 ต่อรัชกาลที่ 4 กล่าวกันว่าครูมีแขก เป็นผู้เริ่มแต่งขยายเป็นสามชั้น โดยส่วนใหญ่เป็นเพลงทางพื้น เช่น เพลงแขกมอญ เพลงสารถิ ท่านแต่งและเป่าปี่เพลงทยอยเดี่ยวจนเป็นที่รำลือ ในสมัยรัชกาลที่ 4 สมเด็จพระปิ่นเกล้าได้พระราชทานบรรดาศักดิ์ขึ้นเป็น พระประดิษฐไพเราะ ตำแหน่งจางวางกรมปี่พาทย์ ฝ่ายพระราชวังบวร จนรัชกาลที่ 5 ท่านยังได้รับเชิญเป็นครูหัดมโหรี ในสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

เพลงเดี่ยว เป็นภูมิปัญญาของครูดนตรีที่บรรจงถ่ายทอดความสุนทรีย์สู่ผู้ฟัง โดยผ่านผู้บรรเลง การบรรเลงเพลงเดี่ยวที่มีคุณลักษณะเหมาะสมนั้น มีวิธีการบรรเลงที่มีความประสงค์อยู่ 3 ประการคือ เพื่ออวดทางหรือทำนองพิเศษของเครื่องดนตรีนั้น ๆ เพื่ออวดความแม่นยำและอวดฝีมือความสามารถของผู้บรรเลง โดยใช้เครื่องทำนองชิ้นเดียวไม่นับรวมเครื่องกำกับจังหวะ โดยบทเพลงที่ควรนำมาเป็นทางเดี่ยวควรจะมีลักษณะโอดพันหรือมีวิธีการบรรเลงที่โลดโผนตามสมควรแก่เครื่องดนตรี นิยมเดี่ยว เพลงแขกมอญ เพลงสารถิ เพลงพญาโคก และเพลงนกขมิ้น จนนิยมแพร่หลาย (Tramot, 2002) ส่วนรูปแบบการเดี่ยวที่พบในการบรรเลงนั้น Amatayakun (1988) ได้เสนอไว้ดังนี้

1. เดี่ยวในช่วงสั้นๆ ขณะบรรเลงอยู่ในวง เช่น ที่ปรากฏในเพลงทยอยนอก สามชั้นท่อนแรก

2. เดี่ยวเป็นช่วงยาวๆ หรือ บรรเลงคนเดียวทั้งท่อน เป็นการเดี่ยวเรียงตัวกันไปทีละชั้นหรือที่เรียกว่า เดี่ยวรอบวงหรือการรวมบรรเลงเพลงใดเพลง

3. เดี่ยวทางเพลงเพียงลำพังคนเดียวตั้งแต่ต้นจนจบ โดยมีรูปแบบวิธีการบรรเลง ตามที่กำหนดไว้ในลักษณะเพลงเดี่ยวของไทย คือ มีการเดี่ยวด้วยลีลาที่เข้มข้น ชัดเจน อ่อนหวาน แสดงฝีมือที่เด่นมีความวิจิตรพิสดาร ใช้เทคนิคที่ยากกว่า โดยที่เดี่ยวแรกของเพลงได้ชื่อว่าเป็นการบรรเลง “ทางหวานหรือทางโอต”

4. มีการบรรเลงเดี่ยวกลับหรือเดี่ยวที่สองโดยเร่งจังหวะให้เร็วขึ้น ประกอบด้วยเทคนิคพิเศษที่สลับซับซ้อนยากแก่การปฏิบัติ มีความไพเราะ กระชับ กระฉับกระเฉงเร่งเร็ว แต่มีความวิจิตรพิสดาร เรียกทางนี้ว่า “ทางเก็บหรือทางพัน”

อนึ่งทางเดี่ยวยังแสดงอัตลักษณ์ของทางบ้านหรือสำนักดนตรีด้วย กล่าวคือ ในท่วงทำนองที่บรรเลงออกมานั้นจะพบสิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ด้านทางเพลง กลวิธีการบรรเลงและอื่น ๆ ของสำนวนที่ถูกเรียบเรียงขึ้น นอกจากนี้การบรรเลงเดี่ยวยังต้องเรียบเรียงให้เหมาะกับการเดี่ยวเครื่องดนตรีชิ้นเดียว แบบมากกว่า 1 ชิ้นถึง 5 ชิ้น เช่น เดี่ยวระนาดเอก 2 ราง ใช้ผู้บรรเลง 1-2 คน และบรรเลงเดี่ยวแบบหมู่ บรรเลง 6 ชิ้นขึ้นไป ใช้ผู้บรรเลงเท่ากับเครื่องดนตรี พบในการแสดงโอกาสพิเศษและบรรเลงเดี่ยวทางเดียวกัน (Meeporm, 2001) ดังนั้นการสร้างสรรค์ครั้งนี้ จึงเป็นการเรียบเรียงทางเดี่ยวขึ้นใหม่โดยใช้ฆ้องวงใหญ่ เป็นเครื่องดนตรีดำเนินทำนองบรรเลงทางเดี่ยวที่เรียบเรียงขึ้น โดยใช้เพลงแป๊ะเป็นเครื่องมือในการดำเนินทำนอง โดยที่ยังคงโครงสร้างและลีลาทำนองบางส่วนจากของเดิม ผู้สร้างสรรค์จึงนำแนวคิดจารีตดนตรีไทยเป็นเครื่องในการเรียบเรียง ลีลาทำนองพร้อมกลวิธีที่โลดโผนเพื่อให้เป็นทางเดี่ยวที่อวดความสามารถ

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

เพื่อสร้างสรรค์ทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่เพลงแป๊ะสามชั้น

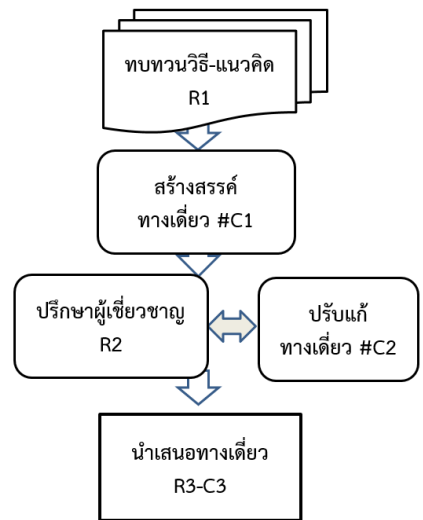
วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

ขั้นตอนการสร้างสรรค์

ผู้สร้างสรรค์ได้ดำเนินการกระบวนการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ (R&C) ทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่เพลงแป๊ะสามชั้น โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและแนวคิดการสร้างสรรค์ทางเดี่ยวจากเอกสารและผู้เชี่ยวชาญ ด้านการบรรเลงฆ้องวงใหญ่ (R1)
2. สร้างสรรค์ทางฆ้องวงใหญ่ C1 (หมายถึง ทางเดี่ยวที่เรียบเรียงขึ้นครั้งที่ 1)
3. นำทางเดี่ยว C1 เข้าปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญ (ควรเลือกปรึกษาเพียงท่านเดียว หากมากกว่า 1 ท่านให้เลือกในกลุ่มหรือสำนักเดียวกัน)
4. รับคำแนะนำและกลับมาแก้ไข (R2) เป็น C2 (หมายถึง ทางเดี่ยวที่แก้ไข ครั้งที่ 2)

5. นำทางเดี่ยว C2 เข้าปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญ
- R3
6. รับคำแนะนำและกลับมาแก้ไข เป็น C3
7. นำทางเดี่ยว C3 เข้าปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญ
อนึ่งในขั้นนี้อาจไม่เกิดขึ้นเนื่องจากผู้เชี่ยวชาญอาจยอมรับ
ตั้งแต่ในครั้งที่ 2
8. รับคำแนะนำและกลับมาแก้ไข (R3)
9. เชิญผู้เชี่ยวชาญ มาร่วมวิพากษ์พร้อมกัน
และรับคำแนะนำ (กรณีไม่ได้จัดแสดงอาจข้ามไป หรือ ใช้
ภาพเคลื่อนไหวหรือให้นักดนตรีบรรเลงให้ชมและวิจารณ์
ได้เช่นกัน)
10. บันทึกผลงาน และเผยแพร่ผลงาน
ลักษณะต่าง ๆ

ขอบเขตและข้อตกลงเบื้องต้น

การบันทึกโน้ต การเรียบเรียงทางครั้งนี้ เป็นการสร้างสรรค์ทางเดี่ยวห้องวงใหญ่เพลงแป๊ะสามชั้นขึ้นใหม่ โดยมีปรึกษา การวิพากษ์ จากผู้เชี่ยวชาญ จึงจำเป็นต้องมีการบันทึกโน้ตไทยแบบ 8 ห้อง และใช้ระดับเสียงเพียงออ เป็นหลักในการบันทึก (ลูกยอดห้องวงใหญ่เสียง ฟาสสูง) หากผู้สนใจต้องการนำไปบรรเลงจริงให้เพิ่มระดับเสียงขึ้นไป 1 เสียง

เลขกำกับห้องเพลง “X (1-8)” เลขตัวแรก หมายถึง เลขกำหนดบรรทัด ส่วนเลขในวงเล็บ หมายถึง ห้องเพลง เช่น 2(5-8) หมายถึง ทำนองเพลงบรรทัดที่ 2 ระหว่างห้องเพลงที่ 5-8

การสร้างสรรค์ทางเดี่ยว ผู้สร้างสรรค์ทางเดี่ยวห้องวงใหญ่ มีความตั้งใจจะให้ทางที่สร้างสรรค์นี้ให้มีความยากในระดับต้นถึงระดับกลางของผู้บรรเลง จึงนำกลวิธีการบรรเลงชั้นกลางและชั้นสูง มาเรียบเรียงเป็นผลงานให้สอดคล้องกับทำนองหลักและลีลาทางเดี่ยว โดยมีกลวิธีที่สำคัญดังนี้ 1) สะบัด-เฉียว 2) กรอ 3) การกระทบคู่ 4) การกดหนึบ หนับ 5) การไขว้มือ 6) การกวาด และ 7) แนวการบรรเลง/การเพิ่มความเร็ว

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการบันทึกโน้ต เพื่อใช้ในการอธิบายการวิเคราะห์ โดยกำหนดสัญลักษณ์ดังนี้

- 1) สะบัด : []
- 2) กรอ : [O"] มีพื้นหนอยู่ทางขวา
- 3) การกระทบคู่ [x] : ตัวหนา และเอียง
- 4) เฉียว ['\] : เส้นประ
- 5) การกดหนึบ หนับ [x] : ชิดเส้นใต้ตัวโน้ต
- 6) การไขว้มือ [x] : ตัวโน้ตหนาและเอียง ขึ้นกับระดับเสียงที่กำหนด

7) การกวาด [➡] : กวาดขึ้น-ลงตามลูกศร

แนวคิดจารีตการเรียบเรียงทางเดี่ยว

ผู้เขียนได้อธิบายลักษณะ ความเป็นมาและจารีตการเรียบเรียงทางเดี่ยว เป็นเบื้องต้นดังนี้

ลักษณะของเพลงเดี่ยว Meeporm (Cite in Meeporm, 2001: 23-30) อาจกล่าวได้ว่าทุกเพลงสามารถนำมาเป็นเพลงเดี่ยวได้ก็ตามแต่โดยจารีตไม่นิยม ดังนั้นเพลงที่ควรนำมาทำทางเดี่ยวจึงมีลักษณะสำคัญดังนี้ มีระดับเสียงครบทั้ง 7 เสียง มีทำนองซ้ำกัน มีการย้ายบันไดเสียง และมีความไพเราะ ซึ่งมีได้กำหนดอัตราชั้นและความยาวของทำนองแต่อย่างใด ดังนั้นจึงมีการเดี่ยวในบทเพลงอัตราสามชั้น สองชั้นและชั้นเดี่ยว บางครั้งมีการเดี่ยวแทรกในระหว่างเพลง ท้ายเพลงตามความเหมาะสม และสามารถใช้น้ำทับปรบไ้ซึ่งนิยมสูงสุด สองไม้และหน้าทับพิเศษเดี่ยวได้ เช่น แหกมอญ จีนขิมใหญ่ และเชิดนอก ตามลำดับหน้าทับ นอกจากนี้ยังกล่าวถึงการบรรเลงเพลงเดี่ยวไว้ 5 ลักษณะ ได้แก่ 1) บรรเลงในอัตรา 3 ชั้น พบได้มากที่สุด 2) บรรเลงในอัตรา 2 ชั้น เช่น จีนขิมใหญ่ ลาวแพน เป็นต้น 3) บรรเลงจากเพลงหน้าพาทย์ เช่น กราวโน เชิดนอก เป็นต้น 4) บรรเลงเป็นเพลงโหมโรงเสภา พบเพลงเดี่ยวคือ เพลงเชิดโน และ 5) เพลงบรรเลงเบ็ดเตล็ด ทั้งในตัวเพลงและหางเพลง อาทิ เดี่ยวในเพลงทวอย เพลงเชิดจีน เดี่ยวในอัตราชั้นเดี่ยวเพลงต่าง ๆ ตลอดจนหางเพลง เป็นต้น

พัฒนาการของเพลงเดี่ยว จากการสืบค้นพออนุমানได้ว่า เพลงเดี่ยวมีการพัฒนาจากเครื่องดนตรี บทเพลงและวิธีการบรรเลง (Meeporm, 2001: 30-31) โดยอ้างถึงเครื่องดนตรีได้แก่ ปี่ จากคำไห้ครูในบทเสภาของสุนทรภู่ ที่ว่า “เป่าทยอยลอยลั่น บรรเลงลือ” ซึ่ง เป่า นี้หมายถึง เป่าปี่เป็นเครื่องดนตรีเริ่มในการเป่าเดี่ยว จากนั้นจึงได้คิดทางเดี่ยวสำหรับเครื่องดนตรีอื่นต่อไป ด้านบทเพลง การสร้างสรรค์ทางเดี่ยวนี้เป็นการเปิดโอกาสให้นักดนตรีได้คิดทางให้ซับซ้อนยิ่งขึ้น เกิดการขยายทำนองออกเป็นเพลงในอัตรา 3 ชั้น 4 ชั้น หรือที่นิยมเรียก 6 ชั้น และครึ่งชั้น หมายถึงทอนจากชั้นเดี่ยวลงไป เกิดการบรรเลงทางเดี่ยวทั้งในอัตรา 6 ชั้น อย่างเดียว หรือ 3 ชั้นอย่างเดียวและรวมทุกอัตรา ก็มีกล่าวคือ บรรเลงตั้งแต่ 6 ชั้น 3 ชั้น 2 ชั้น ชั้นเดี่ยว และครึ่งชั้น เช่น ทางเดี่ยวระนาดเอกเพลงพญาโศก เป็นต้น เมื่อบทเพลงยาวขึ้นทำให้ต้องคิดกลวิธีการบรรเลงเพิ่มเติม อาทิ สะบัด ขยี้ รัว กวาด เป็นต้น เป็นเฉพาะเครื่องมือ จนไปถึงบรรเลง 1 คน ใช้เครื่องดนตรี 2 ชั้น อาทิ เดี่ยวระนาดเอก 2 ราง เพลงอาหนูสามชั้น โดยหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปะบรรเลง) เป็นต้น นับเป็นต้นแบบให้เกิดการเดี่ยวในลักษณะหลายรางและเดี่ยวกลุ่มในโอกาสต่อมา

การเรียบเรียงเพลงเดี่ยว จากการศึกษพบว่าเป็นส่วนหนึ่งของพัฒนาการทางเดี่ยว กล่าวคือเมื่อเกิดการประชันดนตรีมากขึ้น นักดนตรีย่อมจะพัฒนาทางบรรเลงหมายถึงทำนองหลักหรือทางเปลี่ยน และกลวิธีการบรรเลง ดังรายงานการศึกษาของ Meeporm (2001: 70-71) ที่อธิบายลำดับขั้นการประดิษฐ์ทางเดี่ยวเป็นไปตามกระบวนการและพัฒนาการใช้สำนวนกลอนตลอดจนวิธีการตามลำดับ เริ่มจากการนำทำนองหลักมาบรรเลง จากนั้นจึงปรับแทรกเปลี่ยนสำนวน

กลอนให้หลากหลายมากยิ่งขึ้น ต่อมาเมื่อได้รับความนิยมนับเรียงเดี่ยวอดทนกันมากยิ่งขึ้น จึงปรับทางเดียวให้มีกลวิธีที่ดีขึ้นเหมาะสมกับความสามารถและโอกาส

แนวคิดจารีตการเรียบเรียงทางเดียว จากเอกสารต่าง ๆ อาทิ Tramot (2002); Meeporm (2001); Sirirattanachai (2006) และ ชัชวาล แสงทอง (2557) มีปัจจัยที่สัมพันธ์ต่อการเรียบเรียงทางเดียวดังนี้

1. ทางห้องและทางเพลง หรือตัวเพลง มีโอกาส เปิดทางให้สร้างสรรค์มากขึ้นเพียงใด
2. ผู้สร้างสรรค์ มีการสั่งสมประสบการณ์ ความเข้าใจ โดยเฉพาะการเชื่อมโยงทำนองพิเศษที่คิดสรรมาได้มากขึ้น หรือเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร
3. การสร้างสรรค์หรือการเรียบเรียงทางเดียวนั้นทำขึ้นในโอกาสใด เช่น การประชุม ประवाद หรือบรรเลงออกเพลง
4. ระดับความสามารถของผู้บรรเลง เป็นจริงที่ว่า ทางเดียวกันหากผู้บรรเลงมีทักษะที่สูงกว่า ย่อม สร้างสรรค์การบรรเลงได้งดงามกว่าผู้หัดได้ไม่นาน

ผู้เขียนจึงกำหนดระดับความยากของทักษะซึ่งมีเป้าหมายการเรียบเรียงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมปลายถึงระดับอุดมศึกษา ที่ไม่มีพื้นฐานการเดี่ยวฆ้องวงใหญ่มาก่อนหรือมีประสบการณ์มาไม่เกิน 2 เพลง

โดยสรุป แนวคิดถึงในการเรียบเรียง จึงเป็นการสร้างสรรค์ทางเดียวที่เริ่มจากง่ายไปยาก เพิ่มความยากและประสบการณ์โดยการไม่บรรเลงซ้ำ พยายามให้กลวิธีในระดับต้นและระดับกลางมาเรียบเรียงโดยใช้กลวิธีการบรรเลง สะบัด-เฉียว กรอ กระทบคู่ การกดหนีบ-หนีบ การไขว้มือ การกวาด และแนวการบรรเลง

การประเมินการบรรเลง

หลังการเรียนบทเพลง ผู้สร้างสรรค์ได้ศึกษากรอบการประเมินโดย คำนิยามถึงเอกสารของคณะกรรมการพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทย (Standards and Evaluation of Higher Education, Office, 2010) โดย สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ มีประเด็นในการประเมินเพื่อนำไปทำแบบประเมินดังนี้

1. ด้านการเตรียม
ความพร้อมของผู้บรรเลง ทำทาง และเครื่องดนตรี
2. การบรรเลง
 - 2.1 ความแม่นยำของทาง
 - 2.2 ความแม่นยำของ จังหวะ และแนวการดำเนินทำนอง รวมถึงเครื่องกำกับจังหวะ
 - 2.3 คุณภาพเสียง (เทคนิค/กลวิธีการบรรเลง) รสมือในการบรรเลงฆ้องวงใหญ่
 - 2.4 อารมณ์ ความเหมาะสมโดยรวม

เพื่อให้สะดวกแก่การนำไปใช้ จึงได้จัดสรุปรอบการให้คะแนนเต็ม 10 ดังตารางต่อไปนี้

ที่	เกณฑ์การพิจารณาระดับคะแนน	ระดับคะแนน (เต็ม 10)
1	การเตรียมความพร้อมและท่าทาง	4
2	1+ความถูกต้องแม่นยำของทาง/ท่าทาง	5
3	2+ความแม่นยำของ จังหวะ และแนวการดำเนินท่าทาง	6
4	3+คุณภาพเสียง (เทคนิค/กลวิธีการบรรเลง)	7
5	4+รสมือในการบรรเลง	8
6	5+อารมณ์	9
7	6+ความไพเราะเหมาะสมโดยรวม	10

กลวิธีการบรรเลง

การฝึกบรรเลงเดี่ยว ผู้ฝึกต้องผ่านทั้งด้านความจำทำนองได้ พร้อมกับความแม่นยำในการตีอย่างถูกต้อง ชื่นใจและจับใจในที่สุด ดังคำกล่าวของครูสมภพ ขำประเสริฐที่ได้อ้างคำสอนของหลวงประดิษฐไพเราะว่า ผู้บรรเลงจะต้อง “แม่นยำ แม่นมือ แม่นตา แม่นใจ” พร้อมกันนี้ยังต้องฝึกด้านกำลังความแข็งแรงของกล้ามเนื้อควบคู่กันไป โดยมากใช้การฝึกบ่อย ๆ ซ้ำ ๆ จะได้กำลังไปเอง (Phusorn, 2018) จากนั้นจึงมาฝึกความพร้อมทั้งเครื่องกำกับจังหวะอื่น เพื่อให้แม่นยำทั้งวงนั่นเอง

เพื่อให้เข้าใจถึงกลวิธีบรรเลง ผู้เขียนขออธิบายกลวิธีทั้ง 7 พร้อมตัวอย่างบรรทัดและห้องเพลงไว้ดังนี้

1. สะบัด : 1(1,3) เป็นการตีรวบ จากความเร็ว 3 โน้ต รวบเป็นโน้ตเดียว โดยแบ่งมือเป็น ซ้าย-ขวา-ขวา ตรงข้ามกับเฉียว ขวา-ขวา-ซ้าย

1	___ ร	ม	ซ	ล	ซ	___ ร	ด	ร	ด
	ค		ซ		พ		ด		ด

2. กรอ : 2(1, 2, 5) เป็นการตีสลับทั้งสองมือ เร็ว ๆ ในที่นี้ใช้สัญลักษณ์ [O"] กับโน้ตตัวล่าง แต่ให้บรรเลงกรอ ทั้งสองมือ

2	___ ม	___ ล	ซ	___ ร	ม	ล	ด	ด
	ส'	ซ	ม'	ค	ซ	ล	ส'	

3. การกระทบคู่ ใช้สัญลักษณ์ [x] : 18(1-8) เป็นการตีลงคู่แปด และคู่อื่น ในลักษณะเกือบพร้อมหรือเหลื่อมกัน เล็กน้อย มือซ้ายลงก่อนแล้วกดห้ามเสียง จากนั้นจึงตีมือขวาจึงตีลงตามอาจสลับซ้าย-ขวาแล้วแต่กรณี

18	ร	ม	ช	ล	ด	ล	ช	ฟ	ม
	ด	ร	ม	ช	ช	ฟ	ม	ร	ร

4. เฉี่ยว หรือสะบัดเฉี่ยว [˩] : 7(1,3,5,7) เป็นการตีสะบัด แต่แบ่งมือเป็น มือขวา-มือขวา(สองลูก)-มือซ้าย กดมือซ้าย (บางครั้ง) รวบโน้ตเป็นหนึ่งจังหวะ เน้นที่ต้นห้องในห้องคี่ แล้วจบด้วยมือซ้ายห้องคู่ บางกรณีอาจเฉี่ยวติด ๆ กัน ข้อสังเกต เฉี่ยวห้องคี่

7	ชช	ชช	จจ	จจ	มม	มม	จจ	จจ
	ม	ช	ล	ช	ด	จ	จ	ล

5. การกดหนีบ-หนีบ [˩] : 4(3-8) เป็นการตีกดห้ามเสียงมือขวา-ซ้าย มือขวาตีกดที่ปุ่มช่องปิดเสียง และเปิดเสียง ส่วนมือซ้ายตีปิดหรือกดให้ได้เสียงกลมทวน แต่ในการฝึกให้กดทั้งสองมือ เมื่อคล่องแคล่วแล้วการกดจะเป็นไปเองตามความรู้สึกของผู้บรรเลง โดยทั่วไปนิยมกดมือซ้าย ส่วนจะกดแล้วเปิดหรือไม่ ขึ้นกับความเหมาะสมของมือหรือทางเดียวในช่วงต่อไป ในตัวอย่างนี้สลับกับการเฉี่ยว

4	__ล__	__ร__	ม__ร__	ม__ร__	ร__ด__	ด__ล__	ร__ล__	ล__ร__
	ม ร ม	ร ร	ด ร	ร ร	ม ล	ร ม	ม ร	ม ร

6. การไขว้มือ [˩] : 17(3,6) เป็นการบรรเลง โดยใช้มือซ้ายข้ามมือขวาไปตีลูกที่สูงขึ้นในลักษณะข้ามหรือกากบาท แต่บางกรณีก็ปฏิบัติในกลับกัน และอาจมีมือขวาทับซ้ายด้วยเช่นกัน โดยอีกมือหนึ่งจะตีซ้ำเสียง หรือเคลื่อนที่ในทำนองใกล้เคียง มีการข้ามเสียงในลักษณะคู่และลงเสียงตรงกับเสียงตกสำคัญ

17	มมม	มมม	มมม	มมม	ชชช	มมม	ชชช	มมม
	ร	ม	ช	ม	ร	ช	ร	ม

7. การกวาด [˩] : 15(1,3,5,7) เป็นการตีเรียงลำดับลูกช่องตามลำดับเสียง อาทิ ด-ด ให้ใช้มือซ้ายตีที่เสียงนั้นก่อน(โด) จากนั้นจึงแล้วใช้มือขวาตีกวาดขึ้นไปถึงเสียงที่กำหนดคือเริ่มจากเสียง เร ถึง เสียง โดสูง (7ลูก) ในกรณีที่ต้องการเสียงยาว หากมีช่วงจังหวะสั้นก็กวาดเพียง 2-3 ลูก ให้ลงจังหวะ นอกจากนี้ยังมีการกวาดลง ปฏิบัติในลักษณะกลับกัน

15	→ ช	ช	→ จ	จ	→ ม	ม	→ ร	ร
	ช	ม	ด	จ	ม	ร	ร	ด

8. ทำนองที่โดดเด่น บรรทัดที่ 5 ผู้สร้างสรรค์ตั้งใจใส่ทำนองพิเศษ ให้รับกับทางฆ้อง และใช้เทคนิค “การฝาก” ระดับเสียงตกย่อยในห้องที่ 4 จะไม่ตรง และจะไปตรงกับเสียงตกห้องที่ 8

5	มร_ร_	ม_ช_	ม_ช_	ม_ล_	ช_ดํ_	ล_รํ_	ดํ_มํ_	รํ_มํ_
	ด ม	ช ม	ช ม	ล ช	ด ล	ร ด	ม ร	ช ม

ผลการสร้างสรรค์ทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่

ด้านโครงสร้าง เพลงแป๊ะสามชั้น มีโครงสร้างเป็นเพลง 2 ท่อน หน้าทับปรบไก่ ท่อนที่หนึ่ง มี 3 จังหวะหน้าทับ 12 บรรทัด ส่วนท่อน 2 แบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนต้นมีความยาว 2 จังหวะหน้าทับ กลับต้น 8 บรรทัด ส่วนท้ายเป็นทำนองลูกล่อลูกขัดอีก 4 จังหวะ 8 บรรทัด รวม 28 บรรทัด

ผู้สร้างสรรค์ได้ดำเนินการเรียบเรียงโดยใช้กลวิธีการบรรเลงทางเดี่ยวลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ ฉี๊ว [2(5-6), 4(3,5,7), 5(1), 7(1,3,5,7), 8(2-8), 13(3,5), 11(1,5-8), 12(3), 13(3,5), 14(1,3), 16(2,6,8), 20(2), 21(1)] การสะบัด [1(1,3), 2[3,4,7), 3(1-5), 4(1-2), 6(1,5), 12(1,2), 13(1), 15(4), 16(4-5), 22(1), 28(1,5)] การไขว้มือ [7(2,4), 11(6-8), 17(3,6), 20(3-8), 21(5,7), 22(5,7), 23(5,7), 24(5,7), 25(3,7), 26(3,7)] การกดหนีบ-หนีบ [3(5-8), 4(3-8), 5(1-8), 6(1-8), 11(2-4), 15(6,8), 28(1-4,6)] กระทุ้ง [1(2,4,8), 2(4), 18(1-8), 19(1-8), 28(8)] การกวาด [15(1,3,5,7), 27(1-8)] กรอ [1(6), 2(1,2,6)] และแนวการบรรเลงที่เร็วขึ้น มีทำนองพิเศษในลักษณะฝากตรง บรรทัดที่ 5 โดยเทคนิคการสะบัด-ฉี๊ว การไขว้มือ การกดหนีบ-หนีบ มากกว่าเทคนิคอื่น ๆ

เทคนิคสะบัด-ฉี๊ว มักใช้ในห้องเลขี่เป็นส่วนใหญ่ การไขว้มือนิยมบรรเลงเป็นช่วง ๆ ใช้แทนการรับการล่อในลักษณะต่าง ๆ และใช้ในโอกาสการย้อนหรือเทียบกลับของการบรรเลง ส่วนการกวาดใช้เพื่อยืนเสียงสั้นและยาว นิยมแทนลูกขัด ล้อ ตามความสอดคล้องของมือหรือทางที่จะดำเนินต่อไป ส่วนการกรอนิยมใช้ใน ช่วงต้นของเพลง เช่นเดียวกับการกระทุ้ง แต่กระทุ้งอาจมีในช่วงอื่นด้วย นอกจากกลวิธีที่ระบุชื่อตั้งอธิบายแล้ว ยังมีกลวิธีอื่น ที่มีได้ระบุชื่อแทรกอยู่อันเป็นภูมิปัญญาของยอดศิลปินไทยที่ได้ตกทอดมา ในท่วงทำนองดังที่ท่านจะศึกษาต่อไป

ทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงแป๊ะสามชั้น

ทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงแป๊ะสามชั้น บันทึกโน้ตในระดับเสียงเพียงออ ความยาว 14 จังหวะ หรือ 28 บรรทัด

ท่อน 1 เทียบแรก 6 บรรทัด

	เขียนสลับ								ปกติ
ท่อน 1	2	4	6	8	สลับ				
1	___ม	ชล_ช	___ช	ดํรํ_ดํ	___มมํ	รํ_ดํ	มํ_รํ_ดํ	ล_ช	สลับ
	ค	ช	ฟ	ด	ล	ร' ด'	ม ร ด	ช	
2	___ม	___ล_ช	___ร	ล_ดํ_ดํ	___รํ_ดํ	___ล_ช	___ล_ช	___ม	
	ล'	ช' ม'	ค	ช ล ล'	ล	ฟฟ	ฟฟ	มม ร	O'ก
3	___ม	___ช	___ช	___ดํ	___รํ_รํ	___ดํ_ล	___รํ_ดํ	___ล_ช	
	ค	ช	ม ฟ	ฟ ค	ช ฟ	ค ร	ค ล	ร ค	ดํ
4	___ล	___ช	___ม	___ร	___ม_ช	___ล_ดํ	___ดํ_ล	___ล_ช	
	ม	ช	ม	ฟ	ค	ม	ช	ล	ม
5	___ม	___ช	___ม	___ช	___ม_ล	___ช_ดํ	___ล_รํ	___ดํ_มํ	
	ค	ม	ช	ม	ล	ช	ค	ล	ร
6	___มํ_รํ	___ด_ล	___รํ_ดํ	___ล_ช	___ช_ดํ	___รํ_มํ	___มํ_มํ	___รํ_ดํ	
	ดํ	รํ	ด	ล	ช	ม	ฟ	ด	ร

ท่อน 1 เทียบกลับ 6 บรรทัด รวมเป็น 12 บรรทัด

	2		4		6		8		
7	สข_ข	ข_ข	รํ_ดํ	ดํ_ดํ	มํ_มํ	มํ_รํ	รํ_รํ	รํ_ดํ	เดี่ยว
	ม ข	ล ข	ล ค	ร ค	ดํ รํ	ดํ ล	ล ค	ล ข	
8	มํ_	รํ_	ม_ร	สข_ข	สข_ข	ขฟ_ฟ	ฟม_ม	ม_ร	เดี่ยว
	ดํล	ล ขม	ค ม	ม ล	ม ข	ร ฟ	ค ม	ร ร	
9	ข_ม	ขลข_	ลคค_	รํมํ_	มํ_	มํ_	รํ_	รํ_	
	ค ข	ข	ร	ร	ค ร	ค ล	ล ค	ล ข	
10	ดํ_ม	ขข_ข	_ข_	ลล_ล	_ขล_	ดํ_ดํ	_ค_	รํ_รํ	
	ค ข	ม	ล ล	ม	ม ค	ข	ล ร	ดํ	
11	มํ_รํ	มํ_มํ	มํ_มํ	มํ_รํ	ค_ล	ค_ค	รํ_ดํ	มํ_รํ	
	ดํ ม	ข ม	ข ม	ร ค	ข ค	ล ค	ค ร	ค ม	
12	ม_ข	ดํ_ค	ดํ_ม		คคค_		คคค_		แยกมือ
	ค ม	ค_ค	ค_ค	คคค		คคค		คคค	มือขวา

ท่อน 2 ส่วนต้น เที้ยวแรก

ท่อน 2 ส่วนต้นทึ่ยวแรก 2 จั้หะ 4 บรรทัด (13-16)

	2			4			6			8		
13	ม็_ม็_	ม็_ม็_	ม็_ม็_	ม็_ม็_	ม็_ม็_	ม็_ม็_	ม็_ม็_	ม็_ม็_	ม็_ม็_			
	ม ร	ม ม	ม ฃ	ม ม	ม ร	ม ฃ	ม ร	ม ม				
14	ดด_ด	วว_ว	มม_ม	ฃฃ_ฃ	ลล_ล	_ฃ_ฟ	_ฃ_ฟ	_ม_ร	ดีด_ด			
	ฃ	ล	ท	ร	ม	ร ด	ร ด	ท ล				
15	__ฃ	__ฃล	__ด	__ด	__ม	ร_ด	ร_ด	ด_ล	การด			
	ฃ	มฟ	ด	ลท	ม	ร	ด ล	ร ด	ล ฃ			
16	ดล_	ลฃ_	_ทด	ม_	__ฃล	ร_ด	ลฃ	ลฃ_				
	ฃม	มรด	ลล	ทด	ร	ม	ลฃ	มร	มรด			

ท่อน 2 ส่วนต้น เทียบกลับ

ท่อน 2 ส่วนต้นเพียวกลับ 2 จังหวะ 4 บรรทัด (17-20)

[illegible]

ทางเดี่ยวห้องวงใหญ่ เพลงแป๊ะ สามชั้น

ท่อน 2 ส่วนหลัง ท่อนสร้อย

ท่อนสร้อย 4 จังหวะ บรรทัดที่ 21-28

		2		4		6		8	
21	มร_รม	_ช_ม	__รม	__มม	มมม_	ชชช_	มมม_	ชชช_	ลั
	ด	ร ร	รค	ร ม	ช	ม	ช	ม	
22	__ชล	__ดล	มร_	ดํ_	ชชช_	ดํดํ_	ชชช_	ดํดํ_	ลั
	ร ม	ชล	ดล	ช	ค	ค	ค	ค	
23	ท_	ดํ_	ร_	ม_	มมม_	ชชช_	มมม_	ชชช_	ลั
	ชลท	ลทค	ทค	ดรม	ช	ม	ช	ม	
24	ทล_	ลช_	มร_	ดล_	ชชช_	ดํดํ_	ชชช_	ดํดํ_	ลั
	ชม	มร	ดล	ช	ค	ค	ค	ค	
25	ลล_	ดํล	ลลล_	ดํดํ_	ชช_	ลช_	ชชช_	ลลล_	ลั
	ล	ชล	ค	ล	ช	มช	ล	ช	
26	มม_	ชม_	มมม_	ชชช_	รรม	__ม	รรร_	มมม_	ลั
	ม	ร	ช	ม	ร	ค	ม	ร	
27	ด_	__	ม_	__	ด_	__	ม_	__	กาด
	ค	ร	ค	ร	ค	ร	ค	ร	ค
28	ร_	_	_	_	_	_	_	_	จบ
	ค	ค	ค	ช	ม	ร	ค	ค	

โดยสรุปการสร้างสรรคทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงแป๊ะสามชั้น เป็นการบรรเลงพัฒนาทักษะระดับต้นถึงระดับกลาง เรียบเรียงโดยกลวิธีจากง่ายไปยาก 7 กลวิธี และทำนองพิเศษอีกจำนวนหนึ่งที่สอดคล้องทั้งเสียงลูกตกและลีลาทำนองทางเดี่ยว การฝึกซ้อมจนจับใจเท่า่นั้นที่จะเป็นการพัฒนาทักษะให้สูงขึ้นได้ ผู้เรียนจึงจำเป็นต้องฝึกซ้อมพร้อมรับคำแนะนำจากผู้รู้จึงจะสามารถพัฒนาทักษะให้สูงขึ้นต่อไปได้ ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผู้สนใจจะนำไปใช้พัฒนาทักษะและเป็นต้นแบบในการสร้างสรรค์ทางเดี่ยวต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

- เจริญชัย ชนไฟโรจน์. (2515). **ประวัติดนตรีไทย**. “ที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ คุณแม่เพิ่ม ดุริยางกูร ณ อยุธยา ฅฤกษ์มฤกษชัตริยาราม วันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2515”. กรุงเทพฯ : มปท.
- ชัชวาล แสงทอง. (2557). **วิเคราะห์เดี่ยวระนาดทุ้มเพลงกราวใน สามชั้นทางครุฑม บำปวยวาทย์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางค์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดุชฎี มีป้อม. (2544). **การศึกษาลักษณะทางเดี่ยวระนาดทุ้มเพลงพญาโศก ของครุฑม บำปวยวาทย์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นิกร จันทธร. (2540). **ศึกษาเพลงเดี่ยวกราวในทางฆ้องวงใหญ่**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (มานุษยดุริยางควิทยา). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นริศรานันต์ดิวงค์, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยา และ ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2505). **สารสมเด็จ เล่ม 2**. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- บุญธรรม ตราโมท. (2545). **คำบรรยายวิชาดุริยางคศาสตร์ กรมศิลปากร**. กรุงเทพฯ : ชวนพิมพ์.
- พูนพิศ อมาตยกุล. (2531). **ความสำคัญของเพลงเดี่ยวในวงดนตรีไทย**. **สัจจิตร งานมกรรมเดี่ยวเพลงไทย ชัยมงคล**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, กรมศิลปากรและสมาคม นักแต่งเพลงแห่งประเทศไทย.
- มาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา, สำนักงาน. (2553). **เกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทย พุทธศักราช 2553**. สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- มนตรี ตราโมท. (2531). **การบรรเลงเดี่ยว**. **สัจจิตร งานมกรรมเดี่ยวเพลงไทย ชัยมงคล**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล กรมศิลปากร และสมาคมนักแต่งเพลงแห่งประเทศไทย.
- วิจิตร วาทการ, พลตรี หลวง และคณะ. (2509). “ประชุมบทเพลงไทยเดิม ภาค 1” **ตำนานการดนตรีไทยและปาฐกถาของ พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ**. พิมพ์เป็นที่ระลึกในการฉาปนกิจศพ คุณพ่อสวัสดิ์ อินทสุต ณ เมรุวัดทองนพคุณ ธนบุรี 8 พฤษภาคม 2509. พระนคร : มงคลการพิมพ์.
- สมพงษ์ ภูธร. (2561). **ผู้เชี่ยวชาญดนตรีไทย**, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร, สัมภาษณ์. มิถุนายน- กันยายน 2561.

- สุรัตน์ชัย สิริรัตนชัยกุล. (2549). **วิเคราะห์เดี่ยวระนาดทุ้มเพลงสารถี 3 ชั้น ทางครูสมภพ ข้าประเสริฐ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางค์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรศักดิ์ จำนงสาร. (2541). **การศึกษาทางระนาดเอกเพลงแป๊ะ 3 ชั้น**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (มานุษยดุริยางควิทยา). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Translated Thai References

- Amatayakun, P. (1988). **The importance of solo music in Thai bands. Thai Chai Mongkhon Single Music Festival**. Bangkok: Mahidol University, Fine Arts Department and Association Songwriter of Thailand. [In Thai]
- Chamnongsarn, S. (1998). **Study of the 3-ply music pianist**. Master of Arts thesis. (Anthropology of Musicology). Srinakharinwirot University. [In Thai]
- Chantasorn, N. (1997). **Study of solo music in the big gongkhong way**. Master of Arts Thesis (Anthropology of Musicology). Srinakharinwirot University. [In Thai]
- Chonphairoj, C. (1972). **History of Thai music. "Memorial in the cremation ceremony of the mother, added Duriyangkun Meru, Wat Makutkasatriyaram on November 2, 1972"**. [In Thai]
- Meeporm, D. (2001). **Study of thang diew ranad thum in phayasok song by kru Phum Bapuyawat**. Master of Arts thesis in Cultural Studies. Mahidol University. [In Thai]
- Narisaran Watthiwong, HRH Princess Borom Wong Prince Chao Phraya Phraya and Damrong Rajanuphab, HRH Princess Pracharat. (1962). **Somdej Somdej Book 2**. Phra Nakhon: Khurusaphan Printing House. [In Thai]
- Phusorn, S. (2018). Thai Music Specialist, Chulalongkorn University, Silpakorn University, **Interview**. [In Thai]
- Saengthong, C. (2014). **The Analysis of Krawnai Sam Chan Thang Kru Phum Bapuyawat**. Master of Arts thesis in Thai Orchestra. Faculty of Arts. Chulalongkorn University. [In Thai]
- Sirirattanachai, S. (2006). **Musical analysis of sarathi sam chan solo for ranad thum by khru Sompob Khumprasert**. Master of Arts Thesis in Thai Orchestra. Faculty of Arts. Chulalongkorn University. [In Thai]

- Standards and Evaluation of Higher Education, Office. (2010). **Thai Music Standard Criteria, 2010. Office of the Higher Education Commission.** Bangkok: Photo Print. [In Thai]
- Tramot, B. (2002). **Lecture of Music Department, Fine Arts Department,** Bangkok: Chuan Pim. [In Thai]
- Tramot, M. (1988). **Single play. Thai Chaimongkol Music Singles Festival Program.** Bangkok: Mahidol University, Fine Arts Department and Composer Association of Thailand. [In Thai]
- Vijitwathakan, Major General Luang and Faculty. (1966). "Meeting of the Original Thai Song, Part 1" **Legend of Thai Music and Lecture by Major General Luang Wichit Wathakan Printed as a memorial in the cremation Father Sawawat Inthusut, Wat Thong Noppakun, Thonburi 8 May 1966.** Phra Nakhon: Mongkhon Printing. [In Thai]

บทบาทสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดต่อการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น
หนังตะลุงกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย
The Role of Provincial Cultural Office towards Local Wisdom
Management in Shadow Play on Southern Gulf of Thailand
Provincial Cluster

ปิยะชาติ ศิริปะชนะ¹ และกฤษณา ไวสารวูด²
Piyachat Siripachana¹ and Krissana Waisamruad²

Received : November 30, 2018; Revised : March 5, 2019; Accepted : April 2, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดในการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังตะลุง กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย รวมทั้งศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะสำหรับการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทหนังตะลุง ใช้เป็นกรอบการวางแผนพัฒนา และจัดทำยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย (ประกอบด้วยจังหวัดนครศรีธรรมราช ชุมพร พัทลุง สุราษฎร์ธานี และสงขลา) ทั้งนี้หนังตะลุงเป็นวัฒนธรรมที่โดดเด่นสืบสานอย่างยาวนาน โดยเฉพาะกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย ซึ่งมีหน่วยงานภาครัฐ คือ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด กระทรวงวัฒนธรรม ที่มีบทบาทการส่งเสริม อนุรักษ์ การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังตะลุงภายใต้ปรากฏการณ์ทางสังคม การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจ การปกครอง สิ่งประดิษฐ์จากนวัตกรรมทางเทคโนโลยี ทำให้เกิดค่านิยมใหม่ ละทิ้งภูมิปัญญาท้องถิ่น ในขณะที่การจัดสรรงบประมาณสำหรับการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดไม่เพียงพอ ดังนั้นการส่งเสริมระบบการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น ต้องเริ่มจากบทบาทการสร้างฐานข้อมูลสารสนเทศ ควบคุมระบบการสื่อสาร และกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สืบค้นวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ ข้อเสนอแนะต่อบทบาทของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย ควรกำหนดยุทธศาสตร์การส่งเสริมกิจกรรมประเพณีนิยม (Festival) บริการนักท่องเที่ยวกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อการสร้างสรรคงานศิลปะ และเผยแพร่วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังตะลุงอย่างผสมกลมกลืน พร้อม

¹นักศึกษาลัทธิสุตรปรัชญาดุขฎฐิบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น; Doctor of Philosophy Program in Public Administration Western University, Thailand; e-mail : nazagroup@gmail.com

²ลัทธิสุตรปรัชญาดุขฎฐิบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น; Department of Philosophy Program in Public Administration Western University, Thailand.

ทั้งส่งเสริม อนุรักษ์ด้วยการสารสนเทศ ความรู้เชิงนวัตกรรม สามารถดึงดูดความสนใจบนเส้นทาง
การท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง และเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ (Keywords) : หนังตะลุง, การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น, กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย

Abstract

This article aims to study the role of The Provincial Cultural Offices to management of local wisdom in Southern Gulf of Thailand together with problems and obstacles to process management, included a suggestions for the management of local wisdom in shadow play. Use as a framework for planning and developing strategies for the southern provinces of the Gulf of Thailand. It is composed of Nakhon Si Thammarat, Chumphon, Phatthalung, Surat Thani and Songkhla. The government office is the provincial culture office under Ministry of Culture as well as the role of promoting the conservation of local wisdom's shadow play. The social phenomenon is change from economic system, the rule of invention from technological innovation and create new values abandon local wisdom. At the same time the budget allocation for local wisdom of the provincial culture office was insufficient. Therefore, promoting the local wisdom management system must start with the role of creating an information database, communication system and cultural as well as tourism of the provincial culture office. Southern Gulf of Thailand. A formulate strategy should to promote traditional activities as Festival, tourist services in ASEAN countries. To create art and spread the culture of local wisdom mixed shadow play with promote conservation by information innovative knowledge It attracts attention on the tourism system in a continuous and concrete.

Keywords : Shadow Play, Local Wisdom Management, Southern Gulf of Thailand Cluster

บทนำ (Introduction)

บริบททางสังคม เศรษฐกิจ การปฏิรูประบบราชการไทย กำลังอยู่ในระยะการเปลี่ยนแปลง โดยมีสาเหตุจากการกระแสโลกาภิวัตน์ และโลกเข้าสู่ยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช เคยกล่าวไว้ว่า “สังคมไทย มีลักษณะที่สับสนขาดความอยู่ตัว คือมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นไม่หยุดยั้ง เปรียบเสมือนเรือที่กำลังอยู่บนกระแสน้ำเชี่ยวกราก” นอกจากนี้ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการเจริญสัมพันธ์ไมตรี ได้รับเอาอารยธรรมตะวันตก ไหลบ่าเข้ามาในประเทศไทย ด้วยเหตุจากแรงผลักดันภายนอกและกลุ่ลบายการเห็นการณ์ไกลของผู้นำ

ประเทศที่ต้องการรักษาชาติไทยไว้ให้พ้นจากการล่าอาณานิคมของต่างชาติ และอิทธิพลจากนวัตกรรมใหม่ ๆ

ในขณะเดียวกันการขยายตัวด้านการศึกษา การเรียนรู้ผ่านระบบเทคโนโลยี คู่กับวัฒนธรรมตะวันตกที่เข้ามาอิทธิพลต่อจิตใจเยาวชนไทยที่รับอารยธรรมตะวันตกเฉพาะความสะดวกสบาย สิ่งเหล่านี้เป็นสาเหตุทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยลดความสนใจ เช่นเดียวกับศิลปะ วัฒนธรรมที่เคยโดดเด่น ในส่วนภูมิภาคที่ทอดยาวตามขอบทะเล ซึ่งมีภูมิปัญญาชาวบ้านในท้องถิ่นที่พัฒนาจากวัฒนธรรมและสืบสานกันต่อมา บางอย่างเปี่ยมคุณค่าอัตลักษณ์ บางอย่างกำลังจางหาย และบางอย่างสูญหายไปจากด้ามขวานทางตอนใต้ประเทศฝั่งทะเลอ่าวไทย แหล่งรวมวัฒนธรรมไทยดั้งเดิมไว้มากมาย ซึ่งวัฒนธรรมเหล่านี้มีความเป็นเอกลักษณ์ แสดงความเป็นชาติไว้หลากหลาย เช่น ศิลปกรรม นาฏศิลป์ ดนตรีไทย ละคร ฯลฯ แต่วัฒนธรรมที่ค่อนข้างเด่นชัดมากที่สุด ที่ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของคนภาคใต้ก็คือ การแสดงหนังตะลุง ที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย ระดับความนิยมต่อการแสดงหนังตะลุงลดลงมาก จำเป็นต้องได้รับการส่งเสริม สนับสนุน อนุรักษ์จากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด กระทรวงวัฒนธรรมที่ตั้งอยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย การศึกษาวิจัยข้อมูลสำหรับใช้ในการพัฒนาการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังตะลุงให้เป็นศิลปะประจำชาติไทยอย่างสอดคล้องกับกระแสความเปลี่ยนแปลงไปของสังคม แต่ยังคงสืบสานเอกลักษณ์ศิลปะ วัฒนธรรมภาคใต้ โดยเน้นบทบาทสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ในการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังตะลุง กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย ให้มีความมั่นคงยั่งยืน สืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาบทบาทการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังตะลุงของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย
2. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค การดำเนินงานบทบาทการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังตะลุงของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย
3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและแผนพัฒนาจังหวัดต่อการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังตะลุง สำหรับสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดและกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การศึกษามุ่งเน้นสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย ต่อการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังตะลุง ใช้เทคนิควิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จึงดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัย มีลำดับดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังตะลุง ด้วยการวิจัยเอกสาร ในลักษณะการวิจัยประวัติศาสตร์ ใช้แบบบันทึกข้อมูลในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด 5 จังหวัด เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลคือ คำถามนำการสัมภาษณ์เชิงลึก

3. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการที่เกี่ยวข้อง ใน 5 จังหวัดเป้าหมาย โดยใช้กลุ่มสนทนา จังหวัดละ 1 กลุ่ม กลุ่มละจำนวน 7-10 คน เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลคือ คำถามนำการสนทนากลุ่ม

4. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ใช้แบบบันทึกการสังเกตเป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาบทบาทด้านการส่งเสริมและอนุรักษ์ ศิลปะ วัฒนธรรมหนังตะลุง โดย สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด กระทรวงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคใต้อาวไทย ประกอบด้วย สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด 5 จังหวัด ได้แก่ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง สุราษฎร์ธานี สงขลา และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง โดยนำเสนอสารสนเทศเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมและอนุรักษ์ สภาพการณ์การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังตะลุง ปัญหาอุปสรรคต่อการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังตะลุง และการเสนอแนะแนวทางการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะหนังตะลุง ให้มีการสืบสานเอกลักษณ์ประจำภาคใต้ให้คงอยู่อย่างมั่นคง ยั่งยืน

ผลการวิจัย (Research Results)

การศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) พบว่า บทบาทการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังตะลุงของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ส่วนใหญ่มีหน้าที่จัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย แผนพัฒนาจังหวัด สู่การจัดทำยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด และแผนพัฒนาจังหวัด สำหรับใช้เป็นแนวทาง การส่งเสริม การอนุรักษ์ และการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังตะลุง ซึ่งหนังตะลุงจัดเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น การละเล่นพื้นบ้าน ที่ชาวบ้านสมัยก่อนสร้างสรรค์ขึ้นจากวัฒนธรรมภายใต้บริบทตามสภาพแวดล้อมแต่ละถิ่น (Nuthong, 1988 : 1) มรดกที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นสั่งสมสืบทอด มีการปรับเปลี่ยนตามสภาพการณ์ที่เปลี่ยนไป ส่วน หนังตะลุงแต่ละท้องถิ่นมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เนื่องจากอิทธิพลทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ และสังคม ลักษณะแห่งความบริสุทธิ์ใจในการแสดงออกของแต่ละท้องถิ่น จึงง่ายต่อองค์ประกอบที่ทำให้การแสดงหนังตะลุงเปลี่ยนแปลง อาทิ หลักสูตรการศึกษาที่เน้นความรู้ด้านธุรกิจ และการเข้าถึงของความเจริญทางเทคโนโลยี เช่น กลองชุด ออร์แกน/คีย์บอร์ด กีตาร์ เบส ฯลฯ จากเดิมใช้เครื่องดนตรี การแสดงพื้นบ้าน อาทิ โหม่ง ปี่ กลองฉิ่ง ทับ ไปเป็นเครื่องดนตรีสากลดังกล่าว รวมทั้งมีสื่อความบันเทิงสมัยใหม่ อาทิ คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต หรือโซเชียลมีเดีย ระบบดิจิตอลต่าง ๆ ดังที่ Phatkeaw (2005) เห็นว่า หนังตะลุงจำเป็นต้องปรับประยุกต์ความคิดความเชื่อความเชื่อดั้งเดิมให้มีความหลากหลายขึ้น ยกกระตักการ แสดงเพื่อความบันเทิงในหลายโอกาส เปลี่ยนขนบนิยมในการแสดงที่เร้าใจ ทั้งเนื้อหาสาระความบันเทิงจากจินตนาการและอื่น ๆ รวมทั้งการนำเสนอบทตลก โดยสนับสนุน และร่วมอนุรักษ์วิถีชีวิตคนในแต่ละชุมชน วัฒนธรรมให้มีการเยาวชนสืบทอดมรดกหนังตะลุงไว้เป็นเครื่องมือสำคัญเพื่อคงเอกลักษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคใต้ และช่วยพัฒนาประเทศชาติเจริญก้าวหน้า เนื่องจากหนังตะลุง

มีวัฒนธรรมการแสดง แผงด้วยบทกลอน คำสอนที่ดั่งาม การแสดงที่สอดแทรกข้อมูลข่าวสารเชิงเหตุผล ผลก่อให้เกิดความรักความสามัคคีในชุมชนได้อย่างเหนียวแน่นอยู่ทุกวันนี้

การศึกษาสภาพการณ์บทบาทสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดต่อการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังตะลุง กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรคือ แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ มีความโดดเด่นและมีชื่อเสียงระดับโลก ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ทั้งยังเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาของภูมิภาค การพัฒนาการท่องเที่ยวนานาชาติบนฐานทรัพยากร และเอกลักษณ์ของพื้นที่ แต่เนื่องจากกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย ได้รับงบประมาณค่อนข้างน้อย ทำให้ไม่สามารถบูรณะสถานที่ท่องเที่ยวได้อย่างเป็นรูปธรรมในระยะเวลาอันสั้นเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวได้ต่อเนื่อง แต่ในระยะยาวอาจส่งผลกระทบได้ จึงจำเป็นต้องหันมาพัฒนาบทบาทหน่วยงานภาครัฐ เปิดโอกาสร่วมกันในการมีส่วนร่วมในการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้การละเล่นหนังตะลุงเป็นกรณีศึกษา ทั้งนี้เพราะการละเล่นหนังตะลุง เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว อันเนื่องมาแต่อิทธิพลสภาพภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ และสังคม ลักษณะความบริสุทธิ์ใจในการแสดงออกทั้งด้านท่วงท่าและอารมณ์ ความสอดคล้องสัมพันธ์กับความเป็นจริงตามวิถีการดำรงชีวิตชาวบ้านอย่างเรียบง่าย เต็มไปด้วยอารมณ์ ความรู้สึกประสมประสานไปกับภาพสะท้อนการทำงานและการต่อสู้ในชีวิตจริง ซึ่งการละเล่นหนังตะลุงเป็นการสื่อสารผ่านบันเทิง ด้วยการดูและการฟังควบคู่กันใน 3 ลักษณะคือ 1) การนำเอาเรื่องราวของบุคคลในท้องถิ่น ที่เกิดขึ้นจริงมานำเสนอเป็นบทหนังตะลุง 2) การพัฒนารูปแบบลักษณะหนังตะลุงที่เหมือนจริงที่ประยุกต์ใช้หนังสือตัวละครบายสีผ่านแสงให้ปรากฏภาพบนจอ 3) การละเล่นหนังตะลุง จึงประกอบด้วย โรงหนังตะลุง จอ เครื่องขยายเสียง เครื่องดนตรี หลอดไฟฟ้า บรรยายโดยนายหนังตะลุงที่มีประสบการณ์ เนื้อหาที่มีความร่วมสมัย จึงเป็นการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านให้คงอยู่คู่กับคนภาคใต้ และสังคมไทยต่อไป

ส่วนปัญหาอุปสรรคที่เข้ามาอิทธิพล กระทบต่อความนิยมการชมหนังตะลุง มีผลจากการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ทำให้หนังตะลุงตกอยู่ในภาวะจางหาย ประสบกับปัญหาความนิยมหนังตะลุงที่น้อยลง หนังตะลุงหลายคนละทิ้งงานแสดง แม้มีบ้างแต่น้อย รายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต แม้หนังตะลุงบางคนจะเรียนรู้ที่จะปรับเปลี่ยนการแสดงให้สอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิตของคนในสังคมแห่งความทันสมัยมากขึ้นแต่ก็ยังคงอยู่ในสภาวะการณ์ที่ไม่ดีขึ้นนัก ยังคงขาดอำนาจในการต่อรอง เพราะตัวเลือกในสังคมทันสมัยมีมากมายหลากหลายขึ้น ผู้แสดงหนัง ตะลุงหลายรายจึงต้อง ยอมจำนนต่อความเสียเปรียบ เพราะไม่มีรายได้ ซึ่งสิ่งที่เข้ามาและส่งผลกระทบต่อการแสดงหนังตะลุงให้ตกอยู่ในภาวะชะงักงันภายใต้กระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย คือ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เกิดขึ้นในชุมชน อันได้แก่ ถนน ไฟฟ้า และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่เข้ามาได้ส่งผลกระทบทั้งต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน ให้เกิดวิถีชีวิตแบบบริโภคนิยมมากขึ้น รวมถึงส่งผลกระทบต่อความนิยมหนังตะลุง คนในชุมชนเริ่มหันห่างจากภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังตะลุง นอกจากนี้การขยายตัวของระบบการสื่อสารสมัยใหม่ที่มากมาย ไม่ว่าจะเป็นสื่อวิทยุ สื่อโทรทัศน์ สื่อภาพยนตร์ ก็ได้ส่งผลกระทบต่อความนิยมหนังตะลุงของคนในชุมชน รวมถึงการขยายตัวของการศึกษาใน

ระบบโรงเรียนเข้าสู่ชุมชน ได้ส่งผลให้ลูกหลานในชุมชนต้องใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนเพิ่มมากขึ้น เห็นห่างจากความรู้ในชุมชนมากขึ้น จากเดิมที่เคยช่วยพ่อ แม่ ทำไร่นา เรียนรู้วิถีการทำมาหากินแบบดั้งเดิม ก็ไม่มีโอกาสได้เรียนรู้สิ่งเหล่านั้น ซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาหนึ่งตระกูล เด็กเริ่มเห็นห่าง ไม่เข้าใจ และไม่เข้าถึง ภูมิปัญญาท้องถิ่นเฉกเช่นในอดีตที่ผ่านมา ระบบคิด มุมมองของคนในชุมชนเริ่มเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ความรู้หนึ่งตระกูลเริ่มถูกมองว่าเป็นเรื่องล้าหลังไม่ทันสมัย ไม่สามารถทำมาหากินได้ และมุ่งให้ความสำคัญกับความรู้สมัยใหม่ในระบบโรงเรียนเพราะความรู้เหล่านั้นถูกมองว่าเป็นความรู้ที่เอื้อประโยชน์ต่อการทำงานในระบบเศรษฐกิจการค้า และอุตสาหกรรมนอกจากนี้การปรับเปลี่ยนที่ดินไปสู่การผลิตเพื่อการค้า คนในชุมชนเริ่มมุ่งประกอบธุรกิจที่มีค่าตอบแทนที่สูงกว่า คนเรียนรู้จึงปรับเปลี่ยนผืนแผ่นดินเพื่อสร้างรายได้ให้ดีขึ้นกว่าเดิม จากเดิมที่เคยทำนาทำไร่ ก็เปลี่ยนมาปลูกยางพารา และทำสวนยางพาราแทนที่ อันส่งผลให้วิถีชีวิตท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไป มีข้อจำกัดในเรื่องของเวลา การขยายตัวของตลาดแรงงานเข้าสู่ชุมชน ส่งผลให้คนในชุมชนเข้าสู่ระบบโรงงานมากขึ้น ทำให้คนเกิดข้อจำกัดเวลาทำงานในโรงงาน ส่งผลต่อความนิยมหนึ่งตระกูล นอกจากนี้การเพิ่มขึ้นของค่าครองชีพตามระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ ทำให้คณะหนึ่งตระกูลดำรงอยู่ได้อย่างยากลำบาก เพราะต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น ทั้งค่าใช้จ่ายภายในคณะ ค่าน้ำมันรถในการเดินทางไปแสดงยังสถานที่ต่าง ๆ การดำรงชีวิตจึงต้องแข่งขันกับสภาพเศรษฐกิจอยู่ตลอดเวลา จากผลกระทบดังกล่าวจากการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ส่งผลให้ผู้แสดงหนึ่งตระกูลบางคนต้องหยุดชะงักการแสดง เพราะมีอาจขัดทานกับสภาวการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้ แม้มีผู้แสดงหนึ่งตระกูลบางส่วนที่พยายามปรับในเรื่องของวิธีการแสดง หรือรูปแบบในการนำเสนอ ให้สอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปของคนในชุมชน เช่น การนำดนตรีสมัยใหม่เข้ามาสร้างสีสัน เช่น คีย์บอร์ดกีตาร์ เบส แซกโซโฟน จากเดิมที่มีเพียง โหม่ง ทับ กรับ กลอง ฉิ่ง และปี่ หรือการแสดงที่เน้นตลก เบาสมองเน้นการร้องเพลงให้มากขึ้น ปรับในเรื่องของเวลาการนำเสนอให้เร็วขึ้น แต่สภาวการณ์ต่าง ๆ ก็ยังไม่ดีขึ้นนัก

สมาพันธ์หนึ่งตระกูล เป็นเครือข่ายของผู้แสดงหนึ่งตระกูลที่ทำให้ผู้แสดงหนึ่งตระกูลดำรงชีวิตได้ท่ามกลางสังคมที่ทันสมัย มีการแข่งขันสูง แต่คนที่อยู่ร่วมกันในสมาพันธ์ก็มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความเอื้ออาทรต่อกันเป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามการที่หนึ่งตระกูลสามารถดำรงอยู่ในสังคมความทันสมัยได้ ผู้แสดงหนึ่งตระกูลต้องเรียนรู้ในการปรับเปลี่ยนความรู้จากองค์ความรู้แบบเดิม ไปสู่ความรู้แบบใหม่ ที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตของผู้ชม ซึ่งความรู้การแสดงที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ ก็มีมากมายส่งผลต่อการดำรงชีพต่อไปของผู้แสดง สิ่งที่เปลี่ยนไปอย่างเห็นได้ชัด เช่น รูปแบบการนำเสนอที่มีการเน้นตลก เน้นการร้องเพลงที่มากขึ้น นอกเหนือจากการนำเพลงที่เป็นที่นิยมมาร้องให้กับผู้ชมการแสดงได้ฟัง หรือการร้องเพลงเพื่อคั่นการแสดงแล้ว ผู้แสดงหนึ่งตระกูลบางคนก็ได้มีการดัดแปลงเพลงให้เป็นเนื้อร้องที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งอาจนำท่วงทำนองเพลงฮิตที่ติดหูผู้บริโภคมาดัดแปลงเนื้อร้องเสียใหม่ ให้มีความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และมีความตลก ในขณะเดียวกันผู้แสดงหนึ่งตระกูลบางคน อาจดัดแปลงเนื้อร้องให้เป็นภาษาอังกฤษ เพื่อให้การแสดงของตนดูมีสีสัน น่าสนใจมากขึ้น ซึ่งการสร้างสรรคความรู้ในทำนองนี้ ก็เป็นที่ชื่นชอบของผู้ชมการ

แสดงในยุคสมัยปัจจุบัน นอกจากนี้การนำเหตุการณ์บ้านเมืองที่กำลังอยู่ในกระแส อยู่ในความสนใจของคนในสังคม ก็เป็นการสร้างความชื่นชอบให้กับผู้ชมได้เช่นกัน

บทบาทภาครัฐ ในการพัฒนาศิลปะการแสดงหนังตะลุงอาจต้องมองการเปลี่ยนแปลงของสังคมเป็นฐานในการพัฒนาด้วย คงมิใช่มองในเชิงการอนุรักษ์แต่เพียงประการเดียว ต้องคำนึงถึงความอยู่รอดในบริบทสังคมสมัยใหม่ด้วย เพราะการที่หนังตะลุงสามารถดำรงอยู่ได้ ผู้แสดงหนังตะลุงต้องอยู่รอด มีอยู่มีกิน ในท่ามกลางค่าครองชีพเพิ่มขึ้นตามสภาพสังคมที่ทันสมัยด้วย หนังตะลุงสามารถดำรงอยู่ในสังคมแห่งความทันสมัยนี้ต่อไปได้ ดังนั้นทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน หรือองค์กรเอกชน อาจต้องคิดทบทวนว่า ทำอย่างไรให้หนังตะลุงสามารถดำรงอยู่ได้ทั้งในเชิงขององค์ความรู้ และดำรงอยู่ในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบัน หากผู้แสดงหนังตะลุงที่สามารถปรับตัวเข้ากับยุคสมัย สามารถเรียนรู้ ปรับเปลี่ยน สร้างสรรค์ และพัฒนาความรู้ให้สอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิตของผู้คนในสังคมปัจจุบันได้ และประสบความสำเร็จ เพราะความรู้ที่เกิดคุณค่าต่อการดำรงชีวิต ก็คือความรู้ที่ไม่หยุดนิ่ง ตายตัว แต่เป็นองค์ความรู้ที่สามารถปรับเปลี่ยน สร้างสรรค์ และพัฒนาได้อย่างสอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิต ท่ามกลางสังคมทันสมัย ผู้แสดงหนังตะลุงที่รู้จักประยุกต์ความรู้ให้เข้ากับสภาวการณ์ คิดค้นรูปแบบการนำเสนอที่หลากหลาย และแปลกใหม่ สร้างสรรค์ความรู้ของตนให้ดูโดดเด่น น่าสนใจ สามารถเป็นที่ยอมรับของผู้ชมทุกยุคทุกสมัย

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบด้วยว่า ปัจจัยส่งเสริม เพื่ออนุรักษ์หนังตะลุง 2 ประการ คือ ปัจจัยภายใน ได้แก่ อัตลักษณ์ที่โดดเด่นของศิลปะ วัฒนธรรมแห่งภาคใต้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและผู้ประกอบอาชีพผู้แสดงหนังตะลุง ส่วนปัจจัยภายนอก คือ ผู้อุปถัมภ์ให้การสนับสนุน หมายถึง การจัดตั้งศูนย์ศึกษาหนังตะลุง โดยเฉพาะการจัดตั้งศูนย์รวมศิลปิน นักปราชญ์ราชครูสาขาหนังตะลุง

ทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน องค์กรเอกชน อาจต้องคิดทบทวนว่าทำอย่างไรเพื่อให้หนังตะลุงสามารถดำรงอยู่ได้ทั้งในเชิงขององค์ความรู้ และดำรงอยู่ในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบัน นอกจากนี้ควรส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยแบบเจาะลึกเป็นรายบุคคล เกี่ยวกับประสบการณ์ของผู้แสดงหนังตะลุงที่สามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมไปสู่สังคมแห่งความทันสมัย หรืออาจศึกษาความรู้เกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้านด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น มโนราห์ กาหลอ เพลงบอก ลิเกป่า เป็นต้น โดยศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างความรู้ในระบบโรงเรียน กับองค์ความรู้ศิลปะพื้นบ้านด้านต่าง ๆ ว่าสามารถเชื่อมโยงกันได้อย่างไรบ้าง

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากผลการวิจัยข้างต้น แนวทางสำคัญประการหนึ่งที่ต้องการเสนอแนะต่อการแสดงบทบาทของหน่วยงานภาครัฐ คือ ต้องเล็งเห็นถึงการปรับตัว การพัฒนาศิลปะ โดยเฉพาะการแสดงหนังตะลุงอาจต้องมองการเปลี่ยนแปลงของสังคมเป็นฐานในการอนุรักษ์ ในขณะที่การพัฒนาควรส่งเสริมในภาคส่วนนวัตกรรม เทคโนโลยีที่เข้ามาสนับสนุน คงมิใช่มองในเชิงการอนุรักษ์แต่เพียงประการเดียว ต้องคำนึงถึงความอยู่รอดในบริบทสังคมสมัยใหม่ด้วย เพราะการที่หนังตะลุงสามารถ

ดำรงอยู่ได้ ผู้แสดงหนังตะลุงต้องอยู่รอด มีอยู่มีกิน ในท่ามกลางการเพิ่มขึ้นของค่าครองชีพในสังคมแห่งความทันสมัยด้วย หนังตะลุงจึงสามารถดำรงอยู่ในสังคมแห่งความทันสมัยนี้ต่อไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Wasri (2014 : 21) ได้ให้ทัศนะว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ความคิด ความเชื่อ ความสัมพันธ์ที่ท้องถิ่นได้สะสม ถ่ายทอดปรับปรุงสืบต่อกันมาปรากฏเป็นความสามารถ วิธีการเครื่องมือ สามารถใช้ควบคุมสังคม แก้ไขปัญหา ความรู้ทางวัฒนธรรม บางครั้งเรียกว่า ภูมิปัญญา ภูมิ แปลว่า แผ่นดิน ปัญญาที่ติดแผ่นดิน มีความหมายว่า ในแผ่นดินหรือสิ่งแวดล้อมแต่ละแห่งไม่เหมือนกัน มนุษย์ต้องสร้างปัญหาที่เหมาะสม อยู่ในภูมิหรือสิ่งแวดล้อม ที่หลากหลายทางวัฒนธรรม และบางครั้งพูดถึงภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง วัฒนธรรมราษฎรซึ่งเป็นพื้นฐานของสังคม

ผู้แสดงหนังตะลุงต้องปรับตัว สร้างสรรค์ และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมสมัยใหม่ ผ่านระบบการสืบสานภูมิปัญญาด้านการแสดงหนังตะลุงแก่เยาวชนรุ่นใหม่ ในระบบโรงเรียน นอกกระบบโรงเรียน และการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งสอดคล้องกับ Sounakphong (1992) ให้ความหมายภูมิปัญญาชาวบ้านว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดขึ้นที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้านทั้งกว้างและลึก ที่ชาวบ้านคิดได้เอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ไขปัญหาคำดำรงชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม โดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแสดงบทบาทในฐานะตัวแทนของส่วนกลาง ทำหน้าที่อนุรักษ์องค์ความรู้แขนงศิลปวัฒนธรรมหนังตะลุง ส่วนการส่งเสริมสนับสนุนมีลักษณะการจัดทำแผนยุทธศาสตร์จังหวัด ศิลปะและวัฒนธรรมในเขตพื้นที่จังหวัด มีลักษณะ ในทางปฏิบัติยังเป็นหน้าที่ชุมชน และคณะผู้แสดงหนังตะลุง ทำหน้าที่อนุรักษ์ ปรับเปลี่ยน และพัฒนาภูมิปัญญาให้สอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิตในสังคมสมัยใหม่ ในการวิจัยครั้งนี้จึงมีข้อเสนอแนะสำหรับใช้เป็นแนวทางในการสร้างบทบาท ด้านการส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังตะลุงเอกลักษณ์ภาคใต้ ด้วยการสนับสนุน อุปถัมภ์ศิลปินหนังตะลุง ให้เป็นอาชีพที่มั่นคง ด้วยการส่งเสริมหนังตะลุงสู่วัฒนธรรม เช่น บันทึกหนังตะลุงบนวัสดุที่เก็บได้นาน เพื่อใช้เผยแพร่ เรียนรู้ เป็นต้น รวมทั้งจัดให้มีศูนย์กลางการศึกษา ฝึกหัด ทักษะนำเสนอ บทพูด ภาพยนตร์กลอน โดยเฉพาะการจัดตั้งศูนย์รวมศิลปิน นักปราชญ์ราชครูวิชาหนังตะลุง

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ริเริ่มสร้างสรรค์ภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทหนังตะลุง ด้วยการจัดทำแผนพัฒนาส่งเสริม พื้นฟู ให้เหมาะสมกับยุคสมัยและเกิดประโยชน์กับวิถีชีวิตของท้องถิ่นให้มีความมั่นคง โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นพื้นฐาน และส่งเสริมให้การนำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มาช่วยเพื่อต่อยอดในการผลิต การแกะรูปหนังตะลุง การตลาด และการบริหาร ตลอดจนอนุรักษ์ศิลปะหัตถกรรมการแกะรูปหนังตะลุง และการแสดง โดยร่วมมือกับสถานศึกษา หน่วยงาน องค์กร ภาครัฐเอกชน

1.2 การส่งเสริมกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้ศิลปะการแสดงหนังตะลุง การฝึกฝนการแสดงจากฐานเรียนรู้รุ่นนวัตกรรมใหม่ การถ่ายทอดภายในครอบครัว สู่เยาวชนโดยสถาบันการศึกษา การต่อยอดด้วยเทคโนโลยีมาประยุกต์เพื่อการสื่อสาร เช่น เครือข่ายอินเทอร์เน็ต สื่อสังคมออนไลน์ โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทหนังตะลุงเข้าสู่ระบบการเผยแพร่ ศิลปะการแสดง ผลผลิตรูปหนังตะลุง รวมทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การศึกษาดูงาน การเยี่ยมชมกลุ่มแกะหนังตะลุงภายในจังหวัด กลุ่มจังหวัด เปิดโลกทัศน์และแนวคิดจากภายนอก สู่ภายใน หลังจากมีการพัฒนาปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย จึงเป็นการเปิดโลกทัศน์ภายใน สู่ภายนอก สร้างความนิยมได้อย่างยั่งยืนต่อไป

1.3 การยกย่องและเสริมสร้างปราชญ์การแกะรูปหนังตะลุง โดยหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเข้ามาให้การสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพชาวบ้าน จัดหาเวทีเพื่อเปิดโอกาสให้มีการแสดงศักยภาพด้านภูมิปัญญา ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ นอกจากนี้แล้วต้องมีการยกย่องประกาศเกียรติคุณในลักษณะต่าง ๆ เช่น ศิลปินแห่งชาติ บุคคลดีเด่นด้านการส่งเสริมศิลปะวัฒนธรรม บุคคลทรงคุณค่า บุคคล/องค์กร/สถาบันผู้ให้การสนับสนุนหลัก เพื่อให้ปราชญ์ท้องถิ่นเกิดความภาคภูมิใจ และเป็นกำลังใจในการดำเนินการด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.4 จากผลการวิจัยที่พบว่าวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีเครื่องมือสำคัญคือสถานศึกษาที่ได้ถ่ายทอดจากกระทรวงศึกษาธิการ จึงเห็นควรว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนดให้สถานศึกษาเปิดเรียนสอน ศิลปะวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะศิลปะการแสดงมโนราห์ นอกจากการสืบทอดศิลปะการแสดงมโนราห์ที่มีแต่โบราณกาลให้ดำรงอยู่แล้ว ขอเสนอแนะเพิ่มเติมว่าภาครัฐและเอกชนให้การยกย่องเชิดชูพร้อมทั้งสนับสนุนบุคคลผู้ดำเนินชีวิตด้านศิลปมโนราห์ ให้เกียรติให้ศักดิ์ศรีและเชิญเป็นครูพิเศษเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการละเล่นโนราห์ในทุกโรงเรียน สถาบันอุดมศึกษาภาคใต้ เพื่อการรักษาอัตลักษณ์ของโนราห์ให้ดำรงอยู่สืบไป

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาแบบบูรณาการให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นหุ้นส่วนทางการวิจัย

เอกสารอ้างอิง (References)

- ธวัช ปุณโณทก. (2531). *ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ทศนอาจารย์ปรีชา พินทอง ทิศทางหมู่บ้านไทย*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพัฒนาชนบท.
- พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต). (2546). *พุทธศาสนากับสังคมไทย*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมล.
- สถาบันทักษิณคดีศึกษา. (2544). *หนังตะลุง อัจฉริยะลักษณ์การละเล่นแห่งเมืองใต้*. กรุงเทพฯ : อลิ้นเพลส.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2535). "ภูมิปัญญาไทย". *พัฒนาชุมชน*. 31(5) : 77-78.

สำเนียง สร้อยนาคนพงษ์. (2539). “การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้การสอน ในโรงเรียน”.

พัฒนาหลักสูตร. 11(1) : 23-32.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2558). **คู่มือการบริหารจัดการโครงการทางวัฒนธรรมของภาคีเครือข่ายดำเนินงานวัฒนธรรมปีงบประมาณ พ.ศ. 2559.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์, สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม. (2552). “แผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2550-2559”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.m-culture.go.th>. สืบค้น 2 มิถุนายน 2560.

อธิป มีชนะ. (2551). **การแสดงหนังตะลุงคนคณะสมล ศ. ปทุม.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อนก นาวิกมูล. (2546). **หนังตะลุง-หนังใหญ่.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เยลโล่การพิมพ์ (1988).

Translated Thai References

Meechana, A. (2008). **Shadow puppet show man Board of Suez ml f pathum.** master of Arts thesis dance disciplines of graduate studies, Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand. [In Thai]

Navikmoon, A. (2003). **Nang Ta Lung Nang Yai.** 2 Edition : Yellow Printing (1988). [In Thai]

Poonnotok, T. (1988). **Folk wisdom, perceptions. Professor Preecha Pinthong village direction Thailand gold Thai Village.** Bangkok : the Foundation for rural development. [In Thai]

Payutto, P. (2003). **The Buddhist Thailand.** Bangkok : Komol Foundation.

Thaksin's lawsuit Institute study. (2001). **Shadow puppet Genius look South town plat.** Bangkok : Siam headset sat. [In Thai]

Sanyawiwat, S. (1992). “Thai wisdom”. **Community Development.** 31(5) : 77-78.

Soynakpong, S. (1996). “The use of this investment promotes wisdom teaching. In the school”. **curriculum development.** 11(1) : 23-32. [In Thai]

The Office of the national culture. (2015). **Guide on project management, cultural networking, cultural operation party budget year b.e. 2016.Nang Ta Lung Nangyai Shadow puppet.** 2nd ed : Yellow Printing (1988). [In Thai]

The Office of policy and strategy, Deputy Permanent Secretary, Ministry of culture. (2009). “The national culture plan for b.e. 2007-2016”. [Online]. <http://www.m-culture.go.th>. Retrieved June 2, 2017. [In Thai]

การพัฒนาศิลปะการแสดงจากฟ้อนกลองต๋มกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว
ในจังหวัดอุบลราชธานี
Development of Performing arts of Tum Drum Dance of Thai-
Laotian Ethnic Group in Ubon Ratchathani province

นิษฐา บุตสงค์¹ คณิงนิตย์ ไสยโสภณ² และศิริเพ็ญ อัดไพบูลย์³
Niztha Butsabong¹ Khanuengnit Saiyasopon² and Siripen Attapaiboon³

Received : October 9, 2018; Revised : January 18, 2019; Accepted : January 24, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

การพัฒนาศิลปะการแสดงจากฟ้อนกลองต๋มกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวในจังหวัดอุบลราชธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาฟ้อนกลองต๋ม ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ในจังหวัดอุบลราชธานี ทั้งในด้านความเป็นมา องค์ประกอบ บทบาทและคุณค่า และเพื่อพัฒนาศิลปะการแสดงจากฟ้อนกลองต๋มกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ในจังหวัดอุบลราชธานี โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผลการศึกษาพบว่า ฟ้อนกลองต๋มกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ในจังหวัดอุบลราชธานี ของชาวดำบลห้วยชะยุ้ง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เกิดขึ้นจากการละเล่นพื้นบ้านเพื่อความสนุกสนานรื่นเริงของชาวบ้าน และพิธีกรรม ความเชื่อ ความศรัทธาในการขอฝนประกอบฮีตบุญเดือนหก มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวทั้งทางด้านท่าฟ้อนหลักทั้ง 4 ท่า การแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ที่มีการสวมใส่เล็บที่ทำจากหวาย ถักทอลดทอนสวยงามด้วยเส้นด้ายสีต่าง ๆ ประดับปลายเล็บด้วยฟู่สีขาว และจังหวะการตีกลองต๋ม และพั้งฮาด การพัฒนาศิลปะการแสดงจากฟ้อนกลองต๋ม กลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ในจังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นเป็นศิลปะการแสดงชุด วาดฟ้อนลำก้า ห้วยชะยุ้ง โดยมีท่าฟ้อน ทำนอง คำร้อง และการแต่งกายที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งในรูปแบบเอกสาร และการเก็บข้อมูลภาคสนาม นำมาวิเคราะห์เพื่อให้ได้แนวคิดในการสร้างสรรค์องค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้ 1) องค์ประกอบของการแสดงจากฟ้อนกลองต๋มกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ในจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งมีองค์ประกอบหลักคือ คำร้อง ทำนอง เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง ผู้

¹นักศึกษาลัทธิศาสตร์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์; Students of Master of Art Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Surin Rajabhat University, Thailand; e-mail : niztha427@gmail.com

²คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์; Faculty of Humanities and Social Sciences, Surin Rajabhat University, Thailand.

³ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านศิลปะการแสดง สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอุบลราชธานี; Performing Arts Expert, Ubonratchathani Provincial Culture Office, Thailand.

แสดง การแต่งกาย อุปกรณ์ประกอบการแสดง และรูปแบบการแสดง 2) กระบวนท่าฟ้อนประกอบการแสดง ผู้วิจัยได้สร้างสรรค์กระบวนท่าฟ้อน และการปรับแก้ เพื่อสร้างความหลากหลายดึงดูดความสนใจ และเพื่อให้สอดคล้องกับการนำเสนอความเป็นอัตลักษณ์ของฟ้อนกลองต๋ม ตำบลห้วยชะยุ้ง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

คำสำคัญ (Keywords) : การพัฒนาศิลปะการแสดง, ฟ้อนกลองต๋ม, กลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว

Abstract

Development of performing arts of Tum Drum dance of Thai-Laotian ethnic group in Ubon Ratchathani province aimed to study the Tum Drum dance performed by Thai-Laotian ethnic group in Ubon Ratchathani in terms of background, components, roles and values, and to develop performing arts Tum Drum dance to Thai-Laotian ethnic group in Ubon Ratchathani province using qualitative research. Results revealed that Tum Drum dance of Thai-Laotian ethnic group in Tambol Huai Khayoong, Warinchamrab district, Ubon Ratchathani province was established from local plays for entertainment of villagers, ceremonies, belief, and faith in rainmaking ritual during June-July. It was unique as consisting of 4 main dance movements and the costume was identical which wearing rattan nails, weaving patterns with colorful thread and decorating nail edge with white tuft along with Tum Drum rhythm and Pung Had. Researchers developed a pattern of performing arts as the dance of Lam Kam Huai Khayoong which included movement, rhythm, lyrics, and dress. Data was collected in documents and by a field trip which was analyzed for concepts to create components as follows. 1) Main components for performing Tum Drum dance of Thai-Laotian ethnic group in Ubon Ratchathani province consisted of lyrics, rhythm, musical instruments for performance, performers, dressing, props, and performance pattern. 2) Dance movement for performance. Researcher created dance movement and line adjustment for variety and attractions as well as according to presentation of unique Tum Drum dance in Tambol Huai Khayoong, Warinchamrab district, Ubon Ratchathani province.

Keywords : Development of Performing arts, Tum Drum Dance, Thai-Laotian Ethnic Group

บทนำ (Introduction)

ศิลปะการแสดงพื้นบ้านของประเทศไทย เป็นศิลปวัฒนธรรมอันเป็นรากเหง้า และช่วยดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์อันเด่นชัดของพื้นที่นั้น ๆ ในประเทศไทย ซึ่งมีที่มาจากหลายๆปัจจัย ดังที่ Sirithongchaikun et al. (2015 : 106) ได้กล่าวไว้ว่า การแสดงนาฏศิลป์พื้นเมือง เป็นการแสดงที่เกิดขึ้นมาจากพิธีกรรม ความเชื่อ และประเพณี ที่คนในอดีตจะประกอบพิธีบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทวดา บรรพบุรุษจึงเกิดการฟ้อนรำเพื่อบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้พึงพอใจ และยังเป็นการแสดงที่เกิดขึ้นจากการละเล่นพื้นเมืองที่คนในท้องถิ่นนิยมเล่นกันในงานเทศกาลเพื่อความสนุกสนาน จึงเกิดการร่ายรำ การแสดงที่สร้างความบันเทิงให้กับคนในท้องถิ่น

การฟ้อนประกอบขบวนแห่บั้งไฟตามคติความเชื่อ และอุปนิสัยรักสนุกสนาน รักในความบันเทิงใจของชาวอีสาน เป็นประเพณีที่โดดเด่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ทำวาดฟ้อนต่าง ๆ มักจะมาจากการเลียนแบบธรรมชาติ การเลียนแบบอากัปกิริยาของมนุษย์ อันเป็นปัจจัยหนึ่งของการกำเนิดการแสดงพื้นบ้าน เนื่องจากมีผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ ได้ให้ความหมายของการแสดงพื้นบ้าน คือ การแสดงออกซึ่งจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก และความเชื่อถือตามขนบธรรมเนียม ประเพณี ซึ่งเกี่ยวโยงเป็นสายใยทางวัฒนธรรม เพราะพฤติกรรมการแสดงออกและยอมรับกัน สมองต่อความต้องการของกันและกันได้ ย่อมเป็นสิ่งที่ดี ในสังคมมีส่วนเป็นเจ้าของ (Kosinanon, 1996: 1) จึงได้เกิดการฟ้อนรำชนิดหนึ่งซึ่งเรียกกันว่า ฟ้อนกลองตุ้ม เป็นการฟ้อนประกอบกับจังหวะการตีกลองตุ้ม และพั้งฮาด ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงตามคติความเชื่อของชาวอีสานว่า หากแถนได้ยินเสียงกลองตุ้ม และพั้งฮาดจะบันดาลให้ฝนฟ้าตกลงมา ทำให้เกิดความผาสุก ความอุดมสมบูรณ์ และความสมดุลในการดำเนินชีวิตของชาวอีสาน ทั้งยังช่วยตอบสนองต่อความต้องการด้านสุนทรียะของชาวอีสาน

ฟ้อนกลองตุ้มของชาวตำบลห้วยชะยุ้ง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เกิดขึ้นจากการละเล่นพื้นบ้านเพื่อความสนุกสนานรื่นเริงของชาวบ้าน ตั้งแต่ครั้งที่ตำบลห้วยชะยุ้ง ยังอยู่ในเขตปกครองเดียวกันกับตำบลท่าลาด และมีเหตุการณ์เล่าขานสืบต่อกันจากรุ่นสู่รุ่นว่า ครั้งที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงเสด็จเยี่ยมเยือนกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ และราษฎรชาวจังหวัดอุบลราชธานีทางชลมารค พสกนิกรชาวจังหวัดอุบลราชธานีจึงพร้อมใจกันจัดฟ้อนกลองตุ้มถวาย โดยมีราษฎรในตำบลท่าลาด เป็นผู้แสดง เพื่อทอถวายพระเนตร ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวจังหวัดอุบลราชธานี และนับตั้งแต่ครั้งนั้นเป็นต้นมา เพื่อป้องกันการเสื่อมสลายทางศิลปวัฒนธรรม จึงได้มีการอนุรักษ์ และสืบสานไว้ โดยกำหนดให้จัดฟ้อนกลองตุ้มในบุญบั้งไฟ หรือบุญเดือนหกของทุกปี

ในปัจจุบัน ตำบลห้วยชะยุ้ง มีการปรับปรุงพัฒนาทำฟ้อนกลองตุ้มให้เป็นระบบระเบียบมากขึ้น เป็นจังหวะที่สามารถฟ้อนได้ลงตัว มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวทั้งทางด้านท่าฟ้อน การแต่งกาย และจังหวะการตีกลองตุ้ม และพั้งฮาด เพื่อเป็นการง่ายต่อการฝึกฝน และถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นจวบจนปัจจุบัน หากแต่ชนรุ่นหลังผู้สืบทอดศิลปวัฒนธรรมการฟ้อนกลองตุ้มละเลย หรือไม่ให้ความสนใจ

ภูมิปัญญาพื้นถิ่นดั้งเดิม อาจด้วยความเจริญทางด้านวัตถุ และเทคโนโลยี จึงอาจเห็นเป็นกิจกรรมของผู้สูงอายุ หากขาดการสืบทอดจากเยาวชนรุ่นใหม่ ศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิม อาจจะค่อยๆสูญหาย ดังนั้นเยาวชนรุ่นใหม่ ผู้ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นผู้สืบทอดมรดกทางศิลปวัฒนธรรม จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าใจในบทบาท และคุณค่าของฟ้อนกลองต๋ม เพื่อเป็นการอนุรักษ์ไว้ซึ่งรากเหง้าทางศิลปวัฒนธรรม และป้องกันการเสื่อมสลายทางวัฒนธรรมอย่างมั่นคง

จากความเป็นมา และความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะศึกษาฟ้อนกลองต๋ม ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวในตำบลห้วยชะยุ้ง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ด้าน ความเป็นมา องค์ประกอบ บทบาทและคุณค่า แล้วนำมาเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านอีสานเชิงสร้างสรรค์ จากการฟ้อนกลองต๋มเพื่อช่วยให้เยาวชนในสถานศึกษา และชุมชนได้ตระหนักในคุณค่า และเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์ และสืบสานให้เป็นศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านได้คงอยู่สืบไป จึงทำให้ผู้วิจัยเกิดแรงบันดาลใจที่จะศึกษาค้นคว้า และการพัฒนาศิลปะการแสดงจากฟ้อนกลองต๋มของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ในจังหวัดอุบลราชธานี ออกมาในรูปแบบของศิลปะการแสดงพื้นบ้านอีสานเชิงสร้างสรรค์เพื่อเป็นการพัฒนา และอนุรักษ์ให้เป็นที่ประจักษ์ และเป็นการประชาสัมพันธ์ความรู้เรื่องการฟ้อนกลองต๋มของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ในจังหวัดอุบลราชธานีแก่เยาวชน และชาวบ้านสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

การวิจัยการพัฒนาศิลปะการแสดงจาก ฟ้อนกลองต๋มกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ในจังหวัดอุบลราชธานี มีวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาฟ้อนกลองต๋ม ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ในจังหวัดอุบลราชธานี ทั้งในด้าน ความเป็นมา องค์ประกอบ บทบาทและคุณค่า
2. เพื่อพัฒนาศิลปะการแสดงจากฟ้อนกลองต๋มกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ในจังหวัดอุบลราชธานี ชุด วาดฟ้อนลำก้าห้วยชะยุ้ง

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยการพัฒนาศิลปะการแสดงจาก ฟ้อนกลองต๋มกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ในจังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยใช้วิธีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยเทคนิควิธีการศึกษาเอกสาร (Documentary Study) และการศึกษาข้อมูลภาคสนาม (Field Study) ดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
 - 1.1 ประชากร หรือกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา คือ ประชาชนที่อยู่ในเขต ตำบลห้วยชะยุ้ง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี
 - 1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ทั้งในด้านความเป็นมา องค์ประกอบ บทบาท และคุณค่า ของการฟ้อนกลองต๋ม ชาวตำบลห้วยชะยุ้ง อำเภอวารินชำราบ

จังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยเลือกกลุ่มบุคคลที่ศึกษาแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากคนในพื้นที่ศึกษาตำบลห้วยชะยุ้ง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี โดยพิจารณาตัวแทนของกลุ่มบุคคล ได้แก่ กลุ่มผู้รู้ (Key Informant) หมายถึง กลุ่มที่มีความรู้ และเกี่ยวข้องกับ ฟอนกลองต๋ม ตำบลห้วยชะยุ้ง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ประกอบด้วยตัวแทนกลุ่มบุคคล จำนวน 10 คน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู ราษฎรชาวบ้าน กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Perform Informant) หมายถึง กลุ่มประชาชน หรือกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ และมีประสบการณ์โดยตรงจากการฟอนกลองต๋ม จำนวน 10 คน ได้แก่ กลุ่มนักฟอน นักดนตรี กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Informant) หมายถึง บุคคลที่มีโอกาสได้รับชม และเกี่ยวข้องกับการแสดงฟอนกลองต๋ม จำนวน 10 คน ได้แก่ ประชาชนทั่วไป นักท่องเที่ยวทั่วไป กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ใช้ในการประเมินผลการพัฒนาศิลปะการแสดง ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการฟอนกลองต๋ม และการศิลปะการแสดง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรี ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา ราษฎรชาวบ้านด้านการแสดง และดนตรี

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อวิจัย คือ เครื่องมือที่เป็นตัวบุคคล คือ ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บข้อมูล ทั้งในการศึกษาเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์ รวมไปถึงการสนทนากลุ่ม เครื่องมือที่เป็นเอกสารประกอบด้วย กรอบการสัมภาษณ์ กรอบการสังเกต และกรอบขอบข่าย หรือประเด็นของการประชุมกลุ่มย่อย โดยผู้วิจัยนำเครื่องมือที่เป็นเอกสารเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความเหมาะสม และความถูกต้อง ทั้งนี้เพื่อให้สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากเอกสาร และภาคสนาม โดยใช้เทคนิควิธีการสังเกต สังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ สัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม ข้อมูลที่ได้มีการหาคุณภาพของข้อมูลโดยใช้เทคนิคสามเส้า แล้วนำข้อมูลที่ได้มาจัดกลุ่มวิเคราะห์ตามหลักการของการศึกษาข้อมูลทางคติชนวิทยา แล้วนำเสนอผลงานแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย (Research Results)

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาฟอนกลองต๋ม ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ในจังหวัดอุบลราชธานี ทั้งในด้านความเป็นมา องค์ประกอบ บทบาทและคุณค่า พบว่า ตำบลห้วยชะยุ้ง เป็นตำบลหนึ่งในอำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ที่ขอแยกใหม่ออกจากพื้นที่ตำบลท่าลาด ลักษณะของประชากรที่อาศัยอยู่ในตำบลห้วยชะยุ้ง เนื่องจากพื้นที่ของตำบลห้วยชะยุ้ง มีลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบติดกับแม่น้ำมูล และลำห้วยชะยุ้ง ทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรในตำบลห้วยชะยุ้ง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ดำเนินไปอย่างเรียบง่าย ตามความเชื่อในครรลองของจารีตประเพณี และวัฒนธรรมของชาวอีสานที่เรียกกัน

ว่า “ฮิตสิบสองคองสิบสี่” ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นเฉพาะตัวทั้งในด้านวิถีชีวิต และ ศิลปวัฒนธรรม ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว

ฟ้อนกลองตุ้มของชาวตำบลห้วยชะยุ้ง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เกิดขึ้นจากการละเล่นพื้นบ้านเพื่อความสนุกสนานรื่นเริงของชาวบ้านอันเปรียบเสมือนสายใยนำไปสู่ความเชื่อ ความศรัทธาในการขอฝนประกอบฮิตบุญเดือนหก หนึ่งในฮิตสิบสองของชาวตำบลห้วยชะยุ้ง โดยฟ้อนกลองตุ้มในอดีตนั้น เนื่องจากจำนวนประชากรผู้หญิงมีน้อย จึงนิยมใช้ผู้แสดงผู้ชาย โดยมีอายุโดยเฉลี่ยประมาณ 40 ปี ขึ้นไป ฟ้อนรำไปตามหมู่บ้านเพื่อตอบสนองต่อความต้องการ ทางด้านสุนทรียะ สร้างความครึกครื้น บันเทิงใจ หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “ฟ้อนตามฮอยไฟ” นั้น หมายถึง เมื่อจุดบั้งไฟขึ้นฟ้าเพื่อถวายแด่พระยาแถนตามความเชื่อแล้ว บั้งไฟจะตกอยู่ที่แห่งหน ตำบลใดก็ตาม แต่ความสุขของมนุษย์เรานั้น อยู่ที่ได้เสพได้งานฟ้อนเอาบุญไปรอบ ๆ หมู่บ้านก็ ทำให้เกิดความสุข ความสบายใจ และเพื่อป้องกันการเสื่อมสลายทางศิลปวัฒนธรรม จึงได้มีการ อนุรักษ์ และสืบสานไว้ โดยกำหนดให้จัดฟ้อนกลองตุ้มในบุญบั้งไฟ หรือบุญเดือนหกของทุกปี

ในปัจจุบัน ตำบลห้วยชะยุ้ง ได้แยกออกจากตำบลท่าลาด ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการฟ้อน กลองตุ้มก็ได้อพยพโยกย้าย รวบรวมกันเป็นชุมชนใหญ่จนกลายเป็นตำบลห้วยชะยุ้งในที่สุด ฟ้อนกลอง ตุ้มซึ่งเป็นการละเล่นอันเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านจึงติดตามาด้วย และมีการปรับปรุงพัฒนาทำ ฟ้อนกลองตุ้มให้เป็นระบบระเบียบมากขึ้น เป็นจังหวะที่สามารถฟ้อนได้ลงตัว มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ทั้งทางด้านท่าฟ้อน การแต่งกาย และจังหวะการตีกลองตุ้ม และพังกา เพื่อเป็นการง่ายต่อการ ฝึกฝน และถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นจวบจนปัจจุบัน หากแต่ชนรุ่นหลังผู้สืบทอดศิลปวัฒนธรรมการฟ้อน กลองตุ้มมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าใจในบทบาท และคุณค่าของฟ้อนกลองตุ้ม เพื่อเป็นการอนุรักษ์ ไว้ซึ่งรากเหง้าทางศิลปวัฒนธรรม และป้องกันการเสื่อมสลายทางวัฒนธรรมอย่างมั่นคง

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การพัฒนาศิลปะการแสดงจากฟ้อนกลองตุ้ม กลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ในจังหวัดอุบลราชธานี มีรายละเอียดดังนี้

1. องค์ประกอบของการแสดงจากฟ้อนกลองตุ้มกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ในจังหวัด อุบลราชธานี มีองค์ประกอบหลักคือ ด้านคำร้อง ผู้วิจัยมีแนวคิดมาจาก การนำเอากลอนลำของหมอลำ เรียกว่า “ลำทางยาว สังกวาทอุบลฯ” เข้ามาประกอบการแสดงในช่วงแรก เนื่องจากผู้วิจัย ต้องการสื่อให้ผู้รับชม สัมผัส และเข้าถึงกลิ่นอายทางศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด อุบลราชธานี รวมไปถึงการได้รับซึ่งอรรถรสในการรับชมจนกลายเป็นสุนทรียภาพในการรับชมการ แสดง และนำเอา “ลำพื้น” มาประกอบการแสดงในช่วงที่ 2 เนื่องจากลักษณะเด่นของลำพื้น เป็น กลอนลำสำหรับใช้ในการบรรยาย การเล่านิทาน หรือบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ มีจังหวะกลาง ๆ เหมาะสำหรับการประดิษฐ์ทำรำควบคู่กับกลอนลำ เป็นการกระชับจังหวะขึ้นจากลำทางยาว ซึ่งจะ ทำให้ผู้ชมเกิดความสุขสนุกสนาน ไม่เกิดความเบื่อหน่าย เนื่องจากการปรับเปลี่ยนแนวดนตรี ทำนอง ผู้วิจัยเลือกใช้ “ลายแคนทางยาว ลายลำพื้น และทำนองกลองตุ้มแบบดั้งเดิมของชาวตำบลห้วยชะ ยุ้ง” เพื่อสื่อให้เด่นชัดในความเป็นเอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมทางด้านหมอลำของจังหวัด อุบลราชธานี ความเป็นอัตลักษณ์ของฟ้อนกลองตุ้มชาวตำบลห้วยชะยุ้ง และการปรับเปลี่ยนทำนอง

ลำทางยาวเป็นทำนองลำพื้นเพื่อความสวยงามของการสร้างสรรค์กระบวนการท่ารำ ตลอดจนเพื่อความสนุกสนาน ไม่เกิดความเบื่อหน่ายของผู้รับชมการแสดง ด้านเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง ผู้วิจัยเลือกใช้วงดนตรีพื้นบ้านอีสาน หรือวงโปงลาง บรรเลงประกอบการแสดง ด้านผู้แสดง ผู้วิจัยกำหนดให้มีผู้แสดงทั้งเพศชาย และเพศหญิง เนื่องจากการสัมภาษณ์ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับฟ้อนกลองตุ้ม ผู้วิจัยพบว่า การฟ้อนกลองตุ้มสามารถฟ้อนได้ทั้งหญิงและชาย ไม่มีการกำหนดเพศแต่อย่างใด ดังนั้นเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และความหลากหลายในการสร้างสรรค์กระบวนการท่ารำ รวมไปถึงการสร้างสรรค์เครื่องแต่งกาย ผู้วิจัยจึงกำหนดให้มีผู้ฟ้อนทั้งหญิง และชาย ประกอบชุดการแสดง การแต่งกาย ผู้วิจัยกำหนดการแต่งกายสำหรับผู้แสดงคือ การแต่งกายผู้แสดงชาย ประกอบไปด้วย เสื้อแขนกระบอกสีดำ ผ้าขิดสีแดงสำหรับพาดบ่า 2 ผืน มาลัยฝ้าย 2 เส้น ผ้าสไบสำหรับนุ่งเดี่ยว 1 ผืน หัวขึ้นสำหรับพันเอว 1 ผืน สร้อยเงิน เข็มขัดเงินกำไลข้อมือเงิน และกำไลข้อเท้าเงิน

ภาพที่ 1 เครื่องแต่งกายผู้แสดงชาย

การแต่งกายผู้แสดงหญิง ประกอบไปด้วย เสื้อแขนกระบอกสีกรมท่าซึ่งออกแบบ และตัดเย็บในรูปแบบที่ทันสมัย โดยมีแนวคิดเพื่อดึงดูดให้เยาวชนรุ่นใหม่ เกิดความสนใจที่จะอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมรากเหง้าอันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นไว้ หัวขึ้นสำหรับพันรอบมวยผม 1 ผืน ผ้าขิดสีแดงสำหรับพาดบ่า 2 ผืน มาลัยฝ้าย 2 เส้น ผ้าสไบ 1 ผืน หัวขึ้นสำหรับพันเอว 1 ผืน ดอกไม้ทัดหู ต่างหูเงิน สร้อยเงิน เข็มขัดเงินกำไลข้อมือเงิน และกำไลข้อเท้าเงิน

ภาพที่ 2 เครื่องแต่งกายผู้แสดงหญิง

อุปกรณ์ประกอบการแสดง ประกอบไปด้วย กลองต๋ม พังฮาด บั้งไฟ และขันคาย
รูปแบบการแสดง ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบในการแสดง โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 “ช่วงนาฏยวิถีชน” ช่วงที่ 2 “ช่วงอัตลักษณ์वादพ่อนบ้านห้วย” และช่วงที่ 3 “ช่วงตามฮอยไฟ”

2. กระบวนท่าพ่อนประกอบการแสดง

ผู้วิจัยได้สร้างสรรค์กระบวนท่าพ่อน และการปรับแถวเพื่อให้สอดคล้องกับการนำเสนอ
ความเป็นอัตลักษณ์ของพ่อนกลองต๋ม ตำบลห้วยชะยุ่ง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ โดย
กำหนดให้ดังนี้

ช่วงที่ 1 เป็นการพ่อนรำผสมผสานกับการสาธิตบทบาทสมมติ ผู้วิจัยจึงสร้างสรรค์ท่า
พ่อนโดยให้อิสระในการแสดงท่าพ่อนของผู้แสดงแต่ละคน รวมไปถึงอิสระในการปรับแถว เพื่อความ
เป็นธรรมชาติของการแสดง

ภาพที่ 3 การแสดงช่วงที่ 1 ช่วงนาฏยวิถีชน

ช่วงที่ 2 เป็นการแสดงในรูปแบบของการอธิบายถึงความเป็นมา บทบาทและคุณค่า
รวมถึงวิถีการพ่อนกลองต๋ม โดยอาศัยกลอนคำ และการสร้างสรรค์กระบวนท่าพ่อนในรูปแบบ
ใหม่เป็นสื่อ ผสมผสานกับนาฏยศัพท์ของนาฏศิลป์ไทย อาทิ ท่าพรหมสี่หน้า ท่ายุ่งพ่อนทาง เป็นต้น
และลักษณะการแปรแถว ที่มี Movements. ที่หลากหลายขึ้น การใช้ผู้แสดงเป็นหมู่คณะ คำนึงถึง

ความพร้อมเพรียงเป็นหลัก การแปรแถวนี้มีจุดประสงค์เพื่อไม่ให้ทำรำนั้นหยุดนิ่ง ผู้แสดงยืนท่าตายบนเวที การแปรแถวในการแสดงพื้นเมือง ไม่มีรูปแบบตายตัวเหมือนรำไทยภาคกลาง การแสดงพื้นเมืองจึงมีอิสระในการแปรแถว โดยคำนึงถึงความสนุกคึกครื้นและแสดงเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่

ภาพที่ 4 ท่าฟ้อนที่ใช้ประกอบช่วงอัตลักษณ์वादฟ้อนบ้านห้วย

ช่วงที่ 3 เป็นการแสดงที่สื่อให้เห็นถึงกระบวนการของการฟ้อนกลองตุ้ม ประกอบการแห่บั้งไฟของชาวดำบลห้วยชะยุ่ง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นการจัดการฟ้อน ในรูปแบบของขบวนแห่ โดยมีท่าฟ้อนอันเป็นอัตลักษณ์ของชาวดำบลห้วยชะยุ่งทั้งหมด 4 ท่า คือ ท่าหนีบไหว้พระยาแถน ท่ากาตากปึก ท่าเบิกพื้นธรณี และท่าขอฝน ตามลำดับ เพื่อสื่อให้เห็นถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประเพณีบุญเดือนหก หรือบุญบั้งไฟ

			
หนีบไหว้พระยาแถน	กาตากปึก	เบิกพื้นธรณี	ขอฝน

ภาพที่ 5 ท่าฟ้อนที่ใช้ประกอบช่วงตามฮอยไฟ

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

1. ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาฟ็อนกลองตุ้ม ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ในจังหวัดอุบลราชธานี ทั้งในด้านความเป็นมา องค์ประกอบ บทบาทและคุณค่า พบว่า ฟ็อนกลองตุ้มของชาวตำบลห้วยชะยุ้ง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เกิดขึ้นจากการละเล่นพื้นบ้าน เพื่อตอบสนองต่อความต้องการทางด้านสุนทรีย์ะ นั่นคือความงาม ความสนุกสนาน รื่นเริงของชาวบ้าน ซึ่งสอดคล้องกับ Ploychum (2002 : 14-15) ได้กล่าวถึง สุนทรียศาสตร์ว่า เป็นการศึกษาเรื่องความงามของศิลปะ และความงามของสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติ ปัญหาที่สุนทรียศาสตร์ต้องค้นหาคำตอบคือ อะไรคือสิ่งสวยงาม เราจะตัดสินได้อย่างไรว่าอะไรงาม เราใช้อะไรเป็นมาตรฐานในการตัดสินว่าอะไรงามไม่งาม โดยมุ่งตอบด้านทฤษฎี หรือพูดง่าย ๆ คือ สารสำคัญของสุนทรียศาสตร์ก็คือ ความคิดเรื่องความงาม หรือปรัชญาศิลปะ อันเปรียบเสมือนสายใยนำไปสู่ความเชื่อ ความศรัทธาในการฟ็อนรำเพื่อขอฝนประกอบสิติบุญเดือนหก หนึ่งในฮีตสิบสองของชาวตำบลห้วยชะยุ้ง ซึ่ง Upathamnarakorn (1999 : 1-3) กล่าวว่า นาฏศิลป์พื้นเมือง หมายถึง การแสดงพื้นเมือง หรือการละเล่นพื้นเมือง หรือการแสดงพื้นเมืองซึ่งนิยมเล่นกันอยู่เฉพาะในท้องถิ่นนั้น ๆ คือ การแสดงถึงอารมณ์ ความรู้สึก และความเชื่อถือตามขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งการแสดงของชาวอีสานนั้นจะมีรูปแบบรื่นเริงบันเทิงใจ เพราะชาวอีสานเป็นคนรักความสนุกสนาน ทำให้การแสดงส่วนใหญ่เป็นการแสดงเพื่อความบันเทิงใจ หลังจากเหนื่อยยากตรากตรำจากการทำงานของชาวอีสานนั่นเอง

ในปัจจุบัน ตำบลห้วยชะยุ้ง ได้แยกออกจากตำบลท่าลาด ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการฟ็อนกลองตุ้มก็ได้อพยพโยกย้าย รวบรวมกันเป็นชุมชนใหญ่จนกลายเป็นตำบลห้วยชะยุ้งในที่สุด ฟ็อนกลองตุ้มซึ่งเป็นการละเล่นอันเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านจึงติดตามาด้วย และมีการปรับปรุงพัฒนาท่าฟ็อนกลองตุ้มให้เป็นระบบระเบียบมากขึ้น เป็นจังหวะที่สามารถฟ็อนได้ลงตัว มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวทั้งทางด้านท่าฟ็อน การแต่งกาย และจังหวะการตีกลองตุ้ม และพั้งฮาด เพื่อเป็นการง่ายต่อการฝึกฝน และถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นจวบจนปัจจุบัน หากแต่ชนรุ่นหลังผู้สืบทอดศิลปวัฒนธรรมการฟ็อนกลองตุ้มมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าใจในบทบาท และคุณค่าของฟ็อนกลองตุ้ม เพื่อเป็นการอนุรักษ์ไว้ซึ่งรากเหง้าทางศิลปวัฒนธรรม และป้องกันการเสื่อมสลายทางวัฒนธรรมอย่างมั่นคง สอดคล้องกับ แนวคิดทางนาฏยศิลป์ของเปเยส เดนิสา (Denisa, 1990) เดนิสา ได้กล่าวถึงแนวคิดทางนาฏยศิลป์ว่า นาฏยศิลป์เป็นของคู่กับมนุษย์มาแต่ดึกดำบรรพ์ พัฒนาขึ้นมาเป็นรูปแบบชัดเจนและสวยงามตามพัฒนาการของมนุษย์ มนุษย์ใช้นาฏยศิลป์เพื่อการสื่อสาร นาฏยศิลป์จึงเป็นหน้าต่างแห่งวัฒนธรรมของมนุษย์ทำให้สามารถมองลึกไปถึงชีวิตและเวลาของมนุษย์ในสังคมและอารยธรรมนั้น ๆ นาฏยศิลป์แบบดึกดำบรรพ์ที่เป็นไปเพื่อพิธีกรรมและที่เป็นสังคมพื้นบ้านจะแสดงให้เห็นถึงศรัทธาและค่านิยม ในวัฒนธรรมของมนุษย์นั่นเอง นาฏยศิลป์มักตอบสนองมนุษย์ทั้งในส่วนตัว ทางสังคม และทางจิตวิญญาณ การทำงานของมนุษย์ตามปกติวิสัย พฤติกรรมประจำวัน และทัศนคติของมนุษย์ต่อธรรมชาติ จะระบายออกมา นอกจากนั้นลักษณะการแบ่งชนชั้นและการแบ่งเพศในเผ่าชนและในกลุ่มสังคมก็แสดงออกโดยนัยได้ในนาฏยศิลป์ประเพณีชุดต่าง ๆ เมื่อมนุษย์มีอายุมากขึ้นย่อมมีประสบการณ์ และเข้าใจโลกของตนมากขึ้นตามไปด้วย ความสามารถของมนุษย์ในการ

ปรับตัวและในการดำรงชีวิตขึ้นอยู่กับพลังจิตแทนที่จะอาศัยพลัง ทางร่างกายเพียงอย่างเดียว ค่านิยมและรสนิยมของมนุษย์จึงเจริญเติบโตไปพร้อมกับความสลับซับซ้อนของสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ ดังนั้นการฟ้อนรำของมนุษย์ในฐานะเป็นศิลปะแขนงหนึ่งจึงเป็นสื่อสะท้อนวิวัฒนาการทางจิตของมนุษย์นั่นเอง

การฟ้อนกลองต๋มของชาวตำบลห้วยชะยุ้ง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานีในอดีต เป็นการฟ้อนรำไปตามหมู่บ้านเพื่อตอบสนองต่อความต้องการทางด้านสุนทรียะ สร้างความครึกครื้น บันเทิงใจ ของชาวบ้าน และอีกนัยหนึ่งการฟ้อนกลองต๋มเปรียบเสมือนการฟ้อนรำถวายแด่พญาแถน เพื่อขอให้แถนบันดาลให้ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล ตามคติความเชื่อ ความศรัทธาของชาวบ้านในตำบลห้วยชะยุ้ง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย จึงมีการปรับปรุงพัฒนาท่าฟ้อนกลองต๋มให้เป็นระบบระเบียบมากขึ้น เป็นจังหวะที่สามารถฟ้อนได้ลงตัว มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวทั้งทางด้านท่าฟ้อน การแต่งกาย และจังหวะการตีกลองต๋ม และพยางค์ เพื่อเป็นการถ่ายทอดการฝึกฝนและถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นจวบจนปัจจุบัน หากแต่ชนรุ่นหลังผู้สืบทอดศิลปวัฒนธรรมการฟ้อนกลองต๋มมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าใจในบทบาท และคุณค่าของฟ้อนกลองต๋ม เพื่อเป็นการอนุรักษ์ไว้ซึ่งรากเหง้าทางศิลปวัฒนธรรม และป้องกันการเสื่อมสลายทางวัฒนธรรม

2. ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การพัฒนาศิลปะการแสดงจากฟ้อนกลองต๋มกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ในจังหวัดอุบลราชธานี ผู้ได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับรำ ระเบียบ ฟ้อน เซิ้ง และศิลปะการแสดงท้องถิ่นอีสาน เพื่อสร้างองค์ประกอบของการแสดง โดย Attapaiboon (2010 : 36) กล่าวว่า ลำ มีความหมายว่านิทานที่เป็นวรรณคดีของชาวอีสานที่จารึกลงบนผิวไม้ อักษรที่ใช้จารึกหรือจารเป็นอักษรของอักษรธรรมและอักษรไทยนิยมวรรณคดีเรื่องหนึ่งๆ อาจใช้ไม้ไผ่ทั้งลำหรือหลายๆลำ เมื่อจารึกเสร็จก็ตัดออกเป็นปล้อง ๆ และมัดไว้เฉพาะแต่ละ ลำแต่ละเรื่อง แทนที่จะเรียกเรื่องก็เรียกลำตามลักษณะนามของไม้ไผ่นั้น ด้วยเหตุนี้วรรณคดีเก่าๆของอีสานการละเล่นดั้งเดิมของประชาชนชาวสยามในตระกูลไทย - ลาวที่มีความหมายเดียวกันมาแต่ยุคเริ่มแรก คือการเปล่งเสียงและถ้อยคำเป็นทำนองอย่างเสรี มีความยาวไม่แน่นอนโดยเน้นถ้อยคำเป็นหลักนำทำนอง ผู้วิจัยจึงสร้างสรรค์แนวคิดนตรีประกอบการแสดงชุด วาดฟ้อนลำก้าห้วยชะยุ้ง ออกมาในแนวของกลอนลำ ซึ่งเนื้อหาของกลอนลำจะดำเนินไปในแนวทางของการเล่าเรื่อง โดยเริ่มจาก ลำทางยาว สังกวาทอุบลฯ เพื่อเล่าถึงประวัติความเป็นมาของฟ้อนกลองต๋ม ตำบลห้วยชะยุ้ง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี จากนั้นจึงปรับเปลี่ยนทำนองเป็นลำพื้น เพื่อใช้เล่าเรื่องราว หรือบรรยายเอกลักษณ์ของท่าฟ้อนในแต่ละท่า ซึ่งอาศัยเอกลักษณ์ของลำพื้นคือเป็นกลอนลำที่ใช้สำหรับเล่าเรื่อง เล่านิทาน มีจังหวะที่ค่อนข้างกระชับมากขึ้น เหมาะสำหรับการประดิษฐ์ท่ารำควบคู่กับการขับลำพื้น สอดคล้องกับ Kosinanon (1996 : 41) กล่าวว่า ในสมัยโบราณมีแต่การลำเรื่องราววรรณคดีคำกลอน แล้วแต่ผู้ฟังจะต้องการฟังเรื่องอะไร ก็ตกลงกัน โดยการฟังหมอลำนั้นสนุกกว่าการอ่านเองมากนัก เพราะหมอลำจะขยายแต่ละตอนให้ยาวออก สอดแทรกลูกเล่นต่าง ๆ พอควรมิให้เสียท้องเรื่องวรรณคดีนั้น ๆ จึงเรียกการลำแบบนี้ว่า “ลำพื้น” ซึ่งสอดคล้องกับ Kosinanon (1996 : 41) กล่าวว่า คำว่า “ลำ” มีความหมายทั้งกิจการร้องการขับกับตัวหนังสือผู้แต่งต่าง ๆ ใน

วรรณคดีที่เป็นคำกลอน เช่น ลำศิลป์ชัย ลำจำปาสดัน ดังนั้น การ “ลำ” จึงต้องยึดเอาเรื่องราวในวรรณคดีที่เป็นคำกลอนมาใช้เป็นหลัก การแสดงหมอลำได้พัฒนาไปตามกาลเวลา เช่น ในสมัยโบราณมีแต่การลำเรื่องราววรรณคดีคำกลอน แล้วแต่ผู้ฟังจะต้องการฟังเรื่องอะไร ก็ตกลงกัน โดยการฟังหมอลำนั้่นสนุกกว่าการอ่านเองมากนัก เพราะหมอลำจะขยายแต่ละตอนให้ยาวออกสอดแทรกกลุ่เล่นต่าง ๆ พอควรมีให้เสียท้องเรื่องวรรณคดีนั้น ๆ จึงเรียกการลำแบบนี้ว่า “ลำพื้น”

จากนั้นผู้วิจัยจึงได้มีการเรียบเรียงท่วงทำนองดนตรีโดยใช้วงดนตรีพื้นบ้านอีสาน หรือวงโปงลางในการบรรเลงประกอบการแสดงเพื่อความหลากหลายในทำนองดนตรี ซึ่งสอดคล้องกับ Phonprathom (2008 : 3) กล่าวว่า วงโปงลางเป็นวงดนตรีที่ประสมวงด้วยเครื่องดนตรีทุกประเภท คือ ดิด สี ดี และเป่า โดยนำเครื่องดนตรีทางภาคอีสานมารวมบรรเลงในวงเดียวกัน ซึ่งมีจังหวะ ท่วงทำนอง ลีลา และลีลนของบทเพลงที่หลากหลายแตกต่างกันออกไปจากวงดนตรีชนิดอื่น ๆ

การสร้างสรรค์กระบวนการท่าฟ้อนผู้วิจัยได้กำหนดกระบวนการท่าฟ้อนให้สอดคล้องกับฟ้อนกลองตุ้ม ตำบลห้วยชะยุ้ง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ประกอบด้วยการแบ่งการแสดงออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 “ช่วงนาฏยวิถีชน” ช่วงที่ 2 “ช่วงอัตลักษณ์वादฟ้อนบ้านห้วย” และช่วงที่ 3 “ช่วงตามฮอยไฟ”

โดยในแต่ละช่วงการแสดง ผู้วิจัยกำหนดให้มีลักษณะการแปรแถว ที่มี Movements ที่หลากหลายขึ้น และแสดงเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ ตามทฤษฎีเกี่ยวกับศาสตร์ทางการเคลื่อนไหวของไทย โดย Sribunnak (2007 : 30) กล่าวว่า การรับรู้เกี่ยวกับความเป็นมา ลักษณะความงาม องค์ประกอบและหลักการจัดองค์ประกอบของสารทางการเคลื่อนไหว เป็นพื้นฐานที่ผู้ผลิตประดิษฐ์การแสดงและจะต้องรู้ เพื่อเป็นแนวทางการคิดประดิษฐ์ท่าทำได้ถูกต้องและอยู่ในขอบเขตของการแสดงนั้น ๆ ความเป็นมาของศาสตร์ทางการเคลื่อนไหวการกำเนิดศาสตร์ทางการเคลื่อนไหวอาจเกิดธรรมชาติ ความเชื่อ สภาวะแวดล้อม และสังคม และสอดคล้องกับหลักการประดิษฐ์ศิลปะการแสดง โดย Sribunnak (1999 : 130-142) กล่าวว่า การแปรแถวเป็นสิ่งจำเป็นเพราะจะทำให้การแสดงน่าสนใจ การแปรแถวในสมัยโบราณไม่นิยมการแปรแถวหลายๆ ครั้ง เพราะต้องการให้ผลงานมีลักษณะที่นุ่มนวล มักจะนิยมการแปรแถวในลักษณะแถวตรงหรือที่เรียกกันว่าแถวตอนคู่ หรืออาจจะเป็นลักษณะแถวหน้ากระดาน แถววงกลม แถวเฉียง ส่วนท่ารำก็จะเหมือนกันทั้งแถวจึงเป็นเหตุให้กำหนดตัวผู้แสดงคู่หน้าเป็นคู่เอกมีลักษณะเป็นหัวหน้ารำนำลูกแถวคู่หน้าจึงต้องเป็นผู้มีปฏิภาณ ไหวพริบดี เพราะฉะนั้นผลงานที่ผลิต ออกจะมีลักษณะคู่ไหนาก็จะรำนำเป็นคู่หน้าตลอดจนจบการแสดง

การแสดงที่ได้จากการพัฒนาจากฟ้อนกลองตุ้ม ตำบลห้วยชะยุ้ง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ทุกองค์ประกอบนั้นเป็นไปตามหลักทฤษฎีทางนาฏยศาสตร์ของภรตมุณี การแสดงจะประสบความสำเร็จได้ จะต้องอาศัยปัจจัยทางกายภาพ และการแสดงออกของอารมณ์ ซึ่งเรียกว่า “ภาวะ” และ “รส” ภาวะ หมายถึง การแสดงออกของอารมณ์โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ทางกายภาพเพื่อให้เกิดความบันเทิงใจในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งเรียกว่า รส ทั้งภาวะและรสมีลักษณะเป็น

เอกเทศแต่อยู่รวมกันเป็นวงจรเพราะในขณะที่ฟ้อนรำ ภาวะและรส เกิดขึ้นสลับกันไปและอาศัยซึ่งกันและกัน ท่าทางของมือ เท้า แขน ขา ลำตัว เป็นภาวะคงเดิมเมื่อนำมารวมกันเป็นท่ารำก็เกิดเป็นภาวะใหม่ สิ่งที่ยังเสริมคือ ดนตรี เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ แสง สี เป็นต้น ผู้วิจัยได้นำเอาสิ่งเหล่านี้ผนวกเข้าด้วยกันจึงเกิดเป็นความบันเทิง คือ การแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ชุด วาดฟ้อนลำก้าห้วยชะยุง ซึ่งเป็นผลจากการวิจัยในครั้งนี้

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การพัฒนาชุมชนให้เจริญขึ้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องคำนึงถึงระบบความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ซึ่งเป็นบทบาทสำคัญต่อความเป็นอยู่ของชุมชนนั้น ๆ เพื่อให้ดำรงวิถีชีวิต ที่คงเอกลักษณ์ไว้ไม่ให้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเกินไป

1.2 จากผลการวิจัยพบว่าความก้าวหน้าแห่งยุคโลกาภิวัตน์ ความเจริญของสังคม และเทคโนโลยี ทำให้ปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการฟ้อนกลองตุ้ม ของชาวตำบลห้วยชะยุง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ลดน้อยลง ซึ่งควรมีการศึกษาหาแนวทางแก้ไขให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น เพื่อป้องกันการเสื่อมสลายทางวัฒนธรรม และเพื่อสืบสานขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมของชุมชนให้ยั่งยืนสืบไป

1.3 ควรถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้จากการพัฒนาศิลปะการแสดงจากฟ้อนกลองตุ้ม ตำบลห้วยชะยุง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ให้แก่เยาวชนในชุมชน ผู้ที่สามารถจะนำศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ไปเผยแพร่โอกาสต่าง ๆ สู่สายตาของสาธารณชนสืบไป

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาศิลปะการแสดงที่แสดงถึงอัตลักษณ์อันดีงามของท้องถิ่นในลักษณะอื่นเพิ่มเติม

เอกสารอ้างอิง (References)

- เครือจิต ศรีบุญนาท. (2550). การพัฒนาศิลปะการแสดงจากพิธีกรรมกินีตของชนเผ่าดั้งเดิมสายตระกูล มอญ-เขมร ในเขตอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง. ปริญญาโทปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขายุทธศาสตร์การพัฒนาศาสตร์ (กลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง) สุรินทร์ : มหาวิทยาลัย ราชภัฏสุรินทร์.
- _____. (2553). หลักการประดิษฐ์นาฏกรรมพื้นบ้านอีสาน. สุรินทร์ : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- บุปผชาติ อุปลัมภรณ์กร. (2542). นาฏศิลป์พื้นเมือง. กรุงเทพฯ : ราชภัฏธนบุรี, สถาบัน.
- เรณู โกศินานนท์. (2539). การแสดงพื้นบ้านในประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

- วริฐฐา ศิริธงชัยกุล และคณะ. (2558). **หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ดนตรี-นาฏศิลป์**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พ.ว.) จำกัด.
- ศิริเพ็ญ อัตไพบูลย์. (2553). **วิทยานิพนธ์การขับลำลุ่มน้ำโขง : อุบลราชธานี – จำปาสัก**. อุบลราชธานี : สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- สุกิจ พลประถม. (2551). **สภาพและบทบาทของโปงลางของสถาบันการศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษา ในจังหวัดอุดรธานี หนองคาย และหนองบัวลำภู**. อุดรธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- สุเชาว์ พลอยชุม. (2545). **สุนทรียศาสตร์ ปัญหาเกี่ยวกับทฤษฎีความงามและศิลปะ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สุรางค์ จันทวานิช. (2540). **การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Translated Thai References

- Attapaiboon, S. (2010). **Thesis on Driving the Mekong Basin: Ubon Ratchathani-Champasak**. Ubon Ratchathani: Office of Academic Resources Ubon Ratchathani Rajabhat University. [In Thai]
- Chantavanich, S. (1997). **Data analysis in qualitative research**. Bangkok: Chulalongkorn University Press. [In Thai]
- Kosinanon, R. (1996). **Folk performances in Thailand**. 4th ed. Bangkok: Thai Wattan Panich. [In Thai]
- Phonprathom, S. (2008). **Conditions and roles of Pong Lang band of educational institutions under the education area in Udon Thani, Nong Khai and Nong Bua Lam Phu**. Udon Thani: Udon Thani Rajabhat University. [In Thai]
- Ploychum, S. (2002). **Aesthetics Problems with beauty and art theory**. Bangkok: Mahamakut Buddhist University Press. [In Thai]
- Sirithongchaikun, W. et al. (2015). **Basic course books Music - Dance**. Bangkok: Publishers of Academic Quality Development Company Limited [In Thai]
- Sribunnak, K. (2007). **The Development of Ritualistic Performance in Kin-Heet Traditional Ceremony of Mon-Khmer Ethnic Group in Mekong Sub-Region**. Doctor of Philosophy Ph.D. Regional Development Strategy (Greater Mekong Subregion Group) Surin: Surin Rajabhat University. [In Thai]
- Sribunnak, K. (2010). **Principles of the creation of Isan folk dance**. Surin: Faculty of Humanities and Social Sciences Surin Rajabhat University. [In Thai]
- Upathamnarakorn, B. (1999). **Folk Dance**. Bangkok: Thonburi Rajabhat University, Institute. [In Thai]

การมีส่วนร่วมสร้างเสริมอาชีพผู้สูงอายุโดยใช้ภูมิปัญญาแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารปลาส้มสมุนไพร

Participation for Career Promotion of the Elderly by Adopting Local Wisdom on Herb Pickled Fish Food Product

เดือนเพ็ญพร ชัยภักดี¹

Duanpenporn Chaiphakdee¹

Received : March 4, 2019; Revised : April 17, 2019; Accepted : April 22, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบทชุมชนที่มีการทำปลาส้ม 2) เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างเสริมอาชีพผู้สูงอายุโดยใช้ภูมิปัญญาแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารปลาส้มสมุนไพร 3) เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมอาชีพแก่ผู้สูงอายุ 4) เพื่อเสนอแนะนโยบายการสร้างอาชีพแก่ผู้สูงอายุ รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กลุ่มเป้าหมายได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มแปรรูปปลาส้ม จำนวน 30 คน เก็บข้อมูลด้วย วิธีสัมภาษณ์ สทนากลุ่ม และการบันทึกภาคสนาม ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพบริบทชุมชนที่มีการทำปลาส้ม มีบริบทดังนี้ 1.1) แหล่งน้ำ 1.2) ผู้นำชุมชน /กลุ่ม 1.3) กิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนต่อเนื่อง 1.4) การช่วยเหลือสมาชิกกลุ่ม เน้นการประกอบอาชีพ 1.5) การทำปลาส้มที่พึ่งพาตนเอง 2) รูปแบบการสร้างเสริม อาชีพผู้สูงอายุ โดยใช้ภูมิปัญญาแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารปลาส้มสมุนไพร มีกิจกรรมการเรียนรู้ ในการขับเคลื่อนการสร้างเสริมอาชีพผู้สูงอายุไปสู่ความสำเร็จ ประกอบด้วย ดังนี้ 2.1) การมีส่วนร่วม (Participation) 2.2) มีความสนใจ (Interest) 2.3) การสร้างเครือข่าย (Network) 2.4) การสนับสนุน (Support) 2.5) การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed) 2.6) สังคมแห่งการเรียนรู้ (Social Learning) ด้วยรูปแบบ PINSSS Model 3) แนวทางการสร้างอาชีพแก่ผู้สูงอายุ จากการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหาร จากภูมิปัญญาปลาส้มสมุนไพร พบว่า ภาครัฐ ภาคชุมชน แสวงหาช่องทางการตลาด ที่อำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุ ให้มีทุนหมุนเวียนอาชีพผู้สูงอายุให้ลดการพึ่งพาจากรัฐ 4) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย แนวทางการสร้างอาชีพแก่ผู้สูงอายุ พบว่า ควรจัดสร้างศูนย์กลางข้อมูลอำนวยความสะดวก การสร้างงานและอาชีพเสริมรายได้ของผู้สูงอายุ จัดหาสถานที่จำหน่ายปลาส้มสมุนไพรให้สะดวกซื้อ รัฐควรจัดสรรทุนอุดหนุนจัดตั้งกลุ่มอาชีพแก่ผู้สูงอายุแบบให้เปล่า

คำสำคัญ (Keywords) : การมีส่วนร่วมปลาส้มสมุนไพร, อาชีพผู้สูงอายุ, ภูมิปัญญา, ปลาส้มสมุนไพร

¹คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ; Faculty of Education, Chaiyaphum Rajabhat University, Thailand; e-mail : dr.duanpenporn@gmail.com

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the context of the community that has been produced Pickled Fish, 2) to study the pattern of career enhancement for the elderly by adopting the wisdom of Herbal Pickled fish producing, 3) to find ways to promote careers for the elderly and 4) to suggest the policy of creating a career for the elderly. Participatory action research was conducted in the qualitative research. Target groups were 30 elderly and Herbal Pickled fish producing groups. Data were collected by interviewing, group discussion and field recording. The research found that; 1) Community conditions in Chaiyaphum province containing the Pickled Fish with the following context 1.1) Water source 1.2) Community/Groups leaders 1.3) Continuing learning activities in the community 1.4) Helping members of the group focus on their career 1.5) self-producing Pickled Fish 2) Model for enhancing the elderly occupation by using processed wisdom of food products — herbal pickled fish, Have learning activities Driving the career of the elderly to success consists of 2.1) Participation 2.2) Interest 2.3) Network 2.4) Support 2.5) Self-directed 6.Socail Learning by PINSSS Model 3) Guidelines for creating careers for the elderly from the processing of herbal pickled fish products found that the government sector, community, seek marketing channels that facilitates the elderly to have a career to reduce dependency from the state. 4) Policy recommendations for career creation methods for the elderly found that the information center should be constructed to facilitate job creation and occupation to increase the income of the elderly. In addition, there should be a convenient place for the sale of herbal pickled fish and the state should allocate subsidies to set up a career group for the elderly in a free cost.

Keywords : Participation, Promotes Career Senior, Wisdoms Foods, Herbs Pickled Fish

บทนำ (Introduction)

การสร้างสังคมการเรียนรู้จากรากฐานภูมิปัญญาผู้สูงอายุ ที่จะนำไปสู่การสร้างงาน ก่อให้รายได้เลี้ยงชีพนั้น ด้วยสถานการณ์ของผู้สูงอายุในประเทศไทย ก่อนจะถึงในปี 2568 จำเป็นต้องเร่งเตรียมความพร้อมรองรับประชากรผู้สูงอายุ การสร้างโอกาสการเรียนรู้ร่วมกันและสร้างเสริมอาชีพ เศรษฐกิจชุมชนและสังคมต้องกระทำไปพร้อม ๆ กันเป็นการแก้ปัญหาระยะสั้น การนำอาหารท้องถิ่น“ปลาสาม” มาเป็นรากฐานพัฒนามาจากการถนอมอาหารเป็นภูมิปัญญาไทยในหมู่ประชากรในภาคอีสาน ปัจจุบันปลาสามเป็นอาชีพวิสาหกิจชุมชนที่กระจายกันอยู่ในภาคอีสานแต่ละพื้นที่ที่มีสูตรปลาสามที่มีรสอร่อยที่ต่างกัน (Research Management Division, Khonkaen University,

2018: 10-12) ภูมิปัญญาการทำปลาสาม เป็นความรู้ต้นทุนของผู้สูงอายุการรวมกลุ่มสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้มีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมรับประโยชน์และร่วมประเมินผล เน้นที่ให้สมาชิกชุมชนผู้สูงอายุรู้จักคิดวิเคราะห์ใช้ความรู้ในการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจครอบครัว ชุมชนสังคมสิ่งแวดล้อม การบูรณาการมีส่วนร่วมจากภาคชุมชน ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคธุรกิจและภาครัฐ ร่วมกับบุคคลหลายกลุ่มหลายวัย ร่วมส่งเสริมสังคมที่ผู้สูงอายุเป็นพลังร่วมหนุนนำให้ผู้สูงอายุ ให้ความร่วมมือการทำงาน สร้างกิจกรรมเข้ามามีส่วนร่วมในสังคม ช่วยเสริมคุณค่าชีวิตให้ผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน (National Statistical Office, 2016 : 25-34) ภูมิปัญญาอาหารไทยในแต่ละท้องถิ่น ช่วยดำรงชีวิตเกี่ยวกับธรรมชาติ มีการปรับสภาพชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ก่อเกิดวัฒนธรรมการบริโภคปลา บ่งบอกถึงวิถีการดำรงชีวิตภายใต้การปรับตัวให้สอดคล้องกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Wasri, 2017 : 25-32) กลไกการวิจัยในมิติสังคมเชิงพื้นที่ ตามบริบทชุมชนรอบบึงละหานอำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ เป็นบึงขนาดใหญ่เป็นอันดับ 4 ของประเทศไทย ชาวบ้านรอบบึงละหานมีอาชีพประมง จับปลาในบึงละหาน การทำปลาสามเป็นภูมิปัญญาในชุมชนในแต่ละปี สามารถสร้างงาน สร้างเงินสร้างอาชีพให้กับคนในพื้นที่ ได้เป็นอย่างดีมาต่อเนื่อง (Sakullikitkaretsrima and Chaiphakdee, 2018 : 21-28)

ยุทธศาสตร์พัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมในจังหวัดชัยภูมิ เน้นพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่มีคุณภาพ ชุมชนจึงเป็นกลไกเริ่มต้น ที่สร้างการมีส่วนร่วม เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชน ต่อยอดทางภูมิปัญญา แปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารปลาสามสมุนไพรสร้างคุณค่าทางอาหารการเสริมสร้างอาชีพผู้สูงอายุโดยใช้ภูมิปัญญาแปรรูป ผลิตภัณฑ์อาหารปลาสามสมุนไพร มีกิจกรรมการเรียนรู้ การขับเคลื่อนการสร้างอาชีพผู้สูงอายุไปสู่ความสำเร็จ ด้วยการมีส่วนร่วม มีความสนใจ สร้างเครือข่าย และมีการสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง นำสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ผู้สูงอายุ ได้พัฒนาศักยภาพ นำภูมิปัญญามาต่อยอดผลิตปลาสามสมุนไพร เป็นการสร้างอาชีพเพื่อมีรายได้ดี การรวมกลุ่มทำกิจกรรม ส่งเสริมผู้สูงอายุมีบทบาทและมีส่วนร่วม ในการร่วมคิดร่วมสร้างกิจกรรม เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ใช้ศักยภาพ ศักยภาพ สร้างอาชีพที่เหมาะสม (Lahan Subdistrict Administrative Organization, 2017 : 36-45) ชุมชนรอบบึงละหาน อุดมสมบูรณ์ด้วยปลาหลากหลายชนิด จึงเป็นกลไกเริ่มต้นที่สร้างการมีส่วนร่วมเกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชน สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ ต่อยอดทางภูมิปัญญาแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารปลาสามสมุนไพรที่มีรสเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ชาวบ้านนำความรู้ประสบการณ์ที่ภูมิปัญญาเข้ามาส่งเสริมต่อยอดตามหลักวิชาการโภชนาการอาหารสุขภาพ นำสมุนไพรมาเสริมสร้างคุณค่าทางอาหารเป็นติดอาวุธทางปัญญาให้กับชุมชน สำหรับดำเนินการสร้างอาชีพการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารปลาสามสมุนไพร ผู้สูงอายุได้รับการพัฒนาศักยภาพให้มีทักษะความพร้อมในการประกอบอาชีพ โดยใช้ความรู้เดิมผสมผสานความรู้ใหม่ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เกิดกรรมวิธีใหม่ ให้ดีกว่าเดิมนำมาเสริมสร้างให้ผู้สูงอายุมีงานทำ มีอาชีพสร้างรายได้จากภูมิปัญญาผู้สูงอายุได้

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนที่มีการทำปลาสามในจังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างเสริมอาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุในจังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมอาชีพแก่ผู้สูงอายุจากการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารจากภูมิปัญญาปลาสามสมุนไพร
4. เพื่อเสนอแนะนโยบายการสร้างเสริมอาชีพแก่ผู้สูงอายุจากภูมิปัญญาแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารปลาสามสมุนไพร

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยครั้งนี้ เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการวิจัยและพัฒนาใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ขั้นตอนการดำเนินการทำวิจัย 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ระยะเตรียมการ สัมภาษณ์บริบทชุมชนที่มีการทำปลาสาม ในจังหวัดชัยภูมิ เลือกพื้นที่เป้าหมายชุมชนที่ตั้งรอบบึงละหาน ประกอบด้วย บ้านละหาน บ้านดอนระนาม บ้านหนองบัวบาน บ้านหนองบัวใหญ่ ตำบลละหาน อำเภोजัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ การจัดเสวนา ประเด็น การสร้างงานอาชีพทำปลาสามจากภูมิปัญญาผู้สูงอายุ กลุ่มเป้าหมาย 15 คน ประกอบด้วย 1) องค์กรวิชาการ 2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3) องค์กรชุมชน 4) องค์กรเอกชน 5) องค์กรภาครัฐ ได้ข้อสรุปอาชีพผู้สูงอายุ ถอดบทเรียนภูมิปัญญาการทำปลาสาม จากประสบการณ์กลุ่มผู้สูงอายุ จำนวน 10 คน

ระยะที่ 2 ระยะดำเนินการ จัดสนทนากลุ่ม รูปแบบอาชีพทำปลาสามจากภูมิปัญญาผู้สูงอายุ จำนวน 15 คน กลุ่มละ 3 คน ประกอบด้วย 1) กลุ่มภูมิปัญญาการทำปลาสามผู้สูงอายุ 2) กลุ่มแปรรูปอาหาร 3) นักพัฒนาชุมชน 4) นักโภชนาการ 5) ผู้นำชุมชน จัดศึกษาดูงานพื้นที่ภูมิปัญญาการทำอาหารปลาสามแม่สำราญ หาญแจ้ ร่วมประชุมกลุ่มจำนวน 25 คน จัดอบรมปฏิบัติการ 20 คน นักโภชนาการ 1 คน นักพัฒนาชุมชน 1 คน ตัวแทนการตลาด 2 คน การทำปลาสามจากภูมิปัญญาดั้งเดิมในชุมชน 30 คน วงรอบที่ 1 กลุ่มอาหารปลาบ้านหนองบัวบาน ตำบลหนองบัวบาน อำเภोजัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ ประเมินการอบรมวงรอบที่ 1 สะท้อนวงรอบที่ 2 กลุ่มบ้านท่ากอก ตำบลท่ามะไฟหวาน อำเภอกำแพงศรี จังหวัดชัยภูมิ วงรอบที่ 3 กลุ่มบ้านละหาน อำเภोजัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ ได้แนวทางการส่งเสริมอาชีพแก่ผู้สูงอายุที่เหมาะสมและการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารจากภูมิปัญญาปลาสามสมุนไพร ประชุมกลุ่มประเมินผลวงรอบที่ 3 สะท้อน สัมภาษณ์ ถอดบทเรียนจาก 3 กลุ่ม ฝึกปฏิบัติการทำปลาสามสมุนไพรร่วมกัน 3 กลุ่ม ตัวแทนจาก 3 กลุ่ม ๆ ละ 10 คนรวม 30 คน เพื่อได้แนวทางการสร้างเสริมอาชีพแก่ผู้สูงอายุจากภูมิปัญญาแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารปลาสามสมุนไพร

ระยะที่ 3 ระยะกำกับติดตามกระบวนการพัฒนา จัดเวทีคืนข้อมูลสู่ชุมชนประชากรกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มแปรรูปอาหาร 30 คนประชุมกลุ่มย่อย 3 กลุ่ม สนทนา นำเสนอประเด็น การสร้างเสริมอาชีพแก่ผู้สูงอายุจากภูมิปัญญาแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารปลาผสมสมุนไพร

ผลการวิจัย (Research Results)

การวิจัยครั้งนี้ เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการวิจัยและพัฒนาโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีขั้นตอนการดำเนินการทำวิจัย 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ระยะเตรียมการ สรรวจบริบทชุมชนที่มีการทำปลาผสม ในจังหวัดชัยภูมิ ด้วยวิธีเลือกแบบเจาะจง พบว่า สภาพบริบทชุมชนที่มีการทำปลาผสม มีองค์ประกอบคือ 1) แหล่งน้ำ 2) ผู้นำชุมชน /กลุ่ม 3) กิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนต่อเนื่อง 4) การช่วยเหลือสมาชิกกลุ่ม เน้นการประกอบอาชีพ 5) การทำปลาผสมที่พึ่งพาตนเอง การจัดเวทีเสวนา การสร้างโอกาสงานอาชีพ ผู้สูงอายุ 1) เตรียมกลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย 1) องค์กรวิชาการ 2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3) องค์กรชุมชน 4) องค์กรเอกชน 5) องค์กรภาครัฐ ประชากรจำนวน 15 คน ถอดบทเรียน จากประสบการณ์กลุ่มอาหารแปรรูปด้านภูมิปัญญาการทำปลาผสม ประชากรจำนวน 10 คน ได้ข้อสรุปอาชีพผู้สูงอายุและภูมิปัญญาการทำอาหารปลาผสม

ระยะที่ 2 ระยะดำเนินการ จัดสนทนากลุ่ม ประเด็นสนทนาทางเลือกอาชีพผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้สูงอายุ 2) กลุ่มแปรรูปอาหาร 3) นักพัฒนาชุมชน 4) นักโภชนาการ 5) ทีมวิจัย ประชากร จำนวน 15 คน ศึกษาดูงานในพื้นที่ตำบลละหานบ้านดอนระนามภูมิปัญญาการทำอาหารปลาผสมกลุ่มผู้สูงอายุ ประชุมกลุ่ม ประเด็นรูปแบบการสร้างเสริมอาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุในการทำอาหารปลาผสมสมุนไพร ประกอบด้วย วิทยากร 2 คน ผู้เข้าฝึกอบรมปฏิบัติการ 20 คน นักโภชนาการ 1 คน นักพัฒนาชุมชน 1 คน ตัวแทนการตลาด 2 คน สรุป ขั้นตอน/สูตร การทำปลาผสมสมุนไพร วงรอบที่ 1 ฝึกปฏิบัติการอบรม การทำปลาผสมจากภูมิปัญญาดั้งเดิมในชุมชน 30 คน กลุ่มอาหารปลาบ้านหนองบัวบาน ตำบลหนองบัวบาน อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ ประเมินผล วงรอบที่ 1 พบว่า ขั้นตอนการหมักปลากับน้ำเกลือ 1 ชั่วโมงไม่เพียงพอ นำมาปรับปรุงการอบรม วงรอบที่ 2 ร่วมอบรมทำปลาผสมกับ กลุ่มปลาผสมบ้านท่ากอก จำนวน 19 คน พบว่า หมักปลากับน้ำเกลือ อย่างน้อย 3 ชั่วโมง พร้อมใส่ซึ่งเป็นส่วนผสมในท้องปลา อบรมทำปลาผสมครั้งที่ 3 ร่วมกัน 3 กลุ่ม จำนวน 40 คน ประกอบด้วย กลุ่มปลาผสมบ้านละหาน บ้านหนองบัวบาน บ้านท่ากอก ร่วมอบรมปฏิบัติการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารจากภูมิปัญญาปลาผสมสมุนไพร ประเมินผล ได้สูตรปลาผสมสมุนไพร และถอดบทเรียนจาก 3 กลุ่ม ตัวแทนจาก 3 กลุ่ม ๆ ละ 10 คนรวม 30 คน เพื่อได้แนวทางการสร้างเสริมอาชีพแก่ผู้สูงอายุที่เกิดจากจากภูมิปัญญาแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารปลาผสมสมุนไพร มีองค์ประกอบ ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วม (P : Participation) 2) ความสนใจ (I : Interest) 3) เครือข่าย (N : Network) 4) การสนับสนุน (Support) 5) การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed) 6) สังคมแห่งการเรียนรู้ (Social Learning) ผลการสนทนา กลุ่มภาคีเครือข่ายชุมชน ได้

รูปแบบ PINSSS Model นำมาเสริมสร้างอาชีพผู้สูงอายุโดยใช้ภูมิปัญญาแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารปลาผสมสมุนไพร ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ภาพโมเดล PINSSS Model การมีส่วนร่วมเสริมสร้างอาชีพผู้สูงอายุโดยใช้ภูมิปัญญาแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารปลาผสมสมุนไพร

ผลจากการถอดบทเรียน ได้สูตรปลาผสมสมุนไพร นำมาฝึกอบรมปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 3 กลุ่ม พบว่า สูตรปลาผสมสมุนไพร วัตถุดิบส่วนผสม ประกอบด้วย เกลือ ปลา กระเทียม ข้าวสุก มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1	ขั้นตอนที่ 2	ขั้นตอนที่ 3	ขั้นตอนที่ 4
นำเนื้อปลาทรายหรือเนื้อปลาอื่น ๆ ชูดเฉพาะเนื้อนำไปแช่เย็นพักไว้	โขลกกระเทียมพอแตก ไม่ต้องละเอียด	จึงหั่นละเอียดและนำไปโขลกอีกครั้งให้กลิ่นหอม	ข้าวหุงสุก พักไว้ให้เย็น
			
ขั้นตอนที่ 5 นำเนื้อปลาที่แช่เย็นนวดในเครื่องผสมอาหารใช้เวลาประมาณ 30 นาที	ขั้นตอนที่ 6 เติมเกลือ กระเทียมขิง และข้าวหุงสุก ดีต่อเวลาอีก 10 นาที โดยประมาณใช้การสังเกตว่า เนื้อเข้ากันดีจนส่วนผสมเข้ากันดี	ขั้นตอนที่ 7 นำส่วนผสมที่ได้มาห่อใบตอง หรือบรรจุลงในภาชนะ เพื่อเกิดรสเปรี้ยวทิ้งไว้ 1 วัน จะได้ปลาส้มพริกที่มีรสเปรี้ยว	ขั้นตอนที่ 8 หลังจาก 1 วันแล้วควรเก็บไว้ในตู้เย็นพร้อมรับประทาน
			

ภาพที่ 2 ขั้นตอนการทำปลาส้มสมุนไพรชัยภูมิ

ที่มา : Sakullikitkaretsrima and Chaiphakdee (2018)

จากการสนทนากลุ่ม ระหว่างกลุ่มแปรรูปอาหารกับกลุ่มผู้สูงอายุที่มีภูมิปัญญาการทำปลา ส้ม พบว่า การทำปลาส้มสมุนไพร จะสามารถสร้างเป็นอาชีพสำหรับผู้สูงอายุได้ ต้องมีปัจจัย 3 ปัจจัย ประกอบด้วย 1) ทุน 2) สถานที่จำหน่ายในชุมชน นอกชุมชน 3) ศูนย์กลางข้อมูล ประชาสัมพันธ์การตลาด

ระยะที่ 3 ระยะกำกับติดตามกระบวนการพัฒนาและระยะประเมินผล

ภาพที่ 3 ภาพระยะกำกับติดตาม กระบวนการพัฒนาและระยะประเมินผล กลุ่มปลาส้มสมุนไพร บ้านละหาน บ้านดอนระนาม บ้านหนองบัวบาน อำเภोजัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ
ที่มา : Sakulikitkaretsrima and Chaiphakdee (2018)

ระยะกระบวนการพัฒนา หลังจากฝึกอบรม ปฏิบัติการ ทำปลาส้มสมุนไพร จัดประชุมกลุ่ม ชักถามประกอบการสัมภาษณ์ผู้นำกลุ่ม 3 กลุ่ม นำเสนอตัวแทนกลุ่มจำนวน 9 คน พบว่า การสร้างอาชีพทำปลาส้มนั้น ต้องใช้ทรัพยากรจากชุมชน มาเพิ่มพัฒนาศักยภาพชุมชน ระยะประเมินผล จัดประชุมเปิดเวที คัดเลือกกลุ่มชุมชน พบว่า แนวทางการสร้างอาชีพแก่ผู้สูงอายุจากการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารจากภูมิปัญญาปลาส้มสมุนไพร ควรมีการสนับสนุนจากภาครัฐ ภาคชุมชน แสวงหาช่องทางการตลาด ที่อำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุ ให้มีทุนหมุนเวียนอาชีพผู้สูงอายุให้ลดการพึ่งพาจากภาครัฐ จัดกลุ่มสหกรณ์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุ ตัวแทนกลุ่มทำปลาส้ม จำนวน 15 คน ได้สรุปว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ควรจัดสร้างศูนย์กลางข้อมูลอำนวยความสะดวกการสร้างงานและอาชีพเสริมรายได้ของผู้สูงอายุจัดหาสถานที่จำหน่าย ปลาส้มสมุนไพร ให้สะดวกซื้อ รัฐควรจัดสรรทุนอุดหนุนจัดตั้งกลุ่มอาชีพแก่ผู้สูงอายุแบบให้เปล่า

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

1. สภาพชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ ที่มีการทำปลาส้ม มีแหล่งน้ำ แม่น้ำ มีผู้นำชุมชน /กลุ่มมีภูมิปัญญาสะสมความรู้จากประสบการณ์เดิม กิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่ม ในชุมชนต่อเนื่อง การเรียนรู้ในชุมชนมีการต่อยอด ตามโอกาสในชุมชนตามฤดูกาล ตามเทศกาล เป็นไปในลักษณะเครือข่ายที่มีความต่อเนื่อง สมาชิกในกลุ่มมีการช่วยเหลือสมาชิกกลุ่มการประกอบอาชีพทำปลาส้มที่พึ่งพาตนเองระยะเริ่มต้น การช่วยเหลือสมาชิก การทำปลาส้มดำเนินไปด้วยการทำรับประทานกันในครอบครัวแบบพึ่งตนเอง สมาชิกในกลุ่มผู้สูงอายุเป็นเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เป็นลักษณะการรวม ตัวของกลุ่มบุคคลในระยะเวลาสั้น ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับ Panich (2005) กล่าวว่า การทำงานเชื่อมโยง เครือข่ายการแลกเปลี่ยนความรู้ มี

กิจกรรมการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ในการทำงานเพื่อหาวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practice) สอดคล้องกับ ทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ของ Knowles et al (1998 อ้างใน Swanson & Holton 2001) แนวทางวิธีการสอนหรือฝึกอบรมสำหรับผู้ใหญ่จะต้องเป็นเรื่องของ สถานการณ์ต่าง ๆ จะต้องจัดขึ้นตามความสนใจและความต้องการของผู้เรียนรู้ ซึ่งการเรียนการสอน จะต้องชี้ให้เห็นว่า ผู้ใหญ่มีความต้องการและวิธีการเรียนรู้กิจกรรมการเรียนรู้ 6 ข้อ 1) Learner's need to know ผู้ใหญ่มีความต้องการที่จะรู้ ถึงวัตถุประสงค์วิธีการเรียนก่อนที่จะเรียนหรือเข้าร่วม ฝึกอบรมเป็น จุดเริ่มต้นที่การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ 2) Self-concept of learning ผู้ใหญ่มีความต้องการที่จะเป็นผู้นำ ในตัวเองเนื่องจากเชื่อว่าเขานั้นสามารถควบคุม และนำตนเอง 3) Prior experience of the learning เมื่อบุคคลมีวุฒิภาวะยิ่งขึ้น เขาก็ยังมีประสบการณ์อย่างกว้างขวาง ทำให้เป็นแหล่ง ทรัพยากรที่มีคุณค่า ขณะเดียวกันการอบรมเป็นพื้นที่ที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ 4) Readiness to learn ความพร้อมในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะมีความสัมพันธ์อย่างมาก กับการพัฒนาภาระหน้าที่การ ปฏิบัติงาน และบทบาททางสังคมมุ่งให้เกิดประโยชน์กับชีวิตจริง 5) Orientation to learning การ เรียนรู้ของผู้ใหญ่มีแนวโน้มที่ยึดศูนย์กลางของปัญหา ในการเรียนรู้มากกว่าที่จะ ยึดเนื้อหาวิชาเป็น ศูนย์กลางการเรียนรู้เหมือนกับเด็ก เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงมิติทางด้านเวลาจากการนำความรู้ เพื่อ ใ้ใช้ในอนาคตกมาเป็น การหาความรู้เพื่อใช้ในการทำงานทันทีที่การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ จึงเป็นการ ยึดปัญหาเป็นศูนย์กลาง 6) Motivation to learn แรงจูงใจในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่เกิดจากปัจจัย ภายในมากกว่าปัจจัยภายนอก และสอดคล้องกับทฤษฎีสร้างสรรค์ความรู้ (Constructivism) Knowles, M. S, Holton, E. F. & Swanson, R. A. (2005) มีหลักการที่สำคัญว่ามนุษย์มีศักยภาพ ในการ สร้างความรู้ด้วยตนเอง เมื่อได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว โดยการใช้ความรู้และ ประสบการณ์เดิมที่มีอยู่สร้างความ หมายถึงของประสบการณ์ใหม่ แต่เนื่องจากมนุษย์แต่ละคนมี พัฒนาการทางสติปัญญาที่แตกต่างกัน มีความรู้และประสบการณ์เดิมที่ไม่เหมือนกันมีความสนใจ ต่างกัน มีความสามารถในการแปลความหมายของประสบการณ์ได้ไม่เท่ากัน จึงทำให้มนุษย์แต่ละ คนสร้างและพัฒนาการทางความรู้ความเข้าใจได้แตกต่างกันถึงแม้จะได้รับประสบการณ์ที่เหมือนกัน การที่มีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นทำให้มนุษย์ได้แลกเปลี่ยนความรู้ ทำให้มนุษย์มีโอกาสสังเคราะห์ ความคิดของตนเองและความคิดของคนอื่นมาสร้างความรู้ความเข้าใจใหม่ สอดคล้องกับ ประสบการณ์ของตนเอง ทฤษฎีสร้างสรรค์ความรู้ที่ให้ความสำคัญโดยเน้นผู้เรียน และสถานการณ์ สิ่งแวดล้อมเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ Agrandoff (2007) พบว่า การจัดประชุม เชิงปฏิบัติการ การทำงานร่วมกันในเครือข่าย การแลกเปลี่ยนอย่างไม่เป็นทางการ ระหว่างบุคคลในเครือข่าย จะเป็นกิจกรรมที่ ทำให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ที่ฝังลึกในตัวคนออกมา เป็นสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อองค์การ สอดคล้องกับ James (2007) ว่าหลักในการแบ่งปัน ความรู้ในเครือข่ายควรสร้างความไว้วางใจ การใช้บทสนทนาในการแบ่งปันความรู้ ทั้งนี้เพื่อให้เกิด ประโยชน์ ต่อการเรียนรู้ของพนักงานที่ต้องการความรู้ไปแก้ไขปัญหาในการทำงาน

2. รูปแบบการเสริมสร้างอาชีพผู้สูงอายุโดยใช้ภูมิปัญญาแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารปลาสมุนไพรผลการ จัดสนทนากลุ่ม อาชีพที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ พบว่า การเสริมสร้างอาชีพ

ผู้สูงอายุโดยใช้ภูมิปัญญาปลาสามมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยเครือข่ายที่เป็นเครือข่ายมาก่อน ผู้สูงอายุมีการเรียนรู้การทำปลาสาม ด้วยตนเองจากการบอกเล่า จากการสังเกตพ่อแม่พาทำ การประชุมกลุ่มย่อย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการศึกษาดูงานในชุมชนทำปลาสามดอนระนาม พบว่า รูปแบบการสร้างเสริมอาชีพ ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุในการทำอาหารปลาสามสมุนไพร เกิดจาก การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพมีความสนใจที่จะทำปลาสามเพื่อรับประทาน หรือเพื่อจำหน่าย ควรมีเครือข่ายระหว่างกลุ่ม ระหว่างชุมชน รวมทั้งในลักษณะเครือข่าย ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วม (P : Participation) 2) มีความสนใจ (I : Interest) 3) การสร้างเครือข่าย (N : Network) 4) การสนับสนุน (S : Support) 5) การเรียนรู้ด้วยตนเอง (S : Self-directed) 6) สังคมแห่งการเรียนรู้ (S : Social Learning) ในรูปแบบ PINSSS Model ที่สอดคล้องกับแนวคิดของ Rapeephat (2004) ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนเกิดจากจิตใจที่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เพื่อให้เกิดผลต่อความต้องการของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางสังคม ทั้งนี้ ในการที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงนั้น การจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมต้องคำนึงถึงวิถีการดำเนินชีวิตบุคคล เพื่อให้เกิดความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม เพราะกลุ่มคนในชุมชนมีความแตกต่างกันในลักษณะบุคคล เศรษฐกิจ การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนโดยสรุปมีขั้นตอนทั้งสิ้น 5 ขั้นตอนคือ 1) การวิเคราะห์ - สังเคราะห์ปัญหาของชุมชน 2) การวางแผนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิต 3) การกำหนดกิจกรรม 4) การดำเนินกิจกรรม และ 5) การประเมินผลกิจกรรม เป็นขั้นตอนของการเข้ามามีส่วนร่วมที่ให้ความสำคัญโดยใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง โดยมีหน่วยงานภาครัฐคอยช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ทั้งนี้เนื่องจาก การเก็บข้อมูลแต่ละกิจกรรมได้นำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสามเส้า และการแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและสอดคล้องกับ Gillis & Jackson (2002) วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนั้น หากมีการจัดบันทึกข้อมูล การสัมภาษณ์พูดคุย และการบันทึกประจำวัน และบันทึกส่วนบุคคล เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการสร้างข้อมูลที่ไว้ใจได้วิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ช่วงมีการการสนทนากลุ่ม นักวิจัยได้สร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการอภิปรายที่มีมุมมองแตกต่างกัน สอดคล้องกับ Marshall & Rossman (2016) เสนอแนวความคิดว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมส่วนมากรู้จักคุ้นเคยกัน เกิดการยอมรับและเห็นคุณค่า คุณค่า เนื่องจากผู้เข้าร่วมทุกคนมีโอกาสสื่อสารกัน การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมเป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพแบบใหม่ในการ สืบสวน และเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย ช่วยให้ นักวิจัยสามารถเข้าถึงหัวข้อวิจัยได้อย่างเสรีในการฝึกอบรมปฏิบัติการการทำปลาสาม ในชุมชนทั้ง 3 แห่ง ทำให้เกิดความสนใจ บริบทของสภาพแวดล้อมในแต่ละชุมชน และคนในชุมชนยอมรับมีการทำหน้าที่ของแต่ละบุคคลโดยการบันทึกกิจกรรมแต่ละขั้นตอนตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ เดือนพฤศจิกายน 2561 ถึง เดือน กันยายน 2562 ตลอดสิ้นสุดโครงการวิจัย

3. แนวทางการสร้างอาชีพแก่ผู้สูงอายุ จากการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารจากภูมิปัญญาปลาสามสมุนไพร พบว่า ภาครัฐ ภาคชุมชน แสวงหาช่องทางการตลาด ให้มีทุนหมุนเวียนอาชีพผู้สูงอายุ ให้ลดการพึ่งพาจากภาครัฐ แม้ว่าการทำปลาสามสมุนไพรจะมีการทำมาในชุมชนมาก่อนก็ตาม การสร้างกรอบความคิดการให้แก่ผู้สูงอายุในชุมชน ให้นำไปสู่การสร้างอาชีพ จำเป็นต้องมีสิ่งที่อำนวยความสะดวก

สะดวกแก่สูงอายุด้านสถานที่จำหน่าย นำการตลาดมาสนับสนุน สอดคล้องกับ Stuart-Hamilton, Ian (2012) ได้วิจัยการเรียนรู้ผู้สูงอายุ พบว่า จดจำเรื่องอดีตได้ดี ต้องการปฏิบัติเป็นลำดับขั้นตอน ให้มีส่วนร่วมคนในชุมชนมีบทบาทหลักคอยกระตุ้นให้เกิดความจำมากขึ้น และสอดคล้องกับนโยบาย ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ที่มุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุวัยเกิน 60-69 ปีมีงานทำ มีรายได้ที่เหมาะสม และแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564) (Ministry of Labour 2018) ได้มีมาตรการส่งเสริมด้านการงานและหารายได้การฝึกอาชีพและการจัดหางานที่เหมาะสมกับความสามารถ เป็นการร่วมกันพิจารณา ศึกษาหาแนวทางการขับเคลื่อน การสร้างอาชีพ รองรับสังคมสูงวัย ให้มีงานทำ มีความรู้ ความสามารถ มีรายได้ในการประกอบอาชีพ ส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ สร้างคุณค่าภูมิปัญญาผู้สูงอายุ ส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุ 1 อำเภอ 1 ภูมิปัญญา และส่งเสริมการมีงานทำผู้สูงอายุในการเพิ่มโอกาสการประกอบอาชีพ

4. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายแนวทางการสร้างอาชีพแก่ผู้สูงอายุ 1) ควรจัดศูนย์ข้อมูลจำหน่ายปลาสดสมุนไพรให้สะดวกซื้อ 2) ควรจัดสรรทุนอุดหนุนกลุ่มอาชีพแก่ผู้สูงอายุแบบให้เปล่า สูตรปลาสดสมุนไพรไร้กาก 3) พัฒนาปลาสดให้เป็นอัตลักษณ์อาหารขึ้นชื่อของตำบลละหาน อ.จตุรัส จ.ชัยภูมิ ต่อยอด จากการวิจัยสู่ชุมชน เป็นนวัตกรรมทางสังคมสู่ ทางเลือกอาชีพการสร้างงานอาชีพและรายได้แก่ผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 นักวิจัยและผู้สนใจการวิจัยเชิงพื้นที่ สามารถนำกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนดำเนินการวิจัยเชิงพื้นที่ได้

1.2 องค์กรด้านการวิจัยนำรูปแบบ PINSSS Model ไปประยุกต์ใช้เพื่อจัดกระบวนการบริหารงานวิจัยชุมชน สังคม ที่มีประสิทธิภาพ

1.3 ต่อยอดงานวิจัย ด้วยการนำกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ นำมาสู่การสร้างงาน ในรูปแบบอาชีพผู้สูงอายุที่หลากหลายและ ที่เหมาะสม ด้วยความร่วมมือของประชาชนและผู้มีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม มีทิศทางและเป้าหมายร่วมกัน เกิดการพัฒนาสูตรปลาสดสมุนไพรชัยภูมิ ได้ต่อเนื่อง

1.4 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรจัดทำศูนย์กระจายข้อมูลและจำหน่ายปลาสดสมุนไพรกลุ่มผู้สูงอายุ ผลกระทบงานวิจัย ผู้นำชุมชนได้รวมกลุ่มอาชีพทำปลาสดที่บ้านหนองบัวบานใต้ที่ 089-9831827 กลุ่มชาวบ้านท่ากอก ได้ที่ 088-4763539 และที่กลุ่มชาวบ้านหนองไผ่งามใต้ที่ 088-3730211 เพื่อจัดส่งปลาสดไปจำหน่ายเป็นช่องทางช่วยสร้างรายได้ผ่านบทความวิจัยในครั้งนี้ได้

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการเก็บข้อมูลที่ใช้เครื่องมือเก็บข้อมูลหลากหลาย เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม ต่อยอดขยายพื้นที่ให้ครอบคลุม 19 ชุมชน รอบบึงละหาน ประกอบด้วย บ้านห้วยยางน้อย, บ้านน้อย, บ้านทุ่งป่าเชือก, บ้านเสียวน้อย, บ้านห้วยเขมร, บ้านละหาน, บ้านละหาน, บ้านห้วยยาง, บ้านหนองหญ้าขาวนก, บ้านโนนจาน, บ้านท่าศาลา, บ้านกันกง, บ้านโคกแพงพวย, บ้านลี, บ้านหนองสมบูรณ์, บ้านดอนละนาม, บ้านโนนสง่าสามัคคี, บ้านโนนไฮ, หมู่ 14 บ้านโนนจาน ร่วมทำปลาสามเพื่อสุขภาพ สะอาดปลอดภัย สร้างรายได้แก่ครอบครัว

2.2 ควรมีการนำ PINSSS Model ขยายรูปแบบไปใช้วิจัยเชิงพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด (Best Practice)

เอกสารอ้างอิง (References)

- กระทรวงแรงงาน. (2561). รายงานสรุปการขับเคลื่อนและเร่งรัดการดำเนินงานตามนโยบายรัฐบาล (รอบวันที่ 12 กันยายน 2559 – 30 กันยายน 2560). กรุงเทพฯ : กระทรวงแรงงาน เอกสารประกอบการประชุมประจำปี 2560.
- กองบริหารงานวิจัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (2561). บทความ : กองบริหารงานวิจัย มข. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ประภาพร มโนรัตน์. (2556). ผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพัง: ผลกระทบและบทบาทสังคมกับการดูแล. อดิเรก : วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี.
- ประเวศ วะสี. (2560) กระบวนทัศน์ใหม่ และยุทธศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนสุขภาพผู้สูงอายุ.
- ลักขณา สกุลลิขเรศสีมา และเดือนเพ็ญพร ชัยภักดี. (2561). ต่อยอดงานวิจัยปลาสามพิษสมุนไพรไร้ ก้าง ของ ดี ขึ้น ชื่อ เมื่ อ ง พ ญ า แล ” . [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.nationtuathai.com>. สืบค้น 20 ธันวาคม 2561.
- วิจารณ์ พานิช. (2548). การจัดการความรู้ ฉบับนักปฏิบัติ สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้ (สศส.). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ สุขภาพใจ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2559). ประชากรสูงอายุปัจจุบันและอนาคต. กรุงเทพฯ : ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- องค์การบริหารส่วนตำบลละหาน. (2560) แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลละหาน 2560-2564. เอกสารอัดสำเนา.
- อคิน รพีพัฒน์. (2547). การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศูนย์การศึกษา นโยบายสาธารณะสุข.

- Agrandoff, R. (2007). **Managing within Networks : Add value to Public Organization.** Washington D.C. : Georgetown University Press.
- Gillis, A., & Jackson, W. (2002). **Research Methods for Nurses: Methods and Interpretation.** Philadelphia : F. A. Davis Company.
- James, D. W. (2007). **Knowledge Sharing in a Human Resource Community of Practice.** Dissertation Applied Management and Decision Science : Walden University.
- Knowles, M. S, Holton, E. F. & Swanson, R. A. (2005). **The adult learner.** 8thed. London & New York. Routledge.
- Marshall, C. & Rossman, G. (2016). **Designing Qualitative Research.** 6th Ed. Thousand Oaks : Sage Publications.
- Stuart-Hamilton, Ian. (2012). **The Psychology of Ageing.** 5th Ed. London, UK : Jessica Kingsley Publishers.

Translated Thai References

- Lahan Subdistrict Administrative Organization. (2017). **Lahan Subdistrict Administrative Organization Development Plan 2017-2021.** Copied documents. [In Thai]
- Manorat, P. (2013). **Elderly people who are alone: effects and social roles and care.** Uttaradit: Boromarajonani Nursing College. [In Thai]
- Ministry of Labour. (2018). **Summary report of driving and accelerating operations according to government policies (12 September 2016 - 30 September 2017).** Bangkok: Ministry of Labor Document for the 2017 Annual Meeting. [In Thai]
- National Statistical Office. (2016). **Current and future aging population.** Bangkok: Information and Communication Technology Center Office of the Permanent Secretary for Social Development and Human Security. [In Thai]
- Panich, V. (2005). **Knowledge management Practice Edition Institute for the Promotion of Knowledge Management (ITD).** Bangkok: Mind Health Publishing. [In Thai]
- Rapeephat, A. (2004). **Public participation in development work.** Bangkok: Health Policy Education Center. [In Thai]

- Research Management Division, Khonkaen University. (2018). **Articles: Research Division, KKU Khon Kaen:** Khon Kaen University. [In Thai]
- Sakullikitkaretsrima, L. and Chaiphakdee, D. (2018). **Extending the research of herbal fish, phlegm, unleashed, better name, Phaya Lae.** [Online]. Accessible: <http://www.nationtuathai.com>. Retrieved December 20, 2018. [In Thai]
- Wasri, P. (2017). **New process and strategy.** 2nd ed. Bangkok: Office of the Elderly Health Support Fund. [In Thai]

บทเพลงสตริงควอเท็ตหมายเลข 1 โอปุส 3 ของอัลบัน แบร์ก Alban Berg's String Quartet op 3 no.1

ศุภวุฒิ พิมพันธ์¹
Suphawut Phimnon¹

Received : November 21, 2018; Revised : April 9, 2019; Accepted : April 15, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

บทเพลง สตริงควอเท็ตหมายเลข 1 โอปุส 3 ประพันธ์โดยอัลบัน แบร์ก ในปี ค.ศ. 1910 เป็นผลงานชิ้นสุดท้ายที่อยู่ภายใต้สังกัดการศึกษาจากสำนักเวียนนาที่ 2 ของอาร์โนลด์ เชิร์นแบร์ก ซึ่งอยู่ในกระแสนตรีเอกเพรสชัน ปราภูมิในช่วงต้นของยุคสมัยทางดนตรีศตวรรษที่ 20 มีโครงสร้างบทประพันธ์ที่อิงกับสังคีตลักษณะโซนาตา ประกอบด้วยตอนนำเสนอ ตอนพัฒนา และตอนย้อนความ โดยมีลักษณะการดำเนินแนวทำนองแบบโพลิโฟนี ทั้งนี้การวิเคราะห์ได้ใช้ขอบเขตของทฤษฎีเซตในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกลุ่มโมทีฟของแนวทำนองหลัก รวมไปถึงองค์ประกอบอื่น ๆ ที่ปรากฏขึ้นในแต่ละตอนของบทเพลง

คำสำคัญ (Keywords) : อัลบัน แบร์ก, สำนักเวียนนาที่ 2, สตริงควอเท็ต, ทฤษฎีเซต

Abstract

String Quartet op 3 no.1, composed by Alban Berg in 1910, is the last piece under Arnold Schoenberg's Second Viennese School. This piece, considered as an Expressionist music which shown at the beginning of the 20th century music. It has a Sonata form which consists of Exposition, Development and Reputation, with Polyphony as a method of creating melody. In the analysis, Set theory has been used to connect the relationship of melody's motif and others elements which appear in this piece.

Keywords : Alban Berg, Second Viennese School, String Quartet, Set Theory

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย; Faculty of Humanities and Social Sciences, Loei Rajabhat University, Thailand; e-mail : spwphimnon@gmail.com

บทนำ (Introduction)

แนวคิดการประพันธ์ของศตวรรษที่ยี่สิบ ซึ่งเน้นไปที่ความเป็นอิสระขององค์ประกอบต่าง ๆ ในการประพันธ์ดนตรี ที่มีการเปลี่ยนแปลงและได้พัฒนานำไปสู่รูปแบบดนตรีที่เรียกว่า “เอโทนัล หรือระบบ ดนตรีไร้กฎเสียง” โดยอาร์โนลด์ เชิร์นแบร์ก (Arnold Schoenberg, 1874-1951) นักประพันธ์ที่สำคัญอย่างยิ่งต่ออิทธิพลของยุคสมัยดนตรีศตวรรษที่ยี่สิบ ซึ่งเป็นที่รู้จักดีในฐานะกลุ่มนักประพันธ์เพลง “สำนักเวียนนาที่สอง (Second Viennese School)” อย่างไรก็ตามเชิร์นแบร์กนั้นได้อธิบายดนตรีลักษณะนี้ว่าเป็นดนตรี “แพนโทนัล (Pantonal)” แนวคิดการประพันธ์ดนตรีเอโทนัลนี้ ทำให้ลักษณะของดนตรีแสดงออกถึงความรุนแรงที่แฝงอยู่ในจิตใจ จัดได้ว่าแนวคิดนี้เป็นการปฏิวัติดนตรีรูปแบบเดิมอย่างเต็มที่ โดยสื่อออกมาจากลักษณะการประพันธ์ที่ใช้เสียงกระดังมากจนกระทั่งความเป็นโทนัลได้สูญหายไป ซึ่งลักษณะดนตรีนี้ได้เชื่อมโยงกับความเคลื่อนไหวทางศิลปะ “เอกเพรสชัน” จึงทำให้รูปแบบแนวคิดการประพันธ์นี้ถูกเรียกว่ากระแสดนตรีเอกเพรสชัน (Expressionism) ที่ได้ปรากฏขึ้นในประเทศเยอรมนี และออสเตรีย โดยความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีและศิลปะในช่วงระยะเวลานี้รุนแรงมาก เป็นการสร้างสรรค์งานที่แสดงอารมณ์ที่เร่าร้อน รุนแรง บ่งบอกถึงเรื่องราวของความเพ้อฝัน เพ้อคลั่ง ความกลัว วิกลจริต ความเกลียดชัง และความตาย (Trakulhun, 2015 : 93-95)

อัลบัน แบร์ก (Alban Berg, 1885-1935) เกิดที่กรุงเวียนนาเมื่อปี ค.ศ. 1885 เขาเริ่มหัดแต่งเพลงตั้งแต่อายุ 7 ปี ต่อมาขณะที่เขาอายุ 19 ปี แบร์กเห็นโฆษณาในหนังสือพิมพ์ว่าเชินแบร์กรับสมัครนักเรียนการประพันธ์เพลง เขาจึงสมัครเป็นลูกศิษย์ของเชินแบร์ก จากนั้นเขาได้ร่วมงานกับเชินแบร์ก เขาเสียชีวิตเมื่ออายุ 50 ปี ด้วยโรคเลือดเป็นพิษ ณ กรุงเวียนนา เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม ค.ศ. 1935 ตลอดช่วงชีวิตของแบร์ก เขาได้สร้างสรรค์ผลงานการประพันธ์อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการประพันธ์ด้วยการใช้โน้ตแถวสิบสองเสียง

ภาพที่ 1 อัลบัน แบร์ก

ลักษณะดนตรีของแบร์กเป็นเอโทนัลที่แฝงด้วยอิทธิพลจากดนตรีโทนัล ผสมผสานระหว่างดนตรีศตวรรษที่ยี่สิบ กับดนตรียุคโรแมนติก แบร์กได้นำโครงสร้างและเทคนิคต่าง ๆ ของยุคโรแมนติก

ติกมาใช้ในการงานประพันธ์เอโทนัล ลักษณะทางดนตรีช่วงแรกของแบร์กได้รับอิทธิพลจากวากเนอร์ราวปี ค.ศ.1911 เขาหันมาประพันธ์เพลงในรูปแบบดนตรีเอกซ์เพรสชัน ผลงานดนตรีเอกซ์เพรสชันของแบร์กในช่วงแรกซึ่งเป็นเอโทนัล แบบอิสระไม่เป็นที่รู้จักมากนัก จนกระทั่งช่วงต้นทศวรรษที่ 1920 อุปรากรเรื่อง *Wozzeck* (1917-22) ได้ออกแสดง ณ กรุงเบอร์ลินเมื่อปี ค.ศ. 1925 ทำให้เขาเริ่มมีชื่อเสียงมากขึ้น

งานประพันธ์ดนตรีเอกซ์เพรสชันของแบร์ก นั้นค่อนข้างยืดหยุ่น เขาใช้วิธีการประพันธ์แบบผสมผสานเอโทนัลและดนตรีสิบสองเสียงเข้ากับลักษณะของดนตรียุคก่อน เขาไม่เคยละทิ้งดนตรีจากยุค โรแมนติกโดยเฉพาะแนวทำนอง อีกทั้งผลงานของเขายังปรากฏลักษณะบางประการของดนตรีโทนัล (Trakulhun, 2015 : 101)

บทเพลงสตริงควอเท็ตหมายเลข 1 โอปุส 3

บทเพลง *สตริงควอเท็ตหมายเลข 1 โอปุส 3* ประพันธ์ขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1910 ซึ่งเป็นผลงานชิ้นสุดท้ายที่อยู่ภายใต้สังกัดของสำนักเวียนนาที่ 2 ของเชิร์นแบร์ก ถูกจัดแสดงครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1911 อีกทั้งผลงานชิ้นนี้ยังถูกยอมรับจากเชิร์นแบร์กเป็นอย่างมาก เปรียบดังว่าเป็นการตกผลึกภูมิภาวะของแนวคิดการประพันธ์ที่แสดงถึงเอกภาพทางดนตรีของแบร์ก (Palmer, 2017) โดยโครงสร้างการประพันธ์นั้นจะอิงแนวคิดของสังคีตลักษณ์ “โซนาตา (Sonata Form)” ประกอบด้วยสามตอน คือ ตอนนำเสนอ (Exposition) ตอนพัฒนา (Development) และตอนย้อนความ (Recapitulation) ในส่วนของการดำเนินแนวทำนองนั้นจะเป็นลักษณะโพลิโฟนี (Polyphony) พร้อมใช้โครงสร้างของบันไดเสียงโฮลโทน (Whole-Tone Scale) และบันไดเสียงโครมาติก (Chromatic Sale) เป็นวัตถุดิบหลักในการสร้างกลุ่มโม-ทีฟที่สำคัญ ทั้งนี้เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ของบทเพลง จึงได้นำแนวคิดของทฤษฎีเซต (Set Theory) มาใช้ประกอบการวิเคราะห์

ทฤษฎีเซต

ทฤษฎีเซตมีพื้นฐานแนวคิดบางประเด็นที่แตกต่างออกไปจากระบบดนตรีโทนัลเดิม ทั้งความสัมพันธ์ต่าง ๆ ในระดับเสียงไม่ว่าจะเป็นขั้นคู่ โครงสร้างเสียงประสานทั้งแนวตั้งแนวนอน ซึ่งแนวคิดพื้นฐานของระบบดนตรีโทนัลมีความแตกต่างระหว่างช่วงเสียงสูง-ต่ำ ระดับเสียงที่ปรากฏในช่วงเสียงที่ต่างกันจะมีความหมายที่แตกต่างกัน นอกจากนั้นโน้ตที่มีระดับเสียงเดียวกัน แต่สะกดชื่อโน้ตต่างกันแบบโน้ตพ้องเสียง (Enharmonic) ก็ให้ความหมายแตกต่างกัน ความรู้บางประการที่ใช้ระบบโทแนลิตีเดิม ไม่สามารถนำมาอธิบายทฤษฎีเซตได้ทั้งหมด ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าใจแนวคิดที่แตกต่างออกไปจากเดิม ไม่ว่าจะเป็นด้านระดับเสียง รวมถึงด้านระยะห่างขั้นคู่สำหรับแนวคิดพื้นฐานสองประเด็นควรทำความเข้าใจเป็นอันดับแรก เปรียบเสมือนข้อตกลงเบื้องต้นภายใต้กฎเกณฑ์ของทฤษฎีเซต คือ ความเท่าเทียมกันของช่วงคู่แปด (Octave

Equivalence) และ ความเท่าเทียมกันของโน้ตพ้องเสียง (Enharmonic Equivalence) (Trakulhun, 2016 : 31-32)

แนวคิดของทฤษฎีเซต จะเน้นไปที่การจัดระบบกลุ่มของชั้นระดับเสียง (Pitch class) ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กลุ่มโมทีฟหลักของบทเพลง พร้อมทั้งยังนำมาพิจารณาในกลุ่มของโน้ตที่ใช้สร้างทำนองเพลง หรือ โน้ตของโครงสร้างเสียงประสาน โดยพิจารณารูปแบบของเซต ซึ่งเซตที่ใหญ่ที่สุดจะมีสมาชิก 12 ชั้นระดับเสียงซึ่งอยู่ในบันไดเสียงโครมาติก เซตที่เล็กที่สุด คือ เซตที่มีสมาชิก 1 ชั้นระดับเสียง เซตที่มีสมาชิก 2 ชั้นระดับเสียง ก็คือชั้นของชั้นคู่เสียง (Interval class) ซึ่งทฤษฎีเซตจะไม่ให้ความสำคัญกับเซตที่มีสมาชิก 1 หรือ 2 ชั้นระดับเสียง เพราะเป็นเพียงชั้นระดับเสียงของชั้นคู่เท่านั้น และไม่มีความสำคัญในบทเพลง ทฤษฎีเซตจะให้ความสำคัญกับเซตที่มีสมาชิก 3-11 ชั้นระดับเสียง ในการเรียกชั้นระดับเสียงในเซตจะใช้จำนวน 0-11 แทนชั้นระดับเสียง และใช้การพิจารณาโดยกำหนดรูปปกติของเซต (Normal Form or Normal Order) เป็นการวิเคราะห์หาเซตที่เล็กที่สุดจากกลุ่มชั้นระดับเสียง ที่อาจนำเสนอในรูปแบบแนวทำนอง (Melody) โมทีฟ (Motif) แนวเสียงประสาน (Harmony) คอร์ด (Chord) ชั้นคู่ (Interval) หรืออื่น ๆ ขึ้นอยู่กับบทประพันธ์นั้นๆ อย่างไรก็ตามบทประพันธ์ส่วนใหญ่ประกอบด้วยกลุ่มชั้นระดับเสียงที่แตกต่างกันจำนวนหลายกลุ่ม แต่กลุ่มชั้นระดับเสียงเหล่านั้นมักมีความสัมพันธ์กันในมิติใดมิติหนึ่งภายใต้แนวคิดของทฤษฎีเซต (Trakulhun, 2016 : 100-102) ซึ่งแนวคิดการวิเคราะห์ยังสามารถเชื่อมโยงไปถึงการกำหนดความสัมพันธ์ของการปรับระดับเสียง (T_n) และความสัมพันธ์ของการพลิกกลับเป็น (T_n) โดยพิจารณาภายใต้เงื่อนไขของ “ไพรม์ (Prime Form)” ทำหน้าที่เสมือนตัวเป็นตัวแทนหรือชื่อของกลุ่มเซต โดยไพรม์จะเป็นรูปปกติพื้นฐานที่สุดของเซต (Most Normal of Normal Forms หรือ Best Normal Order) ซึ่งใช้กำหนดชื่อของกลุ่มเซตจะเริ่มต้นด้วยตัวเลข “0” เสมอ นอกจากชุดตัวเลขของไพรม์แล้ว แอลเลน ฟอर्ट (Allen Forte, 1926-2014) ผู้ริเริ่มทฤษฎีเซตได้กำหนดชื่อเฉพาะ (Forte Name) หรืออาจเรียกว่าชื่อกลุ่มเซตให้กับแต่ละชุดตัวเลข (Trakulhun, 2016 : 147-148)

ท่อน A ตอนนำเสนอ

ช่วงเริ่มต้นการดำเนินบทเพลงในท่อน A พบว่ามีการนำเสนอกลุ่มโมทีฟโน้ต 6 ตัว ในแนวไวโอลิน 2 เป็นทำนองหลักซึ่งมีบทบาทสำคัญอย่างมาก ประกอบด้วยโครงสร้างลักษณะจังหวะของโน้ต 6 พยางค์เช็ต 3 ชั้น ส่วนโน้ตตัวสุดท้ายจะเปลี่ยนแปลงค่าความยาวลักษณะจังหวะ ตามบริบทของการแปรทำนอง (สำหรับโมทีฟกลุ่มนี้จะใช้เป็นโน้ตตัวขาว) ซึ่งจากการวิเคราะห์ทางด้านระดับเสียงพบว่า เป็นการใช้โครงสร้างจากโน้ตในบันไดเสียงโอลโทนเคลื่อนทำนองขาลง (Descending motion) เพิ่มสี่สั่นด้วยชั้นคู่ 3 เมเจอร์ และ 5 เพอร์เฟค จากนั้นกลาเข้าหาโน้ตตัวสุดท้ายในลักษณะครึ่งเสียง โดยกลุ่มโมทีฟของแนวทำนองหลักนี้หากวิเคราะห์ตามแนวคิดของทฤษฎีเซตนั้น สามารถจัดให้อยู่ในรูปปกติของเซตจะได้ [9,11,0,1,3,5] และไพรม์ของกลุ่มชั้นระดับเสียงคือ (023468) โดยมีชื่อเฉพาะ 6-21

แบร์กยังได้สร้างแนวบรรเลงประกอบ (Accompaniment) ของแนวไวโอลา และเซลโล โดยใช้เป็นลักษณะของกลุ่มโมทีฟเล็ก ๆ ที่พัฒนาจากโน้ตในบันไดเสียงโครมาติก ซึ่งจากการวิเคราะห์พบว่าไพรมของกลุ่มชั้นระดับเสียงในแนวไวโอลาห้องที่ 1-3 และแนวเซลโลห้องที่ 3 คือ (012) (ชื่อเฉพาะ 3-1) อีกทั้งในส่วนของแนวเซลโลห้องที่ 1 เป็นการเคลื่อนทำนองขาลงด้วยขั้นคู่ 4 เพอร์เฟค โดยไพรมของกลุ่มชั้นระดับเสียงคือ (027) (ชื่อเฉพาะ 3-9) นอกจากนี้ ยังพบกลุ่มเสียงประสานของคอร์ด F° ซึ่งไพรมของกลุ่มชั้นระดับเสียงคือ (036) (ชื่อเฉพาะ 3-10) โดยพิจารณาในแนวตั้งร่วมกับโน้ตตัวสุดท้าย จากกลุ่มโมทีฟแนวทำนองหลักห้องที่ 1

ต่อมาห้องที่ 4 พบการซ้ำกลุ่มโมทีฟของแนวทำนองหลักในส่วนของแนวไวโอลา โดยเป็นเทคนิคการประพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญ ในการดำเนินบทเพลงด้วยกลุ่มโมทีฟหลักของตอนนำเสนอนี้ โดยจากการวิเคราะห์พบว่า มีค่าไพรมของกลุ่มชั้นระดับเสียงเดียวกันกับกลุ่มโมทีฟแนวไวโอลิน 2 ห้องที่ 1 คือ (023468) (ชื่อเฉพาะ 6-21) อีกทั้งยังสามารถพิจารณาความสัมพันธ์ของกลุ่มโมทีฟ ได้จากรูปปรกติของเซตระหว่าง [9,11,0,1,3,5] กับ [0,2,3,4,6,8] ซึ่งพบว่ามีความสัมพันธ์ของการปรับระดับเสียง T_3 (ตัวอย่างที่ 1)

ตัวอย่างที่ 1 กลุ่มโมทีฟแนวทำนองหลักท่อน A

บทบาทความสำคัญของกลุ่มโมทีฟแนวทำนองหลัก แบร์กได้แสดงให้เห็นถึงความชัดเจนที่ปรากฏตลอดการดำเนินบทเพลงตอนนำเสนอในท่อน A โดยนอกจากวิธีการซ้ำโมทีฟแล้วยังพบเทคนิคการประพันธ์ที่น่าสนใจซึ่งอยู่ในช่วงท้ายของท่อน เป็นการพัฒนาโมทีฟ (Motivic Development) จากแนวทำนองหลักด้วยวิธีขยายส่วนจังหวะ (Augmentation) ให้อยู่ในรูปแบบของโน้ตเข้ตสองชั้น ดำเนินในลักษณะซีควเอนซ์ทำนอง (Melodic Sequence) ด้วยขั้นคู่ 2 เมเจอร์ และ 3 ไมเนอร์ที่แนวไวโอลิน 1 ซึ่งจากการวิเคราะห์นั้นสามารถพิจารณาจากรูปปรกติเซตระหว่าง [11,2,3,5,7] กับ [1,3,4,5,7,9] (ห้องที่ 29-30) พบว่ามีความสัมพันธ์ของการปรับระดับเสียง T_2 และรูปปรกติของเซตระหว่าง [1,3,4,5,7,9] กับ [4,6,7,8,10,0] (ห้องที่ 30-31) มีความสัมพันธ์ของ

การปรับระดับเสียง T_3 อีกทั้งแนวทำนองหลักทั้งหมดของแนวไวโอลิน 1 ตั้งแต่ห้องที่ 29-32 โดยจากการพิจารณาสรุปปกติของเซต นั้นพบว่ามีความสัมพันธ์ในกลุ่มชั้นระดับเสียงของไพรม (023468) เช่นเดียวกันกับกลุ่มโมทีฟแนวทำนองหลัก ที่ปรากฏตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นบทเพลง

ในส่วนของกลุ่มแนวบรรเลงประกอบ ยังพบการแฝงโครงสร้างเสียงประสานแบบดนตรี โทนัลซึ่งเป็นเอกลักษณ์อีกอย่างหนึ่งในการประพันธ์ของแบร์ก โดยใช้การวิเคราะห์ด้วยความเท่าเทียมกันของโน้ตพ้องเสียงนั้นพบว่า มีการแฝงคอร์ด $D^b m$ $B m$ ($C^b = B$) $G m$ $D m$ $E m$ และ $F^{\#} m$ ($D b = C^{\#}$) พลิกกลับชั้นที่ 1 ซึ่งไพรมของกลุ่มชั้นระดับเสียงของคอร์ดทั้งหมดคือ (037) โดยเป็นชุดตัวเลขไพรมที่มีสมาชิกจำนวน 3 ตัวที่บ่งบอกถึงกลุ่มเสียงประสานของคอร์ดเมเจอร์ และไมเนอร์ “ระยะห่างของเลขทั้ง 3 จำนวนยังเหมือนเดิม อาจพิจารณาว่าถ้านำชั้นระดับเสียงทั้ง 12 เสียงมาผสมกันในรูปแบบของเซตจำนวนต่างๆ น่าจะมีเซตมากมายไม่ซ้ำกัน แต่เซตสามารถทำให้เท่ากันได้ ด้วยคุณสมบัติต่างๆ” (Dhamabutra, 2009 : 7) นอกจากนี้ในแนวเชลโล (ห้องที่ 29-32) ยังพบการเคลื่อนทำนองซึ่งแฝงโน้ต 5 ตัวจากโครงสร้างของบันไดเสียงโซลโทน ที่ใช้เป็นบันไดเสียงหลักของการประพันธ์บทเพลงนี้ โดยมีไพรมของกลุ่มชั้นระดับเสียงคือ (02468) (ชื่อเฉพาะ 5-33)

ห้องที่ 31 ยังพบการใช้เทคนิคการประพันธ์รูปแบบแคนนอน (Canon) ตั้งแต่กลุ่มแนวทำนองหลักไวโอลิน 1 เคลื่อนทำนองไล่เลียงลงไปจนถึงแนวเชลโลห้องที่ 33 ซึ่งจากการพิจารณาสรุปปกติของเซตนั้นพบว่า มีความสัมพันธ์ของการปรับระดับเสียง T_4 ระหว่าง $[4, 6, 7, 8, 10, 0]$, $[8, 10, 11, 0, 2, 4]$, $[0, 2, 3, 4, 6, 8]$ และ T_2 ระหว่าง $[0, 2, 3, 4, 6, 8]$ กับ $[2, 4, 5, 6, 8, 10]$ (ตัวอย่างที่ 2)

ตัวอย่างที่ 2 ห้องที่ 29 ถึงห้องที่ 33

The musical score consists of two systems. The first system, measures 6-21, is in 7/8 time. It features a melody with triplets and a bass line with a 'poco rit.' section. The second system, measures 22-33, includes a 'canon' section with 'espress. molto' and 'pizz.' markings. Both systems include guitar-specific notation like fret numbers and chord symbols (Dbm, Bm, Gm, D, Em, F#m).

ท่อน B ตอนนำเสนอ

ห้องที่ 47-49 แบริกได้นำเสนอกลุ่มโมทีฟของแนวทำนองหลักท่อน B ที่สำคัญ 2 กลุ่ม โดยกลุ่มแรก (โมทีฟ A) ปรากฏที่แนวไวโอลิน 1 ซึ่งเป็นลักษณะการเคลื่อนทำนองขาขึ้น (Ascending motion) ขึ้นคู่ 5 เพอร์เฟค อีกทั้งยังพบว่าเป็นการใช้แนวคิดจากโครงสร้างบันไดเสียงไฮลทอน โดยพิจารณาจากการเคลื่อนทำนองลงในลักษณะ 1 เสียงเต็มตั้งแต่โน้ต B^b-F^b ทั้งนี้จากการวิเคราะห์ตามแนวคิดของทฤษฎีเซตพบว่ารูปปรกติของเซตเป็น [3,4,6,8,10] และไพรมของกลุ่มชั้นระดับเสียงคือ (01357) (ชื่อเฉพาะ 5-24)

ในส่วนกลุ่มโมทีฟที่สอง (โมทีฟ B) แนวเชลโล่ห้องที่ 48 มีลักษณะการเคลื่อนทำนองขาลง ขั้นคู่ 5 เพอร์เฟค จากนั้นเคลื่อนทำนองขึ้นโดยใช้รูปแบบของโน้ตโครมาติก ซึ่งจากการวิเคราะห์รูปปรกติของเซต [7,8,9,10,2] พบว่าไพรมของกลุ่มขึ้นระดับเสียงคือ (01237) (ชื่อเฉพาะ 5-5) ต่อมาในแนวเชลโล่ห้องที่ 50 พบการซ้ำแนวทำนองของกลุ่มโมทีฟ B โดยมีการย้ายระดับเสียงขึ้นช่วงคู่แปด (Octave) อีกทั้งยังใช้การพัฒนาโมทีฟด้วยวิธีเพิ่มโน้ต เพื่อให้แนวทำนองเกิดความหนาแน่นขึ้น นอกจากนี้ยังพบกลุ่มโมทีฟห้องที่ 51 ซึ่งจากการพิจารณาปรกติของเซต [8,9,10,11,3] กับรูปปรกติของเซตโมทีฟ B [7,8,9,10,2] พบว่ามีความสัมพันธ์ของการปรับระดับเสียง T₁ อีกทั้งยังเป็นไพรมของกลุ่มขึ้นระดับเสียง (012357) เดียวกันอีกด้วย (ตัวอย่างที่ 3)

ตัวอย่างที่ 3 กลุ่มโมทีฟของแนวทำนองหลักท่อน B ห้องที่ 47-52

โมทีฟ A A tempo (01357) [3,4,6,8,10] 50 A Saite - - - Schneller. am Steg kurz gestr.

gew. 8 6 4 pp 3 3 pp am Steg kurz gestr. pp am Steg kurz gestr.

โมทีฟ B (01237) [7,8,9,10,2] (01237) [7,8,9,10,2] (01237) [8,9,10,11,3] T₁ [8,9,10,11,3]

pizz. (pp) arco zart p 2 7 8 9 10 pp 2 7 8 9 10 10 3 8 11 p poco espress.

ห้องที่ 63-67 พบการใช้กลุ่มแนวทำนองหลักโมทีฟ A ซึ่งยังคงค่าไพรมของกลุ่มขึ้นระดับเสียงคือ (01357) ดำเนินในลักษณะซีควเอนซ์ทำนองขั้นคู่ 3 เมเจอร์ โดยมีการแปรทำนองโดยลดค่าความยาวของจังหวะโน้ตตัวสุดท้าย โดยจากการพิจารณาความสัมพันธ์ของรูปปรกติเซตระหว่าง [5,6,8,10,0] กับ [9,10,0,2,4] พบว่ามีค่าการปรับระดับเสียงเท่ากับ T₄ (ตัวอย่างที่ 4)

ตัวอย่างที่ 4 กลุ่มแนวทำนองหลักโมทีฟ A ห้องที่ 63-67

ตอนพัฒนา

ในส่วนของตอนพัฒนาห้องที่ 81-82 แบริกได้ใช้แนวคิดจากกลุ่มโมทีฟแนวทำนองหลักท่อน A ตอนนำเสนอ มาพัฒนาโดยการขยายลักษณะจังหวะของโน้ตเช็ต 3 ชั้น และโน้ตตัวสุดท้ายจะเปลี่ยนแปลงลักษณะจังหวะของการแปรทำนอง ทั้งนี้จากการวิเคราะห์ด้านระดับเสียงจากรูปปกติของเซต [1,2,3,5,8] พบว่ามีค่าไพรม์ของกลุ่มชั้นระดับเสียงคือ (01247) โดยกลุ่มโมทีฟนี้จะเป็นแนวคิดสำคัญที่แบริกได้นำไปพัฒนาต่อ ซึ่งจะอธิบายในเนื้อหาถัดไป นอกจากนี้ยังพบการใช้เสียงประสานขึ้นคู่ 4 เพอร์-เฟค เคลื่อนทำนองแบบขนานในส่วนของการบรรเลงประกอบ โดยแนวไวโอลิน 2 ใช้การเคลื่อนทำนองขาขึ้น 1 เสียงเต็ม ตามด้วยขึ้นคู่ 3 ไมเนอร์ ส่วนในแนวไวโอลา เคลื่อนทำนองขาขึ้นครึ่งเสียง จากนั้นเคลื่อนทำนองขาลงหนึ่งเสียงเต็ม และแนวเชลโลใช้การเคลื่อนทำนองขาลงครึ่งเสียงทั้งหมด (ตัวอย่างที่ 5)

ตัวอย่างที่ 5 กลุ่มโมทีฟแนวทำนองหลักของตอนพัฒนา

ห้องที่ 83-88 พบการใช้กลุ่มโมทีฟแนวทำนองหลักจากห้องที่ 81 ในลักษณะการซ้ำ โดยแบร์กได้ใช้แนวคิดเทคนิคการประพันธ์รูปแบบการเลียนทำนอง (Imitation) ซึ่งเป็นการสร้างมิติในลักษณะการเคลื่อนแนวทำนองเกิดความต่อเนื่อง ทั้งนี้เป็นผลจากการที่แบร์กได้รับอิทธิพลของดนตรีในยุคโรแมนติก ตอนปลาย จากนักประพันธ์ที่มีชื่อเสียงโดเด่นอย่างริชาร์ด วากเนอร์ (Richard Wagner, 1813-1883) (Adams, 2008 : 135) อีกทั้งจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์กลุ่มชั้นระดับเสียงของโมทีฟทั้งหมดยังพบว่า มีค่าไพรมของกลุ่มชั้นระดับเสียงเดียวกันคือ (01247) (ตัวอย่างที่ 6)

ตัวอย่างที่ 6 กลุ่มโมทีฟของแนวทำนองหลักตอนพัฒนา

The musical score consists of four staves, numbered 83 to 88. The key signature is one flat (B-flat). The time signature is 3/4. The score includes various musical notations and annotations:

- Staff 1 (Measures 83-88):**
 - Measure 83: *Dämpfer ab* (Mute off).
 - Measure 84: *Der Bratsche nacheben!* (Bring the violin closer!).
 - Measure 85: *Bogen* (Bow).
 - Measure 86: *sehr zart und leicht* (very soft and light).
 - Measure 87: *Frei ppp* (Ad libitum, pianissimo).
 - Measure 88: *Der Bratsche nacheben!* (Bring the violin closer!).
- Staff 2 (Measures 83-88):**
 - Measure 83: *pizz. (voll)* (pizzicato, full).
 - Measure 84: *fp* (fortissimo).
 - Measure 85: *p* (piano).
 - Measure 86: *mf* (mezzo-forte).
 - Measure 87: *mf* (mezzo-forte).
 - Measure 88: *mf* (mezzo-forte).
- Staff 3 (Measures 83-88):**
 - Measure 83: *Der Bratsche nacheben!* (Bring the violin closer!).
 - Measure 84: *Bogen* (Bow).
 - Measure 85: *fp* (fortissimo).
 - Measure 86: *mf* (mezzo-forte).
 - Measure 87: *mf* (mezzo-forte).
 - Measure 88: *mf* (mezzo-forte).
- Staff 4 (Measures 83-88):**
 - Measure 83: *pizz. (voll)* (pizzicato, full).
 - Measure 84: *fp* (fortissimo).
 - Measure 85: *p* (piano).
 - Measure 86: *mf* (mezzo-forte).
 - Measure 87: *mf* (mezzo-forte).
 - Measure 88: *mf* (mezzo-forte).

The score also includes several annotations in German, such as *Führend* (leading) and *cresc.* (crescendo). The measure numbers 83, 86, and 88 are clearly marked at the beginning of their respective staves. The annotations (01247) are placed above the notes in measures 83, 84, 85, 86, 87, and 88.

ตอนย้อนความ

ห้องที่ 105-106 เป็นการนำแนวคิดของกลุ่มโมทีฟแนวทำนองหลักท่อน A ตอนนำเสนอกลับมาใช้ ซึ่งพบว่าเป็นกลุ่มเซต [9,11,0,1,3,5] มีค่าไพรม์ของกลุ่มชั้นระดับเสียง (023468) เช่นเดียวกัน รวมไปถึงกลุ่มแนวบรรเลงประกอบนั้น ยังคงใช้กลุ่มโมทีฟเดิมเปลี่ยนแปลงแปรทำนอง โดยวิธีการเคลื่อนจังหวะ มาอยู่ในจังหวะที่ 1 จากนั้นห้องที่ 106 เป็นการพัฒนาโมทีฟด้วยวิธีการซ้ำ พร้อมทั้งปรับระดับเสียงลงช่วงคู่แปด และใช้การเคลื่อนจังหวะของกลุ่มโมทีฟของแนวเชลโล (ตัวอย่างที่ 7)

ตัวอย่างที่ 7 แนวทำนองหลักตอนย้อนความห้องที่ 105-106

ห้องที่ 164-165 พบการนำแนวทำนองของท่อน B ในตอนนำเสนอสองที่แนวเชลโล ซึ่งมีลักษณะการเคลื่อนทำนองขึ้นคู่ 5 เพอร์เฟค พัฒนาโดยแปรทำนองด้วยการตัดโน้ตให้เป็นลักษณะกลุ่มโมทีฟโน้ต 3 ตัว ทั้งนี้จากการพิจารณารูปปรกติของเซต [0,1,6] พบว่ามีไพรม์ชั้นระดับเสียงคือ (016) รวมไปถึงยังมีความสัมพันธ์ของการปรับระดับเสียง T_3 กับกลุ่มโมทีฟห้องที่ 165-66 ของแนวไวโอลิน 2 ซึ่งมีรูปปรกติของเซต [3,4,9] และมีค่าไพรม์ของกลุ่มชั้นระดับเสียง (016) เช่นเดียวกัน (ตัวอย่างที่ 8)

ตัวอย่างที่ 8 ตอนย้อนความห้องที่ 164-166

บทสรุป (Conclusion)

การดำเนินแนวทำนองของ บทเพลงสตริงควอเท็ตหมายเลข 1 โอปัส 3 ซึ่งในแต่ละตอนจะพบการใช้กลุ่มโมทีฟหลักที่สำคัญรวมไปถึงองค์ประกอบอื่น ๆ ที่ปรากฏในบทเพลง โดยจะนำมาอธิบายภายใต้ขอบเขตของทฤษฎีเซตดังต่อไปนี้

1. ตอนนำเสนอกกลุ่มโมทีฟแนวทำนองหลักของท่อน A พบการใช้เซตที่มีค่าไพรม์ของกลุ่มขึ้นระดับเสียง (023468) รวมไปถึงความสัมพันธ์ของการปรับระดับเสียง T_3 อีกทั้งในแนวบรรเลงประกอบห้องที่ 1-3 ยังพบการใช้เสียงประสานของคอร์ด F° ซึ่งมีค่าไพรม์ (036) รวมไปถึงกลุ่มโมทีฟเล็กๆ ของไพรม์ (012) และ (027)

2. ในส่วนช่วงท้ายของท่อน A ห้องที่ 29-33 พบการพัฒนาของกลุ่มโมทีฟแนวทำนองหลัก ด้วยการใช้ซีควเन्ซ์ทำนองที่มีความสัมพันธ์ของการปรับระดับเสียง T_2 และ T_3 รวมไปถึงการใช้เทคนิคแคนนอน ซึ่งพบความสัมพันธ์ของการปรับระดับเสียง T_4 และ T_2 อีกทั้งกลุ่มแนวบรรเลงประกอบยังพบการแฝงของคอร์ด $D^b m$ $B m$ $G m$ $D m$ $E m$ และ $F^\# m$ ซึ่งไพรม์ของกลุ่มขึ้นระดับเสียงคือ (037) และในแนวเชลโลพบการใช้โครงสร้างจากบันไดเสียงโอลโทน ที่มีค่าไพรม์ (02468)

3. กลุ่มแนวทำนองหลักของท่อน B นั้นพบการใช้กลุ่มโมทีฟของไพรม์กลุ่มขึ้นระดับเสียง (01357) ของโมทีฟ A และโมทีฟ B (01237) อีกทั้งยังพบการใช้ซีควเन्ซ์ทำนองขึ้นคู่ 3 ของโมทีฟ A ในห้องที่ 63-67 โดยพิจารณาจากการปรับระดับเสียง T_4

4. ตอนพัฒนาพบการใช้แนวทำนองที่ถูกพัฒนาจากท่อน A ในตอนนำเสนอ ซึ่งเป็นกลุ่มโมทีฟของไพรม์ขึ้นระดับเสียง (01247) ซึ่งถูกนำไปพัฒนาด้วยเทคนิคการเล่นทำนองในห้องที่ 83-88

5. ตอนย้อนความเป็นลักษณะการนำโมทีฟของแนวทำนองหลักท่อน A และท่อน B ของตอนนำเสนอกลับมาใช้อีกครั้ง อีกทั้งยังพบการพัฒนาแนวทำนองจากกลุ่มโมทีฟท่อน B พัฒนาโดยการตัดโน้ตให้เป็นลักษณะกลุ่มโมทีฟ 3 ตัว ซึ่งเป็นไพรม์กลุ่มขึ้นระดับเสียง (016)

เอกสารอ้างอิง (References)

- ณัชชา พันธุ์เจริญ. (2552). **พจนานุกรมศัพท์ดุริยางค์ศิลป์**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : เกศกะรัต.
- ณรงค์ฤทธิ์ ธรรมบุตร. (2552). **การประพันธ์เพลงร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิบูลย์ ตระกูลชัย. (2558). **ดนตรีศตวรรษที่ 20**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____ (2559). **ดนตรีศตวรรษที่ 20 แนวคิดพื้นฐานทฤษฎีเซต**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Adams, S.B. (2008). **The Development of Alban Berg Compositional Style: A Study of His Jugendlieder (1901-1908)**. PH.D. diss., Florida State University.
- Palmer, j. "Alban Berg String Quartet Op. 3". [Online]. Available : <https://www.allmusic.com /composition/string-quartet-op-3-mc0002658031>. Retrieved May 13, 2018.

Translated Thai References

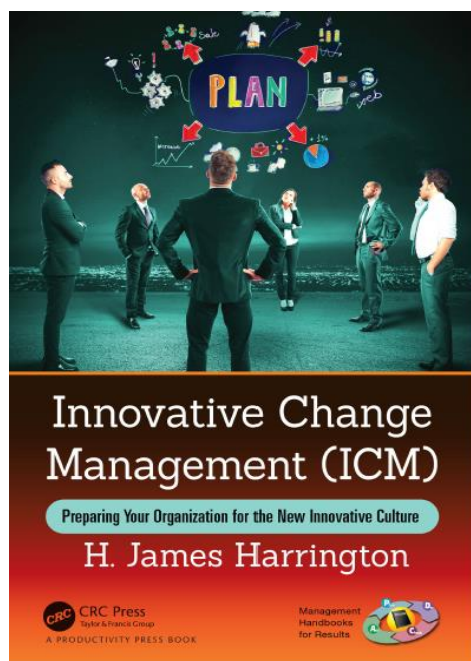
- Phancharoen, N. (2009). **Dictionary of musical dictionaries**. 3rd ed. Bangkok: Ket Karat. [In Thai]
- Thammabutra, N. (2009). **Contemporary music composition**. Bangkok: Chulalongkorn University Press. [In Thai]
- Trakulhun, W. (2015). **20th Century Music**. Bangkok: Chulalongkorn University Press. [In Thai]
- _____ (2016). **Music of the 20th century. Basic concepts on set theory**. Bangkok: Chulalongkorn University Press. [In Thai]

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

“Innovative Change Management (ICM) : Preparing Your Organization for the New Innovative Culture ของ Harrington (2018)”

สุรศักดิ์ ชะมารัมย์¹ และวันชัย สุขตาม²
Surasak Chamaram¹ and Wanchai Sukmai²

Received : December 20, 2018; Revised : January 18, 2019; Accepted : January 24, 2019

*“Change behaviors to get something done.
Change habits to sustain high levels of performance.”*

- H. James Harrington (2018: xxiii)

¹คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด; Faculty of Law and Politics, Roi Et Rajabhat University, Thailand; e-mail : surasakchamaram@hotmail.com

²คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์; Faculty of Humanities and Social Sciences, Surin Rajabhat University, Thailand; e-mail : wanchai2526@sru.ac.th

ประวัติผู้แต่งหนังสือ (โดยย่อ)

ดร. เอช. เจมส์ แฮร์ริงตัน (Dr. H. James Harrington) ถือเป็นหนึ่งในปรมาจารย์ (Guru) ทางด้านระบบคุณภาพที่มีชื่อเสียงในระดับแนวหน้าของโลกด้วยประสบการณ์ที่มีมากกว่า 60 ปี ปัจจุบันเขาดำรงตำแหน่งเป็นประธานเจ้าหน้าที่บริหาร (CEO) ที่บริษัท Harrington Management Systems นอกจากนี้ยังดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการของบริษัทจำนวนหลายแห่ง อีกทั้งยังดำรงตำแหน่งประธานฝ่ายเทคโนโลยีเพื่อการบริหารโครงการของสหรัฐอเมริกาประจำอยู่ที่มหาวิทยาลัยควิเบก (University of Quebec) ณ เมืองมอนทรีออล (Montreal) ประเทศแคนาดาอีกด้วย ซึ่งก่อนหน้านั้นเขาเคยมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบการจัดการคุณภาพทั่วโลกครอบคลุมทั้งในทวีปยุโรป ทวีปอเมริกาใต้ ทวีปอเมริกาเหนือ ทวีปแอฟริกาและทวีปเอเชีย สำหรับการศึกษาในดร. แฮร์ริงตันได้รับปริญญาเอกจำนวน 2 ปริญญาด้วยกันคือ ปริญญาเอกใบแรกที่ได้รับคือสาขาวิชาวิศวกรรมคุณภาพ (Quality Engineering) ส่วนปริญญาเอกอีกใบเป็นปริญญากิตติมศักดิ์ทางด้านการจัดการคุณภาพ (Quality Management) และด้วยความที่เชื่อว่าหอดูดอยู่ในแวดวงระบบคุณภาพมาอย่างยาวนานเป็นผลทำให้เขามีผลงานทางวิชาการเผยแพร่สู่สาธารณะเป็นจำนวนมาก โดยเป็นผู้แต่งหนังสือจำนวนมากกว่า 55 เล่ม และซอฟต์แวร์สำเร็จรูปกว่า 10 ชุด นอกเหนือจากนั้นยังมีรายงานทางเทคนิคและบทความบนหน้านิตยสารต่าง ๆ อีกเป็นจำนวนมากกว่าหลายร้อยเรื่องอีกด้วย

ลักษณะของหนังสือ

หนังสือเรื่อง Innovative Change Management (ICM): Preparing Your Organization for the New Innovative Culture เล่มนี้ถือได้ว่าเป็นหนังสืออ่านในเชิงกึ่งวิชาการที่ได้มีความพยายามในการรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงนวัตกรรมทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติอย่างเป็นระบบ ตลอดจนมีการนำเสนอด้วยเนื้อหาสาระทันสมัย ชัดเจน และน่าสนใจเป็นอย่างมากเล่มหนึ่งที่วางแผงจำหน่ายในตลาดหนังสือทั่วโลกอยู่ในขณะนี้ หนังสือเล่มนี้ได้รับการออกแบบมาเพื่อให้มีวิธีการหรือแนวทางในอันที่ช่วยลดข้อจำกัดและผลกระทบอันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการเปลี่ยนแปลงทางด้านอาชีพ (Occupational Changes) ซึ่งผู้เขียนเรียกวิธีการดังกล่าวนี้ว่า “การบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงนวัตกรรม (Innovative Change Management: ICM)” ทั้งนี้ ผู้เขียนได้ทำการจัดแบ่งโครงสร้างและองค์ประกอบของหนังสือเล่มนี้ออกเป็นจำนวน 6 ส่วนใหญ่ๆ ซึ่งมีจำนวน 18 บท ซึ่งในแต่ละบทจะมีเนื้อหาสาระสำคัญโดยสังเขปดังนี้

ส่วนแรก ผู้เขียนได้กล่าวถึงประเด็นที่ว่าการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงนวัตกรรมคืออะไร (What Is Innovative Change Management (ICM)?) ซึ่งส่วนนี้มีจำนวน 3 บทคือ บทที่ 1 ว่าด้วยความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงนวัตกรรม โดยในบทแรกนี้ ผู้เขียนได้พยายามที่จะทำการปูพื้นฐาน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงนวัตกรรมนับตั้งแต่การเปิดประตูสู่การเปลี่ยนแปลงสู่การบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงนวัตกรรมที่

ประกอบด้วย 2 ประเภทคือ การบริหารการเปลี่ยนแปลงโครงการ (Project Change Management: PCM) กับการบริหารการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม (Cultural Change Management: CCM) ถัดมาในบทที่ 2 ว่าด้วยสภาพแวดล้อม โดยเริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงปัญหาสำคัญที่ทำให้โครงการต้องประสบกับความล้มเหลว เนื่องมาจากสาเหตุสำคัญอย่างน้อย 2 ประการ กล่าวคือ สาเหตุประการแรก การขาดการเตรียมความพร้อมในการบริหารจัดการเพื่อสนับสนุนโครงการอย่างเพียงพอ และสาเหตุอีกประการ การไม่สร้างความเชื่อมั่นให้กับพนักงานในการแสวงหาวิธีการใหม่ๆ ทั้งนี้เพราะการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงนวัตกรรม (ICM) เป็นการมุ่งเน้นด้านมนุษยชนบางสิ่งบางอย่างไปปฏิบัติและใช้สิ่งใหม่ ๆ หรือที่เรียกกันว่านวัตกรรม (Innovation) นั้น เพื่อสร้างความแตกต่าง โดยการเปลี่ยนวัฒนธรรมขององค์การจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและนิสัยใน 5 พื้นที่นวัตกรรมที่สำคัญเหล่านี้คือ การจัดการ ผลิตภัณฑ์ กระบวนการ การตลาดและการขาย ตลอดจนบริการสนับสนุน ทั้งนี้การจะบรรลุผลดังกล่าว ผู้เขียนแนะนำให้ใช้รูปแบบ 10 ประการ (The 10Ss model) เป็นตัวขับเคลื่อนนวัตกรรมอันได้แก่ วิสัยทัศน์ร่วม กลยุทธ์ ระบบ โครงสร้าง ทักษะ รูปแบบ/บุคลิกภาพ บุคลากร การบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลง ระบบ เทคโนโลยีเฉพาะด้าน/เทคโนโลยีสารสนเทศ และการจัดการความรู้ที่มีอยู่หรือการจัดการความรู้ และบทที่ 3 ว่าด้วยภูมิหลังที่สำคัญ ซึ่งในบทนี้ ผู้เขียนพยายามนำเสนอถึงการสร้างความผูกพันในทุกส่วนของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการหรือที่เรียกว่า รูปแบบความผูกพัน (Commitment Model) ซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้นตอนสำคัญคือ 1) การเตรียม มี 2 ขั้นตอนย่อยคือ ขั้นที่ 1 ติดต่อ และขั้นที่ 2 ความตระหนัก 2) การชื่นชม มี 2 ขั้นตอนย่อยคือ ขั้นที่ 3 การทำความเข้าใจ และขั้นที่ 4 การรับรู้ในเชิงบวก และ 3) ความผูกพัน มี 4 ขั้นตอนย่อยคือ ขั้นที่ 5 การจัดวาง ขั้นที่ 6 การปรับตัว ขั้นที่ 7 กระบวนการเป็นสถาบัน และขั้นที่ 8 การฝังหรือผนึกความรู้ นอกจากนี้ยังกล่าวถึงประเด็นที่ว่า การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมที่จำเป็นต้องมีการโน้มน้าวให้ทุกคนทราบว่าการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นทั่วทั้งองค์การด้วยการสื่อสารแบบสองทางที่มีประสิทธิภาพ (Effective Two-Way Communications) รวมถึงยังได้เสนอให้เห็นถึงอนาคตของการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงนวัตกรรมว่ามีลักษณะอย่างไรอีกด้วย

ต่อมาคือ ส่วนที่สอง เป็นเรื่องการจัดการภาคปฏิบัติ (Management Action) มีจำนวน 2 บทคือ บทที่ 4 ว่าด้วยการนำด้วยการปฏิบัติเป็นตัวอย่าง ซึ่งบทนี้ผู้เขียนสะท้อนให้เห็นถึงภาวะผู้นำของผู้บริหารว่ามีความสำคัญอย่างมากในแง่ที่เป็นผู้คอยให้การสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการริเริ่มการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ขององค์การ เนื่องจากว่าผู้บริหารมีหน้าที่ความรับผิดชอบต่อองค์การอยู่หลายประการ ตัวอย่างเช่น การจัดสรรทรัพยากร การจัดโครงสร้างขององค์การ การเลือกผู้นำ การพัฒนากระบวนการ เป็นต้น นอกจากนี้ผู้เขียนยังเสนอให้เห็นถึงบทบาทเฉพาะที่ผู้บริหารทุกระดับจะต้องแสดงบทบาทในกระบวนการปรับปรุง เพื่อการมีส่วนร่วมของพนักงานและการจัดการแบบมีส่วนร่วมในการเจริญเติบโตภายในสภาพแวดล้อมการทำงาน โดยการบริหารจัดการจะต้องมีการแบ่งปันอำนาจและความรับผิดชอบ และจะต้องให้ข้อมูลแก่พนักงานมากกว่าที่เคยมีมาในอดีต รวมทั้งจำเป็นต้องหยุดการประเมินผลย้อนหลัง เป็นต้น และเพื่อให้องค์การประสบความสำเร็จ การ

บริหารจัดการจะต้องทำให้พนักงานเกิดความเข้าใจรายละเอียดของงาน มาตรการที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการประเมินความก้าวหน้า เครื่องมือเพื่อให้พนักงานสามารถทำงานได้ปราศจากข้อผิดพลาด การฝึกอบรมที่เกี่ยวกับงานเพื่อให้พนักงานเข้าใจวิธีการใช้เครื่องมือและกระบวนการต่าง ๆ ในการบริหารจัดการ เข้าใจถึงความสำคัญของงานและเหตุผลที่ดำเนินการ ดำเนินการต่อความคิดเห็นของลูกค้าอย่างต่อเนื่องเพื่อให้พนักงานสามารถประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเอง รวมตลอดจนถึงเวลาในการทำงานอย่างถูกต้อง สำหรับบทที่ 5 ว่าด้วยผู้จัดการนวัตกรรม เป็นบทที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของทีมผู้บริหารที่มีความรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงานขององค์การกล่าวคือ ผลการดำเนินงานขององค์การเป็นเช่นใดนั้นขึ้นอยู่กับทีมผู้บริหารที่ให้การสนับสนุนเงินเดือนแก่พนักงาน และสร้างความมั่นคงให้กับองค์กร ผู้บริหารจะต้องเน้นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมด้วยการทำงานร่วมกับพนักงานเพื่อทำความเข้าใจปัญหาที่แท้จริง ดำเนินการพูดคุยกับลูกค้าภายนอกเพื่อทำความเข้าใจกับความต้องการในปัจจุบันและอนาคตของพวกเขา ตลอดจนการจัดเตรียมทิศทางผ่านกระบวนการวางแผนกลยุทธ์ และยิ่งไปกว่านั้นผู้เขียนได้พยายามเน้นย้ำว่า บทบาทเชิงกลยุทธ์การบริหารจัดการการปฏิบัติและพฤติกรรมการบริหารจัดการขององค์การในการเปลี่ยนแปลงองค์การจากระบบการบริหารจัดการข้อมูลให้กลายเป็นกลุ่มอาชีพอิสระที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มีความสำคัญเท่ากับเทคโนโลยีที่พัฒนาโดยองค์การ อย่างไรก็ตาม เหนือสิ่งอื่นใด ผู้บริหารจะต้องเปลี่ยนแปลงตัวเองก่อนที่จะคาดหวังให้พนักงานเปลี่ยนแปลงตาม

สำหรับส่วนที่ 3 เป็นเรื่องราววัลและการชื่นชม (Rewards and Recognition) มีจำนวน 4 บทคือ บทที่ 6 ว่าด้วยความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับเครื่องมือและวิธีการจัดการการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงนวัตกรรม เป็นการนำเสนอถึงพื้นฐานสำหรับการเปลี่ยนแปลง และความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรางวัลและการชื่นชม ทั้งนี้กระบวนการตอบแทนที่ดีมีอยู่ 8 วัตถุประสงค์หลักมักเรียกว่า "ส่วนประกอบของกระบวนการรางวัลขององค์การ (Ingredients of an Organization's Reward Process)" ซึ่งประกอบด้วย 1) เพื่อให้เกิดการชื่นชมแก่พนักงานที่มีส่วนร่วมในองค์การอย่างไม่ธรรมดาเพื่อกระตุ้นให้เกิดการปรับปรุงเพิ่มเติม 2) แสดงให้เห็นถึงความชื่นชมขององค์การต่อผลงานที่ยอดเยี่ยม 3) เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดจากกระบวนการตอบแทนโดยใช้ระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพซึ่งจะเน้นถึงบุคคลที่ได้รับการชื่นชม 4) ให้ความรู้แก่พนักงานเกี่ยวกับความพยายามของพวกเขาและกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ด้านการจัดการในกระบวนการตอบแทน 5) เพื่อสร้างความมั่นใจว่าผู้บริหารเข้าใจว่าการเปลี่ยนแปลงนี้ช่วยเพิ่มผลกระทบจากกระบวนการตอบแทน 6) ปรับปรุงขวัญกำลังใจในการทำงานด้วยการใช้รางวัลที่เหมาะสม 7) เพื่อเสริมสร้างรูปแบบพฤติกรรมที่ผู้บริหารต้องการเห็นอย่างต่อเนื่อง และ 8) เพื่อสร้างความมั่นใจว่าพนักงานได้รับการชื่นชม ซึ่งถือเป็นรายได้ที่เกิดขึ้นจากการได้รับการชื่นชมจากเพื่อนพนักงานของพวกเขา ต่อมาบทที่ 7 ว่าด้วยรางวัลและการชื่นชม โดยบทนี้ผู้เขียนสะท้อนให้เห็นถึงลำดับขั้นของกระบวนการรางวัล ทั้งนี้โดยทั่วไปรางวัลมักมีความหมายครอบคลุมเรื่อง 1) การชดเชยคือ การชดใช้ค่าบริการสำหรับค่าบริการ 2) รางวัลคือ การมอบของขวัญเพื่อประสิทธิภาพหรือคุณภาพ และ 3) การรับรู้คือ การแสดงความชื่นชมต่อพฤติกรรมในแบบที่องค์กรต้องการ ซึ่งกระบวนการรางวัลจะต้องได้รับการ

ออกแบบโดยคำนึงถึงประเด็นต่อไปนี้คือ วัฒนธรรมองค์การรูปแบบพฤติกรรมที่ต้องการ ลำดับความสำคัญของพนักงาน พฤติกรรม/ความสัมพันธ์ระยะเวลารางวัล และความสะดวกในการใช้งาน นอกจากนั้น ผู้เขียนยังนำเสนอถึงประเภทของรางวัล การปฏิบัติตามกระบวนการรางวัล ตลอดจนประชาชนต้องการรับรู้ สำหรับบทที่ 8 ว่าด้วยเครื่องมือและวิธีการจัดการการบริหารการเปลี่ยนแปลงโครงการและการบริหารการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ซึ่งในปัจจุบันมีอยู่หลากหลายเครื่องมือและวิธีการด้วยกัน ตัวอย่างเช่น แผนปฏิบัติการ แผนปฏิบัติการด้านการสื่อสาร การประเมินการเปลี่ยนแปลง กลยุทธ์การสื่อสาร การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นต้น ทั้งนี้แต่ละองค์การมีการนำเครื่องมือและกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ไปเป็นแนวทางปรับใช้ในการสร้างวิธีการจัดการที่เหมาะสมตามลักษณะเฉพาะของแต่ละแห่ง ตัวอย่างเช่น รูปแบบการเปลี่ยนแปลง 8 ขั้นตอนของจอห์น คอตเตอร์ (John Kotter Eight Step Model for Change) รูปแบบการเปลี่ยนแปลง 7S ของแมคคินเซย์ (McKinsey 7S Change Model) เป็นต้น ทั้งนี้ผู้เขียนได้แนะนำแนวทางการประเมินการเปลี่ยนแปลงเพื่อวัดระดับผลการปฏิบัติงาน 5 แนวทางได้แก่ การวิเคราะห์วุฒิภาวะนวัตกรรม (Innovation Maturity Analysis) การวิเคราะห์ประวัติการเปลี่ยนแปลง (Change History Analysis) การสำรวจความคิดเห็นของพนักงาน (Employee Opinion Survey) การสนทนากลุ่มลูกค้า (Customer Focus Groups) และการวิเคราะห์สิ่งที่เป็นอย่างอยู่และสิ่งที่ควรจะเป็น (Is/Should Be Analysis) นอกจากนี้ ผู้เขียนยังได้นำเสนอถึงการบริหารจัดการการพัฒนาผลการปฏิบัติงานเพื่อสนับสนุนการแก้ปัญหาและการใช้ประโยชน์จากโอกาสที่มีอยู่ โดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนแรกเป็นการกำหนดวิธีการที่องค์กรต้องการเปลี่ยนแปลง ขั้นตอนต่อมาเป็นการกำหนดสิ่งที่องค์กรต้องการเปลี่ยนแปลง และขั้นตอนสุดท้ายเป็นการบริหารจัดการกระบวนการเปลี่ยนแปลงขององค์กร และบทที่ 9 ว่าด้วยโปรแกรมแนะนำ โดยบทนี้ผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับโปรแกรมแนะนำของสหรัฐอเมริกา การทำให้ความคิดไหลเวียน การแลกเปลี่ยนทางความคิด ปัญหาที่ไม่มีวิธีการแก้ปัญหาที่เคยเป็นที่รู้จักมาก่อน การเรียกร้องต่อแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหา ตลอดจนวิธีการสร้างความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม และการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อความก้าวหน้าขององค์กร

ถัดมาส่วนที่ 4 เป็นเรื่องการบริหารการเปลี่ยนแปลงโครงการ (Project Change Management: PCM) มีจำนวน 4 บทคือ บทที่ 10 ว่าด้วยความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารการเปลี่ยนแปลงโครงการ เป็นบทที่พยายามปูพื้นฐานเพื่อแนะนำให้ผู้อ่านได้รู้จักกับการบริหารการเปลี่ยนแปลงโครงการ โดยผู้เขียนเริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงภาพรวมของวิธีการจัดการการบริหารการเปลี่ยนแปลงโครงการ ทั้งนี้การบริหารการเปลี่ยนแปลงโครงการจัดเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมการบริหารจัดการโครงการที่ประกอบด้วยการวางแผนการบริหารการเปลี่ยนแปลงโครงการ การกำหนดบทบาทและพัฒนาสมรรถนะ การสร้างสถานการณ์ไฟ-ลน-กัน (Establish Burning Platform) และการบริหารจัดการการเปลี่ยนผ่าน นอกจากนี้ผู้เขียนได้กล่าวถึงบทบาทของวิธีการจัดการการบริหารการเปลี่ยนแปลงโครงการ อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบที่ประกอบด้วยผู้อำนวยความสะดวกการเปลี่ยนแปลง (Change Facilitator) หลุมดำ (Black Hole) ผู้อุปถัมภ์

(Sponsor) ซึ่งอาจเป็นบุคคลหรือกลุ่มคน ผู้ให้การสนับสนุน (Advocates) ซึ่งอาจเป็นบุคคลหรือกลุ่มคน ตัวแทนการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) พนักงานระดับมืออาชีพ (Professional Staff) และเป้าหมาย (Target) นอกจากนี้ยังได้นำเสนอโครงสร้างขององค์การพื้นฐาน 3 ประการคือ โครงสร้างองค์การแบบเชิงเส้น (Linear) โครงสร้างองค์การแบบสามเหลี่ยม (Triangular) และโครงสร้างองค์การแบบสี่เหลี่ยม (Square) เอาไว้ในตอนท้ายบทนี้อีกด้วย บทที่ 11 ว่าด้วยเครื่องมือและวิธีการจัดการการบริหารการเปลี่ยนแปลงโครงการ โดยผู้เขียนนำเสนอถึงเครื่องมือและการทำงานการบริหารการเปลี่ยนแปลงโครงการที่เป็นแบบแผนและวงจรชีวิตของโครงการ สำหรับกรณีเครื่องมือและการทำงานการบริหารการเปลี่ยนแปลงโครงการที่เป็นแบบแผนนั้นประกอบด้วย 7 ขั้นตอนคือ การชี้แจง การประกาศ การวินิจฉัย การวางแผน การนำแผนไปปฏิบัติ การกำกับติดตาม และประเมินผลขั้นสุดท้าย ส่วนประเด็นวงจรชีวิตของโครงการประกอบด้วย 6 ขั้นตอนคือ การเลือกกรณีศึกษาโครงการ การเริ่มต้น การวางแผน การดำเนินการ การควบคุม และการปิดโครงการตามลำดับ พร้อมกันนั้นผู้เขียนยังได้ทำการเปรียบเทียบให้เห็นถึงความสอดคล้องกันของขั้นตอนการบริหารการเปลี่ยนแปลงโครงการ 7 ขั้นตอนกับวงจรชีวิตของโครงการ 6 ขั้นตอนในตอนท้ายของบทนี้อีกด้วย บทที่ 12 ว่าด้วยการกำหนดขั้นตอนสำหรับการบริหารการเปลี่ยนแปลงโครงการ เป็นบทที่ผู้เขียนได้พยายามแนะนำเกี่ยวกับวิธีการกำหนดขั้นตอนสำหรับการบริหารการเปลี่ยนแปลงโครงการ โดยเริ่มจากการสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงจากสถานะปัจจุบันสู่สถานะอนาคต แนวทางเชิงโครงสร้างต่อการบริหารการเปลี่ยนแปลงโครงการ แนวทางการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงนวัตกรรมที่มีการประยุกต์ใช้กับโครงการที่มีความสลับซับซ้อน การบริหารการเปลี่ยนแปลงโครงการและการบริหารจัดการโครงการที่สามารถทำงานร่วมกันได้ ตลอดจนปัจจัยเสี่ยงของการบริหารการเปลี่ยนแปลงโครงการตามลำดับ และบทที่ 13 ว่าด้วยบทสรุปการบริหารการเปลี่ยนแปลงโครงการ เป็นบทที่ได้กล่าวถึงขอบเขตทางยุทธวิธีของความเสี่ยงในการดำเนินโครงการ โดยผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าพื้นที่เสี่ยงด้านยุทธวิธีที่องค์กรจะต้องให้ความสนใจนั้นเป็นเรื่องของความผูกพันของผู้อุปถัมภ์

ขณะที่ส่วนที่ 5 เป็นเรื่องการบริหารการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม (Cultural Change Management: CCM) มีจำนวน 4 บทคือ บทที่ 14 ว่าด้วยความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม เป็นบทที่เริ่มต้นด้วยการปูพื้นฐานเพื่อแนะนำให้ผู้อ่านได้รู้จักกับการบริหารการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม โดยผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าการบริหารการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นช้า (a Slow Process) โดยทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านความสามารถขององค์การในการบริหารจัดการกับการเปลี่ยนแปลงโดยไม่ส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานขององค์การ ซึ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงกรอบการอ้างอิงขององค์การ (Frame of reference: FOR) ส่งผลทำให้องค์การมีความยืดหยุ่นมากขึ้น ผู้เขียนเสนอแนะว่าการบริหารการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมมีอยู่เพียงสามตัวเลือกที่สามารถดำเนินการได้กล่าวคือ ทางเลือกแรกเป็นการปรับเปลี่ยนการเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับบุคลิกภาพและวัฒนธรรมขององค์การ ทางเลือกต่อมาคือ การปรับเปลี่ยนหรือเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพขององค์การเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการ

เปลี่ยนแปลง และทางเลือกสุดท้ายคือ การละเว้นทางเลือกที่ 1 และ 2 จากนั้นทำการวางแผนการริเริ่มการเปลี่ยนแปลงซึ่งใช้เวลาานกว่าเดิมและมีค่าใช้จ่ายสูงกว่าที่คาดการณ์ไว้ในขั้นต้น สำหรับโหมดการทำงานขั้นพื้นฐานของการบริหารการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมคือ การมีส่วนร่วมกับบุคลากรทุกคนในองค์กรเพื่อให้เกิดการไหลลื่นอย่างต่อเนื่องของโอกาสในการเปลี่ยนแปลง ซึ่งองค์การหลายแห่งมีการพึ่งพาตนเองและมีการดำเนินการ จากนั้นผู้เขียนกล่าวถึงการออกแบบโครงการการบริหารการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม การคิดนอกกรอบ และตามมาด้วยการปฏิบัติตามวิธีการจัดการการบริหารการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมที่มีอยู่ 3 ระยะคือ ระยะแรกเป็นการประเมินวัฒนธรรม/โครงการ ระยะต่อมาประกอบด้วยการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงในด้านวิสัยทัศน์ขององค์การ ค่านิยมและวัตถุประสงค์ ส่วนระยะที่สามคือ การพัฒนาแผนการบริหารการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ขณะที่บทที่ 15 ว่าด้วยกระบวนการจัดการการบริหารการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม โดยบทนี้ผู้เขียนพยายามสะท้อนให้เห็นถึงแผนการบริหารการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม โดยแผนดังกล่าวถือเป็นการรวมกันของการริเริ่มการบริหารการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมและการบริหารการเปลี่ยนแปลงโครงการ นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วนั้น ผู้เขียนยังได้กล่าวถึงการออกแบบแผนการบริหารการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม และการบริหารการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งพื้นที่เสี่ยงของการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ สำหรับบทที่ 16 ว่าด้วยเครื่องมือและวิธีการจัดการการบริหารการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม เป็นบทที่สะท้อนให้เห็นถึงการวางแผนการบริหารการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม การเริ่มต้นวิธีการจัดการแผนการบริหารการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมด้วยนโยบาย No-Layoff Policy ตลอดจนเทคนิคและวิธีการปรับปรุงสมรรถนะเฉพาะสำหรับการบริหารการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ซึ่งที่น่าสนใจได้แก่ การกำหนดตำแหน่ง โปรแกรมแนะนำพนักงาน โปรแกรมปรับปรุงประสิทธิภาพ/ความคิดสร้างสรรค์ โปรแกรมสร้างแรงจูงใจในการสร้างสรรค์ โปรแกรมเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น สำหรับบทที่ 17 ว่าด้วยบทสรุปการบริหารการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ซึ่งในบทนี้ผู้เขียนได้เน้นย้ำว่ากุญแจสู่การบริหารจัดการที่ประสบความสำเร็จเป็นเรื่องง่าย โดยแนะนำให้หันกลับไปมองหลักการพื้นฐานที่สำคัญคือ การปฏิบัติต่อพนักงานตามที่ต้องการ การกำหนดจริยธรรมในการทำงานที่ดี การให้กำลังใจต่อผู้ที่ประสบความสำเร็จและสรรเสริญผู้ที่ประสบความสำเร็จ การประเมินความซื่อสัตย์ในเรื่องความพยายามของแต่ละบุคคล การเป็นมิตรและมีรอยยิ้มบนใบหน้าอยู่เสมอๆ ตลอดจนการสร้างความรู้สึกว่าเป็นต้องเปลี่ยนแปลงอย่างเร่งด่วนและความสำคัญเกี่ยวกับงานที่กำลังทำอยู่ พร้อมกันนั้นผู้เขียนได้ยกกรณีตัวอย่างของบริษัท IBM ซึ่งเป็นบริษัทที่ประสบความสำเร็จในการบริหารการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมเอาไว้ให้เห็นเป็นแนวทางปฏิบัติในตอนท้ายของบทนี้ด้วย

และส่วนสุดท้ายคือ ส่วนที่ 6 เป็นเรื่องบทสรุป (Summary) มีจำนวน 1 บทคือ บทที่ 18 ว่าด้วยบทสรุปการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงนวัตกรรม เป็นบทที่ผู้เขียนพยายามสรุปให้เห็นถึงแนวทางที่องค์การสามารถนำไปปรับใช้ในการดำเนินการ เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมมากขึ้น ผลกระทบทางเทคโนโลยีที่มีต่อการเปลี่ยนแปลง เทคโนโลยีบนการเปลี่ยนผ่านประเด็นแนวโน้มและจุดอ่อน (Pitfalls) ต่อการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงนวัตกรรมที่ประสบ

ความสำเร็จ ข้อบัญญัติ 10 ประการของการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงนวัตกรรม ได้แก่
1) วิเคราะห์องค์การและความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลง 2) สร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันและทิศทางทั่วไป
3) แยกจากอดีต 4) สร้างความรู้สึกว่าจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงอย่างเร่งด่วน 5) สนับสนุนบทบาท
ผู้นำที่เข้มแข็ง 6) ให้การสนับสนุนทางการเมือง 7) ปฏิบัติตามแผน 8) พัฒนาโครงสร้างที่เปิดใช้งาน
ได้ 9) ติดต่อสื่อสาร มีส่วนร่วมกับผู้คนและมีความซื่อสัตย์ และ 10) เสริมสร้างและจัดระเบียบการ
เปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ ผู้เขียนได้แนะนำหนังสือที่ใช้อ้างอิงหลักสำหรับการเขียนหนังสือเล่มนี้
และยังกล่าวเน้นย้ำถึงความยืดหยุ่นไว้ในตอนท้ายของบทนี้ด้วย

ความคิดเห็นของผู้วิจารณ์หนังสือ

ในมุมมองของผู้วิจารณ์หนังสือมีความเห็นว่าหนังสือเรื่อง Innovative Change Management (ICM): Preparing Your Organization for the New Innovative Culture ของ ดร. เอช. เจมส์ แฮร์ริงตัน (Dr. H. James Harrington) เล่มนี้สามารถช่วยให้องค์การต่าง ๆ ทั้งในส่วนที่เป็นองค์การภาครัฐ องค์การภาคเอกชน และองค์การภาคส่วนอื่น ๆ มีการดำเนินกิจกรรมด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นลำดับขั้นตอนและเป็นระบบมากขึ้น เพื่อสร้างองค์การให้มีวัฒนธรรมองค์การเชิงนวัตกรรมที่ก้าวทันต่อความเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคตได้อย่างเหมาะสมและลงตัว ทั้งนี้เนื่องจากผู้เขียนได้พยายามรวบรวมองค์ความรู้ทั้งในแง่ของภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเอาไว้อย่างเป็นหมวดหมู่และเป็นระบบนั่นเอง

สำหรับการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงนวัตกรรมประกอบด้วยระเบียบวิธีการย่อยอยู่ 2 วิธีการด้วยกันคือ ระเบียบวิธีการย่อยอย่างแรกเป็นเรื่องของการบริหารการเปลี่ยนแปลงโครงการ (Project Change Management: PCM) ซึ่งเป็นวิธีการที่ถูกออกแบบมาเพื่อให้สามารถทำงานร่วมกับโครงการ โปรแกรม การปรับโครงสร้างองค์การ และ/หรือการเปิดตัวผลิตภัณฑ์ใหม่ ส่วนระเบียบวิธีการย่อยอย่างที่สองเป็นเรื่องของการบริหารการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม (Cultural Change Management: CCM) เป็นวิธีการที่ถูกออกแบบมาเพื่อเจาะลึกถึงหลักการพื้นฐาน วิสัยทัศน์ และพฤติกรรมการทำงานขององค์การ โดยที่การบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงนวัตกรรม (ICM) ถือเป็นเรื่องของการผสมผสานการบริหารการเปลี่ยนแปลงโครงการ (PCM) และการบริหารการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม (CCM) เข้าด้วยกัน เพื่อเป็นการช่วยลดความเสี่ยงของความล้มเหลวที่อาจเกิดขึ้นกับองค์การ โดยที่การบริหารการเปลี่ยนแปลงโครงการสามารถช่วยลดความเครียดในแต่ละโครงการ ขณะที่การบริหารการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่ยั่งยืนทั่วทั้งองค์การ ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงสู่วัฒนธรรมองค์การเชิงนวัตกรรมอย่างยั่งยืนจึงควรจะต้องให้ความสำคัญต่อการใช่วิธีการบูรณาการทั้งการบริหารการเปลี่ยนแปลงโครงการและการบริหารการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม

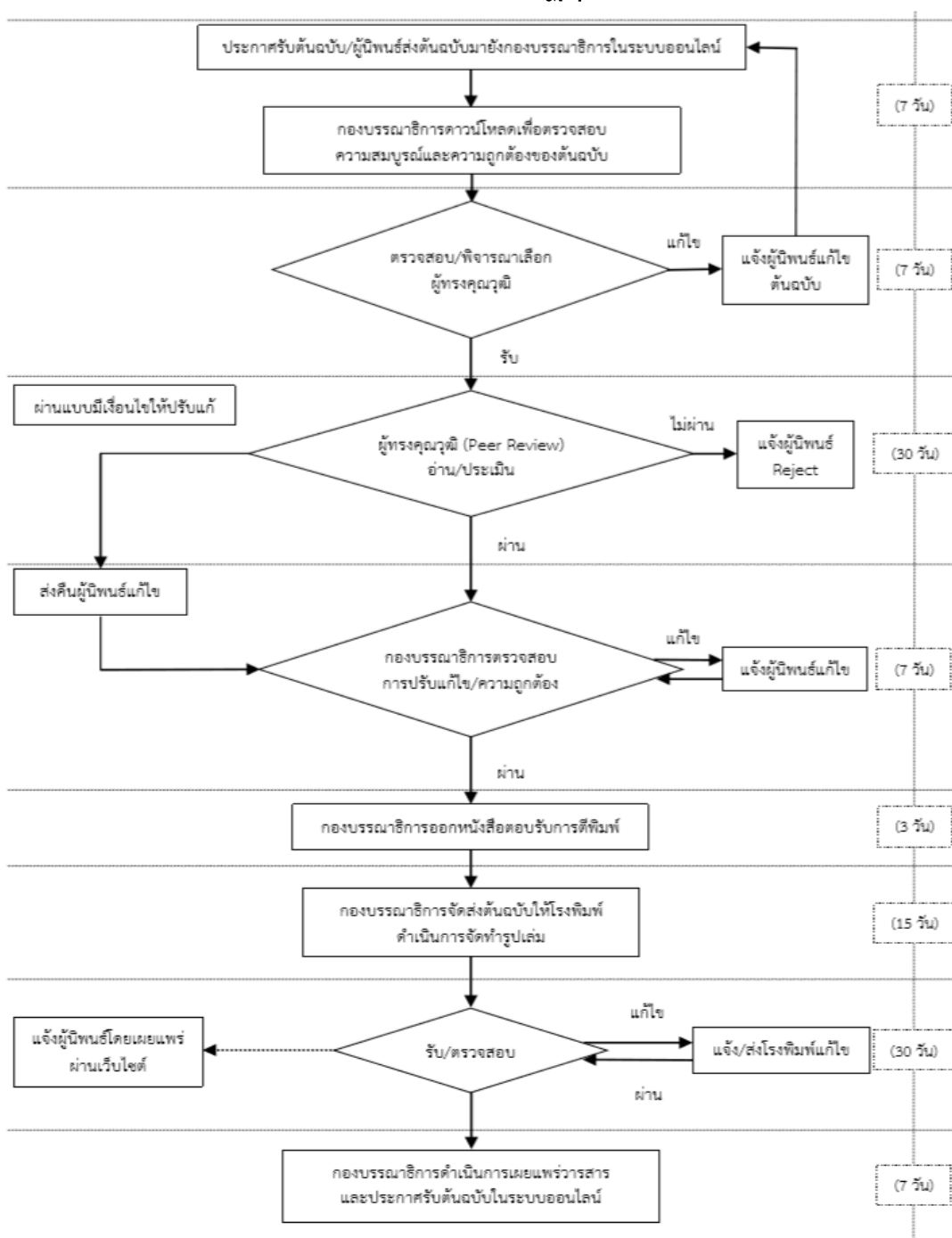
ผู้วิจารณ์หนังสือเห็นว่าหนังสือเล่มนี้มีความเหมาะสมสำหรับอาจารย์ นิสิต และนักศึกษาผู้ที่กำลังศึกษาทางด้านการบริหารธุรกิจ รัฐประศาสนศาสตร์ และสาขาวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับปริญญาตรีและระดับบัณฑิตศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้

หรือทำวิจัย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ด้านนี้ให้มีความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น ตลอดจนบุคคลผู้ที่สนใจ โดยทั่วไปเกี่ยวกับประเด็นการบริหารการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากว่าหนังสือเล่มนี้ได้ให้คุณประโยชน์ สำคัญอยู่หลายประการด้วยกันได้แก่ 1) หนังสือเล่มนี้มีส่วนสำคัญในแง่ที่ช่วยสร้างองค์ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดและกระบวนการของการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงนวัตกรรมอย่างเป็นระบบได้เป็นอย่างดี และ 2) หนังสือเล่มนี้ยังได้ช่วยทำให้ผู้บริหาร และที่ปรึกษาองค์กร รวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถนำแนวคิดและกระบวนการดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ได้จริงในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ทั้งนี้เนื่องจากผู้เขียนได้มีการอธิบายเนื้อหาที่อ่านเข้าใจง่าย และมีการจัดวางโครงสร้างออกเป็นหมวดหมู่ตามความสำคัญของเนื้อหาเอาไว้อย่างเหมาะสม อีกทั้งยังได้มีการยกตัวอย่างของภาพประกอบและกรณีศึกษาประกอบการอธิบายร่วมด้วย แต่กระนั้นก็ตาม ผู้วิจารณ์ก็มีความเห็นว่าหนังสือเล่มนี้ยังคงมีจุดอ่อนที่สำคัญอยู่บางประการที่ควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นกล่าวคือ 1) ผู้เขียนไม่ได้มีการสรุปเนื้อหาในบางบทเอาไว้ และ 2) ผู้เขียนไม่ได้มีการสร้างคำถามเพื่อทบทวนความรู้ความเข้าใจไว้ในแต่ละบท เพื่อให้ผู้อ่านได้ทำการทบทวนความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาดังกล่าว ดังนั้น ผู้วิจารณ์เห็นว่าหากจะเป็นการช่วยเติมเต็มเนื้อหาในแต่ละบทของหนังสือเล่มนี้ให้สมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น ในการปรับปรุงเนื้อหาในครั้งต่อไปผู้เขียนจึงควรมีการเพิ่มเติมในส่วนของการสรุปเนื้อหาของแต่ละบท ตลอดจนคำถามเพื่อทบทวนความรู้ความเข้าใจ และสรุปกุญแจสำคัญ (Key Words) ในแต่ละบทไว้ด้วย เพื่อให้สามารถนำไปใช้เป็นแหล่งอ้างอิงมีความสมบูรณ์ครบถ้วนมากยิ่งขึ้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

Harrington, H. James. (2018). *Innovative Change Management (ICM): Preparing Your Organization for the New Innovative Culture*. Boca Raton, FL : CRC Press.

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

หมายเหตุ : ระยะเวลา (จำนวนวัน) ที่ปรากฏในขั้นตอนอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

<https://www.tci-thaijo.org/index.php/jhssrru>

E-mail : jhssrru@srru.ac.th โทรศัพท์/โทรสาร 044-513369, 082-7553460

หลักเกณฑ์การเสนอบทความและคำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์ เพื่อตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

สถานที่ติดต่อ

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
สำนักงานคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ชั้น 1 อาคาร 38
186 หมู่ที่ 1 ถนนสุรินทร์-ปราสาท ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000
โทรศัพท์/โทรสาร 044-513369, 082-7553460
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/jhssrru>
E-mail : jhssrru@srru.ac.th

Office :

Editorial Board, Journal of Humanities and Social Sciences, Surin Rajabhat University
Dean Office, Faculty of Humanities and Social Sciences, Surin Rajabhat University
Building 38 1st Floor, 186 Moo 1, Surin – Prasat Rd., Nok Mueang, Muang Surin, Surin,
Thailand 32000
Tel./Fax. (+66) 044-513369, 082-7553460
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/jhssrru>
E-mail : jhssrru@srru.ac.th

นโยบายและขอบเขตการตีพิมพ์เผยแพร่ (Scope and Publication Policies)

วารสารมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคมและการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหาให้แก่สังคม โดยมีกำหนดเผยแพร่วารสารฉบับปกติ (Regular Issues) ปีละ 2 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน) และฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม) สำหรับวารสารฉบับพิเศษ (Special Issues) นั้น ทางวารสารตีพิมพ์บทความโดยใช้วารสารฉบับปกติตามกำหนดออก แต่มีความพิเศษเนื่องจากการตีพิมพ์ในโอกาสสำคัญต่าง ๆ ซึ่งเป็นการตีพิมพ์เฉพาะเรื่อง (Themes or Specific Topics) ตามที่มหาวิทยาลัยหรือคณะกำหนด ทั้งนี้ ทางวารสารจะมีการกำหนดเผยแพร่วารสารฉบับเพิ่มเติม (Supplemental Issues) ที่ตีพิมพ์บทความในฉบับที่นอกเหนือจากฉบับปกติตามกำหนดออก เป็นการตีพิมพ์เผยแพร่บทความทางวิชาการตามนโยบายของ

มหาวิทยาลัยหรือคณะในโอกาสต่าง ๆ ตามความเหมาะสม ปีละ 1 ฉบับ ซึ่งมีกระบวนการพิจารณาคุณภาพบทความตามหลักเกณฑ์การพิจารณาของวารสารและคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) อย่างเข้มข้นเช่นเดียวกันทุกฉบับ

Scope and Publication Policies

The journal has a policy to promote and support lecturers, academicians, students and other interested people to have the opportunity to disseminate academic works and research works in humanities and social sciences and related fields including political science, public administration, law, sociology, economics, social development and education. In addition, the analytical studies presenting the problem solution to society. Regular issue is published in two editions, namely, 1st Issue (January-June) and 2nd Issue (July-December). For special issues, the Journal publishes articles as using regular Issues. But there is special because it is published on various important occasions which are themes or specific topics as specified by the university or faculty. The journal will be published in supplemental issues, which publishes articles in the issue in addition to regular issue. Publication of academic articles is in accordance with the policy of the university or faculty on various occasions, as appropriate, 1 issue per year, which has a process to consider the quality of the articles in accordance with the criteria of the journals and the peer review committee as the same concentration in every issue.

จริยธรรมของการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน (Publication Ethics)

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับทางกองบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร ทั้งนี้ บทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์จะต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารหรือสิ่งพิมพ์ใดมาก่อน และไม่อยู่ในระหว่างพิจารณาเสนอขอตีพิมพ์ในวารสารหรือสิ่งพิมพ์อื่น ๆ หากมีการใช้ตาราง ภาพ หรือแผนภูมิของผู้นิพนธ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้นิพนธ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อกองบรรณาธิการก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

Publication Ethics

The author should be aware of the importance of preparing the article correctly according to the article's format as the journal determines. In addition, there must be a validation check and proofreading before submitting the article to the editorial boards. However, the preparation of the article correctly according to the requirements of the journal will make the publication faster. In this regard, the editorial boards reserve the right not to consider the article until correcting the requirements of the journal. The original article that has been printed must never be published in any journal or publication before or not in the process of considering proposals for publication in journals or other publications. If using tables, images or charts of other authors that appear in other publications, the author must first ask permission of the copyright owner. The official letter must be presented with the consent of the editorial boards before the article is published.

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ (Consideration and selection of articles)

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) จากผู้ทรงคุณวุฒิ 2 ท่าน โดยบทความผู้นิพนธ์ภายนอกได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายในและผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกคนละ 1 ท่าน ส่วนบทความผู้นิพนธ์ภายในได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกหน่วยงานที่จัดทำวารสาร มีความเชี่ยวชาญตรงตามสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ ทั้งนี้จะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อผู้นิพนธ์บทความและผู้นิพนธ์บทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความเช่นเดียวกัน (Double-Blind Peer Review)

Consideration and selection of articles

Each article will be considered by the peer review committee from 2 experts. The external author's articles are considered by 1 internal expert and 1 external expert. The internal author's articles are considered by experts from outside agencies that create journals with expertise in relevant fields and received approval from the editorial boards before publication. The form of article consideration will be a Double-Blind Peer Review.

ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1. บทความวิจัย

รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ เป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจทันต่อเหตุการณ์และยุคสมัย ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใด ๆ มาก่อน ควรมีองค์ประกอบดังนี้

1.1 ชื่อเรื่อง (Title) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยพิมพ์ชื่อเรื่องเป็นภาษาไทยและตามด้วยภาษาอังกฤษ

1.2 ผู้นิพนธ์ (Author) ชื่อและนามสกุลทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

1.3 บทคัดย่อ (Abstract) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

1.4 คำสำคัญ (Keywords) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระบุคำเป็นคำสำคัญของเนื้อหา ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา เหมาะสำหรับนำไปใช้เป็นคำค้นหาข้อมูล

1.5 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนของเนื้อหาที่อธิบายถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา และเหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย ทั้งนี้ ควรอ้างอิงเอกสารและงานวิจัยที่มีความทันสมัยและความถูกต้องที่เกี่ยวข้องด้วยเพื่อให้มีน้ำหนักและเกิดความน่าเชื่อถือ

1.6 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) ระบุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการวิจัย

1.7 วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods) อธิบายถึงกระบวนการดำเนินการวิจัยอย่างละเอียด และชัดเจน กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษา เช่น ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา ขอบเขตการศึกษา วิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้และวิธีการเก็บข้อมูลในการวิจัยมีความเหมาะสมและคุณภาพ รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

1.8 ผลการวิจัย (Research Results) เสนอผลการวิจัยที่ตรงประเด็นตามลำดับขั้นของการวิจัย ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยบรรยายในเนื้อเรื่อง หรือแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิตามความเหมาะสม

1.9 อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion) อภิปรายผลโดยวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการวิจัยให้เข้ากับหลักทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งนำข้อค้นพบของงานวิจัยมาอภิปรายเพื่อเชื่อมโยงผลการวิจัยให้สอดคล้องกับประเด็นปัญหาการวิจัย เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

1.10 ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions) ระบุข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1.11 เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบ APA (American Psychological Association citation style) ทั้งนี้ การอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ ผู้นิพนธ์ต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษด้วย

2. บทความวิชาการ

หัวข้อและเนื้อหาควรชี้ประเด็นที่ต้องการนำเสนอให้ชัดเจนและมีลำดับเนื้อหาที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ชัดเจน รวมถึงใช้ทฤษฎีวิเคราะห์และเสนอแนะประเด็นอย่างสมบูรณ์ ควรมีองค์ประกอบดังนี้

2.1 ชื่อเรื่อง (Title) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยพิมพ์ชื่อเรื่องเป็นภาษาไทยและตามด้วยภาษาอังกฤษบรรทัดถัดต่อมา

2.2 ผู้นิพนธ์ (Author) ชื่อและนามสกุลทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.3 บทคัดย่อ (Abstract) ให้มีภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.4 คำสำคัญ (Keywords) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระบุคำเป็นคำสำคัญของเนื้อหา ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา เหมาะสำหรับนำไปใช้เป็นคำค้นหาข้อมูล

2.5 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนแนะนำและปูพื้นเรื่อง เพื่อให้ผู้อ่านทราบข้อมูลเบื้องต้นของเนื้อหา

2.6 เนื้อหา (Content) เนื้อหาบทความ มีการแบ่งประเด็นเรื่องย่อย ๆ และการจัดเรียงลำดับเป็นไปตามรายละเอียดของเนื้อหา

2.7 บทสรุป (Conclusion) การสรุปเนื้อหาในบทความทั้งหมดออกมาอย่างชัดเจน กระชับ โดยมีการสรุปปิดท้ายเนื้อหาที่นำเสนอ

2.8 เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบ APA (American Psychological Association citation style) ทั้งนี้ การอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ ผู้นิพนธ์ต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษด้วย

3. บทความปริทัศน์ และบทวิจารณ์หนังสือ

บทความที่ทบทวนและรวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือใหม่ วารสารใหม่ และการแนะนำเครื่องมือใหม่ที่น่าสนใจหรือจากผลงานประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิเคราะห์เปรียบเทียบในบทความ ควรมีองค์ประกอบดังนี้

3.1 บทนำ (Introduction) เป็นการกล่าวถึงความเป็นมาที่จะนำไปสู่การนำเสนอเนื้อหาสาระของบทความ

3.2 เนื้อหา (Content) แยกตามประเด็นที่ต้องการนำเสนอให้ครอบคลุม พร้อมการอ้างอิงเอกสารที่เกี่ยวข้อง

3.3 บทสรุป (Conclusion) เป็นการสรุปเนื้อหาในบทความทั้งหมดอย่างชัดเจนและกระชับ

3.4 เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบ APA (American Psychological Association citation style) ทั้งนี้ การอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ ผู้นิพนธ์ต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษด้วย

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ต้องส่งบทความผ่านระบบออนไลน์ได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/jhssrru> และ สำเนาหลักฐานการชำระเงินค่าธรรมเนียมมาที่

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
สำนักงานคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ชั้น 1 อาคาร 38
186 หมู่ที่ 1 ถนนสุรินทร์-ปราสาท ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000
โทรศัพท์/โทรสาร 044-513369, 082-7553460
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/jhssrru>
E-mail : jhssrru@srru.ac.th

รูปแบบบทความและการพิมพ์เนื้อหาบทความ

1. การเตรียมต้นฉบับบทความ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ขนาดต้นฉบับ ขนาดหน้ากระดาษ B5 โดยมีการตั้งค่าน้ำกระดาษความกว้าง 7.5 นิ้ว และความสูง 10.5 นิ้ว โดยเว้นระยะห่างระหว่างขอบกระดาษด้านบนและด้านซ้าย 1 นิ้ว ด้านขวาและด้านล่าง 0.5 นิ้ว

1.2 รูปแบบการพิมพ์ เนื้อหาในบทความส่วนแรก จัดเป็นแบบ 1 คอลัมน์ คือ ชื่อเรื่อง ชื่อผู้วิจัย บทคัดย่อ คำสำคัญ และเชิงอรรถ อยู่ส่วนหน้าแรก ส่วนที่สอง จัดเป็นแบบ 1 คอลัมน์ คือ เนื้อหาบทความที่อยู่ส่วนหน้าที่สองเป็นต้นไป

1.3 ใช้รูปแบบตัวอักษร TH SarabunPSK พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟต์เวิร์ด

1.4 หัวกระดาษ ประกอบด้วยเลขหน้า ขนาดตัวอักษร 16 ขนิตตัวธรรมดา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านขวาบน

1.5 ชื่อเรื่อง/ชื่อบทความภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 20 ขนิตตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

1.6 ชื่อผู้นิพนธ์ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ ระบุเฉพาะชื่อและนามสกุล ไม่ต้องมีคำนำหน้า เว้น 2 เคาะระหว่างชื่อและนามสกุล ขนาดตัวอักษร 16 ขนิตตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษใต้ชื่อเรื่อง

1.7 เครื่องหมายเลข¹ เขียนไว้บนนามสกุลผู้นิพนธ์ เพื่อระบุสังกัดคณะ หน่วยงาน และ อีเมลของผู้นิพนธ์ เพื่อระบุเชิงอรรถ (Footnote) ไว้ด้านล่างกระดาษ

1.8 เชิงอรรถ (Footnote) ให้เขียนไว้ด้านล่างของส่วนหน้าแรก ที่มีเครื่องหมายเลข¹ กำกับไว้บนนามสกุลผู้นิพนธ์ ให้ระบุสังกัดคณะ หน่วยงาน และอีเมลของผู้นิพนธ์ ขนาดตัวอักษร 14 ชนิด ตัวธรรมดา กรณีที่ผู้นิพนธ์มีสถานภาพเป็นนักศึกษาให้ระบุหลักสูตรที่นักศึกษา กำลังศึกษาอยู่ เช่น นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ เป็นต้น ทั้งนี้ การระบุสังกัดคณะ หน่วยงานของผู้นิพนธ์นั้น ผู้นิพนธ์ต้องระบุทั้งภาษาไทยและแปลเป็นภาษาอังกฤษด้วย

1.9 หัวข้อของบทคัดย่อภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย

1.10 เนื้อหาบทคัดย่อภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 16 ชนิดตัวธรรมดา ให้จัดเป็นแบบ 1 คอลัมน์ บรรทัดแรกเว้น 7 ตัวอักษรจากขอบกระดาษด้านซ้ายและพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน ส่วนเนื้อหาบทความที่อยู่หน้าที่สองเป็นต้นไปให้จัดเป็นแบบ 1 คอลัมน์เช่นกัน ทั้งนี้ ควรมีความยาวไม่เกิน 350 คำ และลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วย วัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (Methods) ผลการศึกษา (Results) และคุณค่าหรือการนำไปใช้ประโยชน์

1.11 หัวข้อคำสำคัญ/อังกฤษ ขนาดตัวอักษร 14 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย ระบุคำสำคัญที่นำไปใช้เป็นคำค้น คำสำคัญแต่ละคำค้นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) ทั้งนี้ ควรมีคำสำคัญ 3-5 คำ โดยต้องจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร

1.12 หัวข้อเรื่อง ขนาดตัวอักษร 18 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย

1.13 หัวข้อย่อ ย่อ ขนาดตัวอักษร 16 ชนิดตัวธรรมดา ระบุหมายเลขหน้าหัวข้อย่อโดยเรียงตามลำดับหมายเลข

1.14 จำนวนต้นฉบับ ควรมีความยาวอยู่ระหว่าง 10-12 หน้า โดยนับรวมตาราง รูปภาพ แผนภูมิ และเอกสารอ้างอิง

1.15 การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา (In-text Citation) และการระบุแหล่งที่มา โดยมีรูปแบบการอ้างอิงแบบนามปี คือ การอ้างอิงเอกสารไว้ส่วนหน้าหรือส่วนหลังของข้อความนั้น ๆ ให้ใช้ภาษาอังกฤษเท่านั้นทั้งผู้นิพนธ์ที่เป็นชาวไทยและต่างประเทศ โดยระบุเฉพาะนามสกุลผู้นิพนธ์ค้นด้วยจุลภาค (,) ปีที่พิมพ์ (ค.ศ.) และเลขหน้า ตามรูปแบบดังนี้ Author/(Year of Publication : page) หรือ (Author./Year of Publication : page) เช่น Supsin (2018 : 18) หรือ (Brown, 1997 : 18-22) เป็นต้น

1.16 ตาราง รูปภาพ และแผนภูมิ กรณีเป็นตารางให้ชื่อตารางอยู่ด้านบน กรณีที่เป็นรูปภาพหรือแผนภูมิ ให้ระบุชื่อรูปภาพหรือแผนภูมิอยู่ด้านล่าง

ตารางที่ 1 รายละเอียดรูปแบบการเตรียมต้นฉบับบทความ

รายละเอียด	ขนาดอักษร	รูปแบบ	ชนิด
ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	20	กึ่งกลาง	ตัวหนา
ชื่อผู้พิมพ์ (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	16	กึ่งกลาง	ตัวหนา
หน่วยงานที่สังกัด (เชิงอรรถ : Footnote) (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	14	ชิดซ้าย	ตัวธรรมดา
บทคัดย่อ (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	18	ชิดซ้าย	ตัวหนา
คำสำคัญ (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	14	ชิดซ้าย	ตัวหนา
หัวข้อหลักตามรูปแบบบทความกำหนดไว้	18	ชิดซ้าย	ตัวหนา
หัวข้อย่อย	16	ชิดซ้าย	ตัวหนา
เนื้อหาตามรูปแบบบทความกำหนดไว้	16	ชิดซ้าย	ตัวธรรมดา
เอกสารอ้างอิง (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	18	ชิดซ้าย	ตัวหนา
ตาราง			
ชื่อตาราง (ตารางที่ : จัดไว้บนตาราง)	16	ชิดซ้าย	ตัวหนา
รายละเอียดชื่อตาราง (พิมพ์ต่อจากชื่อตาราง)	16	ชิดซ้าย	ตัวธรรมดา
รูปภาพ/แผนภูมิ			
ชื่อรูปภาพ/แผนภูมิ (ภาพ/แผนภูมิที่ : จัดไว้ใต้รูปภาพ/แผนภูมิ)	16	ชิดซ้าย	ตัวหนา
รายละเอียดชื่อรูปภาพ/แผนภูมิ (พิมพ์ต่อจากชื่อรูปภาพ/แผนภูมิ)	16	ชิดซ้าย	ตัวธรรมดา
การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา : ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบนามปี โดยใช้เป็นภาษาอังกฤษเท่านั้น ทั้งผู้พิมพ์ที่เป็นชาวไทยและต่างประเทศ			
เอกสารอ้างอิง : ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association citation style) โดยการอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศ ที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ ผู้พิมพ์ต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษด้วย			
จำนวนต้นฉบับ : มีความยาวอยู่ระหว่าง 10-12 หน้า			

2. การเขียนเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

2.1 การเขียนเอกสารอ้างอิงให้ใช้ตามรูปแบบของ APA (American Psychological Association citation style) โดยการอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ ผู้พิมพ์ต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษด้วย หากผู้พิมพ์มี

มากกว่า 3 คน ให้ใส่ชื่อคนที่ 1 แล้วตามด้วยคำว่า และคณะ หรือ et al. (and others) โดยจัดเรียงตามพยัญชนะ สระ ตามรูปแบบการอ้างอิงตามลำดับก่อนหลังให้ถูกต้อง

2.2 การเรียงลำดับเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ (References) ให้เรียงตามลำดับอักษรของชื่อผู้นิพนธ์ โดยไม่ต้องมีตัวเลขกำกับ ให้เริ่มต้นด้วยรายชื่อเอกสารอ้างอิงภาษาไทยก่อน และต่อด้วยรายชื่อเอกสารอ้างอิงภาษาต่างประเทศ และชื่อผู้นิพนธ์ให้อ้างนามสกุลก่อน โดยเขียนตามรูปแบบเดียวกันกับการอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาอังกฤษ

2.3 ในกรณีที่อ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาไทย ให้แปลเอกสารอ้างอิงนั้นเป็นภาษาอังกฤษเพิ่มเติม และปีพุทธศักราชให้ปรับเป็นปีคริสต์ศักราช โดยนำไปต่อท้ายรายการอ้างอิงข้างต้นภายใต้หัวข้อ Translated Thai References และให้วงเล็บคำว่า [In Thai] ไว้ท้ายเอกสารอ้างอิงด้วย และชื่อผู้นิพนธ์ให้อ้างนามสกุลก่อน โดยเขียนตามรูปแบบเดียวกันกับการอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาอังกฤษ

ตัวอย่างลำดับการเขียนเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

เอกสารอ้างอิง (References)

จิรายุ ทรัพย์สิน. (2560). **ทฤษฎีการเมือง**. สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

วันชัย สุขตาม. (2560). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐศาสตร์**. สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

Cook, Robert D. (1995). **Finite Element Modeling for Stress Analysis**. New york : John wiley & sons.

Translated Thai References

Supsin, J. (2017). **Political Theory**. Surin : Surin Rajabhat University. [In Thai]

Suktam, W. (2017). **Introduction to Political Sciences**. Surin : Surin Rajabhat University. [In Thai]

3. รูปแบบการเขียนเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

3.1 หนังสือ (Book)

ชื่อ/นามสกุลผู้นิพนธ์.//ปีพิมพ์.//**ชื่อหนังสือ**.//ครั้งที่พิมพ์(ถ้ามี).//เมืองที่พิมพ์.//สำนักพิมพ์.

Author.// (Year of Publication).//**Title of Book**.//Edition of Book.//Place of Publication.//Publisher Name.

ตัวอย่าง

กฤษณา วงษาสันต์. (2542). **วิถีไทย**. กรุงเทพฯ : เอิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น.

Cook, Robert D. (1995). **Finite Element Modeling for Stress Analysis**.
New york : John wiley & sons.

3.2 รายงานทางวิชาการ

ชื่อ/นามสกุลผู้พิมพ์.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อเรื่อง.//เมืองที่พิมพ์.//หน่วยงานที่เผยแพร่.

Author.//(Year of Publication).//Title.//Edition of Book.//Place of
Publication.//Publisher Name.

ตัวอย่าง

อัคราพร สุขทอง. (2558). **การพัฒนาเทคนิคการสอน "เรียมอันเร" จากภูมิปัญญา
ชาวบ้านสุรินทร์**. สุรินทร์ : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏสุรินทร์

Hickman, George A. (2010). **The Management of Teaching for Quality
Improvement Chiang Mai Thailand**. Chiang Mai : Chiang Mai
University.

3.3 วิทยานิพนธ์

ชื่อ/นามสกุลผู้พิมพ์.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อวิทยานิพนธ์.//วิทยานิพนธ์ระดับ/(บัณฑิต,
มหาบัณฑิต, ดุษฎีบัณฑิตให้ระบุลงให้ชัดเจน)//ชื่อสถานศึกษา.

Author.//(Year of Publication).//Title of Thesis.//Degree of Thesis.//
Publisher Name.

ตัวอย่าง

คณินนิตย์ ไสยโสภณ. (2554). **คุณค่าและความเชื่อตำนานนาครที่มีอิทธิพลต่อวิถี
ประชากรกลุ่มชนลุ่มน้ำแม่โขงในเขตวัฒนธรรมศรีโคตรบูร**. วิทยานิพนธ์ปริญญา
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค (กลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง)
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

Kaewnimitchai, N. (1996). **An Analysis of College Student
Culture in Thai Higher Education Institutions**. Doctoral Dissertation
Graduate School Chulalongkorn University.

3.4 รายงานการประชุม

ชื่อ/นามสกุลผู้พิมพ์.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ในชื่อรายงานการประชุม.//
วันเดือนปีที่จัด.//เลขหน้า.//สถานที่.//สำนักพิมพ์.

Author.//(Year of Publication).//“Title of Article.”//In Title.//
Date of Publication.//page.//Place of Publication.//Publisher Name.

ตัวอย่าง

วิสูตร อยู่คง (2537). "การฟื้นตัวของป่าชุมชนดงใหญ่." ในการบรรยายเรื่องการ
ฟื้นฟูป่าโดยช่วยต้นไม้ให้สืบพันธุ์ตามธรรมชาติ. วันที่ 11 เมษายน 2537.
หน้า 10-11. กรุงเทพฯ : ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชน.

Sinlarat, P. (1995). "Success and Failure of Faculty Development
in Thai University." In **Preparing Teachers for all the World's
Children : An Era of Transformation Proceedings of
International Conference, Bangkok.** pp. 217-233.
Bangkok : UNICEF.

3.5 วารสาร

ชื่อ/นามสกุลผู้พิมพ์.//ปี,/เดือน/วันที่พิมพ์.//ชื่อบทความ.//ชื่อวารสาร.//ปีที่พิมพ์
(ฉบับที่พิมพ์)/:/เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้าย.

Author.//Date of Publication.//“Title of Article.”//Name of Journal.//Year
(Volume)/:/page.

ตัวอย่าง

สารภี วรรณตรง. (2559, มกราคม-มิถุนายน). "ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ :
สุวรรณภูมิ-อุษาคเนย์ ภาคพิสดาร." **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.** 18(1) : 129-134.

Cooray, V. (1992, July-August). "Horizontal Fields Generated by Return
Strokes." **Radio Science.** 27(9) : 529-537.

3.6 หนังสือพิมพ์

ชื่อ/นามสกุลผู้พิมพ์.//ปี,/เดือน/วันที่พิมพ์.//ชื่อบทความ.//ชื่อหนังสือพิมพ์.//
เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้าย.

Author.//Date of Publication.//“Title of Article.”//Name of Newspaper.//
page.

ตัวอย่าง

ปรียา เหล่าวิวัฒน์. (2549, พฤศจิกายน 6). "เกียรติอันภาคภูมิใจ." **กรุงเทพธุรกิจ.**
หน้า 6.

Jewell, Mark. (2006, November 7). "Silent Aircraft' Spreads its Wings."
Bangkok Post. p. B5.

3.7 สื่ออินเทอร์เน็ต

ชื่อ/นามสกุลผู้เผยแพร่.//ปี.//ชื่อบทความ.//[ประเภทสื่อที่เข้าถึง.//เข้าถึงได้จาก:/:
แหล่งข้อมูลหรือที่อยู่เว็บไซต์/สืบค้น/วัน/เดือน/ปีที่สืบค้น.

Author.//(Year of Publication).//“Title of Article.”//[Online].//Available:/:
Name of website.//Retrieved/Date of Publication.

ตัวอย่าง

กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์. (2548). "พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์." [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.moc.go.th/thai/dbe/ecoco/e-com 3.htm> สืบค้น 3 กรกฎาคม 2548.

Costello, M. (2002). "Sick of Stocks? Here Are 7 Alternatives. W." [Online]. Available : http://momey.cnn.com/2002/07/09/pf/investing/q_alternatives/index.htm Retrieved July 11, 2002.

3.8 การสัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์.//(ปี,/เดือน/วันที่).//ตำแหน่ง(ถ้ามี).//สัมภาษณ์.

Name of Interview.//(Date of Publication).//position.//Interview.

ตัวอย่าง

เกษม จันทร์แก้ว. (2554, สิงหาคม 1). นายกสภามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์. สัมภาษณ์.

Waterworth, Peter. (2003, December 1). Principal lecturer, Deakin University. Interview.

การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อและการสมัครเป็นสมาชิกวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ กรุณาติดต่อ

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
 สำนักงานคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ชั้น 1 อาคาร 38
 186 หมู่ที่ 1 ถนนสุรินทร์-ปราสาท ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000
 โทรศัพท์/โทรสาร 044-513369, 082-7553460
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/jhssrru>
 E-mail : jhssrru@rru.ac.th

อัตราค่าวารสาร

กำหนดออกวารสารปีละ 2 ฉบับ จำหน่ายราคาฉบับละ 250 บาท ไม่รวมค่าส่ง

อัตราค่าสมาชิก

ปีละ 450 บาท

แบบฟอร์ม

การส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ลงวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

1. ข้าพเจ้า (นาย/นาง/น.ส.).....
2. วุฒิการศึกษาชั้นสูงสุด.....ตำแหน่งวิชาการ (ถ้ามี).....
3. สถานภาพผู้พิมพ์
 - ☐ อาจารย์ในสถาบันการศึกษา (ชื่อสถาบัน)
- โปรแกรม.....คณะ.....
- ☐ บุคคลทั่วไป (ชื่อหน่วยงาน)
4. ขอส่งนิพนธ์ต้นฉบับ (Original Article) ได้แก่
 - ☐ บทความวิจัย เรื่อง
 - ☐ บทความวิชาการ เรื่อง.....
 - ☐ บทความปริทรรศน์ เรื่อง.....
 - ☐ บทวิจารณ์หนังสือ เรื่อง
5. ชื่อผู้พิมพ์ร่วม (ถ้ามี).....
6. ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ เลขที่.....ถนน.....
แขวง/ตำบล.....เขต/อำเภอ.....
จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....
โทรศัพท์มือถือ.....โทรศัพท์/โทรสาร.....
E-mail.....
7. สิ่งที่จะมาด้วย ☐ แผ่น CD ข้อมูลต้นฉบับ ☐ เอกสารพิมพ์ต้นฉบับทางอีเมล jhssrru@srru.ac.th
☐ เอกสารพิมพ์ต้นฉบับทางออนไลน์ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/jhssrru>
ชื่อแฟ้มข้อมูล.....

หมายเหตุ

- กรณีส่งเอกสารต้นฉบับด้วยตัวเอง มีแผ่นซีดีต้นฉบับ 1 ชุด และเอกสารพิมพ์ต้นฉบับ จำนวน 2 ชุด
- กรณีส่งเอกสารพิมพ์ต้นฉบับ ส่งไฟล์ทางอีเมลทางออนไลน์ มีแบบฟอร์มการส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์วารสาร และไฟล์ต้นฉบับ
- ☐ ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ยังไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อนและไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น

ลงนาม.....ผู้พิมพ์

(.....)

วันที่...../...../.....

**ใบตอบรับการเป็นสมาชิก
วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์**

วัน.....เดือน.....พ.ศ.....

ชื่อ-นามสกุล.....

ที่อยู่ (สามารถติดต่อได้).....

.....

.....

.....

โทรศัพท์.....โทรสาร.....

E-mail.....

มีความประสงค์จะขอรับเป็นสมาชิกวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

☐ สมาชิกประเภทรายปี 1 ปี 2 ฉบับ ราคา 450 บาท

☐ จัดซื้อวารสาร เล่มละ 250 บาท ปีที่.....ฉบับที่.....จำนวน.....เล่ม
รวมเป็นเงิน.....บาท

พร้อมนี้ข้าพเจ้าได้ชำระโดย

☐ โอนเงินเข้าบัญชีธนาคารกรุงเทพ สาขามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ชื่อบัญชี วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

เลขที่บัญชี 644-0-48200-5 ประเภทบัญชี สะสมทรัพย์

โปรดนำส่งวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

สถานที่ติดต่อ ☐ ที่บ้าน ☐ ที่ทำงาน

เลขที่.....หมู่ที่.....ถนน.....

ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....โทรสาร.....

E-mail.....

กรุณาส่งหลักฐานการโอนเงินและใบสมัคร

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

สำนักงานคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ชั้น 1 อาคาร 38

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
สำนักงานคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ชั้น 1 อาคาร 38 มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
เลขที่ 186 หมู่ที่ 1 ถนนสุรินทร์-ปราสาท ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000
โทรศัพท์/โทรสาร 044-513369, 082-7553460
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/jhssrru>
E-mail : jhssrru@srru.ac.th

Editorial Board, Journal of Humanities and Social Sciences, Surin Rajabhat University
Dean's Office, Faculty of Humanities and Social Sciences, Surin Rajabhat University,
1st floor 38 building, Surin Rajabhat University,
186 moo 1 Surin-Prasart Rd. Nork Muang Sub-District, Muang District,
Surin Province 32000, Thailand.
Tel./Fax. (+66) 44-513369, (+66) 82-7553460
Website: <https://www.tci-thaijo.org/index.php/jhssrru>
E-mail : jhssrru@srru.ac.th

